

PULSUZ MÜQƏDDƏS KİTAB ŞƏRHİ

SİZ MÜQƏDDƏS KİTABI ANLAYA BİLƏRSİNİZ!

Sevimli şagirdin memuarları və məktubları: Yəhyanın Müjdəsi, Yəhyanın 1-ci, 2-ci və 3-cü Məktubları

Hermenevtika (Müqəddəs Kitab şərh) üzrə istifadə olan professor, doktor Bob Atli (Dr. Bob Utley)

MÜNDƏRİCAT

Müəllifin sözü: Bu şərh sizə necə kömək edə bilər?

Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi: təsdiqlənə bilən həqiqətin şəxsi axtarışı

Şərh:

	Yəhyanın Müjdəsinə giriş	
Yəhyanın Müjdəsi 1-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 10-cu fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 20-ci fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 2-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 11-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 21-ci fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 3-cü fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 12-ci fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubuna giriş
Yəhyanın Müjdəsi 4-cü fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 13-cü fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubu 1-ci fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 5-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 14-cü fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubu 2-ci fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 6-cı fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 15-ci fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubu 3-cü fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 7-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 16-cı fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubu 4-cü fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 8-ci fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 17-ci fəsil	Yəhyanın 1-ci Məktubu 5-ci fəsil
Yəhyanın Müjdəsi 9-cu fəsil	Yəhyanın Müjdəsi 18-ci fəsil	Yəhyanın 2-ci Məktubu
	Yəhyanın Müjdəsi 19-cu fəsil	Yəhyanın 3-cü Məktubu

Əlavələr:

Yunan dilinin qrammatik quruluşuna dair qısa təriflər

Mətn tənqidçiliyi

Lüğət

Doktrin bəyanatı

Müəllifin sözü: Bu Şərh sizə necə kömək edə bilər?

Müqəddəs Kitab şərh, Allahdan ilham almış qədim müəllifin yazdığı mətni qavramaq və bu yolla Allahın dediyini anlayıb bu gün tətbiq etmək məqsədilə həyata keçirilən əqli və ruhani prosesdir.

Ruhani proses son dərəcə önəmlidir, lakin onu müəyyən etmək çətinidir. Bu prosesdə Allaha tabe olmaq, Allahın önündə açıq olmaq vacibdir. Şərh edən adam acı-susamalıdır və (1) Allahın Özünə, (2) Onu tanımağa, (3) Ona xidmət etməyə can atmalıdır. Bu prosesdə dua, etiraf və öz həyatını dəyişdirmək arzusu önəmlidir. Şərh prosesində Müqəddəs Ruh həlledici rol oynayır və Allaha sadıq qalan səmimi məsihçilərin Müqəddəs Kitabı fərqli anlamalarının səbəbi sirr olaraq qalır.

Əqli prosesi təsvir etmək daha asandır. Mətnə yanaşmamız ardıcıl və ədalətli olmalı və şəxsi görüşlərimiz yaxud məzhəbimizin görüşləri bizə təsir etməməlidir. Hamımız müəyyən tarixi şəraitdə formalaşmışıq. Aramızda obyektiv, qərəzsiz şərhçi yoxdur. Bu Şərhə əvvəlki görüşlərimizin təsirindən azad olmaq üçün üç şərh etmə prinsipindən ibarət olan ciddi əqli proses təqdim olunur.

Birinci prinsip

Birinci prinsip Müqəddəs Yazıya daxil olan verilən kitabın yazıldığı tarixi konteksti və konkret tarixi yazılma münasibətini öyrənməkdən ibarətdir. Orijinal müəllifin bir məqsədi, çatdırmaq istədiyi bir fikri var idi. Mətnin mənası, Allahdan ilham almış orijinal qədim müəllifin heç ağlına gəlməyən bir məna ola bilməz. Əsas olan, müəllifin məqsədidir, bizim öz tarixi, emosional, mədəni, şəxsi və ya konfessional tələblərimiz deyildir. Tətbiq şərhin mühüm bir hissəsidir, lakin müvafiq şərh həmişə tətbiqdən əvvəl olmalıdır. Müqəddəs Kitaba daxil olan hər mətnin yalnız bir mənası olduğu təkrar-təkrar vurğulanmalıdır. Bu məna, orijinal müəllifin Müqəddəs Ruhun rəhbərliyi altında öz dövrünün insanlarına ifadə etmək istədiyi fikirdir. Bu tək məna fərqli mədəniyyətlərə, vəziyyət və şəraitlərə çoxlu yollarla tətbiq oluna bilər. Bütün tətbiq yolları orijinal müəllifin əsas həqiqəti ilə əlaqəli olmalıdır. Bu səbəbdən şərh üçün bu köməkçi vəsaitin Müqəddəs Kitaba daxil olan hər kitabı giriş hissəsi ilə təmin etməsi nəzərdə tutulmuşdur.

İkinci prinsip

İkinci prinsip, mətnin hissələrini müəyyən etməkdən ibarətdir. Müqəddəs Kitaba daxil olan hər kitab vahid mətnidir. Həqiqətin bir cəhətini ayırmaq üçün başqa cəhətlərini kənar etməyə şərhçilərin haqqı yoxdur. Buna görə biz Müqəddəs Kitaba daxil olan bir kitabın ayrı-ayrı hissələrini şərh etməzdən əvvəl bütün kitabın məqsədini anlamağa çalışmalıyıq. Ayrı hissələrin (fəsillər, paragraflar, ayələr) mənası bütün kitaba uyğun olmayan bir məna ola bilməz. Şərh, tam kitaba deduktiv yanaşmadan başlayıb ayrı-ayrı hissələrə induktiv yanaşmaya doğru hərəkət etməlidir. Beləliklə, şərh üçün bu köməkçi vəsait, Kəlamı öyrənən şəxsin mətnin hər hissəsinin strukturunu paragraflarla təhlil etməyinə kömək etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabın paragraflara və fəsillərə bölünməsi Allahdan ilham almış deyildir, amma düşüncə vahidlərini müəyyən etməyimizə kömək edir.

Müqəddəs Kitab müəllifinin nəzərdə tutduğu mənanı izləmək üçün nə cümlə, nə fraza, nə də söz səviyyəsində deyil, paraqraf səviyyəsində şərh etmək əsasdır. Paraqraflar çox vaxt tema və ya tematik cümlə olaraq adlandırılan vahid mövzuya əsaslanır. Paraqrafdakı hər söz, fraza və cümlə bu vahid mövzu ilə əlaqəlidir. Bunlar mövzunu məhdudlaşdırır, genişləndir, izah edir və/və ya sual altına qoyur. Düzgün şərhin həqiqi açarı, Müqəddəs Kitaba daxil olan verilən kitabı təşkil edən ayrı-ayrı hissələrdən paraqraf səviyyəsində orijinal müəllifin fikrini izləməkdir. Şərh üçün bu köməkçi vəsait, Kəlamı öyrənən şəxsin müasir ingiliscə tərcümələri müqayisə edərək bunu etməyinə kömək etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə fərqli tərcümə nəzəriyyələri əsasında yerinə yetirilmiş ingiliscə tərcümələri seçilmişdir.

1. Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətinin (United Bible Society) yunanca mətninin reviziya edilmiş dördüncü nəşridir (UBS⁴). Bu mətn müasir mətnşünaslar tərəfindən paragraflara bölünmüşdür.
2. Kral Yakovun yeni versiyası (New King James Version – NKJV), “Tekstus Reseptus” (Textus Receptus) olaraq bilinən yunanca əlyazma ənənəsinə əsaslanan sözbəsöz hərfi tərcümədir. O, digər tərcümələrdən daha uzun paragraflara bölünmüşdür. Bu uzun hissələr Kəlamı öyrənənlərin vahid mövzuları görməyinə kömək edir.

3. Yenidən reviziya edilmiş standart versiya (New Revised Standard Version – NRSV), uyğunlaşdırılmış sözbəsöz tərcümədir. Aşağıdakı iki müasir versiyanın orta nöqtəsini təşkil edir. Onun paraqraflara bölünməsi mövzuları müəyyən etmək üçün xeyli faydalıdır.
4. Bu günün ingiliscə versiyası (Today's English Version – TEV), Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyəti tərəfindən nəşr edilmiş dinamik ekvivalent tərcüməsidir. Bu versiyada Müqəddəs Kitab elə tərcümə olunub ki, müasir ingilis oxucu və ya dinləyici yunanca mətnin mənasını anlaya bilsin. Bu tərcümədə, ələlxüsus Müjdələrdə, Yeni beynəlxalq versiyada (New International Version – NIV) olduğu kimi, mətn mövzulara görə deyil, söyləyicilərə görə paraqraflara bölünmüşdür. Şərhcinin məqsədləri üçün bu heç də faydalı deyildir. Maraqlıdır ki, UBS⁴ və TEV eyni cəmiyyət tərəfindən nəşr olunub, amma paraqraflara bölünməsi fərqlidir.
5. Yerusəlim Bibliyası (Jerusalem Bible – JB), fransız katolik tərcüməsinə əsaslanan bir dinamik ekvivalent tərcüməsidir. Bu versiya, Avropa nöqteyi-nəzərindən paraqraflara bölünməsi ilə müqayisə etmə baxımından çox faydalıdır.
6. Əsas olaraq qəbul edilən mətn 1995-də yenilənmiş Yeni amerikan standart Bibliyadır (New American Standard Bible – NASB). Bu da sözbəsöz tərcümədir. Ayələrin şərh bu paraqraflara bölünmə qaydasını izləyir.

Üçüncü prinsip

Üçüncü prinsip, Müqəddəs Kitabı söz və ifadələrinin mümkün qədər geniş mənada (semantik sahəsində) qavranılması üçün müxtəlif tərcümələrdə oxumaqdan ibarətdir. Yunanca bir ifadə və ya söz çox vaxt bir neçə mənada başa düşülə bilər. Müxtəlif tərcümələr bu mənə variantlarını üzə çıxarır və beləcə yunanca əlyazma variantlarını aşkarlayıb izah etməkdə kömək edir. Bunlar doktrinə təsir etmir, lakin Allahdan ilham almış qədim müəllif tərəfindən yazılmış orijinal mətnə geri qayıtmağımıza kömək edir.

Bu Şərh, Kəlamı öyrənən şəxsə öz şərhlərini tez yoxlamaq imkanı verir. Qəti şəkildə öyrətmək üçün deyil, məlumatlarla təmin etmək və düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Digər mümkün şərhlər çox vaxt həddən artıq məhdud və doqmatik olmamaq və öz məzhəbimizə qapanmamaq üçün bizə kömək edir. Şərhçilər, qədim mətnin bəzən nə qədər anlaşılmaz olduğunu dərk etmək üçün daha geniş şərh variantlarına bələd olmalıdır. Müqəddəs Kitabı həqiqətin mənbəyi olaraq qəbul edən məsihçilərin öz aralarında nə qədər az həmfikir olması dəhşət doğurur.

Bu prinsiplər məni qədim mətn ilə çarpışaraq düşüncəmi formalaşdıran tarixi şəraitdən əhəmiyyətli dərəcədə azad olmağıma kömək etmişdir. Bunların sizin üçün də xeyir-dua olacağına ümid edirəm.

Bob Atli
27 iyun 1996-cı il

© 2012 Bible Lessons International. Bütün hüquqlar qorunur.

MÜQƏDDƏS KİTABI YAXŞI OXUMA BƏLƏDÇİSİ: TƏSDİQLƏNƏN BİLƏN HƏQİQƏTİN ŞƏXSİ AXTARIŞI

Aşağıda Dr. Bob Atlinin hermenevtika fəlsəfəsinin və şərhlərində istifadə olunan üsulların qısa izahatı təqdim olunur.

Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi videosu -- 40 dəq.

Həqiqəti bilmək mümkündürmü? Həqiqət haradan tapılır? Həqiqəti məntiqcə təsdiqləmək mümkündürmü? Ən yüksək səlahiyyət varmı? Həyatımız, dünyamız üçün bələdçi ola biləcək mütləq həqiqətlər varmı? Həyatın mənası varmı? Niyə buradayıq? Haraya gedirik? Bütün şüurlu insanları düşündürən bu suallar, zamanın başlanğıcından bəri insan düşüncəsini məşğul etmişdir (Vaiz 1:13-18; 3:9-11). Mən həyatın mənasını tapmaqdan ötrü öz şəxsi axtarışımı yada salıram. Əsasən ailəmdə imanlı olan bəzi şəxslərin şəhadəti sayəsində hələ gənc yaşda Məsihə iman gətirdim. Böyüdükcə özüm və dünyam haqqındakı suallarım da böyüdü. Bəsət mədəni və dini klişələr mənə oxuduğum və ya keçirdiyim təcrübələrin mənasını anlamaqda heç kömək etmədi. O vaxt qarışıqlıq və axtarış içində idim, bu etinasız, amansız dünyada həsrət çəkir, tez-tez ümitsizlik hissi keçirirdim.

Çoxları bu mühüm suallara cavab verdiklərini iddia ediblər, lakin mən bu məsələni araşdırıb düşündükdən sonra elə nəticəyə gəldim ki, onların cavabları (1) şəxsi fəlsəfələrinə, (2) qədim əsətlərə, (3) şəxsi təcrübələrinə və ya (4) psixoloji qavrayışlarına əsaslanırdı. Mən öz dünyagörüşümü, həyatımın mənası və məqsədini əsaslandırma biləcəyim qanəddi bir təsdiq, bir sübut, bir məntiq axtarırdım.

Bütün bunları Müqəddəs Kitabı araşdırmalarımda tapdım. Müqəddəs Kitabın etibarlılığını axtarmağa başladım və (1) Müqəddəs Kitabın arxeologiya tərəfindən təsdiqlənən tarixi dəqiqliyi, (2) Əhdi-Ətiq peyğəmbərliklərinin düzgünlüyü, (3) on altı əsr müddətində yazılmış olan Müqəddəs Kitabın təlim vəhdəti və (4) Müqəddəs Kitabla təmasa girəndən sonra həyatları dəyişən insanların şəxsi şəhadətləri vasitəsilə onu tapdım. Vahid iman və əqidə sistemi olan məsihçilik, insan həyatının mürəkkəb məsələlərini həll etməyə qadirdir. Bu məni nəinki əqli bir təməllə təmin etdi, həm də Müqəddəs Kitabı əsaslanan imanın təcrübə cəhəti mənə emosional sevinc və sabitlik gətirdi.

Elə bildirdim ki, Müqəddəs Yazı ilə dərk edilən Məsihdə həyatımın mənasını tapmışam. Bu, məstəddi bir təcrübə idi, emosional coşğunluqdur. Bir cəmiyyət və ya düşüncə məktəbi daxilində belə bu Kitabın nə qədər çox sayda müxtəlif şərhlərinin müdafiə edildiyini dərk edəndə keçirdiyim sarsıntı və ağrı hələ yadımdadır. Müqəddəs Kitabın Allahdan ilham almış mətn olduğunu və etibarlılığını təsdiqləmək, işin sonu deyil, başlanğıcı idi. Müqəddəs Yazının səlahiyyətinə və etibarlılığına inanan şəxslərin onun çoxlu çətin yerlərinə dair fərqli, hətta bir-birinə zidd şərhlərini necə təsdiq və ya rədd etmək olar?

Bu iş həyatımın məqsədi və iman yolumda macərə olmuşdur. Məsihə iman edəndə sülh və sevincə nail olduğumu bildirdim. Bir yandan mədəniyyətimin nisbilyi, digər yandan bir-birinə zidd olan dini sistemlərin doqmatizmi və məzhəblərin iddiaları arasında qalan zehnim mütləq həqiqətlərin arzusunda idi. Qədim ədəbiyyatı şərh etməyə düzgün bir yanaşma axtararkən tarixi, mədəni, konfessional və təcrübə baxımdan öz qeyri-obyektivliyimi kəşf etməyimə təəccübləndim. Demə, Müqəddəs Kitabı çox vaxt sadəcə olaraq öz görüşlərimi daha da təsdiqləmək məqsədilə oxumuşdum. Bundan doqmatik şəkildə başqalarına hücum etmək üçün istifadə edir və beləcə öz sübhələrimi və gücsüzlüyümü bir daha təsdiqləyirdim. Bu həqiqəti dərk edəndə nə qədər əzab çəkdim!

Büsbütün obyektiv olmaq mümkün olmasa da, Müqəddəs Kitabın daha yaxşı bir oxucusu olmaq mümkündür. Qeyri-obyektivliyimi boynuma alıb ondan agah olmaqla onu məhdudlaşdırma bilərəm. Ondən hələ tam azad olmamışam, lakin öz zəifliyimi boynuma almışam. Şərhcinin özü çox vaxt Müqəddəs Kitabı yaxşı oxumanın ən qatı düşməni olur! Mən Müqəddəs Kitabı öyrənəndə ona müəyyən qənaətlərlə yanaşıram. Bu qənaətlərimi sizin mühakiməsinə verirəm, hörmətli oxucu. Bunlar aşağıda sadalanır:

I. Qənaətlər

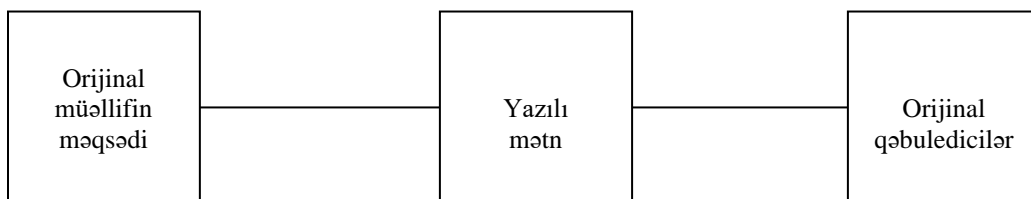
1. Mən inanıram ki, Müqəddəs Kitab həqiqi yeganə Allahın Özünü tanıtdığı yeganə mətn və Allahdan ilham almış yeganə kitabdır. Buna görə də müəyyən tarixi şəraitdə bəşəri bir yazıçı vasitəsilə fikrini ifadə edən orijinal ilahi müəllifin məqsədi işıqda şərh edilməsi vacibdir.
2. Mən inanıram ki, Müqəddəs Kitab adı insan üçün yazılmışdır – hər kəs üçün! Allah müəyyən tarixi və mədəni kontekstdə bizə açıq şəkildə danışmaq üçün Öz nitqini bizə görə uyğunlaşdırmışdır. Allah həqiqəti gizlətmir. O istəyir ki, biz həqiqəti dərk edək! Buna görə Yazı bizim dövrümüzün işığında deyil, yazıldığı dövrün işığında şərh edilməlidir. Müqəddəs Kitabı, onu birinci oxuyan və ya eşidən şəxslərin ağılına gəlməyən bir mənada anlamaq olmaz. Bu Kitab adı insan üçün anlaşılandır və bu Kitabda adı bəşəri ünsiyyətin formalarından və üsullarından istifadə olunur.
3. Mən inanıram ki, Müqəddəs Kitabın vahid təlimi və məqsədi vardır. Müqəddəs Kitabda çətin və paradoksal yerlər varsa da, ziddiyyətlər yoxdur. Beləliklə, Müqəddəs Kitabın ən yaxşı şərhçisi özüdür.
4. Mən inanıram ki, hər mətn parçasının (peyğəmbərliklər istisna olmaqla) yalnız bir mənası vardır və bu məna Allahdan ilham almış orijinal müəllifin məqsədinə əsaslanır. Biz heç vaxt orijinal müəllifin məqsədini bildiyimizdən tam əmin ola bilməsək də, bu istiqamətə yönəldən çoxlu işarələr vardır:
 - a. fikri ifadə etmək üçün seçilmiş janr (ədəbi növ)
 - b. mətnin yazılmasına səbəb olmuş tarixi şərait və/və ya konkret bir olay
 - c. bütün kitabın və eləcə də hər hissəsinin ədəbi konteksti
 - d. mətnin bütün fikrinə nisbətən hissələrinin təşkili (strukturu)
 - e. fikri ifadə etmək üçün istifadə olunan konkret qrammatik xüsusiyyətlər
 - f. fikri təqdim etmək üçün seçilmiş sözlər

Bir mətn parçasını tədqiq edərkən bunlardan hər birinin tədqiqini qarşımıza məqsəd qoyuruq. Müqəddəs Kitabı yaxşı oxumaq üçün öz metodologiyamı izah etməzdən əvvəl bu gün istifadə olunan və müxtəlif şərhlərin meydana gəlməsinə səbəb olan, bu səbəbdən rədd edilməsi vacib olan yanlış metodların bəzisini sadalamaq istəyirəm:

II. Yanlış metodlar

1. Müqəddəs Kitaba daxil olan kitabların ədəbi kontekstinə əhəmiyyət verməmək və hər cümlədən, frazadan, hətta ayrı sözlərdən müəllifin məqsədini və ya geniş konteksti nəzərə almadan istifadə etmək. Buna çox vaxt “mətndən sübut üçün istifadə” deyilir.
2. Kitablarn tarixi şəraitini nəzərə almamaq və bunun əvəzinə mətnə görə az ehtimalı olan və ya heç ehtimalı olmayan xəyali tarixi şəraiti uydurmaq.
3. Kitablarn tarixi şəraitini nəzərə almamaq və bunları başlıca olaraq şəxsən müasir məsihçilərə yazılmış bir qəzet kimi oxumaq.
4. Kitablarn tarixi şəraitini nəzərə almamaq və mətni ilkin oxucular və orijinal müəllifin məqsədi ilə heç əlaqəsi olmayan fəlsəfi/teoloji mətn olaraq alleqorik şəkildə şərh etmək.
5. Orijinal məqsədi nəzərə almamaq və bunun əvəzinə öz teoloji sistemini, sevimli doktrinini və ya orijinal müəllifin məqsədi və ifadə etdiyi fikri ilə heç əlaqəsi olmayan müasir bir məsələni mətnə gətirmək. Belə hal çox vaxt söyləyicinin öz səlahiyyətini təsbitləmək üçün Müqəddəs Kitabı oxumasından sonra yaranır. Buna bəzən “oxucunun cavabı” deyirlər (“bu mətn mənim üçün nə deməkdir” prinsipi əsasında şərh).

İnsanların yazılı ünsiyyətinin hamısında ən azı üç əlaqəli komponent tapıla bilər:

Keçmişdə müxtəlif oxuma üsulları bu üç komponentin birində mərkəzləşib. Lakin Müqəddəs Kitabın unikal şəkildə Allahdan ilham almasını həqiqətən təsdiqləmək üçün yeni sxem daha uyğun görünür:

Həqiqətdə bu komponentlərin hər üçü şərh prosesinə daxil olmalıdır. Təsdiqlənmə məqsədilə şərhimdə ilk iki komponentə - orijinal müəllifə və mətnə - üstünlük verilir. Ola bilsin ki, mən müşahidə etdiyim sui-istifadələrə reaksiya verirəm: (1) mətni alleqorik və ya “ruhani” şəkildə şərh etmə və (2) “oxucunun cavabı” şərh (bu mətn mənim üçün nə deməkdir?). Sui-istifadə hər mərhələdə baş verə bilər. Biz öz motivasiyamızı, qənaətlərimizi, oxuma və tətbiq yollarımızı həmişə yoxlamalıyıq. Lakin şərh üçün heç bur məhdudiyət, heç bir meyar yoxdursa, biz bunları necə yoxlaya bilərik? Bu nöqtədə müəllifin məqsədi və mətn strukturu mümkün olan düzgün şərhlərin miqyasını məhdudlaşdırmaq üçün mənə bəzi meyarlar verir.

Müqəddəs Kitabı oxumanın bu yanlış yollarının fonunda yetəri qədər ağılabatan və ardıcıl görünən hansı yanaşmalar Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuyub şərh etməyə imkan verir?

III. Müqəddəs Kitabı yaxşı oxumağa mümkün yanaşmalar

Mən burada konkret janrları şərh etmənin xüsusi üsullarından danışmıram, lakin Müqəddəs Kitaba daxil olan bütün mətn növləri üçün qüvvədə olan hermenevtika prinsiplərindən danışım. Janrlara əsaslanan yanaşmalar üçün yaxşı kitab Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, How To Read the Bible For All Its Worth, Zondervan).

Mənim metodologiyamın mərkəzində hər şeydən əvvəl oxucunun mətni dörd dəfə oxuyub Müqəddəs Ruhun Kəlamı açıqlamasına imkan verməsi durur. Bu yolla Ruh, mətn və oxucu ikinci deyil, birinci rol oynayırlar. Bu həmçinin oxucunu şərhçilərin təsiri altına düşməkdən qoruyur. Mən belə bir söz eşitdim: “Müqəddəs Kitab şərh kitablarına xeyli işıq salır”. Bu söz köməkçi vəsaitlərin dəyərini aşağı salmır, ancaq bunlardan münasib vaxtda istifadə edilməsini tələb edir.

Biz öz şərhlərimizi mətnin özü ilə əsaslandırmağa qadir olmalıyıq. Beş cəhət bizi ən azı bir az əminliklə təmin edir:

1. tarixi şərait
2. ədəbi kontekst
3. qrammatik strukturlar (sintaksis)
4. sözün müasir istifadəsi
5. müvafiq paralel ayələr
6. janr

Biz öz şərhlərimizi əsaslandırmağa qadir olmalıyıq. Müqəddəs Kitab iman və əməl üçün yeganə mənbəyimizdir. Təəssüf ki, məsihçilər bu Kitabın nə öyrətdiyi barədə çox vaxt razılığa gələ bilmirlər. Mətni dörd dəfə oxumaqla şərh üçün vacib olan aşağıdakı üstünlüklər əldə edilir:

1. Birinci oxuma
 - a. Kitabı bir oturma oxuyun. Onu başqa tərcümədə (fərqli tərcümə nəzəriyyəsinə əsaslanan tərcümə olsa yaxşıdır) bir daha oxuyun
 - (1) sözbəsöz (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamik ekvivalent (TEV, JB)
 - (3) perifraz (Living Bible, Amplified Bible)
 - b. Bütün mətnin əsas məqsədini axtarın. Mövzunu müəyyən edin.
 - c. Mümkünsə, bu əsas məqsədi və ya mövzunu açıq şəkildə ifadə edən hissəni, fəslə və ya paragrafı qeyd edin.
 - d. Məndə hakim olan ədəbi janrı müəyyən edin
 - (1) Əhdi-Ətiq
 - a) İbrani hekayəti
 - b) İbrani poeziyası (hikmət ədəbiyyatı, məzmun)
 - c) İbrani peyğəmbərliyi (nəsr, nəzm)
 - d) Qanunlar
 - (2) Əhdi-Cədid
 - a) Hekayətlər (Müjdələr, Həvarilərin İşləri)
 - b) Məsəllər (Müjdələr)
 - c) Məktublar
 - d) Apokaliptik ədəbiyyat
2. İkinci oxuma
 - a. Bütöv kitabı təkrar oxuyun və oxuyarkən mühüm mövzuları müəyyən etməyə çalışın.
 - b. Mühüm mövzuları təsvir edin və sadə bir cümlə ilə məzmununu açıqlayın.
 - c. Yazdığınız məqsəd bəyanatını və mövzuların təsvirini köməkçi vəsaitlərlə yoxlayın.
3. Üçüncü oxuma
 - a. Bütöv kitabı təkrar oxuyun və oxuyarkən kitabın yazılmasına səbəb olmuş tarixi şəraiti və konkret olayı mətn əsasında müəyyən etməyə çalışın.
 - b. Müqəddəs Kitaba daxil olan bu kitabda bəhs olunan tarixi xüsusiyyətləri sadalayın
 - (1) müəllif
 - (2) tarix
 - (3) oxucular
 - (4) yazılmasının xüsusi səbəbi
 - (5) yazılmasının məqsədinə aid olan mədəni şəraitin cəhətləri
 - (6) tarixi şəxsiyyətlərə və olaylara istinadlar
 - c. Təsvirinizi şərh etdiyiniz kitabın verilən hissəsinin paraqraf səviyyəsinə şamil edin. Həmişə mətnin verilən hissəsini müəyyən edin və qısa təsvirini verin. Mətnin hissəsi bir neçə fəslə və ya paragrafı əhatə edə bilər. Bu yolla siz orijinal müəllifin məntiqini və mətn quruluşunu izləyə bilərsiniz.
 - d. Tarixi şəraiti köməkçi vəsaitlərlə yoxlayın.
4. Dördüncü oxuma
 - a. Mətnin verilən hissəsini bir neçə tərcümədə təkrar oxuyun
 - (1) sözbəsöz (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamik ekvivalent (TEV, JB)
 - (3) perifraz (Living Bible, Amplified Bible)
 - b. Ədəbi və ya qrammatik strukturlara diqqət yetirin:
 - (1) təkrar olunan ifadələr, Ef. 1:6,12,14
 - (2) təkrar olunan qrammatik strukturlar, Rom. 8:31
 - (3) bir-birinə əks olan anlayışlar
 - c. Aşağıdakıların siyahısını yazın
 - (1) mühüm terminlər
 - (2) qeyri-adi terminlər

- (3) mühüm qrammatik strukturlar
 - (4) xüsusilə çətin sözlər, frazalar və cümlələr
- d. Müvafiq paralel ayələri axtarın
- (1) mövzunuza aid ən açıq təlimi tapmaqdan ötrə a) “sistematik teologiya” kitablarına, b) izahlı Müqəddəs Kitab nəşrlərinə, c) simfoniyalara müraciət edin
 - (2) mövzunuza aid mümkün paradoksları axtarın. Müqəddəs Kitabda bir çox həqiqətlər dialektik cütlüklər ilə təqdim olunur; konfessional mübahisələrin çoxu belə cütlüyün yalnız bir yarısını qəbul edib “mətndən sübut üçün istifadə” etməkdən irəli gəlir. Bütün Müqəddəs Kitab Allahdan ilham almışdır və şərhimizin tarazlı olması üçün biz Yazının bütöv təlimini axtarmalıyıq.
 - (3) Eyni kitabın daxilində, eyni müəllifin yazılarında və ya eyni janrda paralelləri axtarın; Müqəddəs Kitabın ən yaxşı şərhçisi özüdür, çünki Müqəddəs Kitabın bir müəllifi vardır – o da Allahın Ruhudur.
- e. Tarixi şərait və yazılma münasibəti haqqındakı müşahidələrinizi yoxlamaq üçün köməkçi vəsaitlərdən istifadə edin
- (1) Dərs üçün Müqəddəs Kitab nəşrləri
 - (2) Müqəddəs Kitab ensiklopediyaları, məlumat kitabçaları, lüğətləri
 - (3) Müqəddəs Kitaba giriş nəşrləri
 - (4) Müqəddəs Kitab şərhləri (bu mərhələdə keçmiş və indiki imanlıların sizin şəxsi tədqiqinizi düzəltməsinə imkan verin).

IV. Müqəddəs Kitab şərhinin tətbiqi

Bu mərhələdə biz tətbiqə keçirik. İndi, mətni orijinal kontekstində qavramağa vaxt ayırdandan sonra, onu öz həyatınıza, öz mədəniyyətinizə tətbiq etməlisiniz. Mən Müqəddəs Kitabın səlahiyyətinə belə tərif verirəm: “Müqəddəs Kitaba daxil olan bir mətnin müəllifinin öz dövrünə nə söylədiyini anlamaq və o həqiqəti bizim dövrümüze tətbiq etmək”.

Tətbiq istər zaman, istərsə məntiq baxımından orijinal müəllifin məqsədini izləməlidir. Biz Müqəddəs Kitabdan bir mətn parçasının yazıldığı dövrdə nə məna verdiyini anlamadan onu öz dövrümüze tətbiq edə bilmərik! Müqəddəs Kitabdan bir mətn parçası keçmişdə gəlmədiyi mənaya indi də gəlməməlidir! Paraqraf səviyyəsində etdiyiniz təfsilatlı təsvir (3-cü oxuma) sizə istiqamət verəcəkdir. Tətbiq söz səviyyəsində deyil, paraqraf səviyyəsində həyata keçirilməlidir. Sözlər yalnız kontekstdə məna verirlər; frazalar da yalnız kontekstdə məna verirlər; cümlələr də yalnız kontekstdə məna verirlər. Şərh etmə prosesində iştirak edən şəxslərdən yalnız orijinal müəllif Allahdan ilham almışdır. Biz sadəcə olaraq Müqəddəs Ruh tərəfindən nurlandırılaraq onun yolunu izləyirik. Nurlanmaq, Allahdan ilham almaq demək deyildir. “Rəbb belə deyir!” deyə elan etmək üçün orijinal müəllifin məqsədindən kənara çıxmamalıyıq. Tətbiq bütün yazının və eləcə də mətnin konkret hissəsinin ümumi məqsədi və paraqraf səviyyəsindəki düşüncənin gedişi ilə konkret olaraq əlaqəli olmalıdır.

İndiki dövrün məsələlərinin Müqəddəs Kitabı şərh etməsinə imkan verməyin; qoy Müqəddəs Kitab özü danışsın! Bunun üçün mətndən prinsiplər götürmək lazımdır. Mətn ilə əsaslandırılan prinsiplər doğrudur. Təəssüf ki, bizim prinsiplərimiz çox vaxt yalnız “bizim”dir, mətnin prinsipləri deyildir.

Müqəddəs Kitabı tətbiq edərkən yadda saxlamaq vacibdir ki, (peyğəmbərlik istisna olmaqla) Müqəddəs Kitaba daxil olan konkret bir mətnin tək-cə bir mənası düzgün ola bilər. Bu düzgün məna, öz dövründə bir böhrana və ya ehtiyaca müraciət edən orijinal müəllifin məqsədinə uyğun gələn mənadır. Bu tək mənaya əsasən çoxlu mümkün tətbiq yolları ola bilər. Tətbiq oxucuların ehtiyaclarına əsaslanacaqdır, amma mütləq orijinal müəllifin nəzərdə tutduğu məna ilə əlaqəli olacaqdır.

V. Şərhin ruhani cəhəti

İndiyə qədər şərh və tətbiqdə əqli prosesdən bəhs etmişik. İndi şərhin ruhani cəhətindən qısaca bəhs edəcəyik. Aşağıdakı addımlar mənə çox faydalı olmuşdur:

1. Müqəddəs Ruhun köməyi üçün dua et (müq. et. 1Kor. 1:26-2:16).
2. Öz günahlarının bağışlanması və bildiyin günahlarından təmizlənmək üçün dua et (müq. et. 1Yəh. 1:9).
3. Allahı tanımaq arzusunun artması üçün dua et (müq. et. Zəb. 19:7-14; 42:1-dən sonrakı ayələr; 119:1-dən sonrakı ayələr).
4. Dərk etdiyini yeni həqiqəti dərhal öz həyatına tətbiq et.
5. Həlim və öyrənməyə hazır ol.

Əqli proses və Müqəddəs Ruhun ruhani rəhbərliyi arasında tarazlıq saxlamaq çətinidir. Aşağıdakı sitatlar mənə bunları tarazlamaqda kömək olmuşdur:

1. Ceymz U. Sayer, “Yazının təhrifi” (James W. Sire, Scripture Twisting), ss. 17-18:
“Allah, tək cə ruhani elitasını deyil, bütün xalqını nurlandırır. Müqəddəs Kitaba əsaslanan məsihçilikdə düzgün şərh etmə səlahiyyətinə malik xüsusi “nurlanmış” şəxslər yoxdur. Belə ki, Müqəddəs Ruh bəzi insanlara xüsusi hikmət, bilik və ruhani dərrakə ənamlarını verib sə də, bu qabiliyyətli məsihçiləri Öz Kəlamının tək səlahiyyətli şərhçiləri olaraq təyin etməyib. Hətta Allahın xüsusi qabiliyyətlər verdiyi şəxslər üçün də səlahiyyətli olan Müqəddəs Kitabı öyrənmək, ona əsasən mühakimə yürütmək və ayırd etmək Allahın xalqına mənsub olan hər kəsin məsuliyyətidir. Xülasə, bu kitab başdan-başa belə bir əqidə üzərində qurulub ki, Müqəddəs Kitab Allahın bütün bəşəriyyətə verdiyi həqiqi vəhədir, bəhs etdiyi hər mövzuda bizim üçün ən yüksək səlahiyyətdir, başdan-başa sirr deyildir, lakin hər mədəniyyətə mənsub olan adi insanlar üçün anlaşılan Kitabdır”.
2. Kyerkeqor (Kierkegaard) haqqında, Bernard Ramm “Müqəddəs Kitabın protestant şərhisi” (Bernard Ramm, Protestant Biblical Interpretation), s. 75:
Kyerkeqorun fikrincə, Müqəddəs Kitabı düzgün oxumaq üçün onun qrammatik, leksik və tarixi tədqiqi vacib olsa da, ilkin addım olaraq vacibdir. “Müqəddəs Kitabı Allahın kəlamı olaraq oxumaq üçün ona heybətlə yanaşmaq, intizarda olmaq, alışıb-yanaraq, Allahla söhbət kimi oxumaq lazımdır. Müqəddəs Kitabı fikirləşmədən, diqqətsizcə, elmi və ya peşəkar oxucu kimi oxumaq, onu Allahın kəlamı kimi heç oxumamaq deməkdir. Onu yalnız eşq məktubu kimi oxuyanlar Allahın kəlamı kimi oxuyurlar”.
3. H.H Rouli, “Müqəddəs Kitabın aktualığı” (H. H. Rowley, The Relevance of the Bible), s. 19:
“Müqəddəs Kitabın sırf intellektual dərki, nə qədər dolğun olur-olsun, bütün xəzinələrini dərk etməyə imkan vermir. Bu demək deyil ki, intellektual dərki önəmli deyildir, çünki Kəlamı dolğun şəkildə anlamaq üçün o da vacibdir. Bununla belə, Kəlamın dolğun dərki üçün intellektual dərki bu Kitabın ruhani xəzinələrinin kəşf edilməsinə yol açmalıdır. Kəlamın ruhani dərki üçün intellektual tədqiqlə kifayətlənmək olmaz. Ruhani şeylər ruhən dərk edilir və Müqəddəs Kitabı oxuyan şəxs ruhani şeyləri qəbul etməyə hazır olmalı, Allaha təslim olmaq üçün Ona qovuşmağa can atmalı, o zaman elmi tədqiqindən keçib bu Kitablara Kitabının zəngin mirasını əldə edə bilər”.

VI. Bu Şərhdə istifadə olunan metod

Şərh üçün bu köməkçi vəsait Müqəddəs Kitabı şərh etmə prosesində sizə aşağıdakı yollarla kömək etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur:

1. Hər kitabın girişində qısa tarixi məlumat verilir. “Üçüncü oxuma”nı tamamlayandan sonra bu məlumatı oxuyun.
2. Kontekstə dair mülahizələr hər fəslin başında verilir. Bu, mətnin verilən hissəsinin necə təşkil olunduğunu görməyinizə kömək edəcək.
3. Hər fəslin və ya böyük hissənin başında bir neçə müasir tərcümədə paraqraflara bölünməsi və paraqraf başlıqları verilir:
 - a. Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətinin yunanca mətni dördüncü nəşrdi (UBS4).
 - b. 1995-ci il yenilənmiş Yeni amerikan standart Bibliya (NASB)
 - c. Kral Yakovun yeni versiyası (NKJV)
 - d. Yeni reviziya edilmiş standart versiya (NRSV)
 - e. Bu günün ingiliscə versiyası (TEV)
 - f. Yeni Yerusəlim Bibliyası (NJB)

Kitabın paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış deyildir, kontekstə əsasən həyata keçirilməlidir. Müxtəlif tərcümə nəzəriyyələri və teoloji baxış bucaqlarından həyata keçirilən bir neçə müasir tərcüməni müqayisə edərək orijinal müəllifin fikrinin təxmini strukturunu təhlil edə bilərik. Hər paraqrafda ən mühüm bir həqiqət vardır. Buna “tematik cümlə” və ya “mətnin mərkəzi ideyası” deyilir. Bu mərkəzi fikir düzgün tarixi və qrammatik şərhin açarıdır. Paraqraftan daha qısa bir mətn parçası haqqında şərh etmək, vəz etmək və ya öyrətmək əsla olmaz! Bundan əlavə, hər bir paraqrafın ətrafındakı paraqraflarla əlaqəli olduğunu yadda saxlamaq lazımdır. Buna görə bütün kitabın paraqraflar səviyyəsində təsviri bu qədər önəmlidir. Biz Allahdan ilham almış orijinal müəllifin bəhs etdiyi mövzunun məntiqi axınıni izləməliyik.

4. Bobun qeydlərində ayələrin tək-tək şərhini əsas götürülüb. Beləcə biz orijinal müəllifin düşüncəsini izləməyə məcbur oluruq. Bu qeydlər bizi bir neçə sahəyə aid məlumatlarla təmin edir:
 - a. ədəbi kontekst
 - b. tarixi, mədəni məlumatlar
 - c. qrammatik məlumatlar
 - d. sözlərin tədqiqi
 - e. müvafiq paralel ayələr
5. Şərhin bəzi yerlərində Müqəddəs Kitab tərcüməsi ilə yanaşı bir neçə müasir ingiliscə tərcümələri verilir:
 - a. Kral Yakovun yeni versiyası (NKJV); bu tərcümə “Tekstus Reseptus” mətn əlyazmalarına əsaslanır.
 - b. Yeni reviziya edilmiş standart versiya (NRSV); bu, Reviziya edilmiş standart versiyanın İmanlılar cəmiyyətlərinin Ümumxalq Şurası tərəfindən sözbəsöz reviziya edilmiş yeni variantıdır.
 - c. Bu günün ingiliscə versiyası (TEV); bu, Amerika Müqəddəs Kitab cəmiyyətinin dinamik ekvivalent tərcüməsidir.
 - d. Yerusəlim Bibliyası (JB); bu, fransız katolik tərcüməsinə əsaslanan ingiliscə dinamik ekvivalent tərcüməsidir.
6. İngiliscə tərcümələrin müqayisəsi, yunanca oxuya bilməyən şəxslərə mətndəki məsələləri aşkarlamaqda kömək edə bilər.
 - a. əlyazma variantları
 - b. sözlərin məna variantları
 - c. qrammatik baxımdan çətin olan mətnlər və struktur
 - d. ikimənalı mətnlər. İngiliscə tərcümələr bu məsələləri həll edə bilməsə də, daha dərin və əsaslı tədqiqi tələb edən yerləri müəyyən etməyə xidmət edir.
 - e. Hər fəslin sonunda müzakirə üçün müvafiq suallar verilir; beləcə verilən fəslin şərhini ilə bağlı ən ciddi məsələlərin müəyyən edilməsinə cəhd olunur.

YƏHYANIN MÜJDƏSİNƏ GİRİŞ

GİRİŞ MÜDDƏALARI

- A. Mattanın və Lukanın Müjdələri İsanın doğulması ilə, Markın Müjdəsi İsanın vəftiz olunması ilə, Yəhyanın Müjdəsi isə yaradılışdan əvvəl başlanır.
- B. Yəhya, Müjdəsinin birinci fəslinin birinci ayəsindən Nazaretli İsanın tam ilahiliyini təqdim edir və əvvəldən axıradək bunu vurğulayır. Sinoptik Müjdələrdə bu həqiqət mətnin son hissəsinə qədər pərdələnir (“Məsihi sirr”).
- C. Yəqin ki, Yəhya öz Müjdəsini Sinoptik Müjdələrin əsas müddəaları üzərində təşkil edir. İsanın həyatını və təlimlərini erkən imanlılar cəmiyyətinin (I əsrin sonları) ehtiyaclarının işığında tamamlamağa və şərh etməyə çalışır.
- D. Görünür ki, Yəhya Məsih İsanın təsvirini aşağıdakılar üzərində təşkil edir:
 1. yeddi möcüzə/əlamət və şərhləri
 2. ayrı-ayrı fərdlərlə iyirmi yeddi müsahibə və/və ya dialoq
 3. müəyyən ibadət və bayram günləri
 - a. Şənbə günü
 - b. Pasxa bayramı (müq. et. Yəh. 5-6)
 - c. Çardaqlar bayramı (müq. et. Yəh. 7-10)
 - d. Hanuka bayramı (müq. et. Yəh. 10:22-39)
 4. “Mənəm” ifadələri
 - a. ilahi ada dair (YAHVE)
 - 1) Mən Oyam (Yəh. 4:26; 8:24,28; 13:19; 18:5-6)
 - 2) İbrahim olmazdan qabaq Var Olan Mənəm (Yəh. 8:54-59)
 - b. isimlərlə birgə
 - 1) Həyat çörəyi Mənəm (Yəh. 6:35, 41, 48, 51)
 - 2) Dünyanın nuru Mənəm (Yəh. 8:12)
 - 3) Qoyunların qapısı Mənəm (John 10:7, 9)
 - 4) Yaxşı Çoban Mənəm (Yəh. 10:11, 14)
 - 5) Dirilmə və həyat Mənəm (Yəh. 11:25)
 - 6) Yol, həqiqət və həyat Mənəm (Yəh. 14:6)
 - 7) Mən həqiqi Meynəyəm (Yəh. 15:1, 5)
- E. Yəhyanın Müjdəsi ilə digər Müjdələr arasındakı fərqlər
 1. Yəhyanın məqsədi əsasən teoloji olduğu halda, verdiyi tarixi-coğrafi məlumatlar son dərəcə dəqiq və təfsilatlıdır. Sinoptiklər ilə Yəhya arasındakı uyğunsuzluğun dəqiq səbəbi aydın deyildir
 - a. İsanın Yəhudədə erkən xidməti (erkən dövrdə məbədi təmizləməsi)
 - b. İsanın son həftəsinin xronologiyası və təqvim vaxtı
 - c. teoloji baxımdan məqsədli yenidən təşkil
 2. Yəhya ilə Sinoptiklər arasındakı açıq-aşkar fərqlərdən bəhs etməkdə fayda vardır. Corc Eldon Ləddin “Əhdi-Cədid teologiyası” (George Eldon Ladd, *A Theology of the New Testament*) kitabında sözü gedən fərqlər haqqında yazdıqlarından sitat gətirmək istəyirəm:
 - a. “Dördüncü Müjdə Sinoptiklərdən o qədər çox fərqlənir ki, biz səmimi olaraq aşağıdakı sualla üzləşməliyik: Bu kitab İsanın təlimlərini düzgün çatdırırmı, yoxsa məsihçi iman ənanəni o dərəcədə dəyişdirib ki, teoloji şərhlər içində tarixdən əsər-əlamət belə qalmayıb?” (s. 215).
 - b. “Məsələnin ən əlverişli həlli, İsanın təlimlərinin Yəhyanın dili ilə ifadə olunmasını qəbul etməkdir. Əgər bu həll düzgündürsə və biz həqiqətən Dördüncü Müjdənin Yəhyanın dili ilə ifadə olunduğu nəticəsinə çatmağa məcburuqsa, burada mühüm bir sual meydana gəlir: Dördüncü Müjdənin teologiyası nə dərəcədə İsayə deyil, Yəhyaya aiddir? İsanın təlimi Yəhyanın ağlında nə dərəcədə dəyişilmişdi ki, əlimizdə olan mətn İsanın təliminin düzgün şəkli deyil, Yəhyanın öz şərh sayıla bilsin?” (s. 215)
 - c. U.D. Deyvis və D. Daubenin redaktəsi ilə nəşr olunmuş “Əhdi-Cədidin və esxatologiyasının tarixi-mədəni konteksti” (W. D. Davies and D. Daube, *The Background*

of the New Testament and Its Eschatology) kitabında Lədd həmçinin U.F. Olbraytın “Fələstində son kəşflər və Yəhyanın Müjdəsi” (W. F. Albright, “Recent Discoveries in Palestine and the Gospel of John”) əsərindən sitat gətirir

“Təlim baxımından Yəhya ilə Sinoptiklər arasında əsaslı fərq yoxdur; onların arasındakı ziddiyyət ondan ibarətdir ki, Yəhya ənənəni Məsihin təlimlərinin müəyyən cəhətləri, ələlxüsus yesseylərin təlimlərinə ən çox bənzəyən cəhətləri üzərində cəmləşdirir.

İsanın təlimlərinin təhrif olunması, saxtalaşdırılması, yaxud onlara çox mühüm yeni elementlərin əlavə olunmasının heç bir əlaməti yoxdur. Erkən imanlılar cəmiyyətinin ehtiyaclarının Müjdəyə daxil ediləcək məzmunun seçilməyinə təsir etdiyini qəbul edə bilərik, ancaq sözügedən ehtiyacların hər hansı mühüm teoloji uydurmalara və ya yeniliklərə səbəb olduğunu düşünmək üçün heç bir əsas yoxdur.

Əhdi-Cədidi tənqid edən alimlərin və teoloqların ən qərribə iddialarından biri budur ki, guya İsanın ağı o qədər məhdud olub ki, Yəhya ilə Sinoptiklər arasındakı bütün zahiri ziddiyyətlər mütləq erkən məsihçi teoloqların arasındakı fərqlərdən irəli gəlir. Hər böyük mütəfəkkirin və hər böyük şəxsiyyətin müxtəlif dostları və dinləyiciləri onu fərqli şəkildə şərh edir, hərə görə eşitdiyindən özünə ən yaxın və ya ən əlverişli məqamları seçir”. (ss. 170-171)

d. Corc E. Ləddən başqa bir sitat:

“Bunların arasındakı fərqlər Yəhyanın teoloji olması, digərlərinin isə teoloji olmamasında deyil, hərənin ayrı cür teoloji olmasındadır. Şərh olunan tarix, hadisələrin xronikasına nisbətən bir vəziyyətin faktlarını daha doğru şəkildə əks etdirə bilər. Yəhyanın Müjdəsi teoloji şərhdirsə, tarixdə baş verməyindən əmin olduğu hadisələrin şərhidir. Aydındır ki, İsanın *ipsissima verba*-sının (dəqiq sözlərinin) və ya həyatının hadisələrinin təsvirini vermək Sinoptik Müjdələrin məqsədi deyildir. Bu Müjdələr İsanın canlı təsvirləri və təlimlərinin xülasəsidir. Matta və Luka Markın Müjdəsindəki materialı yenidən təşkil etməkdə və İsanın təlimlərini olduqca sərbəst şəkildə çatdırmaqda özlərini sərbəst hiss edirlər. Yəhya həm Mattadan, həm də Lukadan daha sərbəst yazıbsa, bunun səbəbi odur ki, Yəhya İsanın daha tam və nəticədə daha gerçək canlı təsvirini vermək istəyib”. (ss. 221-222).

MÜƏLLİF

- A. Bu Müjdə anonimdir, lakin Yəhyanın müəllif olmağına işarə olunur.
1. hadisələrin şahidi olan müəllif (müq. et. Yəh. 19:35)
 2. “sevimli şagird” ifadəsi (həm Polikrat, həm İriney onun Həvari Yəhya olduğunu təsdiq edirlər)
 3. Zavday oğlu Yəhya, adı heç çəkilməyib
- B. Tarixi kontekst Müjdənin özündən aşkar olur, buna görə müəlliflik məsələsi Müjdənin şərh üçün həyati önəm daşıyır. Allahdan ilham almış müəllifin təsdiqlənməsi həyati önəm daşıyır!
- Yəhyanın Müjdəsinin müəllifliyi və yazılma tarixi Allahdan ilham almasına təsir etmir, lakin şərh olunmasına təsir edir. Şərhlilər tarixi konteksti, kitabın yazılmasına səbəb olan münasibəti axtarırlar. Yəhyanın dualizmini aşağıdakılar ilə müqayisə etmək lazımdır?
1. Yəhudilərin iki erası
 2. Kumran icmasının “salehlik müəllimi”
 3. Zərdüştdini
 4. Qnostik düşüncə
 5. İsayə unikal baxış
- C. Erkən ənənəvi baxış belədir ki, bu Müjdənin şahid rolunda çıxış edən bəşəri mənbəyi Zavdayın oğlu Həvari Yəhyadır. Bunu aydınlaşdırmaq lazımdır, çünki II əsrin xarici mənbələri göstərir ki, bu Müjdənin yazılmasında başqaları da iştirak etmişlər:
1. İmanlı dostları və efesli rəhbərlər Həvarini yazmağa təşviq ediblər (Yevseviy İsgəndəriyyəli Klementdən sitat gətirir)

2. Həvari Andrey (Muratorinin parçası, b.e. 180-200-cü illər, Romadan)
- D. Bəzi müasir alimlər bu Müjdənin üslubu və məzmunu haqqındakı bir sıra fikirlərinə əsasən onun başqa bir müəllif tərəfindən yazıldığını irəli sürüblər. Bir çoxları onun II əsrin əvvəllərində yazıldığını güman edirlər (b.e. 115-ci ildən əvvəl):
1. onu yazan Yəhyanın şagirdləri idi (Yəhyanın təsir dairəsi), onlar Yəhyanın təlimini yadda saxlayırdı (J. Weiss, B. Lightfoot, C. H. Dodd, O. Cullmann, R. A. Culpepper, C. K. Barrett)
 2. onu yazan “ağsaqqal Yəhya” idi (Asiyadan gəlmiş, Həvari Yəhyanın teologiya və terminologiyasının təsiri altında olan çoxlu erkən məsihçi rəhbərlərdən biri); bu fikir Papiyin (b.e. 70-146-cı illər) Yevseviy (b.e. 280-339) tərəfindən sitat gətirilmiş aydın olmayan bir mətnindən götürülmüşdür
- E. Yəhyanın Müjdəsindəki materialın ilkin mənbəyinin Yəhyanın özü olduğuna dair sübut
1. daxili sübut
 - a. müəllif yəhudilərin təlimlərinə, adətlərinə bələd idi, Əhdi-Ətiqə əsaslanan dünya görüşlərinə şərik idi.
 - b. müəllif b.e. 70-ci ilki Fələstini və Yerusəlimi tanıyırdı.
 - c. müəllif təsvir etdiyi hadisələrin şahidi olduğunu təsdiq edir
 - 1) Yəh. 1:14
 - 2) Yəh. 19:35
 - 3) Yəh. 21:24
 - d. müəllif həvarilər qrupunun üzvü idi, çünki bunları yaxşı bilirdi:
 - 1) zaman və yer ilə bağlı təfərrüatlar (gecə qurulan məhkəmələr)
 - 2) saylara dair ətraflı məlumat (Yəh. 2:6-dakı su küpləri və 21:11-dəki balıqlar)
 - 3) şəxslərə dair məlumat
 - 4) müəllif hadisələrə və onlara verilən təpqiyyə bələd idi
 - 5) görünür ki, müəllif “sevimli şagird” olaraq adlandırılır
 - a) Yəh. 13:23,25
 - b) Yəh. 19:26-27
 - c) Yəh. 20:2-5,8
 - d) Yəh. 21:7, 20-24
 - 6) görünür ki, müəllif Peterlə birlikdə “daxili qrup”a daxil idi
 - a) Yəh. 13:24
 - b) Yəh. 20:2
 - c) Yəh. 21:7
 - 7) bu Müjdədə Zavday oğlu Yəhyanın adı çəkilməyib; bu, son dərəcə qeyri-adi haldır, çünki Zavday oğlu Yəhya Həvarilərin “daxili qrupu”nun üzvlərindən biri idi
 2. Xarici sübut
 - a. Bu Müjdəni bilənlər:
 - 1) İriney (b.e. 120-202-cü illər); Polikarp ilə ünsiyyətdə idi və Həvari Yəhyanı tanıyırdı (müq. et. Yevseviyin “İmanlılar cəmiyyətinin tarixi” 5:20:6-7) – “Rəbbin köksünə sığınan və Asiyada Müjdə kitabını yayan şagirdi Yəhya” (*Haer*, 3:1:1, sitatın mənbəyi: Yevseviyin “İmanlılar cəmiyyətinin tarixi” 5:8:4).
 - 2) İsgəndəriyyəli Klement (b.e. 153-217-ci illər) – “Dostları tərəfindən təşviq edilərək Allahın Ruhu tərəfindən hərəkətə gətirilən Yəhya ruhani bir Müjdə yazmışdır” (Yevseviyin “İmanlılar cəmiyyətinin tarixi” 6:14:7)
 - 3) Şəhid Yustin (b.e. 110-165-ci illər) “Trifonla dialoq” 81:4
 - 4) Tertullian (b.e. 145-220-ci illər)
 - b. Yəhyanın müəllifliyi erkən şahidlərin sözləri ilə təsdiqlənmişdir
 - 1) Polikarp (b.e. 70-156-cı illər, İriney tərəfindən yazılıb), İzmir yepiskopu idi (b.e. 155-ci il)
 - 2) Papiy (b.e. 70-146-cı illər, Romadan Antimarkion proloqda və Yevseviy tərəfindən yazılıb), Frigiyadakı Hierapolis şəhərinin yepiskopu idi və Həvari Yəhyanın şagirdi olduğu bildirilir.
- F. Ənənəvi müəlliflikdən şübhələnmək üçün gətirilən dəlillər

1. Bu Müjdənin qnostik mövzularla əlaqəsi
 2. 21-ci fəslin açıq-aşkar əlavə edilməsi
 3. Sinoptiklərlə xronoloji uyğunsuzluq
 4. Yəhya özünü “sevimli şagird” adlandırmazdı
 5. Yəhyanın təsvir etdiyi İsa Sinoptiklərdən fərqli kəlmələrdən və janrlardan istifadə edir
- G. Müəllifin Həvari Yəhya olduğunu düşünsək, bu adam haqqında nə düşünə bilərik?
1. Efes şəhərindən yazmışdır (İriney “Müjdəni Efəsdən yaydı” deyir)
 2. Qoca yaşında yazmışdır (İriney onun Trayanın dövründə yaşadığını deyir, b.e. 98-117-ci illərdə)

TARİX

- A. Müəllifin Həvari Yəhya olduğunu düşünsək
1. Yerusəlimin romalı general (daha sonra Roma imperatoru) Tit tərəfindən məhv edildiyi b.e. 70-ci ildən əvvəl
 - a. Yəh. 5:2-də yazılıb ki, “Yerusəlimdəki Qoyun darvazasının yanında, ibrancə Bet-Xasda adlanan beş eyvanlı bir hovuz var”.
 - b. erkən dövrdə həvarilər qrupuna işarə etmək üçün işlənən “şagird” termininin işlənməsi
 - c. guya sonrakı dövrə aid olan qnostik elementlər, Ölü dəniz tumarlarında aşkar edilmişdir və beləcə I əsrin teoloji dilində bunlardan istifadə edildiyi təsdiqlənmişdir
 - d. b.e. 70-ci ildə məbədin və Yerusəlim şəhərinin darmadağın edilməyinə dair heç məlumatın olmaması
 - e. məşhur amerikalı arxeoloq U.F. Olbrayt (W. F. Albright) bu Müjdənin yazılma tarixini 70-ci illərin axırları və ya 80-ci illərin əvvəlləri olaraq təxmin edir.
 2. I əsrin daha sonrakı illərində
 - a. Yəhyanın kamilləşmiş teologiyası
 - b. Yerusəlimin süqutundan bəhs edilməyib, çünki bu ondan təqribən iyirmi il əvvəl baş vermişdi
 - c. Yəhyanın qnostiklərə məxsus ifadələrdən və vurğulardan istifadə etməsi
 - d. imanlılar cəmiyyətinin erkən ənənələri
 - 1) İriney
 - 2) Yevseviy
- B. Müəllifin “Ağsaqqal Yəhya” olduğunu düşünsək, Müjdənin yazılma tarixi II əsrin əvvəlləri-ortaları olacaq. Bu nəzəriyyə Dionisiyin Həvari Yəhyanın müəllifliyini rədd etməsi ilə başlamışdır (ədəbi səbəblərə görə). Həvari Yəhyanın Vəhy Kitabının müəllifi olduğunu teoloji səbəblərə görə rədd edən Yevseviy, Papiyin sitatında tam zamanında və tam yerində başqa bir “Yəhya” tapdığını zənn etmişdir (“İmanlılar cəmiyyətinin tarixi” 3:39:5,6); orada iki “Yəhya”dan bəhs olunur: (1) Həvari Yəhya və (2) Ağsaqqal (presviter) Yəhya.

OXUCULAR

1. Bu Müjdə ilkin olaraq Romanın Kiçik Asiya vilayəti, ələlxüsus Efes şəhəri üçün yazılmışdır.
2. Bu Müjdə, Nazaretli İsanın həyatını və şəxsiyyətini son dərəcə sadə və dərin şəkildə təsvir etməsi sayəsində istər ellinist mədəniyyətindən imanlıların, istərsə qnostik qrupların sevimli Müjdə kitabı olmuşdur.

MƏQSƏDLƏR

- A. Kitabın müjdəçi məqsədi mətnin özündə təsdiq olunur, Yəh. 20:30-31
1. yəhudi oxucular üçün
 2. başqa millətlərdən oxucular üçün
 3. yeni meydana gələn qnostik oxucular üçün
- B. Görünür ki, kitabın apologetik məqsədi vardır

1. Vəftizçi Yəhyanın təəssübkeş davamçılarına qarşı
2. yeni meydana gələn qnostik yalançı müəllimlərə qarşı (xüsusən Proloq); bu qnostik yalançı təlimlər həmçinin Əhdi-Cədidin başqa kitablarının arxa planını təşkil edir:
 - a. Efeslilərə Məktub
 - b. Koloselilərə Məktub
 - c. Pastoral Məktublar (1-ci Timoteyə, Titə, 2-ci Timoteyə)
 - d. 1-ci Yəhya (Yəhyanın 1-ci Məktubunun Yəhyanın Müjdəsi üçün müşayiət məktubu olma ehtimalı vardır)
- C. Ola bilir ki, Yəh. 20:31-dəki məqsəd bəyanatı “imanlıların davam gətirməsi” və müjdəçilik doktrininə təşviq edən bəyanat olaraq başa düşülə bilər, çünki xilas İNDİKİ ZAMANDA təsvir edilir. Bu baxımdan Yəhya bəlkə də Kiçik Asiyada Paulun teologiyasını ifrata çatdıran bəzi qrupların görüşlərini Yaqub kimi tarazlamaq istəyirdi (müq. et. 2Pet. 3:15-16). Təəccüblüdür ki, erkən imanlılar cəmiyyətinin ənənəsi Paulu deyil, Yəhyanı Efes ilə əlaqələndirir (müq. et. F.F. Bryus, “Peter, Stefan, Yaqub və Yəhya: Pauldan kənar məsihçilik haqqında araşdırmalar” (F. F. Bruce, *Peter, Stephen, James and John: Studies in Non-Pauline Christianity*), ss. 120-121).
- D. Epiloq (Yəh. 21), deyəsən, erkən imanlılar cəmiyyətinin konkret suallarına cavab verir
 1. Yəhya Sinoptik Müjdələrin təsvirlərini tamamlayır. Ancaq Yəhya İsanın Yəhudədəki, ələlxüsus Yerusəlimdəki xidməti üzərində diqqətini cəmləşdirir.
 2. Əlavədə, Yəh. 21-də, üç məsələyə toxunulur
 - a. Peterin bərpa olunması
 - b. Yəhyanın uzun ömrü
 - c. İsanın ikinci gəlişinin təxiri
- E. Bəziləri Yəhyanın sakramentlərin əhəmiyyətini azaltdığını düşünürlər, çünki Yəh. 3-də (vəftiz) və Yəh. 6-da (yevxaristiya yaxud Rəbbin süfrəsi) sakramentlərdən bəhs etmək üçün mükəmməl fürsət olmağına baxmayaraq, o bunlara qəsdən əhəmiyyət verməyib, bunları qeyd etməyib, bunlardan ətraflı bəhs etməyib.

YƏHYANIN MÜJDƏSİNİN STRUKTURUNUN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

- A. Fəlsəfi/teoloji proloq (Yəh. 1:1-18) və praktiki epiloq (Yəh. 21)
- B. İsanın xalqa xidməti müddətində yeddi möcüzə və əlamət (Yəh. 2-12) və bunların şərhli:
 1. Qana kəndindəki toyda suyu şərabə döndərməsi (Yəh. 2:1-11)
 2. Kefernahumda məhkəmə məmurunun oğluna şəfa verməsi (Yəh. 4:46-54)
 3. Yerusəlimdəki Bet-Xasda hovuzunun kənarında topal adama şəfa verməsi (Yəh. 5:1-18)
 4. Qalileyada təqribən 5000 nəfəri doyurması (Yəh. 6:1-15)
 5. Qalileyada dənizində suyun üstü ilə yeriməsi (Yəh. 6:16-21)
 6. Yerusəlimdə anadangəlmə kor bir adama şəfa verməsi (Yəh. 9:1-41)
 7. Bet-Anyada Lazarı diriltməsi (Yəh. 11:1-57)
- C. Ayrı-ayrı adamlarla müsahibələr və dialoqlar
 1. Vəftizçi Yəhya (Yəh. 1:19-34; 3:22-36)
 2. Şagirdlər
 - a. Andrey və Peter (Yəh. 1:35-42)
 - b. Filip və Natanael (Yəh. 1:43-51)
 3. Nikodim (Yəh. 3:1-21)
 4. Samariyalı qadın (Yəh. 4:1-45)
 5. Yerusəlimdəki yəhudilər (Yəh. 5:10-47)
 6. Qalileyadakı xalq (Yəh. 6:22-66)
 7. Peter və şagirdlər (Yəh. 6:67-71)
 8. İsanın qardaşları (Yəh. 7:1-13)
 9. Yerusəlimdəki yəhudilər (Yəh. 7:14-8:59; 10:1-42)
 10. yuxarı otaqdakı şagirdlər (Yəh. 13:1-17:26)
 11. Yəhudilər tərəfindən həbs və mühakimə olunması (Yəh. 18:1-27)
 12. Romalılar tərəfindən mühakimə olunması (Yəh. 18:28-19:16)
 13. Dirilməsindən sonrakı söhbətlər, 20:11-29
 - a. Məryəm ilə

b.on Həvəri ilə

c.Tomas ilə

14. epiloqdakı Peterlə dialoqu, Yəh. 21:1-25

15. (Yəh. 7:53-8:11, zinakar qadının əhvalatı, başlanğıcdan Yəhyanın Müjdəsinə daxil olmamışdır!)

D. Müəyyən ibadət/bayram günləri

1. Şənbə günləri (Yəh. 5:9; 7:22; 9:14; 19:31)

2. Pasma bayramı (Yəh. 2:13; 6:4; 11:55; 18:28)

3. Çardaqlar bayramı (Yəh. 8-9)

4. Hanuka (ışıqlar bayramı, müq. et. Yəh. 10:22)

E. “Mənəm” ifadələrinin işlənməsi

1. “Mən Oyam” (Yəh. 4:26; 6:20; 8:24,28,54-59; 13:19; 18:5-6,8)

2. “Həyat çörəyi Mənəm” (Yəh. 6:35,41,48,51)

3. “Dünyanın nuru Mənəm” (Yəh. 8:12; 9:5)

4. “Qoyunların qapısı Mənəm” (Yəh. 10:7,9)

5. “Yaxşı Çoban Mənəm” (Yəh. 10:11,14)

6. “Dirilmə və həyat Mənəm” (Yəh. 11:25).

7. “Yol, həqiqət və həyat Mənəm” (Yəh. 14:6)

8. “Mən həqiqi Meynəyəm” (Yəh. 15:1,5)

BİRİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzusu öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Bütöv kitabın mövzusu

2. Ədəbiyyat növü (janr)

İKİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzusu öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Mətnin birinci hissəsinin mövzusu

2. Mətnin ikinci hissəsinin mövzusu

3. Mətnin üçüncü hissəsinin mövzusu

4. Mətnin dördüncü hissəsinin mövzusu

5. və s.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 1-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Kəlam bəşər oldu 1:1-5	Əzəli Kəlam 1:1-5	Proloq 1:1-5	Həyat Kəlamı 1:1-5	Proloq 1:1-18
1:6-13	Yəhyanın şəhadəti: Həqiqi Nur 1:6-13	1:6-9 1:10-13	1:6-9 1:10-13	
1:14-18	Kəlam bəşər oldu 1:14-18	1:14-18	1:14 1:15 1:16-18	
Vəftizçi Yəhyanın şəhadəti 1:19-28	Səhrada nida edən səs 1:19-28	Yəhyanın şəhadəti 1:19-23 1:24-28	Vəftizçi Yəhyanın xəbəri 1:19 1:20 1:21a 1:21b 1:21c 1:22a 1:22b 1:23 1:24-25 1:26-27 1:28	Yəhyanın şəhadəti 1:19-28
Allah Quzusu 1:29-34	Allah Quzusu 1:29-34	1:29-34	Allah Quzusu 1:29-31 1:32-34	1:29-34
İlk şagirdlər 1:35-42	İlk şagirdlər 1:35-42	İsanın ilk şagirdlərinin şəhadəti 1:35-42	İsanın ilk şagirdləri 1:35-36 1:37-38a 1:38b 1:39 1:40-42a 1:42b	İlk şagirdlər 1:35-39 1:40-42
Filipin çağırılması Natanael 1:43-51	Filip və Natanael 1:43-51	1:43-51	İsa Filipi və Natanaeli çağırır 1:43-45 1:46a 1:46b 1:47 1:48a 1:48b 1:49 1:50-51	1:43-51

* Kitabın paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir nizam olmasa da, müəllifin məqsədini anlamaq və izləmək üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müqəddəs Kitabın müasir tərcümələrində mətn paraqraflara bölünür və hər paraqraf başlığında xülasə edilir. Hər paraqrafın əsas mövzusu, həqiqəti və ya fikri vardır. Bu mövzu hər versiyada özünəməxsus şəkildə xülasə edilir. Mətni oxuyarkən, hansı tərcümənin mətnin mövzular və ayələr üzrə bölünməsi haqqındakı fikrinizə uyğun gəldiyini özünüzdən soruşun.

İlk əvvəl Kitabdan fəslə oxumalı, mövzularını (paraqraflarını) müəyyən etməyə çalışmalı, sonra da öz düşüncəmizi müasir versiyalarla müqayisə etməliyik. Müqəddəs Kitabı anlamaq üçün müəllifin məqsədini anlamalıyıq, bunun üçün müəllifin məntiqini və ifadə tərzini izləməliyik. Yalnız müəllif Allahdan ilham almışdır, oxucuların mətnin məzmununu dəyişdirməyə haqqı yoxdur. Müqəddəs Kitabın oxucusu Allahdan ilham almış həqiqəti öz gündəlik həyatına tətbiq etməyə görə məsuliyyət daşıyır.

Diqqət! Bütün elmi terminlər və ixtisarlar aşağıdakı bölmələrdə tam şəkildə izah edilmişdir:
“Yunan dilinin qrammatik quruluşuna dair qısa təriflər”, “Mətn tənqidçiliyi” və “Lügət”.

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüza, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturuma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-18-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

A. Şeir/ilahi/əqidə-nin teoloji təsviri

1. əzəli, ilahi, yaradan, satınalan Məsih, Yəh. 1:1-5 (İsa Kəlamdır)
2. peyğəmbərlərin Məsih haqqındakı şəhadəti, Yəh. 1:4-5, 7-8, 15 (İsa Nurdur)
3. bəşər olmuş Məsih Allahı tanıdır, Yəh. 1:10-18 (İsa Oğuldur)

B. Yəh. 1:1-18-in teoloji strukturu və təkrarlanan mövzular

1. İsa Ata Allahla birlikdə əzəldən var olmuşdur (Yəh. 1:1a)
2. İsa Ata Allahla yaxın ünsiyyətdə olmuşdur (Yəh. 1:1b, 2, 18c)
3. İsa Ata Allahın ilahi təbiətinə şərikdir (Yəh. 1:1c, 18b)
4. Ata Allahın satınalma və övladlığa götürmə vasitələri (Yəh. 1:12-13)
5. bədənə bürünmə, Allah bəşər olmuşdur (Yəh. 1:9, 14)
6. vəhy, Allah tam şəkildə tanıtılmış, dərk edilmişdir (Yəh. 1:18d)

C. *Logos* (kəlam) sözünün ibrani və yunan konteksti

1. ibrani konteksti

- a. deyilən sözün qüvvəsi (Yeş. 55:11; Zəb. 33:6; 107:20; 147:15,18); məsələn, yaradılışda (Yar. 1:3,6,9,11,14,20,24, 26,29) və əcdadların xeyir-duasında (Yar. 27:1ff; 49:1)
- b. Sül. 8:12-23-də “Hikmət” şəxsləndirilərək Allahın yaratdığı ilk varlıq və bütün yaradılışın vasitəçisi olaraq təsvir olunmuşdur (müq. et. Zəb. 33:6 və qeyri-kanonik “Süleymanın Hikməti” 9:9).
- c. Tarqumlarda (aramicə tərcümələr və şərhələr) “Allahın kəlamı” ifadəsi *logos* ilə əvəz olunmuşdur, çünki antropomorfik terminlər oxucuları narahat edirdi

2. Yunan konteksti

- a. Heraklit – dünya hərəkət içərisindədir; şəxssiz dəyişməyən ilahi *logos* dünyanı saxlayır və onun dəyişmə prosesini davam etdirir
- b. Platon – şəxssiz və dəyişməyən *logos* planetlərin hərəkətini idarə edir və mövsümləri müəyyən edir
- c. Stoiklər – *logos* “dünya ağılı” və ya idarəedəndir, lakin “yarım şəxs”dir.

d.Filon – *logos* məfhumunu “insan ruhunu Allahın önündə təmsil edən Baş Kahin”, “Allah ilə insan arasındakı körpü” və ya “Kainatın Bələdçisinin hər şeyi idarə etdiyi sükan” (*kosmocrater*) olaraq şəxsləndirmişdir.

D. B.e. II əsrin inkişaf etmiş qnostik teoloji/fəlsəfi sistemlərin elementləri

1. Ruh ilə maddə arasındakı ontoloji (əzəli) antaqonistik dualizm
2. Maddə pisdır, dəyişməyə qabil deyildir; Ruh isə yaxşıdır
3. Qnostik düşüncəyə görə, yaxşı uca tanrı və maddəni yaradan daha aşağı tanrı arasında bir sıra mələk səviyyələri (*eonlar*) mövcuddur. Bəziləri (məsələn, Markion) bu daha aşağı tanrının Əhdi-Ətiqdəki YAHVE olduğunu iddia etmişlər
4. Xilas aşağıdakılardan gəlir:
 - a.adamın Allahla birləşmə yolunda bu mələk səviyyələrindən keçməyinə imkan verən gizli bilik və ya sözlər
 - b.adamın gizli biliyə nail olana qədər xəbərsiz olduğu, bütün insanlarda olan ilahi qılgılcım
 - c.bu gizli biliyi bəşəriyyətə verən, vəhyin vasitəçisi olan şəxs (Məsihin Ruhı)
5. Bu düşüncə sistemi İsanın ilahiliyini təsdiq etsə də, gerçək və davamlı bədənə bürünməsinə və dünyanın xilasında mərkəzi rolunu inkar etmişdir!

E. Tarixi zəmin

1. Yəh. 1:1-18, *logos* terminindən istifadə edərək həm ibrani, həm də yunan zehniyyətinə kitab etmə cəhdidir.
2. Qnostisizm bidəti Yəhyanın Müjdəsinə bu mürəkkəb girişin fəlsəfi arxa planını təşkil edir. Ehtimal var ki, Yəhyanın 1-ci Məktubu Yəhyanın Müjdəsi üçün müşayiət məktubu olmuşdur. “Qnostisizm” adındakı teoloji düşüncə sisteminə dair II əsrdən əvvəlki yazılı mətnlər bilinmir, lakin yeni qnostik temalara Ölü dəniz tumarlarında və Filonun yazılarında rast gəlinir.
3. Sinoptik Müjdələr (xüsusən Mark) İsanın çarmıxa çəkilməyinə qədər ilahiliyini pərdələyir (Məsihi sirr), üstündən illər keçəndən sonra yazan Yəhya isə birinci fəsildə son dərəcə mühüm olan İsanın tam Allah olması və tam insan olması temalarını açıqlayır (bəşər oğlu, müq. et. Yez. 2:1 və Dan. 7:13).

F. Bax: Xüsusi mövzu “1-ci Yəhya 1-ci fəsil ilə müqayisədə Yəhyanın Müjdəsi 1-ci fəsil”

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:1-5

¹Başlanğıcda Kəlam var idi. Kəlam Allahla birlikdə idi. Kəlam Allah idi. ²O, başlanğıcda Allahla birlikdə idi. ³Hər şey Onun vasitəsilə yarandı və yaranan şeylərdən heç biri Onsuz yaranmadı. ⁴Həyat Onda idi və bu həyat insanların nuru idi. ⁵Nur qaranlıqda parlayır, qaranlıq isə onu bürüyə bilmədi.

1:1 “Başlanğıcda” Bu söz Yaradılış 1:1 ilə səsleşir və həmçinin 1-ci Yəhya 1:1-də Kəlamın bədənə bürünməsinə işarə edir. Ola bilər ki, Yəhyanın 1-ci Məktubu Yəhyanın Müjdəsi üçün müşayiət məktubu olub. Hər iki kitab qnostisizmə cavab verir. Yəh. 1:1-5, İsa Məsihin yaradılışdan əvvəl mövcud olan ilahi varlığını təsdiq edir (müq. et. Yəh. 1:15; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2Kor. 8:9; Fil. 2:6-7; Kol. 1:17; İbr. 1:3; 10:5-9).

Yeni əhd (Əhdi-Cədid) belə təsvir olunur:

1. Günaha batmanın pozmadığı yeni məxluq (yəni, Yar. 3:15-də bəşəriyyətə verilmiş vədin həyata keçməsi)
2. yeni fəth (Vəd olunmuş torpaq)
3. yeni çıxış (peyğəmbərliyin həyata keçməsi)
4. yeni Musa (qanun verən)
5. yeni Yeşua (müq. et. İbr. 4:8)
6. yeni su möcüzəsi (müq. et. İbr. 3-4)
7. yeni manna (müq. et. Yəh. 6)
və daha çox təsvirlər, xüsusilə İbranilərə Məktubda.

XÜSUSİ MÖVZU: *ARCHĒ*

■ **“idi”** (üç dəfə) Burada işlənən BİTMƏMİŞ TƏRZ (müq. et. Yəh. 1:1,2,4,10) keçmiş zamanda davam edən mövcudluğu ifadə edir. Bu QRAMMATİK ZAMAN Loqosun əzəldən mövcud olmasını göstərmək üçün işlənmişdir (müq. et. Yəh. 8:57-58; 17:5,24; 2Kor. 8:9; Kol. 1:17; İbr. 10:5-7). Bu zaman, Yəh. 1:3, 6 və 14-də işlənən AORİST ZAMANLARLA qarşı-qarşıya qoyulur.

■ **“Kəlam”** Yunanca *logos* termini təkcə söz deyil, nitq mənasına gəlir. Yunanlar bu termini belə kontekstdə işlətdikdə “dünya ağı”nı, ibrənilər isə “Hikmət”i nəzərdə tutublar. Yəhya Allahın kəlamının həm bir şəxs, həm də nitq olmasını irəli sürmək üçün bu termini seçmişdir. Bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C.

■ **“Allahla birlikdə”** “Birlikdə” əvəzinə yaxın ünsiyyəti bildirən “üz-üzə” ifadəsi işlənə bilər. Həmçinin üç əzəli Şəxsə təzahür edən ilahi varlığa işarə edir (bax: Xüsusi mövzu “Üçlük”). Əhdi-Cədid belə paradoksu təsdiq edir ki, İsa Atadan ayrı və eyni zamanda Ata ilə birdir.

■ **“Kəlam Allah idi”** Burada işlənən FEİL Yəh. 1:1a-da olduğu kimi BİTMƏMİŞ tərzədir. *Theos* sözünün qarşısında ARTİKL işlənəyib (artikl MÜBTƏDA-nı bildirir, bax: F.F. Bryus “Suallara Cavab” (F. F. Bruce, Answers to Questions), s. 66), lakin *Theos* vurğu məqsədilə yunanca cümlənin başına qoyulmuşdur. Bu ayə ilə Yəh. 1:18 əzəldən var olan Loqosun tam ilahiliyini təsdiq edən qüvvətli bəyanatlardır (müq. et. Yəh. 5:18; 8:58; 10:30; 14:9; 17:11; 20:28; Rom. 9:5; İbr. 1:8; 2Pet. 1:1). İsa tam ilahidir və eyni zamanda tam insandır (müq. et. 1Yəh. 4:1-3). O, Ata Allahla eyni deyil, lakin Atanın ilahi varlığının özüdür.

Əhdi-Cədid Nazareti İsanın tam ilahiliyini təsdiq edir, ancaq Atanın ayrı şəxsiyyətini də qoruyur. Bir olan ilahi varlıq Yəh. 1:1; 5:18; 10:30,34-38; 14:9-10; və 20:28-də vurğulanır, fərqləndirici cəhətlər isə Yəh. 1:2,14,18; 5:19-23; 8:28; 10:25,29; 14:11,12,13,16-da vurğulanır.

1:2 Bu ayə Yəh. 1:1-ə bənzəyir və təkallahlılıq baxımından inanılmaz görünən bu həqiqəti bir daha təsdiq edir ki, təqribən b.e.ə. 6-5-ci ildə anadan olmuş İsa əzəldən Ata ilə birlikdə olub və buna görə ilahidir.

1:3 “Hər şey Onun vasitəsilə yarandı” Loqos, istər görünən, istər görünməyən hər şeyin yaranmasında Atanın vasitəçisi olub (müq. et. Yəh. 1:10; 1Kor. 8:6; Kol. 1:16; İbr. 1:2). Bu, Zəb. 104:24 və Sül. 3:19; 8:12-23-də Hikmətin oynadığı rola bənzəyir (ibrani dilində “hikmət” ismi QADIN cinsindədir).

■ **“yaranan şeylərdən heç biri Onsuz yaranmadı”** Bu, qnostiklərin xeyirxah olan uca tanrı ilə əzəli maddəni yaradan daha aşağı ruhani varlıq arasındakı “mələk eonları” haqqındakı yalançı təliminin təkzibidir (bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, D).

1:4 “Həyat Onda idi” Bu ifadə “həyat”ın Kəlam olan Oğuldan irəli gəldiyini təsdiq edir. Yəhya *zoē* dedikdə dirilmə həyatını, əbədi həyatı, Allahın həyatını nəzərdə tutur (müq. et. Yəh. 1:4; 3:15,36; 4:14,36; 5:24,26,29,39,40; 6:27,33,35,40,47,48,51,53, 54,63,65, və s.). Yunan dilində “həyat” mənasına gələn digər kəlmə - *bios* - dünyəvi, bioloji həyata işarə edir (müq. et. 1Yəh. 2:16).

■ **“bu həyat insanların nuru idi”** Nur, Yəhyanın ümumən həqiqət və Allahı tanımaq üçün istifadə etdiyi metaforadır (müq. et. Yəh. 3:19; 8:12; 9:5; 12:46). Qeyd edin ki, həyat bütün insanlar üçün idi (bu, Zəb. 36:5-9-a istinad ola bilər)! Nur və qaranlıq həmçinin Ölü dəniz tumarlarında tez-tez rast gəlinən mövzular olmuşdu. Yəhya özünü çox vaxt dualistik (ziddiyyətli) şəkildə və kateqoriyalarda ifadə edir.

1:5 “Nur qaranlıqda parlayır” Feil davamlı hərəkəti bildirən İNDİKİ ZAMAN-da işlənmişdir. İsa hər zaman var olmuş, ancaq indi açıq şəkildə dünyada züھر etmişdir (müq. et. Yəh. 8:12; 9:5; 12:46). Əhdi-Ətiqdə Allahın cismən və ya bir insan şəklində züھر etməsi çox vaxt Rəbbin mələyi surəti ilə ifadə edilir (müq. et. Yar. 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Çıx. 3:2,4; 13:21; 14:19; Hak. 2:1; 6:22-23; 13:3-22; Zək. 3:1-2). Bəziləri bunun bəşər olmazdan əvvəlki Loqos olduğunu güman edirlər.

XÜSUSİ MÖVZU: RƏBBİN MƏLƏYİ

NASB, NKJV “qaranlıq onu dərk etmədi”
NRSV “qaranlıq ona qalib gəlmədi”
TEV “qaranlıq onu əsla söndürməmişdir”
NJB “və qaranlıq ona üstün gələ bilmədi”

Bu terminin (*katalambanō*) kök mənası “tutmaq”dır. Beləcə o, (1) tutmaq yəni üstün gəlmək (müq. et. Mat. 16:18) və ya (2) tutmaq yəni qavramaq və ya dərk etmək mənasına gələ bilər. Ola bilsin ki, Yəhya hər iki mənanı ifadə etmək üçün bu ikimənalılıqdan istifadə edib. Yəhyanın Müjdəsi ikimənalı ifadələr ilə seçilir (məs. “yenidən doğulmaq” və/və ya “yuxarıdan doğulmaq” 3:3; “külək” və/və ya “ruh” 3:8).

(*Katalambanō*) FEİL Yəhyanın yazılarında yalnız iki dəfə işlənmişdir (Yəh. 8:3,4 orijinal deyildir). Yəh. 1:5-də qaranlıq nuru dərk edə/nura qalib gələ bilmir, lakin 12:35-də nuru (İsanı/Müjdəni) rədd edən qaranlıq tutulacaqdır. Rədd etmə qarışıqlıqla, qəbul etmə Rəbbə ibadətlə nəticələnir.

Manfred T. Braşın “Kəlamdan sui-istifadə” (Manfred T. Brauch, *Abusing Scripture*) kitabının 35-ci səhifəsində insanın halı belə xarakterizə edilir:

1. azmışlıq, Luk. 15
2. qaranlıq, Yəh. 1:5
3. düşmənçilik, Rom. 5:10
4. ayrılıq, Ef. 2:15-17
5. allahsızlıq, Rom. 1:18
6. Allah həyatına yad olma, Ef. 4:17-18
7. insanın günahının ən yaxşı xülasəsi Rom. 1:18-3:23-də verilmişdir

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:6-8

“Allahın göndərdiyi bir adam ortaya çıxdı, onun adı Yəhya idi. ⁷O, şəhadət üçün gəldi ki, Nur barədə şəhadət etsin və hamı onun vasitəsilə iman etsin. ⁸O özü Nur deyildi, amma Nur barədə şəhadət etmək üçün gəldi.

1:6-8 Bu ayələrdə və Yəh. 1:15-də (təkrarlanan əlavə izahat) Vəftizçi Yəhyanın İsa haqqındakı şəhadəti qələmə alınmışdır. Vəftizçi Yəhya son Əhdi-Ətiq peyğəmbəri idi. Bu ayələri şeir şəklinə salmaq çətindir. Bu proloqun nəzmlə yoxsa nəsrə yazılmış olduğu haqqında alimlər arasında mübahisələr davam edir.

Vəftizçi Yəhya (təlimi və baxışına görə) son Əhdi-Ətiq peyğəmbəri idi. O, Rəbbin Mal. 3:1-də və 4:5-də (müq. et. Yəh. 1:20-25) haqqında xəbər verilən sələfi olub. Ehtimal ki, Həvari Yəhya Yəh. 1:6-8-i Vəftizçi Yəhya barəsindəki səhv fikirlərə görə mətnə daxil edib (müq. et. Luka 3:15; Həv. 18:25; 19:3). Yəhya öz Müjdəsini digər Müjdələrin müəlliflərindən sonra yazdığına görə bu problemin meydana gəldiyini görüb.

Maraqlıdır ki, burada Məsihə BİTMƏMİŞ ZAMANDA FEİLLƏR ilə (əzəldən mövcud olma) təsvir olunub, lakin Yəhyaya dair FEİLLƏR AORİSTDƏ (zamanda təzahür edən) və BİTMİŞ ZAMANDA (davamlı nəticə verən tarixi hadisə) işlənib (müq. et. Yəh. 1:6). İsa həmişə var olmuşdur.

1:7 “hamı onun vasitəsilə iman etsin” Bu bir məqsəd budaq cümləsidir. Bütün Müjdə Kitabları kimi, Yəhyanın Müjdəsi də müjdəçi traktat janrına aiddir (unikal məsihçi janrı). Bu, Dünyanın Nuru Məsihə iman gətirən hər kəsə heyretəmiz bir xilas təklifidir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16; 4:42; 20:31; 1Tim. 2:4; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9; 1Yəh. 2:1; 4:14).

1:7, 12 “iman etmək” Bu FEİL Yəhyanın Müjdəsində 78 dəfə və Yəhyanın Məktublarında 24 dəfə işlənmişdir. Maraqlıdır ki, Yəhyanın Müjdəsində bu sözün İSİM forması heç işlənməyib, yalnız FEİL forması işlənib. İnam başlıca olaraq ağıldan və ya hisslərdən deyil, iradədən irəli gələn bir cavabdır. İngilis dilinə “believe” (iman etmək), “trust” (etibar etmək, güvənmək) və “faith” (iman, inam, dini etiqad) terminləri ilə tərcümə olunan bu yunan termini “Onu (yaxşı) qəbul etmədilər” (müq. et. Yəh. 1:11) və “Onu qəbul edən” (müq. et. Yəh. 1:12) frazalar ilə paraleldir. Xilas Allahın lütfü və Məsihin tamamlanmış işi sayəsində əvəzsiz olaraq verilir, lakin qəbul edilməlidir. Xilas müstəsna hüquqlar və öhdəliklər haqqında bağlanan əhd münasibətləridir.

XÜSUSİ MÖVZU: “İMAN, İMAN ETMƏK VƏ YA İNAM”

1:8 Ola bilsin ki, Müjdəsini digər Müjdələrdən daha sonra yazan Həvari Yəhya, Vəftizçi Yəhyanın davamçılarından İsa haqqında eşitməmiş və ya İsanı qəbul etməmiş bəziləri arasında meydana gəlmiş problemi görürdü (müq. et. Həv. 18:25-19:7).

XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:9-13

“Bu, həqiqi Nur idi və dünyaya gələrək hər bir insanı işıqlandırır. ¹⁰O, dünyada idi, dünya Onun vasitəsilə yarandı, amma dünya Onu tanımadı. ¹¹Öz diyarına gəldi, amma soydaşları Onu qəbul etmədi. ¹²Lakin Onu qəbul edənlərin hamısına, adına iman edənlərə Allahın övladları olmaq ixtiyarını verdi. ¹³Onlar nə qandan, nə bəşər arzusundan, nə də kişi istəyindən deyil, yalnız Allahdan doğuldu.

1:9 “həqiqi Nur” Burada “həqiqi” yalnız saxta və yalançı olmayan deyil, həm də gerçək, real olan mənasına gəlir. Birinci əsrin bütün səhv xristologiyalara aid ola bilər. Bu, Yəhyanın yazılarında daim işlənən SIFƏTDİR (müq. et. Yəh. 4:23,37; 6:32; 7:28; 15:1; 17:3; 19:35; 1Yəh. 2:8; 5:20 və Vəhy Kitabında on dəfə). Bax: Xüsusi mövzu: “Paulun yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Paulun Kosmos (dünya) sözünü işlətməsi”. İsa dünyanın nurudur (müq. et. Yəh. 3:19; 8:12; 9:5; 12:46; 1Yəh. 1:5,7; 2:8,9,10). İmanlılar Onun nurunu əks etdirməlidirlər (müq. et. Fil. 2:15). Bu, yaradılışdakı gerçək qaranlıq ilə kəskin təzad təşkil edir. Bu qaranlığa səbəb olanlar:

1. insanlar
2. mələklər

■ **“dünyaya gələrək”** Yəhya adətən bu sözləri dedikdə İsanın göyü, ruhani aləmi tərk edərək zaman və məkan ilə məhdud olan maddi aləmə gəldiyini nəzərdə tutur (müq. et. Yəh. 6:14; 9:39; 11:27; 12:46; 16:28). Lakin bu ayədə, görünür ki, İsanın bədənə bürünməsindən bəhs olunur. Bu, Yəhyanın qələmə aldığı yazılara xas olan dualizmlərdən biridir (məs. yuxarı və aşağı).

NASB	“hər adamı işıqlandırır”
NKJV	“hər adama nur verir”
NRSV	“hər kəsi işıqlandırır”
TEV	“bütün insanlara nur saçır”
NJB	“hər kəsə nur verən”

Bu frazayı iki cür anlamaq olar. Birincisi, yunanların mədəni zəminində bunu hər insanın daxilində olan vəhy nuru, ilahi qığılcım kimi anlamaq olar. Kvakerlər bu ayəni məhz belə şərh edirlər. Ancaq Yəhyanın yazılarında elə anlayışa heç vaxt rast gəlinmir. Yəhyaya görə “nur” bəşəriyyətin şərinə üzə çıxarır (müq. et. Yəh. 3:19-21).

İkincisi, bu fraza təbii vəhyə aid olmaya bilər (təbii vəhy, Allahın təbiət [müq. et. Zəb. 19:1-5; Rom. 1:19-20] yaxud insanın daxili mənəviyyəti [müq. et. Rom. 2:14-15] vasitəsilə tanınması deməkdir), ancaq Allahın yeganə həqiqi nur olan İsa vasitəsilə insanları işıqlandırmaq və xilas etmək təklifinə aid ola bilər.

1:10 “dünya” Yəhya *kosmos* terminini üç müxtəlif yolla işlədir.

1. maddi kainat (Yəh. 1:10,11; 11:9; 16:21; 17:5,24; 21:25)
2. bütün bəşəriyyət (Yəh. 1:10,29; 3:16,17; 4:42; 6:33; 12:19,46-47; 18:20)
3. günaha batmış və Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti (Yəh. 7:7; 15:18-19; 1Yəh. 2:15; 3:1,13)

Bu kontekstdə 2-ci variant uyğundur. Bax: Xüsusi mövzu: “Paulun Kosmos (dünya) sözünü işlətməsi”.

■ **“dünya Onu tanımadı”** Nə günaha batmış başqa millətlər, nə də seçilmiş yəhudi milləti İsanı vəd olunmuş Məsih kimi tanıdı. “Tanımaq” terminində faktlarla razılaşmaqdan daha çox yaxın əlaqə mənasını verən ibrani idiomu əks olunur (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5).

XÜSUSİ MÖVZU: “BİLMƏK, TANIMAQ (BAŞLICA OLARAQ QANUNUN TƏKRARI MİSALINDA)”

1:11 “Öz diyarına gəldi, amma soydaşları Onu qəbul etmədi” “Öz diyarı” və “soydaşları” Yəh. 1:11-də iki dəfə işlənən eyni sözdür – “Özününkülər” sözüdür. Birinci qrammatik forma ORTA CİNS CƏMDƏDİR və (1) bütün yaradılışa və ya (2) coğrafi cəhətdən Yəhudəyanı yaxud Yerusəlimi bildirir. İkincisi KİŞİ CİNSİ CƏMDƏDİR və yəhudi xalqını bildirir.

1:12 “Lakin Onu qəbul edənlərin hamısına” Bu ifadə xilasda bəşəriyyətin məsuliyyət payını göstərir (müq. et. Yəh. 1:16). İnsanlar Allahın Məsihdə təklif etdiyi lütfə cavab verməlidirlər (müq. et. Yəh. 3:16; Rom. 3:24; 4:4-5; 6:23; 10:9-13; Ef. 2:8-9). Əlbəttə, Allah külli-ixtiyardır, ancaq Öz ixtiyarı ilə günahkar bəşəriyyət ilə şərtlə bir əhd bağlamışdır. Günaha batmış insanlar tövbə edib, iman və itaət etməli, imanda davam etməlidirlər.

“Qəbul” anlayışı teoloji baxımdan “iman” və “iqrar” ilə paraleldir – “iqrar”, İsayə Məsih olaraq iman etdiyini açıqca elan etmək deməkdir (müq. et. Mat. 10:32; Luk. 12:8; Yəh. 9:22; 12:42; 1Tim. 6:12; 1Yəh. 2:23; 4:15). Xilas, qəbul və elan edilməsi vacib olan bir ənamdır.

İsanı “qəbul” edənlər (1:12) Onu göndərən Atanı qəbul edənlər (müq. et. Yəh. 13:20; Mat. 10:40). Xilas Üçlükdə vahid olan Allah ilə şəxsi münasibətdir. Bax: Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

■ **“ixtiyarını verdi”** Bu yunan termininin (yəni, *exousia*) belə mənaları ola bilər: (1) hüquq, səlahiyyət; yaxud (2) hüquq, imtiyaz (müq. et. Yəh. 5:27; 17:2; 19:10,11). İsanın oğulluğu və ilahi missiyası vasitəsilə günahkar bəşəriyyət artıq Allahı tanıya bilər, Onu Allah və Ata olaraq iqrar edə bilər.

■ **“Allahın övladları olmaq”** Əhdi-Cədidin müəllifləri məsihçiliyi təsvir etmək üçün müntəzəm şəkildə ailə münasibətlərinə bənzərliyə əsaslanan metaforaları işlədirlər: (1) Ata; (2) Oğul; (3) övladlar; (4) yenidən doğulmaq; (5) övladlığa götürmə. Məsihçilik bir ailəyə bənzəyir, bir mala (cənnətə bilet, pulsuz sığorta) bənzəmir. Məsihə iman edənlər yeni esxatoloji “Allahın xalqı” olublar. “Vahid” Oğul (müq. et. Yəh. 1:14; 3:16) Atanın xasiyyətini əks etdirdiyi kimi, biz də Onun övladları kimi Onun xasiyyətini əks etdirməliyik (müq. et. Ef. 5:1; 1Yəh. 2:29; 3:3). Günahkarlar üçün Allahın övladları adlanmaq inanılmaz bir şeydir (müq. et. Yəh. 11:52; Rom. 8:14,16,21; 9:8; Fil. 2:15; 1Yəh. 3:1,2,10; 5:2; Huşə 1:10 və sitat gətirildiyi Rom. 9:26; 2Kor. 6:18).

Maraqlı bir məqam da budur ki, övlad mənasında işlənən iki termindən biri həmişə İsa üçün (*huios*), o biri isə imanlılar üçün (*teknon, tekna*) işlənir. Məsihçilər Allahın övladlarıdır, ancaq Allahın Oğlu İsa ilə eyni kateqoriyada deyillər. İsanın Ata ilə unikal münasibətləri var və bu münasibətlər bizim üçün nümunədir.

Markın, Lukanın və Yəhyanın Müjdələlərində “imanlılar cəmiyyəti” kəlməsinə (*ekklēsia*) rast gəlinmir. Onlar Ruhun bir şəxs və ya qrup ilə yeni dinamik ünsiyyəti üçün ailə metaforalarından istifadə edirlər.

■ **“iman edənlərə”** Bu, İNDİKİ ZAMAN FELİ SİFƏTİDİR, “iman etməyə davam edən” mənasına gəlir. Bu sözün etimologiyası müasir mənasını müəyyən etməyə kömək edir. İbrani dilində bu söz ilkin olaraq sabit vəziyyətdə olan bir şəxs üçün işlənmişdir. Zamanla etibarlı, vəfalı, sədaqətli bir adam üçün məcazi mənada işlənəməyə başlamışdır. Bu sözün yunanca qarşılığı ingiliscə “faith” (iman, inam, dini etiqad), “believe” (iman etmək) və “trust” (etibar etmək, güvənmək) sözləri ilə tərcümə olunur. Müqəddəs Kitabdakı “iman” və ya “inam” əsasən etdiyimiz iş deyil, güvəndiyimiz şəxsdir. Diqqət mərkəzində bizim öz sədaqətimiz deyil, Allahın sədaqətidir. Günaha batmış insanlar Allahın etibara layiq olduğuna güvənir, sədaqətinə inanır, Onun Sevdiyi Şəxsə iman edirlər. Diqqət mərkəzində insanın öz imanının böyüklüyü və ya gücü deyil, imanının obyektidir. Bax: Xüsusi mövzu: “İman, iman etmək, inam” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “İman” sözünü işlətməsi (isim nadirdir)” və Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

■ **“adına”** Əhdi-Ətiqdə bir şəxsin adı böyük önəm daşıyırdı, xasiyyətinə dair arzu olunan/potensial peyğəmbərlik və ya xasiyyətinin təsviri idi. Bir şəxsin adına iman etmək, o şəxsin özünə iman etmək, onu qəbul etmək deməkdir (müq. et. Yəh. 2:23; 3:18; 20:31; 1Yəh. 5:13). Bax: Xüsusi mövzu: “Rəbbin adı”.

1:13

NASB, NKJV,

NRSV

TEV

olmadılar”

NJB

“kimlər ki nə qandan, nə bədən istəyindən, nə də kişi istəyindən doğuldular”

“onlar təbii yolla, yəni doğulma və bəşəri bir atanın övladı olma yolu ilə Allahın övladları

“kim ki bəşər cinsindən və ya bədən arzusundan və ya kişi istəyindən doğulmadı”

Erkən imanlılar cəmiyyətinin bəzi ataları (məs. İriney, Origen, Tertullian, Amvrosiy, İyeronim, Avqustin) bu ifadənin İsayə aid olduğunu düşünüb (məs., TƏK İSİM), lakin yunan mətninin əksər variantlarında bu isim CƏM şəkildə işlənir (Əhdi-Cədidə yalnız burada bu sözün CƏM şəklinə rast gəlinir; UBS⁴ bunu “A” olaraq qiymətləndirir); bu deməkdir ki, bu ayə İsayə iman edənlərə aiddir (müq. et. Yəh. 3:5; 1Pet. 1:3,23), odur ki bunun mənası irqi üstünlük və ya cinsi əlaqədən törəyən bəşəri nəsəl (hərf. “qanlar”) deyil, lakin Allahın Öz Oğluna inananları seçib Özünə cəlb etməsidir (müq. et. Yəh. 6:44,65). Yəh. 1:12-13, bağlanan əhdə əsasən bir yandan Allahın tam ixtiyarı və digər yandan insanın cavab verməyinin vacibliyi arasındakı tazarlığını nümayiş etdirir.

Yunan mətnində FEİL (AORİST MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASI) vurğu üçün cümlənin sonunda qoyulmuşdur. Bu, insanın ikinci doğuluşunda Allahın bu prosesi başladan tam səlahiyyət sahibi rolunu oynadığını vurğulayır (cümlənin son hissəsində “yalnız Allahdan” sözləri vardır, müq. et. Yəh. 6:44,65).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:14-18

¹⁴Kəlam bəşər olub, lütf və həqiqətlə dolu olaraq aramızda məskən saldı; biz də Onun ehtişamını – Atadan gələn vahid Oğulun ehtişamını gördük. ¹⁵Yəhya Onun barəsində şəhadət etdi və nida edib dedi: «Məndən sonra Gələn məndən üstündür, çünki məndən əvvəl var idi» deyib haqqında danışdığım Şəxs budur». ¹⁶Hamımız Onun bütövlüyündən lütf üstünə lütf aldığımız. ¹⁷Qanun Musa vasitəsilə verildi, lütf və həqiqət isə İsa Məsih vasitəsilə gəldi. ¹⁸Allahı heç kəs heç vaxt görməyib, amma Atanın qucağında olan və Allah olan vahid Oğul Onu tanıtdı.

1:14 “Kəlam bəşər olub” Yəhya, məsihçiliyi yunan bütperəst düşüncəsi ilə birləşdirməyə cəhd edən qnostiklərin yalançı doktrininin üstünə düşür. İsa həqiqi insan və həqiqi Allah olub (müq. et. 1Yəh. 4:1-3) İmmanuele dair vədi yerinə yetirdi (müq. et. Yeş. 7:14). Allah, günaha batmış insanların arasında məskən saldı (hərfləşmə, “Öz çadırını qurdu”). Paulun yazılarından fərqli olaraq, Yəhya “bəşər” terminini cismani təbiət mənasında heç vaxt işlətməmişdir.

XÜSUSİ MÖVZU: BƏŞƏR (SARX)

■ **“aramızda məskən saldı”** Hərfləşmə, “Öz məskənini saldı”. Bu ifadə yəhudilərin səhrada gəzib-dolaşdığı dövr və Müqəddəs məskən konteksti ilə bağlıdır (müq. et. Vəhy 7:15; 21:3). Yəhudilər daha sonra səhradakı dövrə YAHVE ilə İsrailin “bal ayı” adlandırdılar. Allahın İsrailə o qədər çox yaxın olduğu başqa bir dövr heç olmayıb. İsrailə o dövrdə yol göstərən xüsusi ilahi buludun adı “*Shekinah*” “birgə məskən salmaq” mənasına gəlirdi.

■ **“ehtişamını gördük”** Əhdi-Ətiq termini *kabod* (ehtişam/izzət) burada şəxsləşdirilmiş, bədənə bürünmüşdür. Bu termin (1) İsanın görünüşünün dəyişməsi və ya göyə qaldırılması kimi hadisələrə (həvarilərin şəhadəti, müq. et. 2Pet. 1:16-17) yaxud (2) görünməz YAHVE-nin artıq görünə və tanına bildiyinə işarə edir. Eyni vurğu 1-ci Yəhya 1:1-4-də də vardır, burada, qnostiklərin ruh və maddə arasındakı antaqonistik əlaqəyə etdikləri yanlış vurğunun əksi olaraq, İsanın insan təbiəti vurğulanır.

Əhdi-Ətiqdə “ehtişam/izzət” üçün ən çox işlənən ibrani sözü (*kabod*, BDB 458) əvvəllər bir ticarət termini olub (qoşa tərəzi mənasında) və hərfi mənası “ağır olmaq” idi. Ağır olan şeylər qiymətli idi və ya dəyərli xüsusiyyətlərə malik idi. Bu söz çox vaxt parıltı anlayışı ilə birgə Allahın ehtişamını ifadə etmişdir (ilk əvvəl Sina dağında *Shekinah* ehtişam buludu, esxatoloji nur, müq. et. Çıx. 13:21-22; 24:17; Yeş. 4:5; 60:1-2). Yalnız O şərəfə layiqdir. Onun nuru o qədər parlaqdır ki, günaha batmış insanlar Ona baxa bilməzlər (müq. et. Çıx. 33:17-23; Yeş. 6:5). Allahı yalnız Məsih vasitəsilə həqiqətən tanımaq mümkündür (müq. et. Yəh. 1:14, 18; Kol. 1:15; İbr. 1:3).

XÜSUSİ MÖVZU: EHTİŞAM/İZZƏT (ƏHDİ-ƏTİQ)

NASB, NKJV “Atadan vahid doğulanın ehtişamı”

NRSV “bir atanın vahid oğlunun (ehtişamı) kimi ehtişam”

TEV “Atanın vahid Oğlu olaraq qəbul etdiyi ehtişam”

NJB “Atanın vahid Oğlu olaraq Ona məxsus olan ehtişam”

“Vahid” (*monogenēs*) termini “unikal”, “bir növdən tək olan” mənasına gəlir (müq. et. Yəh. 3:16,18; 1Yəh. 4:9, bax: F.F. Bryce “Suallara Cavab” (F. F. Bruce, *Answers to Questions*) ss. 24-25). Vulqatada bu termin “vahid doğulan” olaraq tərcümə olunub və, təəssüf ki, İncilin ingilis dilinə köhnə tərcümələrində məhz bu variant əsas götürülmüşdür (müq. et. Luk. 7:12; 8:42; 9:38; İbr. 11:17). Burada vurğulanan, cinsi əlaqədən törəməsi deyil, təklik və unikalıqdır.

■ **“Atadan”** Əhdi-Ətiqdə yaxın ailə münasibətlərinə əsaslanan metafora ilə Allah Ata olaraq təqdim olunur.

1. İsrail xalqı çox vaxt YAHVE-nin “oğlu” olaraq təsvir olunur (müq. et. Huşə 11:1; Mal. 3:17)
2. Allahın bir ata ilə analogiyası hələ Qanunun Təkrarı Kitabında işlənib (Qan. 1:31)
3. Qanunun Təkrarı 32-də İsrailə “Onun övladları”, Allaha da “Atanız” deyilib
4. bu analogiya Zəb. 103:13-də də işlənib və Zəb. 68:5-də daha irəliyə götürülüb (yetimlərin atası)
5. Peyğəmbərlərin yazılarında da buna dəfələrlə rast gəlinir (müq. et. Yeş. 1:2; 63:8; İsrail oğul, Allah Ata, 63:16; 64:8; Yer. 3:4,19; 31:9).

İsa bu analogiyayı götürüb tam ailə ünsiyyəti olaraq dərinləşdirib, xüsusən Yəh. 1:14,18; 2:16; 3:35; 4:21,23; 5:17, 18,19,20,21,22,23,26,36,37,43,45; 6:27,32,37,44,45,46,57; 8:16,19,27,28,38,42,49,54; 10:15,17,18, 25,29,30,32, 36 37,38; 11:41;12:26,27,28,49,50; 13:1; 14:2,6,7,8,9,10,11,12,13,16,20,21,23,24,26,28,31; 15:1,8,9,10,15,16,23,24,26; 16:3,10,15,17 ,23,25,26,27,28,32; 17:1,5,11,21,24,25; 18:11; 20:17,21-də!

■ **“lütf və həqiqətlə dolu”** Bu sözlərin birgə işlənməsi Əhdi-Ətiqdə *hesed* (əhd məhəbbəti, əhdə sadıqlıq) və *emeth* (etibarlılıq) sözləri ilə səsleşir – bunlar Çıx. 34:6; Neh. 9:17; Zəb. 103:8-da birgə işlənir, Sül. 16:6-da da hər iki söz birgə işlənir. Beləcə İsanın xarakteri Əhdi-Ətiq terminləri ilə təsvir olunur (müq. et. Yəh. 1:17). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)”.

XÜSUSİ MÖVZU: MƏHƏBBƏT (HESED)

XÜSUSİ MÖVZU: ƏHDI-ƏTIQDƏ İNAM, İMAN VƏ SƏDAQƏT

1:15 “çünkü məndən əvvəl var idi” Bu, Vəftizçi Yəhyanın İsanın əzəldən mövcud olmasını təsdiq edən doktrinidir (müq. et. Yəh. 1:1; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2Kor. 8:9; Fil. 2:6-7; Kol. 1:17; İbr. 1:3; 10:5-8). Məsihin əzəldən mövcud olması və əvvəlcədən xəbər verilməsi barədəki doktrinlər təsdiq edir ki, tarixin fəvqündə, tarixdən ötə olan və eyni zamanda tarixin içində işləyən bir Allah vardır. Bu doktrinlər Müqəddəs Kitaba əsaslanan məsihçi dünyagörüşünün tərkib hissəsidir.

■ Bu ayə olduqca çətindir və mətni köçürənlər əlyazmalarında mətni aydınlaşdırmaq və sadələşdirmək üçün çoxlu dəyişikliklər ediblər. Bax: Bryus M. Metsqer, “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*) ss. 197-198.

1:16-18 Yəhyanın Müjdəsinin xüsusiyyətlərindən biri, müəllifin tarixi olaya, dialoqa və ya təlimə öz izahını da daxil etməsidir. Bəzən İsanın, digər şəxslərin və Yəhyanın sözlərini bir-birindən fərqləndirmək mümkün olmur. Alimlərin əksəriyyəti güman edir ki, Yəh. 1:16-19 Müjdənin müəllifi Yəhyanın izahıdır (müq. et. Yəh. 3:14-21).

1:16 “bütövlüyündən” Bu söz yunanca *pleroma* terminidir. Qnostiklərin yalançı müəllimləri uca tanrı və daha aşağı ruhani varlıqlar arasındakı mələk eonlarını təsvir etmək üçün bu termindən istifadə ediblər. İsa, Allah ilə insanlar arasında yeganə vasitəçidir (yəni yeganə həqiqi bütövlükdür; müq. et. Kol. 1:19; 2:9; Ef. 1:23; 4:13). Görünür ki, Həvari Yəhya burada yenə erkən qnostiklərin gerçəklik haqqındakı görüşünün üstünə düşür.

NASB, NRSV “və lütf üstünə lütf”

NKJV “və lütf üçün lütf”

TEV “bizə bir-birinin ardınca xeyir-dualar verib”

NJB “bir-birini əvəz edən ənamlar”

Şərh üçün mühüm sual budur ki, “lütf” sözünü necə anlamaq lazımdır?

1. Məsihdə xilas edən Allahın mərhəməti?
2. Məsihçi həyat üçün Allahın mərhəməti

3. Məsih ilə bağlanan yeni əhdə Allahın mərhəməti?
Əsas fikir “lütf”dür; İsanın bəşər olması ilə Allahın lütfü fəvqəltəbii şəkildə verilmişdir. İsa, Allahın günaha batmış bəşəriyyətə “bəli” cavabıdır (müq. et. 2Kor. 1:20).

1:17 “Qanun” Musanın Qanunu pis deyil idi, ancaq hazırlıq mərhələsi üçün vacib idi və xilasın təmin edilməsi baxımından natamam idi (müq. et. Yəh. 5:39-47; Qal. 3:23-29; Rom. 4). İbraniyə Məktubunda da Musanın və İsanın işləri/vəhyələri/əhdləri müqayisə edilmiş, fərqləri qeyd edilmişdir.

XÜSUSİ MÖVZU: “MUSANIN QANUNUNA DAİR PAULUN GÖRÜŞLƏRİ”

■ **“lütf”** Bu söz, Allahın günaha batmış bəşəriyyətə layiq olmadığı halda əvəzsiz olaraq göstərdiyi məhəbbət mənasına gəlir (müq. et. Ef. 2:8). Paulun yazılarında çox böyük önəm daşıyan lütf (*charis*) termini Yəhyanın Müjdəsində yalnız burada işlənmişdir (müq. et. Yəh. 1:14,16,17). Əhdi-Cədidin müəllifləri ilahi ilham ilə öz seçdikləri sözlərdən, analogiyalardan, metaforalardan istifadə etməkdə azad idi.

İsa Yer. 31:31-34-də və Yez. 36:22-38-də elan edilən “yeni əhd”i həyata keçirmişdir.

■ **“həqiqət”** Bu söz (1) sədaqət (2) yalanın ziddi olaraq həqiqət mənasında işlənir (müq. et. Yəh. 1:14; 8:32; 14:6). Həm lütfün, həm də həqiqətin İsanın vasitəsilə gəldiyinə diqqət verin (müq. et. Yəh. 1:14). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqət” (termin)”.
■ **“İsa”** Proloqda Məryəmin oğlunun bəşəri adı ilk dəfə burada çəkilir. Əzəldən var olan Oğul artıq bəşər olmuş Oğul olaraq zühur edir!

1:18 “Allahı heç kəs heç vaxt görməyib” Bəziləri deyir ki, bu sözlər Çıx. 33:20-23-ə ziddir. Lakin Çıxış Kitabındakı ayələrdə işlənmiş ibrani sözü Allahın Özünün fiziki görünüşü deyil, “parıltısı” mənasına gəlir. Bu ayələrin əsas mənası odur ki, yalnız İsa Allahı tam şəkildə tanıdır (müq. et. Yəh. 14:8 və sonrakı). Günahkar insanlardan heç kəs Allahı görməmişdir (müq. et. Yəh. 6:46; 1Tim. 6:16; 1Yəh. 4:12,20).

Bu ayə, Allahın Nazareti İsa Özünü misilsiz şəkildə tanıtdığını vurğulayır. İsa, İlahinin Özünü insanlara tam şəkildə tanıtdığı yeganə Şəxsdir. İsanı tanımaq, Allahı tanımaq deməkdir. İsa Atanın Özünü son həddə qədər tanıtmasıdır. İsadən kənar İlahinin aydın şəkildə dərk edilməsi qeyri-mümkündür (müq. et. Kol. 1:15-19; İbr. 1:2-3). İsa Atanı “gördü” və imanlılar İsa (Onun həyatı, sözləri, əməlləri) vasitəsilə Atanı “görürlər”. İsa, görünməz Allahın Özünü tam şəkildə tanıtmasıdır (müq. et. Kol. 1:15; İbr. 1:3).

NASB	“vahid doğulan Allah”
NKJV	“vahid doğulan Oğul”
NRSV	“O, Allahın vahid Oğludur”
TEV	“yeganə Oğul”
NJB	“O, yeganə Oğuldur”

Bax: Yəh. 1:14-də *monogenēs* termininə dair qeyd. İsa tam Allah və tam insandır. Buna aid bütün qeydlər üçün bax: Yəh. 1:1.

Burada yunanca əlyazmaların fərqli variantları vardır. Erkən yunanca əlyazmalar P⁶⁶, P⁷⁵, B və C-də *Theos*/Allah yazılmışdır və yalnız MSS A və C³-də “Allah” “Oğul” ilə əvəz olunmuşdur. UBS⁴ “Allah” variantını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik). Ehtimal ki, “Oğul” sözü əlyazmaları köçürənlərin Yəh. 3:16,18-dən və 1Yəh. 4:9-dan xatırladıqları “vahid Oğul”dan irəli gəlir (Bax: Bryus M. Metsqer “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*) s. 198.) Bu, İsanın tam ilahiliyinin qüvvətli bir təsdiqidir! Ola bilsin ki, bu ayədə İsanın üç adı çəkilir: (1) vahid doğulan, (2) Allah, (3) Atanın qucağında olan.

Bart D. Ermanın “Müqəddəs Yazıların ortodokslar tərəfindən təhrif edilməsi” (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, s. 78-82) əsərində bu ayənin əlyazmaları köçürən ortodokslar tərəfindən qəsdən dəyişdirilmə ehtimalına dair maraqlı mülahizələr yer alır.

■ **“Atanın qucağında olan”** Bu ifadə Yəh. 1:1-2-dəki “Allahla birlikdə” ifadəsinə mənaca bənzərdir, yaxın ünsiyyəti bildirir. İki mənani verə bilər: (1) əzəldən ünsiyyəti (2) bərpa olunmuş ünsiyyəti (yəni göyə qaldırılması).

NASB “Onu açıqlamışdır”
NKJV “Onu elan etmişdir”
NRSV, NJB “Onu tanıtmış olan”
TEV “O Onu tanıtmışdır”

Bizim “ekzegetika” teoloji termini (hərfl. “çıxarmaq” AORİST QAYIDIŞ NÖV [deponent] XƏBƏR FORMASI) Yəh. 1:18-də işlənən bu yunan sözündən törəmişdir – bu söz tam şəkildə tanıtmaya işarə edir. İsanın əsas məqsədlərindən biri Atanı tanımaq idi (müq. et. Yəh. 14:7-10; İbr. 1:2-3). İsanı görmək və tanımaq, Atanı görmək və tanımaq deməkdir (günahkarları sevmən, zəiflərə əl tutan, səfilləri qəbul edən, uşaqlara və qadınlara qayğı göstərən)!

Yunan dilində bu termin, nitqi şərh edən, yuxu yozan, sənədi izah edən şəxs bəzəndə işlənmişdir. Ola bilsin ki, burada Yəhya yenə həm yəhudilər, həm də başqa millətlər üçün xüsusi mənə daşıyan bir sözdən istifadə edib (Yəh. 1:1-dəki *Logos* kimi). Yəhya öz proloqu ilə həm yəhudilərə, həm də yunanlara xitab etməyə cəhd etmişdir. Bu söz

1. yəhudilər üçün Qanunu izah və ya şərh edən
2. yunanlar üçün tanrıları izah və ya şərh edən mənasını daşıya bilər.

Yalnız İsa insanları Atanı tam şəkildə görür və anlayırlar!

19-51-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Vəftizçi Yəhyaya dair bu ayələr erkən imanlılar cəmiyyətinin yanlış anladığı iki məsələ ilə bağlıdır.
1. Vəftizçi Yəhyanın şəxsiyyəti ətrafında yaranan və Yəh. 1:6-9, 20,21,25-də 3:22-36-da bəhs edilən məsələ;
 2. Məsihin şəxsiyyətinə aid olan və Yəh. 1:32-34-də bəhs edilən məsələ. Bu qnostisizm bədətinə 1-ci Yəhya 1-ci fəsildə də eyni şəkildə hücum edilir. Ehtimal ki, Yəhyanın 1-ci Məktubu Yəhyanın Müjdəsi üçün müşayiət məktubu olmuşdur.
- B. Yəhyanın Müjdəsində İsanın Vəftizçi Yəhya tərəfindən vəftiz edilməsi haqqında bir şey yazılmayıb. Yəhya Məsihin həyatını nəql edərkən imanlılar cəmiyyəti, vəftiz və yevxaristyanın əsasının qoyulması barədə heç məlumat verməyib. Bunun ən az iki səbəbi ola bilər:
1. erkən imanlılar cəmiyyətində sakramentlərə həddən artıq əhəmiyyət verilməsi üzündən Yəhya məsihçiliyin bu cəhətini diqqət mərkəzindən qaldırmaq istəyib. Yəhyanın Müjdəsi dini mərasimi deyil, münasibətləri mərkəzə çəkir. Vəftiz və Rəbbin Süfrəsi sakramentlərindən heç bəhs edilməyib, bircə kəlmə belə yazılmayıb. Bu qədər gözlənilən bir şeydən heç bəhs edilməməsinin diqqət cəlb edəcəyi təbiidir.
 2. digər Müjdələrin müəlliflərindən sonra yazan Yəhya İsanın həyatını nəql edərkən digər Müjdələrdə çatışmayan məqamları tamamlayır. Sinoptiklərin hamısı bu vacib mərasimlərdən bəhs etdiyi üçün Yəhya yalnız onların ətrafında baş verən hadisələrə dair məlumat vermişdir. Məsələn üçün, yuxarı otaqdakı dialoqu və hadisələri (Yəh. 13-17) nəql edərkən, şam yeməyinin özünü təsvir etməmişdir.
- C. Bu ayələrin diqqət mərkəzində İsanın şəxsiyyətinə dair Vəftizçi Yəhyanın şəhadəti durur. Yəhya aşağıdakı xristoloji müddəaları irəli sürür:
1. İsa Allah Quzusu (Yəh. 1:29), bu ad yalnız burada və Vəhy Kitabında işlənir
 2. İsa əzəldən var olandır (Yəh. 1:30)
 3. İsa Müqəddəs Ruhu qəbul edən və verəndir (Yəh. 1:33)
 4. İsa Allahın Oğludur (Yəh. 1:34)
- D. İsanın şəxsiyyəti və işi haqqındakı həqiqətlər
1. Vəftizçi Yəhyanın
 2. Andrey və Şimonun

3. Filip və Natanaelin şəxsi şəhadəti ilə çatdırılır.

Bu üsul, bu Müjdədə istifadə olunan əsas ədəbi üsuldur. Bu Müjdədə İsa haqqında və ya İsanın iştirakı ilə bu növdən iyirmi yeddi dialoq və ya şəhadətlik yer alır.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:19-23

¹⁹Yəhudi başçıları Yəhyadan «Sən kimsən?» deyərək soruşmaq üçün Yerusəlimdən kahinlərlə Levililəri onun yanına göndərdilər. ²⁰O zaman Yəhya belə şəhadət etdi: o, düzünü deyib inkar etmədi və «mən Məsih deyiləm» deyərək bəyan etdi. ²¹Onlar Yəhyadan soruşdular: «Bəs sən kimsən? Bəlkə İlyassan?» Yəhya «xeyr, o deyiləm» dedi. Soruşdular: «Bəlkə gəlməli olan peyğəmbərsən?» Yəhya «xeyr» söylədi. ²²Sonra ona dedilər: «Bəs sən kimsən? Bizi göndərənlərə nə cavab verək? Özün barədə nə deyirsən?» ²³Yəhya dedi: «Mən Yeşaya peyğəmbərin söylədiyi kimi “RƏBBİN YOLUNU DÜZ EDİN” DEYƏ SƏHRADA NİDA EDƏNİN SƏSİYƏM».

1:19 “yəhudilər” Yəhya bunu dedikdə ya (1) İsaya düşmənçəsinə münasibət bəsləyən Yəhudeya xalqını, ya da (2) yalnız yəhudi dini rəhbərlərini nəzərdə tuturdu (müq. et. Yəh. 2:18; 5:10; 7:13; 9:22; 12:42; 18:12; 19:38; 20:19). Bəzi alimlərin fikrincə, bir yəhudi başqa yəhudiləri alçaldan bu cür ifadələrdən istifadə etməzdi. Ancaq b.e. 90-cı ildə Yavne yəhudi məclisindən sonra yəhudilərin məsihçiliyə qarşı düşmənliyi xeyli artmışdır.

Əlsində “yəhudi” sözünün mənası, Yəhuda qəbiləsindən gələn bir şəxsdir. On iki qəbilə b.e.ə. 922-ci ildə parçalanandan sonra Yəhuda cənubdakı üç qəbilənin ümumi adı olmuşdur. Hər iki yəhudi padşahlıq, İsrail və Yəhuda, sürgün edilmişdi və yalnız az sayda yəhudilər, çoxu yəhudalılar, Padşah Kirin fərmanı ilə b.e.ə. 538-ci ildə öz vətəninə qayıtmışlar. Daha sonra bu termin Fələstində yaşayan və Aralıq dənizi hövzəsində səpələnmiş olan Yaqub nəslinə aid olaraq işlənmişdir.

Yəhya bu termini əksərən mənfi mənada işlədir, lakin ümumən necə işlətdiyini Yəh. 2:6-da və 4:22-də görmək olar.

☐ **“kahinlərlə Levililər”** Yəqin ki, Vəftizçi Yəhya da kahin soyundan idi (müq. et. Luka 1:5 və sonrakı). Bu, Yəhyanın Müjdəsində “Levililər” sözünün işləndiyi yeganə yerdir. Onlar böyük ehtimalla Məbəd polisləri idi. Yerusəlimdəki dini başçılardan göndərilmiş rəsmi “fakt tapanlar” qrupu idi (müq. et. Yəh. 1:24). Kahinlərlə Levililər adətən sadukey, ilahiyyatçılar isə farisey idi (müq. et. Yəh. 1:24). Hər iki qrup Vəftizçi Yəhyanı sorğu-suala tutdu. Siyasi və dini düşmənlər İsa ilə şagirdlərinə qarşı durmaq üçün güclərini birləşdirdilər.

☐ **“Sən kimsən?”** Eyni sual Yəh. 8:25-də İsaya da verilmişdir. Yəhyanın və İsanın təlimi və fəaliyyəti rəsmi başçıları narahat etmişdi, çünki başçılar bu adamların hər ikisində Əhdi-Ətiqdən müəyyən esxatoloji temaları və xüsusiyyətləri görmüşdü. Beləliklə, bu sual yəhudilərin axır zaman, yeni dövr şəxsiyyətlərini gözləməsi ilə əlaqədar olmuşdur.

1:20 “Yəhya belə şəhadət etdi: o, düzünü deyib inkar etmədi” Burada Yəhyanın gözlənilən vəd olunmuş Məsih olduğunu inkar etməsi üç qəti söz ilə təsdiq olunur. Burada “şəhadət etmək” və “inkar etməmək” olaraq tərcümə olunan feil hərflər “iqrar/etiraf” etmək feilidir. Bu feilin izahı üçün bax: Xüsusi mövzu: “İqrar/etiraf”.

☐ **“Məsih”** Yunanca “Xristos”, ibrani dilində “məsh olunmuş” mənasına gələn “*māšīah*” sözünün tərcüməsidir. Əhdi-Ətiqdə “məsh” anlayışı Allahın xüsusi çağırışını və müəyyən tapşırığı yerinə yetirmək üçün təchiz edilməyini təsvir etməyə xidmət edərdi. Padşahlar, kahinlər və peyğəmbərlər məsh olunardı. Sonra “məsh”, yeni salehlik dövrünü həyata keçirəcək olan xüsusi Şəxs ilə əlaqələndirilməyə başladı. Çoxları Vəftizçi Yəhyanın bu vəd olunmuş Məsih olduğunu zənn etmişdi (müq. et. Luka 3:15), çünki Yəhya son Əhdi-Ətiq müəlliflərindən dörd yüz il sonra YAHVE-nin adı ilə danışan ilk ilhamlı peyğəmbər idi.

Bununla bağlı olaraq Dan. 9:26-dan “Məsih” barədəki şərhlərimi bölüşmək istəyirəm.

Daniel 9:26

NASB “Məsih”
NKJV “Məsih”

NRSV	“məsh olunmuş şəxs”
TEV	“Allahın seçdiyi rəhbər”
NJB	“Məsh olunmuş Şəxs”

Bu ayəni şərh etmənin çətinliyi, Məsih və ya məsh olunmuş şəxs (BDB 603) termininin mümkün mənaları ilə əlaqədardır:

1. yəhudi padşahları (məs. 1Şam. 2:10; 12:3)
2. yəhudi kahinləri (məs. Lev. 4:3,5)
3. Padşah Kir (müq. et. Yeş. 45:1)
4. Zəb. 110-da və Zək. 4-də bu termin eyni zamanda həm 1-ci, həm də 2-ci mənalarda işlənir.
5. yeni salehlik dövrünü başlatmaq üzrə Allahın Davudun nəslindən gələn seçilmiş Padşahı mənasında işlənir
 - a. Yəhuda nəslindən (müq. et. Yad. 49:10)
 - b. Yesseyin evindən (müq. et. 2Şam. 7)
 - c. dünya üzərində hökmranlıq edəcək (müq. et. Zəb. 2; Yeş. 9:6; 11:1-5; Mic. 5:1-4 və sonrakı)

Şəxsən mənə “məsh olunmuş şəxs”in Nazaretli İsa olması aşağıdakı səbəblərə görə ağılabatan gəlir:

 1. Daniel 2-ci fəsildə əbədi Padşahlığın dördüncü imperiyanın dövründə başlaması
 2. Daniel 7:13-də əbədi Padşahlığın “bəşər oğlu”na verilməsi
 3. Daniel 9:24-də xilasa dair ifadələrin günahlı dünyanın tarixinin zirvə nöqtəsinə aid olması
 4. İsanın Əhdi-Cədidə Danielin Kitabına istinad etməsi (müq. et. Mat. 24:15; Mark 13:14)

1:21 “«Bəs sən kimsən? Bəlkə İlyassan?»» İlyas ölməmiş, lakin qasırga ilə göyə qaldırılmış idi (müq. et. 2Pad. 2:1), buna görə Məshidən əvvəl gələcəyi gözlənilirdi (müq. et. Mal. 3:1; 4:5). Vəftizçi Yəhya görünüşü və davranışı ilə İlyasa xeyli çox oxşayırdı (müq. et. Zək. 13:4).

■ **“«xeyr, o deyiləm»** Vəftizçi Yəhya özünü esxatoloji İlyas rolunda görməyib, lakin İsa onu Malakinin peyğəmbərliyini yerinə yetirən şəxs kimi görürdü (müq. et. Mat. 11:14; 17:12).

■ **“«Bəlkə gəlməli olan peyğəmbərsən?»»** Musa özündən sonra özü kimi bir peyğəmbərin gələcəyini xəbər vermişdir (müq. et. Qan. 18:15,18; Yəh. 1:25; 6:14; 7:40; Həv. 3:22-23; 7:37). Bu termin Əhdi-Cədidə iki fərqli şəkildə işlənir: (1) Məshidən başqa bir esxatoloji şəxs (müq. et. Yəh. 7:40-41) və ya (2) Məsih olaraq müəyyən olunmuş şəxs (müq. et. Həv. 3:22).

1:23 “səhrada nida edənin səsiyəm” Bu sözlər Yeş. 40:3-ün Septuaqinta tərcüməsindən götürülüb, eyni zamanda Mal. 3:1-dəki paralel yerə işarə edilib.

■ **“«RƏBBİN YOLUNU DÜZ EDİN”** Bu sitat (Yeş. 40:3), Yeşayanın Kitabının Rəbbin Quluna aid hissəsindən götürülüb (40-54-cü fəsillər) – kitabın bu hissəsində Rəbbin qulu haqqındakı nəğmələr də yer alır (bax: Yeş. 42:1-9; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12). Bunlar əvvəlcə İsrailə aid olur, lakin sonra, Yeş. 52:13-53:12-də, konkret bir şəxsə işarə edir. Yolunu düz etmə anlayışı padşahların ziyarətinə hazırlıq üçün istifadə olunardı. “Düz” termini, etimoloji baxımdan “salehlik” termini ilə əlaqəlidir. Bax: Xüsusi mövzu: “Salehlik”.

Ehtimal ki, Həvari Yəhya bütün bu paraqrafı bircə teoloji məqsədlə yazıb: I əsrdə Vəftizçi Yəhyanı öz ruhani rəhbəri olaraq qəbul edən bəzi bidətçilərin Vəftizçi Yəhyanı həddən artıq ucaltmasının qarşısını almaq üçün.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:24-28

²⁴Göndərilən bəzi fariseylər ²⁵Yəhyadan soruşdular: «Bəs sən Məsih, İlyas yaxud gəlməli olan peyğəmbər deyilsənsə, nə üçün vəftiz edirsən?» ²⁶⁻²⁷Yəhya onlara cavab verdi: «Mən su ilə vəftiz edirəm, amma aranızda məndən sonra gələn tanımadığımız bir Nəfər dayanıb. Mən Onun heç çarığının bağını açmağa da layiq deyiləm». ²⁸Bu hadisələr İordan çayının o tayında olan Bet-Anyada, Yəhyanın vəftiz etdiyi yerdə baş verdi.

1:24 “Göndərilən bəzi fariseylər” Bu sözlərin iki mümkün mənası vardır: (1) fariseylərin Yəhyanı sorğu-suala tutmaq üçün göndərdiyi adamlar (müq. et. Yəh. 1:19) və ya (2) onu sorğu-suala tutanların özlərinin farisey olması; ancaq ikinci variantın ehtimalı daha azdır, çünki kahinlərin əksəriyyəti sadukey idi (müq. et. Yəh. 1:9). Burada, deyərsən, Yəh. 1:19-dan başqa bir qrup nəzərdə tutulur.

XÜSUSİ MÖVZU: “FARİSEYLƏR”

1:25 “«Bəs... nə üçün vəftiz edirsiniz?»” Qədim yəhudilikdə adətən prozelitlər, yəni yəhudi imanına dönmək istəyən bütprəstlər vəftiz olunur, yəhudilərin vəftiz olunması son dərəcə qeyri-adi bir hadisə sayılırdı (yalnız Kumran təriqətinə mənsub olanlar özlərini vəftiz edər və məbəddə ibadət edənlər məbədə daxil olmazdan əvvəl yuyunardı). Ola bilər ki, bu mətndə Yeş. 52:15; Yez. 36:25; Zək. 13:1 ayələrinin Məsihə dair mənalara işarə vardır.

■ **“deyilsənsə”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu bildirən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir.

■ **“Məsih, İlyas yaxud gəlməli olan peyğəmbər”** Ölü dəniz tumarları baxımından çox maraqlıdır ki, bu üç nəfərdə yesseylərin üç ayrı “məsihi şəxs”in gələcəyinə dair görüşləri əks olunur. Habelə erkən imanlılar cəmiyyətinin bəzi rəhbərlərinin Məsihin ikinci gəlişindən öncə İlyasın fiziki şəkildə gələcəyinə inanması da maraqlıdır (müq. et. İoann Zlatoust, İyeronim, Qriqoriy və Avqustin).

1:26 “Mən su ilə vəftiz edirəm” Burada işlənən SÖZÖNÜ həm “suda”, həm də “su ilə” mənalara verə bilər. Seçilən variant, Yəh. 1:33-də “Ruh” ilə işlənən eyni formada olmalıdır.

■ **“amma aranızda məndən sonra gələn tanımadığınız bir Nəfər dayanıb”** “Dayanıb” FEİLİNİN ZAMANI ilə əlaqədar olaraq bir neçə məna variantı mövcuddur. UBS⁴ BİTMİŞ ZAMANI “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

Bryus M. Metsqer (Bruce M. Metzger) hesab edir ki, BİTMİŞ ZAMAN Yəhya üçün səciyyəvidir və “aranızda dayanmış bir Nəfər vardır” ibrani idiomuna işarə edir (s. 199).

1:27 “Mən Onun heç çarığının bağını açmağa da layiq deyiləm” Burada bir qulun evə girən ağasının çarığının bağını açmaq vəzifəsi nəzərdə tutulur (bu, bir qulun ən aşağı işi sayılırdı). Rabbiniq yəhudiliyinə əsasən, rəbbinin sağirdi onun çarıqlarının bağını açmaq istisna olmaqla bir qulun öz ağasına etdiyi hər işi etməyə hazır olmalıdır. Burada həmçinin, açıq deyilməsə də, çarıqlarını çıxarıb yerinə qoymaq vəzifəsinə də işarə olunur. Bu, hədsiz həlimliyin bir metaforası idi.

1:28 “Bet-Anya” Kral Yakovun ingiliscə tərcüməsində (King James Version, KJV) “Bethabara” (Bet-Abara) adı verilir (MSS x², C²). Bunun səbəbi odur ki, KJV-nin tərcüməçiləri Origenin bu şəhərin yerinə dair səhv görüşünə (və o yer adını alleqoriya kimi anlamasına) əsaslanıblar. Düzgün variant Bet-Anyadır (Bodmen Papyrus, P⁶⁶) – Yerusəlimin cənubşərqində olan deyil (müq. et. Yəh. 11:18), Yerixonla üzbəüz, İordan çayının o biri (şərqi) sahilində yerləşən şəhərdir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:29-34

²⁹Ertəsi gün Yəhya İsanın ona tərəf gəldiyini görüb dedi: «Dünyanın günahını aradan götürən Allah Quzusu budur! ³⁰«Məndən sonra bir Şəxs gəlir ki, məndən üstündür, çünki məndən əvvəl var idi» deyib haqqında danışdığım Kəs budur. ³¹Özüm Onu tanımırdım, amma Onun İsrailə zahir olması üçün mən su ilə vəftiz edərək gəldim». ³²Yəhya şəhadət edib dedi: «Gördüm ki, Ruh göydən göyərçin kimi endi və Onun üzərində qaldı. ³³Özüm Onu tanımırdım, lakin su ilə vəftiz etmək üçün məni göndərən Özü mənə dedi: “Ruhun kimin üzərinə enib qaldığını görsən, bil ki, Müqəddəs Ruhla vəftiz edən Odur”. ³⁴Mən də görüb “Allahın Oğlu budur” deyərək şəhadət etmişəm».

1:29 “Allah Quzusu budur” Pasxa bayramı çox uzaq deyil idi (müq. et. Yəh. 2:13). Buna görə də bu ifadə, yəqin ki, Misirdən çıxışın (xilasın) rəmzi olan Pasxa quzusuna işarə edir (müq. et. Çıxış 12). Yəhya həmçinin İsanın

ölümünün Pasxa quzusunun kəsildiyi günə (yəni “hazırlıq günü”nə) təsadüf etdiyini nəql edir. Ancaq başqa şərhlər də edilmişdir:

1. Bu ifadə Yeş. 53:7-dəki Rəbbin izzətə çəkən Quluna işarə edə bilər.
2. Yar. 22:8,13-də buyuzları kolluğa ilişmiş heyvana işarə edə bilər.
3. Məbəddə “daimi” olaraq gətirilən gündəlik təqdimlərə də işarə edə bilər (müq. et. Çıx. 29:38-46).

Konkret əlaqəsindən asılı olmayaraq, bu quzu qurban verilmək məqsədi ilə göndərilmişdir (müq. et. Mark 10:45).

İsanın qurban ölümünə dair bu qüvvətli metaforadan Paul heç istifadə etməyib, Yəhya da nadir hallarda istifadə edib (müq. et. Yəh. 1:29,36; eləcə də bax: Həv. 8:32 və 1Pet. 1:19). Yunanca “balaca quzu” termini işlənilib (çünki qurban verilən quzular bir yaşlı idi). Yəhyanın Yəh. 21:15-də və eləcə də Vəhy Kitabında iyirmi səkkiz dəfə işlətdiyi “quzu” sözü, başqa sözdür.

Bir də qədim və yeni əhdlər arasında yazılmış, “quzu”nun qalib gələn döyüşçü olaraq təsvir olunduğu apokaliptik ədəbiyyata əsaslanan Vəftizçi Yəhyanın obrazı ilə əlaqəli olması təxmin edilə bilər. Bu halda quzunun qurbanlıq cəhəti hələ qalır, lakin esxatoloji hakim olaraq quzu obrazı ön plana çıxır (müq. et. Vəhy 5:5-6,12-13).

■ **“Dünyanın günahını aradan götürən”** “Aradan götürən” ifadəsi “qaldırmaq” mənasına gəlir. Bu FEİL Levililər 16-dəki “Azazel” (qovulan təkə) anlayışına çox bənzəyir. Dünyanın günahından bəhs edilməsinin özü bu quzunun tapşırığının ümumdünya xarakterini bildirir (müq. et. Yəh. 1:9; 3:16; 4:42; 1Tim. 2:4; 4:10; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9; 1Yəh. 2:2; 4:14). Günah sözünün CƏMDƏ deyil TƏKDƏ olduğunu qeyd edin. İsa dünyanın “günah” problemini həll etmişdir.

1:30 “çünki məndən əvvəl var idi” Bu, Yəh. 1:15-in vurğu məqsədli təkrarıdır; Məsihin əzəldən mövcud olmasının və ilahliliyinin bir daha vurğulanmasıdır (müq. et. Yəh. 1:1, 15; 8:58; 16:28; 17:5,24; 2Kor. 8:9; Fil. 2:6-7; Kol. 1:17; İbr. 1:3).

1:31 “Onun İsrailə zahir olması üçün” Bu, Həvari Yəhya üçün xas olan bir ifadədir (müq. et. Yəh. 2:11; 3:21; 7:4; 9:3; 17:6; 21:14; 1Yəh. 1:2; 2:19,28; 3:2,5,8; 4:9); Sinoptik Müjdələrdə nadirən işlənilir, yalnız Mark 4:22-də ona rast gəlinir. Yəhya burada faktiki bilikdən daha çox bir kəs ilə şəxsi ünsiyyəti bildirən ibrani “bilmək” termini ilə oynayır. Yəhyanın vəftizinin iki məqsədi var idi: (1) xalqı hazırlamaq və (2) Məsihi tanımaq.

Bu FEİL – “zahir olmaq” (*phaneroō*) – Yəhyanın yazılarında işlənen “tanıtmaq” (*apokaluptō*) sözünü əvəz etmiş kimi görünür. İsa Allahın şəxsiyyətini və sözlərini açıq şəkildə zahir/aşkar edir!

1:32-33 Burada Yəhya Ruhun İsanın üzərinə enib qaldığını üç dəfə təkrarlayaraq vurğulayır.

1:32 “Ruh göydən göyərçin kimi endi” Yeşaya (Yeş. 40-66) Məsihi bu şəkildə tanımışdır (müq. et. Yeş. 42:1; 59:21; 61:1). Bu demək deyil ki, İsada bundan əvvəl Ruh olmamışdı. Bu, Allahın Onu xüsusi şəkildə seçib hazırladığını bildiren bir simvol idi. Bu simvol başlıca olaraq İsanın Özünü üçün deyil, Vəftizçi Yəhya üçün idi.

Yəhudilərin dünyagörüşündə iki dövr var idi (bax: Xüsusi mövzu: “Bu dövr və gələcək dövr”) – indiki şəxər dövrü və gələcək salehlik dövrü. Yeni dövr, Ruhun dövrü olaraq adlandırılmışdır. Vəftizçi Yəhya bunu görəndə anlayıb ki, (1) bu adam Məsihdir və (2) yeni dövr başlayıb.

■ **“göyərçin”** Bu termin

1. İsrailin rabbinik rəmzi (məs, Huşə 7:11)
2. Tarqumlarda Yar. 1:2-də yer üzünü yaranarkən “yumurta üstündə oturan” dişli bir quş kimi Müqəddəs Ruha işarə
3. Filonda hikmətin rəmzi
4. Ruhun enmə tərzinin metaforu (Ruh bir quş deyildir!) olaraq işlənməmişdir.

■ **“qaldı”** Bax: 1-ci Yəhya 2:10-da XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZILARINDA “QALMAQ””.

1:33 “Özüm Onu tanımırdım” Bu demək deyil ki, Vəftizçi Yəhya İsanı heç tanımırdı; bu sözlərin mənası belədir ki, o İsanı Məsih olaraq tanımırdı. Onlar qohum olduqlarına görə, ailədə və ya dini yığıncalarda, sözsüz ki, görüşmüşdülər.

■ **“su ilə vəftiz etmək üçün məni göndərən Özünü mənə dedi”** Allah digər Əhdi-Ətiq peyğəmbərlərinə danışdığı kimi Yəhyaya danışmış. Yəhya Məsihin vəftizində baş verəcək konkret əlamətlər ilə Onu tanıyacaq idi.

Yəhyanın vəftiz etməsi üçün dini bir səlahiyyətə malik olması zəruri idi. Yerusəlimdən gələn rəsmi heyət (bax: Yəh. 1:19-28) onun səlahiyyətinin əsasını bilmək istəyirdi. Vəftizçi Yəhya öz səlahiyyətinin İsayə əsaslandığını söylədi. İsanın Ruhla vəftizi Yəhyanın su ilə vəftizindən üstündür. İsanın su ilə vəftiz olması Ruhla vəftizin və yeni dövrün başlanğıcının əlaməti olacaqdı.

■ **“Müqəddəs Ruhla vəftiz edən Odur”** 1Kor. 12:13-dən görünür ki, bu anlayış insanın Allahın ailəsinə daxil olması ilə əlaqəlidir. Ruh insanı günah bəradə ifşa edir, Məsihə cəlb edir, Məsih ilə birləşməsi üçün vəftiz edir, yeni imanlıda Məsihin surətini yaradır (müq. et. Yəh. 16:8-13). Bax: 1-ci Yəhya 2:20-də XÜSUSİ MÖVZU: **“MÜQƏDDƏS OLAN”**.

1:34 “Mən də görüb... şəhadət etmişəm” Bu feillərin ikisi də BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR, yəni tamamlanıb təzədən davam edən keçmiş hərəkəti bildirir. Bu, 1-ci Yəhya 1:1-4-ə çox bənzəyir.

■ **“Allahın Oğlu budur” deyər** Maraqlıdır ki, adətən “qul” olaraq tərcümə olunan və Septuaqintada ibrancə “qul” (*ebed*, BDB 712) termini əvəzinə işlənən yunanca *paĩs* kəlməsi “Oğul”un arxa planı ola bilər. Əgər bu belədirsə, onda istinad edilən Əhdi-Ətiq ayələri Dan. 7:13 deyil, Yeşaya 53-cü fəsildir (Yəhya 1:29-dəki Allahın “quzusu” kimi). İsa həm Oğul, həm də Quldur! İmanlıları dəyişdirip “qul” deyil, “oğul” edir!

Eyni sözü Yəhya 1:49-da Natanael işlədir. Həmçinin Mat. 4:3-də şeytan bunu işlədir. MSS P⁵ və \aleph * yunanca əlyazmalarında bu ifadənin maraqlı bir variantı tapılmışdır: “Allahın Oğlu” əvəzinə “Allahın seçdiyi şəxs” (UBS⁴ “Allahın Oğlu” variantını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir). “Allahın Oğlu” ifadəsi Yəhyanın Müjdəsində tez-tez işlənir. Lakin mətn tənqidçiliyinin məntiqinə görə ən yöndəmsiz və qeyri-adi ifadələr yəqin ki orijinal sayılmalıdır və bu halda, başqa tərcümə variantının əlyazmalarda kifayət qədər sübut edilməməyinə baxmayaraq, heç olmasa mümkün bir variant olaraq qəbul edilməlidir. Qordon Fi (Gordon Fee) “Şərhcinin Müqəddəs Kitab Təfsiri”nin (*The Expositor's Bible Commentary*) giriş cildindəki “Əhdi-Cədid mətn tənqidçiliyi” (“The Textual Criticism of the New Testament”, ss. 419-433) yazısında bu mətn variantı haqqında demişdir:

“Yəh. 1:34-də Vəftizçi Yəhya 'Allahın Oğlu budur' (KJV, RSV) yoxsa 'Allahın seçdiyi Şəxs budur' (NEB, JB) deyir? MS dəlilləri hətta ən erkən mətn variantlarında belə bölünmüşdür. 'Oğul' əsas İsgəndəriyyə şahidlərində (P⁶⁶, P⁷⁵, B, C, L cop^{bo}), bir neçə OL-də (aur, c, flg) və daha sonrakı süryanicə şahidlərdə yer alır; 'Seçilən Şəxs' isə İsgəndəriyyə P⁵, \aleph , cop^{sa} və eləcə də OL MSS a,b,e,ff² və qədim süryanicə əlyazmaları tərəfindən təsdiq olunur.

Bu sual daxili dəlillər əsasında son həllini tapmalıdır. Bu variantın surət çıxarma prosesində təsadüfən deyil, qəsdən yaradılması şübhə doğurmur (müq. et. Bart D. Ermanın “Müqəddəs Yazıların ortodokslar tərəfindən təhrif edilməsi” (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, ss. 69-70). Lakin II əsrdə İncilin surətini çıxaran adamın bu variantı nə üçün yaratdığı aydın deyildir: adopsionist (İsanın ilahiliyini rədd edən və Allahın Onu övladlığa götürdüyünü öyrədən) xristologiyanın tərəfdarı olduğu üçün mü, yoxsa “Seçilmiş Şəxs” ifadəsindən adopsionizmi təbliğ etmək məqsədilə istifadə edilməyinin qarşısını almağa çalışan bir ortodoks olduğu üçün mü? İncilin başqa heç bir yerində 'Oğul' sözünün adopsionist görüşlərə uyğun olaraq dəyişdirilmə hallarına rast gəlinmədiyinə görə, bu iki ehtimalın ikincisi daha çox ağılabatan görünür.

Bununla belə, son qərar üçün ekzegetikaya müraciət etmək vacibdir. Vəftizçi Yəhyanın dediyi bu sözlər məsihçi teologiyasına deyil, yəhudi məsihi etiqadına əsaslandığından demək olar ki heç şübhə olmadığına görə, bu sözlərdə Zəbur 2:7-yə yoxsa Yeşaya 42:1-ə görə məsihiliyin əks olunduğu soruşulmalıdır. Yəh. 1:29-da əzab çəkən Pasxa quzusundan bəhs edildiyinə görə, 'Seçilmiş Şəxs' variantının bu Müjdə kitabının kontekstinə uyğun gəlməsi, sözsüz, çox mübahisəlidir” (ss. 431-432).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:35-42

³⁵Ertəsi gün yenə Yəhya orada idi. Şagirdlərinin ikisi onun yanında idi. ³⁶İsa yoldan keçərkən Yəhya Ona baxıb dedi: «Allah Quzusu budur!» ³⁷Həmin iki şagird onun sözlərini eşidib İsanın ardınca getdi. ³⁸İsa dönüb ardınca gəldiklərini görərək onlara «Sizə nə lazımdır?» dedi. Onlar İsaya dedi: «Rabbi, Sən harada qalırsan?» «Rabbi» «Müəllim» deməkdir. ³⁹İsa onlara dedi: «Mənimlə gəlin, görərsiniz». Onlar gedib İsanın harada qaldığını gördülər və həmin gün Onunla qaldılar. Onuncu saat radələri idi. ⁴⁰Yəhyadan eşidib İsanın ardınca gedən iki nəfərdən biri Şimon Peterin qardaşı Andrey

idi. ⁴¹Sonra o, ilk öncə qardaşı Şimonu tapıb ona «biz Məsihi tapdıq» dedi. «Məsih» «Məsh olunmuş» deməkdir. ⁴²Onu İsanın yanına apardı. İsa Şimona baxıb dedi: «Sən Yəhya oğlu Şimonsan, amma Kefa adlanacaqsan». Kefa isə Peter deməkdir.

1:35 “Şagirdlərinin ikisi” Mark 1:16-20-də bu iki şagirdin çağırılması sanki fərqli şəkildə nəql olunmuşdur. İsa ilə qalileyalı şagirdləri bundan əvvəl nə qədər sıx münasibətdə olduqları aydın deyildir. İsanın dövründə bir rəbbin davamçısı olmaq istəyən adam müəyyən şagirdlik mərhələlərindən keçməli idi. Rəbbinik mənbələrdə təsvir olunan o mərhələlər İncildə tam dəqiq müşahidə olunmur. Adları çəkilən iki şagird Andrey (müq. et. Yəh. 1:40) və Həvari Yəhyadır (bu Müjdənin öz adını heç vaxt çəkməyən müəllifi).

Şagird termini, (1) öyrənən və/və ya (2) davamçı anlamına gələ bilər. İsa Məsihin yəhudilərə vəd olunmuş Məsih olduğuna inanan erkən imanlılara şagird deyilirdi. Qeyd etmək vacibdir ki, Əhdi-Cədid bizi yalnız qərar verməyə deyil, şagird olmağa çağırır (müq. et. Mat. 13; 28:18-20). Məsihçi yolu qərardan başlayır (tövbə və iman) və Rəbbə itaət edib imanda davam etmək qərarları ilə davam edir. Məsihçilik yangın sığortası və ya cənnətə bilet deyil, İsanın qulu və dostu olaraq hər gün Onunla münasibətdə olmaqdır.

1:37 “Həmin iki şagird onun sözlərini eşidib” Vəftizçi Yəhya özündən üstün olan İsağa işarə etmişdir (müq. et. Yəh. 3:30).

1:38 “Rabbi... («Rabbi» «Müəllim» deməkdir)” Bu ad, I əsr yəhudiliyində Musanın Qanunu və Şifahi Ənənənin (Talmud) mənasını və tətbiqini izah etməyə qadir olan müəllimlərə verilir. Hərfi mənası “ağam”dır. Həvari Yəhya bu sözü “müəllim” mənasında işlətməmişdir (müq. et. Yəh. 11:8,28; 13:13-14; 20:16). Yəhyanın öz terminlərinin izahını verməsi (müq. et. Yəh. 1:38,41,42) başqa millətlər üçün yazdığı göstərir.

■ **“Sən harada qalırsan?”** Bu sual, çox güman ki, müəllim ilə şagird arasındakı xüsusi əlaqələrin qurulmasının ənənəvi nizamına uyğun olaraq verilib. Bundan belə başa düşülür ki, bu iki nəfər İsadən yolüstü bir-iki sual verməklə kifayətlənmir, Onunla uzun vaxt keçirmək istəyirdi (müq. et. Yəh. 1:39).

Yəh. 1:38,39-da üç dəfə işlənmiş olan *menō* (qalmaq) sözünün mənası fiziki bir məkanda və ya ruhani bir məkanda qalmaq ola bilər. Bu üç yerdə başqa kəlmə oyununu, Yəhyanın Müjdəsində tez-tez rast gəlinən (bax: Yəh. 1:1,5; 3:3; 4:10-11; 12:32) iki mənanın birləşməsinə görmək olar. Belə məqsədli ikimənalılıq Yəhyanın yazıları üçün səciyyəvidir!

1:39 “Onuncu saat radələri idi” Yəhyanın (1) səhər 6:00-da və ya (2) şafəqdə başlayan Roma saatından, yoxsa axşam 6:00-da (toranlıqda) başlayan yəhudi saatından istifadə etdiyi aydın deyildir. Yəh. 19:14-ü Mark 15:25 ilə müqayisə etdikdə, Roma saatından istifadə edirmiş kimi görünür. Lakin Yəh. 11:9-a baxanda, yəhudi saatından istifadə edirmiş kimi görünür. Ola bilər ki, Yəhya hər ikisindən istifadə edib. Burada, çox güman ki, Roma saati ilə axşam saat 4:00 radələrindən bəhs edir.

1:40 “Yəhyadan eşidib İsanın ardınca gedən iki nəfərdən biri” Müəllif (Həvari Yəhya) Müjdədə öz adını heç çəkməyib (bax: 21:2). Əlbəttə ki, Vəftizçi Yəhyanın bu sözlərini eşidən iki şagirddən birinin Zavday oğlu Yəhya olması mümkündür (bax: Mat. 4:21; Mark 1:19).

1:41

NASB “O ilk öncə öz qardaşını tapdı”

NKJV, NRSV “O öncə öz qardaşını tapdı”

TEV “O saat tapdı”

NJB “Andreyin etdiyi ilk şey”

Mövcud əlyazma fərqləri tərcümələrə təsir edir. Varinatlar belədir:

1. Andreyin etdiyi ilk şey
2. tapdığı ilk adam
3. Andrey gedib xəbəri yayan ilk adam idi

■ **“«Məsih» «Məsh olunmuş» deməkdir”** Yəh. 1:20-dəki qeydə bax.

1:42 “İsa Şimona baxıb” Bu sözün mənası “diqqətlə baxmaq”dır.

■ **“Sən Yəhya oğlu Şimonsan”** Əhdi-Cədidə Peterin atasının adı barədə dolaşmış məlumatlar verilib. Mat. 16:17-də Peter “Yunus oğlu” (*Iōnas*), burada isə “Yəhya oğlu” (*Iōannēs*) olaraq adlandırılıb. MSS P⁶⁶, P⁷⁵, 8 və L-də Yəhya adı yazılıdır. MS B-də də eyni adı görürük, ancaq tək “n” ilə (*Iōanēs*). MSS A, B³, K və daha gec dövrə aid yunanca əlyazmaların əksəriyyətində Yunus adı yazılıdır. Bu sualın aydın cavabı, deyəsən, yoxdur. Arami dilindən transliterasiya edilmiş adlarda fərqli yazılış variantları adi məsələdir.

Maykl Meqil “Əhdi-Cədid Sətiraltı”nda (Michael Magill, *The New Testament TransLine*, s. 303) belə deyir: “Yunus” və ‘Yəhya’ eyni ibrani adının variantları ola bilər, ‘Şimon’ və ‘Simeon’ kimi”.

■ **“«Sən... Kefa adlanacaqsan». Kefa isə Peter deməkdir.”** Kefa aramicə qaya (*kepa*) sözüdür; bu söz yunan dilinə *kephas* şəklində gəlmişdir. Adın mənası sabit, qüvvətli, dözümlüdür.

İkinci cümlə Müjdənin müəllifinin Yəh. 1:38-i oxuyan qeyri-yəhudi oxucuların İsanın həyatı və təlimlərini anlamasına kömək etmək məqsədilə etdiyi çoxlu şərhərdən biridir.

Maraqlıdır ki, daha sonra Müqəddəs Kitabı şərh etməklə əlaqədar olaraq işlənən iki mühüm termin (FEİLLƏR) bu fəsildə işlənmişdir.

1. ekzegetika - çıxarmaq; Yəh. 1:18-də işlənmişdir
2. hermenevtika - izah etmək, şərh etmək, tərcümə etmək; Yəh. 1:42-də işlənmişdir

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 1:43-51

⁴³Ertəsi gün İsa Qalileyaya getmək istədi. O, Filip tapıb ona «ardımca gəl» dedi. ⁴⁴Filip də Andrey və Peter kimi Bet-Sayda şəhərindən idi. ⁴⁵Filip Natanaeli tapıb ona dedi: «Musanın Qanunda yazdığı, peyğəmbərlərin də bəhs etdiyi Şəxsi – Yusif Oğlu Nazaretli İsanı tapdıq». ⁴⁶Natanael ona dedi: «Nazaretdən yaxşı bir şey çıxarmı?» Filip isə ona «gəl özün bax» dedi. ⁴⁷İsa Natanaelin Ona tərəf gəldiyini görüb haqqında belə dedi: «Bu, həqiqətən, ürəyində hiylə olmayan bir İsrailidir». ⁴⁸Natanael «Sən mənə haradan tanıyırsan?» deyərək Ondən soruşdu. İsa ona cavab verdi: «Filip səni çağırmaqdan əvvəl səni əncir ağacının altında gördüm». ⁴⁹Natanael Ona dedi: «Rabbi, Sən Allahın Oğlusan, İsrailin Padşahısan!» ⁵⁰İsa ona cavab verib dedi: «Səni əncir ağacının altında gördüyümü söylədiyim üçün mü Mənə iman edirsən? Sən bunlardan daha böyük şeylər görə bilərsən». ⁵¹Yenə ona dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: göyün yarıldığını və Allahın mələklərinin Bəşər Oğlu üzərinə enib-qalxdığını görə bilərsiniz».

1:43 “Ertəsi gün” Yəhya, Müjdəsi boyunca xronoloji işarələr qoyub. (müq. et. Yəh. 1:29,35,43; 2:1; və s.). Ümumi kontekst (1) Yəh. 1:19-da başlayır və birinci gün hesab edilə bilər; (2) Yəh. 1:29,35,43-da “ertəsi gün” deyilir; sonra (3) 2:1 “bunun üçüncü günü” ifadəsi ilə başlayır.

■ **“İsa Qalileyaya getmək istədi”** Yəhya burada İsanın Yəhudeyada erkən xidmət dövrünü təsvir edir ki, Sinoptik Müjdələrdə bunlar heç təsvir olunmamışdır. Yəhyanın Müjdəsinin mərkəzində İsanın Yəhudeyadakı, ələlxüsus Yerusəlimdəki xidməti durur. Lakin burada İsa, bəlkə də Qana kəndindəki toyda iştirak etmək üçün, Qalileyaya getmək istəyir (Yəh. 2).

■ **“ardımca gəl”** Bu ifadə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Bu, ömürlük şagird olmağa rabbinik çağırışdır. Yəhudilər bu münasibətləri müəyyən edən qaydaları qoymuşlar.

1:44 “Filip... Bet-Sayda şəhərindən idi” Bu şəhərin adı “balıq tutma evi” mənasına gəlir. Ora həmçinin Andreyin və Peterin vətəni idi.

1:45 “Natanael” Bu ibrani adının mənası “Allah verdi”dir. Sinoptik Müjdələrdə o, başqa ad ilə yazılmışdır. Müasir alimlər onun “Bartalmay” olaraq adlandırıldığını güman edirlər, lakin bu yalnız bir ehtimaldır.

XÜSUSİ MÖVZU: “HƏVARİLƏRİN ADLARININ CƏDVƏLİ”

■ **“Musanın Qanunda yazdığı, peyğəmbərlərin də bəhs etdiyi”** İbrani kanonunun Qanun, Peyğəmbərlər və Yazılar olmaq üzrə üç hissəsindən ikisi nəzərdə tutulur (Yazıların kanona daxil olması hələ b.e. 90-cı ildə Yavne yəhudi məclisində müzakirə olunacaq idi). Bu idiom bütün Əhdi-Ətiq mənasına gəlirdi.

■ **“Yusif Oğlu Nazareti İsa”** Bu ifadəni yəhudi mənasında anlamaq lazımdır. İsa o vaxt Nazaretdə yaşayırdı və evinin atasının adı Yusif idi. Bununla İsanın nə Bet-Lexemdə anadan olması (müq. et. Mik. 5:2), nə də bakirədən doğulması inkar edilir (müq. et. Yeş. 7:14). Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “NAZARETLİ İSA”

1:46 “Natanael ona dedi: «Nazaretdən yaxşı bir şey çıxarmı?»” Şübhəsiz ki, Filip və Natanael Əhdi-Ətiq peyğəmbərliklərinə bələd idi; Məsih Yerusəlimin yaxınındakı Bet-Lexemdən çıxacaq (müq. et. Mik. 5:2), müxtəlif millətlər yaşayan Qalileyadakı Nazaretdən deyil; ancaq Yeş. 9:1-7-də məhz belə yazılıb!

1:47

NASB, NKJV,

NRSV “heç hiyləsi olmayan”

TEV “onda heç saxtaliq yoxdur”

NJB “heç yalanı olmayan”

Heç gizli niyyəti olmayan dürüst bir adam (müq. et. Zəb. 32:2), seçilmiş İsrail xalqının həqiqi nümayəndəsi nəzərdə tutulur.

1:48 “İsa ona cavab verdi: «Filip səni çağırmaqdan əvvəl səni əncir ağacının altında gördüm»” Yəqin ki, İsa fövqəltəbii biliyindən istifadə edərək (bax: Yəh. 2:24-25; 4:17-19,29; 6:61,64,71; 13:1,11,27,28; 16:19,30; 18:4) Natanaelə əlamət verdi, belə ki Natanael Onun Məsih olduğunu dərk etsin.

İsanın ilahiliyi ilə bəşəriyyətinin necə işlədiyini anlamaq çətindir. Bəzi yerlərdə İsanın “fövqəltəbii” qüvvədən və ya bəşəri qabiliyyətlərdən istifadə etdiyi aydın deyildir. Burada belə nəticə çıxır ki, İsanın “fövqəltəbii” qabiliyyətindən bəhs olunur.

1:49 “Natanael Ona dedi: «Rabbi, Sən Allahın Oğlusan, İsrailin Padşahısan!» İsaya verilən iki ada diqqət yetirin! Hər ikisi milliyətçi məsihi ideyasını daşıyır (bax: Zəb. 2). Bu ilk şagirdlər İsanı yəhudi şəkildə anlayırdı. Onlar İsanın şəxsiyyətini və İztirab çəkən Qul olaraq işini (cf. Isa. 53) İsa dirilənə qədər tam şəkildə anlama bilmirdi.

1:51

NASB “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm”

NKJV “Böyük əminliklə sizə deyirəm”

NRSV “Sizə doğrusunu söyləyirəm”

TEV “Sizə həqiqəti söyləyirəm”

NJB “Bütün həqiqətdə”

Bu ifadə hər fəhər “Amin! Amin!” deyə səslənir. İsanın bu qoşa “amin”inə yalnız Yəhyanın Müjdəsində rast gəlinir; bu ifadə iyirmi beş dəfə işlənir. “Amin” ibrancə iman (emeth) sözündən gəlir və “möhkəm olmaq” mənasını verir (bax: Xüsusi mövzu: “Əhdi-Ətiqdə İnam, İman və Sədaqət”). Əhdi-Ətiqdə sabitlik və etibarlılıq mənasında işlənən bu söz “iman” və ya “sədaqət” olaraq tərcümə olunub. Lakin zamanla o, təsdiqi ifadə etmək üçün işlənməyə başlayıb. Bu sözün cümlənin başında işlədilməsi, İsanın unikal bir üsulu idi. İsa bundan, YAHVE-nin çox əhəmiyyətli və etibarlı sözlərinə və ya vəhyinə diqqət cəlb etmək üçün istifadə edirdi (müq. et. Yəh. 1:51; 2:3,5,11; 5:19,24,25; 6:26,32,47,53; 8:34,51,58; 10:1,7; 12:24; 13:16,20,21,38; 14:12; 16:20,23; 21:18).

İsanın CƏM ŞƏKİLDƏ (ƏVƏZLİK VƏ FEİL) müraciətə keçdiyinə diqqət yetirin. Yəqin ki, O orada duran hər kəsə xitab edirdi.

XÜSUSİ MÖVZU: “AMİN”

■ **“sizə”** Bu söz CƏMDƏDİR. İsa orada duran hər kəsə, hətta bir mənada bütün bəşəriyyətə xitab edir!

■ **“göyün yarıldığını”** Bu ifadədə Əhdi-Ətiq “Teofaniyası” (Allahın şəxsən zühur etməsi) hiss olunur.

1. Yezekel, Yez. 1:1
2. İsa, Mat. 3:16; Mark 1:10; Luka 3:21
3. Stefan, Həv. 7:56
4. Peter, Həv. 10:11
5. Məsihin ikinci gəlişi, Vəhy 19:11

Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR, göylərin açılmış vəziyyətdə qaldığını bildirir.

“Göy” CƏMDƏDİR (göylər), çünki ibrani dilində bu söz CƏMDƏDİR. Göy dedikdə (1) yer üzünün üzərindəki atmosfer (Yaradılış 1-ci fəsildəki kimi) və ya (2) Allahın hüzüru nəzərdə tutula bilər.

XÜSUSİ MÖVZU: “GÖY VƏ ÜÇÜNCÜ GÖY”

■ **“Allahın mələklərinin... enib-qalxdığını”** Burada Bet-Eldə Yaqubun başına gələn əhvalata istinad edilir (müq. et. Yar. 28:10 və sonrakı). İsa dolayı yolla deyir ki, Allah Yaqubun bütün ehtiyaclarını ödəyəcəyini və etdiyi kimi, Onun da bütün ehtiyaclarını ödəyir!

■ **“Bəşər Oğlu”** İsa Özünü belə adlandırır. “İnsan” mənasında işlənən bu ibrani ifadəsi (müq. et. Zəb. 8:4; Yez. 2:1) Dan. 7:13-də işlənməsi səbəbi ilə ilahi mənasında işlənməyə başlamışdır. Bu termin rəbbilər tərəfindən istifadə olunmadığına görə, milliyyətçi və ya hərbi mənə çalarları yox idi. İsa Öz təbiətinin iki cəhətini (bəşəri və ilahi, müq. et. 1 Yəh. 4:1-3) birləşdirdiyinə görə bu termini seçmişdir. Yəhya on üç dəfə İsanın Özünü belə adlandırdığını qeyd etmişdir.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Yerusəlimdən gələn yəhudilər Vəftizçi Yəhyadan üç Əhdi-Ətiq şəxsiyyətindən biri olub-olmadığını soruşdu?
2. Vəftizçi Yəhyanın Yəh. 1:19-30-da İsa haqqındakı xristoloji bəyanatını göstərin.
3. Niyə Sinoptiklər və Yəhya şagirdlərin çağırılmasını fərqli təsvir edirlər?
4. Bu adamlar İsa haqqında nə anlamışdılar? Onu necə adlandırdıqlarına diqqət yetirin (Yəh. 1:38).
5. İsa Özünü necə adlandırır? Niyə?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 2-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Qanadakı toy	Suyun şəraba döndərilməsi	Qanadakı toy	Qanadakı toy	Qanadakı toy
2:1-11	2:1-12	2:1-11	2:1-3 2:4 2:5 2:6-10 2:11 2:12	2:1-10 2:11-12
2:12	İsa məbədi təmizləyir	2:12	2:12	Məbədin təmizlənməsi
Məbədin təmizlənməsi	İsa məbədi təmizləyir	Məbədin təmizlənməsi	2:13-17 2:18 2:19 2:20 2:21-22	2:13-22
2:13-22	2:13-22	2:13-22	İsanın insan təbiəti haqqındakı biliyi	İsa Yerusəlimdə
İsa bütün adamları bilir	Ürəkləri görə Şəxs	İsanın insan təbiəti haqqındakı biliyi	İsanın insan təbiəti haqqındakı biliyi	İsa Yerusəlimdə
2:23-25	2:23-25	2:23-25	2:23-25	2:23-25

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

2:1-11-İN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. İsa öz dövrünün başqa dini rəhbərlərindən çox fərqlənirdi. Sadə insanlarla yeyib içirdi. Səhrada xalqdan ayrı yaşayan Vəftizçi Yəhyadan fərqli olaraq, İsa xalqın önündə yaşayıb, sadə insanların yanında olub.
- B. İsanın birinci möcüzəsi ailə mühitində baş verdi! İsa sadə insanlara məhəbbət və qayğı göstərərək digər tərəfdən özlərini saleh sayan dinçilərə qəzəblənirdi. İsa insanlara ənənələrdən və ya məcburi dini mərasimlərdən daha çox əhəmiyyət verməklə azadlığını nümayiş etdirdi, ancaq O həmçinin xalqın mədəni gözləntilərinə də hörmətlə yanaşdı.
- C. Bu, Yəhyanın İsanın xasiyyətini və qüdrətini göstərmək üçün təsvir etdiyi yeddi əlamətin (Yəh. 2-11) birincisidir. Həmin yeddi möcüzə bunlardır:
 1. suyu şəraba döndərməsi (Yəh. 2:1-11)
 2. oğlana şəfa verməsi (Yəh. 4:46-54)

3. total adama şəfa verməsi (Yəh. 5:1-18)
4. izdihamları doydurması (Yəh. 6:1-15)
5. suyun üstü ilə yeriməsi (Yəh. 6:16-21)
6. kor adama şəfa verməsi (Yəh. 9:1-41)
7. Lazarı diriltməsi (Yəh. 11:1-57)

D. Yəhyanın Müjdəsi xronoloji deyil, teoloji qaydada qurulmuşdur. Yəh. 2 bunun yaxşı nümunəsidir. Yəhya hər şeydən əvvəl İsanın yəhudilərə (həm rəhbərlərinə, həm də sadə xalqa) müraciət etməyə çalışdığını, lakin onların iman/qəbul etmədiyini anladır. İsa yəhudilikdə kök salmış imansızlıq, öz salehliyinə əsaslanan dindarlıq üzündən yəhudiliyi rədd etmişdir.

1. Ağzına qədər doldurulan altı yuyunma küpü, İsanın dəyişdirdiyi yəhudiliyin rəmzidir
2. məbədin təmizlənməsi (xronoloji olaraq İsanın həyatının son həftəsində baş vermişdir) İsanın yəhudi rəhbərlərini rədd etməyini göstərən mühüm hadisə olaraq burada erkən nəql olunmuşdur.

Yəhyanın mətn quruluşunun digər yaxşı nümunələri Yəh. 3-də Nikodimdir (Cənab Dindar) və Yəh. 4-də quyu başındakı qadındır (Dinsiz Xanım). Bunlar hər kəs üçün nümunədir.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 2:1-11

¹Bunun üçüncü günü Qalileyanın Qana kəndində toy oldu. İsanın anası orada idi. ²İsa ilə şagirdləri də toya çağırılmışdı. ³Şərab qurtaranda anası İsaya dedi: «Şərabları qalmadı». ⁴İsa dedi: «Ay ana, Məndən nə istəyirsən? Mənim vaxtım hələ çatmayıb». ⁵Anası xidmətçilərə dedi: «Sizə nə desə, edin». ⁶Yəhudilərin paklanma mərasimi üçün orada hər biri iki-üç ölçü su tuta bilən altı daş küp var idi. ⁷İsa xidmətçilərə dedi: «Küpləri su ilə doldurun». Onları ağzına qədər doldurdular. ⁸O, xidmətçilərə dedi: «İndi bir az götürüb toyağasına aparın». Onlar da apardı. ⁹Toyağası şərabə çevrilmiş suyun dadına baxdı. O bunun haradan gətirildiyini bilmirdi, bunu yalnız suyu götürən xidmətçilər bilirdi. ¹⁰Toyağası bəyi çağıraraq ona dedi: «Hər kəs əvvəlcə əla şərabı, çox içildəndən sonra isə adi şərabı təqdim edir. Amma sən əla şərabı indiyə saxlamısan». ¹¹İsa Qalileyanın Qana kəndində bu ilk əlamətini göstərdi və izzətini üzə çıxardı. Şagirdləri də Ona iman etdi.

2:1 “toy oldu” Kəndlərdə toy xalq üçün çox önəmli bir hadisə idi. Əksər hallarda bütün kənd icması toyda iştirak edərdi, şənlilik bir neçə gün davam edərdi.

■ **“Qana”** Bu ad yalnız Yəhyanın Müjdəsində çəkilmişdir (Yəh. 2:1,11; 4:46; 21:2). Qana haqqında bir az məlumatımız vardır.

1. Natanaelin doğma kəndi idi
2. İsanın ilk möcüzəsinin yeri idi
3. Kefernahuma yaxın yerləşirdi

Qananın yerinə dair dörd ehtimal vardır (AB, 1-ci cild, s. 827)

1. Eyn Qana, Nazaretdən 1,5 km şimalda
2. Kafr Kanna, Nazaretdən haradasa 5 km şimal-şərqdə
3. Xirbet Qana, Nazaretdən haradasa 13-14 km şimalda, bit təpədə
4. Asoxis düzənliyindəki Kana, İosif Flaviy ondan yazmışdır (*Həyat*, 86, 206).

Düzənlikdəki yer Kana adına uyğun gəlir (İbrani dilində “qamış” mənasına gəlir).

■ **“İsanın anası orada idi”** Görünür ki, Məryəm toy üçün hazırlıq işlərində kömək edirdi. Bunu Məryəmin (1) xidmətçilərə əmr verməsində (müq. et. Yəh. 2:5) və (2) süfrə barədə narahat olmasında (müq. et. Yəh. 2:3) görmək olar. Ola bilər ki, toy edənələr Məryəmin qohumu və ya ailə dostları olublar.

2:3 “Şərabları qalmadı” İbrani adət-ənənəsinə görə qonaqlar şərab gətirməli idi. Şərab yəqin fermentləşmiş idi, bunu (1) Yəh. 2:9-10-da toyağasının sözlərindən görürük; (2) İsanın dövründəki yəhudi adət-ənənələrindən bilirik; (3) gigiyenik tədbirlərin çatışmazlığı və ya kimyəvi qatqıların olmaması da bunu təsdiqləyir.

XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS KİTABDA ALKOQOLA VƏ ALKOGOLİZMƏ MÜNASİBƏT”

2:4 “**Ay ana**” hərfi tərcüməsi “ey qadın”. Bu ibrani idiomu qadına hörmətlə müraciət üçün işləndirdi (müq. et. Yəh. 4:21; 8:10; 19:26; 20:15 – eyni söz).

NASB	“ bunun bizimlə nə əlaqəsi var? ”
NKJV	“ Bu dediyinin Mənimlə nə əlaqəsi var? ”
NRSV	“ Bunun sənə və mənə nə dəxli var? ”
TEV	“ Mənə nə edəcəyimi deməməlisən ”
NJB	“ Məndən nə istəyirsən? ”

Bu bir ibrani idiomudur, hərfi tərcüməsi “mənə və sənə nə?” (müq. et. Hak. 11:12; 2Şam. 16:10; 19:22; 1Pad. 17:18; 2Pad. 3:13; 2Saln. 35:21; Mat. 8:29; Mark 1:24; 5:7; Luk. 4:34; 8:28; Yəh. 2:4). Çox güman ki, bu, İsanın Öz ailəsi ilə yeni münasibətlərinin başlanğıcı idi (müq. et. Mat. 12:46-dan sonrakı ayələr; Luk. 11:27-28).

■ “**Mənim vaxtım hələ çatmayıb**” Bu ifadə, İsanın Öz həyatının məqsədini necə anladığını göstərir (müq. et. Mark 10:45). İsa bu termini (hərf. “saat”) bir neçə mənada işlədir.

1. saat mənasında (bax: Yəh. 1:39; 4:6,52,53; 11:9; 16:21; 19:14; 19:27)
2. axır zaman mənasında (bax: Yəh. 4:21,23; 5:25,28)
3. Özünün axır günləri mənasında (tutulması, məhkəməsi və ölümü, bax: Yəh. 2:4; 7:30; 8:20; 12:23,27; 13:1; 16:32; 17:1)

2:5 “**Sizə nə desə, edin**” Məryəm İsanın sözlərini bu vəziyyətdə ona kömək etmək niyyətində olmaması kimi başa düşməyib.

2:6

NASB	“ yəhudilərin paklanma mərasimi üçün ”
NKJV	“ paklanma üslubuna görə ”
NRSV	“ yəhudilərin paklanma adəti üçün ”
TEV	“ yəhudilərin dini mərasimlərində yuyunma qaydaları vardır ”
NJB	“ yəhudilərin arasında adət olan yuyunma üçün ”

Bu küplərdən yuyunma mərasimləri üçün istifadə olunurdu; bunlarda əl, ayaq, qab-qacaq və s. yuyulardı. Yəhya başqa millətlərə mənsub olan oxucuların anlamağına kömək etmək üçün bunu izah edir.

2:6-7 “**altı daş küp**” Görünür ki, bu, Yəhyanın tez-tez işlətdiyi, iki mənaya işarə edən ifadələrdən biridir.

1. toy edən cütlüyə kömək etmək üçün
2. başqa mənada yəhudiliyi kamala çatdıran şəxs kimi İsayə işarədir. Bu ifadənin məqsədi belə ola bilər:
 - a. “6” sayı bəşəri cəhdlərin rəmzidir
 - b. İsanın küpləri ağzına qədər doldurmaq xahişi təkcə şərabı artırmaq deyil, rəmzi bir mənası ola bilər
 - c. şərabın miqdarı bir kənd toyu üçün lazım olandan çox artıq idi
 - d. şərab yeni çağın bolluğunun rəmzi idi (müq. et. Yer. 31:12; Huşə 2:22; 14:7; Yoel 3:18; Amos 9:12-14).

■ “**hər biri iki-üç ölçü su tuta bilən**” Burada ölçü ibrancə *bath* sözüdür. İsanın dövründə üç fərqli *bath* ölçüsü olduğundan küplərin həcmi tam məlum deyildir, lakin bu möcüzə ilə əmələ gələn şərab çox böyük miqdarda idi!

XÜSUSİ MÖVZU: “QƏDİM YAXIN ŞƏRQDƏ KÜTLƏ VƏ ÖLÇÜ VAHİDLƏRİ (METROLOGİYA)”

2:8

NASB	“ başçı ”
NKJV	“ toyağası ”
NRSV	“ baş nəzarətçi ”
TEV	“ toydan məsul şəxs ”
NJB	“ toy rəisi ”

Bu şəxs ya (1) toyu idarə edən hörmətli bir qonaq, ya da (2) qonaqlara xidmət etməkdən məsuliyyət daşıyan bir qul ola bilərdi.

2:10 Mənası belədir ki, adətən ilk əvvəl ən yaxşı şərab verilərdi. Yaxşı şərab qonaqlara təsir edəndən sonra daha aşağı keyfiyyətli şərab verilərdi. BU halda isə ən yaxşısı ən axırda verilib! Görünür ki, burada yəhudiliyin köhnə əhdi (köhnə şərab) və İsanın yeni əhdi (yeni şərab) arasında müqayisə aparılır (müq. et. İbranilərə Məktub). İsanın məbədi təmizləməsi (müq. et. Yəh. 2:13-25, Yəhya deyəsən teoloji məqsədlərlə bu əhvalatı qəsdən xronoloji qaydadən kənar verir) bu həqiqətin rəmzi ola bilər.

2:11 “**bu ilk əlamətini göstərdi**” Yəhyanın Müjdəsi yeddi əlamət və onların şərhini ətrafında qurulmuşdur. Bunların birincisi bu əlamətdir. Bax: Xüsusi mövzu: “*Archē*”.

■ “**və izzətini üzə çıxardı. Şagirdləri də Ona iman etdi**” İsanın izzətinin üzə çıxarılması (Yəh. 1:31-də bu FEİL haqqındakı qeyd baxın) (bax: Xüsusi mövzu: “Ehtişam/izzət [Əhdi-Ətiq]”) bu möcüzənin (mücüzələrin) məqsədi idi. İsanın başqa möcüzələrinin əksəriyyəti kimi, bu möcüzəsi də başlıca olaraq şagirdlərinə yönəlmiş idi! Onların İsayə ilkin imana gəlmələri deyil, İsanın şəxsiyyətini və işini davamlı olaraq anlamaları nəzərdə tutulur. Əlamətlər Məsihin həqiqi şəxsiyyətini və işini aşkarlayır. Qonaqların bu hadisədən xəbəri olub-olmadığı aydın deyildir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 2:12

¹²Bundan sonra anası, qardaşları və şagirdləri ilə birgə Kefernahuma gedib orada bir neçə gün qaldı.

2:12 “**Kefernahum**” Nazaretin sakinləri İsayə iman etməyəndən sonra (bax: Luk. 4:16-30) bura İsanın Qalileyadakı qərarı olub (bax: Mat. 4:13; Mark 1:21; 2:1; Luk. 4:23,31; Yəh. 2:12; 4:46-47).

■ Bu misilsiz ayədə İsanın Qanada möcüzə yaradandan sonra Öz ailəsinə xidmət etdiyini görürük.

2:13-25-İN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

A. Əhdi-Cədidi tədqiq edən alimlər arasında İsanın məbədi neçə dəfə təmizləməsi barədə çoxlu müzakirələr olmuşdur. Yəhya məbədin təmizlənməsini İsanın xidmətinin erkən dövründə təsvir edib, Sinoptik Müjdələrdə isə bu hadisə İsanın həyatının son həftəsində yer alır (Mat. 21:12; Mark 11:15 və Luk. 19:45).

Bununla belə, Yəhyanın İsanın işlərini teoloji məqsədlərlə bu şəkildə sıralaması ehtimalı da xeyli yüksəkdir (Yəhya 1-ci fəsildən İsanın tam ilahiliyini elan edir). Hər Müjdənin müəllifi ilahi ilhamla İsanın işlərini və təlimlərini seçib təqdim, təşkil və xülasə etməkdə azad idi. Ancaq İsanın dilinə istədikləri sözləri qoymaqda və hadisələri uydurmaqda azad olduqlarına inanmıram. Yadda saxlamaq lazımdır ki, Müjdələr müasir bioqrafiyalar deyil, konkret oxuculara ünvanlanmış müjdəçi traktatlardır. Müjdələrdə xronoloji qayda əsas deyildir və İsanın sözləri hər fəhərf yazılmayıb (ancaq xülasə edilib). Bu heç də demək deyil ki, bunlar dəqiq deyildir. Şərqi ədəbiyyat əsaslandığı mədəni tələblər ilə qərbi ədəbiyyatdan fərqlənir. Bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*), ss. 127-148.

B. Məbədin təmizlənməsi Yəhyanın ümumi teoloji məqsədinə uyğun olaraq başlanğıcda yer alır, İsanın ilk əvvəl yəhudi xalqı ilə məşğul olmağını əks etdirir. Bu Onun Yəh. 3-də Nikodim ilə söhbətində öz əksini tapır (ortodoksal yəhudilik). Lakin Yəh. 4-də İsanın samariyalı qadınla söhbətindən daha geniş bir qrup (hətta yəhudiliyin bidətçi bir təriqətinə mənsub olan bir qrup) ilə məşğul olmağa başladığını görürük.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 2:13-22

¹³Yəhudilərin Pasxa bayramı yaxınlaşırdı. İsa Yerusəlimə getdi. ¹⁴Məbəddə öküz, qoyun, göyərçin satanların və sərrafların oturduğunu gördü. ¹⁵İplərdən bir qamçı düzəldib hamını qoyun və öküzlərlə birgə məbəddən qovdu, sərrafların masalarını çevirib pullarını yerə tökdü, ¹⁶göyərçin satanlara da dedi:

«Bunları buradan götürün. Atamın evini bazara döndərməyin». ¹⁷Şagirdləri də «evinin qeyrəti Məni yandırmaq-yaxacaq» deyərək yazıldığını xatırladılar. ¹⁸Sonra Yəhudi başçıları Ondən soruşdular: «Bunları etməyə ixtiyarın olduğunu bizə hansı əlamətlə göstərə bilərsiniz?» ¹⁹İsa onlara cavab verdi: «Bu məbədi dağıdın, üç günə Mən onu təzədən quraram». ²⁰Onda Yəhudi başçıları dedilər: «Bu məbəd qırılacaq altı ilə tikilib, Sən onu üç günə quracaqsan?» ²¹Lakin İsa məbəd deyəndə Öz bədənini nəzərdə tuturdu. ²²İsa ölümlər arasından dirildiyi zaman şagirdləri Onun bu sözləri söylədiyini xatırladılar, Müqəddəs Yazıya və İsanın söylədiyi sözlərə inandılar.

2:13 “Pasxa bayramı” İldən-ildə keçirilən bu bayram Çıx. 12 və Qan. 16:1-6-da təsvir olunmuşdur. İsanın xidmətinin müddətini müəyyən etmək üçün əlimizdə olan yeganə vasitə bu bayramdır. Sinoptik Müjdələrdən əlavə çıxır ki, İsa bircə il xidmət etmişdir (yəni bircə Pasxa bayramından bəhs edilir). Yəhya isə üç Pasxa bayramından bəhs edir: (1) Yəh. 2:13,23; (2) Yəh. 6:4; (3) Yəh. 11:55; 12:1; 13:1; 18:28,39; 19:14. Həmçinin Yəh. 5:1-də dördüncü Pasxa bayramından da bəhs edilməsi ehtimalı vardır. İsanın xalqa xidmətinin nə qədər davam etdiyini dəqiq bilmirik, lakin Yəhyanın Müjdəsinə əsasən bunun ən azı üç il, bəlkə də dörd və ya beş il olduğu təxmin edilir.

Yəhya öz Müjdəsinə yəhudi bayramları üzərində təşkil etmişdir (Pasxa, Çardaqlar bayramı və Xanuka, bax: Riçard N. Lonqeneker, “Həvarilərin dövründə Müqəddəs Kitab ekzegetikası” (Richard N. Longenecker, *Biblical Exegesis in the Apostolic Period*, 2nd ed.), ss. 135-139).

XÜSUSİ MÖVZU: “PASXA”

■ **“İsa Yerusəlimə getdi”** Yəhudilər Yerusəlimdən danışdıqda həmişə coğrafi və ya topoqrafi mənadan daha çox teoloji mənada danışardı.

2:14 “məbəddə” Böyük Hırodun (b.e.ə. 37-34-cü illərdə Fələstinin hökmdarı olan idumeyalı padşah) inşa etdirdiyi məbəddə yeddi ayrı həyət var idi. “Başqa millətlərin həyəti” olan xarici həyətdə tacirlərin dükənləri yerləşirdi; qurbanlar və xüsusi təqdimlər vermək istəyənlərə bu dükənlər xidmət edirdi.

■ **“öküz, qoyun, geyrəçin”** Uzaqdan gələn adamların qurbanlıq heyvan satın almağa ehtiyacı var idi. Lakin bu dükənlərə nəzarət edən baş kahinin ailəsi heyvanları həddən artıq baha qiymətə satırdı. Bundan əlavə, məlumdur ki, bir adam öz heyvanını gətirəndə kahin onda mütləq bir qüsür tapıb qurban gətirməkdən imtina edərdi. Buna görə də hər kəs bu tacirlərdən heyvan satın almağa məcbur idi.

■ **“sərraflar”** Bu adamlara olan ehtiyacın iki mümkün izahatı vardır: (1) məbəd yalnız şəkəl pulunu qəbul edirdi. Yəhudi şəkeli çoxdan zərər edilmədiyindən, İsanın dövründə yalnız Sur şəkeli qəbul edilirdi, yaxud (2) Roma imperatorunun surətini daşıyan sikkələrə icazə verilmirdi. Əlbəttə ki, müəyyən komissiya tutulurdu!

2:15 “İplərdən bir qamçı düzəldib hamını... məbəddən qovdu” Bu qamçı sözünə yalnız burada rast gəlinir. Bu əhvalatda İsanın qəzəbi açıq-aşkar görünür. Xalqın YAHVƏ-ni tanıması üçün nəzərdə tutulan yer artıq ibadət və Allahla ünsiyyət yeri deyil idi! Qəzəbin özü günah deyildir! Paulun Ef. 4:26-da dediyi sözün buna aid olması ehtimalı vardır. Bəzi şeylər var ki, onlara qəzəblənmək lazımdır.

2:16 “Bunları buradan götürün” Bu emfatik cümlə, AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR – “bu şeyləri buradan rədd edin!”

■ **“Atamın evini bazara döndərməyin”** Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik formadan adətən artıq baş verən prosesi dayandırmaq üçün işlənirdi. Digər Müjdələrdə (yəni Mat. 21:13; Mark 11:17; Luk. 19:46) bu əhvalatla bağlı olaraq Yeş. 56:7 və Yer. 7:11-dən sitat gətirilib, ancaq Yəhyanın Müjdəsində bu qədim peyğəmbərliklərdən bəhs edilməyib. Bu, Zək. 14:21-də Məsihə dair peyğəmbərliyə istinad ola bilər.

2:17 “Şagirdləri də... xatırladılar” Bu ifadədən əlavə başa düşülür ki, bu adamlar İsanın xidməti və Ruhun yardımını işığında belə İsa barəsindəki ruhani həqiqəti yalnız daha sonra dərk edəblər (müq. et. Yəh. 2:22; 12:16; 14:26).

■ **“deyə yazıldığı”** Bu ifadə BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV PERİFRASTİK FORMADADIR, hərfi tərcüməsi belədir: “yazılmış olaraq durur”. Bu, Əhdi-Ətiqin Allahdan ilham almış olduğunu təsdiq etmək üçün istifadə olunan xüsusi bir ifadə idi (müq. et. Yəh. 6:31,45; 10:34; 12:14; 20:30). Zəb. 69:9-un Septuaqinta tərcüməsidir. Bu məzmur, Zəb. 22 kimi, İsanın çarmıxa çəkilməsinə uyğun gəlir. İsanın Allaha və həqiqi ibadətə görə qeyrəti ölümü ilə nəticələnəcək, bu da Allahın iradəsi ilə belə olacaq (müq. et. Yeş. 53:4,10; Luk. 22:22; Həv. 2:23; 3:18; 4:28).

2:18

NASB

“Bu işləri etməyə ixtiyarın olduğuna dair bizə hansı əlamət göstərə bilərsən?”

NKJV

“Bu işləri etdiyinə görə bizə hansı əlamət göstərərsən?”

NRSV

“Bunları etmək üçün bizə hansı əlamət göstərə bilərsən?”

TEV

“Bunları etməyə haqqın olduğunu bizə göstərmək üçün hansı möcüzə yarada bilərsən?”

NJB

“Belə hərəkət etmək üçün bizə hansı əlamət göstərə bilərsən?”

Bu, yəhudilərin İsa haqqında verdikləri əsas sual idi. Fariseylər İsanın qüdrətinin iblisdən irəli gəldiyini iddia edirdi (müq. et. Yəh. 8:48-49,52; 10:20). Onlar Məsihin müəyyən şəkildə hərəkət edəcəyini gözləyirdilər (yəni Musa kimi). İsanın onların gözləntilərini konkret şəkildə yerinə yetirmədiyini görəndən sonra Ondan şübhələnməyə başladılar (müq. et. Mark 11:28; Luk. 20:2). Hətta Vəftizçi Yəhya belə İsadan şübhələndi.

2:19 “«Bu məbədi dağıdın, üç günə Mən onu təzədən quraram»” Yəh. 2:14-15-də işlənən yunanca Məbəd (*hieron*) kəlməsi Məbəd sahəsinə aiddir, Yəh. 2:19-21-də işlənən digər söz (*naos*) isə daxili müqəddəs yerə aiddir. Bu cümlə haqqında uzun mübahisələr aparılıb. Mat. 26:60-dan sonrakı ayələrdə, Mark 14:57-59-da və Həv. 6:14-də İsanın çarmıxa çəkilməsi və dirilməsindən bəhs olunduğu aşkardır. Lakin bu kontekstdə həmin cümlə həmçinin məbədin b.e. 70-ci ildə Tit tərəfindən məhv edilməsi ilə bir əlaqəsi olmalıdır (müq. et. Mat. 24:1-2). İsanın bu iki bəyanatı, yeni ruhani ibadətə əsasını qoyması ilə bağlı həqiqətlə əlaqəlidir ki, bu ibadət qədim yəhudiliyə deyil, Özünə əsaslanır (müq. et. Yəh. 4:21-24). Burada Yəhya yenə bir sözü iki mənada işlədir!

2:20 “Bu məbəd qırx altı ilə tikilib” Böyük Hirod idumeyalı olduğuna görə yəhudiləri razı salmaqdan ötəri ikinci məbədi (Zerubbabilin dövründən, bax: Haqqay) genişləndirib dəyişdirdi. İosif Flaviy bildirir ki, bu məbədin tikintisi b.e.ə. 20-ci və ya 19-cu ildə başlamışdır. Əgər bu doğrudursa, demək, bu konkret əhvalat b.e. 27-28-ci ildə baş vermişdir. Həmçinin məlumdur ki, məbədin inşa işləri b.e. 64-cü ilə qədər davam etmişdir. Bu məbəd yəhudilər üçün böyük ümid mənbəyi olmuşdur (müq. et. Yeremya 7). Bu məbəd, yeni Məbəd olan İsanın Özü ilə əvəz olunacaqdır. Yəh. 1:14-də Müqəddəs məskən olaraq təsvir olunan İsa burada məbəd olaraq təsvir olunur! Nazaretli bir dülgər üçün həqiqətən inanılmaz metaforalar! Allah və insan artıq İsada görüşüb ünsiyyət qururlar!

2:21 “Lakin İsa məbəd deyəndə Öz bədənini nəzərdə tuturdu” İsa o sözü deyəndə şagirdlər bunu hələ dərk etməmişdi (müq. et. Yəh. 2:17). Yadda saxlayın ki, Yəhya bir neçə onillik keçəndən sonra bunları yazmışdır.

İsa nə üçün gəldiyini bilirdi. Ən azı üç məqsədi var idi.

1. Allahı tanımaq
2. həqiqi insanlığın nümunəsini göstərmək
3. həyatını çoxları uğruna fəda etmək

Bu ayə sonuncu məqsədə aiddir (müq. et. Mark 10:45; Yəh. 12:23,27; 13:1-3; 17:1).

2:22 “şagirdləri Onun bu sözləri söylədiyini xatırladılar” İsanın sözləri və hərəkətləri çox vaxt birbaşa müraciət etdiyi şəxslərin faydası üçün deyil, şagirdlərin faydası üçün nəzərdə tutulurdu. Şagirdlər də Onun dediyini çox vaxt tez anlaya bilmirdi.

■ **“Müqəddəs Yazıya... inandılar”** Burada konkret olaraq hansı yazıdan bəhs edildiyi dəqiq açıqlanmayıbsa da, İsanın dirilməsinə dair istinad etdiyi mətn Zəb. 16:10 ola bilər (müq. et. Həv. 2:25-32; 13:33-35). Eyni mətnə (yaxud eyni teoloji anlayışa - dirilməyə) Yəh. 20:9-da da istinad edilir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 2:23-25

²³İsa Pasxa bayramı zamanı Yerusəlimdə olanda göstərdiyi əlamətləri görən bir çox adam Onun adına iman etdi. ²⁴Amma İsa bütün adamların daxilini bildiyi üçün onlara güvənməzdi. ²⁵Bir adam haqqında kiminsə Ona şəhadət etməsinə ehtiyacı yox idi, çünki insanın ürəyindən keçənləri bilirdi.

2:23 “bir çox adam Onun adına iman etdi” “İman etdi” sözü, həmçinin “inanmaq”, “sadiq qalmaq” və ya “güvənmək” olaraq tərcümə edilə bilən yunan sözüdür (*pisteō*). Bu kökdən törəmiş İSİM Yəhyanın Müjdəsində işlənməyib, lakin ondan törəmiş FEİL dəfələrlə işlənilib. Bu kontekstdə çox adamın Nazaretli İsayə Məsih kimi səmimi olaraq inanıb-inanmaması aydın deyildir. “İman etmək” feilinin belə qeyri-ciddi mənada işlənməsinin digər misallarını Yəh. 8:31-59-da və Həv. 8:13, 18-24-də tapmaq olar. Müqəddəs Kitaba əsaslanan həqiqi iman ilkin cavabla kifayətlənmir, şagirdliklə davam etməlidir (müq. et. Mat. 13:20-22,31-32).

Yəqin ki, bu qeyri-ciddi imanlıları İsayə cəlb edən Onun möcüzələri idi (müq. et. Yəh. 2:11; 7:31). O adamlar İsanın şəxsiyyətini və işlərini təsdiq etmək istəyirdi. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, İsanın qüdrətli işlərinə iman, dözümlə davam etmədən öz-özlüyündə heç vaxt kifayət deyildir (müq. et. Yəh. 4:38; 20:29). İmanın obyektinə İsanın Özü olmalıdır. Möcüzələr öz-özlünə Allahın əlaməti ola bilməz (müq. et. Mat. 24:24; Vəhy 13:13; 16:14; 19:20). İsanın işləri insanların Ona iman etməsi üçün idi (müq. et. Yəh. 2:23; 6:14; 7:31; 10:42); insanlar çox vaxt əlamət görsələr də iman etmək istəmədilər (müq. et. Yəh. 6:27; 11:47; 12:37).

XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN İSTİFADƏSİNDƏ "İMAN" FEİLİ (İSİM NADİRDİR)”

2:24-25 Bu, yunanca bir cümlədir. “Güvənmək” sözü (hərfl. inkar formasında “iman etmək” feilinin BİTMƏMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) bu kontekstdə İsanın işlərini və münasibətini təsvir etmək üçün işlənməmişdir. Bu sözün mənası ilkin razılıqdan və ya emosional cavabdan böyükdür. Bu cümlədə həmçinin İsanın insan ürəyinin dönüklüyünü və pisliyini bildiyi təsdiqlənir (bu, Allahın biliyini əks etdirir, müq. et. Yar. 6:11-12,13; Zəb. 14:1-3). Yəh. 3-də Nikodimin əhvalatı bu ayələri açıqlayır. Hətta “Cənab Dindar” belə öz söyləri, biliyi, mövqeyi və nəcib nəslilə Allah tərəfindən qəbul edilməzdi. Salehlik yalnız İsayə iman/inam/güvənmə vasitəsilə əldə edilir (müq. et. Rom. 1:16-17; 4).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə İsa suyu şəraba döndərdi? Bu, nəyin rəmzi idi?
2. İsanın dövründəki nikah adətlərini təsvir edin.
3. Hirodun məbədinin planını çəkkə bilərsinizmi? Alıb satanların mümkün yerini göstərə bilərsinizmi?
4. Niyə Sinoptiklər məbədin bu erkən təmizlənməsini qeydə almayıblar?
5. İsa Hirodun məbədinin məhv edilməsini əvvəlcədən bildiribmi?
6. “Güvənmə”, “iman” və “inam” olaraq tərcümə edilən yunan sözünü deyən və izah edin.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 3-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsa və Nikodim 3:1-15	Yeni doğuluş 3:1-21	İsa və rəsmi yəhudi dini 3:1-10	İsa və Nikodim 3:1-2 3:3 3:4 3:5-8 3:9 3:10-13	Nikodim ilə söhbət 3:1-8 3:9-21
3:16-21		3:11-15 3:16 3:17-21	3:14-17 3:18-21	
İsa və Vəftizçi Yəhya 3:22-30	Vəftizçi Yəhya Məsihi ucaldır 3:22-36	Yəhyanın şəhadətinin davamı 3:22-24 3:25-30	İsa və Yəhya 3:22-24 3:25-26 3:27-30	Yəhya ilk dəfə şəhadət edir 3:22-24 3:25-36
Göydən gələn Şəxs 3:31-36		3:31-36	Göydən gələn Şəxs 3:31-36	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqra
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:1-3

¹Fariseylər arasında Nikodim adlı bir Yəhudi rəhbəri var idi. ²O, gecə ikən İsanın yanına gəlib dedi: «Rabbi, bilirik ki, Sən Allahın yanından gələn bir müəllimsən. Çünki Allah ona yar olmasa, heç kəs Sənin göstərdiyin əlamətləri edə bilməz». ³İsa ona cavab verdi: «Doğrusunu, doğrusunu sənə deyirəm: bir kəs yenidən doğulmasa, Allahın Padşahlığını görə bilməz».

3:1 “Fariseylər” Bu siyasi/dini partiyanın kökü Makkavey dövrünə gedib çıxır. Ehtimal ki, onların adının mənası “ayrılmış olanlar”dır. Onlar, şifahi ənənədə (Talmud) təqdim və izah edildiyi kimi Allahın qanunlarına riayət etməyə özlərini həsr etmiş səmimi insanlar idi. İndi olduğu kimi, onlardan bəzisi həqiqətən Allahla əhdə sadıq idi (Nikodim, Arimateyalı Yusif), lakin bəzisi qanunpərəst, özünü saleh sayan, başqalarını mühakimə edən “zahirən” əhdə sadıq görünən adamlar idi (müq. et. Yeş. 6:9-10; 29:13). Əsas ürəkdir! “Yeni əhd” (Yer. 31:31-34) daxili motivasiyaya əsaslanır (yəni yeni ürək, yeni zəhin, qanunun ürəkdə yazılması). İnsanın əməllərinin həmişəki kimi işə yaramadığı ortaya çıxarıldı. Qan. 10:16 və 30:6-da bəhs olunan “ürəyin sünnəti”, insanın itaətkarlığı və şükür dolu həyatı ilə nəticələnən fərdi inam/imanın bir metaforasıdır!

Dini mühafizəkarlıq və/və ya liberallıq iyrənc ola bilər. Teologiya məhəbbət və imandan qaynaqlanmalıdır.
Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “FARİSEYLƏR”.

■ **“Nikodim”** Fələstinli bir yəhudinin yalnız yunan adının olması təəccüblüdür (Bu, Filipə və Andreyə də aiddir, müq. et. Yəh. 1:40,43); bu adın mənası “xalqın fəhisi”dir (müq. et. Yəh. 7:50;19:39).

NASB, NKJV “yəhudilərin bir başçısı”
NRSV, NJB “yəhudilərin bir rəhbəri”
TEV “bir yəhudi rəhbəri”

Bu kontekstdə həmin ifadə Sinedrion üzvlərinə aiddir (başqa kontekstlərdə yerli sinaqoqun rəhbəri mənasına gələ bilər). Sinedrion, yəhudi xalqının Yerusəlimdə toplanan və yetmiş üzvdən ibarət olan ali məhkəməsidir. Romalılar tərəfindən səlahiyyətləri məhdudlaşdırılan Sinedrion, buna baxmayaraq yəhudi xalqı üçün hələ çox böyük rəmzi əhəmiyyət daşıyırdı. Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

Ehtimal ki, Yəhya Nikodimdən I əsr ortodoksal yəhudiliyinin bir nümayəndəsi kimi istifadə edib. Özlərini ruhən kamala çatmış sayanlara deyilir ki, onlar yenidən başlamalıdır. İnsanın Padşahlığa mənsubluğu, “vətəndaşlığı” qaydalarla riayət etməklə (hətta yaxşı və dindar qaydalar olsa belə, müq. et. Kol. 2:16-23) və ya milli mənsubiyyətlə (müq. et. Yəh. 8:31-59) müəyyən edilməz. İnsan öz səmimi və fəal bəşəri dindarlığı ilə deyil, Allahın Məsihdə bəxş etdiyi ənamla Allahın hüsurunda qəbul olunur. Nikodimin İsanı Allahdan gələn bir din müəllimi kimi tanıması, nə qədər doğru olsa da, kifayət deyil idi. İsayə Məsih kimi fərdi inam, yalnız və tam güvənmə, günahlı bəşəriyyətin yeganə ümididir (müq. et. Yəh. 1:12)!

XÜSUSİ MÖVZU: “SİNEDRİON”

■ **“gecə ikən”** Rabbilər deyiblər ki, gecə heç bir maneə olmadığına görə Qanunu tədqiq etmək üçün ən əlverişli vaxtdır. Güman ki, Nikodim İsa ilə birlikdə görünmək istəməyib və buna görə (bəlkə də başqa adamlar ilə birlikdə) gecə vaxtı İsanın yanına gəlib.

Yəhyanın yazılarını oxuyarkən həmişə heyrətə düşürük: şərhçi nə qədər tez-tez bir ifadənin iki mümkün mənasını təxmin etməlidir? Nur və qaranlıq arasındakı təzad Yəhyanın yazılarının təkrarlanan xüsusiyyətidir (bax: NET Bible, s. 1898, #7 sn).

■ **“Rabbi”** Yəhyanın yazılarında bu söz “müəllim” deməkdir. (müq. et. Yəh. 1:38; 4:31; Mark 9:5; 11:21). Yəhudi rəhbərlərini narahat edən məsələlərdən biri o idi ki, İsa rabbinik teoloji məktəblərindən heç birində oxumayıb. Nazaretdə yerli sinaqoqda oxuyandan sonra Talmud üzrə heç təhsil almayıb.

■ **“Sən Allahın yanından gələn...”** Bu ifadə vurğu məqsədilə cümlənin başında yer alır. Qan. 18:15,18-dəki peyğəmbərliyə istinad etməsi ehtimalı vardır. Nikodim İsanın işlərinin və sözlərinin qüdrətini dərk etsə də, bu demək deyil idi ki, o, ruhən Allahla düzgün münasibətdə idi.

■ **“Allah ona yar olmasa”** Bu, potensial gerçəkliyi bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

3:3,5,11 “Doğrusunu, doğrusunu...” Hərfi tərcüməsi “Amin, amin”dir. Əhdi-Ətiqdə “iman” mənasına gələn bu söz “məhkəm olmaq”, “əmin olmaq” kökündən gəlir. İsa önəmli bir söz deməzdən əvvəl bu ifadəni işlədərdi. Daha sonra bundan həqiqəti təsdiqləmək üçün istifadə etməyə başlayıblar. Bu sözün cümlənin başında qoşa işlənməsi Yəhyanın Müjdəsinə xas unikal xüsusiyyətdir. Təkrar olunan qoşa “amin”lər İsa və Nikodim arasındakı dialoqun mərhələlərini aşkarlayır. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “AMİN”.

3:3 “bir kəs yenidən doğulmasa” Nikodimin 3:2-dəki sözü kimi, bu da ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

NASB, NKJV,
TEV “yenidən doğulmasa”
NRSV, NJB “yuxarıdan doğulmasa”

AORİST MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏ olan bu söz (*anōthen*) aşağıdakı mənalara gələ bilər:

1. “fiziki olaraq ikinci dəfə doğulmaq”
2. “başlanğıcdan doğulmaq” (müq. et. Həv. 26:4)
3. “yuxarıdan doğulmaq” – bu mənə kontekstə uyğun gəlir (müq. et. Yəh. 3:7,31; 19:11)

Bu, Yəhyanın iki mənali ifadələrindən daha bir nümunəsi ola bilər (bax: Bauer, Arndt, Qenqrix və Danker, “Yunanca-İngiliscə Əhdi-Cədid lüğəti” (Bauer, Arndt, Gengrich and Danker's *A Greek-English Lexicon of the New Testament*), s. 77). Yəh. 3:4-dən aşkar olduğu kimi, Nikodim bu ifadəni 1-ci variant kimi anlayırdı. Paul övladlığa götürmə terminindən istifadə etdiyi kimi, Yəhya və Peter (müq. et. 1Pet. 1:23) bu ailə metaforasından istifadə ediblər. Atanın törətmə işləri diqqət mərkəzindədir (müq. et. Yəh. 1:13). Xilas, Allahın ənamıdır, Onun işidir (müq. et. Yəh. 1:12-13; Rom. 3:21-24; 6:23; Ef. 2:8-9).

■ **“görə bilməz”** Bu idiomatik ifadə Yəh. 3:5-də paralel olaraq işlənən “daxil ola bilməz” ifadəsi ilə eyni mənaya gəlir.

■ **“Allahın Padşahlığı”** Bu ifadə Yəhyanın yazılarında yalnız iki dəfə işlənmişdir (müq. et. Yəh. 3:5). Sinoptik Müjdələrdə bu çox mühüm bir ifadədir. İsanın ilk və son vəzləri, məsələlərinin əksəriyyəti bu mövzu ilə əlaqədardır. Allahın indidən insan ürəklərində hökmranlıq etməsini bildirir! Yəhyanın bu ifadəni yalnız iki dəfə işlətməsi (və İsanın məsələlərində heç işlətməməsi) təəccüblüdür. Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax. Yəhya üçün “əbədi həyat” mühüm termin və metaforadır.

Bu ifadə İsanın təlimlərinin esxatoloji (axır zamana dair) cəhəti ilə əlaqəlidir. “Artıq gəlib, lakin hələ gəlməyib” teoloji paradoksu yəhudilərin iki dövr anlayışı ilə bağlıdır: indiki şəxər dövrü və Məsihlə başlayacaq olan gələcək salehlik dövrü. Yəhudilər Ruhla dolu hərbi bir rəhbərin (Əhdi-Ətiqdəki hakimlər kimi) bir gəlişini gözləyirdi. İsanın iki gəlişi iki dövrün üst-üstə düşməsinə səbəb oldu. Allahın Bet-Lexemdə bədənə bürünməsi ilə Allahın Padşahlığı bəşəriyyətin tarixinə daxil olmuşdur. Lakin İsa Vəhy 19-da təsvir olunan hərbi başçı kimi gəlməmiş, İztirab çəkən Qul (müq. et. Yeş. 53) və həlim rəhbər (müq. et. Zək. 9:9) kimi gəlmişdir. Bu səbəbdən Padşahlıq başlamış (müq. et. Mat. 3:2; 4:17; 10:7; 11:12; 12:28; Mark 1:15; Luka 9:2,11; 11:20; 21:31-32), lakin tamamlanmamışdır (müq. et. Mat. 6:10; 16:28; 26:64).

İmanlılar bu iki dövr arasındakı gərginlikdə yaşayırlar. Dirilmə həyatına malik olduqları halda hələ də fiziki olaraq ölürlər. Günahın qüdrətindən azad olduqları halda hələ də günah edirlər. Artıq gəlmiş və eyni zamanda hələ gəlməmiş bir gerçəkliyin esxatoloji gərginliyində yaşayırlar!

Yəhyanın Müjdəsində “artıq gəlmiş, lakin hələ gəlməmiş” gərginliyinin yaxşı bir ifadəsini Frenk Steqin “Əhdi-Cədid teologiyası” (Frank Stagg, *New Testament Theology*) kitabında tapmaq olar.

“Yəhyanın Müjdəsi Məsihin gələcək gəlişini vurğulayır (14:3,18 və s.,28; 16:16,22) və “son gündə” əbədi məhkəmədə ölümlərin dirilməsindən açıq şəkildə bəhs edir (5:28 və s.; 6:39 və s., 44,54; 11:24; 12:48); lakin bu Dördüncü Müjdədə əbədi həyat, məhkəmə və dirilmə başdan sona qədər indiki gerçəkliklər olaraq təqdim olunur (3:18 və s.; 4:23; 5:25; 6:54; 11:23 və s.; 12:28,31; 13:31 və s.; 14:17; 17:26)” (s. 311).

XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN PADŞAHLIĞI”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:4-8

⁴Nikodim Ondan soruşdu: «Yaşa dolmuş bir adam necə yenidən doğula bilər? O, ikinci dəfə anasının bətninə girib doğula bilərmi?» ⁵İsa cavab verdi: «Doğrusunu, doğrusunu sənə deyirəm: bir kəs sudan və Ruhdan doğulmasa, Allahın Padşahlığına daxil ola bilməz. ⁶Bəşərdən doğulan bəşərdir, Ruhdan doğulan ruhdur. ⁷Sənə “yenidən doğulmalısınız” dediyimə heyrət etmə. ⁸Yel istədiyi yerdə əsir, onun səsini eşidirsən, amma haradan gəlib haraya getdiyini bilmirsən. Ruhdan doğulmuş adam da belədir».

3:5 “bir kəs sudan və Ruhdan doğulmasa” Bu yenə də ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu, (Yəhyanın yazılarına xas olan) təzadlardan biri ola bilər.

1. fiziki və ruhani (“ruh” sözü ARTIKLSİZ işlənmişdir) arasındakı təzad
2. dünyəvi və səmavi arasındakı təzad

Bu təzad Yəh. 3:6-da nəzərdə tutulur.

“Su” sözünün mənası barədə belə nəzəriyyələr vardır

1. rabblər bu sözü sperma mənasında işlədirlər
2. uşaq doğularkən tökülən su
3. Yəhyanın vəftizi tövbənin rəmzi kimi (müq. et. Yəh. 1:26; 3:23)
4. Əhdi-Ətiqə əsaslanan məna, Ruh ilə su səpmə mərasimi (müq. et. Yez. 36:25-27)
5. məsihçi vəftizi (amma Nikodim o sözü bu cür başa düşə bilməzdi; ilk dəfə Yustin və İriney bunu deyiblər)

3-cü məna kontekstə ən uyğun gəlir – Yəhyanın su vəftizi və Məsihin Müqəddəs Ruhla vəftiz etməsinə dair Yəhyanın şəhadəti. Bu kontekstdə doğum məcazi mənədadır və biz Nikodimin yanlış fikrinin şərhimizə təsir etməsinə yol verməməliyik. Bu səbəbdən 1-ci nəzəriyyə məqbul deyildir. Nikodim İsanın sözlərini gələcək məsihçi vəftizi ilə əlaqəli olaraq anlama bilməsə belə, Həvari Yəhya dəfələrlə İsanın tarixi nitqlərinə öz teologiyasını daxil edib (müq. et. Yəh. 3:14-21). 2-ci nəzəriyyə Yəhyanın yuxarı və aşağı dualizmi ilə uyuşur. Bu variantları nəzərdən keçirəndə onların bir-birinə zidd (1-ci və 2-ci variantlar kimi) yoxsa tamamlayıcı (4-cü variant) olduğunu müəyyən etmək lazımdır.

D.A. Karson “Ekzegetik xətlər” (D. A. Carson, *Exegetical Fallacies*) kitabında başqa bir variantdan bəhs edir: sözlərin ikisi də eyni doğuma, Yer. 31:31-34-dəki “yeni əhd”də və Yez. 36:25-27-də təsvir olunan esxatoloji doğuma işarə edir (s. 42).

F.F. Bryus “Suallara Cavab” kitabında (F. F. Bruce, *Answers to Questions*) həmçinin İsanın bu sözləri ilə Əhdi-Ətiqə işarə etdiyini düşünür. Burada hətta prozelitlərin vəftizinə işarə ola bilər, çünki Nikodim möhtərəm rabbinik müəllim olaraq belə vəftizlərdə yaqin ki iştirak edirdi! (s. 67)

■ **“Allahın Padşahlığı”** Qədim yunanca əlyazmalardan birində (yəni, MS 8) və imanlılar cəmiyyətinin bir çox atalarının əsərlərində bu ayədə Mattanın Müjdəsində tez-tez işlənən “Səmavi Padşahlıq” ifadəsi yer alır. “Allahın Padşahlığı” ifadəsi isə Yəh. 3:3-də yer alır (bu ifadə Yəhyanın Müjdəsində yalnız Yəh. 3:3 və 5-də yer alır). Yəhya (Mark və Luka kimi) başqa millətlərə yazdığına görə, yəhudilərin Allahın adı əvəzinə digər ifadələrdən istifadə etmə adətinə riayət etməmişdir.

3:6 Burada yenə şaquli dualizmi görürük (yuxarı və aşağı). Belə dualizmə Yəhyanın yazılarında tez-tez rast gəlinir (müq. et. Yəh. 3:11).

3:7 “Sənə "yenidən doğulmalısınız" dediyimə...” Birinci əvəzlik TƏKDƏDİR, Nikodimə aiddir; ikincisi (yunanca mətnədə “siz doğulmalısınız”) CƏMDƏDİR, bütün insanlar üçün qüvvədə olan ümumi prinsipə aiddir (TƏK və CƏM formaların eyni oyunu Yəh. 3:11-də vardır).

Bunu yəhudilərin öz milli köklərinə güvənmə meylinə görə şərh etmək də mümkündür (müq. et. Yəh. 4:12; 8:53). I əsrin son hissəsində yazan Yəhyanın qnostisizm də, yəhudî milli qüruruna da qarşı çıxdığı aşkardır.

■ **“...-malısınız”** Yunanca *dei* FEİLİ (hərf. “lazımdır” (BAGD 172), İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) Yəh. 3-də üç dəfə işlənmişdir (Yəh. 3:7,14,30). Bu forma Allahın planının irəli getməsi üçün meydana gəlməsi vacib olan olayları bildirir (müq. et. Yəh. 4:24; 9:4; 10:16; 12:34; 20:9)

3:8 Burada “yel”, “nəfəs” və “ruh” mənalarına gələn ibrani (və arami) sözü (*ruach*) və yunan sözü (*pneuma*) ilə kəlmə oyunu vardır. Əsas fikir budur ki, yel azad olduğu kimi Ruh da azaddır. Yel gözlə görünməz, lakin doğurduğu nəticələr görünür. Ruh da həmçinin. Bəşəriyyətin xilasını insanların ixtiyarında deyildir, Ruhun ixtiyarındadır (müq. et. Yez. 37). Ola bilər ki, Yəh. 3:5-7-də də bu həqiqət əks olunur. Xilas Ruhun təşəbbüsü (müq. et. Yəh. 6:44,65) və fərdin iman/tövbə cavabı (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16,18) ilə həyata keçir.

Yəhyanın Müjdəsi, Ruhun şəxsiyyətində və işində unikal şəkildə mərkəzləşir (müq. et. Yəh. 14:17,25-26; 16:7-15). Yəhya yeni salehlik dövrünü Allahın Ruhunun dövrü olaraq görür.

Yəh. 3:8-də bəzi insanların Müjdəni eşidəndə/görəndə iman etməsi və bəzilərinin iman etməməsinin sirr olduğu vurğulanır. Yəhya təsdiq edir ki, Ruhun təsiri olmadan heç kəs imana gələ bilməz (müq. et. Yəh. 1:13; 6:44,65). Bu ayə o teologiyayı daha da möhkəmləndirir. Lakin əhddə insanın cavabı (yəni insanın Allahın təklifini qəbul etməsi) məsələsi Ruhun hər kəsə təsir etdiyini düşünməyə əsas verir. Bəziləri niyə iman etməyi rədd edirlər sualı günahla (yəni insanın günaha batmasından nəticələnən eqosentrizmi ilə) əlaqədar olan böyük sirdir. Mən yaşlandıqca, Müqəddəs Kitabı oxuduqca, Allahın xalqına xidmət etdikcə həyatı daha çox bir “sirr” olaraq görürəm. Biz hamımız insanın itaətsizliyinin qaranlıq dumanında yaşayırıq (bax: 1Kor. 13:12)! Hər şeyi izah edə bilmək, yaxud, başqa sözlə desək, sisteməlik teologiyayı qurmaq, Məsihdə Allaha güvənmək qədər önəmli deyildir. Əyyub “Niyə?” sualına heç cavab almayıb!

XÜSUSİ MÖVZU: “NƏFƏS, YEL, RUH”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:9-15

⁹Nikodim «Bu şeylər necə ola bilər?» deyər soruşdu. ¹⁰İsa ona cavab verdi: «Sən İsrailin müəllimisən. Bunları bilmirsənmi? ¹¹Doğrusunu, doğrusunu sənə deyirəm: biz bildiyimizi söyləyirik, gördüyümüzə şəhadət edirik, amma siz bizim şəhadətimizi qəbul etmirsiniz. ¹²Əgər Mən sizə yerdəki işlərdən danışanda inanmırsınızsa, göydəki işlərdən danışsam, necə inanacaqsınız? ¹³Heç kəs göyə çıxmayıb, yalnız göydən enmiş Bəşər Oğlu orada olub. ¹⁴Musa çöldə ilanı yuxarı qaldırdığı kimi Bəşər Oğlu da yuxarı qaldırılmalıdır ki, ¹⁵Ona iman edən hər kəs əbədi həyata malik olsun».

3:9-10 Nikodim İsanın simvolik terminologiyasını (1) yəhudilərin prozelit vəftizi və (2) Vəftizçi Yəhyanın vəzi işığında anlamalı idi.

Ola bilər ki, bu şəkildə bəşəri bilik qəsdən qiymətdən salınıb – hətta Nikodim kimi bir şəxs, yəhudilərin rəhbəri, ruhani şeyləri tam anlaya bilməyib. Yəhyanın Müjdəsi, yeni meydana gələn qnostisizmə, bəşəri biliyi xilasa vasitə olaraq görünən bu bidətə qarşı mübarizə aparmaq üçün yazılmışdır. Yalnız İsa həqiqi nurdur (müq. et. Yəh. 3:19) və təkcə elita üçün deyil, hər kəs üçündür.

3:11 “**biz bildiyimizi söyləyirik**” Bu CƏM ƏVƏZLİKLƏRİ İsayla Həvari Yəhyaya (müq. et. Yəh. 3:11) və ya, bu kontekstdə daha düzgün görünən, İsayla Ataya (Yəh. 3:12) işarə edir. Müjdə güman deyildir, ilahi vəhydir!

☐ “**siz bizim şəhadətimizi qəbul etmirsiniz**” Yəhya qəbul etmək (*lambanō*) sözünü və onun SÖZÖNÜLÜ mürəkkəb formalarını tez-tez teoloji mənada işlədir.

1. İsanı qəbul etmək
 - a. mənfi (Yəh. 1:11; 3:11, 32; 5:43, 47)
 - b. müsbət (Yəh. 1:12; 3:11,33; 5:43; 13:20)
2. Ruh qəbul etmək
 - a. mənfi (Yəh. 14:17)
 - b. müsbət (Yəh. 7:39)
3. İsanın sözlərini qəbul etmək
 - a. mənfi (Yəh. 12:48)
 - b. müsbət (Yəh. 17:8)

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”

☐ “**inanmırsınızsa... danışsam...**” Birincisi BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilən müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərə xidmət edən bir ifadədir. İkincisi potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

☐ “**sizə**” Həm ƏVƏZLİK, həm də FEİLLƏR CƏMDƏDİR. Ola bilər ki, Nikodim İsanın yanına öz şagirdləri və ya başqa farisəylər ilə birlikdə gəlib, yaxud İsa bu sözləri, Yəh. 3:7 və 11-dəki kimi, Ona iman etməyən bütün yəhudilərə (yəni, Nikodim onların nümayəndəsi kimi çıxış edir) ümumi müraciət olub.

3:13 Bu ayə İsanın həqiqi, tam, dəqiq və unikal şəkildə Atanı tanıtdığını təsdiq etmək məqsədi daşıyır (müq. et. Yəh. 1:1-14). Bu, Yəhyanın Müjdəsində şaquli dualizmin başqa bir misalıdır: göy və yer, fiziki və ruhani,

Nikodimin kökü və İsanın kökü arasındakı təzadlar (müq. et. Yəh. 1:51; 6:33,38,41,50,51,58,62). Bu ayə, Müqəddəs Üçlüyün İkinci Şəxsinin (1) ilahiliyini, (2) əzələdən mövcud olmasını və (3) bədənə bürünməsinə təsdiq edir (Müqəddəs Üçlük üçün bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ÜÇLÜK”).

■ **“Bəşər Oğlu”** İsa Özünü belə adlandırır; bu ad I əsr yəhudiliyində milliyyətçi, hərbi, məsihi mənə daşıyırdı. Bu termin Yez. 2:1 və Zəb. 8:4-də “insan” mənasında və Dan. 7:13-də ilahi varlıq mənasında işlənmişdir. İsanın tam Allah və tam insan olması ilə əlaqədar olan paradoks bu terminlə ifadə olunmuşdur (müq. et. 1Yəh. 4:1-3).

3:14-21 İsanın Nikodimlə söhbətinin bitdiyi və İsanın və ya Həvari Yəhyanın sözlərinin başladığı yeri təsbit etmək çətindir. Ola bilsin ki, Sinoptik Müjdələrdə İsanın xalqa təlim verməsi qeydə alınıb, Yəhya isə İsanın Öz şagirdləri ilə xəlvəti söhbətlərini qələmə alıb. Yəh. 3:14-21-i aşağıdakı şəkildə təsvir etmək olar.

1. Yəh. 3:14-15 İsa haqqındadır
2. Yəh. 3:16-17 Ata haqqındadır
3. Yəh. 3:18-21 insanlar haqqındadır

Yadda saxlayın ki, bu sözlərin İsa yaxud Yəhya tərəfindən söylənməsi onların həqiqiliyinə heç təsir etməz!

3:14 “Musa çöldə ilanı yuxarı qaldırdığı kimi” Bu, yəhudilərin səhrada gəzib-dolaşdığı dövrdə çəkdikləri cəzanın nəql olunduğu Say. 21:4-9-a istinaddır. Əsas həqiqət budur ki, insanlar Allahın kəlamını tam anlamasalar belə, ona güvənməli və əməl etməlidirlər. Allah israillilərin ilan sancmalarından qorunması üçün bir yol hazırlamışdı, ancaq onlar iman etməli idilər. Onların imanı Allahın sözünə/vədinə əməl etmələrində təzahür edirdi (müq. et. Say. 21:8).

■ **“yuxarı qaldırılmalıdır”** Bu yunan sözü (müq. et. Yəh. 8:28; 12:32,34) çox vaxt “ucaltmaq” olaraq tərcümə edilib (müq. et. Həv. 2:33; Fil. 2:9). Bu söz, Yəhyanın iki mənada işlətdiyi terminlərdən biridir (müq. et. Yəh. 1:5; 3:3,8). Allah, sözünə inanıb tunc ilana baxanları ilan sancmasından ölməkdən xilas edəcəyini vəd etdiyi kimi, Allahın kəlamına (çarmıxda yuxarı qaldırılan Məsih haqqındakı Müjdə) inananlar və İsayə iman edənlər də ilanın (iblis, günah) şər sancmasından xilas ediləcəklər (müq. et. Yəh. 12:31-32).

3:15-18 “hər kəs” (Yəh. 3:15) “hər kəs” (Yəh. 3:16) “edən” (Yəh. 3:18) Allahın məhəbbəti bütün bəşəriyyət üçün dəvətdir (müq. et. Yeş. 55:1-3; Yez. 18:23,32; Yəh. 1:29; 3:16; 6:33,51; 2Kor. 5:19; 1Tim. 2:4; 4:10; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9; 1Yəh. 2:2; 4:14). Xilas hər kəsə təklif olunur, amma hər kəs onu qəbul etmir!

3:15 “iman edən” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏİLİ SİFƏTİDİR. İman, davamlı olaraq inanmaq deməkdir. Bax: Yəh. 1:12-dəki qeyd və Xüsusi mövzu: “İman, iman etmək, inam”; Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” feilini işlətməsi”; Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”.

■ **“Ona”** Yalnız İsa ilə bağlı faktlar (teoloji həqiqətlər) deyil, həm də Onunla şəxsi münasibət nəzərdə tutulur. Xilas (1) iman ediləcək təlim, (2) qəbul və itaət ediləcək şəxs və (3) o şəxsin yaşadığı kimi yaşamaq deməkdir!

Burada qeyri-adi qrammatik forma işlənmişdir. Bu ƏVƏZLİYİN *en* SÖZÖNÜ ilə birgə işlənməyinə yalnız Yəhyanın Müjdəsinin bu yerində rast gəlinir; adətən *eis* SÖZÖNÜ işlənir. Bunun “əbədi həyata malik olsun” ifadəsinə aid olması ehtimalı da vardır (müq. et. Herold Qrinlinin “Sadə ingilis dilində Əhdi-Cədid” (*The New Testament in Basic English* by Harold Greenlee)).

3:15,16 “əbədi həyat” Bu yunan sözü (*zoē*) keyfiyyətə və kəmiyyətə işarə edir (müq. et. Yəh. 5:24). Mat. 25:46-da eyni söz əbədi ayrılıq üçün işlənir. Yəhyanın Müjdəsində *zoē* (33 dəfə işlənib, ən çox 5-ci və 6-cı fəsillərdə) adətən (eyni köklü FƏİL fiziki həyat mənasında işlənib, məs. 4:50,51,53) dirilmə, esxatoloji həyat və ya yeni dövr həyatı, Allahın Özünün həyatı mənasında işlənir.

Yəhya “əbədi həyat”ı vurğulaması ilə digər Müjdələrdən seçilir. Bu, Yəhyanın Müjdəsinin mühüm bir mövzusu və məqsədidir (müq. et. Yəh. 3:15; 4:36; 5:39; 6:54,68; 10:28; 12:25; 17:2,3).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:16-21

¹⁶Çünki Allah dünyanı elə sevdi ki, vahid Oğlunu verdi; bunu ona görə etdi ki, Ona iman edən hər kəs həlak olmasın, amma əbədi həyata malik olsun. ¹⁷Allah dünyanı mühakimə etmək üçün deyil, Oğlunun vasitəsilə xilas etmək üçün Onu dünyaya göndərdi. ¹⁸Ona iman edən mühakimə olunmur, iman

etməyənsə artıq mühakimə olunub, çünki Allahın vahid Oğlunun adına iman etməyib. ¹⁹Mühakimə bundan ibarətdir ki, dünyaya nur gəldi, amma insanlar qaranlıqı nurdan daha çox sevdilər, çünki əməlləri şər idi. ²⁰Pislik edən hər kəs nura nifrət edər, əməllərinin üzə çıxması üçün nura tərəf gəlməz. ²¹Həqiqətə əməl edənsə nura tərəf gələr ki, əməllərini Allah naminə etdiyi bəlli olsun.

3:16 “Allah dünyanı elə sevdi” Bu ifadə AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR (“verdi” FEİLİNİN forması kimi); burada keçmiş zamanda tamamlanmış hərəkətdən bəhs olunur (Allah İsanı göndərdi). Yəh. 3:16-17 başlıca olaraq Atanın məhəbbəti haqqındadır (müq. et. 1Yəh. 4:7-21, xüs. Yəh. 3:9-10). “Sevdi”, *agapaō* sözüdür. Klassik yunan dilində çox geniş işlənməyən bu sözü erkən imanlılar cəmiyyəti götürüb xüsusi məna ilə doldurdu. Bu söz müəyyən kontekstlərdə Atanın və ya Oğulun məhəbbətini bildirir, lakin insanların sevgisinə dair mənfə mənada işlənir (müq. et. Yəh. 3:19; 12:43; 1Yəh. 2:15). Teoloji baxımdan bu söz Əhdi-Ətiqədə Allahın əhdə sadıqlığı və əhd məhəbbəti mənasında işlənən *hesed* sözünün sinonimidir. Yəhyanın dövrünün köynə yunancasında *agapaō* və *phileō* terminləri demək olar ki sinonim idi (Yəh. 3:35 ilə 5:20-ni müqayisə edin).

Şərhlilər nəzərə almalıdır ki, Allahı təsvir etmək üçün istifadə olunan sözlərin hamısı bəşəri səciyyə daşıyır (antropomorfizm). Biz əzəli və ədəbi, müqəddəs, misilsiz ruhani Varlığı (Allahı) təsvir etmək üçün öz dünyamızı, duyğularımızı, tarixi baxışımızı təsvir edən sözlərdən istifadə etməyə məcburuq. Bəşəri dildəki bütün sözlər müəyyən dərəcədə oxşarlığa və ya məcaza əsaslanır. Vəhy olunan həqiqət doğrudur, amma tam və kamil deyildir. Günaha batmış fani insanlar tam və kamil gerçəkliyi dərk edə bilməz.

XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN İNSANA XAS OLAN XÜSUSİYYƏTLƏRLƏ TƏSVİR OLUNMASI (ANTROPOMORFİZM)”

■ **“bunu ona görə etdi ki”** Hərfi tərcüməsi “belə”dir (bax: Yəh. 7:46 və 18:22). Duyğunu deyil, üsulu bildirir! Allah məhəbbətini belə sübut etdi (müq. et. Rom. 5:8): Öz Oğlunu verdi (Yəh. 3:16) və göndərdi (Yəh. 3:17, hər ikisi AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR) ki, Oğlu insanlar uğruna ölsün (müq. et. Yeş. 53; Rom. 3:25; 2Kor. 5:21; 1Yəh. 2:2).

■ **“dünya”** Yəhya bu yunan terminini – *kosmos* – bir neçə mənada işlədir (bax: Yəh. 1:10 və Xüsusi mövzu: “*Kosmos*”).

Bu ayə həmçinin ruh (Allah) və maddə arasındakı qnostik dualizmi təkzib edir. Yunanlar şəri maddə ilə əlaqələndirməyə meyilli idilər. Onların qənaətinə, maddə (yəni insanın bədəni) bütün insanlardakı ilahi qılgılıcının həbs edildiyi zindandır. Yəhya maddəni və ya bədəni şər saymayıb. Allah dünyanı sevdi (planet, müq. et. Rom. 8:18-22) və insanları sevdi (bədən, müq. et. Rom. 8:23). Bu, Yəhyanın Müjdəsində tez-tez rast gəlinən niyyətli ikimənəlik ola bilər (müq. et. Yəh. 1:5; 3:3,8).

■ **“vahid Oğlu”** yəni “misilsiz, bir növdən tək olan”. “Vahid” dedikdə (1) cinsi əlaqədən doğulub və ya (2) Ondən başqa övladlar yoxdur nəzərdə tutulmayıb. Sadəcə olaraq, İsa kimi başqa övladlar yoxdur. Yəh. 1:14-də daha ətraflı qeydə baxın.

■ **“Ona iman edən hər kəs”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏLİ SİFƏTİDİR, ilkin və davam edən imanı vurğulayır. Bax: Xüsusi mövzu: “İman, iman etmək, inam” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” feilini işlətməsi”. Burada vurğu üçün Yəh. 3:15 təkrar edilir. “Hər kəs” sözünə görə Allaha şükürlər olsun! Bu, hər hansı bir qrupa (ırqı, intellektual, teoloji) həddindən artıq əhəmiyyət verilən hallarda tarazlığı təmin edir. “Allahın tam ixtiyarı” və “insanın azad iradəsi” bir-birini istisna etmir; həqiqətdə onların hər ikisi doğrudur! İnsanın Allaha verdiyi cavabında Allah həmişə başladıcı və aparıcı olur (müq. et. Yəh. 6:44,65), lakin O insanlarla münasibətini əhd vasitəsilə qurmuşdur. İnsanlar Onun təklif və şərtlərinə cavab verməli və verməyə davam etməlidirlər!

XÜSUSİ MÖVZU: “SEÇİLMƏ/ƏVVƏLCƏDƏN TƏYİN EDİLMƏ VƏ TEOLOJİ BALANSIN VACİBLİYİ”

■ **“həlak olmasın”** Bundan elə çıxır ki, bəziləri həlak olacaq (AORİST QAYIDIŞ NÖV LAZİM ŞƏKLİ). Onların həlak olması (*apollumi*, AORİST QAYIDIŞ NÖV LAZİM ŞƏKLİ) İsayə imanla cavab verməməkləri ilə birbaşa əlaqəlidir

(müq. et. Yəh. 11:25). Allah onları imansızlığa məcbur etmir, sövq etmir və imansız olmalarını istəmir (müq. et. Yez. 18:23,32; 1Tim. 2:4; 2Pet. 3:9).

Çoxları bu sözü elə şərh etməyə cəhd ediblər ki, pis adamlar tamamilə yox ediləcəklər. Bu fikir Dan. 12:2-yə və Mat. 25:46-ya ziddir. Bu hal, səmimi imanlıların son dərəcə məcazi olan şərq ədəbiyyatı qərbi düşüncə ilə (həqiqi məna və məntiq) şərh etməyə çalışmasının əla nümunəsidir. Bu terminə dair yaxşı tədqiqat üçün bax: Robert B. Qirdelstoun, “Əhdi-Ətiq sinonimləri” (Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*), ss. 275-277. Bax: Xüsusi mövzu: “Həlak (*apollumi*)”.

Yəhyanın necə dualistik kateqoriyalarla düşündüyünə və yazdığına bir daha diqqət yetirin (həlak və əbədi həyat). Sinoptik Müjdələrdə və Yəhyanın Müjdəsində İsanın təlimlərinin lüğəti və teoloji təşkili çox fərqlidir. Müjdələrin müəlliflərinin seçdikləri oxucular üçün İsanı təqdim etməkdə nə qədər azad olduqları (Allahın onlara verdiyi ilhamla) heyratvericidir. Bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*), ss. 127-148.

3:17 “dünyanı mühakimə etmək üçün” Yəhyanın Müjdəsində İsanın mühakimə edən Hakim kimi deyil, Xilaskar kimi gəldiyi dəfələrlə təsdiqlənir (müq. et. Yəh. 3:17-21; 8:15; 12:47). Lakin Yəhyanın Müjdəsində eləcə də İsanın mühakimə üçün gəldiyini və mühakimə edəcəyini təsdiqləyən yerlər də vardır (müq. et. Yəh. 5:22-23,27; 9:39; habelə Əhdi-Cədidin başqa yerləri: Həv. 10:42; 17:31; 2Tim. 4:1; 1Pet. 4:5).

Aşağıdakı teoloji fikirlər irəli sürülə bilər.

1. Allah yaradılışı və xilas xüsusi bir hörmət əlaməti olaraq İsanın ixtiyarına verdiyi kimi mühakiməni də Onun ixtiyarına vermişdir (müq. et. Yəh. 5:23)
2. İsa birinci gəlişində mühakimə etməyə deyil, xilas etməyə gəlib (müq. et. Yəh. 3:17), lakin Onu rədd edən insanlar öz-özlərini mühakimə edirlər
3. İsa ikinci dəfə padşahların Padşahı və Hakim kimi gələcək (müq. et. Yəh. 9:39)

3:18 Bu ayədə Məsih vasitəsilə əvəzsiz verilən xilas və insanın özünə cəlb etdiyi mühakimə mövzusu təkrar olunur. Allah insanı cəhənnəmə göndərmir. İnsan öz-özünü oraya göndərir. İmanın davamlı nəticəsi olduğu kimi (“iman edən” MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR), imansızlığın nəticəsi də davamlıdır (“mühakimə olunub” BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASINDA və “iman etməyib” BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi” və Xüsusi mövzu: “Xilas üçün işlənən yunanca feil zamanları”. Bax: Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, "iman etmək", "iqrar/etiraf etmək" və "çağırmaq" nə deməkdir?”.

3:19-21 “insanlar qaranlığı nurdan daha çox sevdilər” Müjdəni eşidən çox insan onu rədd edir; əsasən məntiqi və ya mədəni səbəblərə deyil, mənəvi səbəblərə görə (müq. et. Əyy. 24:13). Nur dedikdə Məsih nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46) və eləcə də Allahın məhəbbəti, bəşəriyyətin ehtiyacı, Məsihin qurbanı və tələb olunan cavab haqqında Məsihin təlimi nəzərdə tutulur. Bu, Yəh. 1:1-18-dən təkrarlanan mövzudur.

3:19 “Mühakimə bundan ibarətdir” Mühakimə xilas kimi həm indi olan (müq. et. Yəh. 3:19; 9:39), həm də gələcəkdə tamamlanacaq olan (müq. et. Yəh. 5:27-29; 12:31,48) gerçəklikdir. İmanlılar artıq gəlmiş (həyata keçmiş esxatologiyası) və eyni zamanda hələ gəlməmiş (tamamlanacaq esxatologiya) gerçəklikdə yaşayırlar! Məsihçi həyatı həm sevinc, həm amansız mübarizədir; çoxlu məğlubiyyətlərdən sonra qələbədir; əminlikdir və imanda davam etmək üçün bir sıra xəbərdarlıqlardır.

3:21 “Həqiqətə əməl edən” “Nur” dedikdə (müq. et. Yəh. 3:19,20[iki dəfə],21) açıq-aşkar İsa nəzərdə tutulduğuna görə, ehtimal ki, “həqiqət” sözü də böyük hərfə yazılmalıdır. Robert Hanna “Yunanca Əhdi-Cədidin qrammatikası” kitabında (Robert Hanna, *A Grammatical Aid to the Greek New Testament*) N. Ternerin “Əhdi-Cədid qrammatikasına dair mülahizələr” (N. Turner, *Grammatical Insights into the New Testament*) kitabından gətirdiyi sitatda Ternerin bu ifadəni “Həqiqətin şagirdi olan şəxs” (s. 144) olaraq tərcümə etdiyini qeyd edir.

Teoloji baxımdan bu ayə Mat. 7-dəki həqiqəti ifadə edir. Əbədi həyatın müşahidə edilə bilən zahiri xüsusiyyətləri vardır. Həqiqətən Məsihdə Allahla qarşılaşmış, Müqəddəs Ruhla dolmuş insan eyni qala bilməz. Torpağa əkilən toxum məsəlində əsas toxumun cücərməsi deyil, meyvə verməsidir (müq. et. Mat. 13; Mark 4; Luka 8; həmçinin Yəh. 15:1-11-də Yəhyanın buna dair yazdıqlarına baxın). İnsan əməllərlə xilas olmaz, lakin əməlləri xilas olduğunu sübut edir (müq. et. Ef. 2:8-9,10).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. “Yenidən doğulmaq” ifadəsinin mənası nədir?
2. Sizcə, Yəh. 3:5-də “su” dedikdə nə nəzərdə tutulur və niyə?
3. “İman etmək” (xilas gətirən iman) nə deməkdir?
4. Yəh. 3:16-də İsanın yoxsa Atanın insanlara məhəbbətindən bəhs olunur?
5. Kalvinizmin Yəh. 3:16 ilə nə əlaqəsi vardır?
6. “Həlak” tamamilə yox olmaq mənasına gəlirmi?
7. “Nur” sözüne tərif verin.

22-36-CƏ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Yəhya öz Müjdəsinin ilk ayəsindən dialoqlar və görüşlər vasitəsilə İsa Məsihin tam ilahiliyini vurğulayır. Bu fəsil də eyni şəkildə davam edir.
- B. Öz Müjdəsinin I əsrin son hissəsində yazan Yəhya, Sinoptik Müjdələrin yazılmasından sonra meydana gəlmiş bəzi məsələlərə toxunur. Həmin məsələlərdən biri, Vəftizçi Yəhyanın çoxlu davamçıları və onunla bağlı meydana gələn erkən bidətlərdir (müq. et. Həv. 18:24-19:7). Əlamətdardır ki, Yəh. 1:6-8, 19-36 və 3:22-36-da Vəftizçi Yəhya Nazareti İsadan aşağı olduğunu elan edir və İsanın məsihi rolunu təsdiq edir.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:22-24

²²Bundan sonra İsa və Onun şagirdləri Yəhudeya diyarına gəldilər. İsa bir müddət onlarla orada qalıb vəftiz edirdi. ²³Yəhya da Şalim yaxınlığındakı Aynonda vəftiz edirdi, çünki orada çoxlu su var idi. Adamlar da gəlib vəftiz olunurdu. ²⁴Yəhya hələ zindana salınmamışdı.

3:22 “Yəhudeya diyarına gəldilər” İsanın Yəhudeya və Qalileyada bu erkən xidməti Sinoptik Müjdələrdə nəql olunmayıb. Müjdələr Məsihin xronoloji bioqrafiyaları deyildir. Bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*), ss. 127-148.

■ **“bir müddət onlarla orada qalıb”** İsa xalqa vəz edirdi və təkcə şagirdləri ilə söhbət edirdi. Onlarla əsaslı şəkildə məşğul olurdu. İsanın metodologiyası haqqında Robert Koulman iki əla kitab yazmışdır: “Müjdəçiliyin baş planı” və “Şagirdliyin baş planı” (Robert E. Coleman, *The Master Plan of Evangelism, The Master Plan of Discipleship*) – hər iki kitabda İsanın kiçik qrupla məşğul olduğu vurğulanır!

■ **“vəftiz edirdi”** Yəh. 4:2-dən öyrənirik ki, İsanın Özü deyil, şagirdləri vəftiz edirdi. İsanın təlimi ilk vaxtlarda Vəftizçi Yəhyanın təliminə çox bənzəyirdi, tövbə edib və hazırlanmağa dair Əhdi-Ətiq təlimi idi. Burada bəhs olunan vəftiz, məsihçi vəftizi deyil idi, tövbə etməyin və ruhani şeyləri qəbul etməyə hazır olmağın rəmzi idi.

3:23 “Yəhya da Şalim yaxınlığındakı Aynonda vəftiz edirdi” Bu yerin harada olduğu bəlli deyil.

1. bəziləri onun İordan çayının o tayındakı Pereyada olduğunu düşünür
2. bəziləri onun şimali Samariyada olduğunu düşünür
3. bəziləri onun Şexem şəhərinin 5 km şərqində yerləşdiyini düşünür

Aynon (*aenon*) adı “axar” mənasına gəldiyinə görə 3-cü variant ən ağlabatan görünür. Dəqiq yeri hara olur-olsun, İsa Yəhudeyada xidmət edirdi və Yəhya Ondan bir qədər şimalda idi.

3:24 “Yəhya hələ zindana salınmamışdı” Bu xronoloji qeydin nə üçün buraya yerləşdirildiyi aydın deyildir. Bəziləri deyirlər ki, bu, Yəhyanın xronologiyasını Sinoptiklərinə uyğunlaşdırma cəhdi olub (müq. et. Mat. 14:1-12; Mark 6:14-29). Məsihin həyatında bu olayın tarixini göstərmək üçün bundan istifadə olunub.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:25-30

²⁵Bu zaman Yəhyanın şagirdləri ilə bir Yəhudi arasında paklanma barədə mübahisə düşdü. ²⁶Şagirdləri Yəhyanın yanına gəlib dedilər: «Rabbi, İordanın o tayında sənin yanında olan və barəsində şəhadət etdiyən Şəxs indi Özü vəftiz edir və hamı Onun yanına gəlir». ²⁷Yəhya cavabında dedi: «İnsana göydən verilməsə, o heç nə ala bilməz. ²⁸«Mən Məsih deyiləm, ancaq Ondən əvvəl göndərilmişəm» sözümə özünüz şahidsiniz. ²⁹Gəlin kimdirsə, bəy odur. Amma bəyi gözləyərək ona qulaq asan sağdışı bəyin səsini eşidib çox sevinir. Mənim sevincim beləcə tam oldu. ³⁰İndi Ona böyümək, mənə kiçilmək gərəkdir».

3:25 “Yəhyanın şagirdləri ilə bir Yəhudi arasında... mübahisə düşdü” “Mübahisə” (NASB, NRSV, NJB) “çəkişmə” və ya “qarşıdurma” mənasını verən güclü bir sözdür. Bəzi yunanca əlyazmalarda “yəhudi” sözünün CƏM FORMASI – “yəhudilər” – işlənmişdir. Qədim yunanca əlyazmalar yarı-yarıya bölünüb. Bu sözün TƏK FORMASI daha qeyri-adi olduğuna görə (i.e., MSS P²⁵, 8², A, B, L, W) məhz onun orijinal olması ehtimalı daha yüksəkdir. UBS⁴ bunu “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik). Qədim əlyazmaları köçürən şəxslər mətni daha ahəngdar və səlis etməyə meylli idilər. Maraqlı bir məqam da budur ki, mübahisəni qızıdırən, güman ki, Yəhyanın şagirdləri idi.

**NASB, NKJV,
NRSV, NJB “paklanma haqqında”
TEV “dini yuyunma mərasimi məsələsi”**

Bu mübahisənin mövzusu barədə bir neçə nəzəriyyə vardır (NKJV).

1. Ola bilər ki, Yəhyanın şagirdləri yəhudilərin yuyunma ənənələrinə münasibətdə Yəhyanın və İsanın vəftizləri arasındakı əlaqəni müzakirə edirdi; Yəh. 2:6-da eyni söz işlənmişdir.
2. bəziləri düşünür ki, bu sözlər yaxın kontekstlə əlaqəlidir – bu kontekstdə İsa Öz həyatı və xidmətinin yəhudiliyi tamamladığını öyrədirdi.
 - a. Yəh. 2:1-12, Qanadakı toy
 - b. Yəh. 2:13-22, məbədin təmizlənməsi
 - c. Yəh. 3:1-21, yəhudilərin rəhbəri Nikodim ilə söhbət
 - d. Yəh. 3:22-36, yəhudilərin yuyunmaları, Vəftizçi Yəhyanın və İsanın vəftizləri.

Kontekstdə bu xüsusi mübahisə haqqında daha geniş məlumatın verilməməsi bunu vurğulayır ki, bu yolla Vəftizçi Yəhya Nazaretlı İsanın üstünlüyünə şəhadət etmək üçün daha bir fürsət əldə etmişdir.

3:26 “barəsində şəhadət etdiyən Şəxs indi Özü vəftiz edir və hamı Onun yanına gəlir” Şagirdlər Yəhyanın Allah Quzusu barəsindəki əvvəlki şəhadətini xatırlayırdı (müq. et. Yəh. 1:19-36) və yaqın ki İsanın uğurlu xidmətinə bir az həsəd aparırdı. İsa həmçinin rəqabət ruhuna qarşı həssas idi (müq. et. Yəh. 4:1).

3:27 “İnsana göydən verilməsə, o heç nə ala bilməz” Bu söz, ruhani işlərdə rəqabətə yer olmadığını açıq şəkildə təsdiq edir. İmanlıların əlində olan hər şey onlara Allahın lütfü ilə verilib. Lakin “göydən verilən şey” və “verildiyi şəxs” barədə çoxlu mübahisələr aparılıb.

1. bəziləri deyir ki, “verildiyi şəxs” imanlıdır, “göydən verilən şey” isə Məsihə iman gətirib xilas olan şəxsdir (Allah başladır, insan yalnız cavab verə bilər, müq. et. Yəh. 6:44,65)
2. başqaları “verildiyi şəxs”in İsa, “göydən verilən şey”in isə imanlılar olduğunu düşünür (müq. et. Yəh. 6:39; 10:29; 17:2,9,11,24)

Bu iki görüş arasındakı fərq ondan ibarətdir ki, “verilməsə” sözü ya məsihçi fərdin xilasına, ya da bütün imanlıların Allahın İsayə verdiyi hədiyyə olmasına aiddir (müq. et. Yəh. 17:2).

3:28 “Mən Məsih deyiləm” Vəftizçi Yəhya burada 1:20-də etdiyi kimi konkret şəkildə təsdiq edir ki, o Məsihin Özü deyil, sələfidir. Burada Mal. 3:1; 4:5-6-ya və Yeş. 40-a (müq. et. Yəh. 1:23) açıq-aşkar istinad edilir. Bax: Yəh. 1:20-də “Məsih” haqqındakı qeyd və Xüsusi Mövzu: “Məsih”.

3:29 “Gəlin kimindirə, bəy odur” Əhdi-Ətiqdə Allahla İsrail arasındakı münasibətləri təsvir etmək üçün bu evlənmə metaforadan nə qədər çox istifadə edildiyi heyranedicidir (müq. et. Yeş. 54:5; 62:4,5; Yer. 2:2; 3:20; Yez. 16:8; 23:4; Huşə 2:21). Paul da Ef. 5:22 və sonrakı ayələrdə bundan istifadə etmişdir. Məsihçi ər-arvadlar müasir dünyada əhd münasibətlərinin ən yaxşı nümunəsi ola bilərlər.

■ **“Mənim sevincim beləcə tam oldu”** “Sevinc” İSMİ və “sevinmək” FEİLİ bu ayədə üç dəfə işlənmişdir. Rəqabət ruhu əvəzinə Vəftizçi Yəhya öz yerini dərk edir və İsadə sevinirdi.

3:30 “İndi Ona böyümək, mənə kiçilmək gərəkdir” “Gərəkdir” (*dei*) sözü burada çox böyük əhəmiyyətə malikdir. Yəh. 3:14 və 4:4-də də işlənən bu söz Yəhyanın özünü İsanın daha böyük və önəmli xidmətinin sadəcə bir sələfi olaraq dərk etdiyini təsdiq edir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 3:31-36

³¹Yuxarıdan Gələn hamıdan üstündür. Yer üzündən olan yerə məxsusdur və yer barədə danışar, göydən Gələnsə hamıdan üstündür. ³²Nə görə-əşidibəsə, ona şəhadət edər, amma şəhadətini heç kəs qəbul etməz. ³³Onun şəhadətini qəbul edən kəs Allahın haqq olduğuna möhür basıb. ³⁴Ona görə ki Allahın göndərdiyi Şəxs Allahın sözlərini söyləyər. Çünki Allah Ruhu hədsiz verir. ³⁵Ata Oğulu sevir və hər şeyi Onun ixtiyarına verir. ³⁶Oğula iman edən şəxs əbədi həyata malikdir, Oğula itaət etməyənsə həyat görməyəcək, lakin Allahın qəzəbi onun üzərində qalır.

3:31-36 Bu ayələr haqqında şərhçilər arasında fikir ayrılığı olub. Bunlar

1. Vəftizçi Yəhyanın nitqinin davamıdır
2. İsanı sözləridir (müq. et. Yəh. 3:11-12)
3. Həvari Yəhyanın sözləridir

Bu ayələr Yəh. 3:16-21-in mövzusunu davam etdirir.

3:31 “Yuxarıdan Gələn” Məsih barəsində işlənən bu iki adın Onun əzələdən mövcud olmasını və tam ilahiliyini (Yəh. 3:31), bədənə bürünməsinə və Allahdan verilmiş missiyasını (Yəh. 3:34) vurğulaması əlamətdardır. “Yuxarıdan” ifadəsi Yəh. 3:3-də “yenidən doğulmasa” və ya “yuxarıdan doğulmasa” frazasında işlənən eyni sözdür.

Bu yuxarı və aşağı dualizmi, Allahın hökmranlığı və bəşəriyyətin dünyəvi hökmranlığı dualizmi Yəhya üçün səciyyəvidir. Ölü dəniz tumarlarının esxatoloji dualizmindən fərqlidir. Qnostiklərin ruh və maddə dualizmindən də fərqlidir. Yəhyanın Müjdəsində bütün yaradılış və insan bədəni öz-özlüyündə pis və ya günahlı deyildir.

■ **“hamıdan üstündür... hamıdan üstündür”** Bu ayənin birinci hissəsi göydən gələn İsanın ilahiliyindən və əzələdən mövcud olmasından bəhs edir (müq. et. Yəh. 1:1-18; 3:11-12). İkinci hissəsi İsanın Allahın yaratdıqlarından üstün olduğunu təsdiqləyir. Yunanca mətəndən “hamı” KİŞİ CİNSİNDƏ və ya ORTA CİNSDƏDİR, yəni bütün insanlara və ya hər şeyə işarə edir. İkinci “hamıdan üstündür” yunanca mətnlərin bəzində yoxdur. UBS⁴ bunun mətnə daxil edilməsi barədə qərarlıdır, lakin mətn tənqidçiliyi əsasında (bax: Əlavə 2) bunun daxil edilməsi məsləhət görülür.

NASB “yer üzünə aid olan yer üzündəndir və yer barədə danışır”
NKJV “yer üzünə aid olan dünyəvidir və yer barədə danışır”
NRSV “Yer üzünə aid olan şəxs yer üzünə məxsusdur və dünyəvi şeylərdən danışır”
TEV “yer üzündən olan yer üzünə məxsusdur və dünyəvi şeylərdən danışır”
NJB “yer üzünə aid olan özü dünyəvidir və dünyəvi tərzdə danışır”

Yəhya haqqında deyilən bu söz mənfi deyildir. Burada “yer üzü” üçün işlənən termin (*gē*, Yəh. 12:32; 17:4; 1Yəh. 5:8 və Vəhy Kitabında 76 dəfə), Yəhyanın çox vaxt mənfi mənada işlətdiyi “dünya” (*kosmos*) sözü deyildir. Bu söz sadəcə olaraq İsanın çox yaxşı bildiyi göy barədə danışdığını təsdiq edir, bütün insanlar isə bildikləri yer barədə danışirlar. Buna görə də İsanın şəhadəti yer üzündən gələn hər hansı peyğəmbərin və ya vaizin şəhadətindən qat-qat üstündür (müq. et. İbr. 1:1-4).

3:32 “Nə görüb-əşidib, ona şəhadət edər” Bu ayədə FEİL ZAMANLARI ilə kəlmə oyunu vardır: (1) “görüb” BİTMİŞ ZAMANDA; (2) “əşidib” AORİST ZAMANINDA; (3) “şəhadət edər” isə İNDİKİ ZAMANDADIR. İsa Allahın Özünü son həddə qədər tanıtmadır (müq. et. 1Kor. 8:6; Kol. 1:13-20; İbr. 1:2-3). İsa, (1) Ata Allahla şəxsi təcrübəsinə və (2) Öz ilahiliyinə əsasən danışıır.

■ **“amma şəhadətini heç kəs qəbul etməz”** Bu, Şərqə xas bir mübaligədir, çünki Yəh. 3:23-26-da çoxlarının Onun yanına gəldiyi deyilib. Bu ifadə tək-cə yaxın kontekstə deyil, bütünlüklə yəhudiliyə aiddir (müq. et. Yəh. 3:11).

3:33 “kəs” Hər kəs nəzərdə tutulur və Allahın bütün insanlara olan hədsiz məhəbbəti göstərilir. Allahın Müjdəsi üçün heç bir sədd yoxdur: hər kəs tövbə edib iman etməlidir (müq. et. Mark 1:15; Həv. 20:21), lakin təklif hər kəsə verilir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16-18; 4:42; 1Tim. 2:4; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9; 1Yəh. 2:1; 4:14).

■ **“Onun şəhadətini qəbul edən”** Yəh. 3:33 AORİST FƏLİ SİFƏTİDİR, 3:36 isə İNDİKİ ZAMAN FƏLİ SİFƏTİDİR. Bu onu göstərir ki, xilas üçün Allaha inanmaq yalnız ilkin qərar deyil, həm də həyat boyu şagird olmaq deməkdir. Qəbul etmə vacibliyinin eyni təsdiqi daha əvvəl Yəh. 1:12 və 3:16-18-də olmuşdur. Şəhadəti qəbul etmək (Yəh. 3:33) və ona görə davamlı həyat sürmək (Yəh. 3:36) arasındakı dixotomiyaya diqqət yetirin. “İman” sözü kimi “qəbul” sözünün də Əhdi-Cədidə iki mənə çaları vardır.

1. Məsihi şəxsən qəbul edib Onda həyat sürmək
2. Müjdəyə daxil olan həqiqətləri və doktrinləri qəbul etmək (müq. et. Yəhuda 3,20)

NASB “Allahın haqq olduğuna möhrünü basıb”
NKJV, NRSV “Allahın haqq olduğunu təsdiqləyib”
TEV “bununla Allahın doğru olduğunu təsdiq edir”
NJB “Allahın haqq olduğuna şəhadət edir”

İmanlılar fərdi olaraq Məsihə iman edəndə Allahın Özü, dünya, bəşəriyyət və Oğlu barədəki söylədiklərinin doğru olduğunu təsdiq edirlər (müq. et. Rom. 3:4). Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 3:33; 7:28; 8:26; 17:3; 1Yəh. 5:20). İsa haqdır, çünki yeganə həqiqi Allahı son həddə qədər tanıdır (müq. et. Yəh. 3:7,14; 19:11).

“Möhür basmaq” FƏİLİ (AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) üçün aşağıdakı Xüsusi mövzuya baxın.

XÜSUSİ MÖVZU: “MÖHÜR”

3:34 “Allahın göndərdiyi Şəxs Allahın sözlərini söyləyər” Yəh. 3:34-də İsanın səlahiyyətinin Allahdan gəldiyini göstərən iki paralel ifadə vardır.

1. Allah Onu göndərdi
2. O, Ruhun doluluğuna malikdir

■ **“Çünki Allah Ruhu hədsiz verir”** Bu fraza orijinalda inkar formasındadır (hərfi tərcüməsi “ölçü ilə vermir”), ancaq bizim dilimizdə mənanı ifadə etmək üçün təsdiq formasından istifadə olunur. Ruhun bu doluluğunu iki yolla anlamaq olar:

1. İsa imanlılara Ruhun doluluğunu verir (müq. et. Yəh. 4:10-14; 7:37-39)
2. Ruhun doluluğu Allahın Məsihi bəxş etdiyinə işarədir (müq. et. Yəh. 3:35)

Rabbilər Allahın peyğəmbərlərə ilham verməsindən bəhs edərkən “ölçü” sözündən istifadə edirdi. Rabbilər həmçinin deyirdi ki, heç bir peyğəmbər Ruhun tam ölçüsünə malik deyildir. Beləliklə, İsa peyğəmbərlərdən üstündür (müq. et. İbr. 1:1-2) və buna görə Allahın Özünü tam şəkildə tanıtmadır.

3:35 “Ata Oğulu sevir” Bu fraza Yəh. 5:20 və 17:23-26-da təkrar olunur. İmanlıların Allahla münasibətləri Allahın Məsihə olan məhəbbəti üzərində qurulmuşdur (O, misli olmayan Oğuldur, müq. et. İbr. 1:2; 3:5-6; 5:8; 7:28). Bu kontekstdə insanların İsayə Məsih kimi inanmaları üçün səbəblərin çoxluğuna diqqət yetirin.

1. Çünki İsa yuxarıdandır və başqa hər kəsdən üstündür (Yəh. 3:31)
2. Çünki Allah Onu xilas missiyası ilə göndərdi (Yəh. 3:34)

3. Çünki Allah Ona Ruhun doluluğunu verməyə davam edir (Yəh. 3:34)
4. Çünki Allah Onu sevir (Yəh. 3:35)
5. Çünki Allah hər şeyi Onun ixtiyarına verib (Yəh. 3:35)

Yunan dilində insanlar arasındakı müxtəlif münasibətləri bildiren bir neçə “məhəbbət” sözü vardır. *Agapaō* və *phileō* sözlərinin mənalari üst-üstə düşür. Hər ikisi Atanın Oğula olan məhəbbətini təsvir edir.

1. Yəh. 3:35; 17:23,24,26 – *agapaō*
2. Yəh. 5:20 – *phileō*

Ancaq Yəh. 21:15-17-də İsanın Peter ilə söhbətində bu sözlərin kontekstə görə həqiqətən fərqli mənalara verdiyi görünür. “Kontekst, kontekst, kontekst!” Yadda saxlayın ki, sözün mənasını müəyyən edən lüğətlər deyil, kontekstdir!

■ **“hər şeyi Onun ixtiyarına verib”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Hərfi tərcüməsi belədir: “Onun əlinə verib”. Bu ibrani idiomu başqaları üzərində səlahiyyəti və ya ixtiyarı olmaq mənasına gəlir (bax: Yəh. 10:28; 13:3; Həv. 4:28; 13:11). Bu son dərəcə maraqlı bir ifadədir və çoxlu paralelləri vardır (müq. et. Yəh. 17:2; Mat. 11:27; 28:18; Ef. 1:20-22; Kol. 2:10; 1Pet. 3:22).

3:36

NASB “Oğula iman edən şəxs əbədi həyata malikdir; lakin Oğula itaət etməyən şəxs həyat görməyəcək”

NKJV “Oğula iman edən şəxs sonsuz həyata malikdir; və Oğula iman etməyən şəxs həyat görməyəcəkdir”

NRSV “Oğula iman edən hər kəs əbədi həyata malikdir; Oğula itaətsiz olan hər kəs həyat görməyəcək”

TEV “Oğula iman edən hər kəs əbədi həyata malikdir; Oğula itaətsiz olan hər kəs həyata malik olmayacaq”

NJB “Oğula iman edən hər kəs əbədi həyata malikdir; lakin Oğula iman etməkdən imtina edən hər kəs əsla həyat görməyəcək”

Bu FEİL FORMALARININ hamısı İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖVDƏDİR və davam edən hərəkəti bildirir. İman bir dəfə verilən qərar deyildir, qərarın nə qədər səmimi və ya emosional olmasından asılı olmayaraq (müq. et. Mat. 13:20). Bu onu təsdiqləyir ki, İsanı tanımadan Atanı tanımaq qeyri-mümkündür (müq. et. Yəh. 12:44-50 və 1Yəh. 5:10). Xilas yalnız Oğul olan İsa ilə davamlı münasibətlər vasitəsilə həyata keçir (müq. et. Yəh. 10:1-18; 14:6). Bax: Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

Bu İNDİKİ ZAMAN təkcə davam edən hərəkəti bildirməz, həm də xilasın indiki gerçəkliyini bildirir. İmanlılar artıq indi xilasa malikdirlər, lakin xilas hələ axıradək tamamlanmayıb. Bu, iki dövr üçün səciyyəvi olan “artıq gəlib” və eyni zamanda “hələ gəlməyib” dualizmidir (bax: Xüsusi mövzu: “Bu dövr və gələcək dövr”). Bax: Xüsusi mövzu: “Xilas üçün işlənən yunanca feil zamanları”.

Bu ayədə “iman” və “itaət” arasındakı təzadı da qeyd etmək maraqlıdır. Müjdə təkcə qəbul etdiyimiz şəxs və ya həqiqət deyildir, həm də sürdüyümüz həyatdır (müq. et. Luk. 6:46; Ef. 2:8-10).

■ **“lakin Allahın qəzəbi onun üzərində qalır”** Bu Yəhyanın yazılarında “qəzəb” (*orgē*) sözünün işləndiyi yeganə yerdir (Vəhy Kitabında 5 dəfə istisna olmaqla). Bu ümumi anlayış adətən “məhkəmə” sözü ilə əlaqədardır. Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. “İman”, “itaət” və “qəzəb” indi davam edən və gələcəkdə tamamlanacaq olan gerçəkliklərdir. Bu, Allahın Padşahlığının “artıq gəlib” və eyni zamanda “hələ gəlməyib” arasındakı gərginliyinin eynisidir. Müqəddəs Kitabda Allahın qəzəbi haqqında tam geniş məlumat üçün bax: Rom. 1:18-3:20.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. İsanın erkən təlimi Vəftizçi Yəhyanın təliminə necə bənzəyir?
2. Bu vəftiz məsihçi vəftizi ilə eynidir?
3. Niyə Vəftizçi Yəhyanın sözləri Yəhyanın Müjdəsinin ilk fəsillərində bu qədər vurğulanır?
4. Müjdənin müəllifi olan Yəhyanın Vəftizçi Yəhya ilə İsa arasındakı münasibətləri təsvir etməkdən ötəri istifadə etdiyi təzadların sayını və növlərini deyin.
5. Yəh. 3:33-dəki “qəbul etmək” sözü Yəh. 3:36-dakı “iman etmək” sözü ilə necə əlaqəlidir? Yəh. 3:36-dakı “itaət etməmək” sözü bu söhbətə necə aiddir?
6. İnsanların yeganə xilas ümidi olaraq Nazaretli İsağa inanmaları üçün verilən səbəbləri sadalayın. (Yəh. 3:31-36)
7. Yəh. 3:36-dakı “qəzəb” sözünün niyə İNDİKİ ZAMAN FELİ olduğunu izah edin.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 4-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsa və samariyalı qadın	Samariyalı qadın öz Məsihi ilə üz-üzə gəlir	İsa və samariyalılar	İsa və samariyalılar	İsa samariyalılar arasında
4:1-6	4:1-26	4:1-6	4:1-4 4:5-6	4:1-10
4:7-15		4:7-15	4:7-8 4:9 4:10 4:11-12 4:13-14	4:11-14
4:16-26		4:16-26	4:15 4:16 4:17a 4:17b-18 4:19-20 4:21-24 4:25	4:15-24 4:25-26
4:27-30	Ağarmış tarlalar 4:27-38	4:27-30	4:26 4:27 4:28-30	4:27-30
4:31-38		4:31-38	4:31 4:32 4:33	4:31-38
4:39-42	Dünyanın xilaskarı 4:39-42	4:39-42	4:34-38 4:39-40 4:41-42	4:39-42
Məmur oğlunun şəfa tapması 4:43-45	Qalileyada xoş qarşılanma 4:43-45	İsa və başqa millətlər 4:43-45	İsa məmur oğluna şəfa verir 4:43-45	İsa Qalileyada 4:43-45
4:46-54	Sanlı adamın oğlu şəfa tapır 4:46-54	4:46-54	4:46-48 4:49 4:50-51 4:52-53 4:54	Hökmdarın məmurunun oğlu sağalır 4:46-53 4:54

ÜÇÜNCÜ OXUMA ("Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi"ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtdir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-54-CÜ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. 3-cü və 4-cü fəsillərin məqsədli strukturu vardır.
 - 1. Cənab Dindar (Nikodim) və Səfil Xanım (quyu başındakı qadın)
 - 2. Yerusəlimdəki yəhudilik (ortodoksal) və Samariyadakı yəhudilik (bidətçi)
- B. İsanın şəxsiyyəti və işi haqqındakı həqiqətlər
 - 1. quyu başındakı qadınla dialoq (Yəh. 4:1-26);
 - 2. Öz şagirdləri ilə dialoq (Yəh. 4:27-38);
 - 3. kəndlilərin şəhadəti (Yəh. 4:39-42);
 - 4. qalileyalıların İsanı qəbul etməsi (Yəh. 4:43-45);
 - 5. İsanın xəstəlik üzərindəki səlahiyyətini göstərən əlamət/möcüzə, Yəh. 4:46-54.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:1-6

¹Farisəylər İsanın Özünə Yəhyadan daha çox şagird toplayıb vəftiz etdiyi barədə eşitdilər; ²əslində İsanın Özü deyil, şagirdləri vəftiz edirdi. ³İsa bundan xəbər tutan kimi Yəhudeyanı tərk edib Qalileyaya qayıtdı. ⁴Onun yolu Samariyadan keçirdi. ⁵O, Yaqubun öz oğlu Yusifə verdiyi torpağa yaxın olan Samariyanın Sixar adlanan şəhərinə gəldi. ⁶Yaqubun quyusu orada idi. Yol İsanı yorduğu üçün quyunun yanında oturdu. Altıncı saat radələri idi.

4:1 “İsa” Bir sıra yunanca əlyazmalarda “İsa” və “Rəbb” sözləri (ikisi də eyni şəxsə aid) işlənib (MSS P^{66,75}, A, B, C, L).

Bəzi əlyazmalarda iki dəfə “İsa” adı işlənib (x, D, NRSV, NJB, REB). “Rəbb” sözü ingiliscə NASB və NKJV tərcümələrində də yer alır. Lakin “Rəbb” olan versiyanın daha etibarlı sayılmağına baxmayaraq, UBS⁴ “İsa” olan versiyanı seçib onu “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirib (qərar vermək çətindir).

■ **“Farisəylər”** Bax: Xüsusi mövzu: “Farisəylər”.

■ **“İsanın Özünə Yəhyadan daha çox şagird toplayıb vəftiz etdiyi barədə eşitdilər”** İsa, Vəftizçi Yəhyanın şagirdləri ilə Öz şagirdləri arasında farisəylərin qızıqsıra biləcəyi gərginliyin qarşısını almaq üçün oranı tərk etdi. Sinoptiklər deyirlər ki, İsa oranı Hirod Antipanın Vəftizçi Yəhyanı zindana saldırması üzündən tərk edib (müq. et. Mat. 4:12; Mark 1:14; Luka 3:20).

4:2 “İsanın Özü deyil, şagirdləri vəftiz edirdi” Bu heç də vəftizi qiymətdən salmır (müq. et. Mat. 28:19; Həv. 2:38; 8:12; 16:33; 22:16), ancaq insanların eqosentrik təbiətini göstərir (“mən İsa tərəfindən vəftiz edildim” və ya Paul tərəfindən, müq. et. 1Kor. 1:17). Yəqin ki İsa Öz xidmətinin başlanğıcında Özü vəftiz edirdi (müq. et. Yəh. 3:22), amma sonra bundan vaz keçdi. Yəhya farisəylərin yanlış sözlərini düzəldir.

4:3 “Yəhudeyanı tərk edib Qalileyaya qayıtdı” Burada iki AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI ilə İsanın coğrafi hərəkətləri bildirilir.

4:4 “Onun yolu Samariyadan keçirdi” Hərfi tərcüməsi “O, Samariyadan keçməli idi”. Burada işlənən yunanca *dei* FEİLİ bu kontekstdə bir neçə dəfə işlənmişdir (müq. et. Yəh. 3:7,14,30). Adətən “gərəkdir” və ya “malıdır” şəklində tərcümə olunan bu söz İsanın bu yoldan keçməyində ilahi məqsəd olduğunu göstərir. Bu, ən qısa yoldur və İosif Flaviy bildirir ki, qalileyalı yəhudilər adətən məhz bu yolla gedərdi. Yəhudeyalı yəhudilər isə samariyalılara nifrət edər və bu yolla getməzdi, çünki samariyalıları dini baxımdan qarışıq irqə mənsub adamlar sayardı.

XÜSUSI MÖVZU: “İRQÇİLİK”

■ **“Samariyadan”** Yəhudəyalılar və samariyalılar b.e.ə. səkkizinci əsrdən bəri bir-birinə nifrət edirdi. B.e.ə. 722-ci ildə Samariyada paytaxtı olan on şimali qəbilə Aşşur tərəfindən əsir tutulub Midiyaya sürgün edildi (bax: 2Pad. 17:6). Aşşurlular əsir tutduqları digər xalqları Fələstinin şimal bölgəsinə yerləşdirdilər (bax: 2Pad. 17:24). Sonra bu xalqlar orada qalan israililərlə qarışdılar. Yəhudilər samariyalıları dini baxımdan qarışıq irqə mənsub bidətçilər sayırdı (müq. et. Ezra 4:1-4). Yəh. 4:9-un konteksti belədir.

4:5 “Yaqubun öz oğlu Yusifə verdiyi torpağa yaxın olan Samariyanın Sixar adlanan şəhəri” (müq. et. Yar. 33:18, 19; Yeşua 24:32). Əhdi-Cədidə qeyd edilməyibsə də, çoxları düşünür ki, Sixar Şekemdir.

4:6 “Yaqubun quyusu orada idi” Əslində bu, təqribən 30 m dərinliyində qazılmış bir su çəni idi. Onun içindəki su təbii mənbədən deyil, yağışdan yığılan su idi. Əhdi-Ətiqədə bu quyudan bəhs edilməsə də, quyunun adı onun bir Fələstin ənənəsi ilə əlaqəli olduğunu göstərir.

■ **“Yol İsanı yorduğu üçün”** Burada İsanın bəşəri təbiəti açıq şəkildə göstərilir (müq. et. Luka 2:52). Bununla belə, İsa nə qədər yorğun olsa da, həmişə insanlara yardım etməyə hazır idi!

NASB, NKJV,

JB “Altıncı saat radələri idi”

NRSV, TEV “Günorta radələri idi”

Yəhyanın öz Müjdəsində hansı saat sistemindən istifadə etməsi barədə çoxlu müzakirələr gedir. Bəzi yerlərdə yəhudi vaxtından, başqalarında Roma vaxtından istifadə etməsi ehtimalı daha yüksəkdir. Yəhudilərin günü səhər saat 6-da; romalıların vaxtı isə gecə yarısında başlayırdı. Bu halda İsa quyuya gəlib-çatanda hələ səhər açılırdı (yəni səhər saat 6 idi).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:7-14

⁷Samariyalı bir qadın quyudan su çəkməyə gəldi. İsa ona «Mənə su ver, içim» dedi. ⁸Çünki şagirdləri yemək almaq üçün şəhərə getmişdi. ⁹Samariyalı qadın ona dedi: «Sən bir Yəhudisən, mənə Samariyalı bir qadın. Sən necə məndən su istəyə bilərsən?» Çünki Yəhudilər Samariyalılarla ünsiyyət etmir. ¹⁰İsa ona cavab verdi: «Əgər sən Allahın bəxşisini və “Mənə su ver, içim” deyənin Kim olduğunu bilsəydin, özün Ondan su istəyərdin, O da sənə həyat suyu verərdi». ¹¹Qadın ona dedi: «Ağa, su çəkmək üçün bir qabın yox, quyu da dərinidir. Bəs o həyat suyunu haradan götürəcəksən? ¹²Məgər Sən bu quyunu bizə verən, oğulları və mal-qarası ilə buradan su içən atamız Yaqubdan da üstünsən?» ¹³İsa ona cavab verdi: «Bu sudan içən hər kəs yenə susayar, ¹⁴amma Mənim ona verəcəyim sudan kim içsə, heç vaxt susamaz. Lakin ona verəcəyim su onun daxilində əbədi həyat verən bir su qaynağına çevriləcək».

4:7 “Samariyalı bir qadın quyudan su çəkməyə gəldi” Bu qadın, şəhərdə adı pis çıxdığına görə günün bu saatında bir qədər uzaqda yerləşən quyuya gəlib.

■ **“Mənə su ver, içim”** AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏ olan bu cümlədə bir təcililik hiss olunur.

4:8 Bu ayə, İsanın yəhudiliyin bidətçi təriqətinə mənsub olan o səfil qadınla təkbətək söhbəti üçün zəmin hazırlayır. Bu, Yəhyanın sanki mötərizə içində etdiyi daha bir qeydidir.

4:9 «“Sən bir Yəhudisən, mənə Samariyalı bir qadın. Sən necə məndən su istəyə bilərsən?” Yəhudilərə bir samariyalı ilə eyni vedrədən su içmək belə qadağan idi (müq. et. Levililər 15 əsasında yəhudi ənənələri). İsa Öz mədəniyyətinin iki qadağasına: (1) bir samariyalı ilə söhbət etmək və (2) tanımadığı qadınla danışmaq qadağalarına məhəl qoymadı.

■ **“Çünki Yəhudilər Samariyalılarla ünsiyyət etmir”** Yəhyanın izahat məqsədilə əlavə etdiyi və bəzi tərcümələrdə mötərizədə verilən (NASB, NRSV) bu sözlər, MSS κ^* və D-də yoxdur, lakin P^{63,66,75,76}, κ^1 , A, B, C, L-də vardır. UBS⁴ bu əlavəni “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik).

4:10 “Əgər... bilsəydin” Bu, İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Buna “faktın əksinə olaraq” deyirlər, çünki belə cümlədə yanlış bir fikir söylənir və bu yolla ondan çıxarılan nəticənin yanlışlığı bariz bir şəkildə göstərilir.

“Bəxşiş” sözü Yəhyanın Müjdəsində təkə burada işlənib. Burada bu söz əbədi həyat verən Allahın bəxşişi olaraq İsayə işarə edir (müq. et. Yəh. 3:16). Yəhya 7:38-39-da və Həvarilərin İşlərində eyni söz Müqəddəs Ruhun verilməsini bildirir (müq. et. Həv. 2:38; 8:20; 10:45; 11:17). İnsanların layiq olmadıqları halda Allahın lütfünün onlara Məsihdə və Ruhda əvəzsiz olaraq bəxş edilməsi vurğulanır.

■ **“həyat suyu”** Bu termin Əhdi-Ətiq metaforasına əsaslanır (müq. et. Zəb. 36:9; Yeş. 12:3; 44:3; Yer. 2:13; 17:13; Zək. 14:8). İsa “həyat suyu” sözündən “ruhani həyat”ın sinonimi kimi istifadə edir. Lakin samariyalı qadın İsanın o quyudakı yağış suyunun əksi olaraq axar sudan danışdığını zənn etmişdi. İsanın (dünyanın Nuru) müntəzəm olaraq yanlış başa düşülməsi (məs. Nikodim) Yəhyanın Müjdəsi üçün səciyyəvidir. Günaha batmış dünyəvi hökmranlıq səmavi hökmranlığı (yəni İsanın dediyi sözləri) başa düşür.

4:11 “Ağa” Bu, yunanca *kurios* sözünün ÇAĞIRIŞ halıdır – *kurie*. Bu söz nəzakətlə müraciət etmək (ağa, cənab) və ya Yəh. 4:1 və Rom. 10:13-dəki kimi İsanın ilahiliyini elan etmək (RƏBB) üçün işlənə bilər. Burada həmin söz nəzakətlə müraciətdir.

4:12 “Məgər Sən... atamız Yaqubdan da üstünsən?” Sualın qrammatikasına görə “yox” cavabı gözlənilir. Bu söz, şübhəsiz, istehza ilə deyilib. Samariyalı qadın özünün Efrayim və Menaşşedən Yaquba gedib-çıxan nəslini ucaldırdı. Maraqlısı budur ki, İsa məhz o qadının dediyi kimi həqiqətən Öz üstünlüyünü elan edirdi!

Bu söhbətdə iki teoloji məsələyə toxunulur.

1. Allah/İsa səfilləri (yəni samariyalıları, qadınları) sevir
2. İsa yəhudilikdən və milli qürurdan üstündür

4:13-14 “amma Mənim ona verəcəyim sudan kim içsə, heç vaxt susamaz” Bu sözlər yəqin ki məsihi ayələrlə səsləşirdi (müq. et. Yeş. 12:3; 48:21; 49:10). Burada güclü bir ikili inkar vardır. FƏİL ZAMANLARI ilə kəlmə oyunu yaradılır. Yəh. 4:13-dəki İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏLİ SİFƏTİ ilə təkrar-təkrar içmə nəzərdə tutulur, Yəh. 4:14-dəki AORİST MƏLUM NÖV LAZİM ŞƏKİLİ ilə bir dəfə içmə nəzərdə tutulur.

4:14 “əbədi həyat verən bir su qaynağı” “Verən” olaraq tərcümə edilmiş İNDİKİ ZAMAN FƏLİ SİFƏTİ “durmadan əbədi həyata sıçrayan” mənasını verir (müq. et. Yeş. 58:11 və Yəh. 7:38). Səhrada yaşayan xalq üçün su həyatın, ilahi təminatın rəmzi idi.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:15-26

¹⁵Qadın Ona dedi: «Ağa, bu suyu mənə ver ki, mən heç vaxt susamayım və su çəkmək üçün buraya gəlməyim». ¹⁶İsa qadına «get ərini çağır və buraya gəl» dedi. ¹⁷Qadın da Ona «ərim yoxdur» söylədi. ¹⁸İsa ona dedi: «“Ərim yoxdur” deməklə düz söylədin, çünki beş kişin olub, indi sənənlə yaşayan da ərin deyil, sən bunu düz söylədin». ¹⁹Qadın Ona dedi: «Ağa, görürəm ki, Sən peyğəmbərsən. ²⁰Bizim ata-babalarımız bu dağda ibadət edirdi, amma siz deyirsiniz ki, ibadət etmək üçün lazımi yer Yerusəlimdədir». ²¹İsa ona dedi: «Ey qadın, Mənə inan, artıq o zaman yetişir ki, Ataya nə bu dağda, nə də Yerusəlimdə ibadət edəcəksiniz. ²²Siz bilmədiyinizə ibadət edirsiniz, bizsə bildiyimizə ibadət edirik, çünki xilas Yəhudilərdəndir. ²³Amma o zaman gəlir və artıq gəlib ki, həqiqi ibadət edənlər Ataya ruhda və həqiqətdə ibadət etsin. Ata da Özünə belə ibadət edənlər axtarır. ²⁴Allah ruhdur və Ona ibadət edənlər ruhda və həqiqətdə ibadət etməlidir». ²⁵Qadın Ona dedi: «Bilirəm ki, “Məsih” deyilən məsh olunmuş Şəxs gələcək və gələndə bizə hər şeyi bildirəcək». ²⁶İsa ona dedi: «Sənənlə danışan Odur, O Mənəm».

4:15 Qadın, Nikodim kimi, İsanın dediyini hələ fiziki səviyyədə (hərfi mənada) anlayır. Bu hətta İsanın şagirdləri üçün heç də qeyri-adi iş deyil idi. Şagirdlər İsanın məcazlarını çox vaxt yanlış anlayardı (bax: Yəh. 4:31-33; 11:11-13).

4:16 UBS⁴ “İsa” adının bir əlavə olması ehtimalını bildirmir (müq. et. NKJV, NRSV, NJB, REB). NET Müqəddəs Kitabında bu adın daxil edilməsi əlyazmalarla əsaslandırılır (s. 1903, yəni MSS ^{a,c}, A, C², D, L və W;

amma MSS P^{66,75}, B, C-də o yoxdur). Əlyazmaları köçürən şəxslər mətni daha aydın başa düşülsün və daha asan izlənilə bilsin deyə düzəltməyə meylli idilər.

■ **“get ərini çağır”** Bu ifadə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR, ondan sonra AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ gəlir.

4:17 “Ərim yoxdur” Günahın üstü açılmalıdır. İsa günah edən adamı təmizə çıxarmaz, ancaq mühakimə də etməz.

4:18 “beş kişinin olub” İsa qadını sarsıdaraq gözlərini fiziki aləmdən ruhani aləmə çevirmək üçün fəvqəltəbii biliyindən istifadə edir (müq. et. Yəh. 1:48).

4:19 “görürəm ki, Sən peyğəmbərsən” Qadın Onun Məsih olduğunu dərk etməyib. Allahla münasibətlərində olan problemi ört-basdır etməkdən ötəri iltifat etməyə çalışdı (Nikodimin Yəh. 3:2-də etdiyi kimi).

Başqa şərhçilər qadının burada Qan. 18:15-22-dəki Məsihə dair sözə istinad etdiyini görürlər.

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏHDİ-ƏTİQ PEYĞƏMBƏRLİYİ”

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏHDİ-CƏDİD PEYĞƏMBƏRLİYİ”

4:20 “Bizim ata-babalarımız” İbrahim və Yaqub nəzərdə tutulur (müq. et. Yar. 12:7; 33:20). Qadın Allahla əhd bağlamış xalqa mənsub olduğunu hiss edir (müq. et. Yəh. 8:31-59).

■ **“bu dağda ibadət edirdi”** Allaha (YAHVE-yə) harada ibadət edilməsi barədəki mübahisədən söhbət gedir. Yəhudilər Moriya dağında (yəhudi məbədinin yeri), samariyalılar isə Qerizim dağında (b.e.ə. 129-cu ildə Yoxanan Hirkan tərəfindən dağıdılmış Samariya məbədinin yeri) ibadət etməyi öyrədirdi.

Bu gün şəhadət etdiyimiz adamlar buna bənzər bir şəkildə Məsihlə münasibətlərində olan problemlərdən danışmamaqdan ötəri başqa teoloji mövzulara keçirlər. Din və fəlsəfə insanın öz şəxsi həyatına təsir etmədikcə insan bunları öyrənməkdən həzz alır (müq. et. Yəh. 3:19-21).

4:21 “artıq o zaman yetişir ki, Ataya nə bu dağda, nə də Yerusəlimdə ibadət edəcəksiniz” Bu sözlər yəqin ki həm qadın, həm də İsanın şagirdləri üçün sarsıdıcı idi. Sual harada deyil, kimə ibadət etmək haqqındadır!

4:22 “çünkü xilas Yəhudilərdəndir” Bu, Məsihin nəslinin təsdiqidir (müq. et. Yar. 12:2-3; 49:8-12; Yeş. 2:3; Rom. 9:4-5).

4:23 “Amma o zaman gəlir və artıq gəlib” Bu, bütün dünyanın ibadət edəcəyini elan edən Mal. 1:11-ə istinad ola bilər. İsanın həyatı boyunca və ölümündən sonra əbədi həyat bəxş etdiyi aşkardır. Bu ifadədə Məsihin iki gəlişi arasındakı gərginlik əks olunur. Hazırda iki yəhudi dövrü (bax: Xüsusi mövzu: “Bu dövr və gələcək dövr”) üst-üstə düşüb. Ruhun yeni dövrü gəlib, lakin eyni zamanda biz hələ şər və günahın hökm sürdüyü köhnə dövrdə yaşamağa davam edirik.

Şübhəsiz, İsa elan edir ki, Ruhun dövrü, məsihi çağ olan yeni dövr Onun gəlişi ilə başlayıb!

■ **“ruhda və həqiqətdə”** “Ruh” sözü (bax: Xüsusi mövzu: “Nəfəs, yel, ruh”) bir yerə və ya fiziki aləmə bağlanmayan ibadəti bildirir. “Həqiqət” sözü yunan dünyasında əqli bir məfhum bildirir, yəhudilər üçün isə sədaqət mənası daşıyırdı. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi””.

■ **“Ataya”** Əhdi-Cədidə “Ata” sözünün vahid Oğlu olan İsayə dair bir şey əlavə edilmədən işlənməsi olduqca qeyri-adi bir haldır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ATA”

■ **“Ata da Özünə belə ibadət edənlər axtarır”** Allah, yolunu azmış bəşəriyyəti fəal axtarır (müq. et. Yeş. 55; Yez. 18:23,32; Luka 19:10; Yəh. 1:12; 3:16).

4:24 “Allah ruhdur” Yəhyanın yazılarında Allahın xasiyyətini təsvir edən bir sıra qısa frazalar vardır: (1) Allah məhəbbətdir; (2) Allah nurdur; (3) Allah ruhdur. Bunların mümkün mənalari: (1) qeyri-maddi, (2) bir məkanla məhdud olmayan, (3) zamanın ardıcılığına tabe olmayan və ya (4) dünyəvi deyil, səmavi olandır.

4:25 ““Məsih” deyilən məsh olunmuş Şəxs gələcək” Yunanca “Xristos” əvəzinə ibrancə “Messiya” (Məsih) olaraq verilən bu terminə Əhdi-Cədidə yalnız iki dəfə rast gəlinir, hər ikisi Yəhyanın Müjdəsində yer alır (müq. et. Yəh. 1:41; 4:25).

XÜSUSİ MÖVZU: “MƏSİH”

■ **“və gələndə bizə hər şeyi bildirəcək”** Bu göstərir ki, samariyalılar Məsihi gözləyirdi və Məsihin gələcəyi zaman Allah haqqında hər şeyi bildirəcəyinə inanırdı.

4:26 “Səninlə danışan Odur, O Mənəm” Burada Yeş. 52:6-ya istinad ola bilər. Bu cümlədə İsa Öz ilahiliyini açıq-aşkar şəkildə elan edir (Sinoptik Müjdələrdən çox fərqli)! Bu “Mənəm” sözündə Əhdi-Ətiqdə Allahın adı olan YAHVE əks olunur (müq. et. Çıx. 3:12, 14). İsa Allahın Əhdi-Ətiqdəki adından istifadə edərək YAHVE-nin İsada Özünü açıq və bariz bir şəkildə tanıtdığını deyirdi (bax: Yəh. 8:24, 28, 58; 13:19; 18:5; müq. et. Yeş. 41:4; 43:10; 46:4). İsanın “Mənəm” ifadələrini bu cür xüsusi işlətməsini İSİMLƏR-lə birgə işləndiyi ifadələrdən ayırmaq lazımdır (bax: Yəh. 6:35, 51; 8:12; 10:7, 9, 11, 14; 11:25; 14:6; 15:1, 5).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:27-30

²⁷Bu arada İsanın şagirdləri gəldilər və Onun bir qadınla söhbət etməsinə heyrləndilər, ancaq heç biri «Nə istəyirsən?» yaxud «Niyə o qadınla danışsən?» demədi. ²⁸Bu zaman qadın səhəngini yerə qoydu və şəhərə gedib adamlara dedi: ²⁹«Gəlin, etdiyim bütün əməlləri mənə söyləyən Adamı görün. Bəlkə elə Məsih Odur?» ³⁰Adamlar da şəhərdən çıxıb İsanın yanına gəldilər.

4:27 “Onun bir qadınla söhbət etməsinə heyrləndilər” Onların mədəniyyətində ortodoksal yəhudilər əsla belə davranmazdı.

■ **“ancaq heç biri «Nə istəyirsən?» yaxud «Niyə o qadınla danışsən?» demədi”** Bunu olayın şahidi olan Yəhya yazıb. O sarsıdıcı hadisə yəqin ki onun yanında idi!

4:28 “qadın səhəngini yerə qoydu” Olayı öz gözləri ilə görmüş bir şahidin bu tarixi qeydində, xalqına şəhadət etmək üçün öz şəhərinə tələsən qadının coşqunluğu çox gözəl təsvir olunmuşdur (müq. et. Yəh. 4:29-30).

4:29 “Bəlkə elə Məsih Odur?” Qrammatik formaya görə “yox” cavabı gözlənir, lakin kontekst göstərir ki, qadın İsanın həqiqətən Məsih olduğuna inanırdı! Kontekst qrammatikaya üstün gəlir!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:31-38

³¹Bu arada şagirdlər «Rabbi, yemək yə» deyərək Ondən xahiş etdilər. ³²Lakin İsa onlara dedi: «Məndə elə yemək var ki, siz ondan xəbərsizsiniz». ³³Onda şagirdlər «Görəsən kimsə Ona yemək gətirdimi?» deyərək bir-birindən soruşdular. ³⁴İsa onlara dedi: «Mənim yeməyim Məni Göndərənə iradəsini yerinə yetirmək, Onun işini tamamlamaqdır. ³⁵Siz “biçinə dörd ay qalıb” demirsinizmi? Budur, Mən sizə deyirəm: başınızı qaldıraraq tarlalara baxın; məhsul bar verib, biçilməyə hazırdır. ³⁶Əkən də, biçən də birlikdə sevinən deyərək indi biçinçi zəhmət haqqı alır və əbədi həyat üçün məhsul toplayır. ³⁷Bu işlə bağlı “biri əkər, biri biçər” ifadəsi doğru deyilib. ³⁸Mən sizi zəhmətini çəkmədiyiniz bir məhsulu biçməyə göndərdim. Başqaları zəhmət çəkdi, sizsə onların zəhmətindən bəhrələndiniz».

4:32 Burada yenə göy və yer, ruhani və maddi dualizminə işarə vardır. İsa müjdə vermək, Allahu tanımaq missiyasında idi. İnsanlar ən önəmli idi və hələ də ən önəmli olaraq qalır!

4:34 “Mənim yeməyim Məni Göndərənir iradəsini yerinə yetirmək, Onun işini tamamlamaqdır” Atanın İsanın nə etməsini istədiyinə dair İsanın fikri Yəh. 17-ci fəsildə aşkar olunub (müq. et. Mark 10:45; Luka 19:10; Yəh. 6:29).

Yuxarıdan, Ata Allahın hüzarından göndərilmiş İsanın missiyası Atanı tanıtmaq və Atanın işini yerinə yetirməkdir. Bu təzad, Yəhya üçün səciyyəvi olan şaquli dualizmdir (yuxarı və aşağı, ruh və bədən).

İsanın göndərilməsi barədə iki fərqli söz işlənir.

1. *pempō* (Yəh. 4:34; 5:23,24,30,37; 6:38,39,40,44; 7:16,18,28,33; 8:16,18,26,29; 9:4; 12:44,45,49; 14:24; 15:21; 16:5)

2. *apostellō* (Yəh. 3:17,24; 5:36,38; 6:29,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,18,21,23,25; 20:21)

Bunlar, Yəh. 20:21-dən gördüyümüz kimi, sinonimdir. Bu həmçinin göstərir ki, imanlılar da həlak olan dünyaya Atanın nümayəndələri kimi dünyanı xilas etmək məqsədilə göndərilir (müq. et. 2Kor. 5:13-21).

XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN İRADƏSİ (*THELĒMA*)”

4:35 ““biçinə dörd ay qalib” Bu məcaz, ruhani işlər üçün fürsətin indi olduğunu bildirir. İnsanlar yalnız ölümlərin dirilməsindən sonra deyil, İsanın sağlığında Ona iman edib xilas olurdu.

4:36-38 “biri əkər, biri biçər” Burada peyğəmbərlərin və bəlkə də Vəftizçi Yəhyanın xidməti nəzərdə tutulur. 1Kor. 3:6-8-də Paulun xidməti və Apollosun xidməti arasındakı əlaqə üçün də bu ifadə işlənib.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:39-42

³⁹«Etdiyim bütün əməlləri mənə söylədi» deyərək şahadət edən qadının sözüə görə o şəhərdən olan Samariyalıların bir çoxu İsayə iman etdi. ⁴⁰Sonra Samariyalılar İsanın yanına gəlib Ondən xahiş etdilər ki, onların yanında qalsın. İsa da iki gün orada qaldı. ⁴¹Daha çox adam da İsanın sözüə görə iman etdi. ⁴²Onlar qadına deyirdilər: «Biz artıq sənin sözlərinə görə iman etmirik, elə özümüz də eşidib bildik ki, həqiqətən, dünyanın Xilaskarı Budur».

4:39 “Samariyalıların bir çoxu İsayə iman etdi” Yəhya “iman etmək” FEİLİ ilə bir sıra digər sözləri işlədir: “-ə iman etmək” (*en*), “iman etmək ki,” (*hoti*), və ən çox “-ə iman etmək” (*eis*) və ya inanmaq, güvənmək (müq. et. Yəh. 2:11,23; 3:16,18,36; 6:29,35,40; 7:5,31,38, 48; 8:30; 9:35,36; 10:42; 11:25,26,45,48; 12:11,37,42,44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20). Samariyalılar əvvəl o qadının şahadəti sayəsində iman etdilər (Yəh. 4:39), amma özləri İsanı eşidəndən sonra Onun şahadətinə qəbul etdilər (Yəh. 4:41-42). İsa İsrailin itmiş qoyunları üçün gəlsə də, Müjdəsi samariyalılar, kənanlı qadınlar və romalı əsgərlər – bütün bəşəriyyət üçün idi (müq. et. Rom. 10:12; 1Kor. 12:13; Qal. 3:28-29; Kol. 3:11). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

■ **“şahadət edən qadının sözüə görə”** Əgər Allah bu bidətçi, əxlaqsız qadının şahadətinə istifadə edib, sənin və mənim şahadətimizdən də istifadə edə bilər! Bu ayə şəxsi şahadətin əhəmiyyətini göstərir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

4:40

NASB, NRSV “xahiş etdilər”

NKJV “təkid etdilər”

TEV, NJB “yalvardılar”

Bu yunan sözü xeyli qüvvətli və “təkid etdilər” və ya “yalvardılar” olaraq tərcümə ediləlidir. Bu sözün qüvvəti Yəh. 4:47-də hiss olunur (müq. et. Luka 4:38).

4:42 “dünyanın Xilaskarı” Eyni ümumi ada 1Yəh. 4:14-də rast gəlirik. Bu həmçinin ümumiyyətlə Allahın bütün insanlara olan məhəbbəti mənasında işlənir (müq. et. 1Tim. 2:6; İbr. 2:9; 1Yəh. 2:2). Yar. 3:15-dəki vəd yerinə yetmişdir! I əsrdə bu ifadə qeysərə aid olaraq işləndi. Romalıları məsihçiləri yalnız İsayə bu adı verdikləri üçün təqib edirdi. Bu ad həmçinin onu göstərir ki, Əhdi-Cədid müəllifləri necə Ata Allahın adlarını Oğula verirdi: Tit. 1:3 - Tit. 1:4; Tit. 2:10 - Tit. 2:13; Tit. 3:4 - Tit. 3:6.

Yəhudilər İsanı rədd etdilər (müq. et. Yəh. 1:11), samariyalılar isə Onu tez və asanlıqla qəbul etdilər (müq. et. Yəh. 1:12)!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:43-45

⁴³İsa iki gündən sonra oranı tərk edib Qalileyaya tərəf yola düşdü. ⁴⁴Çünki peyğəmbərin öz yurdunda hörməti olmadığı barədə İsa Özü bir vaxt şəhadət etmişdi. ⁴⁵İndi Qalileyaya gələndə Qalileyalılar Onu qəbul etdi, çünki onlar da bayram zamanı Yerusəlimə gəlib Onun orada etdiyi hər şeyi görmüşdülər.

4:43 Bu ayə bildirir ki, İsa Yəhudeya və Qalileya arasında daha sərbəst və daha tez-tez hərəkət edirdi; Sinoptik Müjdələrdə bu durum əks olunmayıb.

4:44 Bu ayə son dərəcə qeyri-adidir, çünki ondan əvvəlki kontekstə uyğun gəlmir. Bu söz İsanın yaxında başlayacağı Qalileya xidmətinə aid ola bilər (müq. et. Yəh. 4:3). Bu məsələ həmçinin Mat. 13:57, Mark 6:4 və Luka 4:24-də də tapmaq olar. Sinoptiklərdə bu məsəl Qalileyaya aiddir, burada isə o, Yəhudeyaya aiddir.

4:45 “Qalileyalılar Onu qəbul etdi” Onlar İsanın Yerusəlimə daha öncəki səfərlərindən təlimlərini eşitmiş, möcüzələrini görmüşdülər.

Üstəlik, qalileyalıların İsanı “qəbul etdiyi” bildirilir, ancaq onların əksəriyyəti imanda davam etmədi və sonra İsanı tərk etdi. “İman etmək” (müq. et. Yəh. 3:16) və “qəbul etmək” (müq. et. Yəh. 1:17) tək-cə ilkin qəbul etmə aktından ibarət deyildir (müq. et. Əkilən toxum məsəli, Mat. 13:18-23; Mark 4:12-20; Luka 8:11-15). Bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”.

☐ **“çünki onlar da bayram zamanı Yerusəlimə gəlib”** NET Müqəddəs Kitabında bu, Yəh. 4:44 ayəsinin tamamı kimi, müəllifin mötərizə içində etdiyi daha bir qeydi olaraq işarələnmişdir (müq. et. NRSV, NIV).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 4:46-54

⁴⁶Beləcə İsa suyu şərabə çevirdiyi Qalileyanın Qana kəndinə yenə gəldi. Kefernəhumda hökmdarın bir məmuru var idi. Onun oğlu xəstələnmişdi. ⁴⁷O, İsanın Yəhudeyadan Qalileyaya gəldiyini eşidib yanına getdi və Ondan xahiş etdi ki, gəlib oğlunu sağaltsın, çünki oğlu ölüm ayağında idi. ⁴⁸Onda İsa ona dedi: «Siz əlamətlər və xariqələr görməyincə iman etməyəcəksiniz». ⁴⁹Hökmdarın məmuru Ona dedi: «Ağa, uşağım ölməzdən qabaq gəl!» ⁵⁰İsa ona «get, oğlun sağ-salamatdır» dedi. O adam da İsanın sözünə inanıb getdi. ⁵¹Evə gələrkən qulları onu qarşılayaraq oğlunun sağ-salamat olduğunu söylədilər. ⁵²Oğlunun nə vaxt yaxşılaşdığını qullarından soruşdu, onlar da dedilər: «Dünən yeddinci saatda qızdırması düşdü». ⁵³O zaman ata başa düşdü ki, İsa elə həmin vaxt ona «oğlun sağ-salamatdır» demişdi. Onda özü də, bütün ev əhli də İsayə iman etdi. ⁵⁴Bu, İsanın göstərdiyi ikinci əlamət idi. Onu Yəhudeyadan Qalileyaya gələndə etmişdi.

4:46

NASB, NKJV,

NJB

“hökmdarın məmuru”

NKJV

“sanlı bir adam”

TEV

“hökumət məmuru”

O adam, Hirodun ailəsinə xidmət edən bir hökumət məmuru idi.

4:48 “«Siz əlamətlər və xariqələr görməyincə iman etməyəcəksiniz»” Bu, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR və içində İKİLİ İNKAR vardır. İsa bu adama CƏM FORMADA müraciət edir. Yəhudilər əlamətlər axtarırdı (müq. et. Yəh. 2:18; 6:2, 30; Mat. 12:38; 16:1). Hirodun xidmətçisi olan bu adam isə əlamət görmədən iman etmişdi.

4:49 “uşağım” Yəhya üç ayədə üç fərqli söz işlətməmişdir.

1. Yəh. 4:49 - *paidion* (NASB, “uşaq”)

2. Yəh. 4:50 - *hyiōs* (NASB, “oğul”)

3. Yəh. 4:51 - *pais* (NASB, “oğul”)

Bu üç sözün sinonim olaraq işlənməsi açıq-aşkardır.

4:50 Bu ayədə Yəhyanın Müjdəsinin mahiyyəti xülasə edilir: İsayə iman edin, Onun sözlərinə inanın, əməllərinə inanın, Şəxsiyyətinə iman edin! O adamın imanı, İsanın vədini görmədən inanması ilə təsdiq olunub.

4:53 “özü də, bütün ev əhli də İsayə iman etdi” Bu, bir adamın imana gəlməsinin bütün ailəsinə təsir etməsi əhvalatlarının ən birincisidir.

1. Korneli (Həv. 10:44-48)
2. Lidiya (Həv. 16:15)
3. Filipidəki zindanın baş mühafizəçisi (Həv. 16:31-34)
4. Krisp (Həv. 18:8)
5. Stefana (1Kor. 1:16)

Bütün ev əhlinin imana gəlməsi əhvalatları barədə çoxlu mübahisələr aparılıb, lakin qeyd etmək lazımdır ki, ailə üzvlərindən hər biri şəxsən İsanı qəbul etməli idi. Yaxın Şərqdə ailənin, qohum-əqrəbanın rolu, müasir mədəniyyətlərdəkindən daha böyükdür. Bundan əlavə, ümumiyyətlə yaxınlarımız qərarlarımıza təsir edirlər.

4:54 Birinci əlamət Qanadakı toyda göstərilmişdi (müq. et. Yəh. 2:1-11).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə İsa Yəhuda bölgəsini tərk etdi?
2. Yəhya Roma saatından yoxsa yəhudi saatından istifadə edib?
3. Niyə İsanın samariyalı qadınla söhbət etməsi o qədər mühümdür?
4. Yəh. 4:20 bu gün konfessiyalar arasındakı əlaqələrə necə təsir edir?
5. İsanın Yəh. 4:26-dakı heyranedici bəyanatını izah edin.
6. Qalileyalılar həqiqi imanı nümayiş etdirirdimi?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 5-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Hovuz kənarındakı şəfa	Bet-Xasda hovuzu kənarındakı adam şəfa tapır	Topal adamın Şənbə günü şəfa tapması	Hovuz kənarındakı şəfa	Bet-Xasda hovuzu kənarındakı xəstənin sağaldılması
5:1-9a	5:1-15	5:1 5:2-9a	5:1-6	5:1-9a
5:9b-18		5:9b-18	5:7 5:8-9a 5:9b-10 5:11 5:12 5:14 5:16 5:15-17 5:18	5:9b-18
Oğulun səlahiyyəti	Ataya və Oğula hörmət edin	İsanın Allahla əlaqəsi	Oğulun səlahiyyəti	
5:19-29	5:16-23	5:19-24	5:19-23	5:19-47
	Höya və mühakimə Oğul vasitəsilədir			
	5:24-30	5:25-29	5:24-29	
5:30		İsanın Allahla əlaqəsinin sübutu	İsa barədə şəhadət edənlər	
İsa barədə şəhadət edən	Dördlü şəhadət	5:30	5:30	
5:31-40	5:31-47	5:31-38	5:31-40	
		İsa, təklifini rədd edənləri məzəmmətləyir		
		5:39-47		
5:41-47			5:41-47	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:1-9a

¹Bu hadisələrdən sonra Yəhudilərin bir bayramı oldu və İsa Yerusəlimə getdi. ²Yerusəlimdəki Qoyun darvazasının yanında, ibrancə Bet-Xasda adlanan beş eyvanlı bir hovuz var. ³Bu eyvanlarda çoxlu xəstə, kor, topal və iflic adam yatardı. ⁴[və suyun çalxalanmasını gözləyərdi. Çünki Rəbbin bir mələyi hərdən hovuzun içinə enib suyu çalxalayardı. Suyun çalxalanmasından sonra oraya girən ilk adam, hansı xəstəliyi olursa-olsun, sağlam olardı.] ⁵Otuz səkkiz il xəstə olan bir adam da orada idi. ⁶İsa onun yatdığı görəndə çoxdan xəstə olduğunu bilərək ondan soruşdu: «Sağalmağ istəyirsənmi?» ⁷Xəstə Ona cavab verdi: «Ağa, yanımda bir adam yoxdur ki, su çalxalanan zaman məni hovuzda salsın. Mən çətinca başqası məndən əvvəl oraya enir». ⁸İsa ona dedi: «Qalx, döşəyini götür və yeri!» ⁹O adam həmin anda sağaldı və döşəyini götürüb yeridi.

5:1 “bir bayram” Bəzi qədim yunanca əlyazmalarında, α və C-də, “bayram” sözü müəyyənlik artikli ilə işləndiyindən müəyyən bayrama işarə edir, lakin əksər əlyazmalarda müəyyənlik artikli işlənmir və “bir bayram”dan bəhs olunur (P⁶⁶, P⁷⁵, A, B və D). Yəhudilərdə hər il üç bayram keçirilirdi ki, həmin bayramlarda mümkünsə bütün kişilərin iştirak etməsi tələb olunurdu (müq. et. Lev. 23): (1) Pasxa; (2) Əllinci Gün bayramı; (3) Çardaqlar bayramı. Əgər burada Pasxa bayramından bəhs olunursa, onda İsa üç deyil, dörd il xidmət edib (müq. et. Yəh. 2:13, 23; 6:4: 12:1). Ənənəyə görə İsanın Yəhya tərəfindən vəftiz olunduqdan sonra üç il xidmət etdiyinə inanılır. Bu yalnız Yəhyanın Müjdəsində haqqında danışılan Pasxaların sayına əsasən təsdiq olunur.

■ **“İsa Yerusəlimə getdi”** İsanın bayramlarda Yerusəlimə getməsi Yəhyanın Müjdəsində bir neçə dəfə söylənmişdir (müq. et. Yəh. 2:13; 5:1; 7:10; 12:12).

Yerusəlim yeddi təpə üzərində qurulmuşdu və ətrafındakı ərəzidən daha hündürdə idi. Buna görə burada istifadə olunan (hərfi tərcüməsi “Yerusəlimə çıxdı”) ifadəni İsanın fiziki olaraq yuxarı çıxdığı mənasında başa düşmək olar. Yaxud bu ifadənin metaforik bir idiom olması və “üstünlük” mənasında işlənməsi ehtimalı daha güclü görünür. Yerusəlim, məbədə görə yer üzünün ən yüksək yeri, mərkəzi (göbəyi) sayılırdı.

5:2 “Qoyun darvazasının yanında” Yerusəlim divarının şimalşərq hissəsindəki “Qoyun darvazası”nın adı Nehemya Kitabında şəhər divarlarının yenidən təqdisi və inşası ilə bağlı olaraq çəkilir (müq. et. Neh. 3:1, 32; 12:39).

NASB, NKJV “ibrancə Bet-Xasda adlanan bir hovuz”

NRSV “ibrancə Bet-zasa adlanan”

TEV “ibrancə Bet-zasa adlanır”

NJB “ibrancə Bet-Xasda adlanan”

Bu adın bir neçə yazılışı vardır. İosif Flaviy onu Yerusəlimin o bölməsinə verilmiş ibrani adıyla adlandırır: “Bet-zasa”. Yunanca əlyazmalarda buna həmçinin “Bet-Sayda” deyilir. Kumran tumarlarında o yer “Bet-Xasda” adlandırılır; Bet-Xasda adının mənası “Mərhəmət evi” və ya “ikili bulaq evi”dir. Bu gün ora Müqəddəs Xannanın hovuzu olaraq bilinir.

İsanın dövründə Fələstindəki yəhudilər ibrancə deyil, aramicə danışırdı. Yəhyanın Müjdəsində “ibrancə” dedikdə aramicə nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 5:2; 19:13,17,20; 20:16; Vəhy 9:11; 16:16). İsanın

1. *Talitha kum*, Mark 5:41
2. *Ephphatha*, Mark 7:34
3. *Eloi, Eloi, lama sabachthani*, Mark 15:34

kimi sözlərinin hamısı arami dilindədir.

5:4 Bu ayə (Yəh. 5:3b-4) mətni köçürən adamların sonradan əlavə etdiyi sözlərə bənzəyir. Bununla o adamlar

1. hovuzun yanında çoxlu xəstələr olduğunu
2. o xəstə adamın orada niyə bu qədər uzun müddət qaldığını
3. niyə suya girmək istədiyini

izah etmək istəyiblər, Yəh. 5:7

Bu, şübhəsiz, yəhudilərin bir xalq nağılıdır. Yəhyanın Müjdəsinin orijinalında bu yox idi. Bu ayənin öncə oraya daxil olmamasının sübutu belədir:

1. P⁶⁶, P⁷⁵, x, B, C*, D əlyazmalarında o yoxdur
2. bu mətn 20-dən artıq yunanca əlyazmalarda ulduzla işarələnib, həmin ulduz mətnin orijinal sayılmadığını göstərir
3. bu qısa ayədə Yəhyanın heç işlətmədiyi bir neçə termin işlənmişdir.

Bu ayə, A, C³, K və L kimi bir sıra erkən yunanca əlyazmalara daxil edilmişdir. Həmçinin “Diatessaron”da (təqr. b.e. 180-ci il), Tertullian (b.e. 200-cü il), Amvrosiy, İoann Zlatoust və Kirilin əsərlərində bu ayə vardır. Bu göstərir ki, həmin ayə qədimdir, lakin Allahdan ilham almış orijinal İncildə yox idi. İncilin ingilis dilinə tərcümələrinə gəlincə, KJV, NASB (1995-də yenilənmiş, mötərizə içində) və NKJV-də bu ayə vardır, NASB (1970), NRSV, NJB, REB, NET Müqəddəs Kitabı və NIV-də isə o yoxdur.

Bu əlyazma variantının müjdəçi mətnşünas tərəfindən yaxşı incələnməsi üçün bax: Qordon Fi, “Nə məqsədlə ekzegeza?” (Gordon Fee, *To What End Exegesis?*), ss. 17-28.

5:5-6 İsanın niyə məhz bu adamı seçdiyi məlum deyildir. Ola bilər ki, o adam orada ən uzun zaman qalmışdı. O adamdan çox az iman tələb olunurdu. Yəqin ki, İsa yəhudi rəhbərlərlə qarşıdurma yaratmağa çalışıb. Beləcə O Özünü Məsih elan etmə fürsəti əldə edib. Yeş. 35:6-dakı esxatoloji sözlər Məsihin bu adama şəfa verməsinə aid ola bilər.

İsanın möcüzələrinin əksəriyyəti hər şeydən əvvəl bir nəfər üçün deyil, möcüzəni görənlər üçün idi:

1. şagirdlər
2. yəhudi başçıları
3. izdihamlar

Müjdələrdə İsanın kim olduğunu açıqca göstərmək üçün xüsusilə seçilmiş möcüzələr nəql edilmişdir. Bu hadisələr İsanın gündəlik əməllərini ümumi şəkildə göstərir. Bunlar

1. Onun şəxsiyyətini
2. Onun mərhəmətini
3. Onun qüdrətini
4. Onun səlahiyyətini
5. Onun Atanı açıq şəkildə tanıtməsini
6. Onun məsihi dövrü açıq şəkildə tanıtməsini göstərməyə xidmət edir.

5:8 “«Qalx, döşəyini götür və yeri!»” Bu cümlə bir neçə əmrdən ibarətdir.

1. İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ
2. sonra AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ
3. sonra bir daha İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ

Döşək dedikdə yoxsulların yatmaq üçün istifadə etdiyi bir yastıq nəzərdə tutulur. Xəstə, topal və iflic adamlar gün ərzində belə yastıqlar üstündə otururdu (müq. et. Mark 2:4,9,11,12; 6:55; Həv. 9:33).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:9b-18

^{9b}O gün Şənbə günü idi. ¹⁰Buna görə də Yəhudi başçıları şəfa tapan adama dedilər: «Bu gün Şənbə günüdür, döşəyini daşımaq sənə qadağandır». ¹¹O adam onlara cavab verdi: «Məni sağaldan Şəxs mənə “döşəyini götür və yeri” dedi». ¹²Ondan soruşdular: «Sənə “götür və yeri” deyən Adam kimdir?» ¹³Lakin sağalan adam Onun kim olduğunu bilmirdi, çünki İsa o yerdə olan izdihama qarışmışdı. ¹⁴Bir az sonra İsa məbəddə həmin adamı tapıb dedi: «Bax sən sağaldın, bir də günah etmə ki, başına daha pis iş gəlməsin». ¹⁵O adam gedib onu sağaldan Şəxsin İsa olduğunu Yəhudi başçılarına bildirdi. ¹⁶Buna görə Yəhudi başçıları İsanı təqib etməyə başladılar, çünki bunları Şənbə günü edirdi. ¹⁷Lakin İsa onlara dedi: «Mənim Atam indiyə qədər iş görür, Mən də iş görürəm». ¹⁸Bundan sonra Yəhudi başçıları daha da səylə Onu öldürməyə çalışırdılar, çünki İsa yalnız Şənbə gününü pozmadı, həm də Allahın Öz Atası olduğunu söyləyərək Özünü Allaha bərabər saydı.

5:9b “O gün Şənbə günü idi” Yəhudi rəhbərlər o adamın şəfa tapmasına sevinmədilər belə, lakin İsanın şifahi ənənənin (sonradan Talmud) Şənbə gününə dair qanununa zidd çıxmasına qəzəbləndilər (müq. et. Yəh. 5:16, 18; Mat. 7: 1-23).

İsanın Şənbə günü şəfa verməsinə iki izahat verilə bilər.

1. O hər gün şəfa verirdi, ancaq Şənbə günü şəfa verməsi qarşıdurma səbəb olub
2. O, dini rəhbərlərlə teoloji dialoqa girmə imkanı əldə etmək üçün bu məsələdən qarşıdurma yaratmağı qərara alıb

İsa tez-tez Şənbə günü şəfa verərdi (müq. et. Mat. 12:9-14; Mark 1:29-31; 3:1-6; Luka 6:6-11; 14:1-6; Yəh. 5:9-18; 9:14). Şənbə günü cin qovardı (müq. et. Mark 1:21-28); Luka 13:10-17). Şagirdləri Şənbə günü yemək yeyəndə İsa onları müdafiə edərdi (müq. et. Mat. 12:1-8; Mark 2:23-28). İsa Şənbə günü sinaqoqda mübahisə doğuran mövzulardan söhbət açardı (müq. et. Luka 4:16-30; Yəh. 7:14-24).

5:13 “İsa o yerdə olan izdihama qarışmışdı” Hərfi tərcüməsi, “əyilib o yerdə olan izdihamdan çəkildi”. İsanın görünüşü adi bir yəhudiyə bənzəyirdi. O sadəcə izdihama qarışıb getdi.

5:14

NASB, NKJV,

NJB “bir daha günah etmə”

NKJV “Bir də günah etmə”

TEV “buna görə günah etməkdən əl çək”

Bu cümlə inkar ədatı ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUN NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik forma çox vaxt artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işlənir, ancaq bu kontekstdə bunun ehtimalı az imiş kimi görünür (müq. et. NET Müqəddəs Kitabı, s. 1907 #8). I əsr yəhudi ilahiyyatçıları xəstəliyi günahla əlaqəli sayırdı (müq. et. Yaq. 5:14-15). İsanın kor adama etdiyi rəftardan (müq. et. Yəh. 9) və Luka 13:1-4-dəki sözlərindən göründüyü kimi, hər xəstəliyi bununla əlaqələndirmək doğru deyildir.

İsa hələ bu adamın ruhani həyatı ilə məşğul idi. Əməllərimiz həqiqətən ürəyimizi və imanımızı əks etdirir. Müqəddəs Kitaba əsaslanan iman həm obyektiv, həm subyektivdir; həm iman, həm də əməldir.

Bu gün imanlılar cəmiyyətində fiziki şəfaya çox əhəmiyyət verilir. Şübhəsiz ki, Allah hələ şəfa verməyə davam edir. Lakin ilahi şəfa insanın ruhən dəyişilməsi, yeni həyat tərzini və üstünlükləri ilə nəticələnməlidir. "Nə üçün şəfa tapmaq istəyirsən?" yaxşı sualdır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ŞƏFA HƏR DÖVR ÜÇÜN ALLAHIN PLANIDIRMI?”

5:15 “O adam gedib... Yəhudi başçılara bildirdi” Bu adamın şəfa tapdığını nə üçün yəhudi başçılara bildirdiyi tam bəlli deyildir.

1. Görünənə görə, onun bu hərəkəti fikirsiz, ciddiyyətsiz bir hərəkət idi; bu onu göstərir ki, şəfa heç də həmişə imandan qaynaqlanmır və imanla nəticələnmir.
2. İsa ona bunu buyurdu (müq. et. Mat. 8:4; Mark 1:44; Luka 5:14; 17:14)

5:16 “çünki bunları Şənbə günü edirdi” Buradakı FEİL keçmiş zamanda davam edən hərəkəti bildirən BİTMƏMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bu İsanın Şənbə günü birinci (və axırıncı) şəfa verməsi deyil idi!

5:17

NASB “Lakin O onlara cavab verdi”

NKJV, REB,

NRSV, NIV “Lakin İsa onlara cavab verdi”

NJB “Onun onlara cavabı belə olub”

Erkən yunanca əlyazmaları köçürən şəxslər

1. qrammatikani sadələşdirməyə
2. əvəzliyin aid olduğu referenti konkretləşdirməyə
3. frazaları standartlaşdırmağa

meylli olublar.

Yəh. 5:17-nin aşağıdakı variantlarının hansının orijinal olduğunu anlamaq çətindir:

1. “lakin O...” - P⁷⁵, x, B, W

2. “lakin İsa...” – P⁶⁶, A, D, L
 3. “lakin Rəbb...” və ya “Rəbb İsa” – süryanicə tərcümələri
- UBS⁴ 2-ci variantı “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (qərar vermək çətindir).

■ **“Mənim Atam indi iş görür, Mən də iş görürəm”** Bunların ikisi də İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASINDADIR. İsa dedi ki, Ata Şənbə günü yaxşılıq etməyi dayandırmadığı kimi, Oğul da dayandırmır (bu ayəyə dair yaxşı tədqiqat üçün bax: Manfred Braş, “Kələmdən sui-istifadə” (Manfred Brauch, *Abusing Scripture*), s. 219. Bu əslində İsanın Ata ilə unikal münasibətlərinin təsdiqlənməsi idi (müq. et. Yəh. 5:19-29).

Yəhudi təkəllüflüq anlayışı (müq. et. Qan. 6:4) faktiki olaraq bu dünyada baş verən hadisələrin “tək səbəbi” ilə izah edilməsində əksini tapmışdır (müq. et. Hak. 9:23; Əyy. 2:10; Vaiz 7:14; Yeş. 45:7; 59:16; Mər. 3:33-38; Amos 3:6). Bütün hərəkətlərin nəticədə yeganə həqiqi Allahın hərəkətindən qaynaqlandığı düşünülürdü. İsa Allahın dünyadakı hərəkətlərinin iki şəxsdən qaynaqlandığını irəli sürdüyü vaxt bununla ilahi səbəbin dualizmini də irəli sürdü. Bu, Müqəddəs Üçlük ilə bağlı çətin bir problemdir. Bir Allah Özünü üç şəxsdə təzahür etdirir (müq. et. Mat. 3:16-17; 28:19; Yəh. 14:26; Həv. 2:33-34; Rom. 8:9-10; 1Kor. 12:4-6; 2Kor. 1:21-22; 13:14; Qal. 4:4; Ef. 1:3-14; 2:18; 4:4-6; Tit. 3:4-6; 1Pet. 1:2). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ÜÇLÜK”.

5:18 “Bundan sonra Yəhudi başçıları daha da söylə Onu öldürməyə çalışırdılar” Yəhudilər iki səbəbə görə İsanı öldürmək istəyirdi.

1. İsa xalqın önündə Şənbə gününə dair şifahi ənənəni (Talmud) pozdu (hərf. “açdı, sərbəstləşdirdi” BITMƏMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, müq. et. Mat. 5:19)
2. İsanın sözləri, Özünü Allaha bərabər sayması olaraq başa düşülürdü (müq. et. Yəh. 8:58-59; 10:33; 19:7)

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:19-23

¹⁹Beləcə İsa onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Oğul Atanın nə etdiyini görməsə, Özündən bir şey etməz. Çünki Ata nə edərsə, Oğul da onu edir. ²⁰Ona görə ki Ata Oğulu sevir və Özünün etdiyi hər şeyi Ona göstərir. Ona bunlardan da böyük işlər göstərəcək ki, siz heyrətlənəsiniz. ²¹Ata ölümləri dirildib onlara həyat verdiyi kimi Oğul da istədiyi şəxslərə həyat verir. ²²Ata heç kəsi mühakimə etmir, lakin hökm çıxarmağı Oğulun ixtiyarına verib ki, ²³hər kəs Ataya hörmət etdiyi kimi Oğula da hörmət etsin. Oğula hörmət etməyən Onu göndərən Ataya da hörmət etmir.

5:19,24,25 “Doğrusunu, doğrusunu” Hərfi tərcümədə “Amin, amin”. “Amin” sözü ibrani dilindən transliterasiya edilib. Başlanğıcda sədaqət mənasına gələn bu söz zamanla həqiqəti təsdiq etmək üçün işlənməyə başlayıb. Məlum olduğu kimi, bu sözü bu şəkildə bəyanatdan əvvəl işlədən yeganə şəxs İsa olub. İsa önəmli bir bəyanatdan əvvəl bu sözü işlədərdi. Bu sözün qoşa işlənməsini qeyd etmiş yeganə şəxs Yəhya olub. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “AMİN”.

5:19 “Oğul” Bundan sonrakı ayələrdə “Oğul” sözünün dəfələrlə təkrarlanması teoloji baxımdan çox əhəmiyyətlidir. Həmin söz bu qısa kontekstdə səkkiz dəfə işlənilib. Bu, İsanın Ata ilə münasibətlərini unikal şəkildə anlamasını göstərir, “Bəşər Oğlu” və “Allahın Oğlu” adlarını əks etdirir.

■ **“Oğul... Özündən bir şey etməz”** Əhdi-Cədidin başqa çoxlu yerlərində olduğu kimi, burada da İsa paradoksal ifadələrlə təsvir olunur. Ayır-ayrı yerlərdə İsa

1. Ata ilə birdir (müq. et. Yəh. 1:1; 5:18; 10:30,34-38; 14:9-10; 20:28)
2. Atadan ayrıdır (müq. et. Yəh. 1:2,14,18; 5:19-23; 8:28; 10:25,29; 14:10,11,12,13,16; 17:1-2)
3. hətta Ataya tabedir (müq. et. Yəh. 5:20,30; 8:28; 12:49; 14:28; 15:10,19-24; 17:8)

Bununla yəqin ki İsanın tam ilahi olduğu və eyni zamanda ilahiliyin ayrı bir Şəxsə əzəli təzahürü olduğu göstərilir.

Con Reymond Braunun redaktəsi ilə nəşr olunmuş “Cerom Müqəddəs Kitab şərh”ində (John Raymond E. Brown, *The Jerome Biblical Commentary*) yaxşı bir fikir irəli sürülüb:

“Burada İsanın Ataya tabeliyinin yalnız bəşəri təbiətinə aid olduğunu söyləməklə həmin tabeliyi aradan qaldırmaq olmaz... Belə etməklə biz Yəhyanın xristologiyasının bəlli bir məqamını gözdən qaçırmış oluruq.

Əksinə, İsa burada Atanın və Oğulun mükəmməl ahənglə iş gördüklərini irəli sürür, belə ki, bunun üçün Onların eyni təbiətə malik olması vacibdir; Yəh. 16:12-dən başlayan ayələrdə Müqəddəs Ruhun da eyni prosesdə Oğulla əlaqəli olduğunu görürük. Lakin bu Müjdənin heç bir yerində Müqəddəs Üçlüyə mücərrəd nəzəri bir fikir olaraq yanaşıldığını görmürük; Üçlüyə həmişə soteriologiyaya görə yanaşılır” (s. 434).

■ **“Oğul Atanın nə etdiyini görməse”** İnsanlar Atanı heç vaxt görməyiblər (müq. et. Yəh. 5:37 və 1:18), lakin Oğul Atanı davamlı olaraq şəxsən yaxından tanıdığını söyləyir (müq. et. Yəh. 1:1-3).

■ **“Çünki Ata nə edərsə, Oğul da onu edər”** İsanın əməlləri və təlimlərində insanlar görünməz Allahı aydın görürlər (müq. et. Kol. 1:15; İbr. 1:3).

5:20 “Ata Oğulu sevir və Özünün etdiyi hər şeyi Ona göstərir” Buradakı hər iki sadə cümlə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR və davam edən hərəkəti bildirir. Bu, məhəbbət mənasına gələn yunanca *phileō* sözüdür. Yəh. 3:35-dəki kimi burada da *agapeō* sözünün işlənməsi daha ağılabatan görünə bilər. Məhəbbət mənasına gələn bu iki sözün köynə yunancasında mənalari əhəmiyyətli dərəcədə üst-üstə düşür (bax: D.A. Karson “Ekzegetik xətlər” (D. A. Carson, *Exegetical Fallacies*, 2nd ed.), ss. 32-33 və F.F. Bryus “Suallara Cavab” (F. F. Bruce, *Answers to Questions*), s. 73).

■ **“bunlardan da böyük işlər”** Kontekstdə ölümləri diriltmək (Yəh. 5:21,25-26) və hökm çıxarmaq (Yəh. 5:22,27) nəzərdə tutulur.

■ **“ki, siz heyrətlənəsiniz”** Bu MƏQSƏD BUDAQ CÜMLƏSİ açıq-aşkar göstərir ki, möcüzələrin məqsədi yəhudilərin (CƏMDƏ siz) vahid Oğula iman etməsidir (müq. et. Yəh. 5:23; Həv. 13:41 [Hab. 1:5]).

■ **“Ata ölümləri dirildib onlara həyat verdiyi kimi Oğul da...”** Əhdi-Ətiqdə həyat verməyə qadir olan yeganə şəxs YAHVE-dir (müq. et. Qan. 32:39). İsanın ölümləri diriltməyə qadir olması faktı, Onun YAHVE-yə bərabər olması deməkdir (müq. et. Yəh. 5:26).

İsa indi əbədi həyatı verir (müq. et. 2Kor. 5:17; Kol. 1:13), bu da Yəh. 5:26-da yeni dövrdə həyatın fiziki təzahürü ilə əlaqəlidir (müq. et. 1Sal. 4:13-18). Görünür ki, Yəhyanın İsa ilə davamlı görüşməsi fərdi səviyyədə baş verir, lakin gələcəkdə hər kəsin birgə iştirak edəcəyi hadisələr baş verəcək (həm məhkəmə, həm də xilas).

■ **“Oğul da istədiyi şəxslərə həyat verir”** Oğul kimlərə həyat verməyi qərarlaşdırır? Kontekstdə bu sözlər kalvinizmi sübut etmək üçün əsas ola biləcək bir mətn deyir, İsaya iman etmənin adama həyat verdiyini elan edən bir mətndir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16). Gərginlik Yəh. 6:44,65-dən qaynaqlanır. Ruh “hamısını”, yoxsa “bəzisini” seçir? Məncə günaha batmış insanların ruhani aləmdə başladıcı olmadığı açıq-aşkardır, lakin mən Müqəddəs Kitaba əsasən inanıram ki, hər insan Ruhun cəlbətməsinə tövbə, iman, itaət və imanda davam etmək ilə cavab verməlidir (və cavab verməyi davam etdirməlidir). Müjdəni eşidən bəzi adamların niyə “yox” cavabı verdiyi isə həqiqətən bir sirdir! Mən buna “imansızlıq sirri” deyirəm. Əslində bunlar həm Müjdələrdə bəhs edilən “bağışlanmaz günah”, həm də 1-ci Yəhyadakı “ölümə aparıcı günah”dır. Bax: Xüsusi mövzu: “Ölümə aparıcı günah nədir?”

XÜSUSİ MÖVZU: “BAĞIŞLANMAZ GÜNAH”

5:22 Qüvvətli İKİLİ İNKAR və BİTMİŞ ZAMANDAKI FEİL hökm çıxarmaq ixtiyarının Oğula verildiyini vurğulayır (müq. et. Yəh. 5:27; 9:39. Həv. 10:42; 17:31; 2Tim. 4:1; 1Pet. 4:5). Bu ayə ilə Yəh. 13:17 arasındakı açıq-aydın paradoks o faktla izah edilir ki, İsa bu “son günlərdə” heç kimi mühakimə etmir, lakin insanlar İsa Məsihə verdikləri cavab ilə öz-özlərini mühakimə edirlər. İsanın esxatoloji məhkəməsi (imansızlara hökm çıxarması) onların İsanı qəbul yoxsa rədd etməsi əsasında gerçəkləşəcək.

Əbədi həyat yoxsa mühakimə, Yəh. 3:17-21,36-nın mövzusu idi. Allahın Məsihdə olan məhəbbəti rədd ediləndə Allahın qəzəbinə çevrilir! Yalnız iki seçim variantı vardır! Əbədi həyata nail olmanın yeganə yolu, Məsihə iman etməkdir (müq. et. Yəh. 10:1-18; 14:6; 1Yəh. 5:9-12)!

5:23 “hər kəs... Oğula da hörmət etsin” Bu “hər kəs” ifadəsi burada esxatoloji məhkəmə səhnəsinə işarə edə bilər (müq. et. Fil. 2:9-11).

■ **“Oğula hörmət etməyən Onu göndərən Ataya da hörmət etmir”** Bu cümlə 1Yəh. 5:12-yə çox bənzəyir. Allahın Oğlunu tanımayan heç kəs Allahın Özünü tanıya bilməz və əksinə, Oğula hörmət və həmd etməyən heç kəs Ataya hörmət və ya həmd edə bilməz!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:24-29

²⁴Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Mənim sözümə qulaq asıb Məni Göndərənə inanan şəxs əbədi həyata malikdir və ona hökm çıxarılmayacaq, əksinə, ölümdən həyata keçib. ²⁵Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Allah Oğlunun səsinə ölümlərin eşitdiyi zaman gəlir və artıq gəlib; bunu eşidənlər yaşayacaq. ²⁶Çünki Atanın Özündə həyat olduğu kimi Oğula da Özündə həyat olmağı bəxş etdi. ²⁷Hökm çıxarmaq səlahiyyətini də Ona verdi, çünki O, Bəşər Oğludur. ²⁸Buna heyərət etməyin, çünki elə bir zaman gəlir ki, qəbirdə yatanların hamısı Onun səsinə eşidib ²⁹qəbirlərindən çıxacaq, yaxşılıq edənlər həyat üçün diriləcək, pislilik edənlərsə hökm üçün diriləcək.

5:24 “Doğrusunu, doğrusunu” İsanın mühüm bəyanatlarından öncə bu sözün qoşa işlədilməsi (müq. et. Yəh. 5:25) Yəhyanın Müjdəsi üçün səciyyəvi unikal bir üsuldür. Bax: Xüsusi mövzu: “Amin”.

■ **“Mənim sözümə qulaq asıb Məni Göndərənə inanan şəxs əbədi həyata malikdir”** Burada üç dəfə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FEİL FORMASI işlənir. Burada Oğula iman ilə həyata keçən Ataya iman (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi (sözönləri ilə)”) vurğulanır (müq. et. 1Yəh. 5:9-12). Sinoptiklərdə əbədi həyat əksərən imanla ümid ediləsi gələcək hadisədir, Yəhyanın Müjdəsində isə bu, hazırkı gerçəklikdir (bax: Yəh. 8:51; 11:25). Çox güman ki, “qulaq asmaq” termini “sözə baxmaq” mənasına gələn ibrancə *shema* sözünü əks etdirir (müq. et. Qan. 6:4).

■ **“Məni Göndərən”** *Apostellō* FEİLİ(AORİST MƏLUM NÖV FEİLİ SİFƏTİ) mənşəcə “həvari” (apostol) sözü ilə eyni kökdən gəlir (müq. et. Yəh. 5:36). Rəbbilər tərəfindən “rəsmi nümayəndə olaraq bir tapşırıqla göndərilmiş” mənasında işlədilən bu söz Yəhyanın Müjdəsində Atanın Oğlunu Öz nümayəndəsi olaraq göndərməsi mənasında işlənir. Yəh. 1:12-dəki qeydə bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “GÖNDƏRMƏK (APOSTELLŌ)”

■ **“əksinə, ölümdən həyata keçib”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR - keçmişdə baş vermiş və indi müəyyən hala çevrilmiş olayı bildirir. Allahın Padşahlığı hazırdadır, lakin eyni zamanda gələcəkdədir; əbədi həyat da həmçinin (müq. et. Yəh. 5:25-26; 1Yəh. 3:14). Yəh. 5:25 Padşahlığın indi gəlmiş olmasını təsdiqləyən qüvvətli bəyanatdır!

5:25 “zaman gəlir və artıq gəlib” Bu növdən olan ifadələr Yəhyanın yazıları üçün səciyyəvidir. Söz və ifadələrin çox vaxt iki mənası olur. Bu halda "zaman" (hərfi tərcümə "saat") dedikdə

1. xilasın zamanı (saatı)
2. mühakimənin zamanı (saatı)

nəzərdə tutulur.

Zaman çərçivəsi həm indiki, həm də gələcəkdir (müq. et. Yəh. 5:29; 6:39,44,54). İnsanın indi İsayə münasibətdə etdikləri, gələcəkdə başına gələcəkləri müəyyən edir. Xilas və mühakimə həm indi olan, həm də gələcəkdə tamamlanacaq olan gerçəkliklərdir (müq. et. Yəh. 5:28).

XÜSUSİ MÖVZU: “SAAT”

■ **“Allah Oğlunun səsinə ölümlərin eşitdiyi zaman”** Yəh. 5:25 ruhən ölümlərdən bəhs edir; Yəh. 5:29 bütün cismən ölü olanlardan bəhs edir. Müqəddəs Kitab ölümün üç növündən bəhs edir:

1. ruhani ölüm (müq. et. Yar. 3)
2. cismani ölüm (müq. et. Yar. 5)
3. əbədi ölüm (müq. et. Ef. 2:2; Vəhy 2:11; 20:6,14) və ya od gölü, cəhənnəm (*Gehenna*).

Bu, “Allah Oğlu” ifadəsinin nadir işlənən formasıdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Allah Oğlu”. Bu ifadənin daha çox işlənməməsinin səbəbi, yunanların dini görüşləridir, guya Olimpus dağındakı tanrılar insanların qadınlarını

özlərinə arvad edirlər. İsanın Allah Oğlu olması, cinsi əlaqəni və ya zamanın gedişini deyil, yaxın münasibəti əks etdirir. Bu, yəhudilərin ailə münasibətlərinə bənzərliyə əsaslanan bir metaforasıdır. İsa Əhdi-Ətiq kateqoriyalarından istifadə edərək çox aydın və konkret bir yolla bu yəhudi rəhbərlərə Öz ilahiliyini elan edirdi (müq. et. Yəh. 5:21,26).

5:26 “Çünki Atanın Özündə həyat olduğu kimi” Bu, əsas etibarilə, Çıx. 3:14-dəki YAHVE sözünün mənasıdır. Allahın bu adı ibrancə “olmaq” FEİLİNDƏN gəlir və yeganə əbədi yaşayan Şəxsə aiddir. Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın adları”.

Əhdi-Ətiqdə yalnız YAHVE-nin “həyatı” var idi (müq. et. 1Tim. 1:17; 6:16) və yalnız YAHVE başqalarına həyat verə bilirdi (bax: Əyy. 10:12; 33:4; Zəb. 36:9). İsa YAHVE-nin bu misilsiz qüdrətini Ona verdiyini iddia edir!

■ **“Oğula da Özündə həyat olmağı bəxş etdi”** Bu, İsanın ilahiliyinin qüvvətli bir təsdiqidir (müq. et. Yəh. 1:4; 1Yəh. 5:11).

5:27 İsanın ədalətlə hökm çıxarmağa qadir olmasının (*exousia*, səlahiyyəti, müq. et. Yəh. 10:18; 17:2; 19:11) səbəbi, tam Allah və eyni zamanda tam insan olmasıdır. “Bəşər Oğlu” ifadəsi ilə MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI işlənmiş (müq. et. Yez. 2:1 və Zəb. 8:4). İsa bizi mükəmməl tanıyır (müq. et. İbr. 4:15); Allahı da mükəmməl tanıyır (müq. et. Yəh. 1:18; 5:30).

İsanın Özünə “Oğul” dediyi bir kontekstdə (müq. et. Yəh. 5:19 [iki dəfə],20,21,22,23 [iki dəfə],25,26) Yəh. 5:27-də “Bəşər Oğlu” adının (ancaq adətən işlənən MÜƏYYƏNLİK ARTIKSİZ) işlənməsi təəccüblüdür. Bununla belə, bu iki adın növbələşməsini (1) Yəh. 3:13,14 və Yəh. 3:16,17,18,35,36-da; (2) Yəh. 6:27,53 və Yəh. 6:40-da; (3) Yəh. 8:28 və Yəh. 8:35,36-da görürük. İsa hər iki adı Özünə aid olaraq eyni mənada işlədib.

■ **“Buna heyvət etməyin”** Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik forma adətən artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işlənirdi. İsanın bu yəhudi rəhbərlərə dediyi əvvəlki sözlər nə qədər sarsıdıcı olsa da, burada dediyi söz onları tamamilə sarsıtdı.

■ **“qəbirdə yatanların hamısı Onun səsinə eşidib”** Bunda, güman ki, Məsihin ikinci gəlişindəki sədası əks olunub (müq. et. 1Sal. 4:16). Lazar (müq. et. Yəh. 11:43) bu hadisənin rəmzidir. Bu, 2Kor. 5:6,8-in həqiqətini inkar etmir. Ancaq Oğulun bütün dünyanı mühakimə edəcəyini və səlahiyyətini təsdiq edir.

Bu kontekst əhəmiyyətli dərəcədə burada indi olan ruhani həyatın gerçəkliyi ilə əlaqəlidir (həyata keçmiş esxatologiya). Lakin bu ifadə həmçinin axır zamanda baş verəcək olan esxatoloji hadisəni təsdiqləyir. Allahın Padşahlığının “artıq gəlib” və eyni zamanda “hələ gəlməyib” arasındakı gərginliyi İsanın Sinoptiklərdə və ələlxüsus Yəhyanın Müjdəsində olan təlimləri üçün səciyyəvidir.

5:29 Müqəddəs Kitab həm pislərin, həm salehlərin dirilməsindən bəhs edir (müq. et. Dan. 12:2; Mat. 25:46; Həv. 24:15). Ayələrin əksəriyyətində yalnız salehlərin dirilməsi vurğulanır (müq. et. Əyy. 19:23-29; Yeş. 26:19; Yəh. 6:39-40,44,54; 11:24-25; 1Kor. 15:50-58).

Burada insanın əməllərinə görə deyil, imanlıların həyat tərzinə görə çıxarılan hökm nəzərdə tutulur (müq. et. Mat. 25:31-46; Qal. 5:16-21). Allahın kəlamında və dünyada bərqərar olan bu ümumi prinsipə görə insan nə əkərsə, onu biçəcək (müq. et. Sül. 11:24-25; Qal. 6:6). Yaxud, Əhdi-Ətiqin dili ilə desək, “Allah insanlara əməllərinə görə əvəz verir” (müq. et. Zəb. 62:12; 28:4; Əyy. 34:11; Sül. 24:12; Mat. 16:27; Rom. 2:6-8; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Ef. 6:8 və Kol. 3:25).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:30

³⁰Mən Özümdən heç nə edə bilmərəm, eşitdiyim kimi mühakimə edərəm və Mənim verdiyim hökm ədalətlidir. Çünki məqsədim Öz iradəmi deyil, Məni Göndərən iradəsinə yerinə yetirməkdir.

5:30 İsa, Allahın bədənə bürünmüş Loqosu, Ataya tabe olub. Yəh. 5:19-da da İsanın Ataya tabe olması önə çıxır (“Oğul Özündən bir şey etməz”). Bu demək deyil ki, Oğul Atadan aşağıdır; lakin bunun mənası odur ki, Müqəddəs Üçlükdə xilas işindəki rollar üç ayrı Şəxs: Ata, Oğul və Ruh arasında paylanmışdır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 5:31-47

³¹Əgər Mən Özüm barədə şəhadət etsəydim, şəhadətim etibarlı olmazdı. ³²Lakin Mənim barəmdə şəhadət edən başqasıdır və Mənim barəmdə etdiyi şəhadətin etibarlı olduğunu bilirəm. ³³Siz Yəhyanın yanına adamlar göndərdiniz və o, həqiqətə şəhadət etdi. ³⁴Lakin insandan şəhadət qəbul etdiyim üçün deyil, yalnız sizin xilas olmağınız üçün bunları söyləyirəm. ³⁵Yəhya yanan və nur saçan bir çıraq idi, siz bir müddət onun işığında sevinmək istədiniz. ³⁶Amma Mənim barəmdə olan şəhadət Yəhyanın şəhadətindən üstündür. Çünki Atanın Mənə tam yerinə yetirmək üçün tapşırdığı işlər – indi etdiyim bu işlər Mənim barəmdə şəhadət edir ki, Ata Məni göndərib. ³⁷Məni göndərən Atanın Özü də Mənim barəmdə şəhadət etdi. Siz heç vaxt nə Onun səsini eşitmisiniz, nə də surətini görmüsünüz. ³⁸Onun kəlamının da sizdə qalmasına imkan vermirsiniz, çünki Onun göndərdiyi Şəxsə inanmırsınız. ³⁹Siz Müqəddəs Yazıları araşdırırsınız. Çünki düşünürsünüz ki, onların vasitəsilə əbədi həyata malik olacaqsınız. Lakin onlar da Mənim barəmdə şəhadət edir, ⁴⁰sizsə həyata malik olmaq üçün Mənə tərəf gəlmək istəmirsiniz. ⁴¹İnsanlardan izzət qəbul etmirəm. ⁴²Ancaq sizi tanıyıb bilirəm ki, ürəyinizdə Allah məhəbbəti yoxdur. ⁴³Mən Atanın adı ilə gəlmişəm, amma siz Məni qəbul etmirsiniz. Əgər bir başqası öz adı ilə gəlsə, onu qəbul edərsiniz. ⁴⁴Siz bir-birinizdən izzət qəbul edirsiniz, bir olan Allahdan gələn izzəti isə axtarmırsınız. Bəs onda necə iman edə bilərsiniz? ⁴⁵Güman etməyin ki, Mən sizi Atanın önündə ittiham edəcəyəm. Sizi ittiham edən ümid bağladığınız Musadır. ⁴⁶Əgər siz Musaya inansaydınız, Mənə də inanardınız, çünki o Mənim barəmdə yazıb. ⁴⁷Lakin onun yazdıqlarına inanmırsınızsa, Mənim sözlərimə necə inanacaqsınız?»

5:31 Əhdi-Ətiqədə bir məsələnin təsdiqlənməsi üçün iki şahid vacib idi (müq. et. Say. 35:30; Qan. 19:15). Bu kontekstdə İsa Özünə şəhadət edən beş şahid haqqında danışır.

1. Ata (Yəh. 5:32,37)
2. Vəftizçi Yəhya (Yəh. 5:33, müq. et. Yəh. 1:19-51)
3. İsanın Öz əməlləri (müq. et. Yəh. 5:36)
4. Müqəddəs Yazı (müq. et. Yəh. 5:39)
5. Musa (müq. et. Yəh. 5:46), burada Qan. 18:15-22 əks olunur

Bax: Xüsusi mövzu: “İsa barədə şəhadət edənlər”

■ **“Əgər... etsəydim”** Bu, POTENSİAL HƏRƏKƏTİ BİLDİRƏN ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“şəhadətim etibarlı olmazdı”** Bu Yəh. 8:14-ə zidd imiş kimi görünür. Kontekst göstərir ki, bu bəyanatlar fərqli şəraitlərdə verilib. Burada İsa şahidlərinin çoxluğunu göstərir, Yəh. 8:14-də isə yalnız bir şahidin vacibliyini bildirir!

“Etibarlı” sözünün hərfi tərcüməsi “həqiqi”dir. Bu termin üçün bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)”.

5:32 “Mənim barəmdə şəhadət edən başqasıdır” Ata Allah nəzərdə tutulur (müq. et. 1Yəh. 5:9), çünki burada işlənmiş olan *allos* sözünün mənası “eyni növdən olan bir başqası”dır; bunun əksinə, *heteros* sözünün mənası “başqa növdən olan”dır; lakin koyne yunancasında bu mənə fərqi yavaş-yavaş yox olurdu. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”

5:33 “Siz Yəhyanın yanına adamlar göndərdiniz” Vəftizçi Yəhya nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 1:19).

5:34 “sizin xilas olmağınız üçün bunları söyləyirəm” Bu cümlə, AORİST MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Bu MƏCHUL NÖVDƏ Allahın və ya Müqəddəs Ruhun hərəkəti nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 6:44,65). Müjdələrin tarixi bioqrafiya deyil, müjdəçi traktat olduğunu yadda saxlayın. Yazılmış olan hər şeydə müjdə vermə məqsədi vardır (müq. et. Yəh. 20:30-31).

5:35 “Yəhya yanan və nur saçan bir çıraq idi” Nur bir daha önə çıxır, bu dəfə Yəhyanın xalqı hazırlayan çağırışlarından söhbət gedir (müq. et. Yəh. 1:6-8).

5:36 “indi etdiyim bu işlər Mənim barəmdə şəhadət edir” İsanın əməlləri Əhdi-Ətiqin Məsihə dair peyğəmbərliklərini yerinə yetirdi. İsanın dövrünün yəhudiləri, Onun korlara şəfa verdiyini, acları doydurduğunu,

topalları ayağa qaldırdığını görəndə bu möcüzəvi əlamətləri dərk etməli idi (müq. et. Yeş. 29:18; 32:3-4; 35:5-6; 42:7). İsanın təlimlərinin, həyat tərzinin, salehliyinin, mərhəmətinin və böyük möcüzələrinin qüdrəti (müq. et. Yəh. 2:23; 10:25,38; 14:11; 15:24) Onun kim olduğu, haradan gəldiyi və Kim tərəfindən göndərildiyi barədə aydın şəkildə şəhadət edirdi.

5:37 “Atanın Özü də Mənim barəmdə şəhadət etdi” Kontekstdə bu frazanın Əhdi-Ətiqə istinad etdiyi görünür (müq. et. İbr. 1:1-3). Bu, Əhdi-Ətiqdə Məsihə dair bütün sözləri əhatə edir (müq. et. Yəh. 5:39).

■ **“Siz heç vaxt nə Onun səsinə eşitmisiniz, nə də surətini görmüsünüz”** İsa deyib ki, yəhudilər Müqəddəs Yazılar və öz şəxsi təcrübələri vasitəsilə Allahı tanımalı olsalar da, həqiqətdə Onu heç tanımayıblar (müq. et. Yəh. 8:43; Yeş. 1:1-15; 6:9-10; 29:13; Yer. 5:21).

Əhdi-Ətiqdə Allahı görməyin ölməyə səbəb olacağı düşünülürdü. YAHVE ilə üz-üzə görüşən yeganə şəxs Musa idi və hətta onun Allahla görüşü buludun pərdəsi altında keçib. Çoxları Çıx. 33:23-ün Yəh. 1:18-ə zidd olduğunu zənn ediblər. Lakin Çıxışda istifadə olunan ibrani sözü fiziki görmək deyil, “izzətinin izini” görmək mənasına gəlir.

5:38 “Onun kəlamının da sizdə qalmasına” Bunlar, Yəhyanın Müjdəsində işlənən iki güclü metaforadır. Allahın kəlamı (*logos*) qəbul edilməli və ondan sonra (müq. et. Yəh. 1:12) qalmalıdır (müq. et. Yəh. 8:31; 15:4,5,6,7,10; 1Yəh. 2:6,10,14,17,24,27,28; 3:6,14,15,24). İsa, Allahın Özünü tam şəkildə tanıtmasıdır (müq. et. Yəh. 1:1-18; Fil. 2:6-11; Kol. 1:15-17; İbr. 1:1-3). Xilas davamlı münasibət (“bilmək” sözünün ibrancə mənası, müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5) və Müjdə həqiqətlərini iqrar etmək (“bilmək” sözünün yunanca mənası, müq. et. 2Yəh. 9) ilə təsdiqlənir.

“Qalma” sözü yaxın, şəxsi münasibətlərin davam etdirilməsi mənasında işlənir. Qalma, həqiqətən xilas olmuş adamın halıdır (müq. et. Yəh. 15). Yəhyanın Müjdəsində bu söz bir neçə mənada işlənib.

1. Oğulun Atada qalması (müq. et. Yəh. 10:38; 14:10,11,20,21; 17:21)
2. Atanın Oğulda qalması (müq. et. Yəh. 10:38; 14:10,11,21; 17:21,23)
3. imanlıların Oğulda qalması (müq. et. Yəh. 14:20,21; 15:5; 17:21)
4. imanlıların Oğulda və Atada qalması (müq. et. Yəh. 14:23)
5. imanlıların dünyada qalması (müq. et. Yəh. 5:38; 8:31; 15:7; 1Yəh. 2:14).

Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.

5:39 “Siz Müqəddəs Yazıları araşdırırsınız” Bu İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI və ya İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Müqəddəs Yazılar yəhudilərin rədd etdiyi şahidlərdən biri olduğuna görə bu, yəqin ki, XƏBƏR FORMASIDIR.

Burada biz yəhudi rəhbərlərin faciəsini görürük: onlar Müqəddəs Yazılara malik olduqları, Yazıları araşdırıb əzbərlədikləri halda, Yazıların işarə etdiyi şəxsi tanımayıblar! Ruh olmasa, hətta Müqəddəs Yazılar belə faydasız olar! Həqiqi həyat yalnız iman və itaət üzərində qurulan şəxsi münasibətlə əldə edilir (bax: Qan. 4:1; 8:13; 30:15-20; 32:46-47).

■ **“onlar da Mənim barəmdə şəhadət edir”** İsanın tamamladığı Əhdi-Ətiq yazıları nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 1:45; 2:22; 5:46; 12:16,41; 19:28; 20:9). Həvarilərin İşlərində Peterin (müq. et. Həv. 3:18; 10:43) və Paulun (müq. et. Həv. 13:27; 17:2-3; 26:22-23,27) öz vəzlərinin əksəriyyətində artıq yerinə yetmiş olan peyğəmbərlik sözlərinə əsasən İsanın Məsih olduğunu sübut etmə cəhdlərini görürük. Əhdi-Cədidə Müqəddəs Yazının səlahiyyətini təsdiqləyən yerlər (müq. et. 1Kor. 2:9-13; 1Sal. 2:13; 2Tim. 3:16; 1Pet. 1:23-25; 2Pet. 1:20-21), bir istisna ilə (1Pet. 3:15-16), Əhdi-Ətiqə istinad edir. İsa açıq şəkildə Özünü Əhdi-Ətiqin tamamlanması və hədəfi (və doğru şərhçisi, müq. et. Mat. 5:17-48) sayır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ERKƏN İMANLILAR CƏMİYYƏTİNİN KERİQMASIDIR”

5:41-44 Bu ayələrdə, görünənə görə, yəhudi din başçılarının insanların alqışlarını sevməsi əks olunur. Onlar keçmiş rəhbərlərdən sitat gətirdikləri sözlərlə fəxr edirdi, lakin ruhən kor olduqları üçün öz aralarında olan ən böyük müəllimi tanıya bilmədilər. Bu, I əsr rabbinik yəhudiliyində İsanın ən qəti şəkildə rədd edildiyi əhvalatlardan biridir (həmçinin Mat. 21:33-46; Mark 12:1-12 və Luka 20:9-19-dakı məsələ diqqət yetirin).

5:41

NASB, NRSV “İnsanlardan izzət qəbul etmirəm”

NKJV “İnsanlardan hörmət qəbul etmirəm”

TEV “İnsanların tərifi axtarmıram”

NJB “İnsanların izzəti mənim üçün heç nədir”

“İzzət” olaraq tərcümə olunmuş *doxa* sözünün həmişə eyni sözlə tərcümə edilməsi çətinidir (bax: Xüsusi mövzu: “Ehtişam/izzət” [*doxa*]). Bu söz, Allahın nurlu, parlayan hüzurunu ifadə edən (müq. et. Çıx. 16:10; 24:17; 40:34; Acts 7:2) və eləcə də xasiyyəti və işləri üçün Allaha həmd və izzət vermək məqsədilə istifadə olunan ibrancə “ehtişam/izzət” *kabodh* sözünü əks etdirir. Bu məna çaraları özündə birləşdirən yaxşı ayə 2Pet. 1:17.

Allahın hüzurunun və xasiyyətinin parlayan cəhəti

1. mələklər (müq. et. Luka 2:9; 2Pet. 2:10)

2. İsanın üstünlüyü (müq. et. Yəh. 1:14; 8:54; 12:28; 13:31; 17:1-5,22,24; 1Kor. 2:8; Fil. 4:21)

3. Məsihə bənzəyən imanlılar (müq. et. Rom. 8:18,21; 1Kor. 2:7; 15:43; 2Kor. 4:17; Kol. 3:4; 1Sal. 2:12; 2Sal. 2:14; İbr. 2:10; 1Pet. 5:1,4)

ilə əlaqədardır.

Maraqlı bir məqam da budur ki, Yəhya İsanın çarmıxa çəkilməsindən izzətlənməsi olaraq bəhs edir (müq. et. Yəh. 7:39; 12:16,23; 13:31). Lakin bu söz həmçinin “hörmət” və ya “şükür” olaraq da tərcümə oluna bilər (müq. et. Luka 17:18; Həv. 12:23; Rom. 4:20; 1Kor. 10:31; 2Kor. 4:15; Fil. 1:11; 2:11; Vəhy 11:13; 14:7; 16:9; 19:7). Bu kontekstdə həmin söz məhz bu mənada işlənib.

5:43 “siz Məni qəbul etmirsiniz” Yəhyanın Müjdəsində “İsaya iman etmək” dedikdə teoloji bir əqidəni qəbul etmək deyil, İsa ilə şəxsi münasibətdə olmaq nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 5:39-40). İman, İsaya güvənmək qərarından başlayır. Bu şəkildə başlayan şəxsi münasibət böyüyür və şagird olan adamın doktrin yetkinliyi və Məsihə bənzər yaşayışı ilə zirvəyə çatır.

■ **“Əgər bir başqası öz adı ilə gəlsə”** Bu ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“onu qəbul edərsiniz”** Bu, rabblərin öyrənmə üsullarına işarədir; onlar müxtəlif rabbinik məktəblərə mənsub müəllimlərin Talmuda dair şərhlərini müqayisə edərdi.

Maykl Meqilin “Əhdi-Cədid Sətiraltı”dan (Michael Magill, *New Testament TransLine*) yaxşı sitat gətirmək olar:

“Yəhudi rəhbərlər Allah tərəfindən göndərildiyini iddia etməyən bir müəllimi və ya rabbini qəbul edərlər. Belə bir müəllimlə onlar eyni səviyyədə qarşılıqlı əlaqədə olur və bir-birindən izzət alırlar. Lakin Allahdan göndərilmiş bir peyğəmbər gəlsə, ona tabe olmalı, qulaq asmalı, itaət etməlidirlər. Bu həmişə Allahın peyğəmbərlərinin rədd edilməsinin səbəbi olub” (s. 318).

5:44 Yəh. 17:3-dəki qeydə bax.

5:45-47 İsa Musanın yazılarının Özündən bəhs etdiyini iddia edir. Yəqin ki, Qan. 18:15-22-ni nəzərdə tutur. Yəh. 5:45-də Müqəddəs Yazı ittihamçı olaraq şəxsləndirilib. Yazı yol göstərən bir rəhbər olmalı idi (müq. et. Luka 16:31). Bu rəhbər rədd ediləndə düşməyə çevrilib (müq. et. Qal 3:8-14, 23-29).

5:46,47 “inansaydınız... inanmırsınızsa” Yəh. 5:46-da “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ yer alır, yəhudi rəhbərlərin əslində Musanın yazılarına da inanmadığı irəli sürülür və İsanın (esxatoloji Musa [yəni, Qan. 18:15-19-dakı “Peyğəmbər”]) axır gündə onları ittiham edəcəyi elan edilir. Yəh. 5:47-də söylənin doğru olduğunu güman edən BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ yer alır (NIV-də “inanmadığınıza görə”).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Yəh. 5:4 müasir tərcümələrdə buraxılıb?
2. Niyə İsa məhz bu adama şəfa verib?
3. Bu adamın şəfa tapmasında öz imanının rolu olubmu? Bir adamın cismən şəfa tapması həmçinin ruhən şəfa tapmağına işarə edirmi?
4. Onun xəstəliyinin şəxsi günahı ilə əlaqəsi olubmu? Bir adamın xəstəliyi şəxsi günahı ilə əlaqəlidirmi?
5. Niyə yəhudilər İsanı öldürmək istəyirdi?
6. Əhdi-Ətiqdə Allaha aid olan İsanın etdiyi işləri sadalayın.
7. Əbədi həyat hazırkı gerçəklik, yoxsa gələcək ümidir?
8. Əbədi hökm əməllərə, yoxsa imana əsasən çıxarılaçaq? Niyə?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 6-cı fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Beş min nəfərin doydurulması 6:1-15	Beş min nəfərin doydurulması 6:1-14	Beş min nəfərin doydurulması 6:1-15	İsa beş min nəfəri doyurur 6:1-6	Çörəklər möcüzəsi 6:1-4 6:5-15
Suyun üstü ilə yerimə	İsa dənizin üstü ilə yeriir	İsa dənizin üstü ilə yeriir	6:7 6:8-9 6:10-13 6:14-15 İsa dənizin üstü ilə yeriir	İsa suyun üstü ilə yeriirək Öz şagirdlərinin yanına gəlir 6:16-21
6:16-21 İsa həyat çörəyidir	6:15-21 Göydən enən çörək	6:16-21 İsa həyat çörəyidir	6:16-21 İnsanlar İsanı axtarırlar	Kefernahum sinaqoqundakı söhbət 6:22-27
6:22-33	6:22-40	6:22-24 6:25-40	6:22-24 İsa həyat çörəyidir 6:25 6:26-27 6:28 6:29 6:30-31 6:32-33 6:34 6:35-40	6:28-40
6:34-40	Öz xalqı tərəfindən rədd edilmiş 6:41-59	6:41-51	6:41-42 6:43-51	6:41-51
6:41-51		6:52-59	6:52 6:53-58 6:59	6:52-58 6:59-62
6:52-59	Öbədi həyatın sözləri Bir çox şagird üz döndərir 6:60-71	6:60-65	6:60 6:61-65	6:63
6:60-65		6:66-71	6:66-67	6:64-66 Peterin iman iqrarı
6:66-71			6:68-69 6:70-71	6:67-71

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

YƏH. 6:1-71-İN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Yəhyanın Müjdəsində Rəbbin Süfrəsinin özü qeyd edilməyib, lakin Yəh. 13-17-ci fəsillərdə yuxarı otaqdakı dialoq və dua qeyd edilib. Ola bilər ki, Yəhya bu olayı qəsdən buraxıb. II əsr imanlılar cəmiyyəti bu ibadət üsullarını sakrament (dini ayin) saymağa, onlara lütfün kanalları gözü ilə baxmağa başlayıb. İsanın vəftizini və ya Rəbbin Süfrəsinə Yəhyanın qeyd etməməsi bu “sakrament” baxışına qarşı bir reaksiya ola bilər.
- B. Yəh. 6-cı fəsil beş min nəfərin doyurulması kontekstində yer alır. Lakin çoxları yevxaristiyaya sakramental baxışı öyrətmək üçün bundan istifadə edirlər. Bu fəsil, Roma katolik kilsəsinin transsubstansiasiya (maddənin İsanın bədəninə dönüşməsi) doktrininin mənbəyi olub (Yəh. 6:53-56).

Yəhya 6-cı fəslin yevxaristiya ilə necə əlaqəli olduğu sualı Müjdələrin ikili təbiətini aşkarlayır. Əlbəttə, Müjdələrdə İsanın sözləri və həyatı nəql edilir, lakin bunlar illər sonra yazılıb və ayrı-ayrı müəlliflərin imanlı mühitini əks etdirir. Belə ki, burada müəllifin məqsədinin üç səviyyəsi vardır.

1. Ruh
2. İsa və ilkin dinləyicilər
3. Müjdələrin müəllifləri və onların oxucuları

Necə şərh etmək lazımdır? Təsdiqlənə bilən yeganə üsul, tarixi zəminin verdiyi məlumat əsasında kontekstual, qrammatik, leksik yanaşmadır; bunun əksi deyildir.

- C. Oxucu kütləsinin yəhudi olduğunu və hansı mədəni zəmində yaşadığını unutmamalıyıq: rabblar ələlxüsus Misirdən Çıxışdakı “manna” kimi möcüzələr ilə əlaqədar olaraq Məsihin bir “fövqəl Musa” (müq. et. Yəh. 6:30-31) olacağını gözləyir, Zəb. 72:16-ya istinadən buna inanırdı. İsanın qeyri-adi bəyanatları (müq. et. Yəh. 6:60-62, 66) xalqın yanlış məsihi gözləntilərini yox etmək məqsədi daşıyırdı (müq. et. Yəh. 6:14-15).
- D. Erkən imanlılar cəmiyyətinin atalarının hamısı bu ayələrin Rəbbin Süfrəsinə aid olduğu barədə razılaşmayıb. İsgəndəriyyəli Klement, Origen və Yevseyiy bu ayələrdən bəhs edərkən onu əsla Rəbbin Süfrəsi ilə əlaqələndirməyiblər.
- E. Bu ayələrdəki metaforalar, İsanın Yəh. 4-cü fəsildə “quyu başındakı qadın” ilə söhbətində istifadə etdiyi sözlərə çox bənzəyir. Bu dünyanın suyu və çörəyi əbədi həyat və ruhani gerçəkliklərin metaforaları olaraq işlənir.
- F. Çörəyin çoxaldılması, dörd Müjdənin hamısında qeydə alınmış bircə möcüzədir (Mat. 14:13-21; Mark 6:32-44; Luka 9:10-17)!
- G. Maykl Meqilin “Əhdi-Cədid Sətiraltı” kitabında (Michael Magill, *New Testament TransLine*) (s. 325) Kefernahumdakı müxtəlif qruplar və İsanın sarsıdıcı sözləri ilə əlaqədar olaraq maraqlı bir məqam müşahidə olunur.
 1. izdiham, Yəh. 6:24
 2. yəhudilər, Yəh. 6:41,52
 3. şagirdlər, Yəh. 6:60,66
 4. On İki şagird, Yəh. 6:67
 İsa effektiv şəkildə
 1. izdihamın Onu özlərini doyurduğuna görə padşah etmə cəhdlərinə mane olub (Yəh. 6:15)
 2. Öz şəxsiyyətinə dair qəti iddiaları ilə yəhudi rəhbərlərə meydan oxuyub

3. çoxlu qeyri-ciddi şagirdlərin Onu tərk etməsini təmin edib
4. On İki şagirdin imanda davam etmək, dərinə getmək istəyini dilinə gətirməyinə nail olub (Yəh. 6:68-69)

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:1-14

¹Bu hadisələrdən sonra İsa Qalileya – Tiberiya gölünün o biri sahilinə keçdi. ²Böyük bir izdiham Onun ardınca gedirdi, çünki Onun xəstələrlə göstərdiyi əlamətləri görürdü. ³İsa dağa çıxıb şagirdləri ilə oturdu. ⁴Yəhudilərin Pasxa bayramı yaxınlaşırdı. ⁵İsa başını qaldıraraq böyük bir izdihamın yanına gəldiyini görüb Filipə dedi: «Haradan çörək alıb bu adamları yedirək?» ⁶Bu sözləri onu sınamaq məqsədi ilə söylədi, çünki Özü nə edəcəyini bilirdi. ⁷Filip Ona cavab verdi: «Bunlara iki yüz dinarlıq çörək də çatmaz ki, hərəsi bir tikə yemək yesin». ⁸Şagirdlərindən biri olan Şimon Peterin qardaşı Andrey Ona dedi: «Burada beş kiçik arpa çörəyi ilə iki balığı olan bir oğlan var, amma bu qədər adam üçün bunlar nədir ki?» ¹⁰İsa «xalqı yerə oturdun» dedi. Ora otları örtülmüşdü. Xalq da oturdu. Kişilərin sayı beş minə yaxın idi. ¹¹O zaman İsa çörəkləri götürüb şükür edərək balıqlarla birgə, oturanlara – hər kəsə istədiyi qədər payladı. ¹²Onlar yeyib-doyandan sonra İsa şagirdlərinə dedi: «Artıq qalan hissələri toplayın ki, heç bir şey zay olmasın». ¹³Bunları topladılar və beş arpa çörəyini yeyənlərin qabağından qalan hissələrdən on iki zənbil doldurdular. ¹⁴O zaman İsanın göstərdiyi əlaməti görən adamlar «Həqiqətən, dünyaya gəlməli olan peyğəmbər Budur!» deyirdi.

6:1 “Qalileya – Tiberiya gölü” Bu su hövzəsinin bir neçə başqa adı var idi. Əhdi-Ətiqədə buna “Kinneret gölü” deyilib (müq. et. Say. 34:11). Habelə Luka 5:1-də ora Ginesar gölü və Yəh. 21:1-də Roma adı ilə Tiberiya gölü olaraq qeyd edilib. Bu onu göstərir ki, Yəhyanın Müjdəsi Fələstinin xaricində yaşayan insanlar üçün nəzərdə tutulmuşdur (müq. et. Yəh. 6:4,6,64,71).

6:2 İzdihamın onun ardınca getməsinin səbəbinə diqqət yetirin.

6:3 İsa Öz səsinin yaxşı eşidilməsi üçün dağ və suyun təbii akustikasından istifadə edib. İsanın “oturmaı” Öz şagirdlərinə rəsmi surətdə təlim keçdiyini göstərir. Görəsən, İsanın dağa çıxması Matta 5-7-ci fəsillərdəki kimi Musanı xatırlatmaq məqsədi daşımayıbmı?

Bu böyük təlimlərdə İsa çox vaxt izdihamdakı müxtəlif qruplara müraciət edib. Ona ən yaxın oturanlar şagirdləri idi; sonra Onunla maraqlananlar, varlılar və sadə “ölkə xalqı”; bir də kiçik qruplarda dini rəhbərlər (fariseylər, ilahiyyatçılar, sadukeylər, hətta bəlkə yesseylər də) otururdu.

6:4 “Yəhudilərin Pasxa bayramı” İsanın ictimai xidmətinin müddətini yalnız Yəhyanın Müjdəsində qeyd alınmış Pasxalarla müəyyən etmək mümkündür (birincisi, 2:13; ikincisi, 6:4; üçüncüsü, 11:55 və 13:1). Əgər Yəh. 5:1-də haqqında danışılan bayram da Pasxa olubsa, onda İsanın ictimai xidməti ən azı üç il yarım və ya dörd il olub. İsanın həyatı haqqında bilmədiyimiz o qədər çox şey var (müq. et. Yəh. 20:30; 21:25).

6:6 “Bu sözləri onu sınamaq məqsədi ilə söylədi” Burada “sınamaq” üçün işlənmiş yunan sözü (*peirazō*) adətən pis niyyətlə sınamaq mənasını daşıyır (bax: Xüsusi mövzu: “Sınamaq üçün yunan sözləri və mənə çalarlıqları”, müq. et. Mat. 4:1). Bu, müasir şərhçilərin Əhdi-Cədid sözlərini bir mənaya sığdırmağa çalışdığını göstərən yaxşı bir nümunədir. Koyne yunancası klassik yunan dilinin bir çox qrammatik və linqvistik xüsusiyyətlərini itirməkdə idi (Yəh. 5:20-dəki qeydə bax).

İsa Filipi sınaırdı, amma necə?

1. İsanın təmin edən olduğuna imanını sınaırdı?
2. Əhdi-Ətiqə bələdliyini sınaırdı (müq. et. Say. 11:13, Musanın Allaha yemək təminatı barədə verdiyi sual)?
3. izdihama qayğısını sınaırdı?

6:7

NASB, NKJV, JB “iki yüz dinarlıq”
NRSV “altı ayın maaşı”
TEV “iki yüz gümüş pul”

Bir dinar işçinin və əsgərin günlük maaşı idi (müq. et. Mat. 20:2). Bu haradasa bir illik maaşın üçdə iki hissəsi idi.

XÜSUSİ MÖVZU: “İSANIN DÖVRÜNDƏ FƏLƏSTİNDƏ İSTİFADƏ OLUNAN PUL VAHİDLƏRİ”

6:8-9 “Şimon Peterin qardaşı Andrey idi” Bu kontekst, Andreyin İsanın qüdrəti və şəxsiyyətinə sadə imanının gözəl təsviridir.

6:9 “arpa çörəyi” Bu, çörəyin ən ucuz və ən az arzu olunan növü sayılırdı. Belə çörəyi yoxsullar yeyərdi. İsa bahalı yemək vermək üçün Öz qüdrətindən istifadə etməyib!

6:10 “xalq yerə oturdun” O mədəniyyətdə insanlar adətən ya yerə oturmuş, ya da “U” şəklində alçaq bir masanın yanında uzanmış vəziyyətdə çörək yeyərdi.

■ **“Ora otları örtülmüşdü”** Bu, olayı öz gözləri ilə görmüş bir şahidin (həvarinin, redaktorun) sözüdür.

■ **“Xalq da oturdu. Kişilərin sayı beş minə yaxın idi”** Əslində bu hadisəyə “beş min nəfərin doyurulması” demək yanlışdır, çünki o gün orada olan insanların sayı, şübhəsiz, daha çox idi. Beş min nəfər yuvarlaq rəqəmdir və təkcə kişilərə (13 yaşdan böyük kişilərə) aiddir, qadınlara uşaqları əhatə etmir (müq. et. Mat. 14:21). Neçə qadının və uşağın orada olduğu bəlli deyildir (müq. et. Mat. 14:21).

6:11 “şükür edərək... payladı” Çoxalma möcüzəsi yəqin ki İsanın əlləri içində baş verib. Yəhudilərin məsihi gözləntiləri kontekstində bu hadisə, Musa mannanı verdiyi kimi, İsanın yemək verməsinin gözlənilən əlaməti olaraq başa düşülüb.

Yunanca “şükür etmək” (*eucharisteō*) termini zamanla sonuncu şam yeməyinin adı olub (müq. et. 1Kor. 11:23-24). Yəhya bu sözü burada işlədikdə gələcək “yevxaristiya” terminini nəzərdə tutubmu? Yevxaristiya istinad etməyən başqa Müjdələrin müəllifləri fərqli sözü işlədiblər (*eulogeō*, müq. et. Mat. 14:19; Mark 6:41). Onlar *eucharisteō* sözünü də işlədiblər (müq. et. Mat. 15:36; Mark 8:6; Luka 17:16; 18:11), lakin sonuncu şam yeməyi ilə əlaqədar olaraq deyil, İsanın yuxarı otaqda etdiyi şükran duası ilə əlaqədar olaraq onu işlədiblər (müq. et. Mat. 26:27; Mark 14:23; Luka 22:17-19). Buna görə də onlar bu sözü eyni şəkildə işlətmədiklərinə görə Yəhya həqiqətən gələcək oxucuların bunu yevxaristiya olaraq şərh etməsini istəyibsə bunu daha açıq şəkildə ifadə etməli idi!

6:12 “zay” Bax: Xüsusi mövzu: “Həlak (*apollumi*)”.

6:13 “Bunları topladılar və... on iki zənbil doldurdular” Burada “zənbil” dedikdə çox böyük qapalı toxunma səbət nəzərdə tutulur. İsanın çoxaltdığı yeməkdən heç bir şeyin zay olmasına yol verməməsi əlamətdardır. İsa çörəyin xüsusiyyətlərini (və ya növünü) da dəyişdirməyib.

“On iki” sözünün simvolik mənası varmı? Dəqiq söyləmək çətindir. Bunu İsrailin qəbilələri (İsanın Əhdi-Ətiq üçün təminatı) və ya həvarilərin hərəsinə bir zənbil (İsanın Öz şagirdləri üçün təminatı) olaraq şərh edənlər olub, ancaq bu sadəcə olayın şahidinin bildirdiyi bir detal da ola bilər (Yəh. 6:19 kimi).

XÜSUSİ MÖVZU: “ON İKİ SAYI”

6:14 “peyğəmbər” Bu, Qan. 18:15-22-yə (müq. et. Həv. 3:22; 7:37) məsihi istinaddır. İzdiham İsanın qüdrətini dərk edib, lakin Onun missiyasının və əlamətlərinin təbiətini səhv başa düşüb.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:15

¹⁵İsa bildi ki, adamlar gəlib Onu padşah etmək üçün zorla aparmağa hazırlaşır, buna görə də təkbaşına dağa çəkildi.

6:15 İzdiham İsanın məsihi möcüzəsi ilə yeməyi təmin etdiyinə sevinirdi. Bu ayə, şəhər olanın Mat. 4:3-də İsanı sınağa çəkməsi ilə əlaqəli ola bilər.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:16-21

¹⁶Axşam çatanda İsanın şagirdləri gölə enib ¹⁷bir qayığa mindilər. Onlar gölün o biri sahilində olan Kefernahuma gedirdilər. Qaranlıq düşmüşdü, amma İsa hələ onların yanına gəlməmişdi. ¹⁸Güclü külək əsdiyindən göl dalğalanırdı. ¹⁹Onlar beləcə avar çəkib iyirmi beş ya otuz stadi gedəndən sonra gördülər ki, İsa gölün üstü ilə yeriyir və qayığa yaxınlaşır. Qorxdular, ²⁰amma İsa onlara «Mənəm, qorxmayın» dedi. ²¹Onda şagirdlər Onu məmnunluqla qayığa gətirdilər. Sonra qayıq o andaca getdikləri sahilə çatdı.

6:17 “Kefernahum” Bu şəhər, İsanın böyüdüüyü Nazaretdəki imansızlıq səbəbilə Qalileya xidməti əsnasında qərarگاهی olub (müq. et. Luka 4:28-29).

6:19 “Onlar beləcə avar çəkib iyirmi beş ya otuz stadi gedəndən sonra” Onlar haradasa gölün ortasına çatmışdılar ki, İsa suyun üstü ilə yeriyərək onların yanına gəldi. Matta bu əhvalatı daha geniş anladıb, Peterin də İsayə tərəf suyun üstü ilə yeridiyini təsvir edib.

■ **“Qorxdular”** Bu şagirdlər İsayə hələ dünyəvi gözlə baxırdı. Şagirdlərin qorxusu Mark 6:49-da da açıqlanıb. Bütün bu “əlamətlərin” yekun ağırlığı şagirdlərə İsanın kim olduğunu düşündürüb, onları İsanı yenidən qiymətləndirməyə məcbur edib.

6:20 “Mənəm” Bu, Əhdi-Ətiqdə Çıx. 3:12-15-də YAHVE-nin əhd adını əks etdirən (*egō eimi*) “Mənəm” sözüdür (müq. et. Yəh. 4:26; 8:24,28,54-59; 13:19; 18:5-6). İsa gözlə görünən “Mənəm”dir, Allahın Özünü tam şəkildə tanıtmamasıdır, Allahın bədənə bürünmüş Loqosu (kəlamı), həqiqi vahid Oğludur. Aşağıdakı Xüsusi mövzunun D bəndinə bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN ADLARI”

6:21 “Sonra qayıq o andaca getdikləri sahilə çatdı” Görünür ki, bu başqa bir möcüzəli əhvalat idi (müq. et. Yəh. 22-25), çünki Markın Müjdəsində onların haradasa gölün ortasına qədər çatmış olduğu deyilib (müq. et. Mark 6:47). Lakin başqa Müjdələrdə bundan bəhs edilməyib (yəni Mat. 14:32 və ya Mark 6:51).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:22-25

²²Ertəsi gün gölün o biri sahilində qalan xalq başa düşdü ki, orada yalnız bir qayıq olub, İsa Öz şagirdləri ilə həmin qayığa minməyib, şagirdləri Onsuz gedib. ²³O arada Tiberiyadan digər qayıqlar Rəbb şükür edəndən sonra yemək yedikləri yerin yaxınlığına gəldilər. ²⁴Beləcə xalq İsanın da, şagirdlərinin də orada olmadığını görüb qayıqlara minərək İsanı axtara-axtara Kefernahuma gəldi. ²⁵İsanı gölün o biri sahilində görəndə «Rabbi, buraya nə vaxt gəldin?» deyər soruşdular.

6:23 “Tiberiya” Bu şəhər Hirod Antipa tərəfindən b.e. 22-ci ildə inşa edilib, Hirodun paytaxtı olub.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:26-34

²⁶ İsa onlara cavab olaraq dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: əlamətlər gördüyünüz üçün deyil, çörək yeyib doyduğunuz üçün Məni axtarırsınız. ²⁷Keçib-gedən yemək üçün deyil, əbədi həyat verən, daim qalan yemək üçün işlər görün, onu sizə Bəşər Oğlu verəcək. Çünki Ata Allah Ona Öz möhürünü vurub». ²⁸Onlar İsadan soruşdular: «Allahın istədiyi işləri görmək üçün biz nə edək?» ²⁹İsa onlara cavab verdi: «Allahın istədiyi iş budur: Onun göndərdiyi Şəxsə iman edin». ³⁰Onlar İsayə

dedilər: «Sən nə əlamət göstərsən ki, görüb Sənə inanaq? Nə iş görəcəksən? ³¹Ata-babalarımız çöldə manna yedi; bu barədə yazılıb: “Onlara yemək üçün göydən çörək verdi”». ³²Onda İsa onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: sizə göydən çörək verən Musa deyildi, göydən həqiqi çörəyi sizə verən Atamdır. ³³Çünkü Allahın çörəyi budur ki, göydən enir və dünyaya həyat verir». ³⁴Ona dedilər: «Ağa, Sən daim bizə bu çörəyi ver».

6:26,32,53 “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm” “Amin, amin”. Bu ibrani ifadəsi üç fərqli şəkildə işlənir.

1. Əhdi-Ətiqdə bu söz “güvənmək” mənasını verir. Məcəzi mənası “məhkəm olmaq”, bir şəxsin YAHVE-yə imanı bildirir.
2. İsa mühüm bəyanatlardan öncə bu ifadəni işlədirdi. “Amin” sözünün o dövrdə bu şəkildə işlənməsinə dair başqa misallar yoxdur.
3. Erkən imanlılar cəmiyyətində, Əhdi-Ətiqdəki kimi, bu söz təsdiq və ya razılıq bildiren terminə çevrilib.

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “AMİN”.

■ **“çörək yeyib doyduğunuz üçün”** Onları həvəsləndirən, ruhani və əbədi deyil, fiziki və keçib-gedən şeylər idi.

■ **“doyduğunuz”** Bu söz “acgözlüklə yemək” mənasına gəlir və çox vaxt heyvanların (xüsusilə inəklərin) yeməsi barədə işləndirdi.

■ **“deyil... işlər görün”** Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik forma adətən artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləndirdi. Bu ayənin Əhdi-Ətiqdəki zəmini, Yeş. 5-ci fəsildir. Bu söhbət, İsanın Yəh. 4-cü fəsildə quyu başındakı qadınla söhbətinə çox bənzəyir.

■ **“Keçib-gedən”** Bax: Xüsusi mövzu: “Həlak (*apollumi*)”.

■ **“Öz möhürünü vurub”** Hərfi tərcüməsi “möhürləyib”dir. Möhür həqiqilik, sahiblik, səlahiyyət və qorunma əlaməti idi (müq. et. NEB və Mat. 28:18; Yəh. 17:2). TEV və NIV-də bu söz “bəyənmə”, “təsdiq” olaraq tərcümə olunub, çünki o, Ata Allahın İsanın xidmətini bəyəndiyini və təsdiqlədiyini bildirir. Bu sözün Müqəddəs Ruha işarə edə bilməsi barədə bax: XÜSUSİ MÖVZU: “MÖHÜR”.

6:28 “Allahın istədiyi işləri görmək üçün biz nə edək?” Bu, I əsr yəhudiliyinin ən mühüm dini sualı idi (müq. et. Luka 18:18). Dindar yəhudi şəxs (1) öz nəsil şəcərəsinə və (2) şifahi ənənənin (Talmud) şərhinə görə Musanın Qanununu yerinə yetirməsinə əsasən Allahın önündə doğru sayılırdı.

6:29 “Onun göndərdiyi Şəxsə iman edin” Bu ifadə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR, ondan sonra AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI gəlir. “İman etmək” sözü Əhdi-Cədidin xilas barədəki təlimini anlamaq üçün həyati önəm daşıyır. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”. Bu sözün ilkin mənası iradədən irəli gələn inamdır. Yunanca *pistis* sözü “inanmaq”, “güvənmək” və ya “iman” olaraq tərcümə oluna bilər. İnsanın inamının əsası, özünün səmimi olmasında, həsr etməsində, həvəsində deyil, “Onda” (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16) olmalıdır. Bu mətn parçasının diqqət mərkəzində ilk öncə İsa Məsihə dair ortodoks teologiya, dini mərasim və ya əxlaqi həyat tərzini deyil, İsa Məsihlə şəxsi münasibət durur. Qalan hər şey faydalıdır, lakin mərkəzi deyildir. İsanın onların sualındakı CƏM FORMADA “işlər” sözünə cavabən TƏK FORMADA “iş” sözünü işlədir.

“Göndərdiyi” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostellō*)”

6:30-33 Bu adamların beş min nəfərin möcüzə ilə doyurulmasına təzəcə şahid olduqlarını yadda saxlamaq lazımdır. Onlar artıq əlamət görmüşdülər! Rabbilik yəhudiliyinin fikrincə, Məsih mannanın endirilməsi kimi bəzi Əhdi-Ətiq möcüzələrini təkrar edəcək (müq. et. II Barux 29:8). Rabbilər Məsih haqqındakı bu cür “fövqəl Musa” təsəvvürlərini Zəb. 72:16-ya əsaslandırır (müq. et. 1Kor. 1:22).

Yəh. 6:29-dakı “iman edin” və Yəh. 6:30-dakı “inanaq” arasında mühüm bir qrammatik fərq vardır. Birincisində Yəhyanın adətən işlətdiyi İsayə iman etmək ifadəsi önə çıxır. Burada şəxsi tərəf vurğulanır. İkincisində isə İsanın sözlərinə və ya iddialarına inanma önə çıxır və beləcə məzmun vurğulanır. Müjdənin həm bir şəxs, həm də nitq olduğunu yadda saxlayın. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

6:31 “bu barədə yazılıb” Bu PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİ Əhdi-Ətiqdən sitat gətirmək üçün işlənən standart qrammatik forma idi. Bu, Əhdi-Ətiqin Allahdan ilham almış olmasını və səlahiyyətini təsdiq edən bir idiom idi. Bu sitat Əhdi-Ətiqdən bir neçə mətn parçasından birinə və bunların kombinasiyasına istinad edə bilər: Zəb. 78:24; 105:40; Çıx. 16:4,15 və ya Neh. 9:15.

6:32 İsa yəhudilərin ənənəvi teologiyasına müraciətlə danışır. Onlar deyirdi ki, Məsih Qan. 18:15,18-ə görə Musa kimi xariqələr yaratmalıdır. İsa onların bu fikrini bir neçə cəhətdən düzəldir.

1. Mannanı verən Musa deyil, Allah idi
2. manna, xalqın düşündüyündən fərqli olaraq, səmavi bir şey deyil idi (müq. et. Zəb. 78:23-25)
3. göydən enən həqiqi çörək İsadır – keçmiş bir hərəkət deyil, hazırkı gerçəklik

6:33 “ki, göydən enir” Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 3:13). Yəhyanın şaquli dualizmidir. Bu kontekstdə İsanın enməsindən yeddi dəfə bəhs olunub (müq. et. Yəh. 6:33,38,41,42,50,51,58). Bu İsanın əzəli, ilahi kökünü göstərir (müq. et. Yəh. 6:33,38,41,42,50,51,58 və 62). Burada həmçinin həqiqi Çörək, Həyat Çörəyi olan İsanın göydən gəlişi kimi göydən enən “manna” ilə kəlmə oyunu vardır.

Hərfi tərcüməsi, “Allahın çörəyi, göydən enən biridir”. Buradakı KİŞİ CİNSİ İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ (1) “çörəyə” və ya (2) kişiyyə, İsayə aiddir. Yəhyanın Müjdəsində bu ikimənalı söz və ifadələr çox vaxt məqsədli olur (ikimənalılıq).

■ **“dünyaya həyat verir”** İsa bu məqsədlə gəlib (müq. et. Yəh. 3:16; Mark 10:45; 2Kor. 5:21). Hədəfi, bu “yeni həyatı”, “əbədi həyatı”, “yeni çağ həyatını”, “Allahın həyatını” məhvə gedən asi dünyaya verməkdir; təkcə xüsusi bir qrupa deyil (yəhudi/qeyri-yəhudi, seçilmiş/seçilməmiş, mühafizəkar/liberal), hamıya!

6:34

NASB, NKJV “Rəbb”
NRSV, TEV,
NJB, NET,
NIV, REB “Ağa”

Bu iki söz *kurios* termininin ayrı semantik tərəflərini əks etdirir. Bu kontekstdə ikinci variant daha uyğun görünür. İzdiham nə İsanı, nə dediyi sözləri anlayıb. Onu Məsih kimi tanımayıblar (həmçinin bax: Yəh. 4:11; 5:7-dəki qeyd).

■ **“Sən daim bizə bu çörəyi ver”** Bu, Yəh. 4:15-də quyu başındakı qadının dediyi sözə bənzəyir. Yəhudilər də İsanın ruhani metaforalarını anlama bilmirdi. Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:35-40

³⁵İsa onlara dedi: «Həyat çörəyi Mənəm. Mənim yanıma gələn heç vaxt acmaz, Mənə iman edən heç vaxt susamaz. ³⁶Lakin sizə dedim ki, Məni görürsünüz, amma iman etmirsiniz. ³⁷Atanın Mənə verdiyi şəxslərin hamısı yanıma gələcək və yanıma gələni heç vaxt kənara atmaram. ³⁸Çünki Öz iradəmi deyil, Məni Göndərənin iradəsini yerinə yetirmək üçün göydən enmişəm. ³⁹Məni Göndərənin iradəsi budur ki, Mənə verdiyi şəxslərin heç birini həlak olmağa qoymayım, lakin son gündə onları dirildim. ⁴⁰Çünki Atanın iradəsi budur ki, Oğulu görüb Ona iman edən hər şəxs əbədi həyata malik olsun və Mən onu son gündə dirildim».

6:35 “Həyat çörəyi Mənəm” Bu, Yəhya üçün səciyyəvi olan “Mənəm” ifadələrindən biridir (müq. et. Yəh. 6:35,41,48,51; 8:12; 10:7,9,11,14; 11:25; 14:6; 15:1,5). Yəhyanın Müjdəsində Məsihin şəxsiyyəti önə çıxır. Bu, yəhudilərin manna və yeni Qanunu verən, yeni ÇIXIŞI (günahdan xilas) gerçəkləşdirən Şəxs barədə məsihi gözləntiləri ilə bağlıdır. Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

■ **“Mənim yanıma gələn heç vaxt acmaz, Mənə iman edən heç vaxt susamaz”** Yunanca mətndə güclü İKİLİ İNKAR mövcuddur: “heç vaxt əsla” (müq. et. Yəh. 7).

“Gələn” və “iman edən” arasında paralel əlaqə vardır (müq. et. Yəh. 5:37-38; “əşitmisiniz” və “görmüsünüz”). Bunların hər ikisi İNDİKİ ZAMAN FELİ SIFƏTİDİR. İmanlıların gəlib iman etməsi bir dəfə verilən qərar deyildir, ünsiyyətdə, dostluqda, İsanın yolunda olan həyatın başlanğıcıdır.

■ **“acmaz... susamaz”** Acıb-susamaq ifadəsi çox vaxt ruhani gerçəkliyə aid olaraq işlənib (müq. et. Zəb. 42:1; Yeş. 55:1; Amos 8:11-12; Mat. 5:6).

6:36 “Məni görürsünüz” Bəzi qədim şahidlərdə (MSS x, A və çoxlu qədim latın tərcümələrdə, Vulqatada və süryani tərcümələrdə) “Məni” sözü buraxılıb, beləcə İsanın bu dediyinin Onun əlamətinə (yəni xalqı doydurmasına) aid olduğu düşünülüb. Bu ƏVƏZLİK o qədər çox yunanca əlyazmalarda vardır ki, UBS⁴ hansının orijinal olmasını qərarlaşdırma bilməyib.

6:37 “Atanın Mənə verdiyi şəxslərin hamısı yanıma gələcək” Bu frazada hər şeydən əvvəl Allahın tam ixtiyarı önə çıxır. Bu teoloji həqiqəti öyrədən iki əsas mətn parçası Rom. 9 və Ef. 1:3-14-dür. Maraqlıdır ki, hər iki kontekstdə insanların cavab verməsi tələb olunur. Romalıların 10-cu fəsildə xilasın hər kəsə verildiyini bildiren yeddi fraza vardır. Efeslilərə 2-ci fəsildə də həmçinin, 1-7-ci ayələrdə Allahın lütfündən bəhs edilir, 8-9-cu ayələrdə isə imana çağırış yer alır. Əvvəlcədən təyin olunma doktrini xilas olanlar üçündür, lakin xilas olmayanlar üçün bir maneə deyildir. Bu doktrinin qıfılını açacaq olan açar, Allahın məhəbbəti və lütfüdür, əzəli qərarları deyildir. Diqqət yetirin ki, Allahın İsayə verdiyi hər kəs həmçinin Onun yanına “gələcək”. Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:44,65), ancaq insanlar cavab verməlidir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16). Bax: Xüsusi mövzu: “Əvvəlcədən təyin olunma (kalvinizm) və insanın azadlığı (arminianizm)”.

■ **“yanıma gələni heç vaxt kənara atmaram”** Burada yenə güclü bir İKİLİ İNKAR vardır. Beləcə Allahın Məsih vasitəsilə hər kəsi çağırması, Özünə cəlb etməsi həqiqəti vurğulanır (müq. et. Yez. 18:21-23; 30-32; 1Tim. 2:4; 2Pet. 3:9). Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:44,65), ancaq insanlar cavab verməlidir (müq. et. Mark 1:15; Həv. 3:16, 19; 20:21). Əminlik haqqında nə gözəl ayədir! (müq. et. Rom. 8:31-39)

XÜSUSİ MÖVZU: “MƏSİHÇİ ƏMİNLİYİ”

6:38 “göydən enmişəm” BİTMİŞ ZAMANDA olan bu ifadə bədənə bürünməyə (müq. et. Yəh. 1:1-dən sonra; Ef. 4:8-10) və qalan nəticələrinə işarə edir. Həmçinin İsanın səmavi kökünü göstərir (müq. et. Yəh. 6:41,62).

■ **“Öz iradəmi deyil, Məni Göndərən iradəsini yerinə yetirmək”** Əhdi-Cədidə həm Üçlüyün vəhdəti (bax: Xüsusi mövzu: “Üçlük”), məsələn, 14:8-9, həm də üç Şəxsin fərdiyyəti təsdiq olunur. Bu ayədə Yəhyaanın davamlı olaraq vurğuladığı İsanın Ataya tabeliyi göstərilir. Bax: Yəh. 5:19-dəki qeyd. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostellō*)”.

6:39 “Mənə verdiyi şəxslərin heç birini həlak olmağa qoymayım” Yəh. 6:37-də “şəxslərin hamısı” olaraq tərcümə olunmuş ORTA CİNS TƏK “hamısı” və Yəh. 6:39-da yenə ORTA CİNS TƏK “heç biri” arasında açıq-aşkar əlaqə mövcuddur. Yəhya bu qeyri-adi formadan bir neçə dəfə istifadə edib (müq. et. Yəh. 17:2,24). Bu formalar yəqin ki kollektiv cəmi vurğulayır (müq. et. Yəh. 6:40,45).

Bu, Allahın qoruyucu qüdrəti barədə böyük bir vəddir, məsihçi əminliyinin mənbəyidir (müq. et. Yəh. 10:28-29; 17:2,24, Bax: “Xüsusi mövzu: “Əminlik””). Diqqət yetirin ki, Yəh. 6:37-dəki FELİ İNDİKİ ZAMANDA, Yəh. 6:39-dəki isə BİTMİŞ ZAMANDADIR. Allahın ənamı qalır! Həmçinin Yəh. 6:39-un son iki xəbəri AORİST MƏLUM NÖVDÜR; İsa Atanın ona verdiyi şəxslərin heç birini həlak olmağa qoymaz (Yəh. 6:37 və 39) və Ona verilən hər kəsi son gündə dirildər (müq. et. Yəh. 6:44). Burada (1) seçilməyə və (2) davam gətirməyə dair ilahi vədlər verilir!

Hər şeyin (istər müsbət, istərsə mənfi) tamamlanacağı gün anlayışından bir neçə dəfə bəhs edilir.

1. son günlər, Yəh. 6:39,40,44,54; 11:24; 12:48; 2Tim. 3:1; 1Pet. 1:5; 2Pet. 3:3
2. axır zaman, 1Yəh. 2:18; Yəhd. 1:18
3. o gün, Mat. 7:22; 2Tim. 1:12,18; 4:8
4. gün, Həv. 17:31

5. böyük gün, Yəhd. 1:6
6. gün, Luka 17:30; 1Kor. 3:13; 1Sal. 5:4; İbr. 10:25
7. Onun günü, Luka 17:24
8. Rəbbin günü, 1Sal. 5:2; 2Sal. 2:2
9. Məsihin günü, Fil. 1:10; 2:16
10. Rəbb İsa Məsihin günü, 1Kor. 1:8; 5:5
11. Rəbb İsanın günü, 2Kor. 1:14
12. Məsih İsanın günü, Fil. 1:6
13. Bəşər Oğlunun günü, Luka 17:24 (həmçinin bax: №7)
14. mühakimə günü, Mat. 10:15; 11:22,24; 12:36; 2Pet. 2:9; 3:7; 1Yəh. 4:17
15. qəzəb günü, Vəhy 6:17
16. Allahın böyük günü -- Vəhy 16:14

■ **“lakin son gündə onları dirildim”** Qiyamət günü, yəni imanlıların diriləcəyi və imansızların mühakimə ediləcəyi gün nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 6:40,44,54; 5:25,28; 11:24 və 1Kor. 15). Frenk Steq “Əhdi-Cədid teologiyası” kitabında (Frank Stagg, *A New Testament Theology*) faydalı mülahizə yürüdürlər:

“Yəhyanın Müjdəsi Məsihin gələcək gəlişini vurğulayır (14:3,18 və s.,28; 16:16,22) və “son gündə” əbədi məhkəmədə ölümlərin dirilməsindən açıq şəkildə bəhs edir (5:28 və s.; 6:39 və s., 44,54; 11:24; 12:48); lakin bu Dördüncü Müjdədə əbədi həyat, məhkəmə və dirilmə başdan sona qədər indiki gerçəkliklər olaraq təqdim olunur (3:18 və s.; 4:23; 5:25; 6:54; 11:23 və s.; 12:28,31; 13:31 və s.; 14:17; 17:26)” (s. 311).

6:40 “Atamın iradəsi budur” Bu, Yəh. 6:28-də “Allahın istədiyi işləri görmək üçün biz nə edək?” sualına İsanın cavabıdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın iradəsi (*thelēma*)”.

■ **“ki, Oğulu görüb Ona iman edən hər şəxs”** İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTLƏRİ “görən” və “iman edən” paraleldir (Yəh. 6:35-dəki “gələn” və “iman edən” və eləcə də “eşitmisiniz” və “görmüsünüz” kimi). Bunlar bir dəfə baş verən hadisələr deyil, davam edən hərəkətlərdir. “Görmək” feili bir şeyi anlamaq və ya bilmək üçün ona “diqqətlə baxmaq” mənasına gəlir.

“Hər şəxs” (*pas*) sözü lap çox xoşuma gəlir. Diqqət yetirin:

1. hamı onun vasitəsilə iman etsin, Yəh. 1:7
2. hər adamı işıqlandırır, Yəh. 1:9
3. Ona iman edən hər kəs əbədi həyata malik olsun, Yəh. 3:15
4. Ona iman edən hər kəs həlak olmasın, amma əbədi həyata malik olsun, Yəh. 3:16
5. hər kəs Oğula hörmət etsin, Yəh. 5:23
6. Yəhya 6:37,39,40,45
7. yaşayıb Mənə iman edən də heç vaxt ölməz, Yəh. 11:26
8. Mən yerdən yuxarı qaldırılsam, bütün insanları Özümə cəzb edəcəyəm, Yəh. 12:32
9. Mənə iman edən hər kəs qaranlıqda qalmasın, Yəh. 12:46

Bu, bir yandan Allahın tam ixtiyarının, digər yandan insanın azad iradəsinin sیرridir (müq. et. Yəh. 6:38-39; 17:2,24). Hər necə olsa, hər ikisi doğru olur. Mənə görə, “əhd” teoloji anlayışı bunları mükəmməl şəkildə birləşdirir!

■ **“Ona iman edən”** Yadda saxlayın ki, xilas hər şeydən əvvəl şəxsi münasibətdir; əqidə, düzgün teologiya və ya əxlaqlı həyat tərzii deyildir (müq. et. Yəh. 3:16; 11:25-26). İnsanın imanının gücü deyil, obyektii vurğulanır. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi” və Xüsusi mövzu: “"Qəbul etmək", "iman etmək", "iqrar/etiraf etmək" və "çağırmaq" nə deməkdir?”.

Yəh. 6:37a,39,44,65-də Allahın külli-ixtiyar seçimi və Yəh. 6:37b,40-da insanın cavabı arasındakı tarazlığa diqqət yetirin. Müqəddəs Kitabdakı bu təzadlar qorunmalıdır. Allahın tam ixtiyarı və insanların azad iradəsi Müqəddəs Kitab əhdinin iki cəhətini təşkil edir.

■ **“əbədi həyata malik olsun”** Bu ifadə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR; buna cavab tələb olunur (müq. et. 1Yəh. 5:11). Həmçinin Yəh. 6:39-un qrupa, Yəh. 6:40-ın isə fərdə aid olduğunu qeyd edin. Bu, xilasın paradoksudur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:41-51

⁴¹Bunun cavabında Yəhudilər İsanın «göydən enmiş çörək Mənəm» sözünə görə deyib ⁴²dedilər: «Bu, ata-anasını tanıdığımız, Yusifin Oğlu olan İsa deyilmi? İndi necə olur ki, “göydən enmişəm” deyir?» ⁴³İsa onlara cavab verdi: «Öz-özünü dəyirməyin. ⁴⁴Əgər Məni göndərən Ata bir kəsi cəzb etməsə, o Mənim yanıma gələ bilməz. Yanıma gələni isə Mən son gündə dirildəcəyəm. ⁴⁵Peyğəmbərlərin kitablarında yazılıb: “Onların hamısını Allah öyrədəcək”. Atadan eşidib öyrənən hər kəs Mənim yanıma gəlir. ⁴⁶Əlbəttə, Allahdan gələn Şəxsdən savayı Atanı heç kəs görməyib, yalnız O, Atanı görüb. ⁴⁷Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: iman edən əbədi həyata malikdir. ⁴⁸Həyat çörəyi Mənəm. ⁴⁹Ata-babalarınız çöldə manna yedilər və öldülər. ⁵⁰Bu isə göydən enən elə bir çörəkdir ki, ondan yeyən şəxs heç vaxt ölməz. ⁵¹Göydən enmiş canlı çörək Mənəm. Əgər kimsə bu çörəkdən yəsə, əbədi yaşayar. Dünyanın həyatı üçün verəcəyim çörək Öz ətimdir».

6:41 “Bunun cavabında Yəhudilər... deyib” Bu cümlə BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR, onların deyilməyə başlayıb təkrar-təkrar deyindiyini bildirir. Yəhudilərin səhrada gəzib-dolaşdığı dövr ilə paralelliyi (müq. et. Çıx. və Say.) heyranedicidir. O dövrün israililəri də Allahın nümayəndəsi olan və onları yeməklə təmin edən Musanı rədd ediblər.

6:42 Bu onu göstərir ki, yəhudilər İsanın Özü barədə dediyi sözləri anlayıb. O, yəhudi idiomlarını işlədərək əzəli və ilahi olduğunu iddia edirdi! İsanın qalileyalı bir dülgər ola-ola bu sözləri deməsi daha da sarsıdıcı təsir göstərib! İsa Özü barədə bu qədər qəti şəkildə danışıb ki, yalnız üç ehtimaldan biri doğru ola bilər:

1. İsa bədənə bürünmüş Allah Oğludur, Onun sözləri və işləri əbədi həyat verir və ya
2. şüurlu bir yalançıdır və ya
3. dəlidir (Coş Makdaulin “Təzkibedilməz dəlillər” (Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*) kitabından götürülüb)

İsanın iddialarının düzgünlüyü məsihçiliyin əsas mövzudur.

6:43 “Öz-özünü dəyirməyin” Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik forma adətən artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləndirir.

6:44 “Əgər Məni göndərən Ata bir kəsi cəzb etməsə, o Mənim yanıma gələ bilməz” Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:65 və 15:16). İnsanların bütün ruhani qərarları dindarlıqlarından deyil, Ruhun cəlb etməsindən irəli gəlir (müq. et. Yeş. 53:6). Allahın tam ixtiyarı və insanın üzərinə qoyulmuş cavab vermə məsuliyyəti Allahın iradəsi və mərhəməti ilə ayrılmaz şəkildə birləşmişdir. Bu, Əhdi-Ətiqdəki əhd anlayışıdır.

Bu “Allahın cəzb etməsi”, 12:32-də İsanın “bütün insanları Özünə cəzb etməsi” ilə tarazlanır. Bu cəzb etmə, Allahın xalqının peyğəmbərlik sözlərinə cavab verdiyi Əhdi-Ətiq modelinə son qoyur (məs.: Yeş. 6:9-13; 29:13; Yeremya). İndi Allah peyğəmbərlər vasitəsilə İsrailə müraciət etmir, lakin Öz Oğlu vasitəsilə bütün bəşəriyyətə müraciət edir (müq. et. İbr. 1:1-3). Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostellō*)”.

6:45 “Peyğəmbərlərin kitablarında yazılıb” Bu, Yeş. 54:13 və ya Yer. 31:34-dən gətirilən sitatdır; bunda “yeni əhd”in iç cəhəti (yeni ürək, yeni düşüncə) təsvir olunur.

■ **“Atadan eşidib öyrənən hər kəs Mənim yanıma gəlir”** Allahı tanıdığını iddia etmək və eyni zamanda İsanı rədd etmək qeyri-mümkündür (müq. et. 1Yəh. 5:1-12).

6:46 “Atanı heç kəs görməyib” İsa deyir ki, yalnız Onun vasitəsilə Allahı həqiqətən anlamaq və tanımaq olar (müq. et. Yəh. 1:18; 14:6,9). Hətta Musa əslində YAHVE-ni heç vaxt görməyib (Yəh. 5:32-dəki qeyd ilə müq. et.).

6:47 Bu ayə İsanın bütün insanlara əvəzsiz olaraq verdiyi xilas təklifini yekunlaşdırır (“iman edən”, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏLİ SİFƏTİ; “əbədi həyat”, müq. et. Yəh. 6:51,58; 3:15,16,36; 5:24; 11:26; 20:31). İsa, Allahı həqiqətən tanıdan yeganə Şəxs, Allaha açılan yeganə həqiqi qapıdır (Müjdənin eksklüzivliyi, müq. et. Yəh. 10:1-6,7-9; 14:6); lakin O, Adəmin bütün oğul və qızları üçündür (Müjdənin inklüzivliyində Yəh. 1:4,7,12; 3:16 və Yar. 3:15; 12:3 yerinə yetirilir).

6:50 Bu ayədə, Yəh. 6:31-35-dəki kimi, çörək sözü həm fiziki çörəyi (manna), həm də səmavi çörəyi (İsa) bildirir. Biri fiziki həyatı davam etdirir, lakin təkrar-təkrar yeyilməlidir və son nəticədə ölümü dayandıra bilmir. Digəri əbədi həyatı verir və davam etdirir, lakin qəbul edilməli və bəslənməlidir; bu çörək ruhani ölümə bir dəfəlik son qoyur (Allahla pozulmuş ünsiyyət; günah və nəfs ilə yaxınlıq).

6:51 “canlı çörək Mənəm” Bu, Yəhyanın Müjdəsindəki “Mənəm” ifadələrinin ən məşhurlarından biridir (müq. et. Yəh. 6:35,48,51). İsa, Öz şəxsiyyəti üzərində diqqəti cəmləşdirmək üçün belə ədəbi üsuldən istifadə edib. Vəhy olduğu kimi, xilas da son nəticədə bir şəxsdir.

■ **“Dünyanın həyatı üçün verəcəyim çörək Öz ətimdir”** Bu metafora, ən böyük ehtiyacımızın yeməklə təmin olunmağı deyil, İsanın Özü olduğunu vurğulayır. Bu fraza yəqin ki 1:14-lə əlaqəlidir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:52-59

⁵²Bunun cavabında Yəhudilər «Bu Adam yemək üçün Öz ətini bizə necə verə bilər?» deyib bir-birləri ilə mübahisə etdilər. ⁵³Onda İsa onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Bəşər Oğlunun ətindən yeyib qanımdan içməsəniz, daxilinizdə həyat olmayacaq. ⁵⁴Mənim ətimdən yeyib qanımdan içən əbədi həyata malikdir və Mən onu son gündə dirildəcəyəm. ⁵⁵Çünki Mənim ətim həqiqi yemək, qanımda həqiqi içkidir. ⁵⁶Mənim ətimdən yeyib qanımdan içən Məndə qalır, Mən də onda qalırım. ⁵⁷Var olan Ata Məni göndərdiyi kimi, Mən də Atanın sayəsində yaşadığım kimi Məndən yeyən də Mənim sayəmdə yaşayacaq. ⁵⁸Göydən enmiş çörək budur, ata-babalarınızın yediyi kimi deyil. Onlar öldülər, amma bu çörəyi yeyən əbədi yaşayacaq». ⁵⁹İsa bu sözləri Kefernahumda, sinaqoqda təlim öyrədərkən söylədi.

6:52

NASB

“mübahisə”

NKJV

“dava etdilər”

NRSV

“müzakirə etdilər”

TEV

“qızğın mübahisə”

NJB

“mübahisə edərək”

BİTMƏMİŞ ZAMAN bir şeyin başlanmağına və ya keçmişdə bir şeyin davam etməyinə işarə edirdi. Yunan dilində güclü döyüşmə mənasında işlənən bu söz (müq. et. Həv. 7:26; 2Tim. 2:23-24; Tit. 3:9) 2Kor. 7:5 və Yaq. 4:1-2-də məcazi mənada işlənib.

■ **“Bu Adam yemək üçün Öz ətini bizə necə verə bilər?”** Yəhyanın Müjdəsində İsa dəfələrlə metaforalarla danışıq, Onun dedikləri hərfi mənada başa düşülür: (1) Nikodim, Yəh. 3:4; (2) samariyalı qadın, Yəh. 4:11; (3) yəhudilərin izdihamı, Yəh. 6:52; (4) şagirdlər, Yəh. 11:11.

6:53-57 Yəh. 6:53 və 54-dəki FEİL FORMALARI çox maraqlıdır. Yəh. 6:53-də “yeyib” və “içməsəniz” AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR, bu da onların öz iradəsi ilə edə biləcəkləri başladıcı hərəkətə işarə edir. Yəh. 6:54-dəki “yeyib” və “içən” FEİL FORMALARI, davam edən hərəkəti vurğulayan İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTLƏRİDİR (müq. et. Yəh. 6:56,57,58). Görünür ki, bu, bir adamın İsaya ilkin cavab verməsi və cavab verməyə davam etməsinin vacibliyini təsdiq edir (müq. et. Yəh. 6:44).

Yadda saxlamaq lazımdır ki, bu sözləri hərfi mənada anlamaq, yəhudilərin qan içmə fikri qarşısındakı dəhşəti səhv başa düşmək deməkdir (müq. et. Lev. 17:10-14). İsanın səhradakı mannaya aid açıq-aydın işarələrini (müq. et. Yəh. 6:58) hərfi mənada şərh edib yevxaristiya ilə əlaqələndirmək, liturji məqsədlərlə tarixi zəmin və ədəbi kontekst ilə manipulyasiya etmək deməkdir.

6:54 “ətimdən... qanımdan” Bu, bütün şəxsdən bəhs edən bir yəhudi idiomudur (“ürək” kimi)

6:55 “həqiqi yemək... həqiqi içki” Bu, həqiqi/həqiqət sözündən Yəhyaya xas istifadədir (aşağıdakı xüsusi mövzuya bax). Digər Əhdi-Cədid müəlliflərindən daha sonra yazan Yəhya bir sıra bidətlərin meydana gəldiyini görmüşdü (Vəftizçi Yəhyanı ucaldan, sakramentlərə həddən artıq əhəmiyyət verən, insan biliyinə həddən artıq əhəmiyyət verən – qnostisizm).

XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZIARINDA HƏQİQƏT (ANLAYIŞ)”.

6:56 “Məndə qalır, Mən də onda qalırım” Eyni həqiqət Yəh. 15:4-7 və 1Yəh. 2:6,27,28; 3:6,24-də deyilir; bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”. Bu, Əhdi-Cədidə davamlı olaraq bəhs edilən müqəddəslərin davam gətirməsi təliminin vurğulanmasıdır (müq. et. Qal 6:9; Vəhy 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”. Davamlı cavab vermə, ilkin cavabın həqiqiliyini təsdiqləyir. İmanlıların davam gətirməsinin bu şəkildə vurğulanması Amerika müjdəçiliyinin çatışmayan cəhətidir. İmanla təkə başlamaq deyil, tamamlamaq vacibdir (İbraniyə 11-ci fəsil). Conatan Eduardz (Jonathan Edwards) belə deyib: “Bir adamın seçilmiş olduğuna qəti sübut, onun sona qədər imanda davam etməsidir”. U.T. Konner (W. T. Conner) belə deyib: “Xilasa seçilmiş bir adamın xilas olması Allahın düşüncəsində və məramında əzəldən əbədədək sabitdir, ancaq bunun şərti iman – davam gətirən və qələbə çalan imandır”.

6:57 “Var olan Ata” Bu ifadə unikaldir, lakin bu anlayışa Müqəddəs Kitabda tez-tez rast gəlinir. Allahın bu adının mənşəyini şərh etmənin bir neçə yolu vardır.

1. Əhd bağlayan Allahın əsas adı (müq. et. Çıx. 3:12,14-16; 6:2-3; bax: Xüsusi mövzu: “Allahın adları”).
2. “Varlığımıza and olsun” kimi Allahın andları və ya “Var olan Rəbbə and olsun” kimi Onun adıyla edilən andlar (müq. et. Say. 14:21,28; Yeş. 49:18; Yer. 4:2)
3. Allahın təsviri kimi (müq. et. Zəb. 42:2; 84:2; Yeşu 3:10; Yer. 10:10; Dan. 6:20,26; Huşə 1:10; Mat. 16:16; 26:63; Həv. 14:15; Rom. 9:26; 2Kor. 3:3; 6:16; 1Sal. 1:9; 1Tim. 3:15; 4:10; İbr. 3:12; 9:14; 10:31; 12:22; Vəhy 7:2)
4. Yəh. 5:26-da Atanın Özündə həyat olması və Oğula da Özündə həyat olmağı bəxş etməsi və 5:21-də Atanın Oğul kimi ölümləri diriltməsi haqqındakı bəyanatlar.

6:58 Bu, qədim əhdlə yeni əhdin, Musayla İsanın qarşılaşdırılmasıdır. (İbraniyə Məktuba, ələlxüsus İbr. 3, 4-cü fəsilərə baxın).

■ **“ata-babalarımızın yediyi kimi deyil. Onlar öldülər”** Bu sözlər teoloji baxımdan nəsil vasitəsilə (müq. et. Yəh. 8:33-39) və ya Musanın Qanunu (Tövrat) vasitəsilə xilası inkar etməyə xidmət edə bilər.

■ **“əbədi”** Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏBƏDİ (‘OLAM)”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:60-65

⁶⁰Şagirdlərindən bir çoxu bu sözləri eşidəndə dedi: «Bu söz qəlizdir. Bunu kim anlaya bilər?» ⁶¹Lakin İsa şagirdlərinin buna görə deyindiklərini duyaraq onlara dedi: «Bu söz sizi büdrədirmi? ⁶²Yaxşı, bəs Bəşər Oğlunun əvvəllər olduğu yerə qalxdığını görsəniz, necə? ⁶³Həyat verən Ruhdur, cismani təbiətinə heç faydası yoxdur. Sizə söylədiyim sözlər Ruh və həyat gətirir. ⁶⁴Lakin sizin aranızda iman etməyənlər də var». Çünki İsa iman etməyənlərin və Ona xəyanət edəcək adamın kim olduğunu əvvəlcədən bildirdi. ⁶⁵O dedi: «Buna görə də sizə söylədim ki, əgər Ata bir kəsə imkan verməsə, o Mənim yanıma gələ bilməz».

6:59 İsa öz dövrünün yəhudi dininə riayət edib. Sinaqoq məktəbində oxuyub, sinaqoqda ibadət edib, sinaqoqda öyrədir. Qanunun bütün tələblərini yerinə yetirir.

Sinaqoqlar Babil əsarəti dövründə başlayıb (b.e.ə. 605-538-ci illər). On nəfər yəhudi kişinin olduğu hər yerdə yəhudilər xüsusi təlim və ibadət mərkəzləri açıblar. Bunlar yəhudi mədəniyyətini, adət-ənənələrini qoruyan yerlər olub. Yəhudilər Yəhudeyadakı məbəəd ibadətində qayıdanda o yerli mərkəzlər də fəaliyyətini davam etdirib.

Yəh. 6-da İsanın nə vaxt sinaqoqa daxil olduğu bildirilməyib (müq. et. Yəh. 6:24).

6:60 “Şagirdlərindən bir çoxu” “Şagird” sözünün geniş mənə çalarları vardır. Yəhyanın Müjdəsində bu söz və “imanlı” sözü həm (1) həqiqi davamçı (Yəh. 6:68), həm də (2) müvəqqəti davamçı (Yəh. 6:64, müq. et. Yəh. 8:31-47) mənasında işlənib.

■ **“eşidəndə... anlamaq bilər”** Hər fi tərcüməsi “eşidəndə...eşidə bilər”. “Eşitmək” (*akouō*) sözü ilə kəlmə oyunu vardır. Onlar İsanın sözlərini eşidib, amma anlamayıb və dediyinə əməl etməyiblər. Bu baxımdan həmin yunan sözü ibrani *shema* sözünə bənzəyir (müq. et. Qan. 4:1; 5:1; 6:3,4; 27:9-10).

6:62 Bu, tamamlanmamış BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Onların bunu görəcəyi nəzərdə tutulur (müq. et. Həv. 1). İsanın ölümü/dirilməsi/göyə qaldırılmasından və Ruhun gəlişindən sonra onlar İsanın təliminin və işlərinin əksəriyyətini anlayacaqlar.

■ **“əvvəllər olduğu yerə qalxdığını”** Burada İsanın “göydən enməsi” vurğulanmağa davam edir. İsanın əzələdən Ata ilə mövcud olması və göydə Ata ilə yaxın ünsiyyəti haqqında danışılır (müq. et. Yəh. 17:5,24).

XÜSUSİ MÖVZU: “İSANIN GÖYƏ QALDIRILMASI”

6:63 Bu ayə Yəh. 6-nın geniş kontekstinə görə qədim əhd və yeni əhd, Musa və İsa arasındakı təzadə aid ola bilər (müq. et. Yəh. 6:58; 2Kor. 3:6; İbranilərə Məktubda iki əhdin qarşılaşdırılmasına bax).

■ **“Həyat verən Ruhdur”** Bu, həm İsayə, həm Ruha aid olan çoxlu ifadələrdən biridir.

1. Ruh, həyat verən sudur (Yəh. 7:38-39)
2. İsa həyat suyudur (Yəh. 4:10-14)
3. Müqəddəs Ruh, Həqiqət Ruhudur (Yəh. 14:17; 15:26; 16:13)
4. İsa həqiqətdir (Yəh. 14:6)
5. Ruh parakletdir (Yəh. 14:16,26; 15:26; 16:7)
6. İsa da parakletdir (1Yəh. 2:1)

Bax: Xüsusi mövzu: “İsa və Ruh”.

Bu ayədə “ruh” (*pneuma*) sözünün iki xüsusi mənada işləndiyinə diqqət yetirin.

1. Müqəddəs Ruh (müq. et. Yəh. 1:32,33; 3:34; 7:39; 14:17; 15:26; 16:13)
2. ruhani (müq. et. Yəh. 4:24; 11:33; 13:21)

Yəh. 3:5,6,8-də hansı mənənin nəzərdə tutulduğunu anlamaq çətindir. Müəllif Yəhya olduğuna görə, hər ikisinin nəzərdə tutulması ehtimalı vardır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏHDİ-CƏDİDDƏ RUH (PNEUMA)”

6:64 Açıq şəkildə yalançı olan şagirdlərin qrupu dağılır və tək-cə bir yalançı şagird qalır – Yəhuda (müq. et. Yəh. 6:70-71; 13:11). İman dərəcələrində yəqin ki bir sirr vardır.

XÜSUSİ MÖVZU: “İMANDAN DÖNMƏ (APHISTĒMI)”

6:65 Bu, 6:44-dəki eyni həqiqəti ifadə edir. Günaha batmış insanlar öz təşəbbüsü ilə Allahı axtarmaz (Bəşəriyyətin günahkarlığı və asiliyini vurğulayan bir sıra Əhdi-Ətiq sitatları üçün Rom. 3:9-18 ilə müq. et.).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 6:66-71

66Bunlardan sonra şagirdlərinin çoxu İsadən ayrılıb daha Onunla gəzmirdi. **67**Onda İsa On İki şagirdə dedi: «Yoxsa siz də Məni tərək etmək istəyirsiniz?» **68**Şimon Peter Ona cavab verdi: «Ya Rəbb, biz kimin yanına gedək? Əbədi həyatın sözlərini söyləyən Sənsən. **69**Biz də iman etmişik və bilirik ki, Allahın Müqəddəsi Sənsən». **70**İsa onlara dedi: «Siz On İki şagirdi Mən seçmədimmi? Amma sizdən biri iblisdir». **71**O bu sözləri Şimon İskaryot oğlu Yəhuda barədə söylədi, çünki On İki şagirddən biri olduğu halda İsayə xəyanət edəcəkdə.

6:67 **“On İki şagird”** Bu, Yəhyanın Müjdəsində həvarilər üçün həmin sözün işləndiyi ilk yerdir (Yəh. 6:70,71; 20:24). Bax: Xüsusi mövzu: “On iki sayı”.

6:68 **“Şimon Peter Ona cavab verdi”** Peter On İki şagirdin sözcüsüdür (müq. et. Mat. 16:16). Bu demək deyildir ki, onlar Peteri öz rəhbəri sayırdı (müq. et. Mark 9:34; Luka 9:46; 22:24).

■ **“Əbədi həyatın sözlərini söyləyən Sənsən”** Məsihcilik həm (1) nitq ilə ifadə olunan həqiqət, “əbədi həyatın sözləri”, həm də (2) bir şəxsə, İsadə təzahür edən həqiqətdir. Deməli, Müjdə həm bir nitq, həm də bir şəxsdir. *Pistis* sözü həm (1) nitqə (müq. et. Yəhd. 3,20), həm də (2) şəxsə (müq. et. Yəh. 1:12; 3:15-16) aid ola bilər. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

6:69 “Biz də iman etmişik və bilirik” Bunların hər ikisi BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Xilas burada BİTMİŞ ZAMANDADIR, yəni keçmişdə kulminasiyasına çatmış bir hərəkətin sabit bir hala çevrilməsi deməkdir. Həqiqi xilas bütün yunan FEİL ZAMANLARINI əhatə edir. Bax: Xüsusi mövzu: “Xilas üçün işlənən yunanca feil zamanları”.

NASB, NRSV,

NJB “Sən Allahın Müqəddəsisən”

NKJV “Sən Məsihsən, yaşayan Allahın Oğlusan”

NJB “Sən Allahdan gəlmiş Müqəddəs Olansan”

Bu məqamda əlyazmalarla bağlı bir məsələ ortaya çıxır. Daha qısa mətn (NASB, NRSV, NJB) qədim yunanca əlyazmalara, P⁷⁵, Ɑ, B, C*, D, L və W-ya əsaslanır. Daha sonra əlyazmaları köçürən adamlar yəqin ki Yəh. 11:27-də Martanın iqrarı və ya Mat. 16:16-da Peterin iqrarından bəzi sözləri də əlavə ediblər. UBS⁴ daha qısa mətni “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik).

“Allahın Müqəddəsi” ifadəsi Əhdi-Ətiqdən Məsihə aid bir addır. Luka 1:35-də və Həv. 3:14-də də bu ada işarə olunur. Mark 1:24 və Luka 4:34-də cinlər də İsayə bu adla müraciət ediblər. Bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Olan”. Bu, On İki şagirdin Matta 16-ya bənzər başqa bir iman iqrarıdır.

6:70 “Siz On İki şagirdi Mən seçmədimmi?” Burada şagirdlərin ilahi seçilmişliyi bir daha önə çıxır (müq. et. Yəh. 6:44 və 65). Yəh. 6:67-də İsanın verdiyi suala diqqət yetirin. Allahın seçməsi və insanın iradəsi arasındakı gərginlik Müqəddəs Kitabə əsasən saxlanmalıdır. Bunlar, əhd münasibətlərinin iki tərəfidir.

■ **“Amma sizdən biri iblisdir”** İmandan dönmüş o uzaq şagirdlərdən birinə deyil (müq. et. Yəh. 6:66), iman etdiyini söyləyən on iki seçilmiş həvaridən birinə deyilən bu söz nə qədər qorxuncdur! Çoxları bunu Yəh. 13:2 və ya 27 ilə əlaqələndiriblər. Bu ayənin başa düşülməsi ilə bağlı bir neçə sual vardır: (1) İsa niyə iblisi seçib? (2) bu kontekstdə iblis sözü nə mənə verir?

Birinci sual əvvəlcədən verilmiş peyğəmbərliklə bağlıdır (müq. et. Yəh. 17:12; Zəb. 41:9). İsa Yəhudanın nə edəcəyini bilirdi. Yəhuda bağışlanmaz günahın ən böyük nümunəsidir. Bir neçə il İsanı eşitdikdən, gördükdən, Onunla birlikdə olduqdan sonra Onu rədd edib.

İkinci sualın iki mənası mümkündür.

1. bəzisi düşünür ki, iblisin (Həv. 13:10 və Vəhy 20:2-də şeytan mənasında ARTIKLSİZ işlənmiş)

Yəhudaya daxil olması nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 13:2,27)

2. bu söz ümumi olaraq işlənmiş ola bilər (1Tim. 3:11; 2Tim. 3:3; Tit. 2:3-dəki kimi ARTIKLSİZ işlənib).

Yəhuda şeytan kimi sözün Əhdi-Ətiqdəki mənası ilə ittihamçı olub (Bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şəh”).

Yunan sözü böhtançı və qeybətçi mənasına gəlir. Yunan sözü mürəkkəbdir: “üstündən atmaq” deməkdir.

6:71 “Şimon İskaryot” Bu sözlə bağlı bir sıra nəzəriyyələr vardır (bu söz müxtəlif yunanca əlyazmalarda fərqli şəkildə yazılıb). Belə mənaları ola bilər:

1. Yəhudadakı Keriot şəhərindən olan bir adam
2. Qalileyadakı Kartan şəhərindən olan bir adam
3. pul daşımaq üçün istifadə olunan dəri çanta
4. ibranicə “boğmaq” sözü
5. yunanca qatıl bıçağı üçün işlənən söz

Əgər 1-ci variant düzgündürsə, Yəhuda On İki şagirdin içində yeganə yəhudalı olub. Əgər 5-ci variant düzgündürsə, Yəhuda Şimon kimi zelot olub.

Bu yaxında nəşr olunmuş bir kitabda Yəhuda müsbət şəkildə təsvir olunub. Kitabın adı “Yəhuda – İsanı ələ vermiş şəxs, yoxsa İsanın dostu?”, müəllifi Uilyam Klassen (William Klassen, *Judas, Betrayer or Friend of Jesus?* Fortress Press, 1996). Məncə, bu kitabın problemi ondan ibarətdir ki, müəllif Yəhyanın Müjdəsindəki qeydləri ciddiylə almır.

■ “**xəyanət**” Bu yunan sözü geniş işlənir və əksər hallarda neytral münasibət bildirir. Lakin Yəhudanın İsanı ələ verməsi kontekstində bu söz məşum bir mənə çaları qazanır. Yəh. 18:2-dəki qeydə bax.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yəhya 6-cı fəsildə Rəbbin Süfrəsindən bəhs olunurmu? Niyə və ya niyə yox?
2. İsa “Həyat çörəyi Mənəm” dedikdə nə nəzərdə tutub?
3. Niyə İsa izdihama o qədər qorxunc sözləri deyib?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 7-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsanın qardaşlarının imansızlığı	İsanın qardaşları iman etmirlər	İsa həyat suyudur	İsa və qardaşları	İsa bayram vaxtı Yerusəlimə çıxır və orada öyrədir
7:1-9	7:1-9	7:1-9	7:1-9	7:1
İsa Çardaqlar bayramında	Səməvi müəllim		İsa Çardaqlar bayramında	7:2-9
7:10-13	7:10-24	7:10-13	7:10-11 7:12-13	7:10-13
7:14-24		7:14-18 7:19-24	7:14-15 7:16-19	7:14-24
Məsih budurmu?	Məsih bu ola bilərmə?		7:20 7:21-24 O Məsihdirmi?	İnsanlar Məsihin kökündən söhbət edirlər
7:25-31	7:25-31	7:25-31	7:25-27 7:28-29 7:30-31	7:25-27 7:28-29 7:30
Məmurlar İsanı tutmaq üçün göndərilir	İsa və din başçıları		Mühafizəçilər İsanı tutmaq üçün göndərilir	İsa getməyinin yaxınlaşdığını əvvəlcədən bildirir
7:32-36	7:32-36	7:32-36	7:32-34 7:35-36	7:31-34 7:35-36
Həyat suyu axan çaylar	Müqəddəs Ruhun vədi		Həyat verən suyun axınları	Həyat suyu haqqındakı vəd
7:37-39	7:37-39	7:37-39	7:37-39	7:37-38 7:39
İnsanlar arasındakı bölünmələr	O kimdir?		İnsanlar arasındakı bölünmə	Məsihin kökü barədə təzə kəşflər
7:40-44	7:40-44	7:40-44	7:40-44	7:40-44
Başçıların imansızlığı	Başçılar tərəfindən rədd edilmə		Yəhudi başçılarının imansızlığı	
7:45-52	7:45-52	7:45-52	7:45 7:46 7:47-49 7:50-51 7:52	7:45-52

ÜÇÜNCÜ OXUMA ("Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi"ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-52-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Yəh. 5-ci və 6-cı fəsil Pasxa bayramı kontekstində yer alır. Yəh. 7:1-dən 10:21-ə qədər Çardaqlar bayramı kontekstində yer alır (Yəh. 7:2-dən sonrakı ayələr).
- B. Çardaqlar bayramı hər şeydən əvvəl biçin üçün şükür bayramı idi (Yığım bayramı adlanırdı, müq. et. Çıx. 23:16; 34:22). O bayramda eləcə də Misirdən Çıxış yad olunurdu (müq. et. Lev. 23:29-44 və Qan. 16:13-15). Bayram, bizim sentyabr-oktyabr aylarına düşən tişri ayının 15-də keçirilirdi.
- C. Yəh. 7-8-ci fəsillərdə İsanın Şənbə gününü pozmasına (Yəh. 5:16) və YAHVE ilə bir olma iddiasına (Yəh. 5:18) qarşı yəhudi irəli gələnlərinin düşmənliliyi təsvir olunur. Bu fəsillərdə onların neçə dəfə
 1. İsanı tutmağa, Yəh. 7:30,32,44; 10:39
 2. və öldürməyə, Yəh. 7:1,19,25; 8:37,40 (hab. Yəh. 11:53)
 çalışdığına diqqət yetirin.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:1-9

¹Bu hadisələrdən sonra İsa yalnız Qalileyada gəzirdi. Yəhudi başçılarının Onu öldürməyə çalışdıqlarına görə daha Yəhudeyada gəzmək istəmirdi. ²Yəhudilərin Çardaqlar bayramı yaxınlaşırdı. ³Qardaşları İsayə dedi: «Buradan çıxıb Yəhudeyaya get ki, şagirdlərin də etdiyən işləri görsün. ⁴Çünkü Özünü məşhur etməyə çalışsan adam heç nəyi gizlicə etmz. Sən bunları edirsənsə, Özünü dünyaya tanıtırsan. ⁵Çünkü qardaşları da Ona iman etmirdi. ⁶Onda İsa onlara dedi: «Mənim vaxtım hələ gəlməyib, sizin üçünsə hər vaxt münasibdir. ⁷Dünya sizə nifrət edə bilmz, amma Mənə nifrət edir, çünki Mən onun əməllərinin şər olduğuna şəhadət edirəm. ⁸Siz bayrama gedin, Mənsə hələ vaxtım tamam olmadığı üçün bu bayrama getməyəcəyəm». ⁹İsa bu sözləri söylədikdən sonra Qalileyada qaldı.

7:1 “Bu hadisələrdən sonra” Bu, zamanı bildiren ifadə deyil, hekayəni davam etdirməyə xidmət edən ədəbi üsuldur (müq. et. Yəh. 5:1; 6:1; 7:1; 21:1).

■ **“Yəhudi başçılarının Onu öldürməyə çalışdıqlarına görə”** Yəhyanın Müjdəsində “yəhudi” sözü çox vaxt məşum bir mənə çaları qazanır (müq. et. Yəh. 1:19; 2:18,20; 5:10,15,16; 6:41,52; 7:1,11,13,35; 8:22,52,57; 9:18,22; 10:24,31,33; 11:8; 19:7,12; 20:19). Yəhudilərin İsayə nifrəti, İsanı öldürmək niyyəti dəfələrlə qeyd olunub (müq. et. Yəh. 5:16-18; 7:19,30,44; 8:37,40,59; 10:31,33,39; 11:8,53).

7:2 “Yəhudilərin Çardaqlar bayramı” Biçin vaxtı keçirilən bu bayramda (müq. et. Lev. 23:34-44; Qan. 16:13-17) kəndlilər tarlalarda qurduqları kiçik çardaqlarda yaşayırdı; beləcə yəhudilər Misirdən Çıxışı yada salırdı. Bu bayramın mərasimləri və liturgiyası Yəh. 7:1-10:21-də İsanın öyrətdiyi təlimin zəminini təşkil edir (Yəh. 5-6-nın zəmini Pasxa bayramı olduğu kimi).

7:3 “Qardaşları” Bu, Yəh. 2:12-dən sonra İsanın ailəsi haqqında yazılan ilk sözlərdir. Aydındır ki, İsanın Öz ailəsi Onu hərəkətə gətirən səbəbləri, Onun üsulunu və ya məqsədini başa düşmürdü.

■ **“Buradan çıxıb Yəhudeyaya get”** Hər il Qalileyadan Yerusəlimə gedən ziyarətçilər (müq. et. Luka 2:41-44) nəzərdə tutulur. Yadda saxlayın ki, Yəhyanın Müjdəsinin mərkəzində İsanın Yerusəlimdəki xidməti durur.

7:4 “Özünü məşhur etməyə” aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “CƏSARƏT (PARRHĒSIA)”

■ **“edirsənsə”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yeni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən bir ifadədir.

■ **“Özünü dünyaya tanıtdır”** İsa onların Yəh. 7:4-də “dünya” sözünü nə mənada işlətdiyini anladı və Yəh. 7:7-də bu barədə öz fikrini bildirdi. Dünya İsanı qəbul etmirdi, xoş qarşılarmırdı, əksinə, Ona düşməncəsinə münasibət bəsləyirdi (müq. et. Yəh. 15:18-19; 17:14; 1Yəh. 3:13), çünki İsa dünyanın asiliyini və günahını aşkara çıxarırdı (müq. et. Yəh. 3:19-20).

İsanın Özünü tanıtməsi üçün qardaşlarının təsəvvür etdikləri yol (yəni möcüzələr) İsanın yolundan (çarmıx) çox fərqli idi. Yeş. 55:8-11-dəki peyğəmbərlik burada qabarıq şəkildə önə çıxır!

7:5 “Çünki qardaşları da Ona iman etmirdi” Bu yenə redaktorun bir qeydidir. İsa ilə bir evdə böyüyən adamların İsanı Məsih kimi qəbul etməsi yəqin ki çox çətin olardı (müq. et. Mark 3:20-21). İsa Öz ögey qardaş-bacılarının qayğısına qalıb. Dirildikdən sonra onlara da Özünü tanıtmaq məqsədilə görünüb. Onlar imana gəlirlər (müq. et. Həv. 1:14)! Yaqub Yerusəlimdəki imanlılar cəmiyyətinin rəhbəri olub. Həm Yaqubun, həm də Yəhudanın yazdığı məktublar Əhdi-Cədid kanonuna daxil olub.

7:6 “Mənim vaxtım hələ gəlməyib” Yəhyanın Müjdəsində və Məktublarında “vaxt” (*kairos*) sözünə yalnız burada (iki dəfə) və Yəh. 7:8-də rast gəlinir. BAGD lüğəti üç başlıca mənasını verir.

1. məqbul vaxt (bax: 2Kor. 6:2)
əlverişli vaxt (bax: Luka 4:13)
müəyyən vaxt (bax: Mark 13:33; Həv. 3:20; 1Pet. 1:11)
2. münasib və ya uyğun vaxt
münasib vaxt (bax: Mat. 24:45; Luka 1:20)
təyin olunmuş vaxt (bax: Yəh. 7:8; 2Tim. 4:6)
3. esxatoloji vaxt (bax: Luka 21:8; Rom. 13:11; 1Sal. 5:1; 2Sal. 2:6)

2-ci və 3-cü variantların mənaları üst-üstə düşür.

İsa Öz missiyasını anlayırdı (müq. et. 12:23; 13:1; 17:1-5). Müjdədəki bu hadisələr ilahi bir cədvələ görə meydana gəlirdi (müq. et. Luka 22:22; Yəh. 7:30; 8:20; Həv. 2:23; 3:18; 4:28).

7:7 “Dünya” Bax: Xüsusi mövzu: “Paulun *Kosmos* (dünya) sözünü işlətməsi”.

7:8

NASB “Siz özünüz bayrama gedin; mən bayrama getmirəm”
NKJV “Siz bu bayrama gedin. Mən hələ bu bayrama getmirəm”
NRSV, NJB “Bu bayrama özünüz gedin. Mən bu bayrama getmirəm”
TEV “Siz bayrama gedin. Mən bu bayrama getmirəm”

Bəzi qədim yunanca əlyazmalarda (Ⲁ, D və K) “hələ” ZƏRFİ yoxdur. Çox güman ki, bu, mətni köçürən adamların Yəh. 7:8 və 10 arasındakı zahiri ziddiyyəti aradan qaldırmaq cəhdi olub. Bu ZƏRF, MSS P⁶⁶, P⁷⁵, B, L, T və W-ya daxil edilib (NKJV, İyirminci əsr Əhdi-Cədid, NIV).

Bu qısa ifadəni belə anlamaq olar:

1. mən sizinlə (sizin niyyətlərinizlə) oraya getmirəm
2. Mən bu səkkiz günlük bayramın ortasında oraya gedirəm (bayram rəmzləri vasitəsilə Özünü tanıtmaq üçün)

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:10-13

¹⁰Ancaq Onun qardaşları bayrama gedəndən sonra O da açıq yox, gizlicə bayrama getdi. ¹¹Yəhudi başçıları bayramda İsanı axtararaq «O haradadır?» deyirdilər. ¹²Camaat arasında Onun barəsində çoxlu dedi-qodu gəzirdi. Bəzisi «yaxşı adamdır», başqaları isə «xeyr, xalqı aldadır» deyirdi. ¹³Lakin Yəhudi başçılarının qorxusundan heç kəs Onun barəsində açıq danışmırdı.

7:11 “Yəhudi başçıları” Bu fəsildə dörd ayrı qrupun İsa ilə əlaqədə olduğu təsvir olunur.

1. Onun qardaşları
2. “yəhudi başçıları”

3. “camaat”, yeni Çardaqlar bayramına gələn ziyarətçilər
4. “yerusəlimlilər”, yeni Sinedrionu tanıyan və İsanı öldürmək planlarına bələd olan yerli xalq

7:12 “Camaat arasında Onun bərsində çoxlu dedi-qodu gəzirdi” Müjdə həmişə hər camaatda belə nəticəni doğurur. Bu, insanlar arasında müxtəlif ruhani qabiliyyət və səviyyələri üzə çıxarır (müq. et. Yəh. 7:40-44).

■ **“xalqı aldadır”** Bu FEİL – *planaō* – aşağıdakı mənalarda işlənir:

1. yalançı müəllimlər (bax: Mat. 24:11; 2Tim. 3:13; 1Yəh. 1:8; 2:26; 3:7)
2. yalançı məsihlər (bax: Mat. 24:4-5,24); Yəhyanın Müjdəsində yəhudilərin İsanı bu kimi yalançı bir məsih saydığını görürük (müq. et. Yəh. 7:12,47; Mat. 27:63)
3. insanların özlərini aldatması (müq. et. 1Kor. 3:18; 1Yəh. 1:8) və ya
4. insanların aldanması (müq. et. 1Kor. 6:9; 15:33; Qal. 6:7; Yaq. 1:16)

Bu söz həmçinin öz orbiti ilə hərəkət etməyən planetlərə işarə edirdi. Belə planetlərə “dolaşan” deyilirdi.

7:13 “Yəhudi başçıları” Hərfi tərcümədə “yəhudilər”. Lakin oradakı bütün insanlar yəhudi olduğuna görə, burada yalnız Yerusəlimdəki dini başçıların nəzərdə tutulduğu bəlli olur. Yəh. 7:1-dəki qeydə bax.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:14-18

¹⁴Artıq bayramın yarısı keçəndə İsa məbədə gedib təlim öyrətməyə başladı. ¹⁵Yəhudi başçıları buna heyrətlənib dedilər: «Bu Adam yaxşı təhsil almadığı halda necə olub ki savadlıdır?» ¹⁶İsa da onlara cavab verdi: «Öyrətdiyim təlim Mənim deyil, Məni Göndərənindir. ¹⁷Kim Onun iradəsini yerinə yetirmək istəyirsə, təlimimin Allahdan olduğunu, yoxsa Özümdən söylədiyimi biləcək. ¹⁸Özündən söyləyən öz izzətini axtarır, lakin Onu Göndərənə izzət axtaran Şəxs haqdır, Onda yalan olmaz».

7:14 “Artıq bayramın yarısı keçəndə” İsanın o ana qədər gözləməyinin səbəbi bəlli deyil, lakin güman etmək olar ki, bu yolla İsa ziyarətçilərin və şəhər xalqının Onu və xidmətini öz aralarında müzakirə etməyinə imkan verib. Habelə yəhudi başçılarının öz düşmənçiliyini aşkara çıxarmağına da imkan verib (müq. et. Yəh. 7:13).

■ **“təlim öyrətməyə”** İsa damışanda

1. təlim öyrədirdi, Mat. 4:23; 5:2,19; 7:29, və s.; Yəh. 6:59; 7:14,28,35; 8:20,28
2. vəz edirdi (Müjdəni yayırdı), Luka 4:18; 7:22; 9:6; 20:1

Ehtimal ki, bu sözlər, İsanın Öz yaratdığı insanlara Allahın həqiqətlərini çatdırması mənasında sinonim kimi işlənib. Vəhy həmişə bildirmək və dəyişdirmək məqsədi daşıyıb. Vəhy insandan qərar verməyi və həyat tərzini dəyişdirməyi tələb edib. Həqiqət hər şeyi dəyişdirir!

7:15 “Bu Adam yaxşı təhsil almadığı halda necə olub ki savadlıdır?” Bu deməkdir ki, İsa heç vaxt nə rəsmi rabbinik məktəbə gedib, nə də məşhur rabbilərdən birinin şagirdi olub. “Bu adam” ifadəsində hörmətsizlik mənə çaları vardır (müq. et. Yəh. 18:17,29).

İsanın təlimi (1) məzmun və (2) forma baxımından dinləyiciləri çox vaxt təəccübləndirib (müq. et. Mark 1:21-22; Luka 4:22). Başqa rabbilər bir-birindən sitat gətiriblər, İsa isə birbaşa Allahdan sitat gətirib!

7:16 İsa yenə də nəinki Ataya tabeliyi (Yəh. 5:19-dəki qeydə bax), həm də Atanı unikal şəkildə tanıması ilə Özünə diqqət çəkib. Onların dünyəvi müəllimləri olub; İsanın isə səmavi Müəllimi olub.

■ **“istəyirsə”** Bu, potensial və ya mümkün hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu, bir yandan Müjdənin hər kəsə təklif olunması (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16), digər yandan Allahın tam ixtiyarı (müq. et. Yəh. 6:44,65) paradoksudur. Ruh insanın ürəyini açmalıdır (müq. et. Yəh. 16:8-13).

7:18 İsa günahlı bəşəriyyətdən fərqli olaraq Özünün misilsizliyini elan edir: (1) O Öz izzətini axtarmır; (2) Atasının izzətini axtarır; (3) O haqdır; (4) O günahsızdır.

■ **“Onu Göndərənə izzət”** Hərfi tərcüməsi “Onun izzəti/ehtişamı”; Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

■ **“Onda yalan olmaz”** İsa bizim uğrumuzda ölə bildi, çünki Öz günahı üçün ölməli deyil idi (2Kor. 5:21). İsanın günahsızlığı teoloji baxımdan həlledici məsələdir. Həmin məsələ tez-tez və müxtəlif yollarla ifadə edilir.

1. Luka 23:41
2. Yəh. 6:69; 7:18; 8:46; 14:30
3. 2Kor. 5:21
4. İbr. 4:15; 7:26; 9:14
5. 1Pet. 1:19; 2:22 (Yeş. 53:9)
6. 1Yəh. 2:29; 3:5,7

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:19-24

¹⁹«Qanunu sizə Musa vermədimi? Amma heç biriniz Qanuna əməl etmirsiniz. Niyə Məni öldürməyə çalışırsınız?» ²⁰Xalq cavab verdi: «Səndə cin var. Kim Səni öldürməyə çalışır?» ²¹İsa onlara dedi: «Mən bir iş gördüm və hamınız buna heyvətlənirsiniz. ²²Musa sizə sünnət etməyi buyurdu, amma Musa yox, ata-babalarınız bunun əsasını qoydu. Siz Şənbə günü də adamı sünnət edirsiniz. ²³Musanın Qanunu pozulmasını deyər Şənbə günü adam sünnət edilir; bəs Şənbə günü bir adamı tamam sağaltdığıma görə Mənə niyə qəzəblənirsiniz? ²⁴Zahirə görə mühakimə etməyin, ədalətlə mühakimə edin».

7:19 Qrammatik quruluşuna görə “bəli” cavabı gözlənilir.

■ **“heç biriniz Qanuna əməl etmirsiniz”** Bu söz, bayram zamanı Yerusəlimə gələn yəhudiləri yəqin ki sarsıtmışdır.

Musanın Qanunu qəsdən adam öldürməni açıq şəkildə qadağan etmişdir, lakin başçıların planlaşdırdığı qətl, qəsdən adam öldürməkdən başqa bir şey deyil idi. Yerli xalq bunu bilirdi, lakin öz başçılarının planlarına mane olmaq və ya heç olmasa şikayət etmək arzusunda deyil idi.

■ **“Niyə Məni öldürməyə çalışırsınız?”** 7:20-dəki sual dini başçılar deyil, İsanı öldürmək qəsdindən xəbərsiz olan ziyarətçilər tərəfindən verilib. Daha sonra, Yəh. 7:25-də yerusəlimlilər artıq İsanı öldürmək qəsdindən xəbərdar idi.

Dini başçılar həmçinin İsanın qüdrətini və biliyini izah etmək üçün Onun cinə tutulmuş olduğunu elan ediblər (müq. et. Mat. 9:34; 11:18; 12:24; Mark 3:22-30; Yəh. 8:48-52; 10:20-21).

7:20 “Səndə cin var” İsa ilə qarşılaşan hər kəs İsanın ruhani qüvvəyə malik olduğunu açıq-aşkar görürdü. Yalnız Onun o qüvvəsinin mənbəyi barədə sual vermək olardı. Yəhudi başçıları İsanın “ələmət/möcüzə”lərini inkar edə bilmədiyinə görə qüvvəsinin şeytandan gəldiyini elan ediblər (müq. et. Yəh. 8:48-49,52; 10:20).

Bu kontekstdə Çardaqlar bayramına gələn ziyarətçilər də eyni ifadəni işlədib, yalnız başqa mənada. İsanın ağla sığmayan, paranoid şəkildə hərəkət etdiyini deyiblər.

XÜSUSİ MÖVZU: “CİNLƏR (MURDAR RUHLAR)”

7:22

NASB, NKJV “(ona görə deyil ki, bu, Musadandır, lakin atalardandır)”

NRSV “(bu, əlbəttə, Musadan deyil, Əcdadlardandır)”

TEV “(lakin bunun əsasını qoyan Musa yox, ata-babalarımızdır)”

NJB “--ancaq bu ondan başlamayıb, əcdaddan qaynaqlanır—“

Sünnət adəti Musanın Qanunundan başlamayıb (müq. et. Çıx. 12:48; Lev. 12:3), lakin YAHVE ilə xüsusi əhdinin əlaməti olaraq İbrahimə verilib (müq. et. Yar. 17:9-14; 21:4; 34:22).

■ **“Siz Şənbə günü də adamı sünnət edirsiniz”** İsa onu demək istəyirdi ki, onlar uşağın sünnət edilməsi üçün Şənbə günü ilə bağlı qayda-qanunlarını pozmağa hazır olduqları halda (müq. et. *Şab* 132a; *Sabh.* 18:3; 19:1-6), xəstənin sağaldılması üçün Şənbə günü ilə bağlı qayda-qanunlarının pozulmasına razı deyil idilər. Dərək etmək vacibdir ki, İsa bu fəsillərdə daim rəbbinik yəhudiliyinin məntiq və düşüncə formalarından istifadə edir.

■ **“sünnət edilir”** Hərfi tərcüməsi “sünnət edilirə”. Bu, BİRİNCİ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir.

■ **“Şənbə günü bir adamı tamam sağaltdıma görə Mənə niyə qəzəblənirsiniz?”** Burada ya Yəh. 5:1-9-da bəhs edilən, ya da bayram zamanı baş verən və Yazıda qeyd edilməyən şafa möcüzəsi nəzərdə tutulur.

“Qəzəblənmək” olaraq tərcümə olunan söz (*cholaō*) bütün Əhdi-Cədidə yalnız burada rast gəlinən nadir bir sözdür. Ümumiyyətlə yunan ədəbiyyatında nadir olan bu söz (BAGD, s. 883 və MM, s. 689) “Öd” (*cholē*, müq. et. Mat. 27:34) sözü ilə eyni kökə malikdir. İsanın bundan (yəni bir mənə çalarından) istifadə etməsinin səbəbi bəlli deyildir. Ola bilər ki, bu söz “müqəddəs qəzəb”ə işarə edir, yəni o mənada ki, onlar Allahın iradəsini və İsanın guya pozduğu qanunlarını müdafiə etdiklərini düşünürdü.

7:24 “Zahirə görə mühakimə etməyin, ədalətlə mühakimə edin” Bu, İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR və artıq gedən prosesin dayandırılması mənasına gəlir. Ondən sonra təcillik mənasını verən AORİST ƏMR ŞƏKLİNDƏN istifadə olunur. Ehtimal ki, burada Yeş. 11:3-ə istinad edilib.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:25-31

²⁵Onda Yerusəlimlilərin bəzisi dedi: «Öldürməyə çalışdıqları Bu deyilmi? ²⁶Budur, O açıq danışır, amma Ona bir söz demirlər. Bəlkə rəhbərlər, doğrudan da, Onun Məsih olduğunu öyrəndilər? ²⁷Ancaq bu adamın haradan olduğunu bilirik, halbuki Məsih gələndə Onun haradan olduğunu heç kəs bilməyəcək». ²⁸İsa məbəddə təlim öyrədərkən nida edib dedi: «Doğrudan da, Məni tanıyırsınızmı, haradan gəldiyimi bilirsinizmi? Mən Özümdən gəlmədim, lakin Məni Göndərən haqdır. Siz Onu tanıyırsınız, ²⁹Mənsə Onu tanıyıram, çünki Ondən gəlmişəm və O Məni göndərirdi». ³⁰Bu sözlərə görə İsanı tutmağa çalışdılar, lakin heç kəs Ona toxunmadı, çünki vaxtı hələ çatmamışdı. ³¹Ancaq xalq arasından çoxu Ona iman edib dedi: «Məsih gələndə bu Adamın etdiklərindən çox əlamət göstərəcəkmi?»»

7:25 “Öldürməyə çalışdıqları Bu deyilmi?” Bu sualın qrammatik formasına görə “bəli” cavabı gözlənilir (müq. et. Yəh. 5:47;7:19). Bu sual, Yəh. 7:36-ya qədər verilən sualların birincisidir.

7:26

NASB, REV,

NET

“O xalqın qarşısında danışır”

NKJV

“O cəsarətlə danışır”

NRSV, NJB

“o açıq danışır”

Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”

NASB

“Rəhbərlər əslində bunun Məsih olduğunu bilmirlər, elə deyil?”

NKJV

“Rəhbərlər doğrudan bilirlərmi ki, bu həqiqətən Məsihdir?”

NRSV

“Ola bilərmi ki, başçılar həqiqətən bunun Məsih olduğunu bilirlər?”

TEV

“Ola bilərmi ki, onlar həqiqətən onun Məsih olduğunu bilirlər?”

NJB

“Həqiqətən ola bilərmi ki, başçılar onun Məsih olduğunu dərk ediblər?”

Qrammatik quruluşuna görə “xeyr” cavabı gözlənilir. Bununla belə, “bəli” cavabının ehtimalı da ifadə olunur (müq. et. Yəh. 1:31; 4:29).

7:27 “bu adamın haradan olduğunu bilirik, halbuki Məsih gələndə Onun haradan olduğunu heç kəs bilməyəcək” Bu söz, Mal. 3:1-ə əsasən Məsihin qəflətən məbəddə zübur edəcəyinə dair rəbbinik məsihi ənənəsi ilə əlaqəlidir. Həmin ənənə I Xanok 48:6 və IV Ezra 13:51-52-də də əksini tapmışdır.

7:28 Bu ayədə İsanın iki bəyanatı yer alır.

1. Onu Allah göndərmiş (müq. et. Yəh. 3:17,34; 5:36,38; 6:29; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,18,21,23,25; 20:21)
2. onlar Allahı tanıyırlar (müq. et. Yəh. 5:37,42; 8:19,27,54-55; 16:3)

Yəhya İsanın “nida etdiyini” yaxud bağırdığını qeyd edib (müq. et. Yəh. 7:37; 12:44; Mat. 8:29). İsa eşidilmək üçün səsini qaldırıb. Bu, bir mənada, ədəbi cəhətdən, İsanın “Amin” və ya “Amin, Amin” ilə başladığı sözlərə bənzəyir. O, bu istehzal sözləri xüsusilə vurğulamaq istəyirdi. Yəh. 7:29-da məsələ üzə çıxarılır! Onlar elə bilirlər ki, İsa Qalileyadandır (müq. et. Yəh. 7:41), həqiqətdə isə O, göydəndir!

■ **“Məni Göndərən haqdır”** Ata haqdır (müq. et. Yəh. 3:33; 8:26; 1Yəh. 5:20), Oğul da həmçinin (müq. et. Yəh. 7:18; 8:16). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)”.

7:29 “Mənsə Onu tanıyıram, çünki Ondan gəlmişəm və O Məni göndərdi” Bu, Yəhyanın Müjdəsində şaquli dualizmin başqa bir misalıdır. Yəhudi başçıların fikrincə küfr olan bu söz onları İsanı öldürmək qəsdində daha da möhkəmləndirib. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostello*)”.

7:30 “İsanı tutmağa çalışdılar” Bu FEİL BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR və belə mənaları daşıyır: (1) onlar Onu tutmaq üçün fürsət axtarmağa başlayıblar, (2) onlar Onu həbs etməyə təkrar-təkrar cəhd ediblər, lakin Onun Məsih olduğuna inanan ziyarətçilərin arasında qarışıqlığın düşməsinə istəməyiblər.

■ **“çünki vaxtı hələ çatmamışdı”** Bu, ilahi cədvəlinə əsaslanan, tez-tez təkrar olunan peyğəmbərlik idiomudur (müq. et. Yəh. 2:4; 7:6,30; 8:20; 12:23,27; 13:1; 17:1).

7:31 “Ancaq xalq arasından çoxu Ona iman edib” Onların İsayə imanı, məsihi vəzifələrinə dair səhv fikirlərinə baxmayaraq, həqiqi iman olub. Heç kimin imanı “kamil” deyildir (müq. et. Nuh, İbrahim, Musa, Davud, On İki şagird) Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi”.

Müjdənin təqdim edildiyi yerdə həmişə belə olur. Kimisi iman edir, kimisi şübhələnir, kimisi qəzəblənir. Bu, sirlərin kəşifdiyi nöqtədir:

1. Allahın seçməsi
2. insanın günahkarlığı

Burada bir sirr vardır. Bu qədər nurun parlacağı yerdə olan imansızlıq məni həmişə dəhşətə salır. İsanın ailə üzvlərini bir-birinə qarşı salacağına dair sözlərinin mənbəyi yəqin ki budur. Müjdə bəzilərinə sülh gətirər, bəzilərinə münafişə!

■ **“Məsih gələndə bu Adamın etdiklərindən çox əlamət göstərəcəkmiz?”** Yunan qrammatik formasına görə “yox” cavabı gözlənir.

Corc E. Ladd “Əhdi-Cədid teologiyası” (George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*) kitabında bir adamın İsayə olan imanını artırmaq üçün “əlamət”lərdən istifadə haqqında maraqlı bir fikir irəli sürür:

“Əlamətlərin imanla əlaqəsi heç də asan bir sual deyildir, çünki, görünənə görə, bunun iki tərəfi vardır. Bəzən əlamətlər insanı İsayə imana gətirməyə xidmət edir (2:23; 6:14; 7:31; 10:42). Digər yandan, əlamətləri görəndə və yenə də iman etməyən insanlar da vardır (6:27; 11:47; 12:37). Bundan əlavə, İsa əlamətləri görməyincə iman etmək istəməyən yəhudiləri məzəmmət edib (4:48; 6:30). Cavab əlamətlər və iman arasındakı bir növ gərginlikdə axtarılmalıdır. Əlamətlərin həqiqi mənasını və İsayə şahadətini dərk etmək üçün iman lazımdır; imanı olmayan adamlar üçün əlamətlər mənasız qeydi-adi hadisələrdən başqa bir şey deyildir. İtaətkar adamlar əlamətləri, öz imanını möhkəmləndirmək və dərinləşdirmək üçün vasitə olaraq görür. Bəllidir ki, İsanın əlamətləri, insanı iman etməyə məcbur etmək üçün nəzərdə tutulmayıb. Digər yandan, İsanın işləri Onun missiyasında baş verən hadisələri görməyə qabil olanlar üçün yetərli şahadət olur. İsanın işləri, mühakimə vasitəsi olaraq, kor adamların günahkar hallarında daha da kök salmalarına xidmət edəcəkdir” (s. 274).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:32-36

³²Farisəylər xalqın İsa haqqında belə dedi-qodu etdiyini eşitdilər. Başçı kahinlər və farisəylər Onu tutmaq üçün mühafizəçilər göndərdi. ³³İsa dedi: «Bir az müddət də Mən sizinlə olacağam, sonra isə Məni Göndərənə yanına gedəcəyəm. ³⁴Siz Məni axtarıb tapmayacaqsınız və Mənim olacağım yerə gələ bilməzsiniz». ³⁵Bunun cavabında Yəhudilər öz aralarında dedilər: «Bu Adam hara gedəcək ki, Onu tapa

bilməyəcəyik? Yunanlar arasına səpələnmiş Yəhudilərin yanına gedib Yunanlaramı təlim öyrədəcək? ³⁴“Siz Məni axtarıb tapmayacaqsınız və Mənim olacağım yerə siz gələ bilməzsiniz” sözü ilə nə demək istəyir?»

“Başçı kahinlər və fariseylər” Sinedrion üzvləri nəzərdə tutulur (bax: Xüsusi mövzu: “Sinedrion”). Yalnız bir nəfər baş kahin var idi, lakin Roma işğalından sonra bir neçə varlı yəhudi ailəsi bu vəzifə üçün rəqabət edib və baş kahinlik bir ailənin üzvündən digər üzvünə keçib.

■ **“Onu tutmaq üçün mühafizəçilər göndərdi”** “Məbəd polisi” olan levililərdən bəhs olunur. Onların məbəddən kənarda səlahiyyətləri məhdud olub (müq. et. Yəh. 7:45,46; 18:3,12,18,22).

7:33 “Bir az müddət də Mən sizinlə olacağam” Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan ifadədir (müq. et. Yəh. 12:35; 13:33; 14:19; 16:16-19). İsa kim olduğunu, başına nəyin və nə vaxt gələcəyini bildirdi (müq. et. Yəh. 12:23; 13:1; 17:1-5).

■ **“Məni Göndərənün yanına gedəcəyəm”** İsa Özünün xilas missiyasının yekun hadisələrindən: çarmıxa çəkilməsi, dirilməsi, göyə qaldırılması və əzəli izzətinə qayıtmasından bəhs edir (müq. et. Yəh. 17:1-5; Həv. 1).

7:34 Bu ifadə İsanın Öz şagirdləri ilə yuxarı otaqdakı söhbətinə çox bənzəyir (Yəh. 13:33; müq. et. Yəh. 7:36 və 8:21). Ancaq burada söhbət imansızlardan (yəni camaatdan, yerusəlimlilərdən və yəhudi başçılarından) gedir.

7:35-36 “Yunanlar arasına səpələnmiş Yəhudilərin yanına gedib Yunanlaramı təlim öyrədəcək?” Yunan qrammatik quruluşuna görə “xeyr” cavabı gözlənilir. Burada yenə istehza hiss olunur. Bu həmişə Allahın iradəsi olub (müq. et. Yar. 3:15; 12:3; Yeş. 2:2-4). Çardaqlar bayramında yəhudilər dünyanın millətləri üçün yetmiş öküz qurban verərdi. Onlar başqa millətlərə görə dua etməyə, onlara nur çatdırmağa özlərini borclu sayardı. Güman ki, bu, onların dediyi o sözlərin mədəni zəminini əks etdirir. “Yunanlar” dedikdə “başqa millətlər” nəzərdə tutulur. *Disperia* (“səpələnmiş”) sözü başqa millətlərin ölkələrində yaşayan yəhudilər mənasına gəlir (müq. et. Yaq. 1:1; 1Pet. 1:1). Bu, xalqın İsanın metaforik dilini səhv anlamasının başqa bir misalıdır.

Bu, İsanın şaquli dualizminin başqa bir misalıdır. Xalq Onun təlimlərinin “yuxarı” və “aşağı” kateqoriyaları əvəzinə Onun dediyini hərfi mənada şərh etdiyi üçün Onu səhv başa düşürdü. İsa Atadan gəlib, Ataya qayıdırdı.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:37-39

³⁷Bayramın sonuncu, təntənəli günündə İsa qalxıb nida edərək dedi: «Kim susayıbsa, yanıma gəlib içsin. ³⁸Müqəddəs Yazılarda deyildiyi kimi, Mənə iman edənün daxilindən həyat suyu axan çaylar çıxacaq». ³⁹Bunu Ona iman edənlərin alacaqları Ruh barədə söylədi. Ruh isə hələ yox idi, çünki İsa hələ izzətlənməmişdi.

7:37 “Bayramın sonuncu, təntənəli günündə” Bunun yeddi günlük bayram (müq. et. Qan. 16:13), yoxsa səkkiz günlük bayram (müq. et. Lev. 23:36; Neh. 8:17; II Makkavey 10:60 və İosif Flaviy) olduğu sual altındadır. Yəqin ki, İsanın dövründə bu, səkkiz günlük bayram idi, lakin bayramın son günündə əvvəlki yeddi gündəki kimi Şiloah hovuzundan götürülən su qurbangahın altına tökülməz idi. Talmudun Yeş. 12:3-dən sitat gətirən Sukkah traktatında bu mərasim haqqında yazılmışdır. Güman ki, bu, biçin üçün yağışın yağması məqsədilə edilən duanın vizual şəkli idi.

■ **“susayıbsa”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“Kim susayıbsa”** Bütün insanlar İsayə iman etməyə dəvət olunur! Yəh. 7:17-dəki qeydə bax.

■ **“yanıma gəlib içsin”** Yəh. 4:13-15-də İsa eyni metaforadan istifadə edir. Ola bilər ki, burada İsa Özünü su verən “Məsihi Qaya” olaraq təsvir edir (müq. et. 1Kor. 10:4). Bu yəqin ki Yeş. 55:1-3-dəki Əhdi-Ətiq dəvəti ilə əlaqəlidir. İsa milli adət-ənənələrindən istifadə edərək bayramda simvolik olaraq su tökür.

Bəzi erkən yunanca əlyazmalarda “yanıma” sözü buraxılıb (müq. et. MSS P⁶⁶, K* və D). P^{66c}, P⁷⁵, K^c, L, T və W-də bu söz vardır; əslində bunun nəzərdə tutulduğu kontekstdən bəlli olur. UBS⁴ bu əlavəni “B” dərəcəsi ilə

qiymətləndirir (yüksək əminlik). Yəhyanın Müjdəsində insanlar İsağa ümid bağlamağa təkidlə çağırılırlar. Müjdənin mərkəzində şəxsi çağırış durur.

7:38 “Mənə iman edən” Qeyd edin ki, bu söz İNDİKİ ZAMANDADIR. Bu onu göstərir ki, Yəh. 15-də “qalmaq” kimi, burada imanda şəxsi münasibət önə çıxır. Bax: Xüsusi mövzu: “Xilas üçün işlənən yunanca feil zamanları”.

■ **“Müqəddəs Yazılarda deyildi kimi”** Bu sitatın Müqəddəs Yazıda konkret yerini müəyyən etmək çətindir. Mümkün variantlar: Yeş. 12:3; 43:19-20; 44:3; 58:11; Yez. 47:1; Yoel 3:18; Zək. 13:1; və ya 14:8 - burada Allahın hüzurunun rəmzi olaraq məcazən esxatoloji sudan bəhs edilir. Bu halda əkinçilik bərəkətinin yeni çağında vəd olunan su, yeni əhdin iç təbiətinin metaforasına dönüşür. Ruh insanların ürəyində və ağılında fəal olacaq (müq. et. Yez. 36:27-38).

■ **“daxilindən həyat suyu axan çaylar çıxacaq”** Əvvəlki ƏVƏZLİYİN kimi ifadə etdiyinə dair bir neçə nəzəriyyə olmuşdur.

1. İsanın Özünə (müq. et. erkən imanlılar cəmiyyətinin ataları)
2. Məsihə iman gətirən imanlı fərdlərə
3. Yerusəlimə. Arami dilində bu əzəvlik, bir şəhəri ifadə edə bilər (bu, rəbbilərin fikridir, müq. et. Yez. 47:1-12 və Zək. 14:8)

“Əhdi-Ətiq teologiya və ekzegezasinın yeni beynəlxalq lüğəti”ndə (New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis, NIDOTTE) Yəh. 7:37b və 38a-nın punktuasiya variantlarına əsasən iki nəzəriyyə çox yaxşı, qısa və sadə bir surətdə təhlil edilib (NIDOTTE, I cild, s. 683).

İsa Özünü həyat suyu adlandırır (müq. et. Yəh. 4:10). Bu kontekstdə İsanın ardıcılığını həyat suyu ilə təmin edən, bu suyu onların daxilində meydana gətirən, Müqəddəs Ruhdur (müq. et. Yəh. 7:39). Bu, Ruhun imanlının içində Məsihin surətini yaratması ilə paraleldir (müq. et. Rom. 8:29; Qal. 4:19; Ef. 4:13).

7:39 “Ruh isə hələ yox idi, çünki İsa hələ izzətlənməmişdi” Burada yəqin ki Yəhyanın bu bəyanatın mənası haqqında daha sonrakı fikirləri (yəni redaktorun qeydi) əksini tapır (müq. et. Yəh. 16:7). Bu həmçinin həm Qolqotaya, həm də Əllinci Gün bayramına “izzət” olaraq baxmağın əhəmiyyətini göstərir (müq. et. Yəh. 3:14; 12:16,23; 17:1,5). Mövcud olan bir neçə variant Yəhyanın bunu dedikdə nə nəzərdə tutduğunu izah etmək üçün faydalı ola bilər.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:40-44

⁴⁰Xalqın bir qismi bu sözləri eşidəndə «Bu, doğrudan da, gəlməli olan peyğəmbərdir» dedilər. ⁴¹Başqaları isə «Bu, Məsihdir» söylədi, ancaq bəziləri dedi: «Nə? Məsih Qalileyadanmı gəlir? ⁴²Məgər Müqəddəs Yazılarda deyilmir ki, Məsih Davudun nəslindən, Davudun yaşadığı Bet-Lexem kəndindən gəlir?» ⁴³Beləcə İsa barədə xalq arasında fikir ayrılığı oldu. ⁴⁴Bəziləri Onu tutmaq istədi, amma heç kəs Ona toxunmadı.

7:40 “Bu, doğrudan da, gəlməli olan peyğəmbərdir” Qan. 18:15,18-də Musanın vəd etdiyi məsihi peyğəmbərdən bəhs olunur. Çoxları İsanı peyğəmbər olaraq qəbul ediblər (müq. et. Yəh. 4:19; 6:14; 9:17; Mat. 21:11). İsanın qüdrətini dərk edib, lakin şəxsiyyətini və işini səhv anlayıblar. İslam da İsanı peyğəmbər olaraq qəbul edir, lakin təlimini səhv anlayır.

7:41 “Başqaları isə «Bu, Məsihdir» söylədi” Bu göstərir ki, yunanca “Xristos” termini, “Məsh olunmuş” mənasına gələn ibrancə “Məsih” ilə eynidir. Əhdi-Ətiqdə padşahlar, kahinlər və peyğəmbərlər Allahın çağırışı və köməyinin əlaməti olaraq məsh olunardı. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS KİTABDA MƏSH (BDB 603)”.

■ **“ancaq bəziləri dedi: «Nə? Məsih Qalileyadanmı gəlir?»”** Yunan qrammatik quruluşuna görə bu suala “xeyr” cavabı gözlənilir. Bəs onda Yeş. 9:1 necə olub?

7:42 Bu sualın qrammatik quruluşuna görə “bəli” cavabı gözlənilir.

■ **“Davudun nəslindən”** (müq. et. 2Şam. 7; Mat. 21:9; 22:42).

■ **“Davudun yaşadığı Bet-Lexem kəndindən”** Burada yenə istehza hiss olunur (müq. et. Mik. 5:2-3 və Mat. 2:5-6).

7:43 İsa və İsanın təlimi həmişə insanların bölünməyinə səbəb olmuşdur (müq. et. Yəh. 7:48-52; 9:16; 10:19; Mat. 10:34-39; Luka 12:51-53). Bu, əkilən toxum məsələsinin sirridir (müq. et. Matta 13). Kimisinin ruhani qulaqları var, kimisinininki isə yoxdur (müq. et. Mat. 10:27; 11:15; 13:9,15 (iki dəfə), 16,43; Mark 4:9,23; 7:16; 8:18; Luka 8:8; 14:35).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 7:45-52

⁴⁵Buna görə də mühafizəçilər başçı kahinlərin və fariseylərin yanına qayıtdılar. Onlar mühafizəçilərdən «Niyə Onu gətirmədiniz?» deyə soruşdu. ⁴⁶Mühafizəçilər cavab verdilər: «Hələ indiyəcən heç bir insan belə danışmayıb». ⁴⁷Fariseylər onlara dedilər: «Yoxsa sizi də aldadıb? ⁴⁸Gör bir rəhbər yaxud bir farisey Ona iman etdimi? ⁴⁹Bu Qanunu bilməyən xalqa gəlincə, onlar lənətə gəlib!» ⁵⁰Aralarından biri – bundan qabaq İsanın yanına gələn Nikodim onlara dedi: ⁵¹«Qanunumuza görə, bir adama qulaq asmadan və nə etdiyini bilmədən onu mühakimə etmək doğrudurmu?» ⁵²Onlar Nikodimə dedi: «Bəlkə sən də Qalileyadansan? Araşdırsan, görərsən ki, Qalileyadan peyğəmbər çıxmaz».

7:46 “Mühafizəçilər cavab verdilər: «Hələ indiyəcən heç bir insan belə danışmayıb»”. Yəhyanın bu sözlərində yenə istehza hiss olunur. Bu son dərəcə heyranedicə şəhadətdir.

1. onlar izdihamdan qorxu duqlarını deməyiblər, halbuki bundan yaxşı bir bəhanə olmazdı
2. bu Məbəd polisləri İsa haqqında həmrəy olublar, izdiham isə bölünüb
3. o adamlar əmləri yerinə yetirməyə öyrəşiblər, öz rəyini bildirməyə yox

7:48 “Gör bir rəhbər yaxud bir farisey Ona iman etdimi?” Yunan qrammatik quruluşuna görə həm 7:47-də, həm də 7:48-də “xeyr” cavabı gözlənilir. “Rəhbər” dedikdə Sinedrion nəzərdə tutulur. Burada biz adətən bir-birinə qarşı son dərəcə düşmənçəsinə münasibət bəsləyən sadukeylər və fariseylərin (bütün Sinedrionun) İsayə qarşı birləşdiyini görürük (müq. et. Yəh. 11:47,57; 18:3).

7:49 “Bu Qanunu bilməyən xalqa gəlincə, onlar lənətə gəlib!” Bütün şifahi ənənəyə (müq. et. Qan. 27:26) riayət etmədiyinə görə dini rəhbərlərin həqarətlə baxdığı “ölkə xalqı” (*'am hā'āres*) nəzərdə tutulur. Yəh. 7:51-də Nikodim onlara deyəndə ki, onlar da İsayla rəftarları ilə Qanunu pozurlar, biz yenə Yəhyanın istehzasını hiss edirik.

Ah, dindarlığın faciəsi! Sadə xalqa lənət oxuyan (*eparatos*, Əhdi-Cədidə yalnız burada işlənilib) adamların özləri lənətə gəliblər! Əgər nur qaranlıq olubsa, zülmət nə qədər böyükdür! Xəbərdarlığa qulaq asın, ey siz, müasir mühafizəkar təhsilli dinçilər!

7:51 “Qanunumuza görə, bir adama qulaq asmadan və nə etdiyini bilmədən onu mühakimə etmək doğrudurmu?” Yunan qrammatik quruluşuna görə “xeyr” cavabı gözlənilir (müq. et. Çıx. 23:1; Qan. 1:16).

7:52 “Bəlkə sən də Qalileyadansan?” Bu söz, Sinedrionun İsayə qarşı düşmənçilik hissini göstərir.

■ **“Araşdırsan, görərsən”** Araşdırmaq sözü yəhudilikdə Müqəddəs Yazıları tədqiq etmək mənasını verir (müq. et. Yəh. 5:39). Burada yenə Yəhyanın istehzası gözə çarpır. Bəs İlyas (müq. et. 1Pad. 17:1) və Yunus (müq. et. 2Pad. 14:25), Huşə və Nahum necə olublar? Onlar yəqin ki Qan. 18:15,19; Yar. 49:10; 2Şam. 7-dəki “peyğəmbər”i nəzərdə tutublar.

7:53-8:11 8-ci fəslin başındakı qeydə bax.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. İsanın Yəh. 7-dəki sözlər hansı bayramın zəminində deyilib?
2. “Çardaqlar bayramı”nın məqsədini təsvir və izah edin.
3. Niyə dini rəhbərlər İsayə o qədər düşməncəsinə münasibət bəsləyib?
4. Bu fəsildə İsa barədə öz rəylərini bildiren müxtəlif qrupları sadalayın.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 8-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Zina üstündə tutulmuş qadın 7:53-8:11 İsa, Dünyanın Nurudur 8:12-20	Zinakar qadın Dünyanın Nuru ilə qarşılaşır 7:53-8:12 İsa Öz şəhadətini müdafiə edir 8:13-20	Zina üstündə tutulmuş qadın 7:53-8:11 İsa, Dünyanın Nurudur 8:12-20	Zina üstündə tutulmuş qadın 7:53-8:11 İsa, Dünyanın Nurudur 8:12 8:13 8:14-18 8:19a 8:19b 8:20 8:21 8:22 8:23-24 8:25a 8:25b-26 8:27-29 8:30 8:31-32 8:33 8:34-38 8:39a 8:39b-41a 8:41b 8:42-47 İsa və İbrahim 8:48 8:49-51 8:52-53 8:54-56 8:57 8:58 8:59	Zinakar qadın 7:53-8:11 İsa, Dünyanın Nurudur 8:12 İsanın Özü barəsində etdiyi şəhadətin müzakirə edilməsi 8:13-18 8:19a 8:19b 8:20 8:21 8:22-24 8:25a 8:25b-26 8:27-29 8:30 İsa və İbrahim 8:31-32 8:33-38 8:39-41a 8:41b-47 8:48-51 8:52-56 8:57-58 8:59
Mənim gedəcəyim yere gələ bilməzsiniz 8:21-30	İsanın gedişini əvvəlcədən bildirir 8:21-29 Həqiqət sizi azad edəcəkdir 8:30-36	8:21-30	Mənim gedəcəyim yere gedə bilməzsiniz 8:21 8:22 8:23-24 8:25a 8:25b-26 8:27-29 8:30 Həqiqət sizi azad edəcək 8:31-32 8:33 8:34-38 8:39a 8:39b-41a 8:41b 8:42-47 İsa və İbrahim 8:48 8:49-51 8:52-53 8:54-56 8:57 8:58 8:59	8:21 8:22-24 8:25a 8:25b-26 8:27-29 8:30 İsa və İbrahim 8:31-32 8:33-38 8:39-41a 8:41b-47 8:48-51 8:52-56 8:57-58 8:59
Həqiqət sizi azad edəcək 8:31-38	İbrahimin nəslə və şeytan 8:37-47	8:31-33 8:34-38 8:39-47	8:30 Həqiqət sizi azad edəcək 8:31-32 8:33 8:34-38 8:39a 8:39b-41a 8:41b 8:42-47 İsa və İbrahim 8:48 8:49-51 8:52-53 8:54-56 8:57 8:58 8:59	8:30 İsa və İbrahim 8:31-32 8:33-38 8:39-41a 8:41b-47 8:48-51 8:52-56 8:57-58 8:59
Atanız iblis 8:39-47	İbrahimin nəslə və şeytan 8:37-47	8:39-47	8:39a 8:39b-41a 8:41b 8:42-47 İsa və İbrahim 8:48 8:49-51 8:52-53 8:54-56 8:57 8:58 8:59	8:39-41a 8:41b-47 8:48-51 8:52-56 8:57-58 8:59
İbrahim olmazdan əvvəl Var olan Mənəm 8:48-59	İbrahim olmazdan əvvəl Var olan Mənəm 8:48-59	8:48-59	8:48 8:49-51 8:52-53 8:54-56 8:57 8:58 8:59	8:48-51 8:52-56 8:57-58 8:59

ÜÇÜNCÜ OXUMA ("Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi"ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturuma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

7:53-8:11-Ə DAİR MƏTNŞÜNASLIQ MƏSƏLƏLƏRİ

A. Yəh. 7:53-8:11, Yəhyanın Müjdəsinin orijinalına daxil deyil idi.

B. Bu ayələrin (yunan mətnində tək cümlə) İncilə daxil olmamasına dair sübut belədir:

1. Xarici sübut

a. ən qədim yunanca əlyazmalara daxil olmaması

1) papirus əlyazmaları -- P⁶⁵ (III əsrin əvvəlləri), P⁷⁵ (III əsr)

2) unsial əlyazmaları -- ⳨(IV əsr), B (IV əsr), A və C-də yəqin ki yoxdur. Yəhyanın Müjdəsinin bu yeri zədələnilib, lakin əlyazmanın qalan vərəqlərinin ölçüsünə əsasən bu ayələrin orada yer almadığı təsbitlənilib.

b. daha sonrakı əsrlərə aid olan və bu ayələri ehtiva edən yunanca əlyazmaların əksəriyyətində həmin mətn parçasının orijinal olmadığını bildirən ulduz kimi xüsusi işarələrin yer alması.

c. bu ayələrin sonrakı əsrlərə aid əlyazmalarda fərqli yerlərdə olması.

1) Yəh. 7:36-dən sonra

2) Yəh. 7:44-dən sonra

3) Yəh. 7:25-dən sonra

4) Lukanın Müjdəsində, 21:38-dən sonra

5) Lukanın Müjdəsində, 24:53-dən sonra

d. qədim tərcümələrdə yer almaması

1) qədim latın

2) qədim süryani

3) Peşitta (gec dövr süryani dili) dilində erkən nüsxələr

e. yunan məsihçi atalarının heç birinin yazılarında bu mətnə dair şərhin olmaması

f. bu ayələrin VI əsrin qərb əlyazması "Bezi" (D) kodeksində, latınca Vulqatada və Peşittonun gec nəşrlərində yer alması.

2. Daxili sübut

a. lüğət və üslub baxımından bu ayələr Yəhyadan daha çox Lukaya bənzəyir. Bəzi yunanca əlyazmalarda bunlar Luka 21:38-dən, digərlərində 24:53-dən sonra yer alır.

b. bunlar, Çardaqlar bayramından sonra İsanın yəhudi başçıları ilə söhbəti (7:1-52; 8:12- 59) kontekstinə heç uyğun gəlmir.

c. Sinoptik Müjdələrdə paralel yerləri yoxdur.

3. Bütün detalların müzakirəsi üçün bax: Bryus M. Metsqer "Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh" (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*) ss. 219-221.

C. Bu əhvalat, İsanın həyatından həqiqi şifahi ənənə ola bilər. Lakin İsanın həyatında Müjdələrin müəllifləri tərəfindən qeydə alınmamış çox əhvalat olub (Yəh. 20:30-31). Yalnız Müjdələrin müəllifləri Allahdan ilham almışlar. İsanın həyatında Allahdan ilham almış müəlliflər tərəfindən qələmə alınmamış bir əhvalatı, həqiqi olsa belə, Müjdələrə əlavə etməyə əlyazmaları köçürən şəxslərin ixtiyarı yox idi. Yalnız orijinal müəlliflərin Müqəddəs Ruhun verdiyi ilhamla İsanın işlərini və sözlərini seçməyə, təsvir etməyə və uyğunlaşdırmağa ixtiyarı var idi. Bu ayələr orijinal olmadığına görə, Allahdan ilham almış sayıla bilməz və Müqəddəs Kitablarımıza daxil edilməməlidir!

- D. Bu mətn parçasını şərh etməməyi qərara aldım, çünki bunun Yəhyanın qələmindən çıxdığına inanmıram və Allahdan ilham almış mətnin bir hissəsi olmadığını düşünürəm.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:12-20

¹²Sonra İsa yenə xalqa dedi: «Dünyanın nuru Mənəm. Mənim ardımca gələn heç vaxt qaranlıqda gəzməyəcək, həyat nuruna malik olacaq». ¹³Fariseylər Ona dedilər: «Sən Öz barəndə şəhadət edirsən, Sənin şəhadətin etibarlı deyil». ¹⁴İsa onlara cavab verdi: «Mən Öz barəndə şəhadət etsəm də, şəhadətim etibarlıdır, çünki haradan gəlib hara gedəcəyimi bilirəm. Sizə Mənim haradan gəlib hara gedəcəyimi bilmirsiniz. ¹⁵Siz bəşər qaydalarına görə mühakimə edirsiniz, Mənsə heç kəsi mühakimə etmirəm. ¹⁶Mən mühakimə etsəm də, verdiyim hökm doğrudur, çünki tək deyiləm, Məni göndərən Ata da Mənimlədir. ¹⁷Sizin Qanununuzda da yazılıb ki, iki nəfərin şəhadəti etibarlıdır. ¹⁸Mən Öz barəndə şəhadət edirəm, Məni göndərən Ata da Mənim barəndə şəhadət edir». ¹⁹Onda İsadən soruşdular: «Atan haradadır?» İsa cavab verdi: «Siz nə Məni, nə də Atamı tanıyırsınız. Əgər Məni tanısaydınız, Atamı da tanıyardınız». ²⁰İsa bu sözləri məbəddə, nəzir qutuları olan yerdə təlim öyrədərkən söylədi. Heç kəs də Onu tutmadı, çünki vaxtı hələ gəlməmişdi.

8:12 “Sonra İsa yenə xalqa dedi” Hərfi tərcüməsi “onlara dedi”. “Xalq” sözü bu fəsildə işlənməyib. Ehtimal ki, Çardaqlar bayramı başa çatmış, İsa məbəddə qalıb yəhudi başçıları ilə söhbət etməyə, onlara şəhadət etməyə çalışırdı.

Lakin İsa bayramın su tökmə mərasimindən Özüni tanımaq üçün istifadə etdiyi kimi, burada da bayramın işıqlar mərasimindən yenə Özüni tanımaq üçün istifadə edir. Yəh. 8:12-10:21-in hələ Çardaqlar bayramının son gününə aid olması ehtimalı vardır.

■ **“Dünyanın nuru Mənəm”** Görünür ki, Yəh. 6, 7 və 8-ci fəsillər İsrailin tarixindəki səhrada gəzib-dolaşdığı dövrə aiddir. İsanın Özü üçün seçdiyi metaforaların kökü o dövrə gedib çıxır.

1. Yəh. 6-da “manna” və “həyat çörəyi”
2. Yəh. 7-də “su” və “həyat suyu”
3. Yəh. 8-də “nur” və “*Shekinah* ehtişamı”.

Nur metaforası Yəhyanın Müjdəsinin çoxlu yerlərində təkrar olunur (müq. et. Yəh. 1:4-5, 8-9; 3:19-21; 9:5; 12:46).

Bunun tam nəyə işarə etməsi barədə mübahisələr vardır.

1. qədim qaranlıq qorxusu
2. Əhdi-Ətiqdə Allahın bir adı (müq. et. Zəb. 27:1; Yeş. 60:20; 1Yəh. 1:5)
3. Çardaqlar bayramında Qadınlar həyatında çıraqdanların yandırılması
4. Səhrada gəzib-dolaşma dövründə Allahın hüsurunun rəmzi olan *Shekinah* ehtişam buluduna bir işarə
5. Əhdi-Ətiqdə Məsihə aid adlar (müq. et. Yeş. 42:6, 49:6; Luka 2:32).

Rabbilər həmçinin Məsihdən danışdıqda “Nur” adından istifadə ediblər. İsanın Çardaqlar bayramında Qadınlar həyatında nəhəng çıraqların yandırılması kontekstində bu sözü dediyi açıq-aşkardır. Nurun Məsihə dair mənaları və Yəh. 1:4,8 ilə xüsusi olaraq səsleşməsi Məbəddəki mərasimlə üst-üstə düşür və İsanın həqiqi varlığını tanımasına imkan verir.

Bunlar Yəhyanın Müjdəsində yeddi “Mənəm” ifadəsindən biridir (orijinalda bütün bu ifadələrdə Mən mübtədə, isim xəbərdir, №7 kimi)

1. Həyat çörəyi Mənəm (Yəh. 6:35,41,48,51)
2. Dünyanın nuru Mənəm (Yəh. 8:12; 9: 5; müq. et. Yəh. 1:4,9; 12:46)
3. Qoyunların qapısı Mənəm (Yəh. 10:7,9)
4. Yaxşı Çoban Mənəm (Yəh. 10:11,14)
5. Dirilmə və həyat Mənəm (Yəh. 11:25)
6. Yol, həqiqət və həyat Mənəm (Yəh. 14:6)
7. Mən həqiqi Meynəyəm (Yəh. 15:1,5)

Yalnız Yəhyanın Müjdəsində yer alan bu unikal bəyanatlar İsanın şəxsiyyətinə işarə edir. Yəhya xilasın bu şəxsi cəhətlərini öne çəkir. Biz Ona güvənməliyik!

☐ **“Dünyanın”** Bu söz (*kosmos*, bax: Xüsusi mövzu: “Paulun *Kosmos* (dünya) sözünü işlətməsi”) İsa Məsihin Müjdəsinin ümumdünya miqyasını göstərir (müq. et. Yəh. 3:16).

☐ **“Mənim ardımca gələn”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Məsihciliyin hər şeydən əvvəl bir əqidə yaxud teologiya deyil, şəxsi münasibət və ondan irəli gələn şagirdlik həyatı olduğunu xatırlamaq gərəkdir (müq. et. Mat. 28:18-20; 1Yəh. 1:7).

☐ **“qaranlıqda gəzməyəcək”** Burada “xilas olmayanları korazehin edən” (müq. et. 2Kor. 4:4) şeytana işarə olunur. Allahın kəlamını “addımına çıraq... yollarıma işıq” (müq. et. Zəb. 119:105) kimi ifadələrlə təsvir edən Əhdi-Ətiq ayələrinə də işarə olunur.

“Nur”u qəbul edənlər fərqli həyat sürməlidirlər (müq. et. 1Yəh. 1:7)!

☐ **“həyat nuru”** İsa Allahın həyatına malikdir və bu həyatı Öz ardıcılılarına, Allahın Ona verdiyi şəxslərə bəxş edir (müq. et. Mat. 5:14).

☐ **“Fariseylər”** Bax: Xüsusi mövzu: “Fariseylər”.

☐ **“Sənin şəhadətin etibarlı deyil”** Yəhudilər qanuna görə sübut (yəni iki nəfər şahid, müq. et. Say. 35:30; Qan. 17:6; 19:15-21) tələb ediblər. İsa bu etiraza daha öncə cavab vermiş (müq. et. Yəh. 5:31-dən sonrakı ayələr) və bir neçə şahiddən bəhs etmişdi. Bu kontekstdə Onun şahidi Atadır!

8:14,16 “etsəm də... etsəm də” Bunların ikisi də potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Yəh. 8-dəki şərt formalarının əksəriyyəti bu növdəndir.

☐ **“haradan gəlib hara gedəcəyimi bilirəm”** Bu yenə “yuxarı və aşağı” dualizmidir. İsa Ata ilə birlikdə əzələdən mövcud olmasını yadında saxlayır, Öz missiyasını anlayır, peyğəmbərlik cədvəlini dərk edirdi (müq. et. Yəh. 1:1-4, 14-18; 7:28-29; 13:1; 17:5).

☐ **“Sizə Mənim haradan gəlib hara gedəcəyimi bilmirsiniz”** Bu yəqin ki Yəh. 7 ilə əlaqəlidir. Onlar İsanın doğum yerinə bələd deyil idi (müq. et. Yəh. 8:41-42), hara gedəcəyindən də xəbərsiz idi (müq. et. Yəh. 7:34-36; 8:21). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

8:15 “Siz bəşər qaydalarına görə mühakimə edirsiniz” Bu yenə 7-ci fəslə işarə edir (müq. et. Yəh. 8:24). Bax: Xüsusi mövzu: “Bəşər (*sarx*)”.

☐ **“Mənsə heç kəsi mühakimə etmirəm”** Bəziləri burada Yəh. 3:17 ilə 9:39 arasında ziddiyyət görürlər. İsa mühakimə etməyə yox, həyat verməyə gəlib. Onun dünyaya gəlməsi faktına əsasən, Onu rədd edənlər mühakimə olunurlar (müq. et. Yəh. 3:18-21).

8:16-18 Bu yenə də hər hansı bir məhkəmə işində iki şahidin vacibliyi məsələsi idi (müq. et. Say. 35:30; Qan. 17:6; 19:15). İsa Ata ilə bir olduğunu çox açıq şəkildə elan edir (müq. et. Yəh. 7:29; 14:9). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

8:16

NASB (1970),

NJB, REB “Məni göndərən Şəxs”

NASB (1995),

NKJV, NRSV,

NIV

“Məni göndərən Ata”

NASB-nin iki nəşri arasında uyumsuzluq olduğu kimi, UBS^{3,4} arasında da uyumsuzluq vardır

1. UBS³ “Ata”nı “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (MS P^{39,66,75}, Ɑ², B, L, T, W,

2. UBS⁴ “Ata”nı “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (MSS №*, D və bəzi qədim latın və süryani versiyalarda bu söz buraxılıb)

İsa heç vaxt yalnız deyildir! Ata həmişə Onunla birlikdədir (müq. et. Yəh. 8:16,29; 16:32), bircə istisna çarmıx ola bilər (müq. et. Mark 15:34).

Ünsiyyətin sevinci və kamala çatması, xilasın mahiyyətidir. Yaradılışın məqsədi, Allahın ünsiyyət quracağı şəxslər yaratması idi, belə ki O (yəni Məsih, müq. et. Yəh. 1:3; 1Kor. 8:6; Kol. 1:16; İbr. 1:2) YAHVÉ-nin surətinə və bənzərinə görə onları yaratmışdır (müq. et. Yar. 1:26,27). Bu ünsiyyətin pozulması, günahın cəzasıdır. Bunun bərpası İsanın missiyasının məqsədidir!

8:19 “Atan haradadır?” Onlar İsanın dediyini hələ fiziki səviyyədə, hərfi mənada anlayırdı. Onların qərəzli fikirləri, məğrur düşüncələri həqiqəti qəbul etməyə qabil deyil idi (müq. et. Yəh. 8:27). Bu səhv anlama, Yəhyanın Müjdəsinin ədəbi xüsusiyyətidir.

■ **“Əgər Məni tanısaydınız, Atamı da tanıyardınız”** Bu, İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Buna çox vaxt “faktın əksinə olaraq” deyirlər. “Əgər siz Məni tanısaydınız, amma tanımırsınız, Atamı da tanıyardınız, lakin Onu da tanımırsınız”. Bu mövzu Yəh. 5:37-dən təkrar olunur; Yəh. 7:28-dəki qeydə bax. Yəhyanın Müjdəsinin sxematik təsvirini vermək çətindir, çünki bu kitab təkrarlanan motivlərdən toxunan bir xalça, təkrar olunan melodiyaların bir simfoniyası kimidir.

8:20 “İsa bu sözləri məbəddə, nəzir qutuları olan yerdə təlim öyrədərəkən söylədi” Bu ayə yəqin ki olayın şahidi olan redaktorun başqa bir qeydidir. Rabbilik ənənəyə (*Shekalim* 6) əsasən, Qadınlar həyatında şeypur şəklində on üç qutu var idi, hər qutu xüsusi məqsəd xidmət edərdi (müq. et. Mark 12:41); Çardaqlar bayramında orada nəhəng çiraqlar yandırılırdı.

■ **“vaxtı hələ gəlməmişdi”** Yəh. 2:4-dəki qeydə bax.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:21-30

²¹Sonra İsa yenə onlara dedi: «Mən çıxıb gedirəm, siz Məni axtaracaqsınız və öz günahınız içində öləcəksiniz. Siz Mənim gedəcəyim yerə gələ bilməzsınız». ²²Onda Yəhudilər dedilər: «Məgər O Özünü öldürəcək ki, “siz Mənim gedəcəyim yerə gələ bilməzsınız” deyir?» ²³İsa onlara dedi: «Siz aşağıdansınız, Mən yuxarıdanam, siz bu dünyadansınız, Mənsə bu dünyadan deyiləm. ²⁴Buna görə də sizə “günahlarınız içində öləcəksiniz” dedim. Əgər inanmasanız ki, Mən Oyam, günahlarınız içində öləcəksiniz». ²⁵Onda «Sən Kimsən?» deyərək İsadən soruşdular. İsa onlara dedi: «Əvvəlcədən sizə nə söyləyirəmsə, Oyam. ²⁶Sizin barənizdə söyləyəcəyim və mühakimə edəcəyim çox şeylər var. Lakin Məni göndərən haqdır və Mən Ondən eşitdiklərimi dünyaya söyləyirəm». ²⁷İsanın onlara Ata barədə danışdığını anlamadılar. ²⁸Onda İsa dedi: «Bəşər Oğlunu yuxarı qaldırdığımız vaxt biləcəksiniz ki, Mən Oyam və Özümdən bir şey etmirəm, ancaq Ata Mənə necə öyrədibsə, o cür danışırım. ²⁹Məni Göndərən Mənimlədir. O Məni tək qoymadı, çünki Mən daim Onun xoşuna gələnləri edirəm». ³⁰İsa bu sözləri söylədiyi zaman bir çox adam Ona iman etdi.

8:21-22 “Siz Mənim gedəcəyim yerə gələ bilməzsınız... Məgər O Özünü öldürəcək..?” Yəh. 8:22-dəki suala “yox” cavabı gözlənir. Kontekstdən aydın olur ki, onlar İsanın dediyini səhv anlasalar da (müq. et. Yəh. 7:34-36), bunu Onun ölümü ilə əlaqələndiriblər. İosif Flaviydən öyrənirik ki, intihar edənlərin cəzası, cəhənnəmin ən aşağı yerlərinə məhkum olunmaq idi. Onların bu sualı açıq göstərir ki, onların fikrincə İsa orada olmalı idi.

8:21 “öz günahınız içində öləcəksiniz” “Günah” sözü Yəh. 8:21-də TƏKDƏDİR, Yəh. 8:24-də də CƏMDƏDİR. Başlıca olaraq onların İsanı Məsih kimi rədd etməsi nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 8:24). Sinoptik Müjdələrdə bağışlanmaz günah əslində buna deyilir. Onların başçıları İsanın söz və əlamətlərinin əzəmətli nurunu görə-görə Onu rədd edirlər.

Markın Müjdəsinə dair şərhimdən aşağıdakı qeydlərə baxın.

Mark 3:29 “kim Müqəddəs Ruha küfr edərsə” Bu sözü Əllinci Gündən öncəki tarixi zəminində anlamaq lazımdır. Bu, Allahın həqiqətinin rədd edilməsi mənasında işlənmişdir. Adətən “bağışlanmaz günah” olaraq adlandırılan bu ayənin təlimi aşağıdakı meyar işığında şərh edilməlidir:

1. Əhdi-Ətiqdə “bilmədən” və “qəsdən” edilən günahlar arasındakı fərq (müq. et. Say. 15:27-31)
2. İsanın Öz ailəsinin Ona iman etməməsinin bu kontekstdə fariseylərin imansızlığı ilə qarşılaşdırılması
3. Mark 3:28-də bağışlama haqqındakı sözlər
4. Müjdələrdəki paralel yerlər arasındakı fərqlər, ələlxüsus “Bəşər Oğlu”nun (müq. et. Mat. 12:32; Luka 12:10) “bəşər övladları” (müq. et. Mat. 12:31; Mark 3:28) ilə əvəz olunması.

Bunlar nəzərə alınsa, o əzəmətli nuru görə-görə İsanı Allahın vəhy və xilas vasitəsi olaraq rədd edənlərin bu bağışlanmaz günahı işlədiyini deyə bilərik. Onlar Müjdənin nurunu şeytanın qaranlığına döndəririlər (müq. et. Mark 3:30). Onlar Ruhun cəzətməsini, iqnəedici səsini rədd edirlər (müq. et. Yəh. 6:44,65). Bağışlanmaz günah, insanın hansısa bir hərəkəti və ya sözünə görə Allah tərəfindən rədd edilməsi deyil, qəsdən iman etməyən insanın Məsihdə olan Allahı davamlı olaraq rədd etməsidir (ilahiyatçılar və fariseylər kimi).

Bu günahı yalnız Müjdə ilə yaxından tanış olan şəxslər işlədə bilər. İsa barədəki xəbəri açıq şəkildə eşidənlər bunu rədd etdiklərinə görə ən böyük məsuliyyət daşıyırlar. Bu xüsusən dəfələrlə Müjdəni eşidib İsanı rədd edən müasir xalqlara aiddir (Amerika və Qərb mədəniyyətinin xalqları).

8:23 “Siz aşağıdansınız, Mən yuxarıdanam” Bu, Yəhyanın Müjdəsində şaquli dualizmin (yəni aşağı və yuxarı, müq. et. Yəh. 7:35-36; 18:36) başqa bir misəlidir.

Yəhyanın Müjdəsində yuxarıdan olan İsa və aşağıdan olan yəhudilər arasındakı təzad, yalnız bu Müjdəyə xas unikal bir dualizm təşkil edir. Sinoptik Müjdələrdə (Matta, Mark, Luka) indiki şəxər dövrü və gələcək salehlik dövrü olmaq üzrə yəhudilərin iki dövrü qarşılaşdırılır. Bu fərq üfqi dualizm və şaquli dualizm terminləri ilə qeyd edilib. İsa müxtəlif kontekstlərdə hər ikisini öyrədimi? Ehtimal ki, Sinoptiklər İsanın xalqa öyrətdiyi təlimi, Yəhya isə özəl olaraq şagirdlərə öyrətdiyi təlimi qələmə alıb.

■ **“siz bu dünyadansınız”** Bu dünya şəxər olanın hakimiyyəti altındadır (müq. et. 2Kor. 4:4; Ef. 2:2; 1Yəh. 5:19). Dünya (*kosmos*) üçün bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos* (dünya)”.

8:24 “Əgər inanmasanız” Bu, potensial hərəkəti bildirən, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

NASB, NKJV “siz inanmasanız ki, Mənəm O”
NRSV, JB “inanmasanız ki, Mən oyam”
TEV “inanmasanız ki, 'Var Olan Məməm”
NJB “inanmasanız ki, Mən Oyam”

Bu, İsanın Öz ilahi təbiətini necə anladığını göstərən ən qüvvətli bəyanatlarından biridir (yaxud, ehtimal ki, bu kontekstdə referent “Mesih”dir). Onun dediyi söz, Əhdi-Ətiqdə YAHVE-nin adı olaraq istifadə olunub (müq. et. “Var Olan Mənəm”, Çıx. 3:14). Bu, Yəhyanın Müjdəsindəki məşhur “Mənəm” ifadələrindən fərqlidir. Yunanca mətnə “Mən” mübtədə rolunda çıxış edir, xəbər isə buraxılıb (müq. et. Yəh. 4:26; 6:20; 8:24,25,58; 13:19; 18:5,6,8). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi”.

8:25 “Sən Kimsən?” Yəhudi başçıları İsanı küfrdə ittiham etmək üçün qanuni dəlil axtarır (müq. et. Mat. 26:57-68; Mark 14:53-65)! Onu öldürmək istəyirlər. Məqsəd, İsadan kim olduğunu öyrənmək deyil, Onu məhkum etməkdir.

Yəhyanın Müjdəsində (Sinoptiklərdən fərqli olaraq) İsa Özünün kim olduğunu açıqca elan edir! Onun sözləri (yəni Yəh. 8:24) və işləri (yəni Şənbə günü xəstəyə şəfa verməsi) səlahiyyətini nümayiş etdirir.

NASB “Sizə başlanğıcdan nə söyləyirəmsə, Oyam”
NKJV “Sizə başlanğıcdan nə söyləyirəmsə, məhz oyam”
NRSV “Ümumiyyətlə niyə Mən sizinlə danışıram”
TEV “Ta başlanğıcdan sizə nə dedimsə, oyam”
NJB “Ta başdan sizə nə dedimsə, oyam”

Əvvəllər yunanca əlyazmalarda sözlər arasında boşluqlar yox idi. Buna görə də yunan hərfləri kontekstə görə müvafiq sözlər yaratmaq üçün müxtəlif yerlərdə bölünə bilər. Tərcümələr arasındakı fərqlər əlyazma variantları ilə deyil, sözlərin bölünməsi ilə bağlıdır. Variantlar aşağıdakı kimidir:

1. *hote* -- Mən sizə başlanğıcdan söylədim (NASB, NKJV, TEV, NJB, NIV)
2. *ho ti* -- Sami xalqlarda nida olaraq işlənən idiom – ki mən ümumiyyətlə sizinlə danışım (NRSV, TEV səhifəaltı qeydi)

Bu, Yəhyanın kəlmə oyunlarından biri də ola bilər, belə ki, “başlanğıc” Septuaqintada həm Yar. 1:1-də (dünyanın yaranması), həm də Yəh. 1:1-də (İsanın xidməti) işlənib. İsa “başlanğıc”dan var olandır və bunu onlara həmişə Öz sözləri və işləri ilə bildirib!

8:26-27 Bu mövzular Yəhyanın Müjdəsində vurğu məqsədilə təkrar olunur.

1. Məni Ata göndərib (müq. et. Yəh. 3:17,34; 4:34; 5:36,38; 6:29,44,57; 7:28-29; 8:16,26,42; 10:36; 11:42; 12:49; 14:24; 15:21; 17:3,18,21,23,25; 20:21)
2. Ata haqdır (müq. et. Yəh. 3:33; 7:28)
3. İsanın təlimləri Atadandır (müq. et. Yəh. 3:11; 7:16-17; 8:26,28,40; 12:49; 14:24; 15:15)
4. İsa Atanı tanıdır (müq. et. Yəh. 1:18; 8:26-29; 12:49-50; 14:7,9)

■ **“dünyaya”** Yəh. 1:10-dakı qeydə bax.

8:27 Redaktorun başqa bir qeydi. Onlar İsanın məcazi və rəmzi dilini anlasaydılar, başqa yəhudilər kimi Onu öldürməyə çalışdılar (müq. et. Yəh. 5:18; 8:59; 10:33). Onun iddiaları heç o qədər də üstüörtülü deyil idi!

8:28 “Bəşər Oğlunu yuxarı qaldırdığınız vaxt” Əhdi-Ətiqdəki Say. 21:4-9-a istinad edilir; Yəh. 3:14-də də bundan bəhs olunub. Bu sözün, Yəhyanın Müjdəsindəki sözlərin çoxu kimi, iki mənası vardır: bir yandan çarmıxa çəkilən bir adam kimi “yuxarı qaldırılmaq” (müq. et. Yəh. 3:14; 12:32,34), digər yandan “ucalmaq” (Həv. 2:33, 5:31; Fil. 2:9). İsa ölmək üçün gəldiyini bilirdi (müq. et. Mark 10:45).

■ **“Bəşər Oğlu”** İsa Özü bu adı seçmişdir, çünki rabbinik yəhudiliyində bu ad heç bir hərbi və ya milliyətçi mənə daşımırdı. İsa bu adı seçib, çünki bunda həm bəşərlik (müq. et. Yez. 2:1; Zəb. 8:4), həm də ilahilik (müq. et. Dan. 7:13) anlayışları birləşib.

■ **“biləcəksiniz ki, Mən Oyam”** Hətta Onun şagirdləri (və ailəsi) Əllinci Gündən öncə bunu tam anlamamışdı (müq. et. Yəh. 7:39)! Müqəddəs Ruh, gözlərini açan qüvvəsi ilə ruhani gözləri və qulaqları olan hər kəsin üzərinə enmişdir!

“Mən Oyam” ifadəsinin unikal qrammatik şəkli üçün Yəh. 8:24-dəki qeydə baxın. Onlar biləcəklər ki,

1. O kimdir (yəni Məsih)
2. O Atanı tanıdır (müq. et. Yəh. 5:19-20)
3. O və Ata birdir (Yəh. 8:29)

8:29 “O Məni tək qoymadı” İsanın Ata ilə ünsiyyəti Ona güc verirdi (müq. et. Yəh. 8:16; 16:32). Bu səbəbdən çarmıxda Ata ilə ünsiyyətinin pozulması Ona o qədər çətin gəlib (müq. et. Mark 15:34).

8:30 “bir çox adam Ona iman etdi” Bu ayədə “iman etmək” sözü olduqca ümumi bir mənada işlənib. Görünür ki, bəzi dinləyicilərin imanı heç dərin olmayıb (müq. et. Mat. 13; Mark 4). Onlar öz fikirlərinə görə İsanı Məsih kimi qəbul etməyə hazır idi. Yəh. 8:30-58 kontekstində o adamların həqiqi imanlı olmadığı açıq-aşkar görünür (müq. et. Yəh. 2:23-25). Yəhyanın Müjdəsində iman etmənin müxtəlif səviyyələri vardır və bunların hamısı xilasa yol açmaz. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:31-33

³¹O zaman İsa Ona inanmış Yəhudilərə dedi: «Əgər siz Mənim sözümə sadıq qalsanız, həqiqətən, Mənim şagirdlərimsiniz. ³²Onda siz həqiqəti biləcəksiniz və həqiqət sizi azad edəcək». ³³Yəhudilər İsayə cavab verdilər: «Biz İbrahimin nəslindənik, heç kəsə heç vaxt kölə olmamışıq. Bəs Sən niyə “azad olacaqsınız” deyirsən?»

8:31 “Əgər... qalsanız” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Burada vurğulanan imanda davam etmənin əhəmiyyəti Yəh. 15-də də vurğulanır. Bu, müjdəçi (yevangelik) hərəkətinin yaydığı Müjdədə çatışmayan cəhətdir. Kəlamə iman etmək (müq. et. Yəh. 5:24), ona əməl etmək və onda qalmaq vacibdir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.

XÜSUSİ MÖVZU: “DAVAM ETMƏNİN VACİBLİYİ”

■ **“Mənim sözümə sadıq qalsanız, həqiqətən, Mənim şagirdlərimsiniz”** İsa insanın öz həyatında Onun əmrlərinə əməl etməsinin vacibliyini vurğulayıb (müq. et. Yəh. 8:51,52,55; 14:15,21,23,24; 15:10,20; 17:6; Luka 6:46; 2Yəh. 9). Bir mənada bu söz, “eşitmək və əməl etmək” mənasına gələn ibrancə *shema* sözünü əks etdirir (yəni Qan. 6:4-6).

8:32 “biləcəksiniz” Əhdi-Ətiqə əsasən “koqnitiv həqiqət” deyil, “şəxsi münasibət” mənasında “bilmək” nəzərdə tutulur (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5). Həqiqət, bir şəxsdir! Tədris müəssisələrində tez-tez rast gəlinən bu ayə bəşəri bilikdən bəhs etmir. Bəşəri biliyin insanları heç azad etmədiyi, əksinə bölüb qul etdiyi bəllidir. Burada haqqında danışılan “həqiqət” İsa Məsihin Müjdəsi və Şəxsidir. Onsuz heç bir həqiqət, sülh və ya ümid yoxdur!

8:32,40,44,45,46 “həqiqət” Bu, kontekstin əsas anlayışdır. Həmin terminin iki mənə çaları vardır.

1. sədaqət, etibarlılıq
2. yalanın əksi olaraq həqiqət

Hər iki mənə çaları İsanın həyatı və xidmətinə uyğun gəlir. İsa Müjdənin həm məzmunu, həm də hədəfidir. Həqiqət, hər şeydən əvvəl bir şəxsdir! İsa Atanı Şəxs olaraq tanıdır. Bu ayə tez-tez kontekstdən çıxarılaraq tədris müəssisələrində istifadə olunur. Faktlar, gerçək olsa da, hətta çoxlu gerçək faktlar olsa belə, insanı azad etməz (müq. et. Vaiz 1:18). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

8:32 “sizi azad edəcək” İmanlılar qanunpərəstlikdən, adət-ənənəyə bağlılıqdan, səmərəliliyi qarşıya məqsəd qoyan bəşəri dindarlıqdan azad olurlar. Lakin azad olan imanlılar Müjdə uğrunda özlərini qul edirlər (müq. et. Rom. 14:1-15:6; 1Kor. 8-10).

8:33 “Biz İbrahimin nəslindənik, heç kəsə heç vaxt kölə olmamışıq” İrqi qürur nə dərəcədə kor ola bilər! Məgər onlar Misirə, Suriyaya, Babilə, Farsa, Yunanıstana və Romaya kölə olmayıblar?

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:34-38

³⁴İsa onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: günah edən hər kəs günahın köləsidir. ³⁵Köle evdə daim qalmaz, oğulsa daim qalar. ³⁶Buna görə də əgər Oğul sizi azad etsə, həqiqətən də, azad olacaqsınız. ³⁷İbrahimin nəslindən olduğunuzu bilirəm, ancaq bununla belə, Məni öldürməyə çalışırsınız. Çünki Mənim sözümlərinizin ürəyinizdə yer tapmır. ³⁸Mən Atanın yanında gördüklərimi söyləyirəm, sizsə öz atanızdan eşitdiklərinizi yerinə yetirirsiniz».

8:34 “günah edən hər kəs günahın köləsidir” İsa bayaq Yəh. 8:32-də söylədiyi (və Yəh. 8:33-də onların səhv anladığı) “sizi azad edəcək” ifadəsinin arxasındakı ruhani gerçəkliyi onlara izah etməyə çalışırdı. Bu söz İsayə qarşı Yəh. 8:21 və 24-dəki güclü ittihamlarla əlaqədardır. Onun qeyri-ciddi şagirdləri mühakimə etməsi Yəh. 8:44-47-də tamamlanır.

Frenk Steqin “Əhdi-Cədid teologiyası” kitabında (Frank Stagg, *New Testament Theology*) dediyi kimi, “insanın acınacaqlı vəziyyətinin ironiyası budur ki, insan məhz azad olma cəhdinin nəticəsində kölə vəziyyətinə düşür” (s. 32).

Burada “edən”, davamlı günahı bildirən İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Davamlı günah sübut edir ki, insan həqiqəti (İsanı) “bilmir”. Eyni həqiqət 1Yəh. 3:6,9-da “günah etmək” feilinin İNDİKİ ZAMANI ilə ifadə olunur!

Sual budur ki, “İmanlılar hələ günah edirlərmi?” Cavab “bəli” olacaq (müq. et. Romalılara 7; 1-ci Yəhya). Məsihçilər günahla mübarizə aparır, həlak olanlar isə günahdan həzz alır və heç vəcinə almırlar!

NET Müqəddəs Kitabında (s. 1921 #21) yaxşı bir qeyd vardır: Yəhyanın Müjdəsinin kontekstində nəzərdə tutulan günah “imansızlıq”dır (bağışlanmaz günah). Yəni bu ayə əxlaq kontekstində deyil, “xilas olmaq üçün iman” kontekstindədir. 1-ci Yəhyadakı “günah” da imansızlıqdır (ölümə aparən günah)!

8:35 Bu ayə Yəh. 8:34 ilə deyil, Yəh. 8:36 ilə birbaşa əlaqəlidir. Həqiqi Oğul, Rabbilik yəhudiliyinin Musası deyil, İsadır (müq. et. İbr. 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Saysız-hesabsız qayda-qanunlara riayət etmək, dini mərasimləri yerinə yetirmək adamı azad etməz, yalnız İsayə iman etmək onu azad edər (müq. et. Yəh. 8:32).

■ **“daim”** Hərfi tərcüməsi “əbədi”dir. Bax: Xüsusi mövzu: “Əbədi (yunan idiomu)”.

8:36 “əgər... azad etsə” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

8:37 “ancaq bununla belə, Məni öldürməyə çalışırsınız” (müq. et. Yəh. 5:18; 7:1,19; 8:37,40; 11:53).

■ **“Çünkü Mənim sözümlərinizin ürəyinizdə yer tapmır”** Bu frazaları bir neçə mənada anlamaq olar. “İyirmi altı tərcümədə Müqəddəs Kitab” (*The Bible in Twenty-Six Translations*) bunu tədqiq etməkdə xeyli faydalı olacaqdır.

1. “çünkü sözümlərinizin ürəyinizdə yer tapmır” -- Amerikan standart versiya (American Standard Version)
2. “sizdə kök salmayıb” -- Henri Alford, “Əhdi-Cədid” (Henry Alford, The New Testament)
3. “aranızda irəli getmir” -- Ceyms Moffatt, “Əhdi-Cədid: yeni tərcümə” (James Moffatt, The New Testament: A New Translation)
4. “sizdə yer tapmır” -- C.B. Roterham, “Vurğulanmış Əhdi-Cədid: yeni tərcümə” (J. B. Rotherham, The Emphasized New Testament: A New Translation)
5. “çünkü sözlərimizin ürəyinizdə yer tapmır” -- E. Rye, “Dörd Müjdə” (E. Rieu, The Four Gospels)

Yenə də məsələ, Müjdənin qəbul edilib edilməməsidir; əxlaqi təkmilləşmə deyil, xilasdır.

8:38 “gördüklərimi” Bu BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR, İsanın əzələdən mövcud olması və Ata ilə indiki ünsiyyəti bildirir (müq. et. Yəh. 8:40,42).

■ **“sizə öz atanızdan eşitdiklərinizi yerinə yetirirsiniz”** İlk dəfə işlənmiş “ata” sözü yəhudi ənənəsinə aid ola bilər (müq. et. Yeş. 29:13). Lakin Yəh. 8:41-44-də MÜBTƏDA rolunda şeytan/iblis çıxış edir. Guya “Musa” üçün edilən hərəkətlər, niyyətlər və deyilən sözlər, öz ruhani yönünü açıq şəkildə nümayiş etdirir. İnsanlar ruhani aləmdə başladıcı olmazlar və ola bilməzlər. İki təsir mənbəyi vardır (dualizm deyil) - Allah/Məsih/Ruh yaxud şeytan/və ona məxsus olanlar! İnsanın ruhani yönü, Müjdəyə verdiyi cavabdan bəlli olur (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16; 10:1-18; 14:6)!

Bu mətnin variantları mövcuddur.

1. hər iki “ata” sözü YAHVE-yə aid ola bilər (“sizin” ƏVƏZLİYİ yoxdur)
2. FEİL XƏBƏR FORMASINDA deyil, ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR.

(Bax: Bryus M. Metsqer, “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*) ss. 225).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:39-47

³⁹Onlar İsanın cavabında «bizim atamız İbrahimdir» dedilər. İsa onlara dedi: «İbrahimin övladları olsaydınız, İbrahimin etdiyi əməlləri edərdiniz. ⁴⁰Sizə indi Məni – Allahdan eşitdiyə həqiqəti sizə söyləyənlər Adanı öldürməyə çalışırsınız. İbrahim belə etmədi. ⁴¹Siz öz atanızın əməllərini edirsiniz». Ona dedilər: «Biz zinadan doğulmamışıq, bizim bir Atamız var, O da Allahdır». ⁴²İsa onlara dedi: «Əgər Allah sizin Atanız olsaydı, Məni sevardınız, çünki Mən Allahdan çıxıb gəlmişəm və indi buradayam. Mən Özümdən gəlmədim, lakin O Məni göndərdi. ⁴³Söylədiyimi niyə anlamırsınız? Çünki Mənim sözümlərinizi dinləyə bilmirsiniz. ⁴⁴Siz atanız iblisdənsiniz və atanızın arzularını yerinə yetirmək istəyirsiniz. O, başlanğıcdan qatil idi və həqiqətə sadıq qalmadı, çünki onda həqiqət yoxdur. Yalan söyləyəndə öz xasiyyətinə görə söyləyir, çünki yalançıdır və yalanın atasıdır. ⁴⁵Mənsə həqiqəti söylədiyim üçün siz Mənə inanmırsınız. ⁴⁶Sizdən kim sübut edər ki, Mən bir günah etmişəm? Mən həqiqəti söyləyirəmsə, niyə Mənə inanmırsınız? ⁴⁷Allahdan olan şəxs Allahın sözlərini dinləyər. Sizə dinləmirsiniz, çünki Allahdan deyilsiniz».

8:39 “bizim atamız İbrahimdir” İsa onların cismən İbrahimdən törədiklərini təsdiqləyib, lakin xasiyyətləri ilə şeytanın ailəsinə mənsub olduqlarını elan edib (müq. et. Yəh. 8:38,44). Yəhudilər irqlərinə görə deyil, imanlarına görə Allahla düzgün münasibətdə idi (müq. et. Qan. 6:5,13; Rom. 2:28-29; 9:6).

■ **“olsaydınız”** Bu, formal baxımdan BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR (protazisdə --ei ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR), lakin İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ olaraq çıxış edə bilər (müq. et. Yəh. 8:19 və 42). Bəzi yunanca əlyazmalarda bu qarışıq şərt formalarını aradan qaldırma cəhdləri əksini tapmışdır: birinci FEİL BİTMƏMİŞ ZAMAN ilə əvəz olunmuşdur. Bu halda həmin cümlə belə tərcümə edilməlidir: “İbrahimin övladları olsaydınız, amma deyilsiniz, İbrahimin etdiyi əməlləri edərdiniz, amma etməsiniz”. UBS⁴ bu qarışıq şərt formasını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

8:40 “Adam” İsa Özünü nəinki YAHVE-nin eyni ilahi varlığına malik olan nümayəndəsi, habelə həqiqi insan sayırdı. İsanın bu bəyanatı qnostiklərin yalançı müəllimlərinin Ruh ilə fiziki şeylər arasındakı əzəli dualizmi təkzib etmişdir (müq. et. 1Yəh. 1:1-4; 4:1-4).

XÜSUSİ MÖVZU: “QNOSTİSİZM”

8:41

NASB, NKJV “«Biz zinadan doğulmamışıq»”

NRSV “«Biz kəbinsiz doğulmuş övladlar deyilik»”

TEV “«Biz həqiqi övladıq»”

NJB “«Biz kəbinsiz doğulmamışıq»”

Bu, Yəh. 8:48-dəki ittihamla əlaqəli ola bilər (“Sən samariyalısan”). Görünür ki, yəhudilər İsanın kəbinsiz doğulmuş bir uşaq olduğunu, təmiz qanlı yəhudi olmadığını iddia edirdi. Daha sonrakı rəbbinik mənbələrdə İsanın romalı bir kişinin oğlu olduğu qeyd olunub.

■ **“bizim bir Atamız var, O da Allahdır”** Bu sözlərdə Əhdi-Ətiqin qəti təkallahlılığı əks olunur (müq. et. Qan. 4:35,39; 6:4-5) ki, həmin təkallahlılıq atalıq obrazı ilə ifadə olunub (müq. et. Qan. 32:6; Yeş. 1:2; 63:16; 64:8). Dilemma bundan ibarət idi: bu yəhudi başçıları Allahın bir olduğunu (müq. et. Qan. 6:4-5) və Musanın Qanununa riayət etmənin Allahla düzgün münasibətə yol açdığını (müq. et. Qan. 6:1-3,17,24-25) elan edirdi. İsa Allahla bir olduğunu iddia edirdi! İsa Allahın önündə saleh olmanın Qanuna riayətdən asılı olmadığını, şəxsən Ona imana əsaslandığını iddia edirdi. Onların çəşqinliyini, İsanı qəbul etmək istəmədiyini anlamaq olar, lakin məhz burada imanın yaranması üçün Ruhun nurlandırması və İsanın qüdrətli işlərinin vacibliyi bəlli olur!

8:42 “olsaydı” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan ikinci sinif şərt cümləsidir “Allah sizin Atanız olsaydı, amma deyildir, Məni sevərdiniz, amma sevmirsiniz” (müq. et. Yəh. 8:47).

8:43 “Çünki Mənim sözümü dinləyə bilmirsiniz” Ruhani şeyləri anlama və qəbul etmə qabiliyyəti nəzərdə tutulur. Onların ruhani qulaqları kar idi (müq. et. Yeş. 6:9-10; Mat. 11:15; 13:9,15-16,43; Mark 4:9,23; 7:16; 8:18; Luka 8:8; 14:35; Həv. 7:51; 28:26-27).

8:44 “Siz atanız iblisdənsiniz” İsanın dövründəki dini rəhbərlərə deyilən bu sözlər nə qədər qorxuncdur! (müq. et. Yəh. 8:47). İbranice “... övladları” idiomu, ümumi xasiyyətə malik olanları ailə mənsubiyyəti ilə ifadə edir (müq. et. Mat. 13:38; Həv. 13:10; 1Yəh. 3:8,10).

“İblis” üçün bax: Xüsusi mövzu: “İblis”.

■ **“başlanğıcdan qatil”** Bu, şərin əzəli olduğu mənasına gəlmir (yəni Zərdüştlük dinindəki dualizm), lakin Adəm və Həvvanın ilanın içində girən yalançı ruh tərəfindən sınağa çəkilib aldatılması anlayışını əks etdirir (müq. et. Yar. 3). Bir yandan Həqiqət, Haqq olan Allahın və digər yandan iblisin qəsdən qarşı-qarşıya qoyulduğuna diqqət yetirin!

8:46 “Sizdən kim sübut edər ki, Mən bir günah etmişəm?” Kontekstdə bu söz, yalançı şəhadətə aiddir. Şeytan yalan danışır, lakin İsa həqiqəti söyləyir. İsa bu yəhudi başçıları Onun bəyanat və ya təlimlərini təkzib etməyə,

yalan danışdığı sübut etməyə çağırır. Görünür ki, bu kontekstdə həmin bəyanat, İsanın günahsızlığı barədə teoloji doktrinlə əlaqəli deyildir.

Yəhya'nın Müjdəsində “günah” pis hərəkətdən daha çox Allaha qarşı çıxan dünyadakı şər prinsipini bildirir. İsayə zidd olan hər şey günahdır! Əsl “günah” imansızlıqdır (müq. et. Yəh. 16:9).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 8:48-59

48 Yəhudilər cavabında Ona dedilər: «Sən Samariyalısan və Səndə cin var. Məgər doğru demirikmi?» **49** İsa cavab verdi: «Məndə cin yoxdur, amma Atama hörmət edirəm, sizsə Məni hörmətdən salırsınız. **50** Mən Özümə izzət axtarmıram, Mənə izzət axtaran və bu işi mühakimə edən Biri var. **51** Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: kim Mənim sözümə riayət edərsə, heç vaxt ölüm görməyəcək». **52** Yəhudilər Ona dedilər: «İndi bildik ki, Səndə cin var. İbrahim də öldü, peyğəmbərlər də. Amma Sən “kim Mənim sözümə riayət edərsə, heç vaxt ölməyəcək” deyirsən. **53** Yoxsa Sən atamız İbrahimdən də üstünsən? O da öldü, peyğəmbərlər də. Axı Sən Özünü kim sayırsan?» **54** İsa cavab verdi: «Əgər Mən Özümü izzətləndirirəmsə, Mənim izzətim heçdir, amma Məni izzətləndirən Atamdır. Siz Onun barəsində “Allahımızdır” deyirsiniz, **55** lakin Onu tanımırırsınız. Mənsə Onu tanıyıram. Əgər “Onu tanımıram” desəydim, sizin kimi yalançı olardım. Lakin Mən Onu tanıyıram və sözünə riayət edirəm. **56** Atanız İbrahim Mənim günümü görəyəyi üçün şad oldu, görüb sevindi». **57** Buna görə Yəhudilər Ona dedilər: «Sənin heç əlli yaşın yoxdur, İbrahimi necə görmüsən?» **58** İsa onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: İbrahim olmazdan qabaq Var Olan Mənəm». **59** O zaman İsanı daşqalaq etmək üçün yerdən daş götürdülər, ancaq İsa gizləndi və məbəddən çıxdı.

8:48 “Sən Samariyalısan və Səndə cin var” Ola bilər ki, əsl kontekstual mənə yunan dilinə “samarialı” olaraq tərcümə olunmuş “cinlərin başçısı” anlamına gələn arami sözündə əksini tapır. İsa aramicə danışdı. Bu fərz doğrudursa, İsanın qüdrətinin guya fəvqəltəbii bir şər mənbəyindən qaynaqlanması barədə dini rəhbərlərin davamlı iddialarına uyğun gəlir. Həmçinin ehtimal var ki, bir kəsdə cin var dedikdə yalan danışdığı nəzərdə tutulurdu (müq. et. Yəh. 8:52). İsanın bir samarialı olduğunu (müq. et. Yəh. 4:9) və ya Onda cin olduğunu (müq. et. Yəh. 7:20; 8:48,49,52; 10:20,21, bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şər”) söyləmək, ona qulaq asmayın, dediyini qəbul etməyin demək idi. Bu halda bu ifadə, “bizim atamız İbrahimdir” sözü kimi, İsanın sözlərini qəbul etməmək üçün bir bəhanədən başqa bir şey deyildir.

8:49 Oğula iman etmədən Ataya iman etmək qeyri-mümkündür (müq. et. 1Yəh. 5:9-12); Oğula hörmət etmədən Atanı tanımaq da qeyri-mümkündür (müq. et. Yəh. 5:23). Onlar iki ayrı şəxs olduqları halda birdirlər (müq. et. Yəh. 10:30; 17:21-23).

8:50 “Mənə izzət” Hərfi tərcüməsi “Mənim izzətim”dir. Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

8:51,52 “edərsə... edərsə” Bunların ikisi də potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Riayətin (itaətin) imanla əlaqəli olduğuna diqqət yetirin (Yəh. 8:48-dəki ayələr siyahısına bax).

■ “heç vaxt ölüm görməyəcək” Burada güclü bir İKİLİ İNKAR vardır. Bu ifadə açıq-aşkar ruhani ölümdən bəhs edir (müq. et. Yəh. 8:21,24), fiziki ölümdən yox (müq. et. Yəh. 5:24; 6:40, 47; 11:25-26). Ölüm qorxusundan bəhs etməsi ehtimalı vardır (müq. et. 1Kor. 15:54-57).

“Ölüm” (*thanatos*) anlayışı Müqəddəs Kitabda üç mərhələdə ifadə olunur.

1. ruhani ölüm, Yar. 2:17; 3:1-24; Yeş. 59:2; Rom. 7:10-11; Yaq. 1:15 (Allahla münasibətin pozulması)
2. fiziki ölüm, Yar. 3:4-5; 5 (yer kürəsi ilə münasibətin pozulması)
3. əbədi ölüm, “ikinci ölüm”, Vəhy 2:11; 20:6,14; 21:8 (Allahla pozulmuş münasibətin əbədi olaraq sabit edilməsi)

Ölüm, Allahın ən uca məxluqu üçün olan iradəsinə ziddir (müq. et. Yar. 1:26-27).

8:52 Bu göstərir ki, onlar İsanın dediyini səhv anlayıb (müq. et. Yəh. 8:51), İbrahimin və peyğəmbərlərin fiziki həyatından bəhs etdiyini zənn ediblər.

8:53 Bu suala “xeyr” cavabının veriləcəyi gözlənilir. Nə qədər heyranedicə bəyanat! Lakin İsa məhz bunu iddia edirdi.

1. O İbrahimdən üstün idi, Yəh. 8:53
2. O Yaqubdan üstün idi, Yəh. 4:12
3. O Yunusdan üstün idi, Mat. 12:41; Luka 11:32
4. O Vəftizçi Yəhyadan üstün idi, 5:36; Luka 7:28
5. O Süleymandan üstün idi, Mat. 12:42; Luka 11:31

İbranilərə Məktub başdan-başa İsanın Musadan, yeni əhdin qədim əhddən üstünlüyünə həsr olunmuşdur (İbranilərə Məktuba dair şərhimi, <http://www.freebiblecommentary.org/> saytında pulsuz oxuya bilərsiniz).

☐ **“Axı Sən Özünü kim sayırsan?”** Elə əsas məsələ bu idi! Yəh. 8:54 və 58-də açıq şəkildə sözünü deyir və onlar Onu küfr etdiyinə görə daşqalaq etməyə cəhd edirlər (müq. et. Yəh. 8:59).

8:54 “izzətləndirirəmsə” Bu yenə potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

☐ **“izzətləndirən”** Bu söz burada “şərəfləndirən” mənasında işlənib (müq. et. Rom. 1:21; 1Kor. 12:26).

8:55 “tanımırınsınız... tanıyıram” Bu ayədə “tanımaq” olaraq tərcümə olunmuş iki yunan sözü *ginōskō* və *oida* kontekstdə sinonim olaraq çıxış edir (müq. et. Yəh. 7:28-29). İsa Atanı tanıyır və Öz ardıcılılarına tanıdır. Dünya (o cümlədən yəhudilər) Atanı tanımır (müq. et. Yəh. 1:10; 8:19,55; 15:21;16:3; 17:25).

8:56 “Atanız İbrahim” Bu heyranedicə sözdür. İsa Özünü “yəhudilərdən”, “Qanundan” (müq. et. Yəh. 8:17), “Məbəddən” və hətta əcdadı İbrahimdən ayrı tutur. Qədim əhddən ayrılma aşkardır.

☐ **“Mənim günümü görəcəyi üçün şad oldu”** Bu, AORİST QAYIDIŞ NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İbrahim Məsih haqqında nə qədər həqiqəti anlamışdı? Hərfi tərcümədə “Mənim günümü görməyə sevindi” olan bu ifadə bəzi tərcümələrdə gələcək mənada ifadə olunub (o cümlədə Azərbaycan dilinə tərcümədə). Aşağıdakı variantlar “İyirmi altı tərcümədə Müqəddəs Kitab” (*The Bible in Twenty-Six Translations*) nəşrindən sitat gətirilir.

1. “görəcəyinə görə şadlandı” -- C.B. Rotherham, “Vurğulanmış Əhdi-Cədid: yeni tərcümə” (J. B. Rotherham, *The Emphasized New Testament: A New Translation*)
2. “sevinib ki, Mənim günümü görəcək” – “Reviziya edilmiş standart versiya” (Revised Standard Version)
3. “görmə ümidi ilə son dərəcə xoşbəxt idi” -- Qerrit Verkuyl, “Əhdi-Cədidin Berkeli versiyası” (Gerrit Verkuyl, *The Berkeley Version of the New Testament*)
4. “gəlişimi görməsi” -- Edqar C. Qudspid, “Əhdi-Cədid: Amerika tərcüməsi”(Edgar J. Goodspeed, *The New Testament: An American Translation*)
5. “Mənim günüm haqqında bilməyə şad idi” -- Uilyam F. Bek, “Bu günün dilində Əhdi-Cədid” (William F. Beck, *The New Testament in the Language of Today*)

Harold K. Multonun (Harold K. Moulton) redaktəsi ilə Reviziya edilmiş analitik yunanca lüğətdə bu FEİL Septuaqintadakı mənası ilə “şiddətlə arzulamaq” olaraq izah edilir (s. 2).

☐ **“görüb sevindi”** İki şey nəzərdə tutula bilər.

1. İbrahim hələ sağ ikən bir görüntüdə Məsihi görüb (müq. et. II Ezra 3:14)
2. İbrahim yaşayırdı (göydə) və Məsihin dünyadakı işlərindən xəbərdar idi (müq. et. İbr. 11:13)

İsanın bu dediyinin əsas mənası belə idi ki, yəhudi xalqının atası, Məsihin dövrünü həsrət və sevinc ilə gözləyib, lakin indiki “nəslə” iman edib sevinmək istəmir! İbrahim imanlıların atasıdır (müq. et. Rom. 2:28-29), imansızların atası deyildir!

8:57 İsanın dinləyiciləri Onun dediyini yenə hərfi mənada qəbul etdikləri üçün səhv anlayıblar! Əslində qəsdən səhv anlamaları ehtimalı da vardır! Onlar görmürdü, çünki görmək istəmirdi və ya görə bilmirdi!

8:58 “İbrahim olmazdan qabaq Var Olan Mənəm” Bu yəhudilər üçün küfr idi və onlar İsanı daşqalaq etməyə cəhd ediblər (müq. et. Çıx. 3:12, 14). Onun nə dediyini lap yaxşı anlayıblar – İsa əzəldən var olan Allah olduğunu deyirdi (müq. et. Yəh. 4:26; 6:20; 8:24,28,54-59; 13:19; 18:5,6,8).

8:59 “İsanı daşqalaq etmək üçün yerdən daş götürdülər” İsanın dediyi son dərəcə açıq idi. O Məsih idi və Ata ilə bir idi. Yəh. 8:31-də “Ona inanmış” olaraq təsvir olunan bu yəhudilər artıq Onu küfr etdiyinə görə daşqalaq etməyə hazır idi (müq. et. Lev. 24:16). İsanın yeni qəti təlimini qəbul etmək onlar üçün çox çətin idi.

1. İsa, onların təsəvvür etdikləri “Məsih” kimi hərəkət etmirdi
2. İsa onların müqəddəs saydıqları şifahi ənənələrinə meydan oxuyurdu
3. İsanın təlimi onların qəti təkallahlılığına zidd idi
4. İsa deyirdi ki, onların “atası” YAHVE deyil, şeytandır

Onu ya “daşqalaq”, ya da “qəbul” etmək lazım idi! Başqa seçimi yox idi!

■ **“İsa gizləndi və məbəddən çıxdı”** Bu, şərhçilərin mübahisələrinə (və yunanca mətnə frazalar əlavə etmələrinə) səbəb olan ayələrdən biridir

1. bəlkə bu möcüzə idi (müq. et. Luka 4:30 və buradakı mətn əlavələri)
2. İsa izdihama qarışdı, çünki görünüşü başqa yəhudilərininki kimi idi

İlahi bir cədvəl var idi. İsa ölmək üçün gəldiyini və necə, nə vaxt, harada öləcəyini bilirdi. Onun “vaxtı hələ gəlməmişdi”!

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yəh. 7:53-8:11, Yəhyanın Müjdəsinin orijinal hissəsindəmi?
Niyə və ya niyə yox?
2. İsanın “dünyanın nuru Mənəm” bəyanatı hansı zəmində verilib?
3. Fariyələr niyə İsayə o qədər düşməncəsinə münasibət bəsləyib?
4. Yəh. 8:30-dakı “iman etmək” sözünün mənasını sonrakı kontekstin işığında izah edin.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 9-cu fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Anadangəlmə kor adamın şəfa tapması 9:1-12	Anadangəlmə kor adam görməyə başlayır 9:1-12	İsa Özünü Həyat Nuru olaraq tanıdır 9:1-12	İsa anadangəlmə kor adama şəfa verir 9:1-2 9:3-5 9:6-7 9:8 0:9a 9:9b 9:10 9:11 9:12a 9:12b	Anadangəlmə kor adamın sağalması 9:1-5 9:6-7 9:8-12
Farisələr şəfa hadisəsini araşdırırlar 9:13-17	Farisələr şəfa tapmış adamı qovurlar 9:13-34	9:13-17	Farisələr şəfa hadisəsini araşdırırlar 9:13-15 9:16a 9:16b 9:17a 9:17b	9:13-17
9:18-23		9:18-23	9:18-19 9:20-23	9:18-23
9:24-34		9:24-34	9:24 9:25 9:26 9:27 9:28-29 9:30-33 9:34	9:24-34
Ruhani korluq 9:35-39	Həqiqi görmə və həqiqi korluq 9:35-41	9:35-41	Ruhani korluq 9:35 9:36 9:37 9:37 9:39	9:35-39
9:40-41			9:40 9:41	9:40-41

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-41-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. İsa Öz xidmətində dəfələrlə kor adamlara şafa verib və maraqlıdır ki, bunu çox vaxt müxtəlif üsullarla edib.
- B. Kor adamın şəfası məsihi bir əlamət idi (müq. et. Yeş. 29:18; 35:5; 42:7; Mat. 11:5). Bu şəfa möcüzələrinin əhəmiyyətini İsanın Özünü dünyanın Nuru adlandırdığı yaxın kontekstdə görmək olar (müq. et. Yəh. 8:12 və 9:5). Yəhudilər bir əlamət istəyiblər, lakin əslində çox əlamət görüblər! Kor gözləri açmağa qadir olan yalnız YAHVE-dir!
- C. Bu fəsil bir adamın fiziki korluğu və fariseylərin ruhani korluğunun canlı məsələdir (müq. et. Yəh. 9:39-41; Mat. 6:23).

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 9:1-12

¹İsa yolla gedərkən anadangəlmə kor bir adam gördü. ²Şagirdləri Ondən soruşdu: «Rabbi, kim günah etdi ki, bu adam kor doğuldu: özü, yoxsa ata-anası?» ³İsa cavab verdi: «Nə özü günah etdi, nə də ata-anası. Amma Allahın işləri onun həyatında görünsün deyə belə oldu. ⁴Nə qədər ki gündüzdür, Məni Gəndərən işlərini görməliyik. Tezliklə gecə gəlir, o zaman heç kim işləyə bilməz. ⁵Dünyada olduğum müddətdə dünyanın nuru Mənəm». ⁶Bu sözləri deyəndən sonra yerə tüpürdü, tüpürəklə palçıq düzəltdi və palçığı kor adamın gözlərinə sürtdü. ⁷Sonra ona dedi: «Get, Şiloah hovuzunda yuyun». «Şiloah» «gəndərilmiş» deməkdir. O da gedib yuyundu və gözləri açılmış halda qayıtdı. ⁸Qonşuları və əvvəllər onu bir dilənçi kimi tanıyanlar deyirdilər: «Əvvəllər oturub dilənən adam bu deyilmi?» ⁹Bəzisi «odur» dedi, bəzisi «xeyr, amma ona oxşayır» dedi. Özü isə «mənəm» dedi. ¹⁰Ondan «Elə isə gözlərin necə açıldı?» deyə soruşdular. ¹¹O cavab verdi: «İsa deyilən Adam palçıq düzəldib gözlərimə sürtdü və mənə «Şiloah hovuzuna get, yuyun» dedi, mən də gedib yuyundum və gözlərim açıldı». ¹²Ondan «Bəs İsa haradadır?» deyə soruşdular. O isə «bilmirəm» dedi.

9:1 “anadangəlmə kor” Bu əhvalat, bu növ korluğun sağaldılmasına dair yeganə misaldır. Bunun saxtalaşdırılması qeyri-mümkün idi.

9:2 “Şagirdləri” Yəh. 6-dan sonra İsanın şagirdləri haqqında ilk dəfə burada yazılıb. (1) Yəh. 7:3-də bəhs olunan yəhudeyalı şagirdlər və ya (2) On İki şagird nəzərdə tutula bilər.

■ **“kim günah etdi ki, bu adam kor doğuldu: özü, yoxsa ata-anası?”** Bu sual çoxlu teoloji mübahisələrə səbəb olmuşdur. Biz bunu Şərq dinləri nöqtəyi-nəzərindən deyil, qədim yəhudilik baxımından şərh etməliyik. Bir neçə variant mövcuddur:

1. rabbilərin Yar. 25:22-yə əsasən qurduğu doğumdan əvvəlki günahlar nəzəriyyəsi.
2. doğulmamış uşağın valideynlərinin və ya ata-babalarının uşağa təsir etmiş günahları (müq. et. Çıx. 20:5; Qan. 5:9)
3. rabbinik teologiyaya xas olan günahla xəstəlik arasındakı əlaqə (müq. et. Yaq. 5:15-16; Yəh. 5:14)

Şərqi dövrəvi teologiyanın, reinkarnasiya yaxud *karma* dairəsinin burada nəzərdə tutulmadığını əminliklə deyə bilərik. Bu sözlər yəhudilik zəminində söylənmişdir. Bu məsələyə dair yaxşı tədqiqat üçün bax: Ceymz U. Sayer, “Yazının təhrifi” (James W. Sire's *Scripture Twisting*) ss. 127-144.

9:3 Bu ayədə Yəh. 9:2-də şagirdlərin verdiyi suala İsanın cavabı yer alır. Bir sıra həqiqətlər nəzərdə tutulur: (1) xəstəlik heç də həmişə günahla əlaqəli deyildir və (2) problemlər çox vaxt Allahın xeyir-duaları üçün fürsətdir.

9:4 “Məni... (biz) görməliyik” Buradakı ƏVƏZLİKLƏR (mən və biz) bir-biri ilə uyuşmur. Bəzi yunanca əlyazmalarda qrammatik uyğunluq məqsədilə bunlardan biri dəyişdirilib. Ehtimal ki, burada əks olunan teoloji görüş budur ki, İsa dünyanın nuru olduğu kimi biz də onun işığını əks etdirməliyik (müq. et. Mat. 5:14).

■ **“gəcə gəlir”** Yəh. 9:5 ilə müqayisə etdikdə bu ifadənin metaforik olduğu aşkara çıxır. Gəcə dedikdə

1. gələcək mühakimə
2. fürsət olan müddətin sona çatması
3. İsanın rədd edilib çarmıxa çəkilməsi nəzərdə tutula bilər.

9:5 “Dünyada olduğum müddətdə” Görünür ki, Allahın bəşər olduğu müddət, Bet-Lexemdən Qolqotaya/Zeytun dağına qədərki müddət nəzərdə tutulur. İsa məhdud vaxt ərzində burada idi. Onun dinləyiciləri sözlünə cavab verməli idi. Bu ifadə teoloji baxımdan Yəh. 9:4 ilə paraleldir.

Bu kontekstdə “Mənəm” sözünün nə qədər dərin mənə verdiyi heyranedicidir.

■ **“dünyanın nuru Mənəm”** Yəhya “nur” və “qaranlıq” sözlərindən ruhani gerçəklik metaforaları olaraq tez-tez istifadə edir. Ola bilsin ki, İsanın “dünyanın nuru” adı (müq. et. Yəh. 1:4-5, 8-9; 3:17-21; 8:12; 9:5; 12:46) Əhdi-Ətiqədəki məsihi ideyaları əks etdirir (müq. et. Yəh. 42:6; 49:6; 51:4; 60:1,3). Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

9:6 “tüpürçəklə palçıq düzəltdi” Tüpürçək, yəhudilərin xalq təbabətində dərman kimi istifadə olunub. Şənbə günündə ondan istifadə etmək qadağan idi (müq. et. Yəh. 9:14). Müjdələrdə İsanın tüpürçəkdən istifadə etməsinə dair üç misal yazılmışdır (bax: Mark 7:33; 8:23 və burada). Qəbul olunan, hətta gözlənilən şəfa üsulundan istifadə etməklə İsa o adamı iman etməyə təşviq edir və eyni zamanda fariseylərin ənənələrinə və qayda-qanunlarına meydan oxuyurdu!

9:7 “Şiloah hovuzunda” Şiloah “göndərilmiş Şəxs” deməkdir. Çardaqlar bayramı mərasimində bu hovuzdan istifadə olunardı.

■ **“«Şiloah» «göndərilmiş» deməkdir”** “Göndərilmiş” sözünün mənası o idi ki, hovuzun suyu borularla Yerusəlim şəhər divarlarının xaricindən, Gixon bulağından gətirilirdi. Rəbbilər “göndərilmiş” sözünü Məsihlə əlaqədar olaraq anlayırdı. Bu, redaktorun başqa bir qeydidir.

■ **“yuyundu”** Bu o adamın imanını göstərən hərəkət idi. O, İsanın sözlünə görə hərəkət edib! Lakin bu hələ “xilas gətirən iman” deyil idi (müq. et. Yəh. 9:11,17,36,38), prosesdə olan iman idi. Bütün Müjdələr içində məhz Yəhyanın Müjdəsində imanın “səviyyələri” üzə çıxır. Yəh. 8-də “inanmış” bir qrup göstərilir, lakin o adamların xilas gətirən imanı yox idi (müq. et. Mat. 13; Mark 4; əkilən toxum məsəli).

XÜSUSİ MÖVZU: “XİLAS (YUNANCA FEİL ZAMANLARI)”

9:8 “Qonşuları” Bu fəsildə möcüzəyə şəhadət edən üç qrupdan bəhs olunur: (1) o adamın qonşuları (Yəh. 9:8); (2) özü (Yəh. 9:11); və (3) valideynləri (Yəh. 9:18). Fariseylər arasında olduğu kimi, o adamın qonşuları arasında da şəfəsi barədə fikir ayrılığı var idi.

■ **“Əvvəllər oturub dilənən adam bu deyilmi?”** Yunanca bu suala “bəli” cavabı gözlənilir.

9:9 “mənəm” Bu, İsanın Yəh. 4:26; 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:5,6,8-də işlətdiyi eyni yunan idiomudur. Bu ifadənin burada ilahilik mənasını vermədiyi kontekstdən bəlli olur. Bu fəsildə *kurios* termini də buna bənzər ikimənəliliklə işlənir – Yəh. 9:36-da (ağa) və 38-də (Rəbb).

9:11-12 Bu söhbət göstərir ki, o adam şəfa tapan kimi dərhal ruhən xilas olmayıb. Onun imanını İsa ilə görüşdükcə böyüyüb (müq. et. Yəh. 9:35).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 9:13-17

¹³ Əvvəllər kor olan adamı fariseylərin yanına apardılar. ¹⁴ İsanın palçıq düzəldib onun gözlərini açdığı gün Şənbə günü idi. ¹⁵ Fariseylər o adamdan gözlərinin necə açıldığını soruşdular. O adam da onlara dedi: «O mənim gözlərimə palçıq qoydu, mən də yuyundum və indi görürəm». ¹⁶ Onda fariseylərdən bəzisi dedi: «Bu Adam Allahdan gəlməyib, çünki Şənbə gününə riayət etmir». Başqaları isə dedi: «Günahkar adam belə əlamətləri necə göstərə bilər?» Onların arasında fikir ayrılığı düşdü. ¹⁷ Onda yenə kor adamdan soruşdular: «Bəs sən bu Adam barədə nə deyirsən? Axı O sənin gözlərini açdı». Kor adam «O, peyğəmbərdir» dedi.

9:13 “apardılar” Yəqin ki, qonşulardan söhbət gedir.

☐ **“fariseylər”** Yəhyanın Müjdəsində yəhudi başçılarından iki ayrı qrupundan bəhs olunur. Onlar adətən “yəhudilər” olaraq adlandırılır (müq. et. Yəh. 9:18, 22). Lakin bu fəsildə onlara fariseylər deyilir (Yəh. 9:13, 15, 16, 40). Bax: Xüsusi mövzu: “Fariseylər”.

9:14 “İsanın palçıq düzəldib onun gözlərini açdığı gün Şənbə günü idi” Yəhudi başçılarından ənənəvi qayda-qanunları (Talmudu təşkil etmiş şifahi ənənələr) bu adamın ehtiyacından üstün sayılıb (müq. et. Yəh. 5:9; 9:16; Mat. 23:24). İsa sanki qəsdən, o başçılarla teoloji dialoqa girmək üçün, bunu Şənbə günündə edib. Yəh. 5:9-dakı qeydə bax.

9:16 Ehtimal ki, fariseylər İsanı mühakimə edərkən Qan. 13:1-5-ə əsaslanırdı.

☐ **“Onların arasında fikir ayrılığı düşdü”** İsa həmişə buna səbəb olur (müq. et. Yəh. 6:52; 7:43; 10:19; Mat. 10:34-39).

9:17 “O, peyğəmbərdir” Bu fəsildə o adamın imanının tədricən inkişaf etməsi təsvir olunur (müq. et. Yəh. 9:36, 38). Bax: Xüsusi mövzu: “Əhdi-Cədid peyğəmbərliyi”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 9:18-23

¹⁸ Yəhudi başçıları gözləri açılmış adamın ata-anasını çağırmağınca onun kor olub gözləri açıldığını inanmadılar. ¹⁹ Ata-anasından soruşdular: «Kor doğulduğunu söylədiyiniz oğlunuz budurmu? Elə isə necə olur ki, indi görür?» ²⁰ Ata-anası dedi: «Bilirik ki, bu bizim oğlumuzdur və kor doğulub. ²¹ Ancaq bilmirik ki, indi necə görür ya gözlərini kim açıb. Özündən soruşun. Həddi-bülüğa çatıb, qoy özü barədə özü danışsın». ²² Ata-anası Yəhudi başçılarından qorxuqları üçün bu sözləri söylədilər, çünki Yəhudi başçıları artıq qərara almışdılar ki, İsanın Məsih olduğunu iqrar edən hər kəs sinaqoqdan qovulsun. ²³ Buna görə də o adamın ata-anası «həddi-bülüğa çatıb, özündən soruşun» dedi.

9:22-23 “İsanın Məsih olduğunu iqrar edən hər kəs” Hərfi tərcüməsi: “Əgər bir kəs Onun Məsih olduğunu iqrar etsə”. Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Valideynlər o yəhudi başçılarından qorxurdu. Bu şəfa bir neçə şahid tərəfindən təsdiq olunub: (1) qonşular (Yəh. 9:8-10); (2) o adamın özü (Yəh. 9:11-17, 24-33); (3) valideynləri (Yəh. 9:18-23). Bax: Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

XÜSUSİ MÖVZU: “İQRAR/ETİRAF”

9:22 “sinaqoqdan qovulsun” Yəqin ki, o adamın valideynləri sinaqoqdan qovulmaqdan qorxurdu (müq. et. Yəh. 12:42; 16:2). Ehtimal ki, sinaqoqdan qovulma Ezranın dövründən başlayıb (müq. et. Yəh. 10:8). Rabbiniq yazılardan məlum olduğu kimi, sinaqoqdan qovulmanın üç növü var idi: (1) bir həftəlik; (2) bir aylıq; və ya (3) ömürlük.

I əsrin son hissəsində yazan Yəhya, İsanın Məsih olduğunu iqrar etdiyinə görə sinaqoqdan qovulmanın nə demək olduğunu çox yaxşı bilirdi. Bu tarixi “lənətləmələr” yəhudilərin b.e. 70-ci il Yavne dirçəlişindən sonra fariseylər tərəfindən yaradılmışdır.

■ “sinaqoqdan qovulsun” Bu, ciddi bir icmadan qovulma hərəkəti idi (müq. et. Yəh. 12:42; 16:2).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 9:24-34

²⁴Yəhudi başçıları əvvəllər kor olan adamı ikinci dəfə çağırıb ona dedilər: «Allahın izzəti naminə doğru söylə. Biz bu Adamın günahkar olduğunu bilirik». ²⁵O da cavab verdi: «O Adamın günahkar olub-olmadığını bilmirəm. Bir şeyi bilirəm ki, əvvəl kor idim, amma indi görürəm». ²⁶Ondan soruşdular: «O sənə nə etdi? Gözlərini necə açdı?» ²⁷Onlara cavab verdi: «İndicə sizə söylədim, amma qulaq asmadınız. Niyə bunu yenə eşitmək istəyirsiniz? Bəlkə siz də Onun şagirdi olmaq istəyirsiniz?» ²⁸Onu söyüb dedilər: «Onun şagirdi sənsən, bizsə Musanın şagirdləriyik. ²⁹Biz Allahın Musa ilə danışdığını bilirik, bu Adamınsa haradan gəldiyini bilmirik». ³⁰O adam onlara dedi: «Qəribədir ki, siz Onun haradan gəldiyini bilmirsiniz, amma O mənim gözlərimi açdı. ³¹Allahın günahkarlara qulaq asmadığını bilirik, lakin mömin olub Allahın iradəsinə əməl edən adama Allah qulaq asır. ³²Əzəldən bəri eşidilməyib ki, kimsə anadangəlmə kor bir adamın gözlərini açsın. ³³Əgər bu Adam Allahdan gəlməsəydi, heç nə edə bilməzdi». ³⁴Onlar o adama cavab verdilər: «Başdan-ayağa günah içində doğuldun. İndi sənmi bizə dərs verirsən?» Onda onu bayıra atdılar.

9:24 “Allahın izzəti naminə doğru söylə” Hərfi tərcüməsi: “Allahı izzətləndir”. Bir adamı doğru söylədiyinə and içməyə çağırmaq üçün işlənən cümlədir (müq. et. Yeşua 7:19).

9:25 Bu cavab yəqin ki 9:16-ya aiddir. Bu adam teologiya haqqında mübahisə etmək istəmir, ancaq İsa ilə qarşılaşmasının nəticəsini söyləyir.

9:27 “Bəlkə siz də Onun şagirdi olmaq istəyirsiniz?” Yunan qrammatik formasına görə “yox” cavabı gözlənilir, lakin bu sualda kəskin ironiya hiss olunur və kor dilənçinin fərasəti üzə çıxır.

9:28a “Onun şagirdi sənsən” O adamın bu fəslin hansı yerində imana gəldiyi sual altındadır. Görünür ki, başlanğıcda, İsa bu adama şəfa verəndə, o, İsanın Məsih olduğuna inanmırdı, yalnız sonra İsa ona Özünü Məsih kimi tanıdıb (müq. et. Yəh. 9:36-38). Bu əhvalat bizə öyrədir ki, fiziki şəfa heç də həmişə xilas gətirmir.

9:28b-29 Burada dini rəhbərlərin üzləşdiyi çətin vəziyyət təsvir olunur. Onlar şifahi ənənənin (Talmud) təfsilatlı şərhlərini Musaya bilavasitə Allahdan gələn vəhy ilə bir tutmağa çalışıblar. Onların teoloji qərəzli fikirləri gözlərini kor etmişdi (müq. et. Mat. 6:23). Onlar insanların ənənələrinin şagirdləri idi (müq. et. Yeş. 29:13).

9:29 “bu Adamınsa haradan gəldiyini bilmirik” Bu, Yəhyanın ironiyasının başqa bir misalıdır (müq. et. Yəh. 7:27-28; 8:14). İsa Atadan gəlmişdi (müq. et. Yəh. 8:42; 13:3; 16:28), lakin o şagirdlər kor idi və

1. Onun haradan gəldiyini
2. Onun doğum yerini bilmirdi

9:30 “Qəribədir ki, siz Onun haradan gəldiyini bilmirsiniz, amma O mənim gözlərimi açdı” Bu, fariseylərin məntiqini darmadağın edən o kor dilənçinin fərasətinin, kəskin ironiyasının başqa bir misalıdır.

9:31-33 Bu təhsilsiz kor adamın teologiyası dini rəhbərlərindən daha yaxşı, daha ardıcıl idi!

9:33 “Əgər... gəlməsəydi” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bunu belə anlamaq lazımdır: “Əgər bu Adam Allahdan gəlməsəydi, lakin O Allahdan gəlib, onda heç nə edə bilməzdi, lakin O edə bilir”.

9:34 “Başdan-ayağa günah içində doğuldun” Maraqlıdır ki, rabbinik yəhudiliyində “ilk günah” anlayışı yoxdur (müq. et. Əyy. 14:1,4; Zəb. 51:5). Yar. 3-cü fəsildəki günaha batma olayı rabbinik yəhudiliyində vurğulanmayıb. Yəhudilər hər insanda yaxşı və pis niyyətin (*yetzer*) olduğunu deyirdi. Bu fariseylər deyirdi ki, şəfa tapmış bu adamın şəhadəti və məntiqi etibarsızdır, çünki o kor doğulduğuna görə günahkar olduğu aşkardır.

■ “onu bayıra atdılar” (1) Yerli sinaqoqa mənsubluq və onda iştirak etmə haqqı və ya (2) toplantıdan qovulması nəzərdə tutulur. Kontekst baxımından 2-ci variant daha yaxşı görünür.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 9:35-41

³⁵O adamı bayıra atdıqlarını İsa eşitdi və onu tapıb dedi: «Sən Bəşər Oğluna iman edirsənmi?» ³⁶O soruşdu: «Ağa, O kimdir ki, Ona iman edim?» ³⁷İsa ona dedi: «İndi gördüyün və səninlə danışan Adam Odur». ³⁸O da «ya Rəbb, iman edirəm» dedi və İsayə səcdə etdi. ³⁹İsa dedi: «Mühakimə etmək üçün bu dünyaya gəldim ki, qoy görməyənlər görsün, görənlərsə kor olsun». ⁴⁰Onun yanında olan bəzi farisəylər bu sözləri eşidib «Yoxsa biz də koruq?» deyərək Ondan soruşdular. ⁴¹İsa onlara dedi: «Əgər kor olsaydıınız, günahınız olmazdı. Amma indi “görürük” dediyiniz üçün günahınız üstünüzdə qalır.

9:35

NASB, NRSV,

TEV, NJB “Sən Bəşər Oğluna iman edirsənmi?”

NKJV “Sən Allah Oğluna iman edirsənmi?”

Qədim yunanca əlyazmalardan A və L-də “Allah Oğlu”, P⁶⁶, P⁷⁵, Ɑ, B, D və W-də isə “Bəşər Oğlu” yazılıdır. Yəhyanın işlətdiyi sözlərə və eləcə də əlyazmaların tədqiqinə əsasən “Bəşər Oğlu” daha uyğun və yəqin ki daha orijinal görünür. UBS⁴ “Bəşər Oğlu”nu “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik). Sualın qrammatikasına görə “bəli” cavabı gözlənilir.

9:36

NASB, NKJV, “Rəbb”

NRSV, TEV,

NJB “Ağa”

Bu fəsildə o adamın imanının teoloji inkişafını izləmək olar. O İsanı ardıcıl olaraq

1. Adam (Yəh. 9:11)
2. peyğəmbər (Yəh. 9:17)
3. sonra hörmətlə “Ağa” (Yəh. 9:36)
4. və axırda sözün tam teoloji mənası ilə “Rəbb” (Yəh. 9:38) olaraq adlandırır

Yəh. 9:36-da və 38-də eyni yunan sözü işlənir. Mənası yalnız kontekstdə müəyyən edilə bilər. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN ADLARI”. Yunanca *Kurios* ibrancə şifahi dildə YAHVE adını əvəz edən *Adon* sözünün mənasını verə bilər.

9:38 Bu, şəfa tapmış adamın xilas ilə əlaqədar olaraq hekayənin kulminasiyasıdır. Bu ayənin bir sıra qədim yunanca əlyazmalarda (P⁷⁵, Ɑ, W) və Diatessaronda (Dörd Müjdəni birləşdirən erkən dövrə aid kitab) yer almaması təəccüblüdür. Doğrudan, buna iki nadir söz daxildir: (1) “dedi” yalnız burada və Yəh. 1:23-də, (2) “səcdə etdi” də Yəhyanın Müjdəsinin yalnız bu yerində işlənmişdir. Bu ayə müasir tərcümələrin əksəriyyətinə daxildir.

9:39 “Mühakimə etmək üçün bu dünyaya gəldim” Bu, axır zamanda baş verəcək (esxatoloji) mühakimədən bəhs edən Yəh. 5:22, 27-yə uyğun gəlir. Ancaq bu söz, Yəh. 3:17-21 və 12:47, 48-ə zidd görünə bilər. Bunu belə anlamaq olar ki, İsa insanları xilas etmək məqsədilə gəlib, lakin Onu rədd edən insanlar bununla öz-özlərini mühakimə edirlər.

■ “ki, qoy görməyənlər görsün, görənlərsə kor olsun” Peyğəmbərlik – xüsusən Yeşayanın peyğəmbərliyi – bu yolla iki tərəfli şəkildə yerinə yetmişdir.

1. qürurlu israililər Allahın təlimini dərk etməyəcək (müq. et. Yeş. 6:10, 42:18-19; 43:8; Yer. 5:21; Yez. 12:2)
2. tövbə edən, özlərini aşağı tutan yoxsullar, səfillər, xəstələr isə bunu dərk edəcək (müq. et. Yeş. 29:18; 32:3-4; 35:5; 42:7, 16)

İsa, Onu seçən hər kəs üçün dünyanı nurudur (müq. et. Yəh. 1:4-5, 8-9).

9:40 “Yoxsa biz də koruq?” Yunanca sintaksisə görə “yox” cavabı gözlənir (müq. et. Mat. 15:14; 23-24). Bu son ayələr göstərir ki, bu fəsil sağalmayan ruhani korluğun (bağışlanmaz imansızlıq günahı üçün bax: Xüsusi mövzu: “Bağışlanmaz günah”) və sağala bilən fiziki korluğun canlı bir məsəlidir!

9:41 Bu ayə ümumi bir həqiqəti ifadə edir (müq. et. Yəh. 15:22,24; Rom. 3:20; 4:15; 5:13; 7:7,9). İnsan, üz-üzə gəldiyi nura görə cavabdehdir!

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Bu 9-cu fəsil başlıca olaraq fiziki yoxsa ruhani şəfa, fiziki yoxsa ruhani korluq ilə əlaqədardır?
2. Bu adam doğulmazdan əvvəl necə günah etmiş ola bilər?
3. Yəh. 9-cu fəslin hansı yerində o adam xilas olub?
4. İsa dünyanı xilas yoxsa mühakimə etmək üçün dünyaya gəlib?
5. “Bəşər Oğlu” termininin zəminini izah edin.
6. Kor adamın yəhudi başçılarına verdiyi cavablarda ironik yerləri sadalayın.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 10-cu fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Qoyun ağılı misalı	İsa Həqiqi Çobandır	İsa, Öz canını verən Çobandır	Çoban məsəli	Yaxşı Çoban
10:1-6	10:1-6	10:1-6	10:1-5 10:6	10:1-5 10:6
İsa Yaxşı Çobandır	İsa Yaxşı Çobandır	10:7-10 10:11-18	İsa Yaxşı Çobandır 10:7-10 10:11-16 10:17-18	10:7-18
10:7-18	10:7-21	10:19-21	10:19-20 10:21	10:19-21
10:19-21	Çoban öz quzularını taniyır 10:22-30 İsanı yenidən daşqalaq etmək cəhdləri 10:31-39	10:22-30 10:31-39	İsa rədd edilir 10:22-24 10:25-30 10:31-32 10:33 10:34-38 10:39	İsa Allahın Oğlu olduğunu iddia edir 10:22-30 10:31-38 10:39 İsa İordanın o biri sahilinə çəkilir
İsa yəhudilər tərəfindən rədd edilir 10:22-30	İordanın o biri sahilindəki həqiqi imanlılar 10:40-42	10:40-42	10:40-42	10:40-42
10:31-39				
10:40-42				

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:1-6

¹Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: qoyun ağılına qapıdan girməyib başqa yerdən aşan oğru və quldurdur. ²Amma qapıdan girən qoyunların çobanıdır. ³Keşikçi qapını onun üzünə açar və qoyunlar onun səsinə qulaq asar. O da öz qoyunlarını adları ilə çağırır və onları çölə çıxarar. ⁴Öz qoyunlarının hamısını çölə çıxarandan sonra onların önündə gedər və qoyunlar da ardınca gedər, çünki onun səsinə

tanıyırlar. ⁵Amma yad adamın ardınca getməzlər, ondan qaçarlar, çünki yad adamların səsinə tanımazlar». ⁶İsa bu məsəli onlara söylədi, amma onlar İsanın sözlərinin mənasını anlamadılar.

10:1 “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm” Yəh. 1:51-dəki qeydə bax.

▣ **“başqa yerdən aşan oğru və quldurdu”** Diqqət yetirin ki, qoyun ağılında Yaxşı Çobana məxsus olmayanlar da vardır (müq. et. Mat. 7:21-23 və “Buğda və dəlicə məsəli” Mat. 13:24-30). Bəziləri Məsihin əvəzsiz ənamını öz əməllərinin müqabilində əldə etməyə çalışırlar (müq. et. Rom. 3:19-31; 9:30-33; 10:2-4; Qal. 2:16; 5:4). Yəh. 9-cu fəsildəki fariseylər bunun yaxşı nümunəsidir.

10:2 “Amma qapıdan girən qoyunların çobanıdır” Bu fəsildə qarışıq metaforalardan istifadə olunub. İsa həm qoyunların qapısı (Yəh. 10:7), həm də çobanıdır (Yəh. 10:11 və 14). Lakin bu qarışıq metaforalar Yəhyanın Müjdəsi və bütün Əhdi-Cədid üçün qeyri-adi hal deyildir.

1. İsa həm çörəkdir, həm də çörəyi verəndir (müq. et. Yəh. 6:35,51)
2. İsa həm həqiqətdir, həm də həqiqəti söyləyəndir (müq. et. Yəh. 8:45-46 və 14:6)
3. İsa yoldur və yolu göstərəndir (müq. et. Yəh. 14:6)
4. İsa qurbandır və qurbanı təqdim edəndir (müq. et. İbraniyə Məktub)

“Çoban” sözü Əhdi-Ətiqə həm Allah, həm də Məsih üçün işlənən ümumi termin olub (müq. et. Zəb. 23; Zəb. 80:1; Yeş. 40:10-11; 1Pet. 5:1-4). Yəhudi başçılarına Yer. 23, Yez. 34 və Yeş. 56:9-12-də “yalançı çobanlar” deyilir. “Çoban” və “pastor” eyni sözdür (müq. et. Ef. 4:11; Tit. 1:5,7).

10:3 “qoyunlar onun səsinə qulaq asar” Tanıma və itaət etmə münasibətə əsaslanır. Yəhyanın Müjdəsində həm “əşitmək” və ya “qulaq asmaq” (müq. et. Yəh. 4:42; 5:24,25,28-29; 8:47; 10:16,27; 18:37), həm də “görmək” (müq. et. Yəh. 3:3; 12:40; 20:8) İsanın Məsih olduğuna iman etmək/güvənmək mənasında istifadə olunur.

▣ **“O da öz qoyunlarını adları ilə çağırar”** İsa Özünə məxsus olanlardan hər birini şəxsən tanıyır (YAHVE-nin onları tanıdığı kimi, müq. et. Yəh. 10:29-31). Çobanlar, böyük sürüləri olsa belə, çox vaxt öz heyvanlarına ad qoyardı.

İsanın Öz həqiqi qoyunlarını Yəhuda xalqının yalançı qoyunlarından ayırmaq üçün çağırması teoloji baxımdan sarsıdıcıdır. Allahla əhd bağlamış xalq Allahın həqiqi xalqı deyil idi. Bu, yeni əhdin sarsıdıcı yeniliyi idi. İnsanın gələcəyini nəslə deyil, iman müəyyən edir! İman milli deyil, şəxsidir.

İsaya qarşı çıxan yəhudi başçıları Allahın xalqına daxil deyil idi (müq. et. Yəh. 10:26)!

▣ **“və onları çölə çıxarar”** Bu onları nəinki xilas etməsinə, həm də hər gün onlara istiqamət verməsinə işarə edir (müq. et. Yəh. 10:4, 9).

10:4 Ehtimal ki, burada gecə vaxtı bir neçə sürünü bir yerdə saxlamaq adətindən bəhs olunur. Səhər çoban qoyunlarını çağırar, onlar da onun yanına gələrdi.

10:5 İmanlılar cəmiyyəti həmişə yalançı çobanlarla mübarizə aparmağa məcbur olub (müq. et. 1Tim. 4:1-3; 2Tim. 4:3-4; 1Yəh. 4:5-6; 2Pet. 2).

10:6 “İsa bu məsəli onlara söylədi” Bu, adətən “məsəl” olaraq tərcümə olunan “parabola” (*parabolē*) sözü deyil, lakin eyni mənşəli sözdür (*paroimian*). Bu formaya yalnız burada, Yəh. 16:25,29-da və 2Pet. 2:22-də rast gəlinir. Bu, başqa söz olmağına baxmayaraq, deyərsən tez-tez işlənən “məsəl” (“parabola”) sözünün sinonimidir. “Məsəl” (“parabola”) dedikdə adətən ruhani bir həqiqətin qavranılmasına kömək etmək məqsədilə müəyyən mədəni mühit üçün adi olan bir əhvalatdan istifadə olunması nəzərdə tutulur. Lakin ruhən kor gözlərdən həqiqətin gizlənməsi də nəzərdə tutula bilər (müq. et. Yəh. 16:29; Mark 4:11-12).

▣ **“amma onlar... anlamadılar”** Yəh. 10-cu fəsil zaman baxımından 9-cu fəsil ilə bağlıdır, “onlar” fariseylərə işarə edir. Onlar gördüklərini iddia edirdi (müq. et. Yəh. 9:41), amma görmürdü (müq. et. Yəh. 10:20). Din körpü deyil, əngəl ola bilər.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:7-10

7İsa yenə onlara dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: qoyunların qapısı Mənəm. ⁸Məndən əvvəl gələnlərin hamısı oğru və quldur idi, amma qoyunlar onlara qulaq asmadı. ⁹Qapı Mənəm, kim Məndən girərsə, xilas olar, girib-çıxar və özünə otlaq tapar. ¹⁰Oğru yalnız qarət etmək, öldürmək və tələf etmək üçün gəlir. Mənsə gəldim ki, onlar həyata, bəl həyata malik olsun.

10:7 “qoyunların qapısı Mənəm” Bu, Yəhyanın Müjdəsindəki yeddi məşhur “Mənəm” ifadəsindən biridir. Bu metafora İsanın yeganə həqiqət yolu olduğunu vurğulayır (müq. et. Yəh. 8, 10; 14:6). Buna “Müjdənin müstəsnalığının skandalı” deyilir. Allah Özünü Müqəddəs Kitab vasitəsilə tanıdırsa, demək, Allahın önündə doğru olmaq üçün yeganə yol, Məsihə iman etməkdir (müq. et. Həv. 4:12; 1Tim. 2:5). Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

10:8 “Məndən əvvəl gələnlərin hamısı oğru və quldur idi” Yəh. 9-cu və 10-cu fəsillərin konteksti Təqdis bayramı (Hanuka) olduğuna görə (müq. et. Yəh. 10:22), ehtimal ki, makkaveylərin və onların nəslinin Əhdi-Ətiqlə Əhdi-Cədid arasındakı dövrdə məsihi iddialarından bəhs olunur. Lakin Əhdi-Ətiqin yalançı çobanlar barəsindəki yerlərinə (müq. et. Yeş. 56:9-12; Yer. 23; Yez. 34; Zək. 11) işarə etmə ehtimalı daha yüksəkdir.

Əlyazmaları köçürən şəxslər, çoxlu məcazlar və ikimənalı ifadələr ilə dolu bu mətnin mənasını izah etmə cəhdində onu bir qədər dəyişdirməyə və ya genişlətməyə çalışıblar. Bir əlyazmada (MS D) “hamısı” sözü, bəzi erkən əlyazmalarda isə (P⁴⁵, P⁷⁵, s*) “Məndən əvvəl” frazası buraxılmışdır.

10:9 “kim Məndən girərsə, xilas olar” Bu, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR VƏ FEİL GƏLƏCƏK ZAMAN MƏCHUL NÖVDƏDİR. İsa, Allaha gedən yeganə yoldur (müq. et. Yəh. 14:6). “Xilas olmaq” FEİLİ bu kontekstdə yəqin ki Əhdi-Ətiqdəki kimi fiziki xilas mənasını daşıyır (yəni qoyunlar əmin-amanlıqdadır). Bununla belə, Yəhya üst-üstə düşən iki mənanı daşıyan sözləri seçir. Ruhani xilas da bu kontekstdə istisna edilmir (müq. et. Yəh. 10:42).

10:10 “Oğru” Bu, yalançı çobanların gizli niyyətlərini göstərir və eləcə də şər olanın məqsədini əks etdirir! Muzdurların bu laqeydliyi Yəh. 10:12-13-də təsvir olunur.

▣ **“tələf etmək”** Hərfi tərcüməsi “həlak etmək”dir. Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “HƏLAK (APOLLUMİ)”

▣ **“Mənsə gəldim ki, onlar həyata, bəl həyata malik olsun”** Bu sözlər çox vaxt maddi şeylərə dair bir vəd olaraq sitat gətirilir, lakin kontekstdə nəzərdə tutulan, İsanı şəxsən tanımaq və maddi bolluq deyil, bizə bəxş etdiyi ruhani xeyir-dualardır (4:14 və 7:38 ilə paraleldir). Bu həyatda daha çox şeylər əldə etməkdən deyil, həqiqi həyatı tanımaq və əldə etməkdən söhbət gedir!

Sinoptiklərdə İsanın Allahın Padşahlığı barədəki təlimi, Yəhyanın Müjdəsində isə İsanın əbədi həyat barədəki təlimi önə çıxır. İndi onu əldə etmək mümkündür! Padşahlıq başlayıb!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:11-18

¹¹Yaxşı çoban Mənəm, yaxşı çoban qoyunlar uğrunda canımı qurban verir. ¹²Qoyunların çobanı olmayan muzdur isə canavarın gəldiyini görəndə onları atıb qaçar, çünki qoyunların sahibi deyil. Canavar da onları qapıb pərən-pərən salar. ¹³Muzdur qaçar, çünki muzdurdur, qoyunlar üçün qayğı çəkməz. ¹⁴⁻¹⁵Yaxşı çoban Mənəm. Necə ki Ata Məni tanıyır və Mən Atanı tanıyıram, eləcə də özümünküləri tanıyıram, özümünkülər də Məni tanıyır. Mən quzular uğrunda canımı qurban verirəm. ¹⁶Bu ağıldan olmayan başqa quzularım var ki, onları da gətirməliyəm. Onlar da səsimi eşidəcək, beləcə tək sürü, tək Çoban olacaq. ¹⁷Buna görə də Ata Məni sevir, çünki Mən canımı qurban verirəm ki, sonra onu geri alım. ¹⁸Canımı Məndən heç kəs ala bilməz, amma onu Özüm verirəm. Onu verməyə də, sonra geri almağa da ixtiyarım var. Bu əmri Atamdan almışam».

10:11,14 “Yaxşı çoban Mənəm” Əhdi-Ətiqdə bu ad Məsih (müq. et. Yez. 34:23; Zək. 11; 1Pet. 5:4) və YAHVE (müq. et. Zəb. 23:1; 28:9; 77:20; 78:52; 80:1; 95:7; 100:3; Yeş. 40:11; Yer. 23:1; 31:10; Yez. 34:11-16) üçün işlənmişdir.

Yunan dilində “yaxşı” olaraq tərcümə oluna biləcək iki söz vardır: (1) *agathos* – bu sözü Yəhya adətən əşyalar üçün işlədir; (2) *kalos* – bu söz Septuaqintada şərin əksi olaraq yaxşı, xeyir olaraq işlənir. Əhdi-Cədidə bu söz həmçinin “gözəl”, “nəcib”, “əxlaq” və “layiq” mənalarını daşıyır. Bu sözlərin hər ikisi Luka 8:15-də işlənib. Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

10:11 “yaxşı çoban qoyunlar uğrunda canını qurban verir” Burada Məsihin kəffarə edən əvəzedici satınalmasından bəhs olunur (müq. et. Yəh. 10:11,15,17,18). O, günahkar insanlar uğrunda könüllü olaraq Öz canını qurban vermişdir (müq. et. Yeş. 52:13-53:12; Mark 10:45; 2Kor. 5:21). Həqiqi həyat, bol həyat yalnız Məsihin ölümü ilə mümkün olur.

Bryus M. Metsqerin “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*) kitabında bu ayəyə dair maraqlı fikir söylənir:

“Yəhyaya xas olan ‘canını fəda etmək’ ifadəsi əvəzinə (yunan oijinalında 10:15,17; 13:37,38; 15:13-də və 1Yəh. 3:16-da yer alır) bir neçə şahid (P⁴⁵, N*, D) Sinoptik Müjdələrdə işlənən ‘canını vermək’ ifadəsini işlədir (Mat. 20:28; Mark 10:45)” (s. 230).

10:14 “özümünküləri tanıyıram, özümünkülər də Məni tanıyır” Burada “tanımaq” sözü ibrani mənasını daşıyır (bax: Xüsusi mövzu: “Bilmək/tanımaq”). Necə ki Oğul Atanı və Ata Oğulu tanıyır, eləcə də İsa Özünə güvənənləri tanıyır, onlar da İsanı tanıyırlar. Onlar “görüb-əşidib” (müq. et. Yəhya 10:4) və cavab veriblər (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16). Məsihçilik şəxsi münasibətdir (müq. et. Yəh. 17:20-26).

10:15 “Necə ki Ata Məni tanıyır və Mən Atanı tanıyıram” Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur. İsanın əməlləri və sözləri, Ata ilə yaxın münasibətlərindən qaynaqlanır.

Yəh. 10:14-15-dəki heyranedicilik analogiya ondan ibarətdir ki, Ata və Oğul arasındakı yaxınlıq, Oğul ilə ardıcılıqları arasındakı yaxınlığa bənzədilir (müq. et. Yəh. 14:23). İsa koqnitiv faktları deyil, yaxın ünsiyyəti bildirən ibrancə “tanımaq” sözünün mənasına əsaslanır. İsa Atanı tanıyır, İsanı tanıyanlar da Allahu tanıyırlar!

10:16 “Bu ağıldan olmayan başqa quzularım var” Bu, Yeş. 56:6-8-ə istinaddır. Kontekstdən görünür ki, burada ya (1) samariyalılar (müq. et. Yəh. 4:1-42), ya da (2) yəhudi olmayan imanlılar cəmiyyəti (müq. et. Yəh. 4:43-54) nəzərdə tutulur. Məsihə iman edənlərin vəhdətindən bəhs olunur. Yeni əhd yəhudilərlə başqa millətləri birləşdirir (müq. et. Ef. 2:11-3:13; həmçinin bax: 1Kor. 12:13; Qal. 3:28; Kol. 3:11)! Yar. 3:15 və Yəh. 3:16 bir-biri ilə çulğaşır!

■ **“beləcə tək sürü, tək Çoban olacaq”** Bu həmişə Allahın məqsədi olmuşdur (müq. et. Yar. 3:15; 12:3; Çıx. 19:5-6). Bu vəhdətin teoloji cəhətlərindən Ef. 2:11-3:13 və 4:1-6-da bəhs olunur.

10:17 “Buna görə də Ata Məni sevir” Nə Oğul öz canını fəda etməyə, nə də Ata Öz Oğlunu verməyə məcbur idi. Bunu elə şərh etmək olmaz ki, guya Allah insan olan İsanı itaətkarlığına görə mükafatlandırır (bu adopsionizm adındakı bir bidətdir, bax: “Lügət”).

■ **“Mən canımı qurban verirəm ki, sonra onu geri alım”** İsanın dirilməsi nəzərdə tutulur. Əhdi-Cədidə adətən belə deyilir ki, Ata Oğulun qurbanını qəbul etdiyini təsdiq edərək Oğulu dirilti (müq. et. Yəh. 18b). Lakin burada İsanın Özünü diriltməyə qadir olduğu elan edilir.

Bu fraza, Əhdi-Cədidin xilas işlərində Allahın hər üç Şəxsinin iştirak etdiyini öyrətməsini göstərməyə əla xidmət edir.

1. Ata Allah İsanı dirilti (müq. et. Həv. 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Rom. 6:4,9; 10:9; 1Kor. 6:14; 2Kor. 4:14; Qal. 1:1; Ef. 1:20; Kol. 2:12; 1Sal. 1:10)
2. Oğul Allah Özünü dirilti (müq. et. Yəh. 2:19-22; 10:17-18)
3. Ruh Allah İsa dirilti (müq. et. Rom. 8:11)

10:18 “ixtiyarım var” Bu, Yəh. 1:12-də işlənən eyni sözdür. “İxtiyar”, “qanuni səlahiyyət” və ya “qüdrət” olaraq tərcümə oluna bilər. Bu ayə İsanın qüdrət və səlahiyyətini göstərir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:19-21

¹⁹Bu sözlər üstündə Yəhudilər arasında yenə fikir ayrılığı düşdü. ²⁰Onların çoxu dedi: «Onda cin var, dəlidir. Niyə Ona qulaq asırsınız?» ²¹Başqaları isə dedilər: «Bunlar cinə tutulmuş adamın sözləri deyil. Cin heç kor adamın gözlərini açə bilərmə?»

10:19 İsa haqqındakı fikir ayrılığı Yəh. 6:52; 7:12,25,43; 9:16; 10:19-21; 11:36-37-də təsvir olunmuşdur; bu, Yəhyanın Müjdəsində davam edən bir mövzudur. Müjdənin insanlar tərəfindən qəbul və rədd edilməsinin sirri, əvvəlcədən təyin olunma və insanın azad iradəsi arasındakı gərginlikdən ibarətdir!

10:20 “Onda cin var, dəlidir” Bu, iki fərqli bucaqdan İsayə qarşı irəli sürülən ittiham idi.

1. Yəh. 10:20-də, eləcə də 7:20-də, İsanın ruhi xəstə olduğunu söyləmək üçün irəli sürülüb.
2. fariseylər eyni ittihamı irəli sürərək İsanın səlahiyyətinin mənbəyini izah etməyə çalışıblar (müq. et. Yəh. 8:48,52)

10:21 Yəh. 10:21-də iki sual vardır.

1. Yəh. 10:21a-da “bəli” cavabını tələb edən *ouk* yer alır
2. Yəh. 10:21b-də “xeyr” cavabını tələb edən *mē* yer alır

Bax: Ceymz Hyuet, “Əhdi-Cədid yunancası” (James Hewett, *New Testament Greek*), s. 171. Bu ayə koynə yunancasının qaydalarının nə qədər çətin olduğunu göstərir. Son qərarı qrammatik formalar deyil, kontekst müəyyən edir.

Kor adamın şəfası məsihi bir əlamət idi (müq. et. Çıx. 4:11; Zəb. 146:8; Yeş. 29:18; 35:5; 42:7). Burada bir anlamda İsrailin korluğu göstərilir (müq. et. Yeş. 42:19), Yəh. 9-cu fəsildə göstəriləni kimi.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:22-30

²²O vaxt Yerusəlimdə Təqdis bayramı keçirilirdi. Qış idi. ²³İsa məbədin həyatında olan Süleymanın eyvanında gəzirdi. ²⁴Yəhudilər İsanın ətrafına yığılıb Ona dedilər: «Nə vaxta qədər ürəyimizi intizarda saxlayacaqsan? Əgər Sən Məsihsənsə, bizə açıq söylə». ²⁵İsa onlara cavab verdi: «Sizə söylədim, ancaq buna inanmırsınız. Atamın adı ilə gördüyüm işlər Mənim barəmdə şəhadət edir. ²⁶Amma siz inanmırsınız, çünki Mənim quzularımdan deyilsiniz. ²⁷Quzularım səsimi eşidir, Mən də onları tanıyıram və Mənim ardınca gəlirlər. ²⁸Mən onlara əbədi həyat verirəm. Onlar heç vaxt həlak olmayacaq və heç kim onları əlimdən qapmayacaq. ²⁹Onları Mənə verən Atam hamıdan böyükdür. Onları heç kim Atanın əlindən qapa bilməz. ³⁰Mən və Ata birlik».

10:22 “Təqdis bayramı” İosif Flaviy bunu “İşıqlar bayramı” olaraq adlandırır. Bu gün həmin bayram Hanuka adı ilə tanınır. Dekabrın ortalarında keçirilən bu səkkiz günlük bayramda b.e.ə. 164-cü ildə Yəhuda Makkaveyin hərbi qələbəsindən sonra Yerusəlimdəki məbədin yenidən təqdis edilməsi qeyd olunur. B.e.ə. 168-ci ildə selevkilərin hökmdarı IV Antiox Epifan yəhudiləri ellinist adət-ənənələri yerinə yetirməyə məcbur etməyə çalışıb (müq. et. Dan. 8:9-14). Yerusəlimdəki məbədi büt-pərəst ibadətəgahına döndərərək, hətta müqəddəs yerdə Zevs üçün qurbangah düzəldib. Modin kahininin oğullarından biri Yəhuda Makkavey bu suriyalı hökmdarı məğlub edib, məbədi təmizləyərək yenidən təqdis edib (müq. et. 1Mak. 4:36-59; 2Mak. 1:18).

Yəhyanın Müjdəsində yəhudi bayramlardan, İsanın Özünü yəhudi başçılarına, Yerusəlimdəki xalqa və ziyarətçilərə tanıtməsi üçün fürsət kimi istifadə olunub (müq. et. Yəh. 7-11).

■ **“Süleymanın eyvanında”** Ora, İsanın təlim öyrətdiyi Qadınlar həyatının şərq tərəfində yerləşən örtülü bir yer idi. İosif Flaviyin dediyinə görə, həmin eyvan, b.e.ə. 586-cı il Babil qırğınından salamat qalmışdı.

10:23 “Qış idi” Bu, olayı öz gözləri ilə görmüş bir şahidin qeydidir.

10:24 “Məsihsənsə” Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir. Bu kontekstdə bir neçə BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ yer alır (müq. et. Yəh. 10:24, 35, 37 və 38). Yəh. 10:24 bu qrammatik quruluşun hərfi mənada necə işləmə biləcəyini göstərir. Bu fariseylər əslində İsanın Məsih olduğuna inanmırdı, lakin İsanı tələyə salmağa çalışırdı.

■ **“bizə açıq söylə”** Bu ayədə bir neçə məqama diqqət yetirmək gərəkdir. Birincisi, İsa məsəllər, məcazlar və ikimənalı dualist ifadələr ilə təlim öyrədirdi. Məbəddəki o xalq istəyirdi ki, O açıq danışsın. Bax: Xüsusi mövzu: *“Parrhēsia”*.

İkincisi, İsanın dövründə yəhudilər Məsihin bədənə bürünmüş Allah olacağını gözləmədi. İsa Allahla bir olduğunu bir neçə dəfə eyhamla demişdi (müq. et. Yəh. 8:56-59), lakin bu kontekstdə onlar konkret olaraq Məsih haqqında soruşurlar. Yəhudilər o məsh olunmuş Şəxsin Musa kimi hərəkət edəcəyini gözləyirdi (müq. et. Qan. 18:15,19). İsa altıncı fəsildə məhz belə hərəkət etmişdi. Onun əməlləri, xüsusilə kor adama şəfa verməsi, Əhdi-Ətiqdəki peyğəmbərlikləri yerinə yetirib (Yəh. 9). Onlara lazım olan sübutların hamısı verilib. Məsələ orasında idi ki, İsa onların Məsih barədəki ənənəvi hərbi, milliyətçi təsəvvürlərinə uyğun gəlmirdi.

10:25 “Atamın adı ilə gördüyüm işlər Mənim barəmdə şəhadət edir” İsa deyirdi ki, Onun əməlləri iddialarını təsdiq edir (müq. et. Yəh. 2:23; 5:36; 10:25,38; 14:11; 15:24).

10:26 Necə də sarsıdıcı sözlərdir!

10:28 “Mən onlara əbədi həyat verirəm” Əbədi həyat həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət səciyyəsi daşıyır. Bu, yeni çağ həyatıdır. Məsihə iman yolu ilə indi qəbul edilə bilər (müq. et. Yəh. 3:36; 11:24-26).

■ **“Onlar heç vaxt həlak olmayacaq və heç kim onları əlimdən qapmayacaq”** Burada İKİLİ İNKAR vardır və cümlə AORİST QAYIDIŞ NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Bu ayə, imanlının əminliyi barədə Əhdi-Cədidin ən güclü ayələrindən biridir (müq. et. Yəh. 6:39). Aydın ki, bizi Allahın məhəbbətindən ayıra biləcək yeganə şəxs özümüzük (müq. et. Rom. 8:38-39; Qal. 5:2-4). Əminlik (bax: Xüsusi mövzu: “Əminlik”) imanda davam etmənin vacibliyi ilə tarazlaşdırılmalıdır (bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”). Əminlik Üçlükdə vahid olan Allahın xasiyyəti və əməllərinə əsasənmalıdır.

Yəhyanın Müjdəsi Məsihə iman etməyə davam edənlərin əminliyini təsdiqləyir. Tövbə və iman etmək qərarı ilə başlayan bu əminlik, imanlının həyat tərzinə çevrilməsi ilə davam etdirilir. Bu şəxsi münasibətin malik olduğumuz bir şeyə döndərilməsi teoloji problem yaradır (“bir dəfə xilas olan, həmişəlik xilas olur”). Davam edən iman, həqiqi xilasın sübutudur (müq. et. İbranilərə Məktub, Yaqubun Məktubu və Yəhyanın 1-ci Məktubu).

10:29

NASB, NKJV “Onları Mənə verən Atam, hamıdan böyükdür”
NRSV “Atamın Mənə verdiyi, qalan hər şeydən böyükdür”
TEV “Atamın Mənə verdiyi, hər şeydən böyükdür”
NJB “Atamdır, çünki Onun Mənə verdiyi hər kəsdən böyükdür”

Sual budur ki, “-dən böyükdür” ifadəsinin OBYEKTİ nədir: (1) Allahın İsayə verdiyi insanlar (NRSV, TEV), yoxsa (2) Allahın Özü (NASB, NKJV, NJB)? Bu ayənin ikinci hissəsi, bir kəsin İsanın ardıcılığını qapmağa cəhd edə biləcəyini bildirir. Teoloji baxımdan ikinci variant daha yaxşı görünür. Bax: Xüsusi mövzu: “Əminlik”.

Bu, Atanın qüdrətinə əsasən imanlının əminliyi barədəki əla bir ayədir! Müqəddəs Kitabın bütün həqiqətləri kimi imanlının əminliyi də bir əhd gərginliyi ilə təqdim olunur. İmanlının xilas olduğuna dair ümidi və əminliyi Üçlükdə vahid olan Allahın xasiyyətinə, mərhəmətinə, lütfünə əsaslanır. Lakin imanlının özü də imanda davam etməlidir. Müqəddəs Ruhun yönəltməsi ilə tövbə və iman etmək qərarından başlayan xilas, davamlı tövbə, iman və itaətlə davam etməlidir! Xilas bir “mal” (həyat sığortası, cənnətə bilet) deyildir, lakin Məsih vasitəsilə Allahla şəxsi münasibətdir.

İnsanın Allahla düzgün münasibətlərinin sübutu, həyatının dəyişməsi, imanla yaşaması və xidmət etməsidir (müq. et. Mat. 7). Cismani təbiətə görə yaşayan məsihçilərin xilasını üçün Müqəddəs Kitabda əsas tapmaq çətindir (müq. et. 1Kor. 2-3). Məqsəd təkə öləndən sonra cənnətə getmək deyil, indidən Məsihə bənzəməkdir. Böyüyən, xidmət edən, hətta günaha qalib gəlməkdə çətinlik çəkən imanlıların əminliyi üçün Müqəddəs Kitabda kifayət qədər əsas vardır. Lakin meyvə yoxdursa, kök də yoxdur! İnsan yalnız lütf ilə, iman vasitəsilə xilas olar, lakin həqiqi xilas “yaxşı işlər” ilə nəticələnər (müq. et. Ef. 2:10; Yaq. 2:14-26).

10:30-33 “Mən və Ata birik... Yəhudilər yenə yerdən daş götürdülər ki, Onu daşqalaq etsinlər” Bu, İsanın məsihliyi və ilahiliyi barədə ən qəti bəyanatlarından biridir (müq. et. Yəh. 1:1-14; 8:58; 14:8-10, xüs. “bir” sözünü işlətdiyi 17:21-26). Yəhudilər Onun nə dediyini lap yaxşı anlayıb və bunu küfr sayıblar (müq. et. Yəh. 10:33; 8:59). Onlar İsanı Lev. 24:16-ya əsasən daşqalaq etmək istəyiblər.

Məsihin şəxsiyyəti barədəki erkən mübahisədə (yəni *Arius* – ilk doğulan; *Afanasi* – tam Allah) Yəh. 10:30 və 14:9 Afanasi tərəfindən tez-tez istinad edilən ayələr idi (bax: “Kembricdəki tədqiqatlara görə Müqəddəs Kitabın tarixi” (*The Cambridge History of the Bible*), 1. cild, s. 444). “Arianlıq” üçün Lüğətə bax.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:31-39

³¹Yəhudilər yenə yerdən daş götürdülər ki, Onu daşqalaq etsinlər. ³²İsa onlara dedi: «Sizə Atadan gələn çoxlu yaxşı iş göstərdim. Siz bunların hansına görə Məni daşqalaq etmək istəyirsiniz?» ³³Yəhudilər Ona cavab verdilər: «Səni yaxşı işinə görə deyil, insan olduğun halda Özünü Allah sayaraq küfr etdiyinə görə daşqalaq edirik». ³⁴İsa onlara dedi: «Məgər sizin öz Qanununuzda yazılmayıb ki, “demişəm: «Siz allahlarsınız»?» ³⁵Allah Öz kəlamını göndərdiyi adamlara “allahlarsınız” deyir. Müqəddəs Yazı ki pozula bilməz. ³⁶Bəs siz niyə “Allahın Oğluyam” dediyim üçün Mənə – Atanın təqdis edib dünyaya göndərdiyi Şəxsə “küfr edirsiniz” deyirsiniz? ³⁷Əgər Atanın işlərini görmürəmsə, Mənə inanmayın. ³⁸Amma bu işləri görürəmsə, Mənə inanmasanız da, bunlara inanın. Onda Atanın Məndə, Mənim də Atada olduğumu anlayıb bilərsiniz». ³⁹Onlar yenə İsanı tutmağa çalışdı, amma O, əllərindən sıyrılıb çıxdı.

10:31 Bu ayə İsanın Yəh. 10:30-dakı bəyanatı ilə bağlıdır. İsa olduqca qeyri-adi rabbinik arqumentlə onların ittihamlarına cavab verir. Burada, əsas etibarilə, ibrancə *Elohim* sözü ilə bir “oyun” oynanır; Əhdi-Ətiqdə Allah üçün işlənən (müq. et. Yar. 1) bu söz CƏM FORMADADIR və eləcə də mələklər və ya bəşəri başçılar (hakimlər) üçün də tez-tez işlənir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN ADLARI”.

10:32 Yaxşı (*kalos*) çoban Ata üçün yaxşı (*kalos*) işlər görür.

10:33 “küfr etdiyinə görə” İsa bilirdi ki, onlar Ata ilə bir olması barədəki iddialarını düzgün anlayıblar.

10:34 “sizin öz Qanununuzda” İsa sitat gətirdiyi Zəbura “Qanun” deyir (yəni “Tora” (Tövrat) – bu söz “təlimlər” mənasına gəlir, müq. et. Yəh. 12:34; 15:25; Rom. 3:9-19). Qanun dedikdə adətən Yaradılışdan Qanunun Təkrarına qədər Musanın yazıları (Tövrat) nəzərdə tutulurdu. Burada həmin sözün daha geniş anlamda bütün Əhdi-Ətiqə dair işləndiyini görürük.

■ **“Siz allahlarsınız”** İsa Zəb. 82:6-dan sitat gətirir. O məzmurda *elohim* sözü bəşəri hakimlərə aiddir (bax: *Elohim*, Xüsusi mövzu: “Allahın adları”) Bu hakimlər (pis olduqları halda) “Haqq-Taalanın övladları” olaraq adlandırılıb. Bu yəhudilər, İsanın (1) Allahın Oğlu və (2) Allahla bir olduğunu iddia etdiyinə görə üstünə düşüblər. Halbuki başqa insanlar belə (müq. et. Çıx. 4:16; 7:1; 22:8,9; Zəb. 82:6; 138:1) “allahlr” olaraq adlandırılıblar.

Görünür ki, İsanın rabbinik arqumenti bu məntiqi izləyir: Müqəddəs Yazı həqiqətdir, Yazıda insanlara *elohim* deyilir, bəs onda siz niyə “Allahın Oğluyam” dediyim üçün Mənə “küfr edirsiniz” deyirsiniz? İbrancə *Elohim* sözü CƏMDƏDİR, lakin TƏK forma ilə tərcümə olunur və Əhdi-Ətiqdə Allahdan bəhs etdikdə FƏİLİN TƏK FORMASI işlənir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN ADLARI”. Bu, Yəhyaya xas olan bir kəlmə oyunu ola bilər: (1) bu sözün iki məna çaları var və (2) yunanca suala “bəli” cavabı gözlənir.

10:35 “Müqəddəs Yazı ki pozula bilməz” Yəhya İsanın dialoqlarına dair öz fikirlərini tez-tez bildirir. Bunun İsanın sözü yoxsa Yəhyanın sözü olduğu bəlli deyildir. Lakin hər ikisi eynilə Allahdan ilham almış olduğuna görə fərq etməz. Bu sitatda Müqəddəs Yazının etibarlılığı önə çıxır. İsa ilə həvarilər Əhdi-Ətiqi və ona dair şərhlərini Allahın sözləri sayırdı (müq. et. Mat. 5:17-19; 1Kor. 2:9-13; 1Sal. 2:13; 2Tim. 3:16; 1Pet. 1:23-25; 2Pet. 1:20-21; 3:15-16).

Yepiskop H. K. Q. Mul, “Yepiskop Mulun həyatı” (Bishop H. C. G. Moule, *The Life of Bishop Moule*) kitabında belə deyir:

“Onun [Məsihin] Müqəddəs Kitaba tam inamı var idi və orada məni çox çaşdıran müəmmalar olmasına baxmayaraq, mən İsanın xatirinə o Kitaba – kor-koranə deyil, böyük ehtiramla – güvənəcəyəm” (s. 138).

10:36 Bu ayədə İsa deyir ki, Ata Onu seçib (və ya “təqdis edib”) və göndərüb (Məsih kimi). Buna görə də Onun “Allahın Oğlu” adlanmağa tam haqqı var idi. İsrailin hakimləri Allahı təmsil etdiyi kimi (müq. et. Zəb. 82:6), O da sözləri və əməlləri ilə Allahı təmsil edirdi. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostellō*)”.

10:37 Yəh. 10:19-21-də məhz bu deyilir. İsanın möcüzələri Allahın işlərini əks etdirirdi.

10:37,38 “görmürəmsə... görürəmsə” Bunlar BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR. İsa Atanın işlərini edirdi. Bu halda onlar İsayə iman etməli və əmin olmalıdır ki, O və Ata birdir (müq. et. Yəh. 10:30,38). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

10:39 Bu, İsanın Ona qəsd etmək istəyənlərin əllərindən çıxdığı bir neçə yerlərdən biridir (müq. et. Luka 4:29-30; Yəh. 8:59). Bu əhvalatlarda İsanın (1) möcüzə ilə canını qurtardığı, yoxsa (2) başqalarına bənzədiyinə görə izdihama qarşı bildiyi aydın deyildir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 10:40-42

40İsa yenə İordanın o biri sahilinə, Yəhyanın əvvəllər vəftiz etdiyi yerə getdi və orada qaldı. **41**Çoxlu adam Onun yanına gəlib dedi: «Yəhya heç bir əlamət göstərməsə də, onun bu Adam barədə dediyi bütün sözlər doğru çıxdı». **42**Bir çox adam da orada İsayə iman etdi.

10:40 İordan çayının o biri tayında, Yerixonun qarşısında, Bet-Anya şəhərinə yaxın olan bir yerdən söhbət gedir.

10:41 Yəhya yenə Vəftizçi Yəhyanın İsayə dair şəhadətini yada salır (müq. et. Yəh. 1:6-8,19-42; 3:22-30; 5:33)! Ehtimal ki, bu, Vəftizçi Yəhya barədəki səhv fikirlərin əsasında yaranan bəzi bidətlərə qarşı bir hərəkət idi.

10:42 Yəhudi başçıları İsanı rədd etdikləri kimi, sadə xalqdan çox adam (ölkə xalqı) Ona iman edib (müq. et. Yəh. 2:23; 7:31; 8:30). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi”, SÖZÖNLƏRİ ilə işlənməsi.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Yəhya metaforalarını bu qədər tez-tez qarışdırır (Misal üçün: “İsa həm qoyunların qapısı, həm də yaxşı çobanıdır”)?
2. Yəh. 10-cu fəslin Əhdi-Ətiqdəki zəmini nədir?
3. İsa “canını fəda etdi” dedikdə nə nəzərdə tutulur?
4. Niyə yəhudilər İsanı cinə tutulmuş olmaqda ittiham etməyə davam edirdi?
5. Niyə İsanın işləri o qədər önəmlidir?
6. “İmanlının əminliyi”ni “müqəddəslərin davam gətirməsi” ilə necə əlaqələndirməliyik?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 11-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Lazarın ölümü 11:1-16	Lazarın ölümü 11:1-16	Lazarın dirildilməsi 11:1-6 11:7-16	Lazarın ölümü 11:1-4 11:5-7 11:8 11:9-11 11:12 11:13-15 11:16	Lazarın dirilməsi 11:1-4 11:5-10 11:11-16
İsa dirilmə və həyatdır 11:17-27	Dirilmə və həyat Mənəm 11:17-27	11:17-27	İsa dirilmə və həyatdır 11:17-19 11:20-22 11:23 11:24 11:25-26 11:27	11:17-27
İsa ağlayır 11:28-37	İsa və son düşmən ölüm 11:28-37	11:28-37	İsa ağlayır 11:28-31 11:32 11:33-34a 11:34b 11:35-36 11:37	11:28-31 11:32-42
Lazarın həyata qaytarılması 11:38-44	Lazarın ölümdən dirildilməsi 11:38-44	11:38-44	Lazar həyata qaytarılır 11:38-39a 11:39b 11:40-44	
İsanı öldürmək qəsd 11:45-53	İsanı öldürmək qəsd 11:45-57	11:45-53	İsaya qarşı sui-qəsd 11:45-48 11:49-52 11:53-54	11:43-44 Yəhudi başçıları İsanın öldürülməsini qərarlaşdırırlar 11:45-54
11:54		11:54		Pasxa bayramı yaxınlaşır
11:55-57		11:55-57	11:55-57	11:55-57

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

TEOLOJİ XÜLASƏ

Yəh. 11-ci fəslin teoloji əhəmiyyəti bundan ibarətdir:

1. İsanın qüdrət və səlahiyyətinin nümayişi davam edir.
2. Lazarın ölümü Allahın planıdır və İsanın izzətlənməsi üçün fürsətdir (müq. et. Yəh. 9:3).
3. Marta ilə İsanın söhbəti, Martanın Onu iqrar etməsi və İsanın Özünü daha çox tanıtməsi (yəni dirilmə və həyat olaraq, Yəh. 11:25) üçün fürsət verir.
4. İsa indidən əbədi həyatı verir (həyata keçmiş esxatologiya). Lazarın dirildilməsi bunun rəmzidir. İsanın ölüm üzərində qüdrəti vardır!
5. Bu qüdrətli möcüzəyə baxmayaraq, imansızlıq davam edir (bağışlanmaz günah, bax: Xüsusi mövzu: “Bağışlanmaz günah”)!

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:1-16

¹Lazar adlı bir adam xəstələnmişdi. O, Məryəmlə bacısı Martanın yaşadığı Bet-Anya kəndindən idi. ²Rəbbin üzərinə ətirli yağ çəkib ayaqlarını saçları ilə silən həmin Məryəm idi. Xəstələnən Lazar onun qardaşı idi. ³Bu səbəbdən iki bacı «ya Rəbb, sevdiyin adam xəstədir» deyərək İsayə xəbər göndərdi. ⁴İsa bunu eşidib dedi: «Bu xəstəliyin nəticəsi ölüm yox, Allahın izzəti və Allah Oğlunun bununla izzət qazanması olacaqdır». ⁵İsa Martanı, onun bacısını və Lazarı sevirdi. ⁶Buna görə də Lazarın xəstələndiyini eşidəndə olduğu yerdə daha iki gün qaldı. ⁷Sonra isə şagirdlərə «yənə Yəhudəyə gedək» dedi. ⁸Şagirdlər Ona dedilər: «Rəbbi, oradakı Yəhudilər bir az əvvəl Səni daşqalaq etməyə çalışırdı. Sən yənə də oraya qayıdırsan?» ⁹İsa cavab verdi: «Gündə on iki saat yoxdurmu? Kim gündüz vaxtı gəzərsə, bədrəm, çünki bu dünyanın nurunu görür. ¹⁰Lakin kim gecə vaxtı gəzərsə, bədrəyər, çünki daxilində nur yoxdur». ¹¹İsa bu sözləri söylədikdən sonra onlara dedi: «Dostumuz Lazar uyuyub. Mən onu oyatmaq üçün gedirəm». ¹²Onda şagirdlər Ona dedilər: «Əgər uyuyubsa, sağalacaqdır». ¹³İsa onun ölümü barədə danışmışdı, amma onlar elə bildilər ki, yuxuya getdiyini söyləyib. ¹⁴Onda İsa onlara açıqca dedi: «Lazar ölüb. ¹⁵Mən də sizin uğrunuzda, iman etməyiniz üçün orada olmadığımı sevinirəm. Amma gəlin onun yanına gedək». ¹⁶«Əkiz» adlanan Tomas o biri şagirdlərə dedi: «Biz də gedək ki, Onunla ölək».

11:1 “bir adam xəstələnmişdi” Bu ifadə BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR. Uzun zaman xəstə olduğu nəzərdə tutulur. Lakin bu BİTMƏMİŞ ZAMAN həmçinin “xəstələnməyə başladı” olaraq da şərh edilə bilər.

■ **“Lazar”** Bu ibrani adı “Eleazer”, “Allah kömək edir” və ya “Allah yardımçısıdır” mənasına gəlir. Yəhya, oxucuların İsa ilə Məryəm, Marta və Lazar arasındakı dostluq münasibətlərindən xəbərdar olduğunu düşünərək yazır (müq. et. Luka 10:38-42, Sinoptik Müjdələrdə onlardan bəhs edən yeganə yer).

■ **“Bet-Anya”** Ora, Yəh. 1:28-də və 10:40-da adı çəkilən və İordan çayının sahilində Yerixon şəhərinin yaxınlığında yerləşən Bet-Anyadan fərqli bir yer idi. Burada bəhs olunan Bet-Anya, Yerusəlimin təqribən iki mil cənubşərqində, Zeytun dağı ilə eyni silsilə üzərində yerləşən bir şəhər idi. Ora, İsanın Yerusəlimə gəldiyi vaxtlarda adətən qaldığı yer idi.

■ **“Məryəm”** Bu adın ibrancəsi “Miriam”dır.

■ **“Marta”** “Xanım” mənasını verən arami adıdır. Martanın böyük bacı olmasına baxmayaraq adının birinci çəkilməməyi qeyri-adi haldır; bu, Luka 10:38-42 ilə əlaqəli ola bilər.

11:2 “Rəbbin üzərinə ətirli yağ çəkib ayaqlarını saçları ilə silən həmin Məryəm idi” Yəh. 11:2, Yəhyanın başqa bir “redaktor əlavəsi”dir (bax: TEV, NET). Məryəmin özünü İsayə həsr etməsinin bu hekayəsi (müq. et. Yəh. 12:2-8) həm Mattada (müq. et. Yəh. 26:6-13), həm də Markda (müq. et. Yəh. 14:3-9) yer alır. Luka 7:36-dan sonrakı ayələrdə buna bənzər bir əhvalatda başqa bir qadından bəhs olunur.

Bu ayə, Yəhyanın Müjdəsində hələ təsvir olunmamış, 12-ci fəsildə təsvir olunacaq olan əhvalatdan bəhs edir. Çoxları bundan elə nəticə çıxarırlar ki, Yəhya oxucularının bu ailə barədə başqa mənbələrdən məlumat almış olduğunu düşündü.

XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS KİTABDA MƏSH (BDB 603)”

11:3 “iki bacı... İsayə xəbər göndərdi” Onlar İsayə xəbər göndərəndə İsa İordan çayının o tayındakı Pereyada idi.

■ **“sevdiyən adam xəstədir”** Bu fraza İsanın bu ailə ilə xüsusi münasibətini üzə çıxarır. Bu, yunanca *phileō* sözüdür. Lakin koyne yunancasında *phileō* və *agapaō* terminləri bir-birini əvəz edə bilər (müq. et. Yəh. 11:5; 3:35; 5:20).

11:4 “Bu xəstəliyin nəticəsi ölüm yox, Allahın izzəti... olacaq” Bu göstərir ki, İsa Lazarın xəstə olduğunu bilirdi. İsa onun ölməsinə yol verəcək və beləcə Ata, İsa vasitəsilə Lazarı ölümdən dirildərək qüdrətini göstərəcək idi. Xəstəlik və əzab-əziyyət bəzən Allahın iradəsi ilə baş verir (müq. et. Yəh. 9:3; Əyyub Kitabı; 2Kor 12:7-10).

■ **“Allahın izzəti”** İsanın işləri “Allahın izzəti”ni elan edir. Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

■ **“Allah Oğlunun bununla izzət qazanması”** “Allah Oğlu” ifadəsindəki YİYƏLİK HALINDA olan “Allah” sözü qədim yunanca P⁴⁵ və P⁶⁶ papirus əlyazmalarında yoxdur. Bu xəstəlik həm Ataya, həm də Oğula izzət qazandırır. İsanın izzəti bu kontekstdə gözləniləndən çox fərqlidir. Yəhyanın Müjdəsində bu söz İsanın çarmıxa çəkilməsi və izzətlənməsi barədə dəfələrlə işlənmişdir. Lazarın dirilməsi səbəbi ilə yəhudi başçıları İsanın öldürülməsini tələb edəcəklər.

11:5 Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir (müq. et. Yəh. 11:36).

11:6 “olduğu yerdə daha iki gün qaldı” İsa, Lazar ölənə qədər gözləyib! İsada tərəfgirlik yoxdur. Bu xəstəlik, ilahi məqsədlə baş verib (müq. et. Yəh. 11:15; 9:3).

11:7 “Sonra isə şagirdlərə «yənə Yəhudəyaya gedək» dedi” Bundan sonrakı söhbətdən şagirdlərin yəhudilərin İsanı öldürmək istədiklərinə bələd olduğu bəlli olur (müq. et. Yəh. 11:8; 8:54; 10:31,39). Şagirdlərdə iman və qorxu qaribə şəkildə bir-birinə qarışmışdır (müq. et. Yəh. 11:16). Tomas ümumiyyətlə şübhələnən şagird olaraq bilinir, amma burada onun İsa ilə ölməyə hazır olduğunu görürük (müq. et. Yəh. 11:16).

Maykl Meqilin “Əhdi-Cədid Sətiraltı”nda (Michael Magill, *NT TransLine*, s. 345 #43) maraqlı bir mülahizəsi vardır: Yəh. 11:7-dəki “gedək” sözü Yəh. 11:11-də “gedirəm” deyə şəklini dəyişir. Şagirdlər qorxu və şübhə içində idi, İsa isə arxayın idi. Məhz Tomas Yəh. 11:16-da İsayə qatılır (gedək deyir)!

11:9-10 Ehtimal ki, bu ayələr 11-ci fəsil 8:12 və 9:4-5 ilə əlaqələndirməyə xidmət edir (müq. et. Yəh. 12:35). Yəh. 11:9a-dakı suala “bəli” cavabı gözlənilir.

Allahın iradəsini yerinə yetirənlər (İsa) və yetirməyənlər (Yəh. 11:10, yəhudilər) arasında açıq-aşkar bir təzad vardır. İsa dünyanın nuru olduğuna görə Allahın Onu yönəltdiyi yerə gedir və səhvə yol vermir!

Nur və qaranlıq arasındakı bu təzad yəhudi hikmət ədəbiyyatı və Kumran yazıları (yəni “Qaranlıq oğullarına qarşı duran Nur oğullarının tumarı” və ya “Nur oğullarının qaranlıq oğullarına qarşı müharibəsi”) üçün səciyyəvi idi.

■ **“gəzərsə... gəzərsə”** Bunların ikisi də potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

11:11 “Dostumuz Lazar uyuyub” Bu FEİL BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Şagirdlər çox vaxt İsanın dediyini hərfən anladıklarına görə İsanı səhv anlayıblar (müq. et. Yəh. 11:13). İsanın ölüm üçün bu metaforanı işlətməsi Əhdi-Ətiqdəki mənasını əks etdirir (müq. et. Qan. 31:16; 2Şam. 7:12; 1Pad. 1:21; 2:10; 11:21,43; 14:20 və s.). İngiliscə “cemetery” (qəbiristan) sözü yunanca “uyumaq” söz ilə eyni mənşəlidir.

11:12 “uyuyubsa” Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir.

■ **“sağalacaq”** Hərfi tərcümədə “xilas olacaq”, Əhdi-Ətiqdə bu söz “fiziki qurtulma” mənasını daşıyır (müq. et. Yaq. 5:15). Şagirdlər yenə İsanın məcazını (yəni uyumaq) hərfən anladıklarına görə İsanı səhv anlayıblar. İsanın dinləyicilərinin Onu səhv anlaması, Yəhyanın Müjdəsinin bir xüsusiyyətidir (yəni Yəh. 11:23-24). İsa yuxarıdandır – onlarsa aşağıdandırlar. Ruhun köməyi olmadan (yəni Əllinci Gün), onlar anlaya bilməzlər!

11:13 Bu, başqa bir redaktor qeydidir.

11:14 “İsa onlara açıqca dedi” Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”.

11:15 “Mən də sizin uğrunuzda, iman etməyiniz üçün orada olmadığma sevinirəm” İsa deyir ki, Lazarı ona görə dirilməyəcək ki, Lazar Onun dostudur yaxud Məryəm və Marta kədərlənir, amma ona görə dirildəcək ki, (1) şagirdlərin imanı möhkəmlənsin (a.14) və (2) yəhudi xalqında iman yaransın (Yəh. 11:42). Yəhyanın Müjdəsində iman bir prosesdir. Bəzən iman inkişaf edir (məs. şagirdlərin imanı, bax: Yəh. 2:11), bəzən etmir (məs. kənarda duranlar, bax: Yəh. 8:31-59).

11:16 Bu ayədə Tomasın imanı bariz şəkildə üzə çıxır. Tomas İsa ilə ölməyə hazır idi. Şagirdlər İsanın səlahiyyətini, ələlxüsus bəşəriyyətin ən böyük qorxusu olan ölümün üzərindəki səlahiyyətini görməli idi.

Tomas adı, yunanca “Didimus” kimi, aramicə “əkiz” sözünü əks etdirir (başqa bir redaktor qeydi). Sinoptiklər Tomasın bir həvari olduğunu bildirir (bax: Mat. 10:3; Mark 3:18; Luka 6:15); Yəhyanın Müjdəsi Tomasdan dəfələrlə bəhs edir (müq. et. Yəh. 11:16; 14:5; 20:24-29; 21:2). Bax: Xüsusi mövzu: “Həvarilərin adlarının cədvəli”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:17-27

¹⁷İsa gəlib Lazarın artıq dörd gündən bəri qəbirdə olduğunu bildi. ¹⁸Bet-Anya ilə Yerusəlim arasında on beş stadi məsafə var idi. ¹⁹Bir çox Yəhudi Marta və Məryəmə qardaşlarının ölümünə görə təsəlli verməyə gəlmişdi. ²⁰Marta İsanın gəldiyini eşidəndə Onu qarşılamağa çıxdı, ancaq Məryəm evdə oturmuşdu. ²¹Marta İsayə dedi: «Ya Rəbb, əgər Sən burada olsaydın, qardaşım ölməzdi. ²²Ancaq bilirəm ki, Sən indi də Allahdan nə diləsən, O Sənə verəcək». ²³İsa ona «qardaşın diriləcək» dedi. ²⁴Marta Ona dedi: «Bilirəm ki, dirilmə zamanı, son gündə o da diriləcək». ²⁵İsa ona dedi: «Dirilmə və həyat Mənəm. Mənə iman edən ölsə də, yaşayar, ²⁶yaşayıb Mənə iman edən də heç vaxt ölməz. Buna inanırsanmı?» ²⁷Marta Ona cavab verdi: «Bəli, ya Rəbb, inanıram ki, dünyaya gəlməli olan Allahın Oğlu Məsih Sənsən».

11:17 “artıq dörd gündən bəri qəbirdə olduğunu” Rabbilərin dediyinə görə, insan öləndən sonra ruhu üç gün boyunca fiziki bədəninə yaxın olur. İsa Lazarın rabbilərin fikrincə ümitsiz şəkildə ölü olduğuna əmin olmaq üçün dörd gün gözləyib.

11:18 “on beş stadi məsafə” Yəh. 11:18 Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir. Bu məsafə təqribən üç kilometrə bərabərdir.

11:19 “Bir çox Yəhudi Marta və Məryəmə... gəlmişdi” Burada “yəhudi” sözü qeyri-adi bir formada, neytral şəkildə istifadə olunub, Yəhyanın Müjdəsində belə ifadə adətən İsanın düşmənlərinə işarə edir. Lakin bu kontekstdə sadəcə olaraq bu ailəni tanıyan yerusəlimlilər nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 11:31,33,45). İsa yerusəlimliləri sevirdi və Lazarın dirilməsi ilə onları səsəlməyə çalışırdı.

11:20 “Məryəm evdə oturmuşdu” Yas tutan yəhudilər adətən yerdə otururdu.

XÜSUSİ MÖVZU: “YAS MƏRASİMLƏRİ”

11:21,32 “Marta... dedi: «...əgər Sən burada olsaydın, qardaşım ölməzdi” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu cümlə belə başa düşülürdü: “Əgər Sən burada, bizim yanımızda olsaydın, amma deyil idin, qardaşım ölməzdi, amma öldü”. Martanın və Məryəmin İsayə dediyi sözlər (müq. et. Yəh. 11:32) tamamilə eynidir. Bacılar dörd gün yas tutarkən, yəqin ki, bu barədə çox söhbət etmişdilər. Bu qadınlar İsanın yanında özlərini o qədər rahat hiss edirdi ki, Onun tez gəlmədiyinə görə məyus olduqlarını dilə gətirməkdən çəkinməyiblər.

11:22 “Ancaq bilirəm ki, Sən indi də Allahdan nə diləsən, O Sənə verəcək” Martanın İsadan nə dilədiyini tam bəlli deyildir, çünki Yəh. 11:39-da o Lazarın dirilməsinə heyrətlənir.

11:23-24 “qardaşın diriləcək” Martanın axirət barədəki teoloji görüşləri fariseylərininki kimi idi; o, insanların son gündə bədəndə diriləcəyinə inanırdı. Bu görüş üçün Əhdi-Ətiqdə, məhdud da olsa, əsas tapmaq olar (müq. et. Dan. 12:2; Əyy. 14:14; 19:25-27). İsa yəhudilərin bu görüşləri əsasında Özünün qüdrət və səlahiyyətini təsdiq edir (müq. et. Yəh. 11:25; 14:6).

11:24 “son gündə” Yəhya doğrudan da xilasın yaxınlığını vurğuladığı halda (həyata keçmiş esxatologiya), xilasın axır zamanda tamamlanacağını da gözləyir. Bu bir neçə yolla ifadə olunur.

1. mühakimə (hesab) və ya dirilmə (qiyamət) günü (müq. et. Yəh. 5:28-29; 6:39-40,44,54; 11:24; 12:48)
2. “saat” (müq. et. Yəh. 4:23; 5:25,28; 16:32)
3. Məsihin ikinci gəlişi (müq. et. Yəh. 14:3; ehtimal ki, 14:18-19,28 və 16:16,22 İsanın esxatoloji gəlişinə deyil, dirilməsindən sonrakı görünmələrinə işarə edir)

11:25 “İsa ona dedi: «Dirilmə və həyat Mənəm...» Bu, İsanın yeddi “Mənəm” ifadəsindən biridir. İsa, Lazarın ölümü ilə üzleşən Martanı qardaşının yaşayacağına inanmağa ruhlandırır. Bu ümid, Atanın və İsanın şəxsinə və qüdrətinə əsaslanır (müq. et. Yəh. 5:21). Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

Çox təəccüblüdür ki, erkən papirus əlyazmalarında (yəni P⁴⁵), bəzi qədim latın və süryani versiyalarda və eləcə də Diatessaronda “və həyat” sözləri buraxılıb. UBS³ bu əlavəni “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir, amma UBS⁴ onu “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik).

11:26 “yaşayıb Mənə iman edən də heç vaxt ölməz” Hərfi tərcümədə “iman edən hər kəs”. Bu mətn bir sıra əhəmiyyətli sintaktik xüsusiyyətlərə malikdir.

1. “hamı” təyini ƏVƏZLİYİ
2. davamlı olaraq iman etmənin vacibliyini bildirən İNDİKİ ZAMAN FELİ SIFƏTLƏRİ (Yəh. 11:25, 26)
3. ölümə bağlı olan və şübhəsiz ki, ruhani ölümə aid olan güclü ikili inkar: “heç vaxt, xeyr, heç vaxt ölməyəcək”.

Yəhyanın Müjdəsində əbədi həyat imanlılar üçün hazırkı gerçəklikdir, təkcə gələcək bir şey deyildir. Lazar İsanın sözlərinin gerçəkliyini nümayiş etdirməli idi! Yəhya üçün əbədi həyat hazırkı gerçəklikdir. Bax: Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”.

11:27 “Bəli, ya Rəbb, inanıram ki, dünyaya gəlməli olan Allahın Oğlu Məsih Sənsən” Bu ifadə İNDİKİ ZAMANDADIR. Bu sözlərlə Marta, İsanın vəd olunmuş Məsih olduğuna iman etdiyini qəti şəkildə iqrar etmişdir. Teoloji baxımdan bu cümlə Peterin Qeysəriyyədəki iman iqrarına bərabərdir (müq. et. Mat. 16).

Marta öz imanını ifadə etmək üçün bir neçə adı dilə gətirir.

1. Məsih (yunanca “Xristos”, məsh olunmuş Şəxs)
2. Allahın Oğlu (Əhdi-Ətiqdə Məsihə verilən addır)
3. Gəlməli olan (Allahın vəd etdiyi yeni salehlik dövrünü başladacaq olan Şəxs üçün Əhdi-Ətiqdə işlənən ad, bax: Yəh. 6:14)

Yəhya həqiqəti öyrətmək üçün dialoq üsulundan istifadə edib. Yəhyanın Müjdəsində İsayə olan imanın iqrar edildiyi bir neçə yer vardır (müq. et. Yəh. 1:29,34,41,49; 4:42; 6:14,69; 9:35-38; 11:27). Bax: Xüsusi mövzu:

“Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi” və Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək", "iman etmək", "iqrar/etiraf etmək" və "çağırmaq" nə deməkdir?”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:28-29

²⁸ Marta bunu söylədikdən sonra gedib bacısı Məryəmi gizlicə çağırdı və dedi: «Müəllim buradadır, səni çağırır». ²⁹ Məryəm bunu eşidən kimi tez qalxıb İsanın yanına getdi.

11:28 “Müəllim” Dərs üçün NASB Müqəddəs Kitabında (s. 1540) gözəl bir qeyd yer alır: “Bir qadının bunu söyləməsi əlamətdardır. Rəbbilər qadınlara təlim öyrətməzdi (müq. et. Yəh. 4:27), İsa isə onlara tez-tez təlim öyrədir”.

XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS KİTABDA QADINLAR”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:30-37

³⁰İsa hələ kəndə girməyib Martanın Onu qarşıladığı yerdə qalmışdı. ³¹Məryəmlə birgə evdə olan və ona təsəlli verən Yəhudilər qadının tez qalxıb bayıra çıxdığını görəndə elə bildilər ki, ağlamaq üçün qəbirin yanına gedir. Buna görə də onun ardınca getdilər. ³²Məryəm İsanın olduğu yerə gəlib Onu gördü və ayaqlarına düşüb dedi: «Ya Rəbb, əgər Sən burada olsaydın, qardaşım ölməzdi». ³³İsa onun və yanında gələn Yəhudilərin ağladığını görəndə əhvalı pözuldu və təlaşa düşdü. ³⁴İsa onlardan «Mərhumu haraya qoymusunuz?» deyərək soruşdu. Ona «Ağa, gəl bax» dedilər. ³⁵İsa ağladı. ³⁶Onda Yəhudilər «Bax onu necə də sevirmiş!» söylədilər. ³⁷Lakin onlardan bəzisi dedi: «Korun gözlərini açan bu Şəxs bir şey edə bilməzdi ki, bu adam ölməsin?»

11:30 Bu, olayı öz gözləri ilə görmüş həvarinin başqa bir qeydidir.

11:33

NASB “Ruhən dərinə təsirləndi və təlaşa düşdü”

NKJV “Ruhən inildədi və təlaşa düşdü”

NRSV “Ruhən çox nigarən oldu və dərinə təsirləndi”

TEV “Ürəyi sıxıldı və o dərinə təsirləndi”

NJB “İsa çox narahat oldu və dərin ah çəkərək”

Hərfi tərcüməsi “ruhda fıxırdı”. Həmin idiom adətən qəzəb üçün işlənərdi (müq. et. Dan. 11:30 [Septuaqinta]; Mark 1:43; 14:5). Lakin bu kontekstdə bu idiom dərin hissi bildirən bir ifadə ilə tərcümə olunmalıdır (müq. et. Yəh. 11:38). Bəzi şərhçilər burada ölümə qarşı güclü bir hissi, bəlkə də qəzəbi görürlər, lakin İsanın əsl bəşəri hisləri var idi (müq. et. Yəh. 11:33,35,36,38) və İsa burada Öz dostları üçün məhz bu hislərini ifadə edir.

11:35 “İsa ağladı” Bu, Müqəddəs Kitabın ən qısa ayəsidir. Ölüm, bu planet üçün Allahın iradəsi deyil idi. Ölüm, insanların asiliyinin (itaətsizliyinin) nəticəsidir. İsa, sevdiyi adamı itirdiyinə görə ağrı hiss edir. Bütün ardıcılığının dərinə şərik olur!

Yəh. 11:33-də İsa xalqın ağladığı kimi səs-küylə deyil, sakit və şəxsi bir surətdə ağladı.

11:37 Bu suala “bəli” cavabının veriləcəyi gözlənilir. Bu həmçinin Yəh. 11:21-də Martanın və Yəh. 11:32-də Məryəmin söylədiyi fikir idi.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:38-44

³⁸O zaman İsa yenə əhvalı pözulmüş halda qəbirin yanına gəldi. Qəbir bir mağara idi və ağzına daş qoyulmuşdu. ³⁹İsa «daşı götürün» dedi. Mərhumun bacısı Marta Ona dedi: «Ya Rəbb, artıq iyənib, çünki öldüyü dörd gündür». ⁴⁰İsa dedi: «Axı Mən sənə söyləmədimmi, iman etsən, Allahın izzətini görəcəksən?» ⁴¹Beləcə daşı götürdülər. İsa da başını yuxarı qaldıraraq dedi: «Ey Ata, Məni eşitdiyən üçün Sənə şükür edirəm. ⁴²Bilirəm ki, Məni həmişə eşidirsən. Lakin bunu ətrafımda duran xalq üçün söylədim ki, Məni Sən göndərdiyinə inansınlar». ⁴³Bu sözləri söylədikdən sonra «Lazar, bayıra çıx!»

deyə bərkdən qışqırdı. ⁴⁴Ölü də bayıra çıxdı. Onun əl-ayağı sarğılarla və üzü dəsmalla bağlanmışdı. İsa onlara «onu açın və buraxın getsin» dedi.

11:38 “bir mağara” O dövrdə Fələstində qəbirlər

1. ya təbii mağaralar (*Baba Batra* 6:8)
2. ya qayalarda oyulan və dairəvi daşlarla bağlanan mağaralar
3. ya da torpaqda qazılan və böyük daşlarla örtülən çuxurlar idi.

Yerusəlimdəki arxeoloji tədqiqatlara əsasən, 1-ci variant ən yaxşı görünür.

11:39 “daşı götürün” Yekə bir daşın oyuğa salınması ilə qəbir oğrularından və heyvanlardan qorunurdu.

▣ **“öldüyü dörd gündür”** Bu yunan idiomudur, hərfi tərcüməsi “dörd günlük adamdır”.

11:40 “iman etsən” Bu, mümkün hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu ayədəki suala “bəli” cavabının veriləcəyi gözlənilir.

▣ **“Allahın izzəti”** İsa Öz işləri ilə Allahın izzətini nümayiş etdirib (müq. et. Yəh. 11:4). Yəh. 1:14-də daha dolğun qeydə baxın.

11:41 “İsa da başını yuxarı qaldırır” Hərfi tərcüməsi “İsa gözlərini qaldırır”. Yəhudilər adətən duada əllərini və (açıq) gözlərini göyə qaldırardı. Bu, duanı bildiren bir idiomdur (müq. et. Yəh. 17:1).

▣ **“Məni eşitdiyən üçün”** İsa Atanı “eşidir” yaxud Ona “qulaq asır” (müq. et. Yəh. 8:26,40; 15:15) və Atasını da Onu “eşidir”. İsanı “eşidən” hər kəsin əbədi həyatı vardır. Burada “görmək” və “eşitmək” sözlərinin “qəbul etmək” (Yəh. 1:12) və “iman etmək” (Yəh. 3:16) ilə paralel olaraq işlənməsi davam edir. Lazar İsanın səsini “eşidib” həyata geri qayıtdı.

11:42 Burada İsanın dua və möcüzəsinin məqsədi açıqlanır. İsa çox vaxt şagirdləri iman etməyə ruhlandırmaq üçün möcüzə yaradardı, bu dəfə isə Yerusəlimdən gələn yəhudilərin imanını canlandırmaq üçün möcüzə yaradıb.

Teoloji baxımdan İsa yenə Öz işləri ilə Atanın səlahiyyətini ucaldır və üstünlüyünü elan edir (müq. et. Yəh. 5:19,30; 8:28; 12:49; 14:10). Bu möcüzə İsanın Ata ilə yaxın münasibətini göstərir. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*apostellō*)”.

11:43 “«Lazar, bayıra çıx!» deyə bərkdən qışqırdı” Deyirlər ki, İsa Lazarın adını çəkməsə idi, bütün qəbiristanlıq diriləcək idi!

11:44 Dəfn edilməyə hazırlanan meyiti suyla yuyar, kətan parçaya bürüyər və pis qoxunun qarşısını almaq üçün parçaların arasına ətirli ədviyyat qoyardılar. Yəhudilər ölümlərini mumiyalamadıqlarına görə meyidi iyirmi dörd saat ərzində dəfn etməli idilər.

XÜSUSİ MÖVZU: “DƏFN ADƏTLƏRİ”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:45-46

⁴⁵Onda Məryəmin yanına gələn və İsanın nə etdiyini görə Yəhudilərin bir çoxu Ona iman etdi. ⁴⁶Lakin onlardan bəzisi fariseylərin yanına gedib İsanın nə etdiyini onlara danışdı.

11:45 “Yəhudilərin bir çoxu Ona iman etdi” Bu, Yəhyanın Müjdəsinin elan edilmiş mövzudur (müq. et. Yəh. 20:30-31). Bu ifadə bir qəlib şəklinə gəlib (müq. et. Yəh. 2:23; 7:31; 8:30; 10:42; 11:45; 12:11,42). Lakin təkrar qeyd olunmalıdır ki, Yəhyanın Müjdəsində imanın səviyyələri vardır və iman dedikdə xilas gətirən iman heç də həmişə nəzərdə tutulmur (müq. et. Yəh. 2:23-25; 8:30-dan sonrakı ayələr). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi”.

11:46 “onlardan bəzisi fariseylərin yanına gedib İsanın nə etdiyini onlara danışdı” O adamların bu qədər heyretəməz təlimin və qüdrətli möcüzələrin qarşısında ruhani korluğunun dərəcəsi olduqca təəccübləndiricidir. Lakin İsa bütün qrupları Ona iman edənlər və Onun barəsindəki həqiqəti rədd edənlər olaraq ikiye böldü. Hətta bu qədər qüdrətli bir möcüzə insanlarda iman əmələ gətirə bilməz (müq. et. Luka 16:30-31).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:47-53

47 Onda başçı kahinlər və fariseylər Ali Şurayı toplayıb dedilər: «Nə edək? Bu Adam çoxlu əlamət göstərir. **48** Əgər Ona mane olmasaq, hamı Ona iman edəcək. Romalılar da gəlib məbədimizi və millətimizi məhv edəcək». **49** Orada olanlardan biri, həmin il baş kahin olan Qayafa onlara dedi: «Siz heç nə bilmirsiniz. **50** Başa düşürsünüz ki, bütün bu millətin məhv olmağındansa bir Adamın xalq uğrunda ölməsi sizin üçün daha yaxşıdır?» **51** O bu sözləri özündən söyləmədi, lakin o il baş kahin olduğu üçün peyğəmbərlik edib xəbər verdi ki, İsa bu millətin uğrunda – **52** təkcə millətin uğrunda deyil, Allahın hər tərəfə səpələnmiş övladlarını bir yerə toplamaq üçün öləcək. **53** Beləcə o gündən etibarən İsanı öldürməyi qərara aldılar.

11:47 “başçı kahinlər və fariseylər Ali Şurayı toplayıb” Yəhudilərin Yerusəlimdəki ali şurası olan Sinedrion nəzərdə tutulur. Sinedrion 70 yerli üzvdən ibarət idi. Başçı kahinlər, təkcə Musanın yazılarını qəbul edən və ölümlərin dirilməsini inkar edən siyasi-dini sadukey partiyasına mənsub idi. Fariseylər (1) bütün Əhdi-Ətiqi; (2) mələklərin xidmətini; (3) axirəti təsdiq edən, xalqa daha çox yaxın olan, qanunpərəst dini qrup idi. Bir-birinə zidd olan bu iki qrupun hansı bir məqsəd ilə birləşməsi həqiqətən təəccübləndiricidir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “FARİSEYLƏR” və Xüsusi mövzu: “Sinedrion”.

■ “**Bu Adam çoxlu əlamət göstərir**” İsanın adını çəkmək istəmədikləri üçün Ona “bu adam” deyib Onu aşağılayırdılar. O da heyranedicidir ki, Lazarın dirildilməsi qədər böyük möcüzələrin qarşısında onların qərəzli fikirləri gözlərini tamamilən kor etmişdi (müq. et. 2Kor. 4:4).

11:48 “Əgər... olmasaq” Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ “**hamı Ona iman edəcək**” Onlar İsaya həsəd apardıqları və teoloji baxımdan Onunla ayrı fikirdə olduqları üçün Ondən şübhələnir və qorxurdular. Ehtimal ki, “hamı” dedikdə samariyalılarla başqa millətlər də nəzərdə tutulurdu (müq. et. Yəh. 10:16). Onların qorxularının siyasi səbəbləri də var idi (yəni, Roma hakimiyyəti).

■ “**Romalılar da gəlib məbədimizi və millətimizi məhv edəcək**” Bu, Yəhyanın Müjdəsindəki istehzal peyğəmbərlik sözlərindən biridir, çünki b.e. 70-ci ildə Romalı general (sonra imperator) Tit onların bu sözlərini eynən həyata keçirmişdir.

Roma hakimiyyətinin siyasi gerçəkliyi yəhudi axır zaman (esxatoloji) ümidlərinin tərkib hissəsi idi. Yəhudilər inanırdı ki, Allah Əhdi-Ətiqdəki hakimlər kimi dini/hərbi bir şəxsi göndərəcək və həmin şəxs onları fiziki anlamda Romadan azad edəcək. Bəziləri bu ümidləri həyata keçirmək üçün məsihi iddialarla Fələstində qiyamlar qaldırıblar.

İsa Öz Padşahlığının müvəqqəti/siyasi olmayacağını (müq. et. Yəh. 18:36), gələcəkdə bütün dünyada ruhani hökmlərlik ilə tamamlanacağını (vəhy) elan etmişdir. İsa Əhdi-Ətiqdəki peyğəmbərlikləri yerinə yetirəcəyini elan etmişdir, lakin bunu yəhudilərin milliyyətçi düşüncəsinə görə etməyəcəyini də demişdir. Buna görə O, Öz dövrünün yəhudiləri tərəfindən rədd edilmişdir.

11:49 “**həmin il baş kahin olan Qayafa**” Baş kahinlik ömür boyu davam edən və övladlarına keçən bir vəzifə olaraq nəzərdə tutulmuşdu (müq. et. Çıx. 28), lakin romalıların hökmlərlik dövründə bu vəzifə ən çox pul verən şəxsə satılıb, çünki Zeytun dağı və məbəd sahəsi çox xeyir gətirən ticarət yerlərinə çevrilmişdi. Qayafa b.e. 18-36-cı illərdə baş kahin olub (b.e. 6-15-ci illərdə baş kahin olan Xannanın kürəkəni idi).

11:50-52 Bu, Yəhyanın ironiyasının başqa bir misalıdır. Qayafa Müjdəni vəz edir!

11:50 “**bütün bu millətin məhv olmağındansa bir Adamın xalq uğrunda ölməsi**” Bu frazanın Əhdi-Ətiqdəki zəmini, yəhudilərin “bütünlük” baxışıdır. Bir adam (yaxşı və ya pis) bütün xalqa təsir edə bilər (yəni Adəm/Həvva; Axan). Bu anlayış, qurban gətirmə sisteminin, ələlxüsus məsum bir heyvanın xalqın günahını

daşdığı Kəffarə Gününün (Lev. 16) əsasında durur. Yeş. 53-cü fəslin arxasındakı məsihi anlayış məhz bu idi. Əhdi-Cədidə Rom. 5:12-21-dəki Adəm/Məsihi tipologiyası bu anlayışı əks etdirir.

11:51

NASB, REV,
NET “ki İsa ölməli idi”
NKJV, NIV,
REB “ki İsa öləcək idi”
NRSV “ki İsanın öləcəyi gözlənilirdi”
NJB “ki İsanın ölməsi vacib idi”

“Əhdi-Ətiq teologiya və ekzegezmasının yeni beynəlxalq lüğəti” (New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis, NIDOTTE), 1-ci cild, s. 326-da *mellō* FEİLİNİN (“-məlidir”, “vacibdir”, “yəqindir”) Məsihin kəffarə etməsinə dair Allahın iradəsi barədə teoloji işlənməsinin yaxşı bir qeyd yer alır.

1. Mark 10:32
2. Mat. 17:22
3. Luka 9:31,44; 24:21; Həv. 26:23
4. Yəh. 7:39; 11:51; 12:33; 14:22; 18:32

Bu söz həmçinin Yəhudanın İsayə xəyanət etməsinin vacibliyinə dair işlənib.

1. Luke 22:23
2. Yəh. 6:71; 12:4

Luka Həvarilərin İşləri Kitabında bu sözü peyğəmbərliyin yerinə yetməsinə dair işlədib (Həv. 11:28; 24:15; 26:22). Xilasla bağlı olan bütün hadisələr Allahın əlində idi (müq. et. Həv. 2:23; 3:18; 4:28; 13:29)!

11:52 “Allahın hər tərəfə səpələnmiş övladlarını bir yerə toplamaq üçün öləcək” Göründüyü kimi, bu Yəhyanın redaktor qeydidir; ehtimal ki, Yəh. 10:16 ilə paraleldir. Aşağıdakılar nəzərdə tutula bilər:

1. Fələstindən kənarında yaşayan yəhudilər
2. samariyalılar kimi yarı yəhudi olanlar
3. başqa millətlər

3-cü variant ən yaxşı görünür. Hansı variantın düzgün olmasına baxmayaraq, İsanın ölümü “iman edən” bəşər övladlarının vəhdətinə səbəb olacaq (müq. et. Yəh. 1:29; 3:16; 4:42; 10:16).

11:53 “Beləcə o gündən etibarən İsanı öldürməyi qərara aldılar” Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 5:18; 7:19; 8:59; 10:39; 11:8).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:54

⁵⁴Buna görə də İsa daha Yəhudilərin arasında açıq gəzmirdi. Oradan çöllüyə yaxın diyara, Efrayim adlanan şəhərə getdi və şagirdlərlə orada qaldı.

11:54 “Buna görə də İsa daha Yəhudilərin arasında açıq gəzmirdi” Yəh. 12-ci fəsildə İsa son dəfə dini rəhbərlərlə danışmağa cəhd edir.

Yəhyanın Müjdəsində “açıq” olaraq tərcümə olunmuş söz (müq. et. Yəhya 7:26; 11:54; 18:20) ümumiyyətlə “cəsarətlə” mənasına gəlir. Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”, Yəh. 7:4.

■ **“Efrayim adlanan şəhər”** Ehtimal ki, bu şəhər Samariyada Bet-Elin yaxınlığında yerləşirdi (müq. et. 2Saln. 13:19).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 11:55-57

⁵⁵Yəhudilərin Pasxa bayramı yaxınlaşırdı. Çoxlu adam paklanmaq üçün Pasxadan qabaq kəndlərdən Yerusəlimə getdi. ⁵⁶Onlar İsanı axtarırdılar və məbəddə dayanıb bir-birlərinə deyirdilər: «Necə fikirləşirsiniz? O, bayrama heç gəlməyəcəkmi?» ⁵⁷Başçı kahinlər və fariseylər Onu tutmaq məqsədi ilə «harada olduğunu kim bilirsə, göstərsin» deyər əmr vermişdilər.

11:55-57 Bu ayələr, Yəh. 11-ci fəslə 12-ci fəsil ilə birləşdirir.

11:55 “paklanmaq üçün” Pasxa bayramına hazırlanmaq üçün yerinə yetirilən paklanma mərasimlərindən bəhs olunur. İsanın Fələstində nə qədər təlim öyrətdiyi, vəz etdiyi, xidmət etdiyi hələ mübahisəli olaraq qalır. Sinoptik Müjdələrin quruluşuna baxanda bunun bir il davam etməsi də mümkündür. Lakin Yəhyanın Müjdəsində bir neçə Pasxadan bəhs edilir (illik bayram). Üç pasxadan bəhs edildiyi şübhəsizdir (bax: Yəh. 2:13; 6:4; 11:55) və Yəh. 5:1-də adı çəkilən “bayram” da Pasxa ola bilər.

11:57 Bu, Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə İsa Lazarın ölməyinə yol verib?
2. Möcüzə kimin üçün idi?
3. Lazarın dirilməsi ilə qiyamətdəki dirilmə arasındakı fərq nədir?
4. Lazarın dirildilməsi yəhudi başçıları niyə o qədər dəhşətə salıb?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 12-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Bet-Anyada məsh edilmə 12:1-8	Bet-Anyada məsh edilmə 12:1-8	Bet-Anyada məsh edilmə 12:1-8	İsa Bet-Anyada məsh edilir 12:1-6 12:7-8	Bet-Anyada məsh edilmə 12:1-8
Lazara qarşı sui-qəsd 12:9-11	Lazarı öldürmək qəsd 12:9-11	12:9-11	Lazara qarşı sui-qəsd 12:9-11	12:9-11
Yerusalimə təntənəli girmə 12:12-19	Təntənəli girmə 12:12-19	Palma bazar günü 12:12-19	Yerusalimə təntənəli girmə 12:12-13 12:14 12:15 12:16 12:17 12:18-19	Məsih Yerusalimə girir 12:12-19
Bəzi yunanlar İsanı axtarırlar 12:20-26	Məhsuldar buğda dənəsi 12:20-26	İsanın xalqa xidməti sona çatır 12:20-26	Bəzi yunanlar İsanı axtarırlar 12:20-21 12:22-26	İsa Öz ölümünü və sonrakı izzətini əvvəlcədən elan edir 12:20-28a
Bəşər Oğlu yuxarı qaldırılmalıdır 12:27-36a	İsa çarmıxda öləcəyini əvvəlcədən bildirir 12:27-36	12:27-36a	İsa Öz ölümündən danışır 12:27-28a 12:28b 12:29 12:30-33 12:34 12:35-36a	12:28b 12:29-32 12:33-36a
Yəhudilərin imansızlığı 12:36b-43	Xəbərimizə kim inandı? 12:37-41	12:36b-43	Xalqın imansızlığı 12:36b-38 12:39-40 12:41 12:42-43	12:36b Yekun: Yəhudilərin imansızlığı 12:37-38 12:39-40 12:41 12:42-50
İsanın sözü ilə mühakimə 12:44-50	Nurda gəzin 12:42-50	12:44-50	İsanın sözü ilə mühakimə 12:44-50	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-50-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Müjdələrin dördündə də İsanın bir qadın tərəfindən məsh edilməsi (yağ çəkilməsi) nəql olunur. Deməli, bu hadisə yəqin ki Müjdələrin müəllifləri üçün çox əhəmiyyətli idi. Ancaq Mark 14:3-9-da, Mat. 26:6-13-də və Yəh. 12:2-8-də bu qadının Bet-Anyadakı Lazarın bacısı Məryəm olduğu deyilirsə, Luka 7:36-50-də o, Qalileyadakı bir günahkar qadın olaraq təsvir olunur.
- B. Yəh. 12-ci fəsildə İsanın xalqa xidmətinə yekun vurulur (bax: Yəh. 12:29). İsa yəhudi başçıları imana gətirməyə dəfələrlə çalışıb. Yəh. 11-ci fəsildə İsa Yerusəlimdəki xalqı imana gətirməyə son dəfə cəhd edir.
- C. Bu fəsildə beş qrup insan təsvir olunub.
1. Lazarın dirilməsinə şahid olmuş xalq, Yəh. 12:17
 2. Yerusəlimdən gəlmiş xalq, Yəh. 12:9
 3. Pasxaya gələn ziyarətçilər, Yəh. 12:12,18,29,34
 4. ehtimal ki, başqa millətlərdən bir izdiham, Yəh. 12:20
 5. ehtimal ki, İsayə iman edən yəhudi başçılarından bir qrup, Yəh. 12:42

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:1-8

¹Pasxadan altı gün əvvəl İsa Bet-Anyaya gəldi. İsanın ölülər arasından diriltiyi Lazar da orada idi. ²Orada İsanın şərəfinə ziyafət verdilər. Marta xidmət edirdi. Lazar da İsa ilə birgə süfrə arxasında oturanların arasında idi. ³Məryəm isə bir litra* çox qiymətli xalis nard yağını götürərək İsanın ayaqlarına çəkib onları saçları ilə sildi. Yağın ətri evi bürüdü. ⁴Lakin İsanın şagirdlərindən biri, Ona xəyanət edəcək Yəhuda İskaryot dedi: ⁵«Nə üçün bu ətir üç yüz dinara satılıb yoxsullara verilmədi?» ⁶Bu sözü yoxsulların qayğısına qaldığı üçün deyil, oğru olduğuna görə söylədi, çünki özündə olan pul qutusuna qoyulanların bir hissəsini oğurlayırdı. ⁷Onda İsa dedi: «Qadını rahat burax, qoy bunu Mənim dəfn günüm üçün saxlasın. ⁸Çünki yoxsullar həmişə sizin yanınızdadır, Mənsə həmişə yanınızda olmayacağam».

12:1 “Pasxadan altı gün əvvəl” Buradakı xronoloji ardıcılıq Mat. 26:2-dən fərqlənir. Yadda saxlamaq lazımdır ki, Müjdələrdə əsasən xronoloji deyil, İsanın şəxsiyyəti və işləri barədəki həqiqəti əks etdirən ümumi fəaliyyəti önə çıxır. Müjdələr bioqrafiya deyil, konkret oxuculara ünvanlanan müjdəçi traktatlardır.

12:2 “ziyafət verdilər” Göründüyü kimi, Bet-Anyə sakinlərindən söhbət gedir; onlar Lazarı diriltiyi üçün İsanın şərəfinə İsa ilə şagirdləri üçün süfrə açılar. Lakin Mat. 26:6-da bu olayın cüzməli Şimonun evində baş verdiyi bildirilir.

12:3 “bir litra” Litra, təqribən 300 qrama bərabər olan miqdarı bildirən latın terminidir. Ola bilər ki, bu bahalı yağ, Məryəmin cehizi idi. Bir çox subay qadınlar bu növ ətirli yağı boyunlarına bağladıkları şüşələrdə daşıyırdı.

NASB “bir litra çox qiymətli xalis nard ətri”

NKJV “bir litra çox qiymətli nard yağı”

NRSV “xalis narddan düzəldilmiş bir litra qiymətli ətir”

TEV “xalis narddan düzəldilmiş tam bir pinta çox bahalı ətir”

NJB “bir litra çox qiymətli yağ, xalis nard”

Bu SİFƏTİN mənası barədə çoxlu fikirlər irəli sürülüb: (1) xalis; (2) maye; (3) bir yer adı. Belə yağ çox baha qiymətə satılan ətirli bir Himalaya kökündən düzəldilərdi. Bax: Ceymz Friman, “Müqəddəs Kitab adət-ənənələri” (James M Freeman, *Manners and Customs of the Bible*), ss. 379-380.

■ **“İsanın ayaqlarına çəkib”** Digər Müjdələrdə eyni olay (güman ki, Məryəmin Lazarı diriltiyinə görə İsayə minnətdarlığı, Yəh. 12:2) nəql edilərkən, qadının Onun başına yağ çəkdiyi deyilir. Yəqin ki, Məryəm Onun başından tutmuş ayaqlarına qədər bütün bədəninə yağ çəkib. İsanın ayaqları açıq idi, çünki O, alçaq masanın yanında sol dirsəyinə söykənib uzanan vəziyyətdə süfrəyə oturmuşdu.

Bu, Yəhyanın ikimənəli ifadələrindən biridir. Bu ətirli yağdan bədəni dəfnə hazırlamaq üçün də istifadə olunardı (müq. et. Yəh. 19:40). Ola bilsin ki, Məryəm İsanın yaxınlaşan ölümü barədə dediyi sözü şagirdlərdən daha çox anlayıb (müq. et. Yəh. 12:7). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS KİTABDA MƏSH (BDB 603)”.

■ **“Yağın ətri evi bürüdü”** Olayı öz gözü ilə görmüş şahid (redaktor) bunu necə də canlı təsvir edib! Yəhya o anı yaxşı yadda saxlayıb!

12:4 “Yəhuda İskaryot” “İskaryot” sözünün iki mümkün mənşəyi ola bilər: (1) Yəhudada bir şəhər (Keriot, bax: Yeşua 15:25) və ya (2) qatil bıçağı üçün işlənən söz. Müjdələrin müəllifləri içində Yəhya, Yəhuda haqqında hamıdan sərt şəkildə danışır (müq. et. Yəh. 12:6). Bax: Yəh. 6:70-71-dəki qeyd.

■ **“xəyanət edəcəkdir”** Bu, başqa bir redaktor qeydidir. Bu söz adətən “xəyanət” mənasını vermir. Hərfi tərcüməsi, hüquqi mənada “təhvil vermək”, “təslim etmək”, yaxud kiməsə nəyisə əmanət etməkdir. Yəh. 18:2-dəki qeydə bax.

12:5 “üç yüz dinara” Bir dinar əsgərin və işçinin günlük maaşı idi, buna görə də haradasa bir illik maaşdan söhbət gedir.

12:6 Bu ayə, başqa bir redaktor qeydidir. Yəhya Yəhudanı o biri müjdələrin hamısından çox mühakimə edir.

NASB, NKJV “pul qutusu”

NRSV “ümumi pul kisəsi”

TEV “ümumi çanta”

NJB “ümumi fond”

Bu söz “kiçik qutu” mənasına gəlir. İlk olaraq musiqiçilər öz müştüklərini (ağızlıqlarını) daşımaq üçün belə qutulardan istifadə ediblər.

■ **“qoyulanların bir hissəsini oğurlayırdı”** Burada işlənən yunan sözü “daşımaq” deməkdir. Həmin söz iki fərqli mənada işlənir: (1) qutunu daşıyırdı (2) və həmçinin qutudakı şeylərdən özünə götürürdü. Ehtimal ki, bu cümlə, Yəh. 12:5-də Yəhudanın əslində yoxsullar üçün can yandırmadığını, lakin qutudan pul oğurlamaq üçün bəhanə axtardığını göstərmək məqsədi daşıyır.

12:7 Bu, qərribə bir ayədir. Burada İsayə göstərilən səxavət və sədaqət əslində Onun dəfnində edilənlərlə açıq-aşkar əlaqələndirilir (müq. et. Yəh. 19:40). Bu, Yəhyanın başqa bir peyğəmbərliyidir.

12:8 “Çünki yoxsullar həmişə sizin yanınızdadır” Bu, Qan. 15:4,11 ilə əlaqəlidir. Burada yoxsullar aşağılanmır, lakin İsanın Məsih olaraq aralarında olması vurğulanır (müq. et. Yəh. 12:35; 7:33; 9:4). Yoxsulların hüquqları və onlara qayğı göstərmək öhdəliyi baxımından Əhdi-Ətiq, qədim Yaxın Şərq ədəbiyyatında müstəsna yer tutur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:9-11

⁹Yəhudilərdən böyük bir kütlə İsanın orada olduğunu öyrənəndə həm İsayə görə, həm də Onun ölülər arasından diriltiyi Lazarı görmək üçün oraya gəldi. ¹⁰Onda başçı kahinlər öz aralarında Lazarı da öldürməyi qərara aldılar. ¹¹Çünki Lazara görə çoxlu Yəhudi gedib İsayə iman edirdi.

12:9 “Yəhudilərdən böyük bir kütlə İsanın orada olduğunu öyrənəndə” Burada “yəhudilər” sözü Yəhyanın Müjdəsi üçün xas olmayan bir mənada işlənib. İsanın əleyhinə olan dini başçılar nəzərdə tutulur. Ancaq Yəh. 11:19, 45; 12:17-də eyni söz, göründüyü kimi, Lazarın dostları olan və dəfn mərasiminə qatılan Yerusəlim xalqına aid olaraq işlənib.

12:10 “başçı kahinlər öz aralarında Lazarı da öldürməyi qərara aldılar” Onlar sübutu aradan götürmək istəyirdi! Onlar qorxu (müq. et. Yəh. 11:48) və qısqıncılıq (müq. et. Yəh. 11:48; 12:11) ilə hərəkət edirdi.

Bəlkə də onlar İsanın Lazarı diriltməsini nadir, hətta müstəsna bir hadisə sayıblar. O yəhudi başçılarının korluğu və qərəzliliyi günaha batmış bəşəriyyətin qaranlığını əks etdirir.

12:11 Bu, 11:45 ilə əlaqəlidir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:12-19

¹²Ertəsi gün bayrama gələn böyük kütlə İsanın Yerusəlimə gələcəyini eşidəndə ¹³xurma budaqları götürərək Onu qarşılamağa çıxdı. Onlar «Hosanna! Rəbbin ismi ilə gələn İsrailin Padşahına alqış olsun!» deyərək qışqırırdı. ¹⁴İsa bir sığa tapıb belinə mindi. Necə ki yazılıb: ¹⁵«EY SİON QIZI, QORXMA. BAX PADŞAHIN BİR SIPAYA MİNİB GƏLİR». ¹⁶ŞAGİRDƏRİ O ZAMAN BU ŞEYLƏRİ ANLAMADILAR. LAKİN İSA İZZƏTLƏNƏNDƏN SONRA BARƏSİNDƏ BUNUN YAZILDIĞINI VƏ XALQIN ONA NƏ ETDİYİNİ YADA SILDILAR. ¹⁷İSANIN LAZARI QƏBİRDƏN ÇAĞIRIB ÖLÜLƏR ARASINDAN DIRİLTİYİ ZAMAN ONUN YANINDA OLAN CAMAAT BUNA ŞAHİD İDİ. ¹⁸XALQ İSANIN BU ƏLAMƏTİ GÖSTƏRDİYİNİ EŞİTMİŞDİ, BUNA GÖRƏ DƏ ONU QARŞILAMAĞA ÇIXDI. ¹⁹BU SƏBƏBDƏN FARİSEYLƏR BİR-BİRLƏRİNƏ DEDİLƏR: «BAXIN ƏLİNİZDƏN BİR İŞ GƏLMİR. ARTIĞ ALƏM ONUN ARDINCA GETDİ».

12:12-19 Bu, İsanın Yerusəlimə təntənəli girişinin Yəhya tərəfindən verilən versiyasıdır (müq. et. Mat. 21:1-11; Mark 11:1-11; Luka 19:29-38).

12:12 “bayrama gələn böyük kütlə” Yəhudi kişilərin ildə üç bayramda iştirak etməsi tələb olunurdu (müq. et. Çıx. 23:14-17; Lev. 23; Qan. 16:16). Fələstindən kənarda yaşayan yəhudilər (Diaspora), Yerusəlimdəki bayramda iştirak etməyi arzu edərdi. O bayramlar əsnasında Yerusəlimdəki əhali 3-5 qat artardı. Bu cümlədə nəzərdə tutulan, İsa haqqında eşitmiş və Onu görmək istəyən ziyarətçilər idi (müq. et. Yəh. 11:56).

12:13 “xurma budaqları” Bu, palma budaqlarını bildirən qeyri-adi yunan frazasıdır. Bəziləri (məs. İosif Flaviy) inanırlar ki, Zeytun dağında vaxtilə palmalar bitib, digərləri isə bunların Yerixondan gətirildiyini düşünürlər. Bunlar deyəsən zəfərin və ya təntənənin rəmzi olub (müq. et. Vəhy 7:9). Bunlardan hər il Çardaqlar bayramında (müq. et. Lev. 23:40) və Pasxada (Makkavey dövründən bir ənənə) dini mərasimlərdə istifadə olunardı.

■ **“qışqırırdı”** Bu söz, BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR və (1) keçmiş zamanda təkrarlanan hərəkəti və ya (2) keçmiş zamandakı bir hərəkətin başlanğıcını bildirir.

■ **“Hosanna”** Bu söz “Gəl xilas et!” yaxud “Lütfən xilas et!” mənasına gəlirdi (müq. et. Zəb. 118:25-26). Pasxa bayramında ziyarətçilər Məbədə tərəf yeriyərkən Hillel məzmunları oxunardı (bax: Zəb. 113-118). Bu hərəkətlərin və ifadələrin çoxu hər il Pasxa bayramında təkrar olunardı. Lakin o il bunlar konkret olaraq İsada son və kamil mənasını tapmışdır! Xalq bunu hiss edib. Fariseylər də bunu dərk ediblər.

■ **“RƏBBİN İSMİ İLƏ GƏLƏN”** İsa məhz bunu iddia edirdi. O, göndərilmiş Şəxs idi! YAHVE-ni təmsil edirdi.

NASB “İsrailin Padşahının Özü”
NKJV, NRSV,
TEV, NJB “İsrailin Padşahı”

Bu fraza Zəbura daxil deyil idi, xalq tərəfindən əlavə olunub. İsanın 2-ci Şamuel 7-ci fəsildə vəd olunmuş məsihi padşah olduğuna birbaşa işarə kimi görünür (müq. et. Yəh. 1:49; 19:19).

12:14 “bir sığa” Eşşək, İsrail padşahının hərbi minik heyvanı idi (müq. et. 1Pad. 1:33,38,44). Padşahın eşşəyinə yalnız padşahın özü minərdi, buna görə də İsanın başqa heç kimin minmədiyi bir eşşəyə (sıpayə) minməsi vacib idi (müq. et. Mark 11:2).

12:14-15 “Necə ki yazılıb” Bu, Zək. 9:9-dan bir sitatdır. Eşşəyin balası sığa təkcə məsihi padşahlığın rəmzi deyil, eləcə də həlimliyin rəmzidir. İsa, yəhudilərin gözlədiyi hərbi fəteh kimi gəlməyib, Yeş. 53-dəki İztirab çəkən Qul kimi sıpayə minərək gəlib.

12:16 “Şagirdləri o zaman bu şeyləri anlamadılar” Bu, Yəhyanın ürəyini ağrıdan başqa bir xatirəsidir. Bu, təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 2:22; 10:6; 16:18; Mark 9:32; Luka 2:50; 9:45; 18:34). Onların ruhani gözləri, yalnız İsanın göyə qaldırılmasından və Əllinci Gündən sonra açılıb.

■ **“Lakin İsa izzətlənəndən sonra... yada saldılar”** Belə yada salma, Müqəddəs Ruhun xidmətlərindən biridir (müq. et. Yəh. 14:26 və 2:22).

Bu ayə həmçinin onu da göstərir ki, Müjdələrin müəllifləri öz yazdıqlarını dirilmiş Məsih ilə şəxsi təcrübələrinə əsasən təşkil ediblər. Sinoptiklər İsanı tarixi ardıcılıqla təqdim edir və hekayətin zirvəsinə qədər Onun izzətini örtülü olaraq saxlayırlar, Yəhyanın Müjdəsi isə başdan-başə izzətlənmiş Məsihi təqdim edir. Müjdələr, Allahdan ilham almış müəlliflərin xatirələrini və mənsub olduqları icmaların ehtiyaclarını əks etdirir. Buna görə də, hər ikisi Allahdan ilham almış olan iki tarixi zəmin: İsanın tarixi zəmini və Müjdələrin müəlliflərinin tarixi zəmini ilə üz-üzə gəlirik.

■ **“izzətlənəndən”** Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

12:17 Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”. Bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C.

12:19 “fariseylər bir-birlərinə dedilər” Bu başqa bir peyğəmbərlikdir ki, (1) yəhudilərə, Yəh. 11:48; 12:11 və (2) başqa millətlərə, Yəh. 12:20-23 işarə edir. İki tarixi zəmin: İsanın həyatı və erkən imanlılar cəmiyyəti bunda öz əksini tapır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:20-26

²⁰Bayramda Yerusəlimə ibadətə gələnlər arasında bəzi Yunanlar da var idi. ²¹Onlar Qalileyanın Bet-Sayda şəhərindən olan Filipin yanına gəlib «ağa, biz İsanı görmək istəyirik» deyə ondan xahiş etdilər. ²²Filip gəlib Andreyə söylədi, Andrey və Filip də birgə gəlib İsayə xəbər verdilər. ²³İsa cavabında dedi: «Bəşər Oğlunun izzətlənmək vaxtı gəldi. ²⁴Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: əgər bir buğda dənəsi torpağa düşüb ölmürsə, tək qalır, amma ölmürsə, çoxlu məhsul verir. ²⁵Öz canını sevən kəs onu itirər, bu dünyada canı üçün qayğı çəkməyənsə onu əbədi həyat üçün qoruyar. ²⁶Kim Mənə xidmət etmək istəsə, ardımca gəlsin. Mən harada olacağamsa, Mənim xidmətçim də orada olacaq. Kim Mənə xidmət etsə, Ata ona hörmət edəcək.

12:20 “bəzi Yunanlar” Burada “yunanlar” dedikdə xüsusi olaraq yunan xalqı deyil, ümumən başqa millətlər nəzərdə tutulur.

■ **“Bayramda Yerusəlimə ibadətə gələnlər arasında”** İNDİKİ ZAMAN onu göstərir ki, bayrama getmək onların adəti idi. Onlar ya (1) Allahdan qorxan qeyri-yəhudilər, ya da (2) yanında qalan yadellilər (prozelitlər) idi. Birincilər müntəzəm olaraq sinaqoqda ibadət edirdi, sonuncular isə rəsmən yəhudi inancını qəbul etmiş şəxslər idi.

12:21 “ondan xahiş etdilər” Bu BİTMƏMİŞ ZAMAN (1) təkrar-təkrar xahiş etdiklərini və ya (2) xahiş etməyə başladıklarını bildirir. Onlar İsa ilə şəxsən görüşmək istəyirdi. Bu, peyğəmbərlik saatındakı əqrəbin İsanın ölümündən əvvəlki son cizgiyə gəldiyinin yəqin əlaməti idi (müq. et. Yəh. 12:23).

12:22 Filip (at sevən) və Andrey (mərd) yunan adı daşıyan iki həvaridir. Bəlkə də bu səbəbə görə bu yunanlar (yəni yəhudi olmayan şəxslər) məhz bu iki şagirdə daha rahat müraciət edə biliblər.

12:23 “vaxtı gəldi” Bu ifadə BİTMİŞ ZAMANDADIR. Yəhya, İsanın missiyasının zirvəsi olaraq çarmıxa çəkilməsi və dirilməsindən bəhs etmək üçün “vaxt” (hərfi tərcümədə “saat”) sözündən tez-tez istifadə edib (müq. et. Yəh. 12:27; 13:1, 32; 17:1). İsa İsrailin itmiş qoyunlarının yanına göndərildiyini deyib (bax: Mat. 15:24). İndi isə Onun sözləri başqa millətlərə də yayılırdı!

■ **“Bəşər Oğlu”** Bu, sadəcə olaraq “insan” mənasına gələn bir arami ifadəsi idi (müq. et. Zəb. 8:4; Yez. 2:1). Lakin Dan. 7:13-də həmin ifadə ilahilik mənasını da daşıyır. İsanın Özünü adlandırdığı bu ifadə Onun bəşəri və ilahi təbiətlərini birləşdirir (müq. et. 1Yəh. 4:1-3).

■ **“izzətlənmək”** İsanın ölümündən həmişə “izzəti” kimi bəhs olunur. “İzzət” sözü bu kontekstdə bir neçə dəfə işlənir (bax: Yəh. 12:28 [iki dəfə]; 32 və 33). İsanın ölümü və dirilməsi mənasında tez-tez istifadə olunur (müq. et. Yəh. 13:1,32; 17:1). Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

12:24 “əgər bir buğda dənəsi torpağa düşüb ölmürsə” Bu, fenomenoloji, yaxud təsviri dildir, şeylər beş duyğu ilə hiss edildiyi kimi təsvir olunur. Bir toxum çoxlu toxumları meydana gətirə bilər (müq. et. Yəh. 15:2,4,5,8,16; 1Kor. 15:36). İsanın ölümü çoxlarını həqiqi həyata qovuşdurmuşdur (müq. et. Mark 10:45).

■ **“ölmürsə... ölürsə”** Bunlar, bu kontekstdə potensial hərəkəti bildirən bir sıra ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR (müq. et. Yəh. 12:24,26,32,47).

12:25 “Öz canını sevən kəs onu itirər” Burada yunanca *psychē*, sözü ilə kəlmə oyunu vardır; həmin söz insanın şəxsiyyətinin və ya həyat gücünün mahiyyətini bildirir (müq. et. Mat. 10:39; 16:24-25; Mark 8:34-35; Luka 9:23-24). Bir adam Məsihə iman etdiyi vaxt o saat yeni həyata nail olur. Allah ona bu yeni həyatı özünə sərf etməsi üçün vermir, xidmət üçün verir. Bu yeni həyat imanlılara əmanət olaraq verilir. Biz Allahın qulu olmaq üçün günaha qul olmaqdan azad edilmişik (müq. et. Rom. 6:1-7:6).

Yəh. 10-cu fəsildəki yalançı çobanlar sürünü atıb qaçmaqla öz canlarını “xilas” etməyə çalışırlar. Lakin İsa Öz canını fəda edir və imanlılar da həmçinin canlarını fəda etməlidir (müq. et. 2Kor. 5:12-15; Qal. 2:20).

■ **“onu itirər”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bu söz (Bax: Xüsusi mövzu: “Həlak (*apollumi*)”) “həlak etmək” mənasına gəlir; bu, özündə iki mənə çalarını daşıyan daha bir sözdür; “əbədi həyat”ın tam əksidir. Məsihə iman etməyən bir şəxsin yeganə alternativini budur. Bu həlak tamamilə yox edilmə deyil, Allahla şəxsi münasibətin yox olmasıdır (cəhənnəmin əsil mənası budur).

■ **“canı üçün qayğı çəkməyən”** Hərfi tərcüməsi “canından nifrət edən”. Bu, müqayisə üçün işlənən bir ibrani idiomudur. Allah birinci yeri tutmalıdır (müq. et. Yaqubun arvadları, Yar. 29:30,31; Qan. 21:15; Esav və Yaqub, Mal. 1:2-3; Rom. 10-13; bir adamın ailəsi, Luka 14:26).

■ **“həyat”** Bu, yunanca *zoē* sözüdür. Bu söz Yəhyanın Müjdəsində müntəzəm olaraq belə mənələrdə işlənir: (1) ruhani həyat; (2) əbədi həyat; (3) yeni çağ həyatı; (4) dirilmə həyatı. Həqiqi həyat, günaha batmanın əsasını təşkil edən “nəfsdən” (insanın xudbin özündən) azad olmaq deməkdir.

12:26 “istəsə” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“ardımca gəlsin”** Bu ifadə, davamlı münasibəti bildirən İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR (müq. et. Yəh. 15). Bu, Müqəddəs Kitaba əsaslanan, ancaq populyar olmayan imanda davam etmə mövzudur (bax: XÜSUSİ MÖVZU: “DAVAM ETMƏNİN VACİBLİYİ”). Külli-İxtiyar Allah və insanın iradəsi arasındakı

teoloji gərginlik bu mövzunu çox vaxt mürəkkəbləşdirir. Hər halda, xilasa əhd olaraq baxmaq ən yaxşıdır. Başladıcı və aparıcı rol oynayan Allah (müq. et. Yəh. 6:44,65) eyni zamanda insanların həm ilk qərar verərək, həm də ömür boyu İsanın şagirdi olaraq Onun təklifinə tövbə və iman ilə cavab vermələrini tələb edir (müq. et. Mark 1:15; Həv. 20:21). İman yolunda davam etməyimiz, Onu tanıdığımızı sübut edir (müq. et. Mat. 10:22; 13:20-21; Qal. 6:9; 1Yəh. 2:19; Vəhy 2:7,11,17,26; 3:5,12,21).

Müqəddəs Kitaba əsaslanan məsihçi doktrini tez-tez paradoksal, gərgin cütlərdən ibarətdir. Belə məcazi, təzadlı düşüncə formaları şərq ədəbiyyatı üçün səciyyəvidir. Müasir qərbli oxucular bu paradoksları çox vaxt “ya... ya da...” seçimi ilə həll etməyə çalışırlar, lakin bunlar “həm... həm də...” şəklində həll olunan həqiqətlərdir.

Bu şərhlerimi əyani şəkildə göstərmək üçün Müqəddəs Kitab Şərhi haqqındakı seminarımdan “Müqəddəs Kitabdakı paradokslar” bölməsini aşağıda təqdim edirəm:

Müqəddəs Kitabdakı paradokslar

1. Bu biliklər, Müqəddəs Kitabı sevən, ona Allahın kəlamı olaraq güvənən bir adam kimi şəxsən mənə çox faydalı olmuşdur. Müqəddəs Kitaba ciddi yanaşmağa çalışan hər kəsə bu Kitabın müxtəlif yerlərindəki mətnlərin həqiqəti sistematik şəkildə deyil, ayrı cəhətlərdən təqdim etdiyi bəlli olur. Allahdan ilham almış bir cümlə, eynilə Allahdan ilham almış başqa bir cümləni ləğv edə və ya qiymətdən sala bilməz! Müqəddəs Yazının tək yerinin sitat gətirilməsi (mətndən sübut üçün istifadə) həqiqəti aşkar etməz; həqiqət bütün Müqəddəs Yazını bilməklə dərk edilir (Allahdan ilham almış olan, bütün Müqəddəs Yazıdır, təkcə bir qismi deyildir, bax: 2Tim. 3:16-17)!
2. Müqəddəs Kitabda (şərqi ədəbiyyat) həqiqətlər əksərən dialektik və ya paradoksal cütlərlə təqdim olunur (yadda saxlayın ki, Əhdi-Cədidin müəllifləri, Luka istisna olmaqla, ibrani mütəfəkkirlər olub və sadə yunan dilində yazıblar). Hikmət ədəbiyyatında və şeirlərdə həqiqət paralel xətlər üzrə təqdim olunur. Antitezisə əsaslanan paralelizm paradoks olaraq işləyir. Sintezə əsaslanan paralelizm paralel yerlər olaraq işləyir. Bu və ya digər tərzdə, ikisi də bərabər dərəcədə doğrudur! Bu paradokslar, bizim əziz tutduğumuz sadə ənənələrimiz üçün çox çətin gəlir!
 - a. bir yandan əvvəlcədən təyin olunma, digər yandan insanın azad iradəsi
 - b. bir yandan imanlının xilasdan əminliyi, digər yandan imanda davam etmənin vacibliyi
 - c. bir yandan ilk günah, digər yandan iradədən irəli gələn günah
 - d. bir yandan İsanın Allah olması, digər yandan İsanın insan olması
 - e. İsanın Ataya bir yandan bərabər, digər yandan tabe olması
 - f. bir yandan Müqəddəs Kitab Allahın kəlamıdır, digər yandan bəşəri müəlliflər tərəfindən yazılmışdır
 - g. bir yandan günahsız həyat (kamillik, bax: Rom. 6), digər yandan günahı azaltmaq
 - h. bir yandan ilkin saleh sayılma və təqdis edilmə, digər yandan təcridi təqdis edilmə
 - i. bir yandan imanla saleh sayılma (Rom. 4). digər yandan əməllərlə təsdiqlənən salehlik (müq. et. Yaq. 2:14-26)
 - j. bir yandan məsihçinin azadlığı (bax: Rom. 14:1-23; 1Kor. 8:1-13; 10:23-33), digər yandan məsihçinin məsuliyyəti (bax: Qal. 5:16-21; Ef. 4:1)
 - k. Allah bir yandan hər şeyin fəvqündədir, digər yandan hər şeyin daxilində vardır
 - l. bir yandan Allahı tanımaq qeyri-mümkündür, digər yandan Onu Müqəddəs Yazı və Məsih vasitəsilə tanımaq mümkündür. Paulun xilas üçün işlətdiyi çoxlu metaforalar
 - (1) övladlığa götürmə
 - (2) təqdis edilmə
 - (3) saleh sayılma
 - (4) satın alınma
 - (5) izzətlənmə
 - (6) əvvəlcədən təyin olunma
 - (7) barışma
 - m. Allahın Padşahlığı bir yandan hazırda vardır, digər yandan isə hələ gələcəkdə tamamlanacaqdır
 - n. tövbə bir yandan Allahın ənamıdır, digər yandan xilas üçün insandan tələb olunan cavabdır (bax: Mark 1:15; Həv. 20:21)
 - o. Əhdi-Ətiq bir yandan əbədidir, digər yandan ləğv olunub və qüvvəsini itirib (bax: Mat. 5:17-19, digər yandan Mat. 5:21-48; Rom. 7, digər yandan Qal. 3)

p. imanlılar bir yandan qullar/könlər, digər yandan isə övladlar/varislərdir

■ **“Mən harada olacağamsa, Mənim xidmətim də orada olacaq”** Bu mövzu Yəh. 14:3; 17:24; 2Kor. 5:8; Fil. 1:23; 1Sal. 4:17-də təkrar olunur. Məsiçilik hər şeydən əvvəl Allahla şəxsi münasibətdir! Məqsəd münasibətdir: Allahın hüuru və Allahla ünsiyyətdir!

Biz Allahla ünsiyyətdə olmaq üçün yaranmışıq (müq. et. Yar. 1:26-27). Xilas, Eden bağında pozulmuş münasibətin bərpa edilməsidir. Yəhya məhz bu münasibətin indidən bərpa olunduğunu vurğulayır!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:27-36a

²⁷İndi ürəyim təlaş keçirir. Nə deyim? “Ey Ata, Məni bu andan xilas et” deyimmi? Lakin Mən elə bu an üçün gəldim. ²⁸Ey Ata, Öz adını izzətləndir!» Bunun cavabında göydən «Öz adını izzətləndirdim, yenə də izzətləndirəcəyəm» deyə bir səs gəldi. ²⁹Orada duran xalqın bir qismi «göy guruldadı» dedi, başqaları isə «Onunla bir mələk danışdı» söylədi. ³⁰İsa cavab verdi: «Bu səs Mənim üçün deyil, sizin üçün gəldi. ³¹İndi isə bu dünyaya hökm veriləcək və bu dünyanın hökmdarı bayıra atılacaq. ³²Mən yerdən yuxarı qaldırılsam, bütün insanları Özümə cəzb edəcəyəm». ³³İsa bu sözü söyləməklə necə bir ölümlə öləcəyinə işarə etdi. ³⁴Xalq Onun cavabında dedi: «Qanundan eşitdiyimizə görə Məsih əbədi qalacaq. Bəs Sən niyə “Bəşər Oğlu yuxarı qaldırılmalıdır” deyirsən? Bu Bəşər Oğlu kimdir?» ³⁵Onda İsa onlara dedi: «Qısa bir müddət də nur sizin aranızda olacaq. Nurunuz olarkən gəzin ki, sizi qaranlıq tutmasın. Çünki qaranlıqda gəzən hara getdiyini bilməz. ³⁶Nurunuz var ikən nura iman edin ki, nur övladları ola bilərsiniz».

12:27 “ürəyim təlaş keçirir” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (yəni ürəyim narahat edilmişdir). İş görən (yəni ürəyini narahat edən) məlum deyildir (Ata, şeytan, şərait və s.). Bu, güclü bir sözdür və Əhdi-Cədidə bir neçə mənada işlənir.

- a. Hirodun qorxusu (Mat. 2:3)
- b. Şagirdlərin qorxusu (Mat. 14:26)
- c. İsanın təlaş (Yəh. 12:27; 13:21; eləcə də Mat. 26:38 və Mark 14:34-ə baxın)
- d. Yerusəlimdəki imanlılar cəmiyyəti (Həv. 15:24)
- e. yalançı müəllimlərin Qalatiyadakı imanlılar cəmiyyətinə təfriqə salması (Qal. 1:7)

Yəhya bu sözdən istifadə edərək İsanın bəşəri mübarizəsini və yaxında çarlığa çəkiləcəyini anladı (bax: Mark 14:32-dən sonrakı ayələr). Yəhya İsanın Getsamani bağındakı əzabını nəql etməyib, lakin burada məhz ondan bəhs olunur.

■ **“Məni bu andan xilas et”** Bu cümlənin dəqiq mənası haqqında çoxlu mübahisələr aparılıb. Bu nədir? Duadırımı (yəni, Mat. 26:39)? Yoxsa etməməsi vacib olan bir şeyə görə təəccüb dolu reaksiyadırımı (NET Müqəddəs Kitabı)?

■ **“Mən elə bu an üçün gəldim”** İsanın həyatı ilahi plana görə gedirdi (bax: Luka 22:22; Həv. 2:23; 3:18; 4:28) və İsa o planı tamamilə anlayırdı (bax: Mat. 20:28; Mark 10:45).

12:28 “Öz adını izzətləndir!” Ata Yəh. 12:28b-də cavab verir. “İzzətləndirmək” sözünün mənası olduqca dəyişkən ola bilər:

1. əzəli izzəti (müq. et. Yəh. 17:5)
2. İsanın Atanı tanıtməsi (müq. et. Yəh. 17:4)
3. İsanın çarlığa çəkilməsi və dirilməsi (müq. et. Yəh. 17:1)

Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

■ **“göydən... bir səs gəldi”** Rəbbilər buna *bath-kol* deyirdilər. Malakinin dövründən sonra İsraildə peyğəmbərin səsi eşidilməmişdi. Allahın iradəsinin təsdiqlənməsi üçün göydən bir səs gəlməli idi. Müjdələrdə İsanın həyatı ərzində Allahın üç dəfə göydən danışdığı yazılmışdır.

1. İsanın vəftizi zamanı, Mat. 3:17
2. İsanın görünüşünün dəyişməsi zamanı, Mat. 17:5
3. bu ayədə

12:29 “Orada duran xalqın bir qismi... söylədi” Baş verən bu olay haqqında iki rəy vardır: (1) göy guruldadı. Allahın Əhdi-Ətiqədə danışması (müq. et. 2Şam. 22:14; Əyy. 37:4; Zəb. 29:3; 18:13; 104:7) və ya (2) Onunla bir mələk danışdı. Bu, Həv. 9:7 və 22:9-da Şaulun təcrübəsi ilə əlaqədar olan qarışıqlığa bənzəyir.

12:30 “İsa cavab verdi: «Bu səs Mənim üçün deyil, sizin üçün gəldi...»” Bu ifadə, sami xalqlarına xas bir müqayisədir. Bu deməkdir ki, həmin səs yalnız onlar üçün deyil, başlıca olaraq onlar üçün gəlmişdir (müq. et. Yəh. 11:42).

12:31 “İndi isə bu dünyaya hökm veriləcək” Bu, sonrakı fraza (“bu dünyanın hökmdarı bayıra atılacaq”) ilə birlikdə paralel təşkil edir. Bunun nə vaxt baş verdiyi də qeyd edilməyib (aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax).

Mən F.F. Bryusun “Suallara Cavab” (F. F. Bruce, *Answers to Questions*) kitabında (s. 198) dediyi ilə razıyam ki, Yəh. 12:31, Doddun (C. H. Dodd) sözü ilə “həyata keçmiş esxatologiya”nın bir nümunəsidir. Yəhya üçün İsa həm imanlılara xilas, həm də imansızlara mühakiməni artıq həyata keçirib. Bu bir anlamda “PEYĞƏMBƏRLİK BİTMİŞ ZAMANI” deyilə biləcək bir qrammatik formaya bənzəyir. Gələcək olan bir olay o qədər yəqindir ki, artıq baş vermiş kimi təsvir olunur!

■ **“bu dünyanın hökmdarı”** Şəxs olan bir şəx qüvvəsindən bəhs olunur (müq. et. Yəh. 14:30; 16:11); ibrani dilində həmin qüvvəyə “şeytan”, yaxud “əleyhdar” (müq. et. Əyy. 1-2), yunan dilində isə “iblis”, yaxud “böhtançı” (müq. et. Mat. 4:1,5,8,11; 13:39; 25:41; Yəh. 6:70; 8:44; 13:2; 2 Cor. 4:4; Ef. 2:2) deyilir. Bu iki ad Mat. 4:1-11-də və Yəh. 13:2,27-də sinonimdir. O, İsanın ardıcılığını ittiham edərək, onlara böhtan atmağa bilməsin deyə göydən aşağı atılır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ŞƏXS OLARAQ ŞƏR”

■ **“bayıra atılacaq”** Bu, GƏLƏCƏK ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Müqəddəs Yazıda şeytanın göydən atılmasının dəqiq vaxtı bildirilməyib. Ola bilər ki, Yeş. 14-də və Yez. 28-də arxa planda şeytandan bəhs edilir. Bu peyğəmbərliklərdə məğrur Babil və Sur padşahlarından söhbət gedir. Onların dikbaşlığı, təkəbbürü şeytanın əks etdirir (müq. et. Yeş. 14:12,15; Yez. 28:16). Lakin İsa yetmiş şagirdin müjdəçi səyahəti zamanı şeytanın göydən düşməyini gördüyünü demişdir (bax: Luka 10:18).

Əhdi-Ətiqədə şeytanın tarixçəsini izləmək olar. Başlanğıcda xidmətçi bir mələk olan şeytan, qüruru üzündən Allahın düşməni olub. Mübahisə doğuran bu mövzu barədə ən yaxşı əsər, A.B. Davidsonun “Əhdi-Ətiqə teologiyası”dır (A. B. Davidson, *Old Testament Theology*), ss. 300-306.

XÜSUSİ MÖVZU: “GÖYDƏKİ MÜHARİBƏ”

12:32 “Mən yerdən yuxarı qaldırılısam” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu feilin belə mənalara ola bilər:

1. yuxarı qaldırılmaq (müq. et. Yəh. 3:14)
2. çarmıxa çəkilmək (müq. et. Yəh. 8:28)
3. ucaldılmaq (müq. et. Həv. 2:33; 5:31)
4. çox ucaldılmaq (müq. et. Fil. 2:9)

Sözlərin belə çox məna verməsi (ikimənalılıq) Yəhyanın Müjdəsi üçün səciyyəvidir

■ **“bütün insanları Özümə cəzb edəcəyəm”** Bu sözlər, YAHVE-nin İsrailə göstərdiyi əhd məhəbbətindən bəhs edən Yer. 31:3-ə istinad ola bilər; həmin ayə, “yeni əhd” barədəki parçaya daxildir (bax: Yer. 31:31-34). Allah insanları Öz məhəbbəti ilə, onlar üçün etdiyi işlər ilə cəzb edir. Bu sözün eyni metaforik mənada işlənməsi Yəh. 6:44-də yer alır və Yəh. 6:65-də izah olunur.

Burada “bütün” dedikdə, hər kəsə dəvət və xilas vədi nəzərdə tutulur (müq. et. Yar. 3:15; 12:3; Çıx. 19:5; Yeş. 2:2-4; Yəh. 1:9,12,29; 3:16; 4:42; 10:16; 1Tim. 2:4; 4:10; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9; 1Yəh. 2:2; 4:14)!

Bu frazanın əlyazma variantları mövcuddur. “Bütün” KİŞİ CİNSİNDƏ olub “bütün insanlar” olaraq tərcümə oluna bilər, qədim yunanca əlyazmalar P⁷⁵ (V^{1D}), κ², B, L və W-da məhz belə variant yer alır; lakin “hər şey” olaraq tərcümə edilməli olan ORTA CİNS variantı P⁶⁶ və κ əlyazmalarında yer alır. Əgər ORTA CİNS variantı düzdürsə, ondan Məsihin kosmik xilas vədi nəzərdə tutulmuş ola bilər (Kol. 1:16-17-dəki kimi); bu halda yəqin ki 1-ci

Yəhyada haqqında danışılan qnostik bidət əksini tapır. UBS⁴ KİŞİ CİNSİ variantını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

12:33 “İsa bu sözü söyləməklə necə bir ölümlə öləcəyinə işarə etdi” Bu, Yəhyanın daha bir redaktor qeydidir. Bu sözlər, ağacda asılmağı “Allahın lənətinə düçar olmaq” şəklində açıqlayan Qan. 21:23 ilə əlaqəlidir. Məhz buna görə dini başçılar İsanı daşqalaq etməkdənsə çarmıxa çəkdirmək istəyiblər. İsa bizim uğrumuzda Qanunun lənətini Öz üzərinə götürmüşdür (müq. et. Qal. 3:13).

12:34 “Xalq Onun cavabında dedi... «Məsih əbədi qalacaq...» Bu, Zəb. 89:4,29,35-37-yə istinad ola bilər. Əhdi-Ətiqədə Məsihin tək gəlişi və Fələstindən bütün dünya üzərində hökmranlıq edəcəyi gözləndirdi (müq. et. Zəb. 110:4; Yeş. 9:7; Yez. 37:25 və Dan. 7:14). “Ədəbi” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Əbədi (‘*olam*)”.

■ **“Bəşər Oğlu”** Xalq (Bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C), İsanın Özünə verdiyi bu adı burada dilə gətirdiyi üçün, yəqin ki, İsanın təlim/vəz etdiyini eşitmişdi (bəlkə Yəh. 12:23-24-də bu adı, Yəh. 12:30-32-də da “yuxarı qaldırılmaq” FEİLİNİ eşitmişdi). Bu, başqalarının İsayə “Bəşər Oğlu” dedikləri yeganə yerdir. Yəhudilikdə bu, Məsih barəsində işlənən standart titul deyildir.

12:35 “Nurunuz olarkən gəzin” İsa Öz dinləyicilərini sözlərinə dərhal cavab verməyə çağırır. Onun yer üzündəki vaxtı məhdud idi. Son həftəsi başlamaq üzrə idi. Onun əvvəlcədən təyin edilmiş vaxtı gəlmişdi (Yəh. 12:23).

Bu fraza (Yəhyanın Müjdəsində çoxlu yerlər kimi) bir anlamda həm tarixi bir olaya, həm də ümumi mövcudluğa aiddir. İsanın bu dediyi Müjdəni eşidən hər kəs üçün doğrudur (Əkilən toxum məsəli).

Burada “gəzmək”, həyat tərzini mənasında işlənir (müq. et. Ef. 4:1,17; 5:2,15). Bu cümlə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR, beləcə İsa imanının təkəcə ilkin qərar deyil, davamlı münasibət və şagirdlik olduğunu vurğulayır (müq. et. Yəh. 12:44-46).

12:36 İsanın dünyanın nuru olması, Yəhyanın Müjdəsində təkrar-təkrar önə çıxan mühüm mövzulardandır (müq. et. Yəh. 1:4,5,7,8,9; 3:19,20,21; 5:35; 8:12; 9:5; 11:9,10;12:35,36,46). Qaranlıq və nur həmçinin yəhudi hikmət ədəbiyyatında və Ölü dəniz tumarlarında təzadlı ruhani gerçəkliklər olaraq yer almışdır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:36b-43

^{36b}İsa bu sözləri söyləyəndən sonra gedib onlardan gizləndi. ³⁷Onların qabağında bu qədər əlamət göstərdiyi halda yenə Ona iman etmirdilər. ³⁸Bunlar ona görə baş verdi ki, Yeşaya peyğəmbərin bu sözləri yerinə yetsin: «Ya Rəbb, xəbərimizə kim inandı, Rəbbin gücü kimə zübur oldu?» ³⁹Onlar iman edə bilmirdilər, ona görə ki Yeşaya başqa yerdə deyib: ⁴⁰«ALLAH ONLARIN GÖZLƏRİNİ KOR ETDİ VƏ ÜRƏKLƏRİNİ KÜTLƏŞDİRDİ Kİ, GÖZLƏRİ İLƏ GÖRMƏSİNLƏR, ÜRƏKLƏRİ İLƏ ANLAMASINLAR VƏ MƏNƏ SARI DÖNMƏSİNLƏR Kİ, MƏN ONLARA ŞƏFA VERİM». ⁴¹YEŞAYA İSANIN EHTİŞAMINI GÖRDÜYÜ ÜÇÜN BU SÖZLƏRİ DEYƏRƏK ONUN BARƏSİNDƏ DANİŞIB. ⁴²BUNUNLA BƏRABƏR, RƏHBƏRLƏRDƏN BİR ÇOXU İSAYA İMAN ETDİ, LAKİN SİNAQOQDAN QOVULMASINLAR DEYƏ FƏRİSEYLƏRƏ GÖRƏ BUNU AÇIQ BİLDİRMƏDİLƏR. ⁴³ÇÜNKİ İNSANLARDAN İZZƏT QAZANMAĞI ALLAHDAN İZZƏT ALMAQDAN ARTIQ SEVDİLƏR.

12:37 Necə də kədərləndirici sözlərdir! Ruhani korluq qorxunc şeydir (müq. et. 1Kor. 4:4). Bu ayədə bağışlanmaz günah təsvir olunur (bax: Xüsusi mövzu: “Bağışlanmaz günah”).

12:38 “Yeşaya peyğəmbərin bu sözləri” Burada İztirab çəkən Qul barədəki yazıdan Yeş. 53:1 sitat gətirilir.

12:39-40 Bunlar çətin ayələrdir. Allah insanları elə kütləşdirir ki, onlar cavab vermə bilmirlər? Mən Yeş. 6:9-10 və Rom. 11:7-dən öz qeydlərimi burada təqdim edirəm (bax: www.freebiblecommentary.mobi).

Yeşaya 6:9-10 YAHVE Yeşayaya xidməti ilə bağlı məqsədini açıqlayarkən həmçinin elan edəcəyi xəbərin Yəhudaya necə təsir edəcəyini də açıqlayır.

1. get, Yeş. 6:9, BDB 229, KB , *Qal* ƏMR ŞƏKLİ
2. çatdır, Yeş. 6:9, BDB 55, KB , *Qal* BİTMİŞ ZAMAN

3. Eşitdikcə eşidəcəksiniz, Yeş. 6:9, *Qal* ƏMR ŞƏKLI və *Qal* İNFİNİTİV ABSOLUT, BDB 1033, KB 1570
4. amma anlamayacaqsınız, Yeş. 6:9, BDB 106, KB 122, *Qal* BİTMƏMİŞ ZAMAN, YUSSİV mənada işlənmişdir, bax: Yeş. 1:3; 5:21; 10:13; 29:14
5. Gördükcə görəcəksiniz, *Qal* ƏMR ŞƏKLI və *Qal* İNFİNİTİV ABSOLUT, BDB 906, KB 1157
6. amma qanmayacaqsınız, Yeş. 6:9, BDB 393, KB 380, *Qal* BİTMƏMİŞ ZAMAN, YUSSİV mənada işlənmişdir
7. Bu xalqın ürəyini kütləşdir (hərf. “piyləndir”), Yeş. 6:10, BDB 1031, KB 1566, *Hiphil* ƏMR ŞƏKLI
8. qulaqlarını ağır eşidən elə, Yeş. 6:10, BDB 457, KB 455, *Hiphil* ƏMR ŞƏKLI
9. gözlərini yum, Yeş. 6:10, BDB 1044, KB 1612, *Hiphil* ƏMR ŞƏKLI

ƏMR ŞƏKLİNDƏ olan bu ifadələrdən sonra nəticələri söylənir (əvvəlki “görmək”, “eşitmək” və “anlamaq” FEİLLƏRİNİN BİTMƏMİŞ ZAMANDAKI variantları). Allah onların müsbət cavab verib xilas olmayacaqlarını bilir (ya əvvəldən bilmə qüdrəti ilə, ya da artıq inadçı olan ürəklərini/zehinlərini daha da kütləşdirmək yolu ilə).

1. Mənə sarı dönüb, BDB 996, KB 1427, *Qal* BİTMİŞ ZAMAN, inkar forması

2. şefa tapmasınlar, BDB 950, KB 1272, *Qal* BİTMİŞ ZAMAN, inkar forması

Yeşaya xalqa xəbəri elan edəcək və bəziləri qəbul edəcəklər, lakin xalqın/cəmiyyətin böyük əksəriyyəti qəbul etməyəcək (müq. et. Rom. 1:24,26,28; Ef. 4:19) və ya edə bilməyəcək (müq. et. Yeş. 29:9,10; Qan. 29:4; Mat. 13:13; Rom. 11:8)! Yeşaya burada müjdəçi deyil, xalqın əhdə itaətsiz olduğunu və bunun nəticələrini elan edən peyğəmbər olaraq çıxış edir (müq. et. Mat. 13:13; Mark 4:12; Luka 8:10). Onun ümidi öz dövrü ilə deyil, gələcəklə bağlıdır!

Rom. 11:7 “digərləri isə inadkar oldu” Bu, AORİST MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (bax: 2Kor. 3:14). Allahın onları inadkarlaşdırması, yaxud kütləşdirməsi nəzərdə tutulur (müq. et. Rom. 11:8-10). İnadkarlaşdıran, şər olandır (müq. et. 2Kor. 4:4). “İnadkar” (*pōroō*) tibbi termdir və “qabarlı” yaxud “kor” mənalarına gəlir (müq. et. Rom. 11:25; 2Kor. 3:14; Ef. 4:18). Eyni söz Mark 6:52-də həvarilər barədə işlənmişdir. Rom. 9:18-də başqa bir yunan sözü (*sklērunō*), mərhəmətin ziddi olaraq işlənilib (müq. et. İbr. 3:8,15; 4:7).

Bu ayə çox açıqdır və Rom. 11:1-6-nın xülasəsidir. Bəziləri seçilib imana gəliblər, seçilməmiş olanlar isə inadkar olublar. Ancaq bu ayə teoloji bir şüar olaraq ayrı şəkildə yazılmayıb, əsaslı teoloji arqumentin bir hissəsi kimi yazılıb. Bu ayədə açıq şəkildə elan edilən həqiqət, Rom. 10-dakı hər kəsə səsləndirilən dəvət ilə gərginlik içindədir. Burada bir sirr vardır. Lakin bu dilemmanın paradoksal qütblərindən hər hansı birini inkar etmək və ya əhəmiyyətini azaltmaq heç də məsələnin həllinə xidmət etmir.

12:39 “Onlar iman edə bilmirdilər, ona görə ki” Bu ifadə, BİTMƏMİŞ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASI və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏN ibarətdir. Onlar İsa ilə iman münasibətlərini davam etdirə bilməyiblər. İsanın möcüzələri onları cəlb edib, lakin İsayə Məsih kimi iman etmələri/güvənmələri ilə nəticələnməyib. Yəhyanın Müjdəsində “iman”ın səviyyələri vardır. Bütün səviyyələri xilas gətirmir. Yəh. 8:31-59-dakı qeydlərə bax.

■ **“Yeşaya başqa yerdə deyib”** Yeş. 6:10 və 43:8-də Allahın Yeşaya vasitəsilə çatdırdığı xəbərə qarşı yəhudilərin ürəklərinin inadkar olduğu yazılıb (müq. et. Yer. 5:21; Yez. 12:2; Qan. 29:2-4).

12:40 “ürək” Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “ÜRƏK”

12:41 “Yeşaya İsanın ehtişamını gördüyü üçün bu sözləri deyərək” Əhdi-Ətiq peyğəmbərlərinin Məsihdən xəbərdar olduqları deyilir (müq. et. Luka 24:27). Bax: Yəh. 1:14-də “ehtişam/izzət”ə dair qeyd.

12:42 “Bununla bərabər, rəhbərlərdən bir çoxu İsayə iman etdi” İsanın təlimi bəhrə verib (müq. et. Yəh. 12:11; Həv. 6:7). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" sözünü işlətməsi”.

■ **“bunu açıq bildirmədilər”** Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İQRAR/ETİRAF” və Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

■ **“sınaqoqdan qovulmasınlar deyər fariseylərə görə”** (müq. et. Yəh. 9:22; 16:2).

12:43 Bu göstərir ki, həqiqi iman zəif və qorxaq, hətta gizlin ola bilər! Yəhyanın Müjdəsində “iman” (*pisteuō*), ilkin cəlb edilməkdən tutmuş, emosional reaksiyaya və xilas gətirən həqiqi imana kimi bir neçə mənada işlənir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 12:44-50

44İsa nida edib dedi: «Mənə iman edən Mənə deyil, Məni Göndərənə iman edir. **45**Məni görəndə Məni Göndərənə görür. **46**Mən dünyaya nur olub gəldim ki, Mənə iman edən hər kəs qaranlıqda qalmasın. **47**Kim sözlərimi eşidib onlara riayət etməzsə, Mən onu mühakimə etməyəm, çünki dünyanı mühakimə etmək üçün deyil, onu xilas etmək üçün gəldim. **48**Məni rədd edib sözlərimi qəbul etməyəni mühakimə edən bir şey var: bu da Mənim söylədiyim sözdür ki, son gündə onu mühakimə edəcək. **49**Çünki Mən Özümədən söyləmədim, Məni göndərən Ata nə deyəcəyim və nə söyləyəcəyim haqqında Mənə əmr verdi. **50**Mən bilirəm ki, Onun əmri əbədi həyatdır. Beləcə Mənim söylədiklərimi Ata Mənə necə dedisə, eləcə də söyləyirəm».

12:44 “Mənə iman edən Mənə deyil, Məni Göndərənə iman edir” İmanın son məqsədi Atadır (müq. et. 1Kor. 15:25-27). Bu, təkrarlanan mövzudur (müq. et. Mat. 10:40; Yəh. 5:24). Oğulu tanımaq, Atanı tanımaq deməkdir (müq. et. 1Yəh. 5:10-12).

12:45 Allah necədir? İsanı görmək, Allahı görmək deməkdir (müq. et. Yəh. 14:7-10)!

12:46 Dünya Yar. 3-dən bəri qaranlıqdadır (müq. et. Yar. 6:5,11-12; 8:21; Zəb. 14:3; Yeş. 53:6; Rom. 3:9-23).

12:47 “Kim sözlərimi eşidib onlara riayət etməzsə” Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Davam edən itaətimiz, imanda davam edən şəxsi münasibətimizin əlamətidir! Əminlik (bax: Xüsusi mövzu: “Əminlik”) itaətlə imanda davam edən, dəyişilmiş və dəyişilməkdə olan həyata əsaslanır (bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”, müq. et. Yaquubun Məktubu və Yəhyanın 1-ci Məktubu).

12:47-48 “dünyanı mühakimə etmək üçün deyil, onu xilas etmək üçün gəldim” İsa hər şeydən əvvəl dünyanı satın alıb xilas etmək üçün gəlmişdir, ancaq Onun gəlməsi insanların qərarının zəruri edir. İnsanlar Onu rədd etsələr, öz-özlərini mühakimə edirlər (bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”, müq. et. Yəh. 3:17-21).

12:49-50 İsa Öz adından deyil, Allahın səlahiyyəti ilə danışır.

12:50

NASB, NKJV “Onun əmri əbədi həyatdır”

NRSV, TEV,

NET “onun əmri əbədi həyatı gətirir”

NJB “onun əmri əbədi həyat deməkdir”

REB “onun əmrləri əbədi həyatdır”

NIV “onun əmri əbədi həyata aparır”

Net (səhifəaltı qeyd) “onun əmri əbədi həyatla nəticələnir”

Birinci variant, yunanca mətnin hərfi tərcüməsidir. Digər variantlar isə onun mənasını açıqlamağa çalışır.

NASB tərcüməsində Yəh. 6:68 paralel yer olaraq göstərilir; Maykl Meqilin “Əhdi-Cədid Sətiraltı”nda (Michael Magill, *NT TransLine*) Yəh. 17:8-ə istinad edilir. İyeronimin Müqəddəs Kitab şərhində (s. 451) Yəh. 10:18 paralel yer olaraq verilmişdir. Bu cümlənin ikimənalı olduğu açıq-aşkardır.

Yəhyanın Müjdəsində “əmr” sözünün TƏK FORMASI və CƏM FORMASI işlənən variantlar vardır, ancaq bu, ekzegezaya heç təsir etmir.

XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZILARINDA "ƏMR" SÖZÜNÜN İŞLƏNMƏSİ”

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Lazarın bacısı Məryəm İsanın ayaqlarına yağ çəkib?
2. Niyə Matta, Mark və Yəhya bu olayı bir az fərqli şəkildə nəql ediblər?
3. Xalqın İsanı palma budaqları və Zəb. 118-dəki sözlər ilə qarşılamasının əhəmiyyəti nədir?
4. Niyə İsa, yunanların Özü ilə danışmaq xahişindən təsirlənib?
5. Niyə İsanın ürəyi o qədər təlaş keçirib? (bax: Yəh. 12:27)
6. İzah edin, niyə Yəhya “iman” sözündən bir neçə mənada istifadə edir?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 13-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Şagirdlərin ayaqlarının yuyulması 13:1-11	Ağa qulun yerini tutur 13:1-11	Sonuncu şam yeməyi 13:1-11	İsa Öz şagirdlərinin ayaqlarını yuyur 13:1 13:2-6 13:7 13:8a 13:8b 13:9	Ayaqların yuyulması 13:1 13:2-5 13:6-11
13:12-20	Biz də xidmət etməliyik 13:12-30	13:12-20	13:10-11 13:12-17 13:18-20	13:12-16 13:17-20
İsa, Özünə xəyanət ediləcəyini əvvəlcədən xəbər verir 13:21-30		13:21-30	İsa, Özünə xəyanət ediləcəyini əvvəlcədən bildirir 13:21 13:22-24 13:25 13:26-29 13:30	Yəhudanın xəyanəti əvvəlcədən bildirilir 13:21-30
Yeni əmr 13:31-35	Yeni əmr 13:31-35	13:31-35	Yeni əmr 13:31-35	Ayrılmazdan əvvəlki söhbətlər 13:31-35
Peterin inkarı əvvəlcədən bildirilir 13:36-38	İsa Peterin inkarını əvvəlcədən bildirir 13:36-38	13:36-38	İsa Peterin inkarını əvvəlcədən bildirir 13:36a 13:36b 13:37 13:38	13:36-38

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

13:1-38-İN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Yəhya'nın Müjdəsinin 12-ci fəslində İsanın əlamətlərinə yekun vurulur. 13-cü fəslindən iztirab çəkməzdən əvvəlki həftə başlayır.
- B. Dərs üçün NASB Müqəddəs Kitabındakı səhifəaltı qeyddə maraqlı bir şərh yer alır: “Yunanca *agapē* ('məhəbbət') ismi və *agapaō* ('sevmək') feili 1-12-ci fəsillərdə yalnız səkkiz dəfə, 13-17-ci fəsillərdə isə 31 dəfə işlənib”.
- C. Sinoptiklərdən fərqli olaraq, Yəhya Rəbbin Süfrəsi (yevxaristiya) barədə yazmayıb. Lakin yalnız Yəhya o axşam yuxarı otaqdakı söhbəti nəql edib (Yəh. 13-17; Yəhya'nın Müjdəsinin mühüm bir hissəsini təşkil edən bu fəsillər İsanın şəxsiyyətini və işini güclü yeni yollarla tanıtmaya xidmət edir). Bəziləri Yəhya'nın, erkən imanlılar cəmiyyətinin sakramentlərə getdikcə daha çox əhəmiyyət verməyini önləmək üçün qəsdən bunu buraxdığını düşünürlər. Yəhya İsanın vəftizi və ya Rəbbin Süfrəsi barədə ətraflı məlumat vermir.
- D. Yəh. 13-cü fəslin tarixi zəmini Luka 22:24-də təsvir olunur. Şagirdlər onlardan kimin ən böyük olması barədə hələ də mübahisə edirdi.
- E. Yəh. 13-17-ci fəsillərin fiziki konteksti, Yerusəlimdəki yuxarı otaq idi (həmçinin ola bilər ki, 15-17-ci fəsillərdəki söhbətlər Getsamani yolunda baş verib, müq. et. Yəh. 14:31); ehtimal ki, həmin yuxarı otaq Yəhya Markın evi olub; söhbət, Yəhudanın İsanı ələ verdiyi gecə olub.
- F. Göründüyü kimi, İsanın şagirdlərin ayaqlarını yumasında iki ayrı məqsəd var idi.
 1. Yəh. 13:6-11-də bu, İsanın bizim uğrumuzda çarmıxdan etdiyi iş işarədir.
 2. Yəh. 13:12-20-də bu, əyani şəkildə verilən bir həlimlik dərsidir (Luka 22:24-ün işığında).

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 13:1-11

¹Pasxa bayramı ərəfəsi idi. İsa artıq bu dünyadan ayrılıb Atanın yanına gedəcəyi məqamın gəldiyini bilirdi. O, dünyada Özünə məxsus olanları həmişə sevmişdi və axıra qədər də sevdi. ²Axşam yeməyi zamanı iblis artıq Ona xəyanət etmək fikrini Şimon İskaryot oğlu Yəhudanın ürəyinə qoymuşdu. ³İsa Atanın hər şeyi Onun ixtiyarına verdiyini, Allahdan gəldiyini və Allahın yanına qayıdacağını bilirdi. ⁴O, süfrədən qalxıb üst paltarını bir yana qoydu və bir dəsmal götürüb belinə bağladı. ⁵Sonra ləyənə su töküüb şagirdlərin ayaqlarını yumağa və belinə bağladığı dəsmalla silməyə başladı. ⁶İsa Şimon Peterə yaxınlaşanda o, İsayə «Ya Rəbb, Sənmi mənim ayaqlarımı yuyacaqsan?» dedi. ⁷İsa cavabında ona dedi: «Mənim nə etdiyimi sən indi bilməzsən, amma sonra anlayacaqsan». ⁸Peter Ona dedi: «Mənim ayaqlarımı heç vaxt yumayacaqsan!» İsa ona cavab verdi: «Əgər səni yumasam, Mənim yanımda yerin olmaz». ⁹Şimon Peter Ona dedi: «Ya Rəbb, təkcə ayaqlarımı deyil, əllərimi və başımı da yu». ¹⁰İsa ona dedi: «Çimmiş adam üçün təkcə ayaqlarını yumaq kifayətdir, çünki başdan-başa təmizdir. Siz də təmizsiniz, amma hamınız yox». ¹¹Çünki Ona kimin xəyanət edəcəyini bilirdi, buna görə də «hamınız təmiz deyilsiniz» söylədi.

13:1 “Pasxa bayramı ərəfəsi idi” O günün Pasxanın ərəfəsi yoxsa Pasxa bayramının özü olduğu barədə Yəhya'nın Müjdəsi və Sinoptik Müjdələr arasında uyumsuzluq vardır. Hər iki tərəf o yeməyin cümə axşamı günü, çarmıxa çəkilmə olayının da cümə günü baş verdiyini təsdiqləyir (müq. et. Yəh. 19:31; Mark 15:43; Luka 23:54). Bu Pasxa yeməyində İsrailin Misirdən çıxışı yad edilirdi (müq. et. Çıx. 12). Yəhya o günün ənənəvi Pasxa yeməyindən əvvəlki gün olduğunu deyir (bax: Yəh. 18:28; 19:14,31,42).

Ola bilər ki, yessələr Pasxanın bir gün əvvəl keçdiyi başqa bir təqvimdən istifadə ediblər (yəni öz dövrünün kahinliyini rədd etdiklərini göstərmək üçün Yubileylər və Xanok kitablarındakı günəş təqvimindən istifadə ediblər).

“İyeronimin Müqəddəs Kitab şərhində”ndə (*Jerome Biblical Commentary*) hazırkı alimlərin tədqiqatları xülasə edilərək (s. 451) belə nəticəyə gəlinir ki, “Pasxa bayramı ərəfəsi” doğrudur və Sinoptik Müjdələrdə o yeməyin Pasxa olduğu barədəki sözlər simvolik xarakter daşıyır. Biz heç vaxt unutmamalıyıq ki, Müjdələr səbəb-nəticə əlaqəsinə əsaslanan qərbi xronoloji tarixçə deyildir. Tarixin çoxlu yazılma yolları vardır, düzgün yaxud yanlış olanlar yoxdur. Tarix indiki məsələlər, ehtiyaclar, baxışlar nöqtəyi-nəzərindən keçmişin izahıdır. Məsələ, kimin və nə üçün tarixi yazmasındadır. Tarixi hekayət və Müjdələrin janrı barədə bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart,

“Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*), ss. 89-126.

■ **“İsa... məqamın gəldiyini bilirdi”** “Bilirdi” BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR (Yəh. 13:3 kimi). İsa Ata ilə unikal münasibətləri barədə ən gec on iki yaşında bilirdi (Luka 2:41-51). Yəh. 12:20-23-də yunanların Onu görməyə gəlməsi, ölürək izzətlənəcəyi məqamın gəldiyini Ona göstərib (müq. et. Yəh. 2:4; 7:6,8,30; 8:20; 12:23,27; 17:1).

■ **“artıq bu dünyadan ayrılıb Atanın yanına gedəcəyi”** Yəhyanın Müjdəsində yuxarı və aşağı şaquli dualizmin öne çıxması davam edir (müq. et. Yəh. 13:3). İsa Ata tərəfindən göndərilmişdi (müq. et. Yəh. 8:42) və artıq Onun yanına qayıdacaq. Sinoptik Müjdələrdə görürük ki, İsa iki yəhudi dövrü üfüqi dualizmini, Allahın Padşahlığının “artıq gəlib” və eyni zamanda “hələ gəlməyib” arasındakı gərginliyi öyrədib.

Müasir oxucuların Müjdələrə dair çoxlu sualları ola bilər, lakin son nəticədə bu müqəddəs yazılar ardıcıl ilahi dünyagörüşü təqdim edir.

1. bir müqəddəs Allah vardır
2. Onun xüsusi məxluqları olan insanlar günaha batıb itaətsiz olublar
3. Allah bədənə bürünmüş Xilaskarı (yəni Məsihi) göndərib
4. insanların Allaha cavabı iman, tövbə, itaət və davam etmək olmalıdır
5. şəxs olan bir şər qüvvəsi vardır və o, Allahın və Onun iradəsinin əleyhinə çıxış edir
6. bütün şüurlü məxluqlar öz həyatlarına görə Allaha hesab verəcək

“Ayrılmmaq” (*metabainō*) FEİLİ Yəhyanın yazılarında günahlı fiziki həyatdan (yəni günah və itaətsizliklə bağlı olan köhnə dövrdən) Ruh və əbədi həyatla bağlı olan yeni dövrə (müq. et. Yəh. 5:24; 13:1; 1Yəh. 3:14; bu sözün Yəh. 7:3-dəki mənası istisna edilməklə) keçmək mənasını daşıyır

■ **“Özünə məxsus olanları həmişə sevmişdi”** Bu yunanca ifadə Misir papiruslarında (Moulton, Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*) “yaxın qohum” üçün işlənilib (müq. et. Luka 8:19-21).

■ **“dünyada”** Yəhya dünya (*kosmos*) terminini üç müxtəlif yolla işlədir.

1. planetimiz (müq. et. Yəh. 1:10; 11:9; 16:21; 17:5,11,24; 21:25)
2. bəşəriyyət (müq. et. Yəh. 3:16; 7:4; 11:27; 12:19; 14:22; 18:20,37)
3. asi insanlar (müq. et. Yəh. 1:10,29; 3:16-21; 4:42; 6:33; 7:7; 9:39; 12:31; 15:18; 17:25)

Bax: Xüsusi mövzu: “Paulun *Kosmos* (dünya) sözünü işlətməsi”.

■ **“və axıra qədər də sevdi”** Bu, tamamlanmış məqsədi bildirən yunanca “*telos*” sözüdür. İsanın çarmıxda bəşəriyyətin xilasını üçün etdiyi iş nəzərdə tutulur. Məhz bu sözün başqa bir forması İsanın çarmıxda son sözü olub (müq. et. Yəh. 19:30) – “Tamam oldu”, Misir papiruslarından öyrəndiyimiz kimi, bu söz “tamamilə ödənməmişdir” mənasını daşıyır!

13:2 “Axşam yeməyi zamanı” Bu ifadənin yunanca əlyazmalarda bircə hərfin fərqli yazılması ilə fərqli variantları vardır.

1. *ginomenou*, İNDİKİ ZAMAN FELİ SİFƏTİ (yəni axşam yeməyi əsnasında), MSS Ɑ, B, L, W
2. *genomenou*, AORİST FELİ SİFƏTİ (yəni axşam yeməyindən sonra), MSS P⁶⁶, Ɑ², A, D

UBS⁴ 1-ci variantı “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

Bunun mümkün mənaları belə ola bilər:

1. axşam yeməyindən sonra
2. qaydaya görə əllərin yuyulması tələb edilən birinci xeyir-dua kasasından sonra
3. üçüncü xeyir-dua kasasından sonra

XÜSUSİ MÖVZU: “PASXA (İBADƏTİN QAYDASI)”

■ **“İblis artıq Ona xəyanət etmək fikrini Şimon İskaryot oğlu Yəhudanın ürəyinə qoymuşdu”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. İsa ən başdan Yahuda haqqında hər şeyi bilirdi (bax: Yəh. 6:70). Şər olan (bax: Xüsusi mövzu: “Seçilmə/əvvəlcədən təyin edilmə və teoloji tarazlığın vacibliyi”) Yəhudanı çoxdan

sınağa çəkirdi, lakin Yəh. 13:27-də iblis ona tamamilə hökmran olmuşdur. Bax: Xüsusi mövzu: “Ürək”. Yəhuda haqqında daha ətraflı bax: Yəh. 18:2-dəki qeyd.

13:3 “İsa Atanın hər şeyi Onun ixtiyarına verdiyini... bildirdi” Burada, Yəh. 13:1-dəki kimi, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏLİ SİFƏTİ VƏ AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI işlənmişdir. Bu, İsanın özünüdərkli və səlahiyyəti haqqındakı heyranedicli bəyanatlarından biridir (müq. et. Yəh. 3:35; 17:2; Mat. 28:18). Buradakı AORİST ZAMANI çox əhəmiyyətliyədir. İsa çarmıxa çəkilməzdən əvvəl Ata Ona “hər şeyi” verib. İtaətinin mükafatı olaraq deyil, Özünə, Şəxsiyyətinə görə verib! İsa Özünün kim olduğunu bildirdi, buna görə də kimin ən böyük olması barədə mübahisə edənlərin ayaqlarını yuyub!

■ **“Allahdan gəldiyini”** Bu, Yəh. 13:3-də İsanın bildiyi deyilən üç şeydən biridir

1. Ata hər şeyi Onun ixtiyarına verib
2. O, Allahdan gəlib
3. O, Allahın yanına qayıdacaq (müq. et. Yəh. 7:33; 14:12,28; 16:5,10,17,28; 20:17)

Son ikisi, Yəhyanın Müjdəsində tez-tez rast gəlinən yuxarı və aşağı dualizminin bir hissəsidir.

İkincisi Yəhyanın Müjdəsində misli olmayan bir ifadədir (müq. et. Yəhya 8:42; 13:3; 16:28,30; 17:8), İsanın həm yerini, həm də təbiətini bildirir (yəni göydən gələn ilahi Şəxs).

13:4 “süfrədən qalxıb” Unutmayın ki, onlar kürsüdə oturaraq deyil, sol dirsəyinə söykənib uzanaraq yemək yeyərdi.

■ **“üst paltarını bir yana qoydu”** “Paltar” kəlməsi CƏM FORMADADIR VƏ İsanın üst paltarına işarə edir (müq. et. Yəh. 19:23). Maraqlıdır ki, Yəh. 10:11,15,17,18-də İsanın Öz canını fəda etməsi haqqında eyni FEİL işlənir (müq. et. Yəh. 13:37). Bu, Yəhyanın ikimənəli ifadələrindən biri ola bilər. Çox güman ki, İsanın şagirdlərinin ayaqlarını yuması təkcə həlimliyi əyani şəkildə öyrətmək məqsədi daşımayıb (müq. et. Yəh. 13:6-10).

13:5 “şagirdlərin ayaqlarını yumağa” Bu yunan sözü “bədənin bir hissəsini yumaq” mənasına gəlir. Yəh. 13:10-dakı söz isə bütün bədənin yuyulması üçün işlənir. Ayaq yumaq, qulun işi idi. Hətta rabblər bunu öz şagirdlərindən əsla tələb etməzdilər. Öz ilahiliyini bilən İsa o qısqanc və şöhrətpərəst şagirdlərin (hətta Yəhudanın) ayaqlarını yumağa razı idi!

13:6 Bu ritorik sualla Peter, İsanın bu jestini rədd edirdi. Peter dəfələrlə düşünüb ki, İsanın nəyi etməyinin və nəyi etməməyinin vacib olduğunu bilir (müq. et. Mat. 16:22).

13:7 İsanın yanında qalan həvarilər Onun hərəkətlərini və təlimlərini heç də həmişə anlamırdı (müq. et. Yəh. 2:22; 10:6; 12:16; 14:26; 16:18). Onların səhv anlamaları şaquli dualizmi qabarıq şəkildə göstərir.

13:8 “Mənim ayaqlarımı heç vaxt yumayacaqsan!” Burada güclü bir İKİLİ İNKAR vardır: “heç vaxt, əsla, heç vəhcə...”

■ **“Əgər səni yumasam, Mənim yanımda yerin olmaz”** Bu, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu ayə göstərir ki, İsa təkcə əyani bir dərs verməklə kifayətlənməyib. Göründüyü kimi, Yəh. 13:6-10, İsanın çarmıxda günahları bağışlaması ilə əlaqədardır.

İkinci frazada ehtimal ki, mirasa dair Əhdi-Ətiq idiomu əks olunur (müq. et. Qan. 12:12; 2Şam. 20:1; 1Pad. 12:16). Bu, istisna etmə mənası daşıyan çox güclü bir idiomdur.

13:9 Yunanca İNKAR ƏDATI (MƏ) “yu!” ƏMR FORMASINI bildirdiyini göstərir.

13:10 “Çimmiş adam” İsa metaforik şəkildə xilasdan bəhs edir. Peter çimmişdir (yəni xilas olmuşdur, müq. et. Yəh. 15:3; Tit. 3:5), lakin yaxın ünsiyyət üçün tövbə etməyə davam etməlidir (müq. et. 1Yəh. 1:9).

Ondan başqa mümkün olan kontekst budur ki, İsa Yəhudanın xəyanətindən bəhs edir (müq. et. Yəhya 13:11 və 18). Beləliklə, çimmə metaforası ya (1) Peterin bədəninə, ya da (2) həvarilər qrupuna aiddir.

■ **“Siz də təmizsiniz, amma hamınız yox”** “Siz” (CƏMDƏ) dedikdə Yəhuda istisna edilməklə şagirdlərin daxili qrupu nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 13:11,18; 6:70).

“Təmiz” dedikdə, onların qəbul etdiyi İsanın təlimi nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 15:3). Onlar “təmiz”dir, çünki Təmiz olan İsayə iman edib/güvənib/inanıb və Onu qəbul ediblər.

“Hamınız yox” ifadəsi üçün bax: Xüsusi mövzu: "İmandan dönmə (*aphistēmi*)".

13:11 TEV və NET Müqəddəs Kitab versiyalarında bu ayə müəllifin çoxlu redaktor qeydlərindən biri kimi mötərizə içində verilib.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 13:12-20

12İsa onların ayaqlarını yuduqdan sonra paltarını geyindi və yenə süfrəyə oturaraq onlara dedi: «Mənim sizə nə etdiyimi bilirsinizmi? **13**Siz Məni “Müəllim” və “Rəbb” deyərək çağırırsınız və doğru deyirsiniz, çünki Mən elə Oyam. **14**İndi ki Mən Rəbb və Müəllim olduğum halda sizin ayaqlarınızı yudum, siz də bir-birinizin ayaqlarını yumalısınız. **15**Çünki sizə nümunə göstərdim ki, Mənim sizə etdiyimi siz də bir-birinizə edəsiniz. **16**Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: qul ağasından, elçi də onu göndərəndən üstün deyil. **17**Əgər bu şeyləri bilib onlara əməl edirsinizsə, bəxtiyarsınız. **18**Hamınız barədə söyləmirəm. Mən Öz seçdiklərimi tanıyıram. Amma qoy “çörəyimi yeyən Mənə xəyanət etdi” deyən Müqəddəs Yazı yerinə yetsin. **19**İndi bu şeylər baş verməzdən əvvəl sizə bunları söyləyirəm ki, baş verəndə inanasınız: Mən Oyam. **20**Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Mənim göndərdiyim bir nəfəri qəbul edən şəxs Məni qəbul edər, Məni qəbul edən də Məni Göndərəni qəbul edər».

13:12-20 Bu ayələrdə, Yəh. 13:6-10-dan fərqli olaraq, İsa Öz hərəkətini həlimlik nümunəsi kimi təsvir edir. Həvarilər kimin ən böyük olması barədə mübahisə edirdi (müq. et. Luka 22:24). Bu kontekstdə İsa bir qulun işini görür, bunun mənasını izah edir və bunu etməyi öyrədir.

13:14 **“İndi ki Mən... yudum”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir.

■ **“Rəbb və Müəllim”** Yəh. 13:13 və 14-də MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI işlənib. Həmçinin bu adların yalnız İsa üçün işləndiyinə diqqət yetirin. Səlahiyyətlə danışan, İsadır. Atanı tanıdan, itaəti və sədaqəti tələb edən də İsadır! Onlar İsanın etdiyi hər şeyi eyni ilə təkrar etməlidirlər (Yəh. 13:15).

13:14-15 **“siz də bir-birinizin ayaqlarını yumalısınız”** Bundan elə nəticə çıxarmaq olarmı ki, Rəbb bu həlimlik aktının vəftiz və Rəbbin Süfrəsi kimi vacib kilsə mərasimi olmasını buyurur? Məsihçi cəmiyyətlərinin çoxu bu suala mənfi cavab verib, çünki:

1. Həvarilərin İşlərində bunun hər hansı bir kilsə tərəfindən edildiyinə dair məlumat yoxdur
2. Əhdi-Cədidəki Məktublarda da bunun üçün heç bir əsas yoxdur
3. bunun vəftiz (bax: Mat. 28:19) və Rəbbin Süfrəsi (bax: 1Kor. 11:17-34) kimi davamlı bir mərasim olacağı barədə heç bir yerdə yazılmayıb

Bu demək deyil ki, ayaq yuma mərasimi ibadətin mühüm bir hissəsi ola bilməz.

İsanın onlara verdiyi “nümunə” tək cə həlimlik deyil, fədakar xidmət idi (bax: Yəh. 15:12-13). 1Yəh. 3:16 bunu yaxşı təsdiq edir! İsa axıra qədər sevdi (bax: Yəh. 13:1), onlar da axıra qədər sevməlidirlər (yəni, özlərini fəda edərək yaşamaladırlar, günaha batmanın əksi).

13:16 **“Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm”** Bu ifadə hərfbəhərf “Amin! Amin!” deməkdir (Yəh. 13:20-dəki kimi). Bu, Əhdi-Ətiqədəki “iman” sözünün bir formasıdır (müq. et. Hab. 2:4). İsa bu ifadə ilə cümləni başlayan yeganə şəxsdir (yunan ədəbiyyatında). Adətən bu ifadə cümlənin sonunda işlənərək deyilən söz və ya edilən hərəkət ilə (1) razılığı yaxud (2) təsdiqi bildirirdi. Cümlənin başında iki dəfə təkrarlanan bu söz danışanın səlahiyyətini göstərir və dinləyicilərinin diqqətini cəlb edir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “AMİN”.

■ **“qul ağasından... üstün deyil”** Bu, müəyyən həqiqətləri öyrətmək üçün deyilən giriş frazasıdır.

1. Yəh. 13:16, elçi də onu göndərəndən üstün deyil
2. Yəh. 15:20
 - a. əgər Məni təqib etdilsə, sizi də təqib edəcəklər

- b. Mənim sözümə riayət etdilər, sizin də sözünüzdə riayət edəcəklər
3. Luka 6:40 (bənzər), amma tam təlim alandan sonra hər şagird öz müəllimi kimi olacaq (müq. et. Mat. 10:24)
 4. Luka 22:27 (bənzər), Mənsə sizin aranızda xidmətçi kimiyəm

13:17 “Əgər bu şeyləri bilib onlara əməl edirsinizsə, bəxtiyarsınız” Hər fi tərcüməsi: “Əgər bu şeyləri bilirsinizsə, bəxtiyarsınız, əgər onlara əməl edirsinizsə”. Birincisi hissə, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən bir ifadədir. İkinci hissə (“əməl edirsinizsə”), potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Biliriksə, etməliyik (müq. et. Mat. 7:24-27; Luka 6:46-49; Rom. 2:13; Yaq. 1:22-25; 4:11)! Məqsəd bilik toplamaq deyil, Məsih kimi yaşamaqdır. Burada, “eşitmək və əməl etmək” mənasına gələn ibrancə *shema* FEİLİ əks olunur (müq. et. Qan. 6:4).

13:18 “Müqəddəs Yazı yerinə yetsin” Yəhudadan söhbət gedir. Bu, əvvəlcədən təyin olunma və insanın azad iradəsinin kəşiməsi ilə bağlı sirdir.

İsa və şagirdləri Müqəddəs Yazının həqiqiliyinə inanıblar! Yazının dediyi hər şeyə güvənmək lazımdır (müq. et. Mat. 5:17-19). Yəhya “Müqəddəs Yazılar yerinə yetsin” ifadəsini bir neçə dəfə işlədir (müq. et. Yəh. 12:14; 13:18; 15:25; 17:12; 19:24,36). Əhdi-Ətiqin çoxlu yerləri Məsihin həyatında baş verən hadisələrdən əvvəl tam başa düşülməmişdi (məs.: Huşə 11:1); yaxud Əhdi-Cədidəki bir olayda bir neçə peyğəmbərlik yerinə yetir (məs.: Yeş. 7:14; Dan. 9:27; 11:31; 12:11).

■ **“MƏNƏ XƏYANƏT ETDİ”** Bu söz, Zəb. 41:9-dan sitatdır. Şərqdə birlikdə çörək kəsmək dostluğun, əhdin əlamətidir; buna görə Yəhudanın təqsiri daha da ağırlaşır.

3:19 Bu ayə, İsanın möcüzə və əlamətlərinin, gələcək olayları əvvəlcədən bildirməsinin məqsədini göstərir (müq. et. Yəh. 20:31). Yəhyanın Müjdəsində inam davamlı olaraq böyüyən təcrübədir. İsa həvarilərin inamını/imanını/etimadını davamlı olaraq inkişaf etdirir. Bax: Xüsusi mövzu: “Xilas üçün işlənən yunanca FEİL ZAMANLARI”.

İsa Öz

1. sözləri ilə
 2. əməlləri ilə
 3. əvvəlcədən bilməsi ilə
- onların imanını inkişaf etdirir

İsa, Allahla düzgün münasibət üçün radikal “yeni” bir yol açmışdır. Həmin yol yəhudilərin ənənələrini, inanclarını məhv edirdi.

1. Mərkəzdə Musa deyil, İsadır
2. əməllər deyil, Allahın lütfüdür

■ **“Mən Oyam”** Allahın adı “YAHVE”yə işarə olunur; bu ad, ibrancə “olmaq” FEİLİNİN bir formasıdır (müq. et. Çıx. 3:14-dəki “Mənəm”). İsa burada vəd olunmuş Məsih olduğunu və ilahiliyini açıq şəkildə iddia edir (müq. et. Yəh. 4:26; 8:24,28,58; 13:19 və 18:5,6,8; həmçinin qeyd et: Mat. 24:5; Mark 13:6; Luka 21:8).

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN ADLARI”.

13:20 Yəhya məsihçilərdən bəhs etdikdə adətən “iman etmək” (*pisteuō*), “-ə iman etmək” (*pisteuō eis*) və ya “iman etmək ki” (*pisteuō hoti*) ifadələrini işlədir (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi”), lakin o həmçinin “qəbul etmək” kimi sözlərdən də istifadə edir (müq. et. Yəh. 1:12; 5:43; 13:20). Müjdə həm İsanı qəbul etmək, həm Onun haqqındakı həqiqətləri qəbul etmək, həm də Ona bənzər şəkildə həyat sürmək deməkdir.

■ **“Mənim göndərdiyim bir nəfəri qəbul edən şəxs Məni qəbul edər”** İsanın Öz şagirdlərinə verdiyi səlahiyyət haqqında nə qədər güclü bir bəyanat! Həmin səlahiyyət bir neçə səviyyədə işləyə bilər.

1. On İki (Mat. 10:40) və Yetmiş (Luka 10:16) şagirdin müjdəçi səyahətləri
2. imanlılar cəmiyyətinin şəhadəti (müq. et. Yəh. 17:20)

İsa barədəki xəbər, kimin tərəfindən elan edilməsindən asılı olmayaraq, həyatları dəyişdirəcək qüvvəyə malikdir. Səlahiyyət bu xəbərdədir (yəni Müjdədə), dünyəvi bir xəbərdə deyildir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 13:21-30

²¹İsa bu sözləri söylədikdən sonra ürəyi təlaşa düşdü və şəhadət edib dedi: «Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: sizlərdən biri Mənə xəyanət edəcək». ²²Şagirdlər Onun kimin barəsində danışdığını bilməyib çəşnəlik içində qalaraq bir-birlərinə baxırdılar. ²³Şagirdlərindən biri – İsanın sevimli şagirdi Onun köksünə sığınmışdı. ²⁴Şimon Peter həmin şagirdə işarə etdi ki, kimin barəsində danışdığını Ondan soruşsun. ²⁵Həmin şagird İsanın sinəsinə əylənərək Ondan soruşdu: «Ya Rəbb, o kimdir?» ²⁶İsa cavab verdi: «Bu çörək tikəsini batırıb kimə versəm, odur». Tikəni batırıb Şimon İskaryot oğlu Yəhudaya verdi. ²⁷Yəhuda tikəni alan kimi Şeytan onun içinə girdi. İsa ona «Nə edəcəksənsə, tez et!» dedi. ²⁸İsanın bunu niyə ona söylədiyini süfrədə oturanların heç biri başa düşmədi. ²⁹Pul qutusu Yəhudada olduğu üçün bəziləri güman etdi ki, İsa ona «bayrama bizə lazım olan şeyləri al» yaxud «yoxsullara bir şey ver» deyir. ³⁰Yəhuda tikəni alan kimi dərhal bayıra çıxdı. Artıq gecə idi.

13:21 “ürəyi təlaşa düşdü” Yəhudanın xəyanəti İsanı həqiqətən təlaş edib (eyni söz, Yəh. 12:27-də İsa haqqında yazılmışdır). İsa Yəhudanı ruhani potensialına görə seçmişdi, lakin onun potensialı heç vaxt yerinə yetməmişdir (müq. et. Yəh. 13:18).

■ **“Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm”** Yəh. 1:51-dəki qeydə bax.

13:22 Bu, heyrləndirici bir ayədir. İsanın ən yaxın şagirdləri əvvəlcədən təyin edilmiş bir plana görə Ona xəyanət edəcəklərindən qorxurdu (müq. et. Mark 14:19). Bu, determinizm məsələsidir. Allahın işləri insanın azad iradəsinə xələl yetirməz, ancaq onun nəticələrinə yekun vurur!

13:23 “İsanın sevimli şagirdi” Göründüyü kimi, Yəhyanın özündən söhbət gedir (müq. et. Yəh. 13:23,25; 19:26-27,34-35; 20:2-5,8; 21:7,20-24). Yəh. 19 və 13:26 bunu təsdiq edir. Yəhyanın adı bu Müjdədə heç anılmır. Məgər İsanın favoritləri olub? Həqiqətən, İsanın ən yaxın dostları (Peter, Yaqub, Yəhya) və xüsusi ailəsi (Lazar, Məryəm, Marta) var idi.

13:25 Bu kontekst I əsr Fələstinində tipik yemək adətləri əks etdirir. Şagirdlər nal şəklindəki alçaq bir masanın ətrafında sol dirsəklərinə söykənib uzanaraq sağ əlləri ilə yemək yeyərdi. Yəhya İsanın sağında, Yəhuda isə solunda (hörmətli yer) idi. Bu qaydada oturmalarının səbəbi Müqəddəs Yazıda verilməyib. Yəhya geriye əylənərək İsağa sual verib.

13:26 “Bu çörək tikəsini batırıb kimə versəm, odur” Bu, hörmət əlaməti idi (müq. et. Rut 2:14). Yəhuda İsanın solunda uzanmışdı, ora da hörmətli yer idi. İsa hələ də Yəhudanı haqq yola gətirməyə çalışırdı!

İsa çörək tikəsini acı otlarla şirədən düzəldilən bir sousa batırıb (bax: Xüsusi mövzu: “I əsr yəhudiliyində Pasxa ibadətinin nizamı”). Markın Müjdəsinin paralel yerində (14:20) “Mənəmlə birlikdə” yazılmışdır. Bu, olayı öz gözləri ilə görmüş bir şahidin detallıdır.

■ **“İskaryot”** Aşağıdakı Xüsusi mövzuya və Yəh. 6:71 və 18:2-dəki qeydlərə bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “İSKARYOT”

13:27 “Şeytan onun içinə girdi” “Şeytan” sözü Yəhyanın Müjdəsində təkcə burada işlənib. Bu, ibrani dilində “əleyhdar” deməkdir (müq. et. Luka 22:3 və Yəh. 13:2). Şeytan Yəhudanın içinə girdiyi üçün Yəhuda məsuliyyət daşıyırmı? Müqəddəs Kitabda ruhani aləmdəki işlər (Allahın fironun ürəyini kütləşdirməsi) və insanın fiziki aləmdəki məsuliyyəti arasında gərginlik vardır. Şübhəsiz, insanlar öz seçimlərində düşündükləri qədər azad deyillər. Hamımız tarixi, təcrübə və genetik olaraq şərtləndirilmişik. Bizə təsir edən bu fiziki amillərdən əlavə ruhani aləm (Allah, Ruh, mələklər, şeytan, cinlər) də vardır. Bu bir sirdir! Lakin insanlar robot deyillər; biz öz əməllərimizə, seçimlərimizə və nəticələrinə görə məsuliyyət daşıyıyıq. Yəhuda hərəkət edib! Öz başına hərəkət etməyib, lakin öz hərəkətlərindən mənəvi məsuliyyəti daşıyır. Yəhudanın xəyanəti əvvəlcədən bildirilmişdi

(Yəh. 13:18). Şeytan onu bu işə təhrik edib (bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ŞƏXS OLARAQ ŞƏR”). Yəhudanın İsanı heç vaxt “tanımadığı” və ya Ona güvənmədiyi faciəvi bir gerçəklikdir.

13:29 “Pul qutusu Yəhudada olduğu üçün” Yəhuda həvarilərin puluna nəzarət edirdi (müq. et. Yəh. 12:6). Bax: Yəh. 5:19-dakı qeyd.

13:30 “Artıq gecə idi” Söhbət vaxtdan gedir, yoxsa ruhani vəziyyət təsvir olunur? Yəhya bir neçə mənada başa düşülə bilən belə ifadələrdən tez-tez istifadə edir (məs.: Nikodim, bax: Yəh. 3:2; 19:39).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 13:31-35

³¹O çıxandan sonra İsa dedi: «İndi Bəşər Oğlu izzətləndi və Allah da Onda izzətləndi. ³²İndi ki Allah Onda izzətləndi, Allah da Onu Özündə izzətləndirəcək, tezliklə izzətləndirəcək. ³³Ey övladlarım! Az bir müddət də sizinlə olacağam. Siz Məni axtaracaqsınız. Yəhudilərə “Mənim getdiyim yerə siz gələ bilməzsiniz” dediyim kimi indi sizə də bunu söyləyirəm. ³⁴Sizə yeni bir əmr verirəm: bir-birinizi sevin, Mən sizi sevdiyim kimi siz də bir-birinizi sevin. ³⁵Əgər bir-birinizə məhəbbətiniz olsa, bütün insanlar biləcək ki, siz Mənim şagirdlərimsiniz».

13:31-38 Bu ayələr, Rəbbin Süfrəsi gecəsində yuxarı otaqda İsa ilə söhbət edərkən şagirdlərin Ona verdiyi sualların geniş kontekstində yer alır (müq. et. Yəh. 13:36; 14:5,8,22; 16:17-19). Atanın yanına gedəcəyi barədə İsanın dediyi sözləri səhv başa düşən həvarilərin çox sualı olduğu bəllidir.

1. Peter (Yəh. 13:36)
2. Tomas (Yəh. 14:5)
3. Filip (Yəh. 14:8)
4. Yəhuda (İskaryot deyil) (Yəh. 14:22)
5. Onun şagirdlərindən bəzisi (Yəh. 16:17-19)

13:31 “Bəşər Oğlu” İsa Özünü belə adlandırmağı Özü seçib. Yez. 2:1 və Dan. 7:13-dən qaynaqlanan bu ad həm bəşəri, həm də ilahi xüsusiyyətləri özündə birləşdirir. Bu ad rabbinik yəhudiliyində qeydi-adi olub, lakin İsa milliyyətçi və ya hərbi mənalar daşmadığına və həmçinin Onun iki təbiətini əks etdirdiyinə görə məhz bu addan istifadə etmişdir (müq. et. 1Yəh. 4:1-3).

13:32 Bu ayənin yunanca əlyazmalarının fərqli variantları mövcuddur. NASB, NKJV, NRSV, TEV və NJB variantlarında əksini tapan daha uzun variant κ^c , A, C², K və “Tekstus Reseptus” dəstəkləyir. Həmin variant (“İndi ki Allah Onda izzətləndi”) MSS P⁶⁶, κ^* , B, C*, D, L, W və X əlyazmalarında buraxılıb. Bunlar daha etibarlı əlyazmalara bənzəyir. Lakin əlyazmaları köçürən şəxslərin paralelizm səbəbilə çaşib ilk frazaları buraxdıqları da istisna edilmir.

■ **“izzətləndi”** Bu söz Yəh. 13:31-32-də dörd-beş dəfə işlənib – iki-üç dəfə AORİST ZAMANINDA və iki dəfə GƏLƏCƏK ZAMANDA. Allahın İsanın ölümü və dirilməsi vasitəsilə xilas planından bəhs olunur (müq. et. Yəh. 7:39; 12:16,23; 17:1,5). Burada İsanın həyatında gələcək olaylar nəzərdən tutulur. Onların baş verəcəyi o dərəcədə yəqindir ki, onlar keçmiş olay imiş kimi təsvir olunub (AORİST ZAMANINDA). Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

13:33 “Ey övladlarım!” Qocalmış Yəhya, Efes şəhəri və ya bölgəsindən yazdığı 1-ci Məktubunda (1Yəh. 2:1,12,28; 3:7,18; 4:4; 5:21) öz dinləyicilərinə/oxucularına eyni şəkildə müraciət etmişdir. Burada İsa Özünü Ata ilə eyniləşdirmək üçün bu məcazdan istifadə edir. O onların atası, qardaşı, xilaskarı, dostu və Rəbbidir. Yaxud, başqa sözlər desək, İsa həm onların fəvqündə olan ilahi Şəxsdir, həm də onların içində olan dostdur.

■ **“Az bir müddət də sizinlə olacağam... Yəhudilərə... dediyim kimi”** İsa bunu bir neçə ay ondan əvvəl yəhudi başçılarına söyləmişdi (bax: Yəh. 7:33); indi O bunu Öz həvarilərinə söyləyir (müq. et. Yəh. 12:35; 14:19; 16:16-19). Buna görə də burada zamanın bir qədər ikimənalı olduğu aydındır.

■ **“Siz Mənim gedəcəyim yerə gələ bilməzsiniz”** Yəhudi başçıları oraya heç gələ bilməzdilər (müq. et. Yəh. 7:34,36; 8:21); şagirdlər isə ölməmişdən əvvəl gələ bilməzdi. Ölüm və ya göyə götürülmə ardıcılıqları ilə İsanı birləşdirəcək (müq. et. 2Kor. 5:8; 1Sal. 4:13-18).

13:34 “Sizə yeni bir əmr verirəm: bir-birinizi sevin” “Bir-birinizi sevin”, yeni əmr deyil idi (müq. et. Lev. 19:18; “əmr” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "əmr" sözünün işlənməsi”. Yeni əmr, İsa onları sevdiyi kimi sevməkdən ibarət idi (müq. et. Yəh. 15:12,17; 1Yəh. 2:7-8; 3:11,16,23; 4:7-8,10-12,19-20; 2Yəh. 5).

Müjdə, qəbul ediləcək şəxsdir, iman ediləcək həqiqətlərdir və yaşanacaq həyatdır (müq. et. Yəh. 14:15,21,23; 15:10,12; 1Yəh. 5:3; 2Yəh. 5,6; Luka 6:46). Müjdə qəbul edilməli, iman edilməli, yaşanmalıdır! Müjdə ya məhəbbətlə yaşanar, ya heç yaşanmaz!

“Müqəddəs Kitab şərhinin əsasları” (*Foundations For Biblical Interpretation*) kitabında yer alan “Müqəddəs Kitaba əsaslanan Əhdi-Cədid teologiyası” (“Biblical Theology of the New Testament”) məqaləsində Bryus Korlinin (Bruce Corley) dediyi çox xoşuma gəlir: “Məsihin xalqı məhəbbət etikası ilə fərqlənir ki, həmin etikada Ruhun fəaliyyəti sayəsində lütfün varlığı məhəbbətin zərurətinə bağlanır (müq. et. Qal. 5:6,25; 6:2; Yaq. 3:17-18; Yəh. 13:34-35; 1Yəh. 4:7)” (s. 562).

13:35 “Əgər bir-birinizə məhəbbətiniz olsa, bütün insanlar biləcək ki, siz Mənim şagirdlərimsiniz” Məhəbbət, şeytanın saxtalaşdırmağa qadir olmadığı yeganə xüsusiyyətdir. İmanlılar məhəbbətlə fərqlənməlidir (müq. et. 1Yəh. 3:14; 4:7-21).

■ **“olsa”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Başqa məsihçilər ilə rəftarımız İsa ilə münasibətlərimizi təsdiqləyir (müq. et. 1Yəh. 2:9-11; 4:20-21).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 13:36-38

³⁶Şimon Peter İsadən soruşdu: «Ya Rəbb, hara gedirsən?» İsa cavab verdi: «Getdiyim yerə indi ardımca gələ bilməzsən, amma sonra ardımca gələcəksən». ³⁷Peter Ona dedi: «Ya Rəbb, niyə indi ardımca gələ bilmərəm? Sənin üçün canımı qurban verərəm». ³⁸İsa ona dedi: «Mənim üçün canını qurban verərsənmi? Doğrusunu, doğrusunu sənə deyirəm: xoruz banlamazdan əvvəl sən Məni üç dəfə inkar edəcəksən.

13:36 “Şimon Peter İsadən soruşdu” Bu, İsanın Yəh. 13:31-35-dəki bəyanatlarına şagirdlərin verdiyi bir sıra sualların birincisidir (müq. et. Yəh. 13:36; 14:5,8,22; 16:17-19). Mən çox şadam ki, şagirdlər bu sualları veriblər və Yəhya onları yadda saxlayaraq yazıb!

13:37 “Sənin üçün canımı qurban verərəm” Peter bunu ciddi söyləyirdi! Lakin bu, günaha batmış bəşəriyyətin nə qədər zəif olduğunu və bizim üçün Öz canını qurban verən Rəbbimizin nə qədər vəfalı olduğunu göstərir.

13:38 “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm” Yəh. 1:51-dəki qeydə bax.

■ **“xoruz banlamazdan əvvəl sən Məni üç dəfə inkar edəcəksən”** Bu, yəqin ki, romalıların xoruzu olub. Yəhudilər heç bir heyvanı şəhərə buraxmazdı, çünki ora müqəddəs yer sayılırdı. Buna görə də varlıların çoxunun bağları (peyin tələb etdiyinə görə) şəhər divarından kənarı, Zeytun dağında idi. Getsamani bağı da belə bağlardan biri idi.

İsa şagirdlərin imanını qüvvətləndirmək üçün gələcəyi əvvəlcədən bildirir. Hətta bu kimi mənfi bir olay İsanın gələcəyə nəzarət etdiyini aşkara çıxarır (müq. et. Yəh. 18:17-18, 25-27; Mat. 26:31-35; Mark 14:27-31; Luka 22:31-34).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Yəhya Rəbbin Süfrəsi mərasimini təsvir etməyib?
2. Niyə İsa şagirdlərin ayaqlarını yuyub? Biz də bir-birimizin ayaqlarını yumalıyıq mı?
3. Niyə İsa Öz şagirdi olaraq Yəhudanı seçmişdi?
4. Bir adam həqiqətən məsihçi olduğuna necə əmin ola bilər?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 14-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsa Ataya gedən yoldur	Yol, Həqiqət və Həyat	İmanlının izzətlənmiş Məsih ilə əlaqəsi	İsa Ataya gedən yoldur	Ayrılmazdan əvvəlki söhbətlər (13:31-14:31)
14:1-14	14:1-6 Atanın tanındılması 14:7-11 Cavab verilmiş dua 14:12-14	14:1-7 14:8-14	14:1-4 14:5 14:6-7 14:8 14:9-14	14:1-4 14:5-7 14:8-21
Ruhun vədi	İsa başqa yardımçı barədə vəd edir		Müqəddəs Ruhun vədi	
14:15-24	14:15-18 Ata və Oğulun imanlının içində məskən salması 14:19-24	14:15-17 14:18-24	14:15-17 14:18-20 14:21 14:22 14:23-24	14:22-31
14:25-31	Onu sülhünü bəxş edilməsi 14:25-31	14:25-31	14:25-26 14:27-31a 14:31b	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 14:1-31-İN ARXA PLANI

A. Yəh. 13 ilə 17 Rəbbin Süfrəsi gecəsində yuxarı otaqda həyata keçmiş dialoqdan ibarət olan tək ədəbi vahid olduğundan fəsilərə bölünməməlidir. İsanın Atanın yanına gedəcəyini söyləməsi ilə bağlı şagirdlərin çox sualı olduğu bəllidir. Bu mətn parçasının konteksti, İsanın sözlərinin həvarilər tərəfindən səhv anlanmasına əsaslanan sualların üzərində qurulmuşdur.

1. Peter (Yəh. 13:36)
2. Tomas (Yəh. 14:5)
3. Filip (Yəh. 14:8)

4. Yəhuda (İskaryot deyil) (Yəh. 14:22)
 5. Onun şagirdlərindən bəzisi (Yəh. 16:17-19)
Yəhyanın həqiqəti elan etmək üçün dialoqdan istifadə etdiyini yadda saxlayın!
- B. Bu suallar imanlılara hələ də kömək edir
1. Bunlar, İsa ilə birlikdə olan həvarilərin İsanı heç də həmişə anlamadığını göstərir.
 2. İsanın ən qiymətli və dərin mənalı sözləri, Onu səhv başa düşən bu səmimi şəxslərin suallarına cavab olaraq verilir.
- C. Yəh. 14-cü fəsildən İsanın gələcək “Yardımcı”dan xəbər verməsi başlanır.
1. İsanın yuxarı otaqdakı o söhbətdə Müqəddəs Ruha dair söylədikləri, şagirdlərin İsanın getməsi ilə bağlı qorxu və qayğıları ilə birbaşa əlaqəlidir (və məhduddur) (bax: Yəh. 13:33,36).
Maykl Meqilin “Əhdi-Cədid Sətiraltı”nda (Michael Magill, *New Testament TransLine*) (s. 355) İsanın bu qorxulara kontekstual cavabları xülasə edilmişdir.
 - a. “Bir gün Mənim getdiyim yerdə Mənimlə birlikdə olacaqsınız”, Yəh. 14:1-11
 - b. “Mənim getməyim sizin üçün yaxşıdır”, Yəh. 14:12-17
 - c. “Mən yanınıza gələcəyəm və Özümü sizə zahir edəcəyəm”, Yəh. 14:18-26
 - d. “Sizə sülhümü verirəm”, Yəh. 14:27-31
 2. Müqəddəs Ruhun xidməti barədəki bu söhbət bir qədər məhduddur. Burada Ruhun xidmətinin çoxlu mühüm cəhətlərinə toxunulmayıb.
 3. Ruhun
 - a. insana həqiqəti bildirmək və
 - b. şəxsi səviyyədə təsəlli vermək vəzifələri vurğulanır

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 14:1-7

¹Qoy ürəyiniz təlaşa düşməsin. Allaha iman edin, Mənə də iman edin. ²Atamın evində çoxlu məskən var. Əgər olmasaydı, sizə deyərdim ki, sizin üçün yer hazırlamağa gedirəm? ³Gedib sizin üçün yer hazırlayandan sonra yenə gəlib sizi Öz yanıma götürəcəyəm ki, Mənim olduğum yerdə siz də olasınız. ⁴Gedəcəyim yerə aparın yolu tanıyırsınız. ⁵Tomas İsayə dedi: «Ya Rəbb, hara gedəcəyini bilmirik, yolu necə tanıya bilərik?» ⁶İsa ona dedi: «Yol, həqiqət və həyat Mənəm. Mənim vasitəm olmadan heç kim Atanın yanına gələ bilməz. ⁷Əgər Məni tanısaydınız, Atamı da tanıyardınız. İndidən siz Onu tanıyırsınız, Onu görmüsünüz».

14:1 “Qoy” Bu, İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏCHUL NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR; adətən artıq gedən prosesin dayandırılması nəzərdə tutulur. “Ürəyinizin təlaşa düşməyini dayandırın”. İsanın getməsi barədəki sözləri şagirdlərin təlaş etməyinə səbəb olub.

■ **“ürəyiniz”** CƏM FORMAYA diqqət yetirin. İsa On Bir şagirdin hamısına xitab edirdi. İbranicə “ürək” dedikdə bütün şəxs: zəhin, iradə və hisslər nəzərdə tutulur (müq. et. Qan. 6:5; Mat. 22:37). Bax: Xüsusi mövzu: “Ürək”.

■ **“Allaha iman edin, Mənə də iman edin”** Burada ya iki dəfə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ (NASB, REB), ya iki dəfə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, ya da hər ikisi (NKJV, NJB və NET Müqəddəs Kitabına görə birincisi XƏBƏR FORMASIDIR, ikincisi isə ƏMR ŞƏKLİDİR) işlənmişdir. İnam davamlı və adət halındadır. Bu ayənin qrammatik baxımdan tarazlanmış quruluşu, İsanın Allaha bərabər olmasını iddia etdiyini göstərir. Bir də onu yadda saxlayın ki, təkallahlılığa bağlı olan yəhudilər (bax: Qan. 6:4-6) İsanın bəyanatının mənasını anlayırdı (bax: Xüsusi mövzu: “Üçlük”). Bir var Allaha inanmaq, bir var məsihiçi olmaq. Bu frazada doktrinal əqidə deyil, İsa Məsihin şəxsiyyəti önə çıxır.

14:2 “Atamın evində” “Ev” Əhdi-Ətiqdə Müqəddəs məskən və ya Məbəd mənasında işlənir (müq. et. 2Şam. 7), lakin bu kontekstdə Allahın göydəki yerinin və ya Onun məbədində Onunla birlikdə yaşamağın nəzərdə tutulduğu açıq-aşkardır (müq. et. Zəb. 23:6; 27:4-6).

NASB, NRSV “məskənlər”
 NKJV “imarətlər”
 TEV “otaqlar”
 NJB “çoxlu yerlər”

KJV-dəki “imarələr” tərcüməsi yanlış mənə verir. “Daimi məskənlər” (müq. et. Yəh. 14:23) mənasına gələn bu yunan sözündə təmtəraq çaları yoxdur. Nəzərdə tutulan odur ki, Atanın evində imanlıların hər birinin öz yeri olacaq (müq. et. TEV, NJB); bu daha çox hamının hər gün birgə yemək yediği böyük evə bənzəyir.

Maraqlıdır ki, bu söz Yəhyanın Müjdəsində “açar anlayış” olan yunanca “qalmaq” kökündən törəmişdir (bax: Yəh. 15). Ata ilə məskən salmağımız Oğulda qalmağımızla kamala çatır.

■ **“Əgər olmasaydı”** Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Çoxlu otaqlar vardır. Bu frazanı tərcümə etmək çətindir.

NASB, REB,
 NIV “əgər belə olmasaydı, sizə deyərdim”
 NKJV “əgər *belə* olmasaydı, sizə deyərdim”
 TEV “belə olmasaydı, Mən sizə bunu deməzdim”
 NJB, NET “əks təqdirdə sizə deyərdim”
 “Yanqın hərfi tərcüməsi”
 (Young's literal translation) “yoxsa sizə deyərdim”
 “Yeni Berkli versiyası”
 (New Berkley Version) “Bu belə olmasaydı, Mən sizə deyərdim”
 “Uilyams tərcüməsi”
 (Williams Translation) “əgər var olmasaydı, Mən sizə deyərdim”

■ **“sizin üçün yer hazırlamağa gedirəm”** Bu demək deyil ki, göy fiziki mənada hələ hazırlanmış vəziyyətdə deyil idi, lakin bu deməkdir ki, İsanın həyatı, təlimləri və ölümü günahlı bəşəriyyətin müqəddəs Allaha yaxınlaşmağına, Onunla birgə məskən salmağına imkan verir. İsa imanlılardan öncə oraya gedib yol göstərir (müq. et. İbr. 6:20).

14:3 “Gedib sizin üçün yer hazırlayandan sonra” Hərfi tərcüməsi “əgər gedib... hazırlasam”. Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. İsa onlara deyib ki, tezliklə Atanın yanına qayıdacaq (bax: Yəh. 7:33; 16:5,10,17,28) və onlara yer hazırlayacaq.

Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətlərinin “Tərcüməçilər üçün köməkçi vəsait”də (*Help for Translators*, United Bible Societies) Yəhyanın Müjdəsinə dair bölmədə Nyuman və Uayder (Newman and Wider) deyirlər ki, bəhs edilən budaq cümləsi şərt deyil, zaman mənasında başa düşülməlidir: “Mən gedəndən sonra”, “Mən gedəndə” və ya “Mən getdiyim andan etibarən” (s. 456).

■ **“yənə gəlib sizi Öz yanına götürəcəyəm”** Burada Məsihin ikinci gəlişindən və ya ölümündən bəhs edilir (müq. et. 2Kor. 5:8; 1Sal. 4:13-18). İsa ilə bu cür üz-üzə ünsiyyətimizdə İsanın Atası ilə ünsiyyəti əks olunur (müq. et. Yəh. 1:1,2). Məsihçilər İsa ilə Ata arasındakı yaxın ünsiyyətdə iştirak edirlər (Yəh. 14:23; 17:1-dən sonrakı ayələr).

Burada işlənmiş “götürmək” (*paralambanō*) FEİLİ “bir insanı xoş qarşılamaq, qəbul etmək” mənasına gəlir. Göy, Allah ilə şəxsi ünsiyyətdir. Bu söz, Yəh. 1:12-dəki “qəbul etmək” (*lambanō*) sözündən fərqlidir. Bu iki sözün semantik olaraq necə kəsişdiyini dəqiq təsbit etmək çətindir; bunlar çox vaxt sinonim olaraq işlənir.

■ **“Mənim olduğum yerdə siz də olasınız”** İsanın olduğu yer göy yaxud cənnətdir (bax: Yəh. 17:24)! Cənnət əslində Üçlükdə vahid olan Allah ilə üz-üzə ünsiyyətdir! Əhdi-Cədid ünsiyyətin tam nə vaxt başladığını açıq şəkildə bildirmir.

1. ölüm anında, 2Kor. 5:8

2. Məsihin ikinci gəlişində, 1Sal. 4:13-18

Müqəddəs Kitabın axirət haqqında susması təəccüblüdür. Bu mövzuda yaxşı qısa bir kitab, Uilyam Hendriksenin “Müqəddəs Kitab axirət haqqında nə öyrədir” (William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*) kitabıdır.

XÜSUSİ MÖVZU: “ÖLÜLƏR HARADADIR? (SHEOL/HADES, GEHENNA, TARTARUS)”

14:4 “yolu tanıyırsınız” İsanın bu sözü Tomasın yolu tanımları ilə bağlı şübhələrini ifadə etməyinə səbəb olmuşdur. İsa, Əhdi-Ətiqdə tez-tez işlənən üç söz ilə cavab vermişdir.

14:6 “Yol... Mənəm” Əhdi-Ətiqdə iman həyat yolu kimi təsvir olunmuşdur (müq. et. Qan. 5:32-33; 31:29; Zəb. 27:11; Yeş. 35:8). Erkən imanlılar cəmiyyəti də “Yol” olaraq adlandırılıb (müq. et. Həv. 9:2; 19:9,23; 24:14,22). İsa, Allaha gedən yeganə yol olduğunu vurğulayıb. Yəhyanın Müjdəsinin teoloji məğzi bundan ibarətdir! Yaxşı işlərin həyat tərzini halını alması salehlik əldə etmək üçün bir vasitə deyil, şəxsi imanın sübutudur (bax: Ef. 2:8-9,10). Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

■ **“həqiqət”** “Həqiqət” sözü yunan fəlsəfəsində “yalan”ın əksi olaraq “həqiqət”, yaxud “xəyal”ın əksi olaraq “gerçəklik”dir. Lakin şagirdlər aramicə danışan idi və İsanın həqiqət dedikdə Əhdi-Ətiq mənasında “sədaqət” və ya “vəfa”nı nəzərdə tutduğunu anlayırdı (müq. et. Zəb. 26:3; 86:11; 119:30). Həm “həqiqət”, həm də “həyat” “yol”u səciyyələndirir. “Həqiqət”, Yəhyanın Müjdəsində çox vaxt Allahın işlərini təsvir edən termdir (müq. et. Yəh. 1:14; 4:23-24; 8:32; 14:17; 15:26; 16:13; 17:17,19). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”.

■ **“həyat”** “Həyat”, Yəhyanın yeni dövr üçün işlətdiyi *zoē* sözüdür. Əhdi-Ətiqdə imanlının həyat tərzini həyata gedən yol olaraq təsvir olunur (müq. et. Zəb. 16:11; Sül. 6:23; 10:17). Bu sözlərin üçü də yalnız İsa Məsih ilə şəxsi münasibətdə olan həyat tərzini ifadə edir.

■ **“Mənim vasitəm olmadan heç kim Atanın yanına gələ bilməz”** Necə də sarsıdıcı iddiadır! Şübhəsiz, İsa inanırdı ki, yalnız Özü ilə şəxsi münasibət vasitəsilə Allahı tanımaq mümkündür (müq. et. 1Yəh. 5:10-12). Buna çox vaxt məsihçiliyin müstəsnağının skandalı deyilib. Orta yer yoxdur! Ya bu söz həqiqətdir, ya da məsihçilik yalandır! Bu bir neçə cəhətdən Yəh. 10-cu fəslə bənzəyir.

14:7 “Əgər Məni tanısaydınız” Burada ŞƏRT CÜMLƏSİNİN növü ilə bağlı əlyazma fərqləri mövcuddur. Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətlərinin yunanca mətninə əsasən bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR; qədim yunanca əlyazmalar P⁶⁶, 8 və D bunu təsdiqləyir. Bu halda cümlənin mənası belə olar: “Əgər Məni tanısaydınız, həqiqətən də tanıyırsınız, onda Atamı da tanıyardınız, Onu da həqiqətən tanıyırsınız”.

Lakin bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ də ola bilər. Bu halda mənası belə olar: “Əgər Məni tanısaydınız, amma tanımırsınız, Atam da tanıyardınız, lakin Onu da tanımırsınız”. A, B, C, D^b, K, L və X əlyazmalarında bu variant əsas götürülüb. Bu variant bizə çətin gəlir, çünki biz güman edirik ki, həvarilər YAHVE tərəfindən göndərilmiş Məsih İsa da olan xilasa artıq inanmışdılar. İsa ilə bağlı bu yeni həqiqəti, İsanın bu müstəsnağın dərk etmək onlar üçün çətin olardı. Göründüyü kimi, Yəhyanın Müjdəsi inam səviyyələrindən bəhs edir. Kontekstə görə İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ üçün daha çox əsas vardır. Həmçinin Yəh. 14:2 və 28-də eyni şərt forması olduğuna diqqət yetirin.

■ **“Məni tanısaydınız”** İsa yenə bütün həvarilərinə müraciət edir (müq. et. Yəh. 14:9). “Tanımaq” sözü Əhdi-Ətiqə əsasən yalnız koqnitiv həqiqət deyil, yaxın şəxsi münasibət mənasında işlənir (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5).

■ **“Atamı da tanıyardınız”** İsanı görmək, Allahı görmək deməkdir (müq. et. Yəh. 1:14-18; 5:24; 12:44-45; 2Kor. 4:4; Kol. 1:15; İbr. 1:3)! İsa, görünməz Allahın Özünü kamil şəkildə tanıtmasıdır. İsanı rədd edən heç kəs Allahı tanıdığını iddia edə bilməz (müq. et. 1Yəh. 5:9-12).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 14:8-14

⁸Filip Ona dedi: «Ya Rəbb, Atamı bizə göstər, bu bizim üçün kifayətdir». ⁹İsa ona dedi: «Xeyli müddətdir ki, Mən sizinləyəm, Məni tanımadınız, Filip? Məni görənlər, Atamı görmüş olurlar. Bəs sən niyə “Atamı bizə göstər” deyirsən? ¹⁰Mənim Atam, Atamın da Məndə olduğuna inanmırsanmı? Sizə söylədiyim sözləri Özümdən söyləmirəm, Məndə olan Ata Öz işlərini görür. ¹¹Mən Atadayam, Ata da Məndədir, bu sözümə inanın. Heç olmasa o işlərə görə inanın. ¹²Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm:

Mənə iman edən şəxs Mənim etdiyim işləri özü də edəcək, hətta bunlardan da artığını edəcək. Çünki Mən Atanın yanına gedirəm ¹³və Mənim adıyla hər nə diləsəniz, onu edəcəyəm ki, Ata Oğulda izzətlənsin. ¹⁴Əgər Mənim adıyla Məndən bir şey diləsəniz, onu edəcəyəm.

14:8 “Filip isə ona... dedi” Görünür ki, Filip ya (1) Musa, Yeşaya, Yezekel kimi Allahı görmək istəyirdi (teofaniya), ya da (2) İsanın sözlərini tamamilə səhv anlamışdı. İsa ona cavabında təsdiq edib ki, Filip Onu görəndə, tanıyanda Allahın Özünü görmüş və tanımış olmuşdu (müq. et. Kol. 1:15; İbr. 1:3)!

NASB “bu bizə bəsdir”
NKJV “bu bizim üçün kifayətdir”
NRSV “biz razı olacağıq”
TEV “bizə lazım olan hər şey budur”
NJB “onda biz razı olacağıq”

Bu şagirdlər, fariseylər kimi, bir növ sübut istəyirdi. Lakin imanlılar ruhani məsələlərdə gözlə görünənə görə deyil, imana görə hərəkət etməlidirlər (müq. et. 2Kor. 4:18; 5:7). Məsələ inamdadır!

14:9 “Xeyli müddətdir ki, Mən sizinləyəm” Siz əvəzliyinin CƏM FORMADA olduğuna diqqət yetirin. Filip onların hamısının ağılında olan sualı vermişdi.

■ **“Məni görən, Atanı görmüş olur”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ və “görmüş və görməyə davam edən” mənasına gələn BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FEİLİDİR. İsa Allahı tam şəkildə tanıdır (müq. et. Kol.1:15; İbr. 1:3).

14:10 Yunanca İsanın sualına “bəli” cavabı gözlənilir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZILARINDA “QALMA””.

■ **“...inanmırsanmı? Sizə söylədiyim...”** Birinci söz Filipə aiddir və TƏK FORMADADIR. İkinci söz həvarilərə aiddir və CƏM FORMADADIR (müq. et. Yəh. 14:7, 10).

■ **“Sizə söylədiyim sözləri Özümdən söyləmirəm”** İsa hər zaman Atanın adına hərəkət edib (müq. et. Yəh. 14:24; 5:19,30; 7:16-18; 8:28; 10:38; 12:49). İsanın təlimləri Atanın Öz sözləridir (müq. et. Yəh. 14:24)

■ **“Məndə olan Ata Öz işlərini görür”** Ata ilə Oğul arasındakı bu ünsiyyət (bax: Yəh. 7:14; 8:28; 10:38) Yəh. 17-ci fəsildəki İsanın baş kahin duasında vurğulanır və Yəh. 15-ci fəsildə bütün imanlıların Məsihdə “qalması” üçün əsas verir. Yəhyanın Müjdəsində xilas (1) doktrin; (2) ünsiyyət; (3) itaət; (4) imanda davam etmə olaraq təqdim olunur.

14:11 “bu sözümə inanın” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ və ya İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 14:1).

Bu ayənin ilk frazasında mühüm əlyazma fərqləri vardır. Bəzi erkən yunanca mətnlərdə (P⁶⁶, P⁷⁵, κ, D, L və W) yalnız “iman etmək” FEİLİ və “ki” (*hoti*) işlənilib, beləcə İsa ilə Atanın bir olması həqiqətini qəbul etmələrinin vacibliyi bildirilib. Digər qədim mətnlərdə (MSS A və B) imanın şəxsi obyektini göstərən YÖNƏLİK HALDA “Mənə” sözü əlavə olunub. Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətlərinin yunanca mütəxəssisləri birinci variantın orijinal olduğuna inanırlar (Bax: Bryus M. Metsqer “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*); onlar bu variantı “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirirlər [yüksək əminlik], s. 244). Müasir tərcümələrin çoxunda “Mənə” sözü saxlanılıb, lakin “ki” da əlavə olunub (iman ediləcək obyektini bildirən “ki”).

■ **“Heç olmasa o işlərə görə inanın”** İsa onlara deyir ki, Onun işlərinə inansınlar (müq. et. Yəh. 5:36; 10:25,38). Onun işləri Əhdi-Ətiqdəki peyğəmbərlikləri yerinə yetirib. Onun işləri Kim olduğunu aşkara çıxarıb! Hamımız kimi həvarilər də imanda böyüməli idilər.

14:12 “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm” Yəh. 1:51-dəki qeydə bax.

■ **“İman edən şəxs... edəcək”** İman etmək, təkcə zehni fəaliyyəti deyil, hərəkəti bildirən sözdür. “Hətta bunlardan da artığını edəcək” frazası GƏLƏCƏK ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bunun mümkün mənalari bunlardır:

1. Müjdənin yayılmasının coğrafi miqyası (müq. et. Mat. 28:18-20)
2. başqa millətlər üçün müjdəçi missiyası
3. Ruhun hər imanlı ilə birlikdə olması
4. İsanın vəsatət duası (müq. et. İbr. 7:25; 9:24)

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “DUA – QEYRİ-MƏHDUD VƏ EYNI ZAMANDA MƏHDUD”

Sondakı “edəcək” sözü Müqəddəs Kitaba əsaslanan məsihçilik üçün həyati önəm daşıyır. Ata Oğulu göndərdiyi kimi, Oğul da şagirdlərini göndərir! Bir insanın “Məsihdə” yaşaması, “əbədi həyata” nail olması, öz ürəyində və aqlında “Məsihin böyük tapşırığı”nı daşması və onu fəal şəkildə həyata keçirməsi deməkdir. Məsihçilik bir əqidə və ya qara gün üçün bir çarə deyildir. Məsihçilik həyatda yeni istiqamət, yeni dünyagörüşü deməkdir! Məsihçilik hər şeyi dəyişdirən, gündən-günə şüurlu olaraq Padşahlıq üçün yaşanan fədakar həyat tərzidir.

İmanlılar cəmiyyəti

1. hər imanlının xidmətini
2. Məsihin böyük tapşırığının üstünlüyünü
3. hər gün şüurlu fədakar xidməti
4. Məsihə bənzərliyi
indidən bərpa etməlidir!

14:13-14 “Mənim adımla hər nə diləsəniz, onu edəcəyəm” Qeyd edək ki, İsa Öz xasiyyətinə əsasən bizim dualarımıza cavab verəcəyini deyir. Həv. 7:59-da Stefan İsayə dua edir. 2Kor. 12:8-də Paul İsayə dua edir. Yəh. 15:16 və 16:23-də imanlılara Ataya müraciət etmək buyrulur. İsanın adı ilə dua, magik bir formula deyildir, lakin İsanın iradəsi və xasiyyəti ilə edilən duadır.

Bu, Müqəddəs Kitabla bağlı mövzular barədə doqmatik mühakimələr yürütməzdən əvvəl paralel yerləri araşdırmaq vacibliyinin yaxşı bir nümunəsidir. “Hər nə diləsəniz” sözlərini aşağıdakılar ilə tarazlamaq lazımdır:

1. “adımla” (Yəh. 14:13-14; 15:7,16; 16:23)
2. “diləməyə davam etmək” (Mat. 7:7-8; Luka 11:5-13; 18:1-8)
3. “iki nəfərin razılığa gəlməsi” (Mat. 18:19)
4. “imanla” (Mat. 21:22)
5. “şübhə etmədən” (Mark 11:22-24; Yaq. 1:6-7)
6. “öz kefinə sərf etmək üçün pis niyyətlə deyil” (Yaq. 4:2-3)
7. “Onun əmrlərinə riayət edərək” (1Yəh. 3:22)
8. “Allahın iradəsinə uyğun” (Mat. 6:10; 1Yəh. 5:14-15)

İsanın adı, İsanın xarakterini təmsil edir, İsanın ürəyini və aqlını bildirir. Bu ifadə Yəhyanın Müjdəsində tez-tez işlənir (müq. et. Yəh. 14:13-14,26; 15:16; 16:23-26). Bir insan nə qədər Məsihə bənzəyirsə, dualarının müsbət cavablanması ehtimalı o qədər çoxdur. Allah əksər imanlılara hər istədiklərini versəydi, onların ruhlarına ən böyük pislik etmiş olardı. 1Yəh. 3:22-dəki qeydə bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “TƏSİRLİ DUA”

XÜSUSİ MÖVZU: “RƏBBİN ADI”

■ **“Əgər”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“Məndən bir şey diləsəniz”** imanlılar adətən Ataya Oğul vasitəsilə Ruhda dua etməyə çağırılırlar. Bu ayə, Yəhyanın Müjdəsində İsanın Özünə dua etməkdən bəhs etdiyi yeganə yerdir.

Ola bilər ki, bu səbəbdən bəzi qədim yunanca əlyazmada (yəni MSS, A, D, L və bəzi qədim latın, Vulqata, qibtı, Efiopiya və slavyan versiyalarında) “Məndən” sözü buraxılıb. UBS⁴ bu sözün daxil edilməsini “B” dərəcəsi

ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik). MSS P⁶⁶, P⁷⁵, Ɑ, B, W və bəzi qədim latın, Vulqata və süryani versiyalarda bu söz daxil edilmişdir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 14:15-17

¹⁵Əgər Məni sevirsinizsə, əmrlərimə riayət edəcəksiniz. ¹⁶Mən də Atadan xahiş edəcəyəm və O sizə başqa bir Vəsətətçi göndərəcək ki, daim sizinlə olsun. ¹⁷O, həqiqət Ruhudur. Onu dünya qəbul edə bilməz, çünki Onu nə görür, nə də tanıyır. Sizsə Onu tanıyırsınız, çünki sizinlə qalır və daxilinizdə olacaq.

14:15 “Əgər Məni sevirsinizsə, əmrlərimə riayət edəcəksiniz” Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Məsihdə Allaha olan məhəbbət, itaətlə ifadə olunur. “Riayət edəcəksiniz” GƏLƏCƏK ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR və İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKİLİ olaraq işlənir (Friberg, “Analitik yunanca Əhdi-Cədid” (Friberg, *Analytical Greek New Testament*), s. 337). İtaət son dərəcə mühümdür (müq. et. Yəh. 8:51; 14:21,23-24; 15:10; 1Yəh. 2:3-5; 3:22,24; 5:3; 2Yəh. 6; Luka 6:46). Yəhya 14:21, 23 və 24 həmçinin bu həqiqəti təsdiqləyir. İtaət, insanın həqiqətə imana gəldiyini göstərir (müq. et. Yaqub və 1-ci Yəhya).

NKJV versiyasında MSS A, D, W, Vulqata və çoxlu kilsə ataları tərəfindən təsdiqlənmiş olan ƏMR ŞƏKİLİ yer alır: “Əmrlərimə riayət edin”. UBS⁴ versiyasında GƏLƏCƏK ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirilir (qərar vermək çətindir), lakin MSS B, L və qibtə versiyasında və həmçinin bəzi kilsə atalarında bu forma qəbul olunmuşdur.

14:16 “O sizə... göndərəcək” Yəh. 14:26-dəki qeydə bax.

NASB, NKJV,

TEV “başqa Yardımçı”

NRSV “başqa Müdafiəçi”

NJB “başqa Paraklet”

“Başqa” olaraq tərcümə olunan yunan sözü (*allos*) “eyni növdən olan bir başqası” mənasına gəlir. Müqəddəs Ruh “başqa İsa” olaraq adlandırılıb (G. Campbell Morgan, aşağıdakı xüsusi mövzuya bax).

İkinci söz, yunanca “*paraklētos*”dur, həmin söz 1Yəh. 2:1-də İsa (Vəsətətçi kimi) və Yəh. 14:26 və 16:7-14-də Müqəddəs Ruh haqqında işlənmişdir. Sözü etimologiyası, hüquqi anlamda “yardım etmək üçün yanına çağırılan şəxs”dir. Buna görə də bu söz “Müdafiəçi” yaxud “Vəkil” olaraq tərcümə oluna bilər. Eyni yunanca sözü başqa bir forması (*parakalēo*), 2Kor. 1:3-11-də Ataya dair “təsəlli vermək” mənasında işlənmişdir.

Bu İSMİN “vəkil” (*paraklētos*) tərcüməsi Roma hüquq sisteminə əsaslanır. İlk dəfə Uiklif (Wycliffe) tərəfindən istifadə olunmuş “Təsəlliverici” tərcüməsi, Septuaqintada istifadə olunan FEİL formasının (*parakaleō*, 2Şam. 10:4; 1Saln. 19:3; Əyy. 16:2; Zəb. 69:20; Vaiz 4:1; Yeş. 35:4) mənasını əks etdirir. Bu söz şeytanın (ittihamçı olaraq) ANTONİMİ ola bilər.

Həm Filon, həm də İosif Flaviy bu sözü “vəsətətçi” və ya “məsləhətçi” mənasında işlədiblər.

XÜSUSİ MÖVZU: “İSA VƏ RUH”

■ **“ki, daim sizinlə olsun”** Müqəddəs Ruha dair üç fərqli SÖZÖNÜ istifadə olunub.

1. “*meta*” (Yəh. 14:16), “ilə”
2. “*para*” (Yəh. 14:17), “yanında”
3. “*en*” (Yəh. 14:17), “içində”

Diqqət yetirin ki, Müqəddəs Ruh bizimlədir, yanımızdadır və içimizdədir. İnsanın həyatını imanlılarda züھر etdirmək, Onun işidir. Müqəddəs Ruh dövrün sonunadək onlarla qalacaqdır (bax: Yəh. 14:18; Mat. 28:20).

Müqəddəs Ruh üçün işlənən kişi cinsi əvəzliyi Onun bir Şəxs olduğunu bildirir. KJV variantında Ruha aid orta cins əvəzliyi işlənib, çünki yunan dilində “ruh” sözü ORTA CİNSDƏDİR (müq. et. Yəh. 14:17,26; 15:26). O, Müqəddəs Üçlüyün üçüncü Şəxsidir (bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Ruhun bir şəxs olması”). Müqəddəs Üçlük termini Müqəddəs Kitabda yoxdur, lakin əgər İsa ilahidirsə və Ruh şəxsdirsə, bu, üç şəxsin bir növ vəhdətinə işarə edir. Bir ilahi cövھر olan Allah Özünü davamlı olaraq üç şəxsə təzahür etdirir (bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Üçlük”, müq. et. Mat. 3:16-17; 28:19; Həv. 2:33-34; Rom. 8:9-10; 1Kor. 12:4-6; 2Kor. 1:21-22; 13:14; Ef. 1:3-14; 2:18; 4:4-6; Tit. 3:4-6; 1Pet. 1:2).

“Daim” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Əbədi (*'olam*)”.

14:17 “həqiqət Ruhu” “Həqiqət” sözü burada, Yəh. 14:6-də kimi eyni mənaya gəlir (müq. et. Yəh. 15:26; 16:13; 1Yəh. 4:6). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”. O, yalanın atası olan şeytanın tam ziddidir (bax: Yəh. 8:44).

■ **“Onu”** Bu söz “ruh” (*pneuma*) ilə uzlaşmaq üçün ORTA CİNSƏDƏDİR. Lakin başqa yerlərdə KİŞİ CİNSİ ƏVƏZLİYİ işlənmişdir (bax: Yəh. 14:26; 15:26; 16:7,8,13,14). Müqəddəs Ruh əslində nə kişi, nə qadın cinsindədir; O, Ruhdur. Onun həmçinin ayrı bir şəxs olduğunu xatırlamaq da vacibdir (bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Ruhun bir şəxs olması”).

■ **“dünya qəbul edə bilməz”** Müqəddəs Ruh yalnız Məsihə iman edənlər tərəfindən qəbul oluna bilər (bax: Yəh. 1:10-12). Müqəddəs Ruh imanlımı ehtiyacı olan hər şey ilə təmin edir (müq. et. Rom. 8:1-11). İmansız dünya (*kosmos*, aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax) ruhani şeyləri anlaya və ya qəbul edə bilməz (müq. et. 1Kor. 2:14; 2Kor. 4:4).

XÜSUSİ MÖVZU: “PAULUN İSTİFADƏSİNDƏ KOSMOS (DÜNYA)”

■ **“tanıyır... tanıyırsınız”** Bu, yəqin ki, Yəhyanın ikimənalı ifadələrindən daha birisidir. İbrani mənə çaları məhrəm, şəxsi münasibətdir (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5). Yunan mənə çaları bilikdir. Müjdə həm şəxsi, həm də koqnitivdir.

■ **“sizinlə qalır”** Qalma, Yəhyanın yazılarında əsas anlayışlardan biridir (Yəh. 15; bax: Xüsusi Mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””). Ata Oğulun daxilində qalır, Ruh imanlıların daxilində qalır, imanlılar da Oğulun daxilində qalırlar. Bu qalma, İNDİKİ ZAMANDADIR, ayrı bir qərar və ya emosional reaksiya deyildir.

■ **“və daxilinizdə olacaq”** Bu həm “aranızda” (CƏM, müq. et. NRSV səhifəaltı qeydi), həm də “daxilinizdə” (CƏM, müq. et. NASB, NKJV, NRSV, TEV və NJB) olaraq başa düşülə bilər. Allahın imanlının daxilində yaşayacağı, gözəl vəddir. Əhdi-Cədidə əsasən, Müqəddəs Üçlüyün hər üç Şəxsi imanlıların daxilində məskən salır.

1. İsa (Mat. 28:20; Yəh. 14:20,23; 15:4-5; Rom. 8:10; 2Kor. 13:5; Qal. 2:20; Ef. 3:17; Kol. 1:27)
2. Ruh (Yəh. 14:16-17; Rom. 8:11; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Tim. 1:14)
3. Ata (Yəh. 14:23; 2Kor. 6:16)

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 14:18-24

¹⁸Sizi yetim qoymaram, yanınıza gələcəyəm. ¹⁹Az bir müddətdən sonra dünya daha Məni görməyəcək, amma siz Məni görə bilərsiniz. Mən yaşadığım üçün siz də yaşayacaqsınız. ²⁰O gün biləcəksiniz ki, Mən Atamdayam, siz Məndəsiniz və Mən sizdəyəm. ²¹Kim əmlrlərimə bağlı qalıb onlara riayət edərsə, Məni sevən odur. Məni sevəni Atam sevəcək. Mən də onu sevib Özümü ona zahir edəcəyəm». ²²İskaryot deyil, o biri Yəhuda Ona dedi: «Ya Rəbb, necə olacaq ki, Özünü dünyaya deyil, bizə zahir edəcəksən?» ²³İsa ona cavab verdi: «Kim Məni sevsə, sözlümə riayət edər, Atam da onu sevər və Biz onun yanına gəlib onunla məskən salırıq. ²⁴Məni sevməyənsə sözlərimə riayət etməz. Eşitdiyiniz söz Mənim deyil, Məni göndərən Atanın sözüdür.

14:18 “Sizi yetim qoymaram, yanınıza gələcəyəm” İsa, şagirdlərinə verdiyi hər vədi, Pasxadan sonrakı bazar günü axşamı dirilməsindən sonra yuxarı otaqda onlara ilk dəfə zühur etdiyi zaman yerinə yetirmişdir (bax: Yəh. 20:19-31). Lakin bəzi şərhçilər bu sözlərin Müqəddəs Ruhun Əllinci Gündə gəlməyinə (Həv. 2) və ya Məsihin ikinci gəlişinə (müq. et. Yəh. 14:3) aid olduğunu düşünürlər.

14:19 “Az bir müddətdən sonra dünya daha Məni görməyəcək, amma siz Məni görə bilərsiniz” Yəh. 14:20-dən görüldüyü kimi, burada İsanın dirilməsindən sonrakı zühur etmə olaylarından bəhs olunur. Məhz bu sözlərə görə Yəhuda Yəh. 14:22-də İsaya başqa bir sual verir. İsanın dünyəvi məsihi bir padşahlıq quracağını hələ də gözləyən şagirdlər (bax: Mat. 20:20-28; Mark 10:35-45) İsanın “dünya Məni görməyəcək” sözlərinə xeyli

təəccübləniblər. Yəhudanın (İskaryot deyil) sualına İsanın Yəh. 14:23 və 24-də verdiyi cavab belə idi ki, İsa Özünü ayrı-ayrı məsihçilərin həyatında zahir edəcək və beləcə dünya Onu onların vasitəsilə görəcək!

■ **“Mən yaşadığım üçün siz də yaşayacaqsınız”** İsanın dirilməsi, Allahın qüdrətinin və həyat vermək arzusunun nümayiş etdirilməsi idi (müq. et. Rom. 8:9-11; 1Kor. 15:20-23,50-58).

14:20 “O gün” Bu ifadə adətən esxatoloji mənada işlənir (aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax), lakin burada İsanın dirilməsindən sonrakı zühur etmə olaylarına və ya Əllinci Gündə Ruhun doluluğunun həyata keçməsinə işarə edə bilər.

XÜSUSİ MÖVZU: “O GÜN”

■ **“biləcəksiniz”** “Bilmək” çox vaxt ibrani mənasında şəxsi ünsiyyəti, yaxın münasibəti bildirir, lakin burada “ki” (*hoti*) ilə işləndiyindən bu sözün koqnitiv mənası aşkara çıxır. “İman etmək” sözü kimi, bu sözün də iki mənası vardır. Yəhya Müjdəni açıqlamaq üçün məhz belə sözləri seçir. İmanlılar Onu tanıyırlar (Ona iman edirlər) və Onun haqqındakı həqiqətləri də bilirlər (inanırlar ki...). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”.

■ **“Mən Atamdayam, siz Məndəsiniz və Mən sizdəyəm”** Yəhya İsa ilə Atanın vəhdətini tez-tez vurğulamışdır (müq. et. Yəh. 10:38; 14:10-11; 17:21-23). O bu həqiqəti də əlavə edir ki, Ata ilə İsa bir-birinə sıx bağlı olduqları kimi, İsa ilə ardıcılıqları da eləcə bir-birinə bağlanacaqlar (müq. et. Yəh. 17)!

14:21 “Kim əmrlərimə bağlı qalıb onlara riayət edirsə” Burada iki İNDİKİ ZAMAN FEİLİ SİFƏTİ yer alır. İtaət həyatı önəm daşıyır (Yəh. 14:15-dəki qeydə bax). Məhz itaət insanın həqiqətən iman etdiyini təsdiq edir (müq. et. Yəh. 14:23).

Həvarilər yəhudi idi və öz yazılarında sami idiomlarından geniş istifadə ediblər. Yəhudilərin hər ibadətə başlanğıcında etdiyi dua, Qan. 6:4-5-dəki *shema* (Dinlə!) idi, yəni “eşit və əməl et”! Yəhyanın dediyinin mənası məhz budur (müq. et. Yaq. 2:14-26).

■ **“Özümü ona zahir edəcəyəm”** Bu, ya (1) İsanın dirilməsindən sonrakı zühur etmə olaylarına (müq. et. Həv. 10:40-41), ya da (2) imanlılara Məsihi tanımaq və onları Məsihə bənzətmək üçün Müqəddəs Ruhunu göndərməsinə (müq. et. Yəh. 14:26; Rom. 8:29; Qal. 4:19) aiddir.

■ İsa inanıb və elan edib ki, O (1) Atanı təmsil edir; (2) Atadan danışır; və (3) Atanı tanıdır. Həvarilərin qələmə aldıkları İsanın səlahiyyətli sözü imanlılar üçün Allah və məqsədləri haqqındakı məlumatların yeganə mənbəyidir. İmanlılar İsanın və Müqəddəs Yazıların (düzgün şərh edilən) sözlərini ən yüksək səlahiyyət olaraq qəbul edirlər; məntiq, təcrübə və ənənə faydalıdır, lakin kamil deyildir.

Ruhun işi və Oğulun işi arasında müəyyən dəyişkənlik vardır. Q. Kempbel Morqanın (G. Campbell Morgan) dediyinə görə, Ruhun ən yaxşı adı, “başqa İsa”dır. Bax: Xüsusi mövzu: “İsa və Ruh”.

14:22 Yəh. 14:19-dəki qeydə bax.

■ **“İskaryot deyil, o biri Yəhuda”** Bu, Faddeyin başqa bir adı olub (bax: Mat. 10:3; Mark 3:18). Bax: Xüsusi mövzu: “Həvarilərin adlarının cədvəli”.

14:23 “sevsə” Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Şagirdlərin İsayə olan məhəbbəti, bir-birinə olan məhəbbətində görünəcəkdir (bax: Yəh. 14:15,21).

14:24 “Eşitdiyiniz” Ekzegetik sual, “Bu söz kimə aiddir?” Qrammatik baxımdan “eşitmək” FEİLİ (İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, İKİNCİ ŞƏXS CƏM) bunlara aid ola bilər:

1. İsanın təlimini rədd edən dünyəvi insanlar
2. İsanın sözlərini Atanın Öz sözləri olaraq qəbul edən şagirdlər (müq. et. Yəh. 14:10-11)

²⁵Hələ yanınızda qalarkən sizə bu sözləri söylədim. ²⁶Lakin Vəsətətçi – Atanın Mənim adımla göndərəcəyi Müqəddəs Ruh hər şeyi sizə öyrədəcək və söylədiyim bütün sözləri yadınıza salacaq. ²⁷Aranızda sülh qoyub gedirəm, Öz sülhümü sizə verirəm. Mən onu sizə dünyanın verdiyi kimi vermirəm. Qoy ürəyiniz təlaşa düşməsin və qorxmayın. ²⁸Sizə “indi gedirəm, sonra yenə yanınıza gələcəyəm” söylədiyimi eşitdiniz. Əgər Məni sevsəydiniz, Atanın yanına gedəcəyimə sevinərdiniz, çünki Ata Məndən üstündür. ²⁹Bunu indi öncədən sizə söylədim ki, baş verəndə buna inanasınız. ³⁰Daha sizinlə çox danışmayacağam, çünki bu dünyanın hökmdarı gəlir. Onun Mənim üzərimdə heç bir səlahiyyəti yoxdur. ³¹Ancaq dünya bilməlidir ki, Mən Atanı sevirəm və Ata Mənə nə əmr etdisə, ona əməl edirəm. **İndi isə qalxın buradan gedək.**

14:25 “bu sözləri” Yəqin ki, yuxarı otaqda öyrədilən təlimlər nəzərdə tutulur (Yəh. 13-17, lakin bunlar Yəh. 14:15:11; 16:1,4,6,25,33-də konkret olaraq söylənmişdir).

14:26 “Müqəddəs Ruh” Müqəddəs Üçlüyün üçüncü Şəxsinin bu adı Yəhyanın Müjdəsində yalnız Yəh. 1:33; 20:22 və burada işlənir (bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Olan”). Lakin Yəhyanın Müjdəsində Onun bir sıra başqa adları da vardır.

Əhdi-Cədidə Ruhun bir şəxs olduğunu göstərən bir sıra başqa yerləri də vardır (müq. et. Mark 3:29; Luka 12:12; Yəh. 14:26; 15:26; 16:7-15, aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax). Ruh üçün ORTA CİNS ƏVƏZLİYİ başqa yerlərdə də işlənib, çünki yunanca “ruh” (*pneuma*) ORTA CİNSDƏDİR (müq. et. Yəh. 14:17; Rom. 8:26).

Bundan əlavə, burada Üçlük anlayışı barədə bir neçə kəlmə söyləmək lazımdır. “Üçlük” sözü Müqəddəs Kitabda yoxdur, lakin Yazının bir neçə yerində Özünü üç şəxsə təzahür etdirən yeganə həqiqi Allahdan bəhs olunur (aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax). Əgər İsa ilahidirsə və Ruh bir şəxsdirsə, biz, vahid Allaha iman edənlər (bax: Qan. 6:4-6), “üçlü vəhdət”i, yəni tək Allahın zaman içindəki üç təzahürünü deyil, əzəldən var olan üç Şəxsini qəbul etməyə məcburuq!

XÜSUSİ MÖVZU: “ÜÇLÜK”

■ **“Atanın... göndərəcəyi”** Erkən imanlılar cəmiyyətində (IV əsrdə) Ruhun Atadan (müq. et. Yəh. 3:34; 14:16; 16:26) yoxsa Oğuldan (müq. et. Yəh. 15:26; 16:7; Luka 24:49; Həv. 2:33) gəlməsi ilə bağlı qızgın mübahisələr gedirdi. Arius ilə Afanasi arasındakı teoloji mübahisələrin mövzusu, İsanın tam və əzəldən ilahi olması və Ata Allah ilə Oğul İsa arasındakı bərabərlik idi.

■ **“hər şeyi sizə öyrədəcək”** Bunu dəqiqləşdirmək lazımdır. Ruh imanlılara bütün bilikləri öyrətmir, ancaq ruhani həqiqəti, xüsusilə İsanın şəxsiyyəti və işləri ilə bağlı Müjdəni öyrədir (bax: Yəh. 16:13-14; 1Yəh. 2:20,27).

XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS RUHUN BİR ŞƏXS OLMASI”

■ **“və söylədiyim bütün sözləri yadınıza salacaq”** Ruhun məqsədləri belədir:

1. insanları günah barədə ifşa etmək
2. onları Məsihə gətirmək
3. onları Məsihin içinə vəftiz etmək
4. onların içində Məsihin surətini yaratmaq (bax: Yəh. 16:7-15)
5. həvarilərə İsanın dediyi hər şeyi yadda saxlamaqda kömək etmək və o sözlərin mənalərini aydınlaşdırmaq, belə ki, onlar o sözləri Müqəddəs Yazılara yaza bilsinlər (müq. et. Yəh. 2:22; 15:26; 16:13)

İsanın Özü də dirildəndən sonra həvarilərə təlim verib, xüsusilə Əhdi-Ətiqin Ona işarə etdiyini və Onda yerinə yetdiyini onlara izah edib (müq. et. Luka 24:13-dən sonrakı ayələr).

14:27 “Aranızda sülh qoyub gedirəm, Öz sülhümü sizə verirəm” İmanlıların sülhü vəziyyətlərindən asılı deyildir, ancaq İsanın vədlərinə və hüzuruna əsaslanır (müq. et. Yəh. 16:33; Fil. 4:7; Kol. 3:15).

“Sülh” dedikdə həm obyektiv anlamda Allahla münasibətlərin bərpası, həm də subyektiv anlamda çətin vəziyyətlərdə əmin-amanlıq və ya sabitlik hissi nəzərdə tutulur. Bunda həm problemin yoxluğunu, həm də məmnunluğun varlığını ifadə edən ibrani salamlama (*Shalom*) əks olunur (müq. et. Yəh. 20:19,21,26; 3Yəh. 14; Ef. 2:14; Say. 6:26; Zəb. 29:11; Yeş. 9:6). Bu söz yeni dövrü təsvir edir!

XÜSUSİ MÖVZU: “MƏSİHÇİLƏR VƏ SÜLH”

■ **“qoyub gedirəm”** Grant Ozbornun “Hermenevtik spiral” (Grant Osborne, *The Hermeneutical Spiral*) kitabında (s. 21) sözün mənasının müəyyənləşdirilməsində kontekstin üstünlüyü barədə əla bir fikir irəli sürülür.

“Məntiqi kontekst

Məntiqi kontekst həqiqətən şərhdə ən önəmli amildir. Mən tələbələrimə deyirəm ki, əgər kimsə mürgüləyib sualımı eşitməsə və cavab olaraq “kontekst” desə, əlli faiz ehtimal var ki, cavabı düz çıxar. Həqiqətən, kontekstin mətnə çoxlu təsirləri vardır. Bunları sxematik olaraq bəhs edilən mətn parçasından kənarlara doğru hərəkət edən bir sıra konsentrik dairələr şəklində təsvir etmək olar.

Dairə mərkəzə nə qədər yaxındırsa, mətn parçasına təsiri o qədər böyükdür. Məsələn, janr ədəbiyyat növünü müəyyən edir və şərhçiyə paralelləri müəyyən etməkdə kömək edir, lakin bunların o mətn parçasına təsiri, qalan Müqəddəs Yazının təsiri qədər böyük deyildir. Biz, misal üçün, Vəhy Kitabını apokaliptik janr olaraq müəyyən edə bilərik; bununla belə, Müqəddəs Yazıdan kənar olan yəhudi və ellinist apokaliptik ədəbiyyatla mühüm paralellər tapılsa da, rəmzlərin əksəriyyəti Əhdi-Ətiqdən götürülüb. Digər yandan, bir sözün və ya anlayışın mənası barədəki bütün qərarlarda son hakim, həmin sözün ən yaxın kontekstidir. Paulun Filipililərə Məktubun 1-ci fəslində işlətdiyi bir sözün eyni Məktubun 2-ci fəslində eyni mənaya gəlməyinə zəmanət verilə bilməz. Sadəcə olaraq dillər belə deyildir, çünki hər sözün çoxlu mənaları vardır və müəllifin nəzərdə tutduğu mənə həmin sözü işlətdiyi əvvəlki yerin kontekstindən deyil, indiki yerin kontekstindən asılıdır. Misal üçün, Yəh. 14:27-də *aphiemi* sözünün mənasını götürək: “Aranızda sülh *qoyub gedirəm*”, eyni söz Yəh. 16:28-də işlənmişdir: “yənə dünyanı *tərk edib* Atanın yanına gedirəm”. Eyni sözün bir ayədəki mənası o biri ayədəki mənasına tamamilə ziddir və birini şərh etmək üçün o birinə baxmaqda heç fayda olmaz. Birinci ayədə İsa şagirdlərə bir şey verir, ikincisində isə o onlardan bir şey götürür (Özünü!). Hələ eyni söz “bağışlamaq” mənasını da verir (məs.: 1Yəh. 1:9). Başqa ayələr bizə semantik əhatə sahəsini (yəni sözün mümkün mənaları) müəyyən etməkdə kömək edir, lakin təkcə yaxın kontekst bütün imkanların arasından həqiqi mənanı müəyyən etməyimizə kömək edə bilər” (s. 21).

■ **“Qoy ürəyiniz təlaşa düşməsin”** Bu, İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏCHUL NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR; adətən “artıq gedən prosesi dayandırmaq” mənasına gəlir, Yəh. 14:1.

14:28 “Əgər Məni sevsəydiniz” Bu, Yəh. 14:7 kimi, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. İsanın Atanın yanına getməsi və Ruhu göndərməsi daha yaxşıdır, ancaq onlar, əlbəttə, bunu hələ anlaya bilmirdi.

■ **“çünki Ata Məndən üstündür”** Burada Oğulun Ataya bərabər olmaması vurğulanmır, ancaq bəşəriyyətin xilasını ilə əlaqədar olaraq Müqəddəs Üçlükdə baş verən funksiyalar təsvir olunur (bax: Yəh. 10:29-30). Oğulun Ataya tabeliyi yalnız yer üzündə qaldığı müddətdə Üçlükdə vahid olan Allahın Özünü tanımaq və xilas planını həyata keçirmək üçün lazım idi (bax: Yəh. 17:4-5; Fil. 2:6-11). Bununla belə, göndəren tərəf olaraq Ata bir anlamda daha üstün bir şəxs kimi çıxış edir (müq. et. Yəh. 13:16; 1Kor. 15:27-28; Ef. 1:3-14).

14:29 “Bunu indi öncədən sizə söylədim ki, baş verəndə buna inanasınız” Bu, onların imanının möhkəmlənməsi üçün vacib idi (müq. et. Yəh. 13:19; 16:4).

14:30

NASB	“dünyanın hökmdarı”
NKJV, NRSV,	
TEV	“bu dünyanın hökmdarı”
NJB	“bu dünyanın rəisi”

Hal-hazırda yer üzündə fəaliyyət göstərən şeytandan bəhs olunur (bax: Yəh. 12:31; 16:11; 2Kor. 4:4, “bu dövrün allahı”; Ef. 2:2, “havada olan hakimiyyət”). Ehtimal ki, İsa Yəhudanın gedişində şeytanın gəlişini görürdü (müq. et. Yəh. 13:27). Bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şər”.

NASB, NKJV “Məndə heç nəyi yoxdur”

NRSV, TEV,

NJB “onun Mənim üzərimdə heç bir səlahiyyəti yoxdur”

Bunun mənası odur ki, şeytanın İsanı ittiham etmək üçün heç bir əsası yoxdur, İsanın üzərində heç bir səlahiyyəti yoxdur və ümumiyyətlə İsa ilə heç bir ortaqlığı yoxdur (müq. et. İbr. 4:15).

1. Bu ayə, Ceymz Moffatın (James Moffatt) tərcüməsində “onun Mənim üzərimdə bir gücü yoxdur”
2. Uilyam F. Bekin (William F. Beck) tərcüməsində – “onun Mənim üzərimdə heç bir iddiası yoxdur”
3. Yeni ingiliz bibliyasında – “Mənim üzərimdə heç bir hüququ yoxdur”
4. İyirminci əsr Əhdi-Cədidində – “Mənimlə heç bir ortaqlığı yoxdur” olaraq tərcümə olunmuşdur.

14:31 “Ancaq dünya bilməlidir ki” Şeytan Allahın iradəsi ilə vardır və bəşəriyyətin xilasını ilə bağlı Allahın uca məqsədləri üçün istifadə edilir. Bax: A.B. Davidson, “Əhdi-Ətiq teologiyası” (A. B. Davidson, *The Theology of the Old Testament*), ss. 300-306.

☐ **“Ata Mənə nə əmr etdisə, ona əməl edirəm”** İsanın ölməsi Atanın iradəsinə görə idi (bax: Yeş. 53:10a,b; Mark 10:45; 2Kor. 5:21). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZILARINDA "ƏMR" SÖZÜNÜN İŞLƏNMƏSİ”.

☐ **“İndi isə qalxın buradan gedək”** Bu cümlə, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Bu son dərəcə çətin bir cümlədir, çünki Mattanın və Markın Müjdələrinə həmin sözün Getsamani bağında, Yəhuda ilə adamlar İsayə yaxınlaşarkən deyildiyi yazılmışdır. Bunun burada yuxarı otaqdakı söhbət kontekstində (Yəh. 13-17) nə üçün yer aldığı aydın deyildir. Ehtimal ki, İsa yuxarı otaqdan ayrılmış, Getsamani yolunda təlim öyrədirdi (müq. et. Yəh. 18:1).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yəh. 14:1 əsasında teizm, deizm və məsihçilik arasındakı fərqi açıqlayın.
2. Yəh. 14:6-da yer alan üç ismin Əhdi-Ətiq zəminini izah edin.
3. Təkcə Yəh. 14:13 əsasında bir dua teologiyası qurmaq olarmı?
4. Müqəddəs Ruhun başlıca məqsədi nədir? (həm həlak olanlar, həm də xilas olanlar üçün)
5. Şeytan Allahın iradəsində vardır mı?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 15-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsa həqiqi Meynədir	Həqiqi Meynə	Məsihiçi imanlının həyat tərz	İsa gerçək Meynədir	Həqiqi Meynə
15:1-10	15:1-8 Məhəbbət və sevincin kamilləşməsi 15:9-17	15:1-11	15:1-4 15:5-10	15:1-17
15:11-17		15:12-17	15:11-17	
Dünyanın nifrəti	Dünyanın nifrəti		Dünyanın nifrəti	Şagirdlər və dünya 15:18-16:4a
15:18-25	15:18-25 Gələcək rədd edilmə	15:18-25	15:18-25	
15:26-16:4a	15:26-16:4	15:26-27	15:26-16:4a	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

YƏH. 15:1-27-NİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Bu ayələr ecaz kardır, imanlıları Allahın məhəbbəti ilə ruhlandırır, səmərəli olacaqlarını vəd edir və eyni zamanda narahatedicidir və ciddi xəbərdarlıqdır! Bu sahədə teoloji ənənələri müzakirə etmək çox çətinidir. Mən istəyirəm, ən sevdiyim şərhçilərdən biri olan F.F. Bryusun “Suallara Cavab” (F. F. Bruce, *Answers to Questions*) kitabından sitat götürəm.

“Yəh. 15:4,6. "Yəh. 15:4,6-da “Məndə qalmanız” və “Kim Məndə qalmasa” ifadələri nə mənaya gəlir? Məsihdə qalmamaq mümkündürmü?”

Bu kimi ayələr öz-özlüyündə çətin deyildir; çətinlik, onları və digər Müqəddəs Yazıları öz teologiyamızın əsası olaraq qəbul etmək əvəzinə öz teologiyamıza görə şərh etməyə cəhdimizdən meydana gəlir. Rəbbimiz bu sözləri dediyi zaman, onları təzəcə tərk etmiş Yəhuda İskaryot Məsihdə qalmayan bir şəxsin əyani misalı idi. Yəhuda on bir həvari ilə bərabər seçilmişdi (Luka 6:13; Yəh. 6:70); onlar Rəbb ilə əlaqələrindən necə faydalanıblarsa, Yəhuda da eynilə faydalana bilərdi. Müqəddəslərin sona qədər imanda davam edəcəyini öyrədən ayələrdən sui-istifadə

edərək, imandan dönmə təhlükəsini açıq şəkildə öyrədən ayələrdə etinasız yanaşmaq olmaz” (ss. 71-72).

- B. Teoloji baxımdan İNDİKİ ZAMANIN gözləndiyi bu kimi kontekstlərdə AORİST ZAMANININ tez-tez işləndiyi təəccüblü haldır. Bu AORİST ZAMANI, göründüyü kimi, insanın həyatını yekunlaşdırmaq və bir bütün olaraq nəzərdən keçirmək anlamında işlənir.
- C. Yəh. 15-ci fəslin paraqraflara bölünməsi qeyri-müəyyən səciyyəlidir. Yəhyanın Müjdəsi, Yəhyanın 1-ci Məktubu kimi, rəngarəng iplərdən toxunan xalçaya bənzəyir. Eyni naxışlar dəfələrlə təkrarlanır.
- D. “Qalmaq” (*menō*) sözü Əhdi-Cədidə təqribən 112 dəfə işlənib. Bunlardan 40-ı Yəhyanın Müjdəsində və 26-sı Yəhyanın Məktublarında yer alır. Bu söz, Yəhya üçün önəmli bir teoloji termdir. Yəh. 15 İsanın bizə verdiyi Onda qalma əmrinin klassik ifadəsi olduğu halda, Yəhyanın Müjdəsində bu söz daha qabarıq şəkildə önə çıxır.
1. Qanun əbədi qalır (Mat. 5:17-18), Məsih də həmçinin (12:34)
 2. İbranilərə Məktub vəhyin yeni vasitələrinə işarə edir – vəhy artıq qul vasitəsilə deyil, “qalan” (baqi, əbədi) Oğul vasitəsilə gəlir (İbr. 1:1-3, eləcə də Yəh. 8:35)
 3. İsanın “qalan” (baqi, əbədi) qida (Yəh. 6:27) və “qalan” (baqi, əbədi) bəhrə (15:16) verdiyi deyilir. Bu metaforaların hər ikisi eyni həqiqəti ifadə edir: Məsihə olan həm (1) ilkin, həm də (2) davamlı ehtiyacımız (müq. et. Yəh. 6:53)
 4. Vəftizçi Yəhya İsanın vəftizində Ruhun Onun üzərinə enib qaldığını görmüşdür (Yəh. 1:32)
- E. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.
- F. Yəh. 15:11-16-da şagirdlərə İsanın sevinci, 15:17-27-də isə İsanın təqibləri vəd olunur. Təqib konteksti 16:4a-dan keçir. Bununla belə imanlılar, bütün bu çətinliklərdə İsa onları sevdiyi kimi bir-birini sevməlidirlər!

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 15:1-11

¹Mən həqiqi Meynəyəm, Atam da Bağbandır. ²Məndə olub bəhrə verməyən hər budağı Atam qoparır. Bəhrə verən hər budağı isə budayıb təmizləyir ki, daha çox bəhrə versin. ³Sizə söylədiyim söz sayəsində siz artıq təmizsiniz. ⁴Məndə qalın, Mən də sizdə qalım. Budaq meynədə qalmasa, özündən bəhrə vermədiyi kimi siz də Məndə qalmasanız, bəhrə verə bilməzsiniz. ⁵Meynə Mənəm, sizsə budaqlarsınız. Kim Məndə qalsa, Mən də onda qalsam, çoxlu bəhrə verər, çünki Mənsiz heç nə edə bilməzsiniz. ⁶Kim Məndə qalmasa, budaq kimi kənara atılıb quruyar. Belə budaqlar yığılıb oda atılaraq yanar. ⁷Əgər Məndə qalsanız və sözlərim sizdə qalsa, nə istəyirsinizsə, diləyin, sizə veriləcək. ⁸Sizin çoxlu bəhrə verərək Mənim şagirdlərim olmağınızla Atam izzətlənir. ⁹Ata Məni sevdiyi kimi Mən də sizi sevdim. Mənim məhəbbətimdə qalın. ¹⁰Əgər əmrlərimə riayət etsəniz, Mənim məhəbbətimdə qalacaqsınız, necə ki Mən Atamın əmrlərinə riayət edərək Onun məhəbbətində qahram. ¹¹Bu sözləri sizə söylədim ki, sevincim sizdə olsun və sevinciniz kamil olsun.

15:1 “Mən həqiqi Meynəyəm” Bu, Yəhyanın Müjdəsində İsanın ən məşhur “Mənəm” ifadələrindən biridir (müq. et. Yəh. 4:26; 6:35; 8:12; 10:7,9,10,11,14; 11:25; 14:6). Əhdi-Ətiqdə meynə İsrailin rəmzi idi (Zəb. 80:8-16; Yeş. 5:1-7; Yer. 2:21; Yez. 15; 19:10; Huşə 10:1; Mat. 21:33 və s.; Mark 12:1-12, Rom. 11:17 və s.). Əhdi-Ətiqdə bu misallar həmişə mənfi mənada işlənib. İsa Kamil Yəhudi olduğunu təsdiqləyir (bax: Yeş. 53). Paul imanlılar cəmiyyətini təsvir etmək üçün Məsihin bədəni, Məsihin gəlini, Allahın binası kimi metaforalardan istifadə etdiyi kimi, Yəhya da meynə metaforasından istifadə edib. Bu deməkdir ki, imanlılar cəmiyyəti həqiqi meynə olan İsa ilə münasibəti sayəsində həqiqi İsrail olmuşdur (bax: Qal. 6:16; 1Pet. 2:5,9; Vəhy 1:6). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış) və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”. Yəh. 8:12-dəki qeydə bax.

Bəzi şərhçilərin fikrincə, İsanın Yəh. 14:31-dəki “qalxın buradan gedək” sözləri ilə yuxarı otaqdakı söhbət sona çatır. Əgər bu düzdürsə, onda Yəh. 15-17-ci fəsillər İsanın Getsamani yolunda dediklərindən ibarətdir. Və əgər bu düzdürsə, “meynə” obrazı məbədin üzərindəki qızıl meynə təsvirlərindən götürülmüş ola bilər, belə ki, İsa ilə on bir şagirdi o axşam məbədin həyətidən keçərkən bunları gözləri ilə görüblər.

■ **“Atam da Bağbandır”** İsa yenə Ata ilə yaxın münasibətini və eyni zamanda Atanın iradəsinə tabe olduğunu təsdiq edir.

15:2 “Məndə olub bəhrə verməyən hər budağı Atam qoparır. Bəhrə verən hər budağı isə...” İNDİKİ ZAMAN MƏCHUL NÖV FƏİLİ SİFƏTİ bu ayədə iki dəfə işlənib. İnsanın xilas olması cücməsi ilə deyil, bəhrə verməsi ilə bəllidir (müq. et. Mat. 7:16,20; 13:18 və s.; 21:18-22; Luka 6:43-45). Kontekstdən İsanın (1) Yəhudanın xəyanətindən (müq. et. Yəh. 15:6; 13:10; 17:12) və ya (2) yalançı şagirdlərdən (müq. et. Yəh. 2:23-25; 8:30-47; 1Yəh. 2:19; 2Pet. 2) danışdığı başa düşülür. Yəhyanın Müjdəsində imansızlığın səviyyələri vardır.

■ **“budayıb təmizləyir”** Hərfi tərcüməsi “pak edir”. Filon bu sözü meyvənin budanması mənasında işləmişdir (BDBD 386). Həmin sözə Əhdi-Cədidin yalnız bu yerində rast gəlinir. Bu, Yəhyanın seçdiyi ikimənalı sözlərdən biridir (mənası həm budamaq, həm də pak etməkdir, müq. et. Yəh. 15:3; 13:10). Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. İmanlıların həyatında əzabın mənası vardır. (müq. et. Yəh. 15:17-22). Əzablar imanlının daha çox bəhrə verməsini təmin edir, saxtılığı aşkara çıxarır və imanlını Allahdan asılı vəziyyətdə saxlayır (müq. et. Mat. 13:20-23; Rom. 8:17; 1Pet. 4:12-16). Bu çətin mövzu barədə iki praktik kitab: (1) Maylz Stenfordun “Ruhən böyümək üçün prinsiplər” (Miles Stanford, *Principles of Spiritual Growth*) və (2) Hanna Uithol Smitin “Məsihinin xoşbəxt həyat sirri” (Hannah Whithall Smith, *The Christian's Secret of a Happy Life*).

Yəh. 13-17-nin vahid konteksti sayəsində bu təmizləməni 13-cü fəsildə şagirdlərin ayaqlarının yuyulması ilə əlaqələndirmək olar. Onlar artıq çimmiş (xilas olmuş) idi, lakin ayaqları hələ yuyulmalı idi (davamlı bağışlanma). 1Yəh. 1:9-da da təsdiq edildiyi kimi, bu İNDİKİ ZAMAN FƏİLİ şagirdlərə aiddir. Məsihdə “qalmaq” üçün tək cə Onun sözüünə əməl etmək deyil, davamlı olaraq tövbə etmək vacibdir!

İmanlının həyatında əzab-əziyyətin bir neçə məqsədi ola bilər:

1. daha çox Məsihə bənzəmək (müq. et. İbr. 5:8)
2. günahın müvəqqəti cəzası
3. sadəcə olaraq günaha batmış dünyadakı həyat

Allahın məqsədlərini müəyyən etmək həmişə çətin işdir, lakin 1-ci məqsəd hər zaman düzgün ola bilər.

15:3 “siz artıq təmizsiniz” Yəh. 15:2-dəki “budayıb təmizləyir” (*kathairō*) sözü yunanca “təmiz” (*katharos*) ilə eyni mənşəlidir. Bu kontekst ümumiyyətlə həqiqi şagirdlik ilə bağlıdır. Yunan mətnində xüsusilə vurğulanan “artıq” sözü qalan on bir şagirdi Məsihdə möhkəm vəziyyətlərindən arxayın edirdi (Yəh. 13:10-da Yəhuda İskaryot barədə işlənən eyni mənşəli söz ilə müqayisə edildikdə).

■ **“Sizə söylədiyim söz sayəsində”** (müq. et. Yəh. 17:17; Ef. 5:26; 1Pet. 1:23).

15:4

NASB, NKJV “Məndə qalın, Mən də sizdə”

NRSV “Məndə qalın, Mən sizdə qaldığım kimi”

TEV “Mənimlə birlikdə qalın, Mən də sizinlə birlikdə qalacağam”

NJB “Məndə qalın, Mən sizdə (qaldığım) kimi”

Bu, AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ, CƏM FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 6:56; 1Yəh. 2:6). Qrammatik cəhətdən belə sual doğur: İkinci fraza təsvir, yoxsa müqayisədir? Bu mətn parçasında həqiqi imanlının davam gətirməsi teoloji baxımdan dəfələrlə vurğulanır (müq. et. Yəh. 15:4,5,6,7,9,10,14; Mark 13:13; 1Kor. 15:2; Qal. 6:9; Vəhy 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7, bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”). Həqiqi xilas həm ilkin, həm də davamlı cavabdır. Biz xilas olduğumuza dair əmin olmağı arzu edərkən bu teoloji həqiqəti tez-tez nəzərdən qaçıırıq. Müqəddəs Kitaba əsaslanan əminlik

1. imanda davam etmə
2. tövbənin həyat tərzinə çevrilməsi
3. davamlı itaət (müq. et. Yaqubun Məktubu və Yəhyanın 1-ci Məktubu)
4. bəhrə gətirmə (müq. et. Mat. 13:23)
ilə əlaqəlidir.

Bax: “Yəhyanın yazılarında “qalma” xüsusi mövzusu.

■ **“Budaq... özündən bəhrə vermədiyi kimi”** Burada ilahi təminatın üstünlüyü göstərilir. “Bəhrə” üçün Yəh. 15:5-dəki qeydə bax.

■ **“qalmasa... qalmanız”** Bunların ikisi də potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Ruhani səmərəliliyimiz İsa ilə davamlı münasibətlərimiz ilə əlaqəlidir.

15:5 “Kim Məndə qalsa, Mən də onda qalsam, çoxlu bəhrə verər” Burada İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ ŞİFƏTİ və ondan sonra İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI yer alır. Daim bəhrə vermənin səbəbi, davamlı ünsiyyətdir (yəni imana əsaslanan şəxsi münasibət). Bəhrə deyildikdə imanlıların həm münasibət, həm də hərəkətləri nəzərdə tutulmuş ola bilər (müq. et. Mat. 7:15-23; Qal. 5:22-23; 1Kor. 13). Məsihdə qalan imanlının daim bəhrə verəcəyi vəd olunur (müq. et. Yəh. 15:16).

■ **“çünki Mənsiz heç nə edə bilməzsiniz”** Burada güclü bir İKİLİ İNKAR vardır. Yəh. 15:5 və Fil. 4:13-də müsbət şəkildə ifadə olunan həqiqət burada mənfi şəkildə ifadə olunur.

15:6 “Kim Məndə qalmasa, budaq kimi kənara atılıb quruyar” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Meynənin taxtası odun olaraq istifadəyə uyğun deyildir, çünki tez yanır və həddən artıq istidir (müq. et. Yez. 15). Göründüyü kimi, bu obraz Yəhudaya və bəlkə də İsrailə işarə edir. Əks halda o, saxta imana da işarə edə bilər (müq. et. Mat. 13:41-42,50 və 1Yəh. 2:19).

Burada esxatoloji obraz vardır! Bir “toplanma günü”, bir də “yandırılma günü” olacaq. Həyat tərzimiz həyatımızın mənbəyini göstərir (yəni Allah və ya şeytan). İnsan verdiyi bəhrə ilə tanınar (müq. et. Mat. 7; Qal. 6:7).

■ **“od”** Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “OD”

15:7 “Əgər Məndə qalsanız və sözlərim sizdə qalsa” Bu, POTENSİAL HƏRƏKƏTİ BİLDİRƏN ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Dua avtomatik olaraq cavablanmaz! İsa metaforaları dəyişdirir, Özünün şagirdlərdə qalmasından Öz sözünün qalmasına keçir. İsa Atanı tanıtdığı kim, İsanın təlimləri də Onu tanıdır. Bunlar bir-birini əvəz edən vəhy mənbələridir. Müjdə həm bir şəxs, həm də nitqdir (təlimdir).

■ **“nə istəyirsinizsə, diləyin, sizə veriləcək”** Bu, AORİST QAYIDIŞ NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR (müq. et. Yəh. 15:16). Bu frazadan çox vaxt səhv istifadə ediblər. Bütün Müqəddəs Yazının təlimini müəyyən etmək və ayrı-ayrı mətn parçalarını yanlış şəkildə vurğulamamaq üçün ehtiyatlı olun (müq. et. Yəh. 14:13-ə dair qeyd). Bax: Xüsusi mövzu: “Dua – qeyri-məhdud və eyni zamanda məhdud”.

15:8 “Atam izzətlənir” Bir imanlının Məsihə bənzər yaşayışı Allahı izzətləndirir və onun həqiqi şagird olduğunu sübut edir. Yəh. 13:31-32; 14:13; 17:4-də və Mat. 9:8; 15:31-də Ata, Oğulun işi ilə izzətlənib, indi də Ata imanlının əməlləri ilə izzətlənir (müq. et. Mat. 5:16). Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

NASB	“beləcə Mənim şagirdlərim olduğunuzu sübut edəcəksiniz”
NKJV	“beləcə Mənim şagirdlərim olacaqsınız”
NRSV, TEV	“mənim şagirdlərim olarsınız”
NKJV	“mənim şagirdlərim olacaqsınız”
NKJV	“beləcə mənim şagirdlərim olacaqsınız”
NIV,	
Goodspeed	“mənim şagirdlərim kimi özünüzü göstərəcəksiniz”
NET Bible	“göstərəcəksiniz ki, siz mənim şagirdlərimsiniz”
JB	“onda siz mənim şagirdlərim olacaqsınız”

Bu fərqlərin səbəbi, FEİLİN ZAMANININ dəyişməsidir.

1. AORİST, LAZIM ŞƏKLİ, MSS P⁶⁶, B, D, L
2. GƏLƏCƏK ZAMAN, XƏBƏR FORMASI, MSS x, A

İmanlının həyatı (bəhrəsi) onun kim olduğunu göstərir! Bu FEİLİN ZAMANI o qədər də önəmli deyildir; önəmli olan, həqiqətən dəyişilən, məhəbbət, itaət və xidmət ilə seçilən təsirli həyatdır. Həqiqi imanlının əlamətləri bunlardır! Biz öz məhəbbətimiz, itaətimiz və ya xidmətimiz sayəsində xilas olmuruz (müq. et. Ef. 2:8,9), lakin bunlar imanlı olduğumuzu sübut edir (müq. et. Ef. 2:10).

“Şagirdlər” sözü Yəhyanın Müjdəsində Allahın iradəsini yerinə yetirən və xasiyyətini əks etdirən həqiqi imanlılar üçün işlənir. Yəhya “imanlılar cəmiyyəti” (*ekklēsia*) sözünü heç işlətməyib, lakin məsihçi ünsiyyəti və toplantılarını təsvir etmək üçün “şagirdlər” sözündən istifadə edib. Şagirdlik, köhnə dövrün içində yaşanan yeni dövr həyatıdır; məhəbbət, nur, itaət və xidmət ilə xarakterizə olunur! Məhz bu xüsusiyyətlərə görə başqaları İsanın şagirdlərini tanıyar.

15:9 “Ata Məni sevdiyi kimi Mən də sizi sevdim” Bu məhəbbət münasibətləri Allahın ailəsinin xüsusiyyətidir; Ata Oğulu sevir, Oğul Öz şagirdlərini sevir, şagirdləri də bir-birini sevir.

■ **“Mənim məhəbbətimdə qalın”** Bu fraza AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. İmanlılara

1. duada (Yəh. 15:7; 14:14)
2. itaətdə (Yəh. 15:10, 14, 17, 20; 14:15,21,23,24)
3. sevincdə (Yəh. 15:11)
4. məhəbbətdə (Yəh. 15:12; 14:21,23,24)
qalmaq əmr olunur.

Bütün bunlar, Allahla şəxsi münasibətin əlamətləridir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.

15:10 “Əgər əmrlərimə riayət etsəniz” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. İtaət həqiqi şagirdliyin sübutudur (müq. et. Yəh. 8:31; 14:15-21, 23-24; Luka 6:46). İsa, Ataya sadıqlıyının bir misalı kimi bundan istifadə edir.

■ **“məhəbbət”** Bu yunan termini (*agapē*), imanlılar cəmiyyəti tərəfindən xüsusi olaraq “fədakar, sədaqətli, fəal məhəbbət” mənasında işlənməyə başlamazdan əvvəl klassik və ya köyne yunan ədəbiyyatında geniş işlənməmişdi. Məhəbbət bir hissə deyil, əməldir (müq. et. Yəh. 3:16). Əhdi-Cədiddəki *agapē* termini teoloji baxımdan Əhdi-Ətiqdəki *hesed* (əhd məhəbbəti, əhdə sadıqlıq) sözünün sinonimidir.

■ **“necə ki Mən Atamın əmrlərinə riayət edərək”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İsa Ata ilə münasibət qurduğu kimi, imanlılar da Onunla eynilə bu cür münasibəti qurmalıdırlar. Ata ilə Oğul arasında olan birlik imanlılar arasında olmalıdır (müq. et. Yəh. 14:23).

15:11 “sevinciniz kamil olsun” İmanlılarda İsanın sevinci olmalıdır (müq. et. Yəh. 17:13). İnsanın ürəyindəki sevinc, onun həqiqi şagird olmasının daha bir sübutudur (müq. et. Yəh. 15:11 [iki dəfə]; 16:20,21,22,24; 17:13). Bu dünyada ağrılar və böhranlar; Məsihdə isə sevinc, kamil sevinc, Onun sevinci vardır.

“Əhdi-Ətiq teologiya və ekzegezasinın yeni beynəlxalq lüğəti” (NIDOTTE), 1-ci cild, s. 741-də “sevinc” və “kamil” sözlərinin Yəhyanın Müjdəsində birgə işlənməsinə dair yaxşı bir qeyd vardır.

“Yəhyanın Müjdəsi və Məktublarında mübtədə rolunda çıxış edən sevinc (*chara*) sözü və məchul növdə olan *plēroō* feili (doldurulmaq/dolmaq) arasında tez-tez qarşılıqlı əlaqə olur. Bu sevinc, İsanın sevincidir (Yəh. 15:11; 17:13); İsa Öz gəlişi (3:29), sözləri (15:11; 17:13) və qayıdışı (16:22) ilə şagirdlərinə bu sevinci gətirir (15:11; 17:13) və həmin sevinc onların ürəklərindəki kədəri əvəzləyir (16:16, 20). Belə ki, Məsihin sevinci onların sevinci olur (15:11; 16:24; müq. et. 1Yəh. 1:4). Bu sevinc İsanın yolunu tutan şagirdlərin həyatına xas bir xüsusiyyətdir; o, kamil olur (Yəh. 3:29; 15:11; 16:24; 17:13; 1Yəh. 1:4; 2Yəh. 12). Məchul növ bu sevincin Allah tərəfindən kamala çatdırılmasını ifadə edir”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 15:12-17

¹²Mənim əmrim belədir: Mən sizi sevdiyim kimi siz də bir-birinizi sevin. ¹³Heç kəsin məhəbbəti dostları uğrunda canını qurban verən adamın məhəbbətindən üstün ola bilməz. ¹⁴Əgər sizə əmr etdiyim şeylərə əməl etsəniz, siz Mənim dostlarımsınız. ¹⁵Artıq sizə qul demirəm, çünki qul ağasının nə etdiyini bilmir. Mən sizə dost deyirəm, çünki Atamdan eşitdiyim bütün sözləri sizə bildirdim. ¹⁶Siz Məni seçmədiniz, Mən sizi seçib təyin etdim ki, gedib bəhrə verəsiniz və bəhrəniz çox qalsın. Beləcə Mənim adımla Atadan nə diləyirsinizsə, O sizə verəcək. ¹⁷Beləliklə, sizə əmr edirəm: bir-birinizi sevin.

15:12 “Mənim əmrim belədir” İsa bu mövzunu tez-tez təkrarlayıb (müq. et. Yəh. 13:34; 15:17; 1Yəh. 3:11,23; 4:7-8, 11-12, 19-21; 2Yəh. 5).

■ **“bir-birinizi sevin”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏ olan davamlı bir əmrdir. Məhəbbət, Ruhun səmərəsidir (müq. et. Qal. 5:22). Məhəbbət bir hiss deyil, əməldir. Praktiki şəkildə başa düşülməlidir (müq. et. Qal. 5:22-23; 1Kor. 13).

■ **“Mən sizi sevdiyim kimi”** Bu, AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Çox güman ki, bu ifadədə məcazi mənada çarmıx nəzərdə tutulub (müq. et. Yəh. 15:13). Yenə də, imanlılar İsanın fədakar məhəbbətini göstərməlidirlər (müq. et. 2Kor. 5:14-15; Qal. 2:20; 1Yəh. 3:16).

15:13 “dostları uğrunda canını qurban verən adam” Burada İsanın kəffarə edən, əvəzedici satınalması nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 10:11,15,17,18; Mark 10:45; Rom. 5:7-8; 2Kor. 5:21; Yeş. 53). Bu, əməli məhəbbətdir! Şagirdlər məhz belə məhəbbətə dəvət olunublar (müq. et. 1Yəh. 3:16).

15:14 “siz Mənim dostlarımsınız” Burada dost olaraq tərcümə olunmuş *philos* İSMİ çox vaxt dost sevgisi (*phileō*) ilə əlaqələndirilir. Koyne yunancasında “*agapaō*” və “*phileō*” FEİLLƏRİ çox vaxt ilahi məhəbbəti bildiren sinonim sözlər olaraq çıxış edir (müq. et. Yəh. 11:3 [*phileō*] və 5 [*agapaō*]); *phileō* həmçinin Yəh. 5:20-də Allahın məhəbbətini ifadə edir.

■ **“Əgər sizə əmr etdiyim şeylərə əməl etsəniz”** Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Burada dostluğun şərti bildirilir – itaət (müq. et. Yəh. 14:15, 23-24; 15:10; Luka 6:46). İsa Atada və məhəbbətində qaldığı kimi, şagirdləri də bunlarda qalmalıdırlar!

15:15 İsa Öz şagirdlərinə (1) Allah haqqındakı həqiqətləri və (2) gələcək olayları bildirir. İmandə və inamda böyüsunlər deyə şagirdlərinə Öz gücünü nümayiş etdirir. İsa Atadan eşitdiyini şagirdləri ilə paylaşdı (müq. et. Yəh. 3:32; 8:26,40; 12:49; 15:15); onlar bunu başqalarına çatdırmalı idilər (müq. et. Mat. 28:20).

15:16 “Siz Məni seçmədiniz, Mən sizi seçib təyin etdim” Burada bir sıra mühüm qrammatik məqamlar vardır.

1. hər iki FEİL AORİST QAYIDIŞ NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR – İsanın Özü onları bir dəfəlik seçmişdir (müq. et. Yəh. 6:70; 13:18; 15:16,19)
2. güclü “*alla*” (amma) QARŞILAŞDIRMA BAĞLAYICISI
3. emfatik “*ego*” (“Mən”)

Burada Allahın seçimi və insanın cavabı arasında tarazlıq vardır. Bunların ikisi də Müqəddəs Kitaba əsaslanan təlimlərdir. Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:44,65; 15:16,19), ancaq insanlar cavab verməlidir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16; 15:4,7,9). Allahın insanlarla rəftarı həmişə əhd münasibətləri daxilində yer alır (“əgər... onda”). Bax Xüsusi mövzu: “Əvvəlcədən təyin olunma (kalvinizm) və insanın azadlığı (arminianizm)”.

Bu kontekstdə “seçmək” FEİLİ On İki şagirdə aiddir. “Seçmək” sözü Əhdi-Ətiqdə “xidmət üçün seçmək” mənasına gəlir və yalnız Əhdi-Cədidə əlavə olaraq “xilas üçün seçmək” anlayışını da qazanır. Əhdi-Cədidəki imanlılar Məsihə bənzəmək üçün seçilirlər, bu da Allahın Padşahlığına xidmət və fədakarlıq, Məsihin bədəni və ümumi yarar üçün seçilmək deməkdir. Beləcə, insanın günaha batmasından nəticələnən eqosentrizmin qırıldığı burada açıqca göstərilir.

Yəhyanın Müjdəsinin bir xüsusiyyəti də budur ki, İsanın On İki şagirdi haqqında dedikləri bütün imanlılara aid olur. On İki şagird ümumiyyətlə şagirdliyin nübarını təmsil edir və onların münasibəti

1. şəhadət (yəni ilahi ilham) baxımından misilsizdir
2. bütün imanlılara aiddir, yəni İsanın On İki şagirdi üçün iradəsi, Ona iman edən və Onun ardınca gedən hər kəs üçün eynidir

■ **“təyin etdim ki, gedib bəhrə verəsiniz və bəhrəniz çox qalsın”** Bu üç feil İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR: (1) gedəsiniz; (2) bəhrə verəsiniz; və (3) bəhrəniz qalsın. İmanlılar missiyadadırlar (müq. et. Mat. 28:19-20; Luka 24:46-47; Həv. 1:8). “Təyin etmək” feilinin teoloji cəhətini Həv. 20:28-də, 1Kor. 12:28-də və 2Tim. 1:11-də görmək olar. Eyni söz həmçinin Məsihin imanlılar uğruna ölməsinə dair işlənmişdir (müq. et. Yəh. 10:11,15,17-18; 15:13).

■ **“adımla”** İmanlılar İsanın xasiyyətini əks etdirməlidirlər. Bu ifadə, 1Yəh. 5:14-dəki “Allahın iradəsi” ilə sinonimdir. Məhəbbət və cavablanmış dua, Yəh. 14:13-15-də olduğu kimi, burada da qarşılıqlı əlaqəlidir. Bax: Xüsusi mövzu: “Rəbbin adı”.

15:17 “Beləliklə, sizə əmr edirəm: bir-birinizi sevin” Yəh. 15:12-dəki qeydə baxın. Cavablanmış dua məhəbbət və missiya ilə bağlıdır!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 15:18-25

18“Əgər dünya sizə nifrət edərsə, onda yada salın ki, sizdən əvvəl Mənə nifrət edib. **19**“Əgər dünyadan olsaydınız, dünya özündən olan sizləri sevərdi. Amma siz dünyadan deyilsiniz, Mən sizi dünyadan seçdim, buna görə dünya sizə nifrət edir. **20**Mənim sizə söylədiyim sözü yadınıza salın: “Qul ağasından üstün deyil”. Əgər Məni təqib etdilər, sizi də təqib edəcəklər, Mənim sözümə riayət etdilər, sizin də sözlünüzə riayət edəcəklər. **21**Lakin bunların hamısını sizə Mənim adıma görə edəcəklər, çünki Məni Göndərəni tanıyırlar. **22**Əgər gəlib onlara söyləməşəydim, günahları olmazdı, amma indi günahları üçün bəhanələri yoxdur. **23**Mənə nifrət edən Atama da nifrət edir. **24**Əgər Məndən başqa heç kəsin etmədiyi işləri onların arasında etməşəydim, günahları olmazdı. Amma indi Mənim nə etdiyimi gördülər, həm Mənə, həm də Atama nifrət etdilər. **25**Lakin bu ona görə baş verdi ki, öz Qanunlarında yazılan “Mənə nahaqdan nifrət etdilər” sözü yerinə yetsin.

■ **“Əgər”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir. Günaha batmış insanın yaratdığı sistem olaraq dünya, İsanın ardıcılılarına nifrət edir.

■ **“dünya”** Yəhya bu termini bir neçə mənada işlətməmişdir: (1) yer kürəsi, bütün bəşəriyyətin metaforası olaraq (müq. et. Yəh. 3:16); və (2) Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti (müq. et. Yəh. 10:8; 1Yəh. 2:15-17). Bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos*”).

■ **“sizə nifrət edərsə”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR; dünya nifrət etməyə davam edir (müq. et. Yəh. 15:20).

■ **“yada salın”** Hərfi tərcüməsi “bilin”. Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. İmanlının Əhdi-Cədid həqiqətlərini bilməsi, günaha batmış dünyada təqiblərlə üzləşdikdə ona kömək edir.

■ **“sizdən əvvəl Mənə nifrət edib”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. “Mənə” ƏVƏZLİYİ emfatikdir (müq. et. Yəh. 7:7) və dünyanın Allaha, Məsihinə və xalqına qarşı olduğunu aşkar edir (müq. et. Yəh. 17:14; 1Yəh. 3:13).

İmanlılar Məsihin məhəbbətində bir olduğu kimi, təqib edildikdə də birdirlər (müq. et. Rom. 8:17; 2Kor. 1:5,7; Fil. 3:10; 1Pet. 4:13). Məsihlə birləşən insanın əldə etdiyi sülh və sevinc, Məsihin yolunda təqib olunan və öldürülən insana da nəsis olur!

15:19 “Əgər... olsaydınız” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Belə tərcümə edilməlidir: “əgər siz dünyadan olsaydınız, amma deyilsiniz, onda dünya sizi sevərdi, amma sevmir”.

15:20 “yadınıza salın” Bu, Yəh. 15:18 kimi, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ və ya İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR, bəlkə də sualdır (LB).

■ **“Qul ağasından üstün deyil”** Yəh. 15:20-ni 13:16 ilə müqayisə edəndə, İsanın belə məsələrdən müxtəlif yollarla istifadə etdiyi bəlli olur.

■ **“Əgər Məni təqib etdilər... Mənim sözümə riayət etdilər”** Bunlar, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən ifadələrdir. “Təqib etdilər” sözü vəhşi heyvan kimi təqibi bildirir. Günaha batmış bu dünyada təqib olunmaq, Məsihin ardıcılları üçün normal haldır

(Mat. 5:10-12; Yəh. 16:1-3; 17:14; Həv. 14:22; Rom. 5:3-4; 8:17; 2Kor. 4:16-18; 6:3-10; 11:23-30; Fil. 1:29; 1Sal. 3:3; 2Tim. 3:12; Yaq. 1:2-4; 1Pet. 4:12-16).

Ancaq qeyd edək ki, bəziləri həvarilərin sözlərini rədd edib onları təqib etsələr belə, başqaları onlara qulaq asacaq və hətta müsbət cavab verəcəklər! Onların özləri bu gerçəkliyin sübutudur!

15:21 “Məni Göndərəni tanımır” Burada Atadan söhbət getdiyi aşkardır. Yəhudilərin və başqa millətlərin Allahı tanımadığı nəzərdə tutulur. “Tanımaq” sözü sami (Əhdi-Ətiqə xas) mənada, yəni şəxsi münasibət mənasında işlənir (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5). Həlak olan dünya imanlıları təqib edir, çünki (1) imanlılar onların təqib etdiyi İsayə məxsusdur və (2) onlar Allahı tanımır!

15:22 “Əgər gəlib onlara söyləməsəydim” Bu, “faktın əksinə olaraq” mənasına gələn daha bir İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Belə tərcümə edilməlidir: “Qayıdıb onlara söyləməsəydim, amma söylədim, onda onların da günahı olmazdı, amma vardır”. Məsuliyyət bilik ilə əlaqəlidir (bax: XÜSUSİ MÖVZU: “BAĞIŞLANMAZ GÜNAH”). Bu kontekstdə bəhrə verməyən budaqların (yəni Yəhuda və yəhudilər) yalnız təbii vəhyə malik olanlardan (yəni büt-pərəstlər, müq. et. Zəb. 19:1-6; Rom. 1:18-20 və ya 2:14-15) daha çox bilik fürsətləri vardır.

15:23 Daim İsayə qarşı durmaq, daim Allaha qarşı durmaq deməkdir (müq. et. Yəh. 15:24).

15:24 “Əgər... etməsəydim” Bu, “faktın əksinə olaraq” mənasına gələn daha bir İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Belə tərcümə edilməlidir: “Əgər başqa heç kəsin etmədiyi (lakin Mənim etdiyim) işləri onların arasında etməsəydim, onda onların günahı olmazdı, amma vardır”.

Nur məsuliyyət gətirir (müq. et. Yəh. 1:5; 8:12; 12:35,46; 1Yəh. 1:5; 2:8,9,11; Mat. 6:23).

■ **“Mənim nə etdiyimi gördülər, həm Mənə, həm də Atama nifrət etdilər”** Bu feillərin ikisi də sabit bir münasibət bildirən BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Oğulu rədd etmək, Atanı rədd etmək deməkdir (müq. et. 1Yəh. 5:9-13).

15:25 Təəccüblüdür ki, “Qanun” yaxud “Tövrat” sözü burada Zəb. 35:19 və 69:4-dən gətirilən sitatı təsvir etmək üçün işlənib. Adətən bu termin Yaradılışdan Qanunun Təkrarına qədər Musanın yazılarını bildirir.

Yəhudilərin bu qədər açıq-aşkar vəhyə rəğmən İsanı rədd etmələrinin sirri, şüurlu imansızlıq ilə izah olunur (müq. et. Yeş. 6:9-13; Yer. 5:21; Rom. 3:9-18).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 15:26-27

²⁶Atadan sizə göndərəcəyim Vəsətətçi – Atanın yanından çıxan həqiqət Ruhu gəldiyi zaman Mənim barəmdə şəhadət edəcək. ²⁷Siz də şəhadət edəcəksiniz, çünki başlanğıcdan Mənimlə birlikdəsiniz.

15:26 “sizə göndərəcəyim Vəsətətçi... gəldiyi zaman” Həm Ata, həm də Oğul Ruhu göndərir (müq. et. Yəh. 14:16, 26; 15:26; 16:7). Müqəddəs Üçlüyün hər üç Şəxsi xilas işində iştirak edir.

■ **“həqiqət Ruhu”** Bu ifadə, Atanı tanıdan Müqəddəs Ruh mənasında işlənmişdir (müq. et. Yəh. 14:17,26; 15:26; 16:13). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”.
■ **“Mənim barəmdə şəhadət edəcək”** Ruhun vəzifəsi, İsayə və təlimlərinə şəhadət etməkdir (müq. et. Yəh. 14:26; 16:13-15; 1Yəh. 5:7).

15:27 “Siz də şəhadət edəcəksiniz” Buradakı “siz də” emfatikdir. Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bu, yer üzündə İsanın yanında olan Əhdi-Cədid müəlliflərinə (yəni həvarilərə və dostlarına) aiddir (müq. et. Luka 24:48). Bax: Xüsusi mövzu: “İsa barədə şəhadət edənlər” və Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Ruhun bir şəxs olması”.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. “Qalmaq” nə mənaya gəlir?
2. “Meynədə qalmayan” bir imanlının aqibəti nə olur? “Bəhrə verməyən” imanlının aqibəti nə olur?
3. Həqiqi şagirdin əlamətlərini sadalayın.
4. Əgər əzab-əziyyət məsihçilər üçün normaldırsa, bu bizim üçün nə deməkdir?
5. Yəh. 15:16-nı öz sözlərinizlə izah edin.

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 16-cı fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Dünyanın nifrəti (15:18-16:4a)	Gələcək rədd edilmə (15:26-16:4)	Məsihinin dünya ilə münasibəti 16:1-4a	(15:18-16:4a)	Şagirdlər və dünya (15:18-16:4a)
Ruhun işi 16:4b-11	Ruhun işi 16:5-15	16:4b-11	Ruhun işi 16:4b-11	Parakletin gəlişi 16:4b-15
16:12-15 Kədər sevincə dönəcək	Kədər sevincə dönəcək	16:12-15	16:12-15 Qəm-qüssə və şadlıq	İsa çox tezliklə qayıdacaq
16:16-24	16:16-24	16:16-24	16:16 16:17-18 16:19-22 16:23-24	16:16 16:17-28
Mən qalib gəldim 16:25-33	İsa Məsih dünyaya qalib gəldi 16:25-33	16:25-28 16:29-33	Dünya üzərində qələbə 16:25-28 16:29-30 16:31-33	16:29-33

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

YƏH. 16:1-33-ÜN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Ədəbi kontekst, Yəh. 15:18-dən Yəh. 16:4a-ya qədərdir. Kitabın fəsillərə bölünməsi Allahdan ilham almış deyildir və ayələrə, paraqraflara bölünmə, (böyük hərflər və punktuasiya kimi) sonradan əlavə edilmişdir.
- B. Yəh. 16:8-11-də Müqəddəs Ruhun ruhən həlak olanlarda, Yəh. 16:12-15-də isə xilas olanlarda necə işlədiyindən bəhs olunur. Samuel C. Mikolaski (Samuel J. Mikolaski), “Geniş izahlı Müqəddəs Kitab Təfsiri” 1-ci Cildə (*The Exposition Bible Commentary*, Vol. 1) yer alan “Əhdi-Cədid teologiyası” (“The Theology of the New Testament”) məqaləsində Əhdi-Cədidə Müqəddəs Ruhun fəaliyyətini çox maraqlı şəkildə xülasə etmişdir:

“Əhdi-Cədidin təqdis edilmə doktrini saleh sayılma ilə sıx bağlı olsa da, ondan fərqlənir. Təqdis edilmə, Əhdi-Ətiqədəki kimi, ilk növbədə Allahın müqəddəsliyinə, yəni hər şeydən ayrı və üstün olmasına, ikinci növbədə isə Allaha bənzər mənəvi keyfiyyətə və münasibətə işarə edir. Təqdis edilmə, insanı Məsihlə birləşdirən, onun həyatını ruhən yeniləyən Müqəddəs Ruhun işidir. Əhdi-Cədidə vacib şərtlər kimi Ruhda vəftiz (1Kor. 12:13), Ruhla möhürlənmə (Ef. 1:13, 14; 4:30), Ruhun insanın içində yaşaması (Yəh. 14:17; Rom. 5:5; 8:9-11; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Tim. 1:14), Ruhun ona öyrətməsi (Yəh. 14:26; 16:12-15), Ruhla dolması (Ef. 5:18) və Ruhun səmərəsi (Qal. 5:22,23) yer alır. Təqdis olunma, Allahın önündə bir mövqə olan saleh sayılma ilə əlaqəlidir (İbr. 10:10) və yeni ideala doğru təkmilləşmə olaraq düşünülə bilər” (s. 474).

C. Yəh. 13:36; 14:5, 8 və 22-dəki kimi, Yəh. 16:17-də də həvarilərin daha bir sualı yer alır.

D. Çoxlarının fikrincə, Yəh. 14:31-dəki “qalxın buradan gedək”, 18:1 ilə birgə götürüldükdə onu göstərir ki, İsanın 15-17-ci fəsillərdəki nitqləri yuxarıdakı otaqda deyil, Getsamani yolunda, məbəddən və Yerusəlim küçələrindən keçərkən baş vermişdir.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:1-4

¹Büdrəməyəsiz deyə bunları sizə söylədim. ²Sizi sinaqoqlardan qovacaqlar. Hətta o zaman gəlir ki, sizi öldürən hər kəs Allaha xidmət etdiyini zənn edəcək. ³Onlar bunları edəcəklər, çünki nə Atanı, nə də Məni tanıdılar. ⁴İndi bu şeyləri sizə bildirdim ki, vaxtı gələndə sizə söylədiyimi yada salasınız. Əvvəldən bunları sizə söyləmədim, çünki sizinlə birlikdə idim.

16:1

NASB “büdrəməkdən qorunasınız deyə”

NKJV “büdrəməyəsiz deyə”

NRSV “sizi büdrəməkdən qorumaq üçün”

TEV “imanınızdan əl çəkməyəsiz deyə”

NJB “yıxılmayasınız deyə”

Yunanca *skandalizō* sözü (BAGD 752, burada AORİST MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏ) ilkin olaraq heyvan ovlamaq üçün yem ilə qurulan tələ mənasında işlənmişdir. “Yıxılmaq”, “imandan büdrəmək”, “atıb getmək” olaraq tərcümə olunmuş bu söz (bax: Mat. 13:21; 24:10; Mark 4:17; 14:27,29), burada məcazi mənada başqa yəhudilərin, hətta dini rəhbərlərin kinli hərəkətləri səbəbilə imanlıların qəflətən çətin vəziyyətə düşməməsini bildirir.

16:2 “Sizi sinaqoqlardan qovacaqlar” Yəhudilikdən kənarlaşdırılacaqları nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 9:22,34; 12:42).

Yəhudilikdən kənarlaşdırma qaydaları barədə bilmədiyimiz çox şeylər vardır. Sinaqoqdan müvəqqəti və ya daimi olaraq xaric edilmək mümkün idi. Daha sonra, b.e. 70-ci ildə Filistinin Yavne şəhərində rəbbilər məsihçiləri sinaqoq ibadətindən kənarlaşdırmaq üçün Məsihə dair “lənət andı” yaradıblar. Bu, Məsihin ardıcıllarının yerli yəhudi sinaqoqlarından qəti olaraq ayrılmasına səbəb olmuşdur.

■ **“sizi öldürən hər kəs Allaha xidmət etdiyini zənn edəcək”** Yəhudi başçıları məhz bunu zənn edirdi (müq. et. Yeş. 66:5; Mat. 5:10-12; 10:32). Tarsuslu Şaul (Paul) belə yanlış dindar canfəşanlığının yaxşı bir nümunəsidir (müq. et. Həv. 26:9-11; Qal. 1:13-14).

16:3 “Onlar bunları edəcəklər” Özünü səmimi olaraq Allaha həsr etmək yetərli deyildir. Şər, səhv hərəkət və fanatizm tez-tez Allahın adı ilə baş verir.

■ **“çünkü nə Atanı, nə də Məni tanıdılar”** “tanımaq” sözü Əhdi-Ətiqdəki mənada yaxın şəxsi münasibəti bildirir (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5). İsanı rədd etmənin əslində Allahı rədd etmək mənasına gəlidiyi, olduqca ciddi bir bəyanatdır (müq. et. Yəh. 8:19; 15:21; 1Yəh. 5:9-12).

Yəhya dünyanın ruhani korluğundan, cahilliyindən tez-tez bəhs edir (müq. et. Yəhya 1:10; 8:19,55; 15:21; 16:3; 17:25). Lakin Oğul dünyanı xilas etmək məqsədilə gəlib (bax: Yəh. 3:16), belə ki, Atanı tanıtsın və dünya Onu Məsih vasitəsilə tanınsın (bax: Yəh. 17:23).

16:4 İsanın gələcəyə dair bu sözləri, təqib olunan, rədd edilən şagirdləri imana və inama təşviq etməyə xidmət edirdi (müq. et. Yəh. 13:19; 14:29).

“Əvvəldən” deyildikdə İsanın ictimai xidməti və On İki şagirdin xüsusi şəkildə çağırılması nəzərdə tutulur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:5-11

5İndi isə Məni Göndərənün yanına gedirəm və heç biriniz Məndən **“Hara gedirsən?”** deyə soruşmur. **6**Amma sizə bu şeyləri söylədiyim üçün ürəyiniz kədərlə doldu. **7**Bununla belə, Mən sizə həqiqəti söyləyirəm: Mənim getməyim sizin xeyrinizədir. Çünki getməsəm, Vəsətətçi yanınıza gəlməz, amma getsəm, Onu sizə göndərəcəyəm. **8**O gələndə günah, salehlik və mühakimə barədə dünyanı ifşa edəcək: **9**günah barədə, çünki Mənə iman etmirlər; **10**salehlik barədə, çünki Atanın yanına gedirəm və daha Məni görməyəcəksiniz; **11**mühakimə barədə, çünki bu dünyanın hökmdarı mühakimə olunub.

16:5 **“heç biriniz Məndən “Hara gedirsən?” deyə soruşmur”** Yəh. 13:36-da Peter elə bil məhz bunu soruşmuşdu, ancaq o vaxt İsanın onlardan ayrılacağı düşüncəsi və onların başına nə gələcək sualı onlara əziyyət verirdi (müq. et. Yəh. 16:6). Yəh. 14:1-3, İsanın göyə qaldırılmasına aiddir (müq. et. Həv. 1:9-11).

Burada yada salmalıyıq ki, Müjdələr İsanın dediklərini hərfi-hərfinə, sözbəsöz çatdırmaz. Müjdələr, illər sonra teoloji məqsədlə yazılmış xülasələrdir. Müjdələrin müəllifləri ilahi ilhamla İsanın sözlərini seçməkdə və münasib surətdə çatdırmaqda azad idilər (Bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” - Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*). Ancaq onların İsanın dilinə istədikləri sözləri qoymağa haqları olduğuna inanmıram. Müjdələr arasındakı fərqlərin əksəriyyətini yəqin ki onunla izah etmək olar ki, hər müəllif İsanın sözlərini, təlimlərini və işlərini öz hədəf oxucu kütləsinə görə teoloji baxımdan təşkil edib.

16:6 **“ürəyiniz kədərlə doldu”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Yuxarı otaqda yaşananlar kədərləndirici olub (müq. et. Yəh. 14:1; 16:6,22). “Ürək” sözü ibrani mənasında işlənir və bütöv şəxsiyyəti – zehni, hissləri və iradəni bildirir. Bax: Xüsusi mövzu: “Ürək”.

16:7 **“Mənim getməyim sizin xeyrinizədir”** İsanın fiziki bədəni bir anda tək-cə bir yerdə ola bilərdi, buna görə də Onun bütün şagirdlərinə təlim öyrətmə və xidmət etmə qabiliyyəti məhdud idi. Bundan əlavə, İsa yer üzündəki həyatında başlıca olaraq İsrail xalqı ilə məşğul olub (müq. et. Mat. 10:6; 15:24). Müqəddəs Ruhun gəlməsi ilə daha geniş xidmətə yol açan yeni dövr başlayacaq idi (müq. et. Ef. 2:11-3:13).

“Xeyrinizə” sözü “yaxşı, uyğun” mənasına gəlir və həmçinin Yəh. 11:50 və 18:14-də İsanın ölümü ilə bağlı olaraq işlənmişdir. “Getməyim” sözü, güman ki, İsanın son həftəsinin bütün olaylarını əhatə edir.

■ **“Çünki getməsəm, Vəsətətçi yanınıza gəlməz”** Bu ayədə potensial hərəkəti bildirən iki ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ yer alır. Ruhun doluluğunun gəlməsi üçün İsanın getməsi vacib idi! *Paracletos* termini “vəsətətçi”, “təsəlliverici” və ya “köməkçi” olaraq tərcümə oluna bilər (müq. et. Yəh. 14:16, 26; 15:26, Yəh. 14:16-da daha dolğun qeydə baxın). Yunan ədəbiyyatında yardıma çağırılan vəkil mənasında işlənən bu sözə İncildə yalnız Yəhyanın yazılarında rast gəlinir. Yəh. 16:8-11-də dünyanı ittiham edən şəxs kimi çıxış edən Ruh, Yəh. 16:12-15-də imanlıları müdafiə edən vəkil kimi çıxış edir.

Eyni söz *paracletos*, 1Yəh. 2:1-də Oğula dair işlənmişdir. Bu yunan sözünün kökü həmçinin “təsəlli” olaraq tərcümə oluna bilər və 2Kor. 1:3-11-də Ataya dair məhz bu mənada işlənmişdir.

■ **“Onu sizə göndərəcəyəm”** Ruh həm Atadan, həm də Oğuldan gəlir (müq. et. Yəh. 14:26).

16:8 “O gələndə günah, salehlik və mühakimə barədə dünyanı ifşa edəcək” Diqqət yetirin ki, Ruhun şəhadət etdiyi sahələrin hər üçü (günah, salehlik, mühakimə) bəşəriyyətin acizliyinə və İsa Məsihin xilasına aiddir. “İfşa” sözü “istintaq, sorğu-sual” mənasına gələn bir hüquqi termin idi.

C.B. Kernin “Müqəddəs Kitabın dili və simvolikası” (G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, s. 159) əsərində bu üç sahənin maraqlı şərhini vermişdir. Müqəddəs Ruh dünyanı

1. İsanı yanlış yerə mühakimə və edam etdiyinə
2. günahın mənasını yanlış anladığına
3. salehliyin mənasını yanlış anladığına
4. mühakimənin mənasını yanlış anladığına inandıracaqdır.

Bu halda Ruh, İsanın şəxsiyyəti vasitəsilə Müjdəni tam şəkildə açıqlayır. İnsanlar öz dindarlıqları ilə xilas ola bilməzlər. İsanı rədd edən hər kəs mühakimə olunacaq! “Günah” imansızlıqdır! İsa, Allahla yaşamaq üçün yeganə yoldur!

“Dünya” deyildikdə Allahdan kənarında təşkil olunmuş və fəaliyyət göstərən günaha batmış insan cəmiyyəti nəzərdə tutulur. Bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos* (dünya)”.

16:9 “günah barədə, çünki Mənə iman etmirlər” Müjdə, bəşəriyyətin günahkarlığının, Allahın salehliyinə ehtiyacının dərk edilməsindən başlayır (müq. et. Rom. 3:9-18,23; 6:23; Ef. 2:1-3). İnsanın xilas olmasının “əsas” maneəsi günah deyil, İsa Məsihin işinə və şəxsiyyətinə iman etməməsidir (müq. et. Yəh. 3:6-21; 8:24,26). “İman” sözünün koqnitiv və emosional cəhətləri də var, lakin iman hər şeydən əvvəl iradədən irəli gəlir (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”). Əsas mühüm olan, imanlının layiq və ya uğurlu olması deyil, Allahın Məsihdə verdiyi vədlərinə iman edərək tövbə etməsidir (müq. et. Rom. 3:21-30).

16:10 “salehlik barədə” Bu ifadə,

1. Məsihin Qolqotada tamamlayacağı xilasa və ölümdən dirilməyinə (bax: Yəh. 16:10)
2. Məsihdən kənarında ola-ola Allahla düzgün münasibətdə olduqlarını düşünənlərə (halbuki həqiqətdə, Məsihin göyə qaldırılmasından görüldüyü kimi, yalnız Məsih Allahla düzgün münasibətdə idi) aid ola bilər.

16:11 “mühakimə barədə, çünki bu dünyanın hökmdarı mühakimə olunub” Həm günaha batmış mələklərin, həm də günahkar insanların saleh Allahın önündə duracaqları gün gələcəkdir (müq. et. Fil. 2:9-11). Şeytan bu dünyada hələ də böyük qüdrətə sahib olmasına (müq. et. Yəh. 12:31; 14:30; 2Kor. 4:4; Ef. 2:2; 1Yəh. 5:19) baxmayaraq, artıq məğlub edilmiş düşməndir (BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASI). Şeytanın övladları (müq. et. Yəh. 8:44; Mat. 13:38; 1Yəh. 3:8-10) Allahın qəzəbinə uğrayacaqlar!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:12-15

¹²Hələ sizə söylənəcək çoxlu sözüm var, amma indi bunlar ağılınıza sığmaz. ¹³Lakin O – həqiqət Ruhunu gələndə sizə hər həqiqətə yol göstərəcək. Çünki heç nəyi Özündən söyləməyəcək, nə eşidirsə, onu söyləyəcək və gələcəyi sizə bildirəcək. ¹⁴O Məni izzətləndirəcək, çünki Mənim olandan götürüb sizə bildirəcək. ¹⁵Atanın hər nəyi varsa, Mənimdir. Buna görə də “Mənim olandan götürüb sizə bildirəcək” söylədim.

16:12 “indi bunlar ağılınıza sığmaz” Hərfi tərcüməsi: “indi bunlara dözə bilmirsiniz”. Burada işlənən “dözmək” feili həmçinin bir heyvanın yük daşmasına dair işlənir. Onların anlaya bilmədikləri bəzi şeylər bunlar idi:

1. Məsihin əzabı
2. Məsihin dirilməsi
3. imanlılar cəmiyyətinin dünyadakı missiyası

Müasir oxucular yadda saxlamalıdır ki, Məsihin həyatı çox cəhətdən keçid dövrünü təşkil edir. İsanın dirildəndən sonra dəfələrlə züfur etməsindən və Müqəddəs Ruhun Əllinci Gün bayramında doluluğu ilə gəlməsindən əvvəl həvarilər çox şey anlamazdı.

Ancaq onu da yadda saxlamalıyıq ki, Müjdələr illər sonra teoloji məqsədlə konkret hədəf oxucu kütlələri üçün yazılmışdır. Buna görə də Müjdələrdə daha yetkin teologiya əksini tapır.

16:13 “həqiqət Ruhu” Həqiqət (*alētheia*) ilk əvvəl Əhdi-Ətiqdəki kimi sədaqət, etibarlılıq mənasında işlənir, doğruluq mənası isə ikinci plandadır. İsa Yəh. 14:6-da “Həqiqət Mənəm” dedi. Müqəddəs Ruhun bu adı İsanı tanıdan şəxs olaraq rolunu vurğulayır (müq. et. Yəh. 14:17,26; 15:26; 16:13-14; 1Yəh. 4:6; 5:7). Yəh. 6:55-dəki qeydə bax.

■ **“sizə hər həqiqətə yol göstərəcək”** Hər mövzuya dair mütləq həqiqətdən deyil, yalnız ruhani həqiqətdən və İsanın təlimlərindən bəhs olunur. Burada əsas etibarilə Əhdi-Cədidin müəlliflərinin Allahdan ilham alması nəzərdə tutulur. Ruh misilsiz və səlahiyyətli (Allahdan ilham almış) bir şəkildə onlara yol göstərmiş. Bundan əlavə, Ruhun gələcək oxucuları nurlandırması, onlara Müjdənin həqiqətlərinə yol göstərməsi nəzərdə tutulur. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Ruhun bir şəxs olması”.

XÜSUSİ MÖVZU: “NURLANDIRMA”

■ **“Çünki heç nəyi Özündən söyləməyəcək, nə əsədirsə, onu söyləyəcək və gələcəyi sizə bildirəcək”** Ruhun bildirəcəyi gələcək, İsanın Qolqotadakı ölümü, dirilməsi, göyə qaldırılması və Ruhun Əllinci Gündəki gəlişidir. Peyğəmbərlik və ya gələcəkdən xəbər vermə nəzərdə tutulmur (məs. Aqab, Həv. 21:10, bax: Xüsusi mövzu: “Peyğəmbərlik (Əhdi-Cədid)”.

İsa kimi Ruh da Atadan gələn həqiqəti qəbul edib imanlılara çatdıracaq. Nəinki Ruhun öyrətdiyi təlimin məzmunu, həm də Onun öyrətmə üsulu Atadan gəlir (yəni şəxsidir, bax Xüsusi mövzu: “Üçlük”). Ata, rolunu baxımından üstündür (müq. et. 1Kor. 15:27-28).

16:14-15 “O Məni izzətləndirəcək, çünki Mənim olandan götürüb sizə bildirəcək” Ruhun başlıca işi Məsih İsanı ucaltmaq və anlatmaqdır (müq. et. Yəh. 16:15). Ruh əsla Özünə diqqəti cəlb etməz, həmişə İsayə diqqəti cəlb edər (müq. et. Yəh. 14:26).

■ **“Atanın hər nəyi varsa, Mənimdir”** Bu heyratverici bəyanat (müq. et. Yəh. 3:35; 5:20; 13:3; 17:10; Mat. 11:27), Mat. 28:18; Ef. 1:20-22; Kol. 2:10 və 1Pet. 3:22-yə bənzəyir.

Müqəddəs Üçlükdə qeyri-bərabərlik yoxdur, rolların nizamı vardır. İsa Atanı əks etdirdiyi kimi, Ruh İsanı əks etdirir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:16-24

¹⁶Az bir müddətdən sonra Məni artıq görməyəcəksiniz, az bir müddətdən də sonra Məni yenə görəəcəksiniz» ¹⁷O vaxt İsanın bəzi şagirdləri bir-birinə dedilər: «“Az bir müddətdən sonra Məni görməyəcəksiniz, az bir müddətdən də sonra yenə görəəcəksiniz” və “çünki Atanın yanına gedirəm” sözlərinin mənası nədir?» ¹⁸Öz aralarında soruşurdular: «Söylədiyini “az bir müddət” nə deməkdir? Nə dediyini anlamırıq». ¹⁹İsa Ondan soruşmaq istədiklərini bilib onlara dedi: «“Az bir müddətdən sonra Məni görməyəcəksiniz, az bir müddətdən də sonra yenə görəəcəksiniz” sözüm barədəmi bir-birinizdən soruşursunuz? ²⁰Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: siz ağlayıb nalə çəkəcəksiniz, dünya isə sevinəcək; siz kədərlənəcəksiniz, amma kədəriniz sevincə dönəcək. ²¹Qadın doğuş zamanı kədərlənər, çünki vaxtı çatıb. Amma uşağı doğandan sonra dünyaya bir insan gətirməyinin sevincinə görə çəkdiyi ağrını yaddan çıxarar. ²²Beləcə siz də indi kədərlisiniz. Lakin Mən sizi yenə görəəcəyəm, onda ürəyiniz sevinəcək və heç kəs sevincinizi sizdən ala bilməyəcək. ²³O gün Məndən heç nə soruşmayacaqsınız. Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm: Mənim adımla Atadan nə diləyirsinizsə, O sizə verəcək. ²⁴İndiyə qədər Mənim adımla heç nə diləmədiniz. Diləyin, alacaqsınız, ta ki sevinciniz kamil olsun.

16:16 “Az bir müddət” Bu ifadəyə Yəhyanın Müjdəsində tez-tez rast gəlinir (müq. et. Yəh. 7:33; 12:35; 13:33; 14:19). Bu idiomun mənası barədə bir neçə fərziyyə vardır.

1. İsanın dirilməsindən sonrakı zühur etmə olayları
2. İsanın ikinci gəlişi
3. İsanın Müqəddəs Ruhda və Onun vasitəsilə gəlməsi nəzərdə tutulur.

Kontekstə baxanda, 1-ci variantın yeganə mümkün variant olduğu aşkara çıxır (müq. et. Yəh. 16:22). İsanın bu sözləri şagirdlərini çaşdırıb (müq. et. Yəh. 16:17-18).

16:17 “O vaxt İsanın bəzi şagirdləri bir-birinə dedilər” Onların sualı, Yəh. 13:36; 14:5,8,22-dəki suallar kimidir. İsa onları inandırmaq və Özünü tanımaq üçün bu suallardan istifadə edib. Həqiqəti öyrətmək üçün bu kimi dialoqlardan istifadə, Yəhya üçün səciyyəvidir. Yəhyanın Müjdəsində İsa ilə və ya İsa haqqında iyirmi yeddi söhbət vardır. Bu Müjdənin başqa bir xüsusiyyəti, İsanın dinləyicilərinin Onun sözlərini anlamadıklarını göstərməsidir (müq. et. Yəh. 16:18). İsa yuxarıdandır, onlarsa aşağıdandırlar.

■ **“və "çünkü Atanın yanına gedirəm”** İsa bunu Yəh. 16:5-də demişdir, necə ki Yəh. 16:16-da “az bir müddətdən sonra” frazasını demişdir. Bu bir anlamda Məsihə dair konkret bir ifadədir (müq. et. Yəh. 13:1,3; 16:28; 17:24).

■ **“görməyəcəksiniz... görəcəksiniz”** Yəh. 16:16 və 17-də “görmək” olaraq tərcümə olunmuş iki fərqli söz, görüldüyü kimi, sinonimdir. Əgər həqiqətən sinonimdirsə, onda söhbət təkcə bir müddətdən, çox güman ki, İsanın çarxında öldüyü andan tutmuş dirildiyi səhərə qədərki müddətdən gedir.

Bəziləri düşünür ki, bu iki FEİL və iki İFADƏ “fiziki” görməni və “ruhani” görməni bildirir və beləcə (1) Qolqotadan tutmuş dirilmə səhərinə qədərki müddətə və ya (2) Məsihin göyə qaldırılmasından tutmuş ikinci gəlişinə qədərki müddətə işarə edir.

Birinci FEİLİN (*theōreō*) həm Yəh. 16:16-da, həm də Yəh. 16:17-də İNDİKİ ZAMANDA olması və ikincisinin (*horaō*) həm Yəh. 16:16-da, həm də Yəh. 16:17-də GƏLƏCƏK ZAMANDA olması, bunların sinonim olduğu qənaətini əsaslandırır.

16:18 “Öz aralarında soruşurdular” Bu BİTMƏMİŞ ZAMAN (1) təkrar-təkrar soruşduqları və ya (2) soruşmağa başladıkları mənasına gələ bilər.

■ **“Söylədiyini "az bir müddət" nə deməkdir?”** İsa ilə olanlar, İsanı eşidənlər və möcüzələrini görənlər Onu həmişə anlamayıblar (müq. et. Yəh. 8:27,43; 10:6; 12:16; 18:4). Anlamaları, Ruhun xidməti ilə asanlaşacaqdır.

16:19 “İsa Ondan soruşmaq istədiklərini bilib” İsa çox vaxt insanların fikirlərini bilirdi (müq. et. Yəh. 2:25; 6:61,64; 13:11). Bu Onun (1) ilahi təbiəti sayəsindəmi, (2) insanları və vəziyyətləri mükəmməl anlaması sayəsindəmi, yoxsa (3) həm təbiəti, həm də anlaması sayəsindəmi olub? Cavab vermək çətinidir.

16:20 “Doğrusunu, doğrusunu sizə deyirəm” Bu ifadə hərfbəhərff “Amin! Amin!” deməkdir (bax: Xüsusi mövzu: “Amin”). “Amin” Əhdi-Ətiqdə (*aman, emeth, emunah*) “iman” mənasını daşıyan bir termindir (müq. et. Hab. 2:4). Mənşəyi “möhkəm olmaq”, “əmin olmaq” mənasına gəlir. Zamanla məcazi olaraq Allahın sədaqəti mənasında istifadə olunmağa başlayan bu söz Müqəddəs Kitabda iman/sədaqət anlayışının əsasını təşkil etmişdir. Bu termini cümlənin başında işlədən yeganə şəxs İsa olub və bununla təxminən belə mənanı ifadə edib: “Dediyim söz çox mühüm və etibarlıdır, diqqətlə qulaq asın!”

■ **“siz ağlayıb nalə çəkəcəksiniz”** Yəhudilərin yas adətlərinə xas olan səs-küylü və həyəcanlı kədərlənmə nəzərdə tutulub (müq. et. Yəh. 11:31,33; 20:11). İsa şagirdlərin kədərlənməsindən danışarkən üç dəfə emfatik CƏM ŞƏKİLDƏ “siz” deyib (Yəh. 16:20 [iki dəfə] və Yəh. 16:22). Rəhbərliyin mənası

1. xidmətçilikdir
2. dünya tərəfindən rədd edilməkdir
3. rəhbər kimi təqib olunmaqdır

■ **“siz kədərlənəcəksiniz, amma kədəriniz sevincə dönəcək”** Çətin halda olan, anlamayan şagirdlər üçün bu, nə qədər böyük bir vəd idi! İsanın ən yaxın şagirdlərinə vəd etdiyi hər şey, dirilməsindən sonra onlara ilk dəfə yuxarı otaqda zühur etdiyi vaxt yerinə yetmişdir.

1. İsanın onları tərk etməyəcəyi (bax: Yəh. 14:18; 16:16,19; 20:19)
2. İsanın onların yanına gələcəyi (bax: Yəh. 14:18; 16:16,19; 20:19)
3. İsanın onlara sülh verəcəyi (bax: Yəh. 16:22; 20:19)
4. İsanın onlara Ruhunu verəcəyi (bax: Yəh. 15:26; 20:22)

16:21 “Qadın doğuş zamanı” Uşaq doğan qadın metaforası Əhdi-Ətiqdə və Əhdi-Cədidə geniş istifadə olunub. Adətən doğuşun qəfildən başlaması və ya qaçılmaz olması vurğulanır, lakin burada qadının doğuşdan əvvəl və

sonra hiss etdikləri ön plana çəkilir. Bu metafora çox vaxt yeni dövrün “doğuş sancıları” ilə əlaqələndirilir (müq. et. Yeş. 26:17-18; 66:7-14; Mark 13:8). İsa məhz bundan bəhs edirdi və məhz buna görə İsa çarmıxa çəkilməmiş, dirilməmiş və göyə qaldırılmamışdan qabaq şagirdlər hələ İsanın sözlərini anlamırdı!

16:23 “O gün” Bu ibrani idiom (uşağın doğuşu kimi, bax: Yəh. 16:21) həmçinin ümumiyyətlə yeni dövrün gəlməsi ilə əlaqəlidir (müq. et. Yəh. 14:20; 16:25,26).

■ **“Məndən heç nə soruşmayacaqsınız”** Bu ayədə iki fərqli söz – “soruşmaq” və “diləmək” – işlənmişdir (bax: Yəh. 16:26). Birincisi “sual vermək” deməkdir (müq. et. Yəh. 16:5,19,30). Bu tərcümə düzgündürsə, İsa onların Yəh. 13-17-də verdikləri bütün suallardan danışdı (müq. et. Yəh. 13:36; 14:5,8,22; 16:17-18). Belə olduqda, ikinci söz bütün suallarına cavab verəcək olan Müqəddəs Ruhun gəlişinə aid ola bilər (müq. et. Yəh. 14:16-31; 15:26-27; 16:1-15).

Bu ifadə bir anlamda Yer. 31:31-34-dəki “yeni əhd” vədini də xatırladır; həmin ayələrdə yeni dövrün gəlməsi ilə bütün imanlıların tam biliyi əldə edəcəyi vəd olunur.

NASB “əgər Mənim adımla Atadan bir şey diləsəniz”

NKJV “Mənim adımla Atadan nə diləsəniz”

NRSV “əgər Atadan mənim adımla bir şey diləsəniz”

TEV “mənim adımla Atadan nə diləsəniz O sizə verəcək”

NJB “Atadan dilədiyiniz hər şeyi O sizə mənim adımla bəxş edəcək”

Bu, ŞƏRT CÜMLƏSİ deyil, QEYRİ-MÜƏYYƏN NİSBİ BUDAQ CÜMLƏSİDİR. Anlamaq lazımdır ki, İsanın adı ilə diləmək, sadəcə olaraq dualarımızı formal sözlərlə bitirmək deyil, İsa Məsihin iradəsinə, düşüncəsinə və xasiyyətinə görə dua etmək deməkdir (bax: 1Yəh. 5:13). Yəh. 15:16-dəki qeydə bax. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “DUA – QEYRİ-MƏHDUD VƏ EYNİ ZAMANDA MƏHDUD”.

“Mənim adımla” ifadəsi ilə bağlı əlyazma fərqləri mövcuddur. Bu ifadə “diləmək”, “vermək” sözünə, yoxsa hər ikisinə aiddir? Dua kontekstində olduğuna görə bu ifadə yəqin ki “diləmək” sözünə aiddir, lakin gerçəklərdə Atadan olan hər şey İsanın vasitəsilə gəlir (“Mənim adım” müq. et. Yəh. 14:13,14; 16:15,24,26). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “RƏBBİN ADI”.

16:24 “Diləyin, alacaqsınız” “Diləyin”, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. İmanlıların dualarının təkidli və davamlı olduğu vurğulanır. Bir anlamda imanlılar bircə dəfə diləyib inanmalıdırlar, lakin digər anlamda dua Allahla davamlı ünsiyyət və Allaha inam olduğu üçün diləməyə davam etməliyik (müq. et. Mat. 7:7-8; Luka 11:5-13; 18:1-8).

■ **“ta ki sevinciniz kamil olsun”** Bu PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR (müq. et. 1Yəh. 1:4). Cavablanmış dua bizə sevinc verir! Sevinc İsanın ardıcılığının bir xüsusiyyətidir (müq. et. Yəh. 15:11; 16:20,21,24; 17:13).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:25-28

²⁵Sizə bu şeyləri məsəllərlə söylədim. İndi elə bir zaman gəlir ki, daha məsəllərlə sizinlə danışmayacağam, amma Ata barədə sizə açıq danışacağam. ²⁶O gün siz Mənim adımla diləyəcəksiniz. Mən sizin barənizdə Atadan bir şey xahiş edəcəyimi söyləmirəm. ²⁷Axı Ata Özü sizi sevir, çünki siz Məni sevdiniz və Mənim Allahın yanından gəldiyimə inandınız. ²⁸Atanın yanından dünyaya gəldim, yenə dünyanı tərk edib Atanın yanına gedirəm».

16:25 “məsəllərlə” İsanın təlimləri insanlara iki cəhətdən təsir edir: (1) dərrakəni açır və (2) dərrakəni bağlayır (müq. et. Mark 4:10-11; Yeş. 6:9-10; Yer. 5:21). Dinləyicinin dərrakəsinin açılması yaxud bağlanması ürəyindən asılıdır. Bununla belə, xilas olanlar belə İsanın əzab həftəsindən (çarmıxa çəkilməsi, dirilməsi, zühur etmələri, göyə qaldırılması) və Əllinci Gün bayramından əvvəl bəzi həqiqətləri dərk etməyə qadir deyil idi.

İsanın dirilməsindən sonra Xamma yolunda iki şagirdə zühur etməsi əhvalatı (bax: Luka 24:13-35), İsanın həvarilərə necə təlim öyrətdiyi barədə təsəvvür yaratmaqda kömək edə bilər (bax: Yəh. 16:25-27,29). İsa dirildəndən sonra şagirdlərə zühur edəndə Əhdi-Ətiqin Ona necə işarə etdiyini şəxsən Özü izah etmişdir. Bu,

Peterin Həvarilərin İşlərindəki vəzinə zəmin hazırlayıb (*keriqma*, bax: Xüsusi mövzu: “Erkən imanlılar cəmiyyətinin keriqması”).

■ **“sizə açıq danışacağam”** Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsərət (*parrhēsia*)”.

16:26 “O gün siz Mənim adıyla diləyəcəksiniz. Mən sizin barənizdə Atadan bir şey xahiş edəcəyimi söyləmirəm” Bu ayə, önəmli bir həqiqəti öyrədir. Müasir imanlıların çoxu Allaha birbaşa yaxınlaşa bilməyəcəyini hiss edir. Lakin Müqəddəs Kitab öyrədir ki,

1. Ruh imanlılar üçün dua edir (bax: Rom. 8:26-27)
2. Oğul imanlılar üçün vəsatət edir (1Yəh. 2:1)
3. imanlılar Məsih sayəsində duada birbaşa Allaha yaxınlaşa bilirlər

16:27 “Axı Ata Özü sizi sevir” “Sevir” olaraq tərcümə olunmuş *phileō* sözü həmçinin Yəh. 5:20-də Atanın İsanı sevməsi mənasında işlənib. Bu, Yəh. 3:16-ya (oradakı “sevdi” *agapaō*-dur) qüvvət verən əzəmətli sözdür. İsa, bizə qarşı sevgisiz olan bir Allahı sakitləşdirməyə məcbur olmamışdır! Allah, sevən Atadır; İsa, Özünün və Atanın xilas məqsədini həyata keçirmək üçün Ata ilə birgə işləyir!

NASB “Atadan”
NKJV, NRSV,
TEV, NJB “Allahdan”

İki yunanca əlyazma variantı mövcuddur: (1) “Allah” və ya “Ata” və (2) artiklli və ya artiklsiz. Artiklsiz “Allah” MSS P⁵, x², A və N əlyazmalarında, artiklli “Allah” isə MSS C³ və W-da yer alır. Bu, daha çətin və qeyri-adi şəkildə qurulmuş bir ifadə kimi görünür. Mətn tənqidçiliyinin (Bax: Xüsusi mövzu: “Mətn tənqidçiliyi”) əsas prinsiplərindən biri budur ki, ən çətin və ya qeyri-adi şəkildə qurulmuş ifadənin orijinal olması ehtimalı daha çoxdur, çünki mətni köçürənlər adətən məhz belə mətnləri dəyişdirməyə meylli idi. Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyətlərinin “Yunanca Əhdi-Cədid” nəşrində bu yer “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirilir (qərar vermək çətinidir). Ancaq artiklsiz “Ata” x¹-də və artiklli “Ata” B, C*, D və L-də yer alır. Kontekstə ən çox uyğun gələn odur.

■ **“çünkü siz Məni sevdiniz və Mənim Allahın yanından gəldiyimə inandınız”** Bunların ikisi BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. İsayə olan məhəbbət və inam Ata ilə ünsiyyətə zəmin hazırlayıb. Barkli Nyumen və Yucen Naydanın “Yəhya'nın Müjdəsinə dair tərcüməçinin sorğu kitabçası”nda (Barclay Newman and Eugene Nida, *A Translator's Handbook on the Gospel of John*) maraqlı bir fikir irəli sürülmüşdür:

“Bu bəyanatlar göstərir ki, Yəhya üçün sevgi, əməl və iman anlayışları sadəcə olaraq bir insanın Oğul ilə əlaqəsini ifadə etməyinin müxtəlif yollarıdır” (s. 518).

“İnandınız” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Yəhya'nın "iman" feilini işlətməsi”.

16:28 “Atanın yanından dünyaya gəldim” Hərfi tərcüməsi: “Atadan çıxıb dünyaya gəldim”. Birinci FEİL AORİST ZAMANINDA, ikincisi isə BİTMİŞ ZAMANDADIR. İsa Bet-Lexemdə anadan olub (bədənə bürünmə) və Onun gəlişinin nəticələri davam edir (yəni “Mən hər gün sizinləyəm”, Mat. 28:20).

İsanın “Atadan çıxması” (müq. et. Yəh. 16:27,30; 8:42; 13:3; 17:8)

1. əzələdən mövcud olmasına
2. ilahiliyinə
3. Atanı tam şəkildə tanımasına
iştirak edir.

■ **“dünyanı tərk edib Atanın yanına gedirəm”** Gələcəkdə İsanın göyə qaldırılması ilə başlayacaq olan “Vəsatətçi”nin xidmətindən və eləcə də İsanın vəsatət xidmətindən bəhs olunur (müq. et. İbr. 7:25; 9:24; 1Yəh. 2:1). İsanın əzələdən mövcud olması Yəh. 1:1-də elan olunmuşdu, bu ayədə isə İsanın izzətə və qüdrətə qayıtması elan olunur (müq. et. Yəh. 17:5,24).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 16:29-33

²⁹ Şagirdləri dedi: «Budur, indi açıq danışırısan, heç bir məsəl söyləmirsən. ³⁰İndi anlayırıq ki, Sən hər şeyi bilirsən və heç kəsin Səndən soruşmasına ehtiyacın yoxdur. Buna görə də Allahdan gəldiyinə inanırıq». ³¹ İsa onlara dedi: «İndi inanırsınızmı? ³²Budur, hər birinizin dağılıb öz evinə gedəcəyiniz və Məni tək qoyacağınız vaxt gəlir və artıq gəlib. Amma Mən tək deyiləm, çünki Ata Mənimlədir. ³³Məndə sülhünüz olsun deyə bunları sizə söylədim. Dünyada əziyyətiniz var, amma cəsarətli olun! Mən dünyaya qalib gəldim».

16:29 “açıq danışırısan” Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”.

16:30 İsanın Öz şagirdlərinin Yəh. 16:19-da nə soruşduqlarına bələd olduğunu anlamaq mühümdür. Onların bu sözlərində hələ kamala çatmamış, böyüyən imanları əks olunur. Onlar çox görüb-əşitmişdilər; bu olay (bax: Yəh. 16:19) həqiqətən onların dərrakəsində mühüm bir dönüş nöqtəsi olubmu? Mənə elə gəlir ki, bu, Peterin xoş niyyətli, amma şişirdilmiş bəyanatlarından biridir (bax: “İyeronimin Müqəddəs Kitab şərh-i” – The Jerome Biblical Commentary, s. 456).

16:31 “İndi inanırsınızmı?” Ya sual, ya da təsdiqedicə ifadə olaraq başa düşülə bilən bu cümlə müasir ingiliscə tərcümələrinin əksəriyyətində sual olaraq tərcümə olunub. Hətta o həlledici dövrdə belə həvarilərin imanı kamil deyil idi. Müasir imanlıların zəif imanı da Allah tərəfindən qəbul olunur, tək onlar özlərinə verilən işığa müvafiq olaraq davranıb, İsanın dediyinə əməl etsinlər. Şagirdlərin iman azlığı daha sonra – İsanın mühakimə olunub çarmıxa çəkilməsi zamanı – aşkara çıxacaq idi.

16:32 “hər birinizin dağılıb öz evinə gedəcəyiniz və Məni tək qoyacağınız vaxt gəlir və artıq gəlib” Göründüyü kimi, İsanın məhkəməsi və çarmıxa çəkilməsi zamanı yanında tək cə Yəhya qalmışdı (müq. et. Mat. 26:31 – Zək. 13:7-dən sitat). Yəh. 21:1-3-dən elə çıxır ki, bir neçə həvari balıqçı peşəsinə qayıtmışdı.

O vaxt insanların dostluğundan məhrum olan İsa (bax: Mat. 26:38,40-41, 43,45), Allahın dostluğundan əsla məhrum olmayıb (bax: Yəh. 8:16,29), yalnız çarmıxa çəkilməsi zamanı dünyanın günahını Öz üzərinə götürəndə Allah Ondan üzünü çevirib (bax: Mat. 27:45-46).

NASB	“öz evinə”
NKJV	“özünükünə”
NRSV	“evinə”
NJB	“öz yoluna”
TEV	“öz evinizə”
REB, NET,	
NIV	“öz evinə”

NKJV-də hərfi tərcümə verilib. İngiliscə tərcümələrin əksəriyyətinə görə, onların evi nəzərdə tutulur. Bultmannın (Bultmann) fikrincə, “mülk” və ya “əmlak” nəzərdə tutulur (“Əhdi-Ətiq teologiya və ekzegezasinin yeni beynəlxalq lüğəti” (NIDOTTE), 2-ci cild, s. 839), və İsa yaradan olaraq göstərilir (bax: Yəh. 1:3; 1Kor. 8:6; Kol. 1:16; İbr. 1:2).

16:33 “Məndə sülhünüz olsun” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR (müq. et. Yəh. 14:27). Həm obyektiv, həm də subyektiv sülh Məsihdə tapılır və saxlanır. Bax: Xüsusi mövzu: “Sülh (müxtəlif mənalar)”.

■ **“dünya”** Yəhya bu kontekstdə “dünya” dedikdə Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyətini nəzərdə tutur. Bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos* (dünya)”.

■ **“əziyyətiniz var”** İsanın üzleşdiyi təqib ilə onlar da üzleşəcəklər (müq. et. Yəh. 15:18-25; Mat. 5:10-12; Həv. 14:22; 1Sal. 3:3). Təqib (*thlipsis*) İsanın həqiqi ardıcılığını aşkara çıxarar.

Vəhy Kitabında “qəzəb” və “təqib” teoloji baxımdan bir-birindən ayırd edilir. Allahın qəzəbi imanlıların üzərinə əsla gəlməz, lakin imanlılar imansızların qəzəbindən əziyyət çəkərlər. Bu dünyanın adamları “dünyanın nuru”na hücum edərək şeytanın övladları olduqlarını göstərirlər (müq. et. Yəh. 1:1-18; 3:17-21)!

■ **“cəsərətli olun”** İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏ olan bu ifadə (müq. et. Mat. 9:2,22; 14:27; Mark 6:50; 10:49; Həv. 23:11), YAHVE-nin Yeşuaya dediyi sözlərə bənzəyir (müq. et. Yeşua 1:6,9,18; 10:25).

■ **“Mən dünyaya qalib gəldim”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İsanın qalib gələcəyi hələ Getsamanidən əvvəl, Qolqotadan əvvəl, hətta boş qəbrindən əvvəl belə qərarlaşdırılmışdı (müq. et. Rom. 8:37; 1Kor. 15:57; 2Kor. 2:14; 4:7-15)! Son nəticədə dualizm yoxdur! Allah hər şeyə nəzarət edir.

İsa Atanı sevməsi və sözünə əməl etməsi ilə dünyaya qalib gəldiyi kimi, imanlılar da Onun vasitəsilə qalib gəlirlər (müq. et. 1Yəh. 2:13-14; 4:4; 5:4-5; Vəhy 3:21; 12:11).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yəh. 15-ci və 16-cı fəsillər arasındakı əlaqə nədən ibarətdir?
2. Yəh. 16:5 ilə əlaqəsində Yəh. 13:36-nı necə başa düşmək olar?
3. Müqəddəs Ruhun həlak olan dünyaya xidməti nədir?
4. Müqəddəs Ruhun imanlılara xidməti nədir?
5. Niyə Yəh. 16:26-27-dəki həqiqətlər müasir konfessional tendensiyalar şəraitində çox vacib və mühümdür?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 17-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsanın duası	İsa Özünə görə dua edir	İsanın Baş Kahin duası	İsa Öz şagirdlərinə görə dua edir	İsanın duası
17:1-5	17:1-5 İsa Öz şagirdlərinə görə dua edir	17:1-5	17:1-5	17:1-23
17:6-19	17:6-19 İsa bütün imanlılara görə dua edir	17:6-19	17:6-8 17:9-19	
17:20-26	17:20-26	17:20-24 17:25-26	17:20-23 17:24-26	17:24-26

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-26-CI AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

A. Tarixi şərait

1. Bu fəsil, İsanın Baş Kahin duasından ibarətdir. İsa
a. Özünə (Yəh. 17:1-5)
b. Öz şagirdlərinə (Yəh. 17:6-19)
c. gələcək ardıcılıqlarına (Yəh. 17:20-26)
görə dua edib.
Duası formal ayrılıq deyil, yaxınlıq və əminlik atmosferində söylənmişdir (bax: Yəh. 16:33).
2. Bu, İsanın yazılmış ən uzun duasıdır.
3. Bu fəslə mövzulara bölmək çətindir, çünki eyni motivlər dəfələrlə təkrarlanır; bu ümumiyyətlə Yəhyanın yazıları üçün səciyyəvidir. Bu dua, təkrarlanan motivlərdən toxunan bir xalçaya bənzəyir. Açar sözlər “izzət”, “vermək”, “tanımaq”, “göndərmək”, “ad”, “dünya” və “bir”dir.
4. Müqəddəs Ruhun bu fəsildə heç adı çəkilməyib və Ruhun Yəh. 14-16-cı fəsillərdə tutduğu mühüm yeri nəzərə alsaq, bu, qeyri-adi haldır.

B. Yəh. 17:6-19-da şagirdlərin xüsusiyyətləri:

1. Onlar seçiliblər
2. Onlar sözünə riayət edirlər
3. Onlar Allahı və Məsihi tanıyırlar
4. Onlar həqiqəti qəbul edirlər
5. İsa onlara görə dua edir
6. Onlar dünyada qalırlar
7. Onlar Rəbbin qüvvəsi ilə qorunurlar
8. Ata və İsa bir olduğu kimi onlar da birdirlər
9. Onlarda Onun sevinci var
10. Onlar bu dünyadan deyillər
11. Onlar həqiqətlə təqdis olunublar
12. İsa göndəriləyi kimi onlar da göndəriləblər
13. Ata İsanı sevdiyi kimi onlar da sevilirlər

C. Yəhyanın Müjdəsində “izzət” termini

1. Septuaqintada (LXX) 25-dən artıq ibrani sözü yunanca *doxa* kəlməsi ilə tərcümə olunub. Başlıca Əhdi-Ətiq termini *kabod* “fərqli”, “çəki”, “ağırlıq”, “layiqlilik”, “ad-san”, “hörmət”, “ehtişam” və “parıltı” mənalarına gəlir.
2. Yunan sözü *doxa* ad-san mənasında “saymaq” FEİLİNDƏN törəyib.
3. Yəhyanın Müjdəsində bu sözün müxtəlif mənə çalarları vardır:
 - a. ilahi izzət (müq. et. Yəh. 17:5,24; 1:14; 12:41; 12:16)
 - b. İsanın əlamətləri, təlimləri və əzab həftəsindəki işləri ilə Atanın tanınması (bax: Yəh. 17:4,10,22; 1:14; 2:11; 7:18; 11:4,40)
 - c. konkret olaraq çarmıx (müq. et. Yəh. 17:1,4; 7:39; 12:23; 13:31-32)Bunlar arasında, sözsüz ki, müəyyən dəyişkənlik vardır. Əsas həqiqət odur ki, görünməz Allah bir insanın (yəni İsa Məsihin) sözləri və əməlləri ilə tanınır.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 17:1-5

¹İsa bunları söylədikdən sonra başını göyə qaldıraraq dedi: «Ey Ata, vaxt gəldi; Öz Oğlunu izzətləndir ki, Oğul da Səni izzətləndirsin. ²Sən Ona bütün bəşər üzərində səlahiyyət verdin ki, Ona verdiyin şəxslərin hamısına əbədi həyat versin. ³Əbədi həyat da budur ki, Səni – yeganə həqiqi Allahı və göndərdiyin İsa Məsihi tanıyırlar. ⁴Mən yerinə yetirməyi tapşıracağın işi tamamlamaqla Səni yer üzündə izzətləndirdim. ⁵Ey Ata, dünya yaranmazdan əvvəl Mən Sənin yanında olarkən malik olduğum izzəti indi Mənə Öz yanında ver.

17:1 “İsa bunları söylədikdən” Yəqin ki, Yəh. 13-16-cı fəsillərdə təsvir olunan yuxarı otaqdakı nitqlər nəzərdə tutulur.

■ **“başını göyə qaldıraraq”** Hərfi tərcüməsi: “gözlərini göyə qaldıraraq”. Yəhudilər adətən əlləri, başı və açıq gözlərini göyə qaldıraraq, elə bil Allahla söhbət edə-edə, dua edərdilər (müq. et. Yəh. 11:41; Mark 7:34; Luka 18:13; Zəb. 123:1). İsa tez-tez dua edirdi. Bu, Lukanın Müjdəsindən açıq-aşkar görünür (3:21; 5:16; 6:12; 9:18, 28; 11:1; 22:41-45; 23:34).

■ **“Ey Ata”** İsa adətən Allaha belə müraciət edərdi (müq. et. Yəh. 11:41; 12:27,28; Mat. 11:25-27; Luka 22:42; 23:34). İsa aramicə danışırdı. Aramicə işlətdiyi *Abba* sözü, bir uşağın evdə ataya müraciət etdiyi “Atacan” kimi bir söz idi (müq. et. Mark 14:36). Bu, İsanın şagirdi olmayan insanlar üçün yəqin ki dəhşət idi!

■ **“vaxt gəldi”** Bu deməkdir ki, İsa Öz xidmətinin məqsədini və vaxtlarını bilirdi (müq. et. Yəh. 2:4; 7:6,8,30; 8:20; 12:23; 13:1). O, gözlənilməyən maneələrlə üzləşməyib.

■ **“Öz Oğlunu izzətləndir”** Bu fraza AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. İsa, Yəhyanın Müjdəsində Öz ölümündən danışarkən həmişə bu kimi ifadələri işlədir (müq. et. Yəh. 17:4; 7:39; 12:23; 13:31-32). Bu söz həmçinin İsanın əzəli ilahiliyinə işarə edir (müq. et. Yəh. 1:14 və Yəh. 17:5,24). İsanın işləri Atanı izzətləndirib. Bu izzətləndirmə qarşılıqlı olub! Bax: Yəh. 1:14-dəki qeyd və “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C. “Oğul” üçün bax: Xüsusi mövzu: “Allah Oğlu”.

“Mənim adımla” ifadəsi ilə bağlı əlyazma fərqləri mövcuddur.

1. “Oğul” sözünün ARTIKL ilə işləndiyi əlyazmalar MSS P⁶⁰, Ɑ, B, C* və W-dur.
2. “Oğul” sözünün YİYƏLİK HALINDA ƏVƏZLİK ilə işləndiyi əlyazmalar MSS A, D, C²-dir.
3. UBS⁴ 1-ci variantı “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

17:2 “bütün bəşər üzərində səlahiyyət” Kəndli bir dülgərin ağzından çıxan bu söz inanılmaz dərəcədə əzəmətlidir (müq. et. Yəh. 5:27; Mat. 11:27; 28:18; Luka 10:22). “Səlahiyyət” (*exousia*) termini, Yəh. 1:12-də, 5:27-də və 19:10,11-də işlənmiş eyni sözdür. “Qanuni səlahiyyət”, “ixtiyar” və ya “qüdrət” olaraq tərcümə oluna bilər.

“Bütün bəşər” ifadəsi TƏKDƏDİR (bu, bütün insanlara dair ibrani idiomudur, müq. et. Yar. 6:12; Zəb. 65:2; 145:21; Yeş. 40:5; 66:23; Yoel 2:28).

■ **“Ona verdiyin şəxslərin hamısına”** “şəxslərin hamısı” olaraq tərcümə olunmuş ifadə orijinalda ORTA CİNSDƏ və TƏKDƏDİR (müq. et. Yəh. 17:7), yəni ayrı-ayrı fərdlər kimi deyil, Məsihin bir Bədəni kimi şagirdlərdən bəhs olunur! Buradakı FEİL, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR və davamlı olaraq verməyi ifadə edir! Bu ifadə Rəbbin əvvəldən bilməsini və seçməsinə təsdiqləyir (müq. et. Yəh. 17:6, 9, 12; 6:37, 39; Rom. 8:29-30; Ef. 1:3-14). Əhdi-Ətiqdə insanlar xidmətə seçilirdi, Əhdi-Cədidə isə ruhani, əmin və əbədi xilasa seçilirlər. İmanlılar həmçinin xidmətə də çağırılırlar. Seçmə təkcə Allahın işi deyil, Allahla əhdə insanın da öz məsuliyyəti vardır. Ön planda ölüm deyil, həyatdır! İmanlılar xüsusi bir mövqeyə deyil, “müqəddəsliyə” seçilir (müq. et. Ef. 1:4). Bu demək deyil ki, Ata bəzi insanları İsayə verir, başqalarını isə Ona vermir.

XÜSUSİ MÖVZU: “SEÇİLMƏ/ƏVVƏLCƏDƏN TƏYİN EDİLMƏ VƏ TEOLOJİ BALANSIN VACİBLİYİ”

■ **“əbədi həyat versin”** Əbədi həyat, Məsih vasitəsilə Allahdan verilən ənamdır (müq. et. Yəh. 5:21,26; 6:40,47; 10:28; 1Yəh. 2:25; 5:11). “Allahın həyatı”, “yeni çağ həyatı” və ya “dirilmə həyatı” deməkdir. Başlıca olaraq kəmiyyət deyil, keyfiyyətdir (müq. et. Yəh. 10:10).

17:3 “Əbədi həyat da budur” Burada Yəhya “əbədi həyat”ın tərifini verir. Bu ayədə məsihçiliyin iki əsas həqiqəti göstərilir: (1) təkallahlılıq (müq. et. Qan. 6:4-6) və (2) İsanın Davudun nəslindən gələn Məsih olması (müq. et. 2Şam. 7). “Əbədi həyat” gələcək üçün saxlanan bir şey deyildir, indi İsa Məsihdə vardır.

■ **“Səni... tanısnlar”** Bu cümlə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Həqiqətin təsdiqlənməsi nə qədər vacib olsa da, burada “tanımaq” təkcə Allah haqqında koqnitiv biliyi ifadə etmir, lakin sami xalqlarına xas şəxsi münasibət mənasını verir. Ancaq həqiqət budur ki, İsa Məsihdir, yeganə həqiqi Allahın Özünü tam şəkildə tanıtmasıdır (müq. et. Yəh. 1:12,14; Kol. 1:15; İbr. 1:3) və hər kəs fərdi olaraq Ona iman etməli, Onu qəbul etməli, tövbə etməli, Ona itaət etməli və bu yolda davam etməlidir.

■ **“yeganə həqiqi Allah”** Əhdi-Ətiq bir və tək Allahın var olduğunu elan edən bənzərsiz bir kitab olub (müq. et. Çıx. 8:10; 9:14; Qan. 4:35,39; 6:4; 33:26; 1Şam. 2:2; 2Şam. 7:22; 1Pad. 8:23; Yeş. 37:20; 44:6,8; 45:6-7,14,18,21,22; 46:9; Yəh. 5:44; 1Kor. 8:4,6; 1Tim. 1:17; 2:5; Yhd. 1:25). Ədalətli olmaq üçün söyləmək lazımdır ki, Əhdi-Ətiqdə Allahın bənzərsizliyi və təkliyi qədim Yaxın Şərqdəki çoxlu ruhani varlıqlara inancın fonunda nəzərdən keçirilməlidir. Yalnız bir Allah vardır, amma başqa ruhani varlıqlar da vardır (müq. et. Çıx. 15:11; Qan. 3:24; Zəb. 86:8; 89:6).

XÜSUSİ MÖVZU: “TƏKALLAHLILIQ”

XÜSUSİ MÖVZU: “YƏHYANIN YAZILARINDA "HƏQİQİ" (TERMİN)”.

■ **“və göndərdiyin İsa Məsihi”** Bu Yəhyanın bir şərhi daha ola bilər. İsanın Atadan “göndərilməsi”nin önə çıxması Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan şaquli dualizmdir (müq. et. Yəh. 3:17,34; 5:36,38; 6:29,38,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42;17:3,8,18,21,23,25; 20:21). Rabbilər rəsmi nümayəndə olaraq göndərilən şəxs barədə *apostellō* sözündən istifadə ediblər. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*Apostellō*)”.

17:4 “Səni yer üzündə izzətləndirdim” (Yəh. 13:32-dəki qeydə bax). “İzzətləndirmək” (1) “birinə izzət vermək” və ya (2) “birinin izzətini üzə çıxarmaq” mənasında işlənə bilər. Yəh. 17:6-da bu söz 2-ci mənada işlənilib. İsanın əsas məqsədlərindən biri Atanı tanımaq idi (müq. et. Yəh. 1:14,18).

■ **“işini tamamlamaqla”** Bu yunan sözünün kökü *telos* “tam şəkildə yerinə yetirmək” deməkdir (müq. et. Yəh. 4:34; 5:36; 19:30). Bu iş üç cəhətli idi.

1. Atanı tanımaq (müq. et. Yəh. 1:14,18)
2. günaha batmış bəşəriyyətin xilasını (müq. et. Mark 10:45; 2Kor. 5:21)
3. həqiqi bəşəriyyətin nümunəsi (müq. et. Yəh. 13:31; 1Pet. 2:21)
4. bundan əlavə, İsanın vəsatət işi davam edir (müq. et. 1Yəh. 2:1; İbr. 7:25; 9:24).

17:5 “izzəti... ver” Bu ayədə Məsihin əzəldən mövcud olması önə çıxır (müq. et. Yəh. 1:1,15; 6:62; 8:58; 16:28; 17:11,13,24; 2Kor. 8:9; Fil. 2:6-11; Kol. 1:17; İbr. 1:3; 10:5-8). İsa Öz əlamətlər və möcüzələr ilə şagirdlərinə “izzətini” izhar edib (müq. et. Yəh. 1:14; 2:11; 11:4,40; 12:28). Onun ölümü, dirilməsi və göyə qaldırılması ilə cənnətdəki ehtişamına qayıtması, “izzəti”nin zirvəsi olacaq idi (müq. et. Yəh. 17:24; Fil. 2:5-6). Burada FEİL Ataya ünvanlanan xahiş olaraq AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. “Ehtişam/izzət”ə dair daha dolğun qeydi Yəh. 1:14-də tapa bilərsiniz.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 17:6-19

6Dünyadan Mənə verdiyin adamlara Sənin adını aşkar etdim. Onlar Səninki idi. Sən onları Mənə verdin və onlar Sənin sözünə riayət etdilər. **7**İndi də bilirlər ki, Mənə verdiyin bütün şeylər Səndəndir. **8**Çünki Mənə bildirdiyin sözləri onlara bildirdim, onlar da qəbul etdilər. Sənin yanından çıxıb gəldiyimi əminliklə bildilər və Məni Sən göndərdiyinə inandılar. **9**Mənim onlar üçün xahişim var. Dünya üçün deyil, Mənə verdiyin kəslər üçün xahişim var, çünki onlar Səninkidir. **10**Mənim olan hər şey Sənindir, Sənin olanlar da Mənimdir və Mən onlarda izzətlənmişəm. **11**Mən artıq dünyada deyiləm, onlarsa dünyadadır və Mən Sənin yanına gəlirəm. Ey Müqəddəs Ata, onları Mənə verdiyin adınla qoru ki, Bizim kimi bir olsunlar. **12**Onlarla birlikdə olduğum zaman onları Mənə verdiyin adınla qoruyurdum. Onları saxladım və Müqəddəs Yazı yerinə yetsin deyə hələki adamdan başqa, onlardan heç biri həlak olmadı. **13**İndi isə Sənin yanına gəlirəm. Dünyada ikən bu sözləri söyləyirəm ki, Mənim sevincim onlarda kamil olsun. **14**Mən onlara Sənin sözünü verdim. Dünya isə onlara nifrət etdi, çünki Mən dünyadan olmadığımı kimi onlar da dünyadan deyil. **15**Onları dünyadan götürməyi deyil, şər olandan qorumağı Səndən xahiş edirəm. **16**Mən dünyadan olmadığımı kimi onlar da dünyadan deyil. **17**Onları həqiqətlə təqdis et. Sənin sözün həqiqətdir. **18**Sən Məni dünyaya göndərdiyin kimi Mən də onları dünyaya göndərdim. **19**Mən Özümü onların uğrunda təqdis edirəm ki, onlar da həqiqətlə təqdis olunsun.

17:6 “Sənin adını aşkar etdim” İbrani adları xasiyyəti əks etdirmək üçün nəzərdə tutulurdu (müq. et. Yəh. 17:11,12,25-26; Zəb. 9:10). Bu ifadə həmçinin teoloji baxımdan onu təsdiq edir ki, İsanı görmək, Allahu görmək deməkdir (müq. et. Yəh. 1:18; 12:45; 14:8-11; Kol. 1:15; İbr. 1:3).

Yuxarı otaqdakı dialoqlarda “ad”ın mühüm teoloji rolu vardır (müq. et. Yəh. 14:13,14,26; 15:16,21; 16:23,24,26; 17:6, 11,12,26). Yəh. 17-ci fəsildə Allah iki unikal ad ilə çağırılır.

1. Müqəddəs Ata, Yəh. 17:11
2. Ədalətli Ata, Yəh. 17:25

■ **“Mənə verdiyin adamlara”** Teoloji baxımdan burada seçilmədən söhbət gedir (müq. et. Yəh. 17:2,9,24; 6:37,39). Əgər

1. Allah verməsə

2. Ruh cəzb etməsə (Yəh. 6:44,65)
3. insan qəbul (Yəh. 1:12) və iman (Yəh. 3:16) etməsə, heç kəs Ona gələ bilməz.

■ **“onlar Sənin sözüünə riayət etdilər”** İtaət həyatı önəm daşıyır (müq. et. Yəh. 8:51,55; 14:23; 15:10,20). Bu, Əhdi-Ətiqdəki “qüsursuz” sözüünə bənzəyir (müq. et. Nuh, Yar. 6:9; İbrahim, Yar. 17:1; İsrail, Qan. 18:13; Əyyub, Əyy. 1:1). Burada haqqında danışılan, kamil itaət və ya günahsızlıq deyil, Rəbbin açıqladığı hər sözə qulaq asmaq və riayət etmək arzusudur; konkret olaraq burada şagirdlərin İsayə iman etmələri, İsada qalmaları və İsa onları sevdiyi kimi bir-birini sevmələri nəzərdə tutulur.

17:7 “İndi də bilirlər” Bu BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR; bundan sonra gələn “ki” (*hoti*) xəbər məzmununa işarə edir. Yəhyanın “*hoti*”-ni işlətməsi haqqında bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” FEİLİNİ işlətməsi”, № 4.

■ **“ki, Mənə verdiyin bütün şeylər Səndəndir”** İsa, Özünə Atadan açıqlanan şeyləri elan edirdi (müq. et. Yəh. 17:8; 7:16; 12:48-49).

17:8 “onlar da qəbul etdilər” Onlar İsanın Allah haqqındakı təlimi qəbul etdilər. Burada VASİTƏSİZ TAMAMLIQ işlənməyib. Yəh. 1:12-də qəbul etmək sözünün VASİTƏSİZ TAMAMLIGI İsanın Özüdür; burada isə İsanın gətirdiyi Allah haqqındakı təlim (müq. et. Yəh. 17:4). Bu, Müjdənin həm (1) bir şəxs, həm də (2) bir təlim olaraq ikili cəhətini önə çıxarır.

■ **“qəbul etdilər... inandılar”** Bunlar AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bu həqiqətlər İsanın ilahi mənbəyi və təliminə işarə edir (müq. et. Yəh. 5:19; 6:68-69; 12:48-49; 16:30; 17:18,21,23,25).

17:9 “Mənim onlar üçün xahişim var” İsa bizim Vasitəçimiz (müq. et. 1Tim. 2:5; İbr. 8:6; 9:15; 12:24) və Müdafiəçimizdir (müq. et. 1Yəh. 2:1). Ata da bu işlərdə iştirak edir (müq. et. Yəh. 16:26-27), Ruh da həmçinin (müq. et. Rom. 8:26-27). Müqəddəs Üçlüyün hər üç Şəxsi xilas işində hər cəhətdən iştirak edir.

■ **“dünya”** *Kosmos* bu fəsildə on səkkiz dəfə işlənib. İsa (1) planetimizi düşündüyü kimi (müq. et. Yəh. 17:5,24) (2) imanlıların planetimizin günahlı halı ilə münasibətlərini də düşünür (müq. et. Yəh. 1:10; 17:6,9,11,13,14, 15,16,17,18,21,23). Yəhyanın yazılarında xüsusilə “Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti” mənasını daşıyan bu termin bəzən (1) yer kürəsini, bəzən (2) yer kürəsindəki bütün həyatı və bəzən (3) Allahdan kənar olan həyatı bildirir. Bax: Xüsusi mövzu: “Paulun *kosmos* (dünya) sözünü işlətməsi”.

17:10 “Mənim olan hər şey Səindir, Sənin olanlar da Mənimdir” Bu ifadə Müqəddəs Üçlüyün təbiətini aşkarlayır (müq. et. Yəh. 17:11, 21-23; 16:15). Bax: Xüsusi mövzu: “Üçlük”.

■ **“Mən onlarda izzətlənmişəm”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İsa Atanı izzətləndirdiyi kimi bir şagirdin həyatı İsanı izzətləndirməlidir. Necə də böyük məsuliyyət!

17:11 “Mən artıq dünyada deyiləm” Bu ifadə ya (1) İsanın yaxın gələcəkdə Ataya qayıdışına (İsanın göyə qaldırılmasına; müq. et. Həv. 1:9-10), ya da (2) İsanın ictimai xidmətinə işarə edir.

■ **“Müqəddəs Ata”** “Müqəddəs” sözü Əhdi-Ətiqdəki mənası ilə Ataya dair bütün Əhdi-Cədidə yalnız bir dəfə burada işlənmişdir (həmçinin 1Pet. 1:15-də “Müqəddəs Olan” şəklində işlənib). Bu SİFƏT (*hagios*) həmçinin Ruha dair tez-tez işlənir (müq. et. Yəh. 1:33; 14:26; 20:22). Yunanca eyni mənşəli sözlər Yəh. 17:17-də şagirdlərə dair (*hagiasmos*) və Yəh. 17:19-da (*hagiazō*) İsayə dair işlənmişdir.

Bu sözün etimologiyası əsasən “Allahın xidmətinə ayırmaq” (yəni təqdis etmək, müq. et. Yəh. 17:17,19) mənasını daşıyır. Müstəsna olaraq Allahın istifadəsinə həsr olunan şəxslər, yerlər və şeylər “müqəddəs” adlandırılır. Bu söz Allahın hər şeyin fəvqündə olduğunu (İsrailin Müqəddəsi), həm də fiziki, dünyəvi, günahlı şeylərdən fərqliliyini təsvir edir. İsa müqəddəs idi və Onun ardıcılıarı da getdikcə Ona bənzəyir, o “müqəddəsliyi” əks etdirirlər. İmanlılar Məsihdə olduqlarına görə artıq müqəddəsdirlər, lakin Məsih üçün yaşadığıca, get-gedə Məsihə bənzədikcə daha da müqəddəsləşirlər.

XÜSUSİ MÖVZU: “MÜQƏDDƏS”

■ **“onları Mənə verdiyin adınla qoru”** İsa dua edir (AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLi) ki, YAHVE-nin Ona vermiş olduğu (BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) xüsusi qüdrətli qoruması və hüzurunu şagirdlərinə də verilsin (müq. et. Yəh. 17:12). Belə ki, İsa bu günahlı dünyaya xidmət etdiyi kimi, onlar da bu dünyaya xidmət etsinlər (müq. et. Yəh. 17:18). Bu

1. Ata
 2. Oğul
 3. şagirdlər
- arasındakı vəhdətin üstünlüklərindən biridir (müq. et. Yəh. 17:21).

■ **“ki, Bizim kimi bir olsunlar”** İNDİKİ ZAMAN LAZIM ŞƏKLİNDƏ olan bu cümlə, üçlükdə vahid olan Allahın üç Şəxsinin münasibətlərindəki vəhdəti təsvir edir (müq. et. Yəh. 17:21,22,23; 10:30; 14:10). Bu həmçinin məsihçilər üçün heyrətamiz duadır və eyni zamanda onlara verilən məsuliyyətdir! Bir olmağa bu çağırış bu gün əskikdir (müq. et. Ef. 4:1-6). Allahın bölünmüş cəmiyyətinin yenidən birləşdirilməsi üçün məsihçilərin eyni olması deyil, bir olması vacibdir.

17:12 “qoruyurdum... saxladım” Birinci FEİL BİTMƏMİŞ ZAMANDA, ikincisi isə AORİST ZAMANINDADIR. BU FEİLLƏR sinonimdir. Bu ayələrin əsas mənası, İsanın davamlı qorumasından ibarətdir (müq. et. 1Pet. 1:3-9).

M.R. Vinsent “Əhdi-Cədidəki sözlərin tədqiqi” (M.R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, 1-ci Cild) kitabında bu iki söz arasında müqayisə aparır. Onun dediyinə görə, birinci söz (*tēreō*) hişz etmək, ikincisi (*phulassō*) isə qorumaq deməkdir (s. 496).

■ **“onlardan heç biri həlak olmadı”** Bu, İsanın qoruma qüdrətini göstərir (müq. et. Yəh. 6:37,39; 10:28-29).

“Həlak” sözü (*apollumi*) iki fərqli mənada işləndiyindən onu tərcümə etmək çətindir. Qerxard Kittel “Əhdi-Cədidin teoloji lüğəti” (Gerhard Kittel, *Theological Dictionary of the New Testament*, 1-ci Cild) kitabında bu söz barədə belə deyir: “Ümumiyyətlə, 2 və 4 Sinoptiklərdəki kimi bu dünyaya aid olan bəyanatları vurğulayır, 1 və 3 isə Paulun və Yəhya'nın yazılarında kimi o biri dünyaya aid olanları vurğulayır” s. 394. Onun verdiyi təriflər bunlardır:

1. “məhv etmək və ya öldürmək”
2. “itirmək və ya zərər çəkmək”
3. “həlak olmaq”
4. “itmək, məhv olmaq”

Həmin termin, tam yox edilmə doktrinini – xilas olmamış insanların hökm günündən sonra mövcud olmayacağını – təsdiq etmək üçün çox vaxt istifadə edilib. Bu doktrin Dan. 12:2-yə açıq-aşkar ziddir; bundan əlavə, “həlak” sözünü məcazi olaraq fiziki həlak deyil, ruhani məhv olma barədə işlədən Yəhya və Paul ilə Sinoptik Müjdələrdəki mənə çalarları arasındakı fərqlər bu doktrində heç nəzərə alınmır. Bax: Xüsusi mövzu: “Həlak (*apollumi*)”.

■ **“həlaka gedən adamdan başqa”** Yəhuda İskaryotun nəzərdə tutulduğu aşkardır. Eyni ifadə 2Sal. 2:3-də “günah adamı”na (axır zamanda peyda olacaq Məsih əleyhdarına) aiddir. Bu ibrani idiomunun mənası “həlak olmağa məhkum şəxs”dir. Bu, bir söz oyunudur: “həlaka olmağa məhkum şəxsdən başqa heç kəs həlak olmayıb”.

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İMANDAN DÖNMƏ (*APHISTĒMI*)”

■ **“Müqəddəs Yazı yerinə yetsin deyə”** Bəhs olunan yazı, Yəh. 13:18 və 6:70-71-də sitat gətirilən Zəb. 41:9-dur.

17:13 “İndi isə Sənin yanına gəlirəm” Burada

1. İsanın duası (Yəh. 17)
2. İsanın göyə qaldırılması (Yəh. 17:11; Həv. 1)
nəzərdə tutulmuş ola bilər.

■ **“Dünyada ikən bu sözləri söyləyirəm”** Bu fraza aşağıdakılar ilə əlaqəli ola bilər:

1. 11:42, İsa, başqalarının da eşidə bilməsi üçün ucadan danışır
2. 15:11, İsanın sözləri şagirdlərin “sevinci” ilə birbaşa əlaqəlidir

■ **“ki, Mənim sevincim onlarda kamil olsun”** Burada İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİ (olsun) və BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİ (hərfi tərcüməsi: kamilləşdirilmiş) yer alır. Nə gözəl vəddir (müq. et. Yəh. 15:11; 16:24)! Yəhya bu ifadədən dəfələrlə istifadə edib (müq. et. 1Yəh. 1:4; 2Yəh. 12).

17:14 “Mən onlara Sənin sözünü verdim” Burada “söz” yunanca *logos*-dur. Sinonimi *rhēma* Yəh. 17:8-də işlənir. Beləcə İsanın şəxsi, təlimləri və nümunəsi vasitəsilə Allahın tanındığı təsdiq olunur. Sözü verən və Söz olan İsadır. Söz həm şəxsi, həm də koqnitiv məzmunludur. Biz Müjdənin Şəxsini qəbul edirik və Müjdənin təliminə inanırıq!

■ **“Dünya isə onlara nifrət etdi”** Dünya tərəfindən rədd edilmə, Məsih tərəfindən qəbul edilmənin əlamətidir (müq. et. Yəh. 15:18-20; 1Yəh. 3:13).

■ **“çünki... onlar da dünyadan deyil”** İmanlılar dünyadadırlar, lakin dünyadan deyildirlər (müq. et. Yəh. 17:16; 1Yəh. 2:15-17).

■ **“Mən dünyadan olmadığım kimi”** “Dünya” deyildikdə günaha batmış insanların və mələklərin itaətsizliyinin dövrü nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 8:23). Bu, Yəhyanın şaquli dualizminin başqa bir misalıdır.

17:15 “Onları dünyadan götürməyi deyil” Məsihçilərin bu dünyada missiyası vardır (müq. et. Yəh. 17:18; Mat. 28:19-20; Luka 24:47; Həv. 1:8). Onların öz əbədi vətənlərinə qayıtmasının hələ vaxtı çatmayıb!

NASB, NKJV **“şər olan”**
NRSV **“şər olan”**
TEV, NJB **“Şər olan”**

Bu söz ya ORTA CİNSDƏ, ya da KİŞİ CİNSİNDƏDİR. Bu mətn hissəsində şəxs olan şər qüvvəsindən tez-tez bəhs olunur (müq. et. Yəh. 12:31; 13:27; 14:30; 16:11), buna görə də həmin sözün bu ayədə, Mat. 5:37; 6:13; 13:19,38-dəki kimi, “şər olan” şəklində tərcümə olunması doğrudur (müq. et. 2Sal. 3:3; 1Yəh. 2:13-14; 3:12; 5:18-19). Bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şər”.

17:17 “təqdis et” “Müqəddəs” (*hagios*) kökünün AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİ olan bu sözün belə mənaları ola bilər:

1. İmanlılar Məsihə bənzəməyə çağırılırlar (bax: Yəh. 17:19; Rom. 8:28-29; 2Kor. 3:18; 7:1; Qal. 4:19; Ef. 1:4; 4:13; 1Sal. 3:13; 4:3,7; 5:23; 1Pet. 1:15). Bu yalnız həm canlı söz (İsa, bax: Yəh. 1:1-14), həm də yazılı söz (Müqəddəs Kitab, bax: Yəh. 15:3) olan həqiqətin bilinməsi yolu ilə mümkündür.
2. “Təqdis etmək” sözünün Əhdi-Ətiqdəki mənası “Allahın xidmətinə ayırmaq”dır. Yəh. 17:18 onların “təqdis” edilməsinin məqsədini açıqlayır.

Burada 1-ci yoxsa 2-ci mənənin düz olduğu barədə sual verilmir. Hər ikisi düzdür. İsanın həyatı bunların hər ikisinin vacibliyini göstərdi (müq. et. Yəh. 17:19).

Çox güman ki, Yəhya şagirdlərin Allahın xidmətinə “təqdis” edildiyini dedikdə Allahın xidmətinə ayrılan Əhdi-Ətiq kahinləri ilə analogiyanı nəzərdə tutub. Kahinlər Əhdi-Ətiqdəki qurbanların vasitəçiləri olaraq xidmət etdikləri kimi, şagirdlər də Əhdi-Cədidəki Məsihin kamil qurbanını elan edənlər olaraq xidmət edəblər (Əhdi-Ətiq və Əhdi-Cədid arasında müqayisə apararı İbranilərə Məktuba baxın).

■ **“həqiqətlə... Sənin sözün həqiqətdir”** Həqiqət deyildikdə İsanın Allah barədəki təlimi nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 8:31-32). İsa həm Allahın “təlimi” (*Logos*, bax: Yəh. 1:1,14), həm də “həqiqəti” (müq. et. Yəh. 14:6) adlandırılır. Ruh çox vaxt Həqiqət Ruhu olaraq adlandırılır (bax: Yəh. 14:17; 15:26; 16:13). Diqqət yetirin ki, imanlılar həmçinin həm həqiqətlə (bax: Yəh. 17:19, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİ), həm də Ruhla (bax: 1Pet. 1:2) təqdis olunurlar. Yunan dilində “həqiqi, həqiqət” mənşəli sözlər barədə daha geniş məlumat üçün

bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

“Sənin sözün həqiqətdir” Zəb. 119:142-nin Septuaqintadakı tərcüməsinə istinad və ya ondan götürülən sitat ola bilər: “Salehliyin əbədi salehlikdir, Sənin qanunun həqiqətdir”. Böyük ehtimal var ki,

1. İsa yeni Musa olaraq (Qan. 18:15)
2. şagirdləri yeni kahinlər olaraq (“təqdis etmək” FEİLİNİN işlənməsi)
3. İsanın həyatı yeganə həqiqi Allahın Özünü tanıtməsi kimi
4. Üçlükdə vahid olan Allah ilə şagirdlərin birliyi yaradılışın məqsədinin tamamlanması olaraq (Yar. 1:26-27)
5. İsa Yar. 3:15-in tamamlanması olaraq qəbul edilirdi.

17:18 “Sən Məni dünyaya göndərdiyin kimi” İsanın ölümə qədər itaət və xidmət etməsi ilə səciyyələnən həyatı (2Kor. 5:14-15; Qal. 2:20; 1Yəh. 3:16), ardıcılıqları üçün nümunə təşkil edir (müq. et. Yəh. 17:19). Yəh. 20:21-də İsa, Özü göndərilmiş olduğu kimi, onları həlak olan dünyaya missiya ilə göndərəcək. Onlar dünyadan uzaqlaşmamalı, əksinə, dünyada fəal işləməlidirlər. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*Apostellō*)”.

17:19 “Mən Özümü onların uğrunda təqdis edirəm” Burada yəqin ki Qolqotadan bəhs olunur! İsa özünü Atanın iradəsinə yerinə yetirməyə həsr edib (Mark 10:45).

■ **“ki, onlar da həqiqətlə təqdis olunsun”** “Ki” (*hina*) ilə qurulan bu məqsəd budaq cümləsində işlənən PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİ, nəticələrin artıq baş vermiş və hələ qüvvədə olduğunu göstərir. Ancaq həmin nəticələr bir yandan

1. Məsihin çarmıxa çəkilməsi, dirilməsi və göyə qaldırılmasından
2. və şagirdlərin İsağa və təlimlərinə tövbə və imanla cavab verməsindən asılıdır.

Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 17:20-24

²⁰Yalnız onlar üçün deyil, onların sözü ilə Mənə iman edənlər üçün də xahiş edirəm ki, ²¹hamısı bir olsun. Ey Ata, Sən Məndə, Mən də Səndə olduğum kimi onlar da Bizdə olsun ki, dünya Sənin Məni göndərdiyinə inansın. ²²Mənə verdiyin izzəti Mən də onlara verdim ki, Biz bir olduğumuz kimi onlar da bir olsun. ²³Mən onlarda, Sən də Məndə olmaqla bütünlüklə bir olsunlar ki, dünya Sənin Məni göndərdiyini, Məni sevdiyini kimi onları da sevdiyini bilsin. ²⁴Ey Ata, istəyirəm ki, Mənə verdiyin şəxslər də Mənim olduğum yerdə Mənimlə birlikdə olub Mənim izzətimi görsünlər. Bu izzəti dünya yaranmazdan əvvəl Məni sevdiyini üçün Mənə verdin.

17:20 “onların sözü ilə Mənə iman edənlər üçün də” Bu, GƏLƏCƏK ZAMAN mənasında işlənən İNDİKİ ZAMANDIR. Bu, Yəh. 10:16-dakı kimi, bütün gələcək imanlılara, o cümlədən yəhudilərdən başqa xalqlardan olanlara da aiddir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”.

■ **“onların sözü ilə”** Burada *logos* termini işlənib. Yəh. 17:14-də bu söz, Yəh. 17:8-də də sinonimi *rhēma* işləndiyi üçün, burada yəqin ki şagirdlərin İsanın ilahi təlimini başqalarına çatdıracaqlarından bəhs olunur.

17:21 “hamısı bir olsun” Bu birlik, Müqəddəs Üçlüyün birliyindən başqa bir şey deyildir (müq. et. Yəh. 17:11, 22,23; Ef. 4:1-6). İsanın bu təliminə ardıcılıqları riayət etməyiblər.

■ **“ki, dünya Sənin Məni göndərdiyinə inansın”** Bu İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR. Bir olmanın məqsədi, Müjdənin yayılmasıdır. Yəh. 17:23 struktur və vurğu baxımından demək olar ki eynidir!

Bu, İsanın duasındaki gərginlikdir. İsa bu dünya üçün dua etmir (bax: Yəh. 17:9), lakin ardıcılıqlarını dünyaya göndərir və təqib olunmalarına səbəb olacaq təlimi elan etmələrini əmr edir, çünki Allah dünyanı sevir (bax: Yəh. 17:21,23; 3:16). Allah bütün dünyanın imana gəlməsini istəyir (müq. et. 1Tim. 2:4; Tit. 2:11; 2Pet. 3:9).

Allah, Özünün surətinə və bənzərinə görə yaratdığı hər kəsi sevir. İsa bütün dünyanın günahları üçün ölüb. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*Apostellō*)”.

17:22 “Mənə verdiyin izzəti Mən də onlara verdim” Hər iki feil BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. “İzzət” deyildikdə yəqin ki ilahi təlim nəzərdə tutulur. İsa Atanın sözünü yaydığı kimi, onlar da İsanın sözünü dünyaya yayacaqlar. Bunun nəticəsində onlar həmçinin İsanın gördüyü təhqiri də daşıyacaqlar! A.T. Robertson “Əhdi-Cədidə söz təsvirləri” (A.T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, 5-ci Cild) kitabında belə deyir: “Yəh. 17:24-də Əzəli Kəlamın izzəti deyil, Bəşər olmuş Kəlamın izzəti (bax: Yəh. 1:14 və 2:11) nəzərdə tutulur” (s. 280). “Ehtişam/izzət”ə dair daha dolğun qeydi Yəh. 1:14-də tapa bilərsiniz.

17:23 “bütünlüklə bir olsunlar” Bu, Yəh. 17:19 kimi, “ki” (*hina*) ilə qurulan və PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖVDƏ olan bir ifadədir. Yəh. 17:19 bəzi şərtlərdən asılıdır: (1) Məsihin edəcəyi işindən və (2) onların davam edən imanından. Bunun mənası odur ki, onlar İsanın gücü ilə İsada artıq bir olublar və bu belə qalacaqdır! Bir olmanın məqsədi, Müjdənin yayılmasıdır.

■ **“Məni sevdiyin kimi onları da sevdiyini”** Bu bir vəddir (bax: Yəh. 16:27 və 14:21,23), lakin bu vədin bir şərti var. Allah insanlarla əhdlər vasitəsilə münasibət qurur (“əgər... onda”).

Sevmək (*agapeō*) Yəh. 1-12-də səkkiz dəfə, lakin Yəh. 13-17-də 31 dəfə işlənib. Yuxarı otaqdakı dialoqlarda Ata Allahın xasiyyəti Oğulun sözləri və işləri ilə tanınılır, İsanın dirilməsindən və Əllinci Gündən sonra isə şagirdlər vasitəsilə tanınılır. Allah məhəbbətdir (müq. et. 1Yəh. 4:7-21).

17:24 “Mənim olduğum yerdə Mənimlə birlikdə olub” İsa Öz ardıcılılarına yer hazırlamaq üçün izzətə qayıdır (bax: Yəh. 14:1-3). Bu dünya, İsanın həqiqi evi olmadığı kimi, bizim də həqiqi evimiz deyildir! Dünya Onun yaratdığıdır (Yar. 1-2) və bərpa ediləcəkdir (Vəhy 21-22).

■ **“Mənim izzətimi görsünlər. Bu izzəti... Mənə verdin”** Bu ayədə “izzət” sözünün mənası Yəh. 17:22-dəki kimi ola bilməz. Burada İsanın əzəli ilahiliyinin əzəmətindən bəhs olunur.

■ **“dünya yaranmazdan əvvəl”** Üçlükdə vahid olan Allah, hələ yaradılışdan əvvəl xilas işi ilə məşğul olmuşdu. Bu ifadə Əhdi-Cədidə bir neçə dəfə işlənib (müq. et. Mat. 25:34; Luka 11:50; Ef. 1:4; İbr. 4:3; 9:26; 1Pet. 1:20; Vəhy 13:8; 17:8).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 17:25-26

²⁵Ey ədalətli Ata, dünya Səni tanımadı, Mənsə Səni tanıdım, bunlar da Sənin Məni göndərdiyini bildilər. ²⁶Sənin adını onlara bildirdim və yenə bildirəcəyəm ki, Sənin Mənə bəslədiyən məhəbbət onlarda olsun, Mən də onlarda olum»”.

17:25 “ədalətli Ata” Bu ada Əhdi-Cədidin yalnız bu yerində rast gəlinir. Yəh. 17:11-dəki “müqəddəs Ata” ilə paralel olan bu ifadə, ibrancə “ölçü qamışı” sözündən törəmişdir. Allah, mühakimənin meyarıdır! Bax: Xüsusi mövzu: “Salehlik”.

■ **“dünya Səni tanımadı”** Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti olaraq dünya (Yəhya üçün səciyyəvi olan unikal tərif) nə Allahı (müq. et. Yəh. 17:25), nə də Oğlunu (müq. et. Yəh. 1:10) tanıyır. Dünya şərdir, pisdirdir (müq. et. Yəh. 3:19-20; 7:7).

■ **“Mənsə Səni tanıdım”** İsa, Allah haqqında məlumatın ən uca və təmiz mənbəyidir (müq. et. Yəh. 1:18; 3:11).

17:26 “Sənin adını onlara bildirdim” İsanın Atanın xasiyyətini və bəşəriyyətin xilasını üçün planını aşkar etməsindən bəhs olunur (müq. et. Yəh. 17:6,11,12; Həv. 2:23; 3:18; 4:28). “Bildirmək” və “tanınmaq” olaraq tərcümə olunan söz Yəh. 17:25-26-da beş dəfə işlənib.

■ **“və yenə bildirəcəyəm”** Bu ifadənin iki mümkün mənası var: (1) İsa, təlimlərini aydınlaşdıran Ruhun vasitəsilə tanınılmağa davam edir; yaxud (2) yaxında baş verəcək olan xilaslə bağlı hadisələri (əzab həftəsi) bildirir.

Kontekstə görə 1-ci variant doğrudur. Xilas üçün şəxs və təlim, qərar və həyat tərzi, ilkin iman və davamlı iman vacib şərtlərdir. Xilas üçün “bilmək/tanımaq” sözünün həm yunanca, həm də ibranicə mənə çalarları vacibdir.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə bu dua teoloji baxımdan o qədər mühümdür?
2. Yəhuda lütfdən məhrum olmuş bir imanlı idimi?
3. Bir olmağımızın (vəhdətimizin) məqsədi nədir?
4. İsanın əzəldən mövcud olması niyə önəmlidir?
5. Bu kontekstdə aşağıdakı açar sözlərin tərifini verin:
 - a. “izzətləndirmək”
 - b. “vermək”
 - c. “bilmək/tanımaq”
 - d. “göndərmək”
 - e. “ad”
 - f. “dünya”

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 18-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsaya qarşı xəyanət və həbs edilməsi	Getsamanidə xəyanət və həbs	İsanın həbs edilməsi, mühakimə olunması, çarmıxa çəkilməsi və dəfn edilməsi (18:1-19:42)	İsanın həbs edilməsi	İsanın həbs edilməsi
18:1-11	18:1-11	18:1-11	18:1-4 18:5a 18:5b 18:5c-7a 18:7b 18:8-9 18:10-11	18:1-9
İsa baş kahinin önündə	Baş kahinin önündə		İsa Xananın önündə	18:10-11 İsa Xananın və Qayafanın önündə, Peter Onu inkar edir
18:12-14 Peterin İsanı inkar etməsi	18:12-14 Peter İsanı inkar edir	18:12-14	18:12-14 Peter İsanı inkar edir	18:12-14
18:15-18	18:15-18	18:15-18	18:15-17a 18:17b 18:18	18:15-18
Baş kahin İsanı sorğu-suala tutur	İsa baş kahinin tərəfindən sorğu-suala tutulur		Baş kahin İsanı sorğu-suala tutur	
18:19-24	18:19-24	18:19-24	18:19-21 18:22 18:23 18:24	18:19-24
Peter İsanı təkrar inkar edir	Peter daha iki dəfə inkar edir		Peter İsanı təkrar inkar edir	
18:25-27	18:25-27	18:25-27	18:25a 18:25b 18:26 18:27	18:25-27
İsa Pilatın önündə	Pilatın məhkəməsində		İsa Pilatın önündə	İsa Pilatın önündə
18:28-38a	18:28-38	18:28-32	18:28-29 18:30 18:31a 18:31b-32	18:28-32
		18:33-38a	18:33 18:34 18:35 18:36 18:37a 18:37b 18:38a	18:33-19:3
İsa ölümə məhkum edilir (18:38b-19:16c)	Barabbanın yerini tutma		İsa ölümə məhkum edilir (18:38b-19:16a)	
18:38b-19:7	18:39-40	18:38b-19:7	18:38b-39	
			18:40-19:3	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

18:1-40-IN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Yəhya İsanın Getsamanidəki əzabını buraxıb (ancaq Yəh. 17-ci fəsil bunun bir paraleli ola bilər). Yəqin ki, Yəhya İsanın bütün vəziyyətlərə nəzarət edən dinamik cəhətini vurğuladığı üçün belə edib. İsa Özü Öz canını fəda etdi (müq. et. Yəh. 10:11,15,17,18).
- B. Bu fəsildə hadisələrin ardıcılığı Sinoptik Müjdələrdəkindən xeyli fərqlənir. Bu uyğunsuzluq deyəsən
 1. şahidlərin nəql etdiklərinin xarakteri
 2. müəllifin teoloji məqsədləriilə izah edilə bilər.
- C. Yəhya İsanın Müjdəsi Sinoptik Müjdələrdən çox fərqlənir və alimlər niyə və necə suallarına cavab tapa bilmirlər. Buna dair oxuduğum ən yaxşı nəzəriyyələr Qordon Fi və Duqlas Styuartın “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*) kitabında yer alır. Yəqin ki, Müjdələrin müəllifləri, ilahi ilham ilə İsanın sözlərini və işlərini
 1. seçməkdə
 2. uyğunlaşdırmaqda
 3. yenidən təşkil etməkdəazad idilər. Bir şeylər uydurmaqda azad olduqlarını düşünürəm, lakin müjdələmə məqsədilə, İsanı başqa-başqa xalqlara tanımaq üçün onları uyğunlaşdırırdılar. Yadda saxlayın ki, Müjdələr qərbi tarix (yəni səbəb-nəticə və xronologiyaya əsaslanan) deyildir, şərq tarixidir. Müjdələr bioqrafiya deyil, müjdəçi traktatlardır.
- D. Bu fəslə və həmçinin İsanın məhkəmələrinin hüquqi cəhətlərinə (müq. et. Sinedrion 4:1) dair yaxşı bir kitab, A.N. Şeruin-Uaytın “Əhdi-Cədidə Roma cəmiyyəti və Roma qanunu”dur (A. N. Sherwin-White's *Roman Society and Roman Law in the NT*).

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:1-11

¹İsa bunları söylədikdən sonra şagirdləri ilə birgə çıxıb Qidron vadisinin o biri tayına keçdi. Orada bir bağça var idi. İsa və şagirdləri oraya girdilər. ²Ona xəyanət edən Yəhuda da bu yeri tanıyırdı, çünki İsa tez-tez şagirdləri ilə orada yığırdı. ³Beləcə Yəhuda bir alay əsgərlə başçı kahinlərin və fariseylərin göndərdiyi bəzi mühafizəçiləri götürüb çiraqlar, məşəllər və silahlarla oraya gəldi. ⁴İsa başına gələcək hər şeyi bildiyi üçün qabağa çıxdı və «Kimi axtarırsınız?» deyərək onlardan soruşdu. ⁵Ona cavab verdilər: «Nazaretli İsanı». İsa onlara «Mənəm» dedi. Ona xəyanət edən Yəhuda da onlarla yanaşı idi. ⁶İsa onlara «Mənəm» deyəndə geri çəkilib yerə qapandılar. ⁷Onda yenə «Kimi axtarırsınız?» deyərək onlardan soruşdu. Onlar da «Nazaretli İsanı» dedilər. ⁸İsa cavab verdi: «Sizə dedim ki, Mənəm. Əgər Məni axtarırsınızsa, yanımdakıları buraxın getsinlər». ⁹Bunu etdi ki, əvvəlcə dediyi «Mənə verdiyin şəxslərin heç birini həlak olmağa qoymadım» sözü yerinə yetsin. ¹⁰Şimon Peterin yanında qılınc var idi. Onu çəkib baş kahinin qulunu vuraraq sağ qulağını kəsdi. O qulun adı Məlik idi. ¹¹Onda İsa Peterə dedi: «Qılıncı qınına qoy! Atanın Mənə verdiyi kəsəni içməyimmi?»

18:1 “Qidron vadisi” “Qidron” (BDB 871) (1) sidr ağacları və ya (2) qara rəng mənasına gəlir. Bu vadi yayda qurquru idi, qışda isə orada su axardı. Moriya dağında kəsilmən qurbanların qanı oraya tökülərdi. “Qara” olaraq təsvir edilməyinin səbəbi də bu ola bilər. Bu vadi məbəd dağı ilə Zeytun dağı arasında idi (bax: Septuaqinta, 2Şam. 15:23; 2Pad. 23:4,6,12; 2Saln. 15:16; 29:16; 30:14; Yer. 31:40).

Bu nöqtədə yunanca əlyazmaların fərqli variantları mövcuddur.

1. “sidr ağaclarının” (*kedrōn*) – MSS κ^c, B, C, L və bir sıra digər əlyazmalarda
2. “sidr ağacının” (*kedrou*) - MSS κ^{*}, D, və W-da
3. “Qidronun” (*kedrōn*) - MSS A və S-də

“Birləşmiş Müqəddəs Kitab Cəmiyyəti”nin (*United Bible Society*) dördüncü nəşrində 3-cü variant qəbul olunub

■ **“bir bağça”** İsanın Getsamanidə çəkdiyi əzablar bu fəsildə tamamilə buraxılıb, ancaq İsanın bağçada həbs olunması nəql olunub. Ora, İsanın sevdiyi istirahət yeri idi (müq. et. Yəh. 18:2; Luka 22:39). Göründüyü kimi, İsa ömrünün son həftəsinin gecələrini orada keçirib (Luka 21:37).

Yerusəlimin daxilində bağçalara icazə verilməzdi, çünki bağçalara verilən gübrə oranı kirlədərdi. Buna görə də bir çox varlıların üzüm və meyvə bağları Zeytun dağında idi.

18:2 Bu, Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir.

■ **“Yəhuda”** Yəhuda və onun motivasiyası haqqında çoxlu fərziyyələr irəli sürülür. Yəhyanın Müjdəsində Yəhudanın adı tez-tez mənfi mənada çəkilir (müq. et. Yəh. 6:70-71; 12:4; 13:2,26,27; 18:2,3,5). Müasir “İsa Məsih Superulduz” (“Jesus Christ Superstar”) rok-operasında Yəhuda, İsanı yəhudi “məsih” rolunu yerinə yetirməyə, yəni romalıları məğlub edib pisləri cəzalandırmağa və Yerusəlimi dünyanın paytaxtına çevirməyə məcbur edən sadıq, lakin həvəsdən salınmış bir şagirdi kimi təsvir olunub. Ancaq Yəhya Yəhudanı tamahkar və şeytandan ilham alan bir şəxs kimi təsvir edir.

Əsas məsələ, Allahın tam ixtiyarı və insanın azad iradəsi ilə bağlı teoloji problemdir. Allah və ya İsa Yəhudadan istifadə edibmi? Yəhudanın hərəkətlərinə şeytan nəzarət edib və ya Allah onun İsayə xəyanət etməsini əvvəlcədən təyin edibsə, Yəhuda buna görə məsuliyyət daşıyırmı? Müqəddəs Kitabda bu sualların cavabı açıq şəkildə verilməyib. Allah tarixə nəzarət edir, gələcək hadisələri bilir, amma insanın seçimləri və hərəkətləri üçün insanın özü məsuliyyət daşıyır. Allah ədalətlidir, insanları manipulyasiya etməz.

Yəhudanı müdafiə etməyə cəhd göstərən yeni bir kitab vardır – “Yəhuda – İsanı ələ vermiş şəxs yoxsa İsanın dostu?”, müəllifi Uilyam Klassen (William Klassen, *Judas, Betrayer or Friend of Jesus?* Fortress Press, 1996). Mən müəlliflə razılaşıram, çünki o, Yəhyanın Yəhuda haqqındakı şəhadətini qiymətdən salır, lakin kitab çox maraqlı və düşündürücüdür.

XÜSUSİ MÖVZU: “SEÇİLMƏ/ƏVVƏLCƏDƏN TƏYİN EDİLMƏ VƏ TEOLOJİ BALANSIN VACİBLİYİ”

18:3	
NASB	“ <i>Roma koqortası</i> ”
NKJV	“ <i>ordunun bölüyü</i> ”
NRSV	“ <i>bir bölük əsgər</i> ”
TEV	“ <i>bir alay romalı əsgər</i> ”
NJB	“ <i>koqorta</i> ”

Romalıların legionun onda birini təşkil edən və məbədin yanındakı Antonio qalasında yerləşən 600 nəfərlik əsgəri vahidi nəzərdə tutulur (müq. et. Həv. 21:31,33). Bu böyük dəstənin çağırılması ehtimalı azdır. Romalıların bayram vaxtlarında qiyamlara hazırlanaraq, dəniz sahilindəki Qeysəriyyədən əlavə qoşun gətirməklə tədbir alardılar. Yəhudilər İsanı çarmıxa çəkdirmək istədiklərinə görə romalıların İsanın məhkəməsində iştirak edə bilmədi. Bu adətən bir neçə gün sürərdi, onlar bunu yalnız Roma hökumətinin icazəsi və köməyi ilə edə bilirdi.

■ **“başçı kahinlərin və fariseylərin göndərdiyi bəzi mühafizəçilər”** Levili məbəd polisi Roma qarnizonunu müşayiət edirdi. Onlar bir dəfə İsanı həbs etmədən geri qayıtmışdılar (bax: Yəh. 7:32,45).

■ **“silahlar”** Romalı əsgərlərin qılıncları, məbəd polislərinin dəyənəkləri var idi (müq. et. Mat. 26:43; Mark 14:43; Luka 22:52).

18:4 “İsa başına gələcək hər şeyi bildiyi üçün” Burada İsanın həbs ediləcəyini, mühakimə ediləcəyini və çarmıxa çəkiləcəyini bildiyi ciddi şəkildə vurğulanır (bax: Yəh. 10:11,15,17,18). İsanın çarmıxa çəkilməsi bir təsadüf deyil idi (müq. et. Mark 10:45; Həv. 2:23; 3:18; 4:28). Bu mövzu Yəhyanın Müjdəsi üçün səciyyəvidir və bəlkə də bu səbəbdən Yəhya İsanın Getsamanidə çəkdiyi əzab barədə yazmayıb.

18:5	
NASB, NJB	“ <i>Nəziri İsa</i> ”
NKJV, NRSV,	
TEV	“ <i>Nazaretli İsa</i> ”

Bu sözün etimologiyası ətrafında mübahisələr gedir; mümkün mənaları bunlardır: (1) Nəziri (bax: Say. 6) və (2) Nazaretli. Bu sözün Əhdi-Cədidəki istifadəsi (müq. et. Mat. 2:23) 2-ci variantı təsdiqləyir. Bəziləri bu sözün ibrancə *nzr* samitlərini məsihi “fidan, budaq” (*nezzer*, bax: Yeş. 11:1; 14:19; 60:21) adı ilə əlaqələndiriblər.

XÜSUSİ MÖVZU: “NAZARETLİ İSA”

■ **“Mənəm”** Yəhudilər bu ibrancə “olmaq” FƏİLİNİ (bax: Xüsusi mövzu: “Allahın adları”), Allahın əhd adı olan YAHVE adı ilə əlaqələndiriblər (müq. et. Çıx. 3:14 və Yeş. 41:4). İsa Yəh. 4:26; 8:24, 28, 58 və 13:19-da da eynilə açıq şəkildə (*ego eimi*) Öz ilahiliyini elan edir. Bu kontekstdə bu söz vurğu məqsədilə üç dəfə təkrar olunur (müq. et. Yəh. 18:6, 8). Bu ifadənin qrammatik quruluşu İsanın məşhur “...Mənəm” ifadələrindən fərqlidir.

■ **“Ona xəyanət edən Yəhuda da onlarla yanaşı idi”** Bu, Müjdənin müəllifi olan, olayı öz gözləri ilə görmüş Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir.

18:6 “geri çəkilib yerə qapandılar” Yəhya İsanın dinamik xarakterini vurğulamaq üçün bunu qeyd etmişdir. Onlar ehtiramla deyil, qorxu ilə yerə qapanıblar.

18:7 “Onda yenə... onlardan soruşdu” Ehtimal ki, İsa şagirdlərini qorumaq üçün diqqəti Özüne cəlb edib. Görünür ki, Yəh. 18:8-in yaxın konteksti budur.

18:8 “Əgər” Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR; onlar Onu axtarırdı.

■ **“yanımdakıları buraxın getsinlər”** Bu fraza AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Bu, Zək. 13:7-dəki peyğəmbərliyin yerinə yetməsidir (müq. et. Mat. 26:31; Yəh. 16:32).

18:9 “Bunu etdi ki... sözü yerinə yetsin” Bu deyəsən Yəh. 16:32-yə işarə edir, lakin Yəh. 17:12-dən sitat gətirilir.

18:10 “Şimon Peterin yanında qılınc var idi. Onu çəkib baş kahinin qulunu vuraraq sağ qulağını kəsdi” Peter onun qulağını deyil, boynunu vurmaq istəyirdi! Bu, Peterin İsa üçün ölməyə hazır olduğunu göstərir. Ola bilər ki, Peter İsanın Luka 22:36-38-də dediyi sözləri səhv anladığına görə bunu edib. Luka 22:51-də İsanın o adamın qulağına toxunub ona şəfa verdiyi nəql edilir.

■ **“O qulun adı Məlik idi”** Yalnız Yəhya o qulun adını bildirir. Bu, müəllifin şəxsən hadisənin şahidi olduğunu göstərir. Yəhyanın Müjdəsinin müəllifi o anda şəxsən o bağçada olub!

18:11 “kasa” Bu metafora Əhdi-Ətiqdə insanın taleyi mənasında və bir qayda olaraq mənfi mənada işlənir (müq. et. Zəb. 11:6; 60:3; 75:8; Yeş. 51:17, 22; Yer. 25:15,16,27-28).

İsanın suallarının qrammatik formasına görə “bəli” cavabı gözlənir. Peter yenə özünü ən ağıllı sayan bir adam kimi hərəkət edir (müq. et. Mat. 16:22; Yəh. 13:8).

Burada “kasa” sözünün mənası, Sinoptik Müjdələrdə İsanın Getsamanidəki əzabından xeyli fərqlənir. Yəhyanın nəzərində İsa bütün hadisələrə tam nəzarət edir! Yəhya İsanı qorxaq kimi deyil, arxayın və cəsarətli olaraq təqdim edir (müq. et. Yəh. 18:4; 13:1,11)!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:12-14

¹²Beləcə minbaşı ilə alay və Yəhudi başçılarının mühafizəçiləri İsanı tutub əl-qolunu bağladılar. ¹³Onu əvvəlcə Xananın yanına apardılar, çünki Xanan o il baş kahin olan Qayafanın qayınatası idi. ¹⁴Bu həmin Qayafa idi ki, «bir Adamın xalq uğrunda ölməsi yaxşıdır» deyə Yəhudi başçılara məsləhət vermişdi.

18:12

NASB “Roma koqortası və komandır”

NKJV “ordunun bölüyü və rəisi”

NRSV “əsgərlər, onların başçısı”

TEV “romalı əsgərlər və komandirləri”

NJB “koqorta və onun tribunu”

Roma hərbi bölüklərinin bu adları əsgərlərin sayları ilə əlaqəlidir.

1. alay – *koqorta*, 600-ə qədər kişidən ibarət bir bölükdür (bax: Yəh. 18:3)

2. minbaşı – 1000 sayından törəyir (*chiliarch*, bax: Həv. 21:31; 22:24; 23:10; 24:7)

Lakin bu adlar, İsanı tutan hərbi bölüyün böyüklüyünü bildirməz. Fələstində “minbaşı” deyildikdə sadəcə olaraq kiçik bir dəstə əsgərin başçısı nəzərdə tutulurdu.

■ **“əl-qolunu bağladılar”** Bu demək deyil ki, onlar İsadən qorxurdular; məlum olduğu kimi, adi həbs etmə qaydası belə idi (müq. et. Yəh. 18:24).

18:13 “Onu əvvəlcə Xananın yanına apardılar” İsanın Xanan və Qayafanın önündəki bu mühakimələrinin ardıcılığı barədə çoxlu mübahisələr gədir. Sinoptiklər İsanın Xananla görüşməsindən heç bəhs etməyiblər. Yəh. 18:24 müəllifin bir qeydinə bənzəyir, amma Sinoptik Müjdələrdə İsanın məhkəmələrinin bir hissəsi olaraq təqdim edilir (müq. et. Mat. 26:57; Mark 14:53).

Əhdi-Ətiqdə baş kahinlik ömürlük xidmət idi və baş kahin mütləq Harunun soyundan gəlməli idi. Lakin romalılar bu xidməti bir levili ailəsinin pulla satın aldığı bir siyasi vəzifəyə döndərmişdi. Baş kahin məbədin Qadınlar həyatindəki ticarətə nəzarət edirdi. İsa məbədi təmizləməsi ilə o ailəni qəzəbləndirib.

İosif Flaviyə əsasən, Xanan b.e. 6-14-cü illərdə baş kahin idi. Suriya valisi Kvirini tərəfindən vəzifəsinə təyin olunmuş, Valeri Qrat tərəfindən vəzifəsindən uzaqlaşdırılmışdır. Onu qohumları (5 oğlu və 1 nəvəsi) əvəz etmişlər. Onun birbaşa xələfi, kürəkəni Qayafa olmuşdur (b.e. 18-36; bax: Yəh. 18:13). Bu vəzifənin əsl qüdrəti, Xananın əlində idi. Yəhyanın yazdığına görə, İsanı ilk əvvəl məhz Xananın yanına aparıblar (bax: Yəh. 18:13,19-22).

18:14 Bu, Yəh. 18:15 və 18 kimi, Yəhyanın başqa bir redaktor qeydidir.

■ **“Qayafa”** Qayafa, İsanın ölümü barədə bilmədən peyğəmbərlik etdiyinə görə (bax: Yəh. 11:50) Yəhya üçün xüsusilə maraqlı idi. O, Xananın kürəkəni idi və b.e. 18-36-cı illərdə baş kahin olmuşdur. Yəh. 11:49-dakı qeydə bax.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:15-18

¹⁵Şimon Peter və başqa bir şagird İsanın ardınca gedirdilər. Baş kahin həmin şagirdi tanıdığı üçün o, İsa ilə birlikdə baş kahinin həyatına girdi. ¹⁶Peter isə bayırda qapının yanında durmuşdu. O vaxt baş kahinin tanıdığı bu şagird bayıra çıxıb qapıçı qızla danışdı və Peteri içəri gətirdi. ¹⁷Bu arada qapıçı qız Peterdən soruşdu: «Yoxsa sən də bu Adamın şagirdlərindənənsən?» O isə «xeyr, deyiləm» dedi. ¹⁸Soyuq olduğu üçün qullar və mühafizəçilər orada ocaq qalamışdılar və ətrafında dayanıb isinirdilər. Peter də onlarla yanaşı dayanıb isinirdi.

18:15 “Şimon Peter və başqa bir şagird İsanın ardınca gedirdilər” O başqa şagirdin kim olduğu barədə çoxlu mübahisələr gedir.

1. Ənənəvi fikir belədir ki, o, həvari Yəhya idi, çünki Yəh. 20:2, 3, 4 və 8-də buna bənzər ifadə işlənib. Bundan əlavə, bu ayə Yəh. 19:25 ilə əlaqəli ola bilər; Yəh. 19:25-də Yəhyanın anasının adı çəkilir və beləcə anasının Məryəmin bacısı olması ehtimalı vardır; bu də öz növbəsində Yəhyanın levili olub kahinlik soyundan gəlməsi ehtimalını doğurur (Bax: Polikarpın şəhadəti).
2. Bu, baş kahin və ailəsi ilə əlaqəsi səbəbilə adı çəkilməyən Nikodim və ya Arimateyalı Yusif kimi yerli bir imanlı ola bilər (müq. et. Yəh. 18:15-16).

■ **“Baş kahin həmin şagirdi tanıdığı üçün”** Bu söz çox güclüdür və sadəcə “tanış” deyil, “yaxın dost” mənasını ifadə edir (müq. et. Luka 2:44 and 23:49). Ola bilər ki, Yəhya balıqçılıqla məşğul olduğuna görə Yerusəlimdəki qohumlarına balıq gətirərdi.

18:17 “qapıçı qız Peterdən soruşdu: «Yoxsa sən də bu Adamın şagirdlərindənənsən?»” Bu qrammatik formaya görə, Yəh. 18:25-dəki kimi, “xeyr” cavabı gözlənilir. O şəxslərin İsanın adını çəkməmələri, Ona aşağı gözlə baxdıqlarını göstərir. Qapıçı qızın bunu soruşmasının səbəbləri (1) Peterin Yəhya ilə əlaqəsi və ya (2) Peterin Qalileya ləhcəsi ola bilər.

■ **“xeyr, deyiləm”** Peter İsanın uğrunda ölməyə hazır idi, lakin xidmətçi qızın sualına düzgün cavab verməyə hazır deyil idi! Sinoptik Müjdələrdə Peterin üç inkarı birgə verilib, Yəhyanın Müjdəsində isə bunların arasında Xananın İsanı sorğu-suala tutması yer alır (bax: Yəh. 18:24).

Peterin “deyiləm” sözü, İsanın “Mənəm” sözünün tam əksidir (bax: Yəh. 18:5).

18:18 Şahidi tərəfindən anladılan bu olay xüsusi canlılıqla seçilir. Həm Yəh. 18:18-də, həm də Yəh. 18:25-də PERİFRASTİK BİTMƏMİŞ ZAMANDA iki ifadə yer alır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:19-24

¹⁹O vaxt baş kahin İsadan şagirdləri və təlimi barədə soruşdu. ²⁰İsa ona cavab verdi: «Mən dünyaya açıq söyləmişəm, Yəhudilərin hamısının topladıqları sinaqoqlarda və məbəddə həmişə təlim öyrədirdim, Mən heç nəyi gizli söyləməmişəm. ²¹Niyə Məndən soruşursan? Nə dediyimi eşidən adamlardan soruş. Axı onlar Mənim söylədiyim şeyləri bilirələr». ²²İsa bu sözləri söyləyəndən sonra orada duran mühafizəçilərdən biri «Baş kahinə beləmi cavab verirsən?» deyib Ona bir şillə vurdu. ²³İsa ona cavab verdi: «Əgər haqsız danışdımsa, haqsız olduğumu sübut et. Əgər doğru dedimsə, onda Məni nə üçün vurursan?» ²⁴Xanan Onu əl-qolu bağlı halda baş kahin Qayafanın yanına göndərdi.

18:19 “O vaxt baş kahin İsadan şagirdləri və təlimi barədə soruşdu” Söhbət Qayafadan deyil, Xanandan gedir. Taxtın arxasındakı əsl qüdrət Xananın əlində idi. Xanan b.e. 6-15-ci illərdə hökm sürüb. Onu kürəkəni, sonra da beş oğlu və bir nəvəsi əvəz edib. Məbədin ərazisindəki ticarətə nəzarət edən Xanan, məbədi (bəlkə iki

dəfə) təmizləyən adamı sorğu-suala tutmaq üçün yəqin ki səbirsizlənirdi. Maraqlıdır ki, Xanan həm İsanın şagirdləri, həm də təlimləri ilə maraqlanırdı.

18:20 İsanın açıq şəkildə xalqa təlim verdiyi tamamilə doğrudur. Lakin bir çox təlimlərinin xalq üçün dərkedilməz olduğu da doğrudur (müq. et. Mark 4:10-12). Əsl problem, dinləyicilərinin ruhani korluğuudur.

İsanın sözləri və üsulları Sinoptik Müjdələrdə və Yəhyanın Müjdəsində çox fərqli şəkildə qeyd edilib. Sinoptiklərdə "...Mənəm" ifadələri yoxdur və İsa məsələrlə öyrədir; Yəhyanın Müjdəsində isə məsələlər yoxdur. Mənə elə gəlir ki, bu, Sinoptiklərin İsanın ictimai xidməti zamanı xalqa öyrətdiyi təlimlərini, Yəhyanın isə şagirdlərə özəl olaraq öyrətdiklərini qələmə alması ilə izah edilə bilər.

18:21 "Niyə Məndən soruşursan?" Yəh. 18:20-də İsa xalqa açıq şəkildə təlim öyrətdiyini söyləyir və Xanana deyir ki, onun sualları yəhudi qanununa əsasən qeyri-qanunidir və cavab bütün xalqa məlumdur.

18:22 "orada duran mühafizəçilərdən biri... Ona bir şillə vurdu" Bu söz orijinalda ya "şillə vurmaq", ya da "kötəklə vurmaq" mənasına gələ bilər. Burada o, Yeş. 50:6-ya istinad olaraq "şillə vurmaq" mənasında işlənilib. İsa deyir ki, əgər O haqsız bir şey etdi isə, qoy Onu ittiham etsinlər; əks halda Onu nə üçün vururlar?

■ "Əgər haqsız danışdımsa... Əgər doğru dedimsə" Bunlar, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən ifadələrdir. Birinci ifadə yanlış gerçəkliyi göstərmək üçün istifadə olunan bədii üsuldur. İsa Xananı sübut təqdim etməyə çağırır.

18:24 Bu məhkəmələr Sinoptik Müjdələrdə əks ardıcılıqla verilib.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:25-27

²⁵Şimon Peter bayırda durub isinirdi. Ondan soruşdular: «Yoxsa sən də Onun şagirdlərindənsən?» O inkar edib «xeyr, deyiləm» söylədi. ²⁶Baş kahinin qullarından biri Peterin vurub qulağını kəsdiyi adamın qohumu idi. Həmin qul «Səni bağçada Onunla birlikdə görmədimmi?» deyə Peterdən soruşdu. ²⁷Peter yenə inkar etdi. Həmin anda xoruz banladı.

18:26 "Baş kahinin qullarından biri Peterin vurub qulağını kəsdiyi adamın qohumu idi. Həmin qul... Peterdən soruşdu" Bu sualları Peterə verən şəxs barədə dörd Müjdələrdə müəyyən uyğunsuzluq vardır.

1. Markın Müjdəsində birinci sualı verən bir qarabaşdır (bax: Mark 14:69)
2. Mattada başqa bir qarabaşdır (bax: Mat. 26:71)
3. Luka 22:58-də bir kişidir
4. Yəhyanın Müjdəsində baş kahinin xidmətçisi olan bir qarışıq qızdır

Tarixi kontekstdən məlumdur ki, bir nəfər sual verib, sonra başqaları ona qoşulublar (müq. et. Yəh. 18:18).

18:26 "Səni bağçada Onunla birlikdə görmədimmi?" Yəh. 18:17 və 25-dəki ilk iki sualdan fərqli olaraq, bu qrammatik formaya görə "bəli" cavabı gözlənilir.

18:27 "Peter yenə inkar etdi" Mark 14:71 və Mat. 26:74-dən anladığımız kimi, Peter özünü qarğıyıb and içərək bunu inkar edib.

■ "Həmin anda xoruz banladı" Müjdələrin hər dördündə olan hadisələrin xronologiyasına əsasən, bu, gecə saat 12:00 ilə 3:00 arasında baş verib. Yəhudilər Yerusəlim şəhəri daxilinə xoruzların gətirilməsinə icazə verməzdi, buna görə də banlayan xoruz Romalıları məxsus olub.

Luka 22:61-də İsanın o anda Peterə baxdığı deyilir. Zənn edilir ki, Xanan və Qayafa bir evdə yaşayırdı və mühafizəçilər artıq Xananla görüşmüş İsanı Qayafayla Sinedrionun toplandığı yerə aparırdı. İsa oraya aparılarkən Peterə baxıb. Bunların hamısı fərziyyələrdir, çünki o gecədəki hadisələrin ardıcılıq barədə doqmatik olmağımız üçün kifayət qədər tarixi məlumatımız yoxdur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:28-32

²⁸Sonra Yəhudi başçıları İsanı Qayafanın yanından vali sarayına apardılar. Səhər açılırdı. Amma özləri vali sarayına girmədilər ki, murdar olmasınlar və Pasxa yeməyini yeyə bilsinlər. ²⁹Ona görə də Pilat bayıra, onların yanına çıxıb dedi: «Bu Adamı nədə ittiham edirsiniz?» ³⁰Onlar Pilata cavab verdilər: «Əgər bu Adam cinayətkar olmasaydı, Onu sənə təslim etməzdik». ³¹Pilat onlara dedi: «Onu siz götürüb öz Qanununuza görə mühakimə edin». Yəhudi başçıları Pilata dedi: «Bizim heç kəsi edam etməyə icazəmiz yoxdur». ³²Onlar belə dedilər ki, İsanın necə bir ölümlə öləcəyinə işarə edərək söylədiyi söz yerinə yetsin.

18:28

NASB, NKJV,

JB

NRSV

TEV

“Pretoriuma”

“Pilatın baş qərargahına”

“valinin sarayına”

Bu, Roma valisinin Yerusəlimdəki rəsmi iqamətgahını bildirən latın terminidir. Ora, məbədin yanındakı Antonio qalası, yaxud Böyük Hirodun sarayı ola bilər.

XÜSUSİ MÖVZU: “PRETORIUM MÜHAFİZƏÇİLƏRİ”

■ **“Səhər açılırdı”** Roma sənədlərindən bildiyimiz kimi, Romanın Fələstindəki hökmdarları məhkəmə üçün şəfəqdə toplanardı. Yəqin ki, Sinedrionun sübh tezdən toplanması da məhz bununla bağlı olub, gecə vaxtı keçirdiyi qanunsuz məhkəmələrini etibarlı və qanuni olaraq göstərmək məqsədi daşıyıb. Onlar İsanı dərhal Pilatın yanına aparıblar.

■ **“özləri vali sarayına girmədilər ki, murdar olmasınlar”** Bütpərəstlərin evinə girən, murdar sayılan və Pasxa yeməyini yeyə bilməzdi. İroniya ondadır ki, bu önəmsiz adətlərə son dərəcə ciddi yanaşan yəhudilər, adamı qanunsuz olaraq ölməyə təslim etməkdən heç çəkinməyiblər.

Bu ayə ilə bağlı elə bil ziddiyyət vardır: Sinoptik Müjdələrdə İsanın Pasxa yeməyini şagirdləri ilə yediyi deyilir (bax: Mat. 26:17; Mark 14:12; Luka 22:1); Yəhyanın dediyinə görə isə bu, bir gün ondan əvvəl (cümə axşamı günü), ənənəvi Pasxa yeməyinin hazırlandığı gün baş verib. Yəhyanın yazıları üzrə mütəxəssis olan məşhur katolik ilahiyatçısı Reymond Braun (Raymond Brown) “İyeronimin Müqəddəs Kitab şərhində” (*Jerome Biblical Commentary*) bu barədə belə yazmışdır:

“Əgər Sinoptik ənənəsində nəql edilən hadisələrin xronikasını Yəhyanınkindən daha “tarixi” sayılsa, onda Sinoptik ənənəsinə şübhəsiz ki bələd olan bir şahidin şəhadəti həlledilməz problemlər meydana gətirəcək. Digər yandan, əgər Yəhyanın şəxsi şəhadətinin sxematik Sinoptik ardıcılığından gerçək olaylara daha yaxın olduğunu qəbul etsək, onda yazını daha yaxşı anlaya biləcəyik” (s. 458).

Habelə, Pasxa bayramının ayrı günlərdə - cümə axşamı və cümə - qeyd edilməsi ehtimalı da vardır. Bundan əlavə, belə bir məsələ də vardır ki, “Pasxa” sözü həm bir günlük bayram yeməyini, həm də səkkiz günlük bayramı (Pasxa ilə birlikdə Mayısız Çörək bayramı, bax: Çıx. 12) bildirə bilər.

■ **“Pasxa yeməyini yeyə bilsinlər”** Sonuncu şam yeməyinin hansı gündə baş verdiyini dəqiq müəyyən etmək hələ də çətin məsələdir. Sinoptik Müjdələrdən görüldüyü kimi, o, Pasxa yeməyi idi, lakin Yəhya onun rəsmi Pasxa yeməyindən bir gün əvvəl baş verdiyini bildirir (bax: Yəh. 19:14 və bu ayə). Mümkün cavablar bunlardır:

1. “Pasxa” sözü bayram həftəsini, yeməyini və ya xüsusi Şənbə gününü bildirə bilər
2. Bəzi yəhudi separatçı qrupları (yesseylər) Yubileylər kitabındakı ay təqviminə riayət edirlər
3. Yəhyanın “iki mənalı ifadələri”ndə İsa, Pasxadan bir gün əvvəl kəsilən Pasxa quzusu (1:29) olaraq təqdim olunur

18:29 Allah, Çıxış kitabında fırondan istifadə etdiyi kimi Pilatın şəxsiyyətindən istifadə edir. B.e. 26-cı ildə imperator Tiveriy tərəfindən Yəhudeya prokuratoru olaraq təyin edilmiş Pilat, (Xananı baş kahin vəzifəsindən uzaqlaşdıran) Valeri Qratı əvəz edib. Pontiy Pilat 5-ci Roma prokuratoru olub, Arxelayın (Böyük Hirodun oğlu)

Samariya, Yəhudəya, Qəzzə və Ölü dənizdən ibarət olan padşahlığını idarə edib. Pilata dair məlumatlar əksərən İosif Flaviyin yazılarından irəli gəlir.

XÜSUSİ MÖVZU: “PONTİY PİLAT”

18:30 “Əgər bu Adam cinayətkar olmasaydı, Onu sənə təslim etməzdik” Bu, çox vaxt “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. İsa cinayətkar deyil idi. Pilat Yəhudilərin güc-bəla ilə tapdığı dini ittihamlarını qəbul etmək istəməyib.

Burada “təslim etmək” olaraq tərcümə olunmuş FEİL Yəhudaya dair “xəyanət etmək” mənasında işlənir (müq. et. Yəh. 6:64,71; 12:4; 13:2,11,21; 18:2,5). Bu sözün hərfi mənası “bir adamı hakimyyəyə təslim etmək” və ya “bir ənənəni çətdirməkdir”dir.

18:31 “Bizim heç kəsi edam etməyə icazəmiz yoxdur” Yəhudi başçıları İsanı küfr etməklə ittiham etmişdi, lakin Onun romalıları tərəfindən edam edilməsi üçün qiyamçı olduğunu iddia etmişdilər. İsanın çarmıxa çəkilməsi yəhudi başçıları üçün Qan. 21:23-ə görə çox önəmli idi (yəni 1-ci əsrdə rəbbilər elə bilirdi ki, çarmıxa çəkilmək, Allahın lənətinə uğramağa bərabərdir). İsa, Yəh. 18:32; 3:14; 8:28; 12:32,33 bunu əvvəlcədən bildirmişdi; həmçinin bax: Qal. 3:13.

18:32 “İsanın necə bir ölümə öləcəyinə işarə edərək” Niyə Yəhudi başçıları İsanın çarmıxa çəkilməsini istəyib? Həv. 7-ci fəsildən açıq-aşkar görünür ki, küfr edənlərin cəzası, daşqalaq edilməkdən ibarət idi. Bu, Qan. 21:22-23-dəki lənətlə də bağlı ola bilər. Əvvəllər bu, cinayətkar edam edildikdən sonra ölümünün dirəyə bağlanması mənasına gəlir, lakin sonrakı rəbbilər bu ayəni Roma çarmıxına aid ediblər. Onlar arzu ediblər ki, Özünü Məsih elan etmiş İsa Allahın lənətinə uğrasın. Bu, günahə batmış bəşəriyyətin kəffarə yolu ilə xilas edilməsi üçün Allahın planı idi. Allah Quzusu İsa (Yəh. 1:29) Özünü kəffarə qurbanı olaraq təqdim edib (müq. et. Yeş. 53; 2Kor. 5:21). İsa bizim uğrumuzda “lənət” olub (müq. et. Qal. 3:13).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:33-38a

³³Pilat yenə vali sarayına girdi, İsanı çağıraraq Ona dedi: «Yəhudilərin Padşahı Sənsənmi?» ³⁴İsa cavab verdi: «Sən bunu özündənmi söyləyirsən, yoxsa başqaları sənə Mənim barəmdə danışdılar?» ³⁵Pilat dedi: «Məgər mən Yəhudiyəm? Səni Öz millətin və başçı kahinlər mənə təslim etdi. Söylə, nə etmişən?» ³⁶İsa cavab verdi: «Mənim Padşahlığım bu dünyadan deyil. Əgər Mənim Padşahlığım bu dünyadan olsaydı, xidmətçilərim Yəhudi başçılarına təslim edilməməyim üçün döyüşərdi, amma indi Mənim Padşahlığım buradan deyil». ³⁷Pilat ona dedi: «Demək, Sən Padşahsan?» İsa cavab verdi: «Sənin dediyin kimi Mən Padşaham. Mən həqiqət barədə şahidlik etmək üçün doğulub dünyaya gəldim. Həqiqətdən olan hər kəs Mənim səsimə qulaq asar». ³⁸Pilat Ona «Həqiqət nədir?» dedi.

18:33 “vali sarayı” Bax: Xüsusi mövzu: “Pretorium mühafizəçiləri”.

■ **“Yəhudilərin Padşahı Sənsənmi?”** İsa xəyanətdə ittiham edilib (müq. et. Mat. 27:11; Mark 15:2; Luka 23:2 və Yəh. 19:3,12,15,19-22).

18:34 “İsa cavab verdi: «Sən bunu özündənmi söyləyirsən, yoxsa başqaları sənə Mənim barəmdə danışdılar?»» Pilat bu sualı siyasi padşahlıq barədə verdiyi təqdirdə, İsa bunu inkar edərdi. Lakin yəhudilərin dediyi kimi Onun məsihliyindən bəhs edildiyi təqdirdə, İsa bunu təsdiq edərdi. Pilatın yəhudi dini ilə bağlı məsələlərdən danışmaq istəmədiyini bəllidir (müq. et. Yəh. 18:35).

18:35 Birinci suala “xeyr” cavabının veriləcəyi gözlənilir. Pilat yəhudi dininə aşağı gözlə baxdığını göstərir.

18:36 “Əgər Mənim Padşahlığım bu dünyadan olsaydı, xidmətçilərim... döyüşərdi” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu, belə tərcümə edilməlidir: “Əgər Mənim Padşahlığım bu dünyadan olsaydı, amma deyildir, onda xidmətçilərim döyüşərdi, amma onlar döyüşməzlər”. “Xidmətçilərim” ya (1) şagirdlərə, ya da (2) mələklərə (müq. et. Mat. 26:53) aid ola bilər.

18:37 “Pilat ona dedi: «Demək, Sən Padşahsan?»» Bu sözlər, İsayə və Onun ruhani padşahlığına qarşı çıxan dünya hakimiyyətini (Romanı) təmsil edən bu adamın dilində son dərəcə istehzalı səslənib. Bu suala “bəli” cavabının veriləcəyi gözlənir.

■ **“Sənin dediyin kimi Mən Padşaham. Mən həqiqət barədə şəhadət etmək üçün doğulub dünyaya gəldim”** Birinci cümlə ikimənəlikliyi səbəbilə çətin tərcümə olunur. Bu, müəyyən məhdudiyyətli təsdiq cümləsidir (müq. et. Mat. 27:11; Mark 15:2; Luka 23:3). İsa kim olduğunu (iki FEİL BİTMİŞ ZAMANDADIR) və nə üçün gəldiyini (müq. et. Yəh. 13:1,3; Mark 10:45; Luka 2:49; Mat. 16:22 və s.) bildirdi. Pilat bunu anlaya bilməzdi!

■ **“...üçün doğulub dünyaya gəldim”** İsa, Atanı tanımaq vəzifəsindən danışır (yəni “həqiqət barədə şəhadət etmək”). Ümumiyyətlə İsa üç məqsədlə dünyaya gəlib.

1. Allahın xasiyyətini və məqsədini tam şəkildə tanımaq üçün (bax: Yəh. 1:18; 3:32)
2. Məsum Allah Quzusu olaraq ölüb dünyanın günahını aradan götürmək üçün (bax: Yəh. 1:29)
3. Allahı razı salaraq necə yaşamağı imanlılara göstərmək üçün

■ **“Həqiqətdən olan hər kəs Mənim səsimə qulaq asar”** “Hər kəs”, “hamı”, “kim olursa olsun” kimi ifadələr mənə həmişə dərindən təsir edir! YAHVE-nin Yar. 3:15-dəki vədi Məsihdə yerinə yetirməsi məni heyran edir! İnsanın günaha batması ilə pozulmuş ilahi surəti İsa bərpa edir. Yaxın şəxsi ünsiyyət yenə mümkündür! Bu ünsiyyət indidən bərpa olunub (həyata keçmiş esxatologiya).

Yalnız ruhani gözləri və qulaqları olanlar (bax: Yəh. 10:3,16,27; 18:37) həqiqəti dərk edə bilirlər (müq. et. Mat. 11:15; 13:9,16,43; Mark 4:9,23; Luka 8:8; 10:23,24; 14:35; Vəhy 2:7,11,17,29; 3:6,13,22). İsa həqiqətdir (Yəh. 14:6)! O danışanda ardıcılıqları Onu eşidərlər (müq. et. Yəh. 10:1-5). Yəhyanın Müjdəsində həqiqəti “eşitmək” və ya “dinləmək” teoloji baxımdan “əbədi həyatı” qəbul etməyə bərabərdir.

18:38 “Pilat Ona «Həqiqət nədir?» dedi” Pilat bu sualı verib, amma deyəsən cavabı gözləmədən İsanı tərk edib. Pilat İsanın Roma hakimiyyəti üçün təhdid təşkil etmədiyinə əmin olmaq istəyib və əmin olub. Sonra yəhudilərin o dövrdəki adətində əsasən İsanı sərbəst buraxmağa çalışıb (müq. et. Yəh. 18:39; Mat. 27:15). Yəhya, Luka kimi, məsihçiliyin Roma imperiyası üçün təhdid olmadığını göstərmək üçün bunları yazıb (bax: Yəh. 18:38b; 19:4; Luka 23:4,14,22).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 18:38b-40

^{38b}Bunu deyəndən sonra yenə bayıra, Yəhudilərin yanına çıxıb onlara dedi: «Mən Onda heç bir təqsir görmürəm. ³⁹Axı sizdə bir adətdir ki, Pasxa zamanı mən sizin üçün bir nəfəri azad edirəm. İndi istəyirsinizsə, sizin üçün Yəhudilərin Padşahını azad edim?» ⁴⁰Bunun cavabında onlar yenə bağırıb dedi: «Bu adamı yox, Barabbanı azad et!» Barabba isə bir quldur idi.

18:39 “sizdə bir adətdir” Bu, Mat. 27:15 və Luka 23:17-də izah olunur (ancaq Əhdi-Cədidədən kənar tarixi sənədlərdə bildirilmir).

18:40 “Bunun cavabında onlar yenə bağırıb dedi: «Bu adamı yox, Barabbanı azad et!» İroniya ondadır ki, Barabba zelot partiyasının bir üzvü idi və buna görə İsanın ittiham edildiyi cinayətdə təqsirli idi (müq. et. Mark 15:7; Luka 23:19,25). Oradakı xalq yəqin ki öz milli qəhrəmanını dəstəkləmək üçün yığışmışdı. Bu, yəhudi başçılarına İsanı ittiham etmək üçün fürsət verib (müq. et. Mark 15:11).

İroniya həmçinin ondadır ki, “Barabba” adının mənası “atanın oğlu”dur. Yəhya nəql etdiyi Müjdədə bu kimi kəlmə oyunlarından dəfələrlə istifadə edib. Xalq “Atanın Oğlu” əvəzinə “atanın oğlu”nun sərbəst buraxılmasını tələb edib. Dünya tamamilə qaranlığa qərq olmuşdu!

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitabı və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə İsa Yəhudanın Onu tapacağı yerə gedib?
2. Niyə Yəhya İsanın Getsamanidəki əzabını buraxıb?
3. Niyə Sinedrion İsanı Pilatın yanına aparıb?
4. Niyə Yəhyanın Müjdəsində və Sinoptiklərdə hadisələrin ardıcılığı bu qədər fərqlidir?
5. Niyə Yəhya Pilatın İsanı sərbəst buraxmağa çalışdığını təsvir edib?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 19-cu fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsa ölümə məhkum olunur (18:38b-19:16a) 18:38b-19:7	Əsgərlər İsayə istehza edir 19:1-4 Pilatın qərarı 19:5-16	(18:38b-19:7) 18:38b-19:7	İsa ölümə məhkum edilir (18:38b-19:16) 18:40-19:3 19:4-5 19:6a 19:6b 19:7 19:8-9a 19:9b-10 19:11 19:12	İsa Pilatın önündə (18:28-19:11) 18:33-19:3 İsa ölümə mühakimə edilir 19:12-16a
19:8-12		19:8-12		19:8-11
19:13-16a		19:13-16a	19:13-14 19:15a 19:15b 19:15c 19:16a	
İsanın çarmıxa çəkilməsi 19:16b-22	Çarmıxdakı Padşah 19:17-24	19:16b-25a	İsa çarmıxa çəkilir 19:16b-21	Çarmıxa çəkilmə 19:16b-22
19:23-27	Budur anan 19:25-27	19:25b-27	19:22 19:23-24	İsanın paltarları bölünür 19:23-24 İsa və anası 19:25-27
İsanın ölümü 19:28-30	Tamam oldu 19:28-30	19:28-30	İsanın ölümü 19:28 19:29-30a 19:30b	İsanın ölümü 19:28 19:29-30
İsanın böyrünün dəşilməsi 19:31-37	İsanın böyrü dəşilir 19:31-37	19:31-37	İsanın böyrü dəşilir 19:31-37	Dəşilmiş böyür 19:31-37
İsanın dəfn edilməsi 19:38-42	İsa Yusifin qəbrində dəfn edilir 19:38-42	19:38-42	İsanın dəfn edilməsi 19:38-42	Dəfn 19:38-42

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:1-7

¹Ona Pilat İsanı aparıb qamçılattı. ²Əsgərlər də tikandan bir tac hörüb Onun başına qoydular və Ona tünd qırmızı paltar geyindirdilər. ³Onlar İsanın yanına gəlib «Yəhudilərin Padşahı sağ olsun!» deyirdilər və Ona şillə vururdular. ⁴Pilat yenə bayıra çıxıb Yəhudilərə dedi: «Budur, Onu bayıra, sizin yanınıza gətirirəm ki, Onda bir təqsir görmədiyimi biləsiniz». ⁵O zaman İsa başında tikandan tac, əynində tünd qırmızı paltar bayıra çıxdı. Pilat onlara dedi: «O Adam budur!» ⁶Başçı kahinlər və mühafizəçilər Onu gördükdə «Çarmıxa çək, çarmıxa çək!» deyər bağirdilər. Pilat onlara dedi: «Onu özünüz götürüb çarmıxa çəkin, çünki mən Onda bir təqsir görmürəm». ⁷Yəhudilər ona cavab verdilər: «Bizim bir qanunumuz var, bu qanuna görə O ölməlidir, çünki Özünü Allahın Oğlu adlandırır».

19:1 “Pilat İsanı aparıb qamçılattı” Vaxt ardıcılığı və qamçıların sayı məlum deyildir. Çarmıxa çəkilməyə məhkum edilən bütün məhbuslar qamçılanardı. Qamçılanma o qədər ağır idi ki, çox insan qamçının altında ölərdi. Lakin kontekstdən görüldüyü kimi, Pilatın İsanı qamçılamaqda məqsədi, yəhudilərdə mərhəmət hissi oyatmaq və sonra İsanı sərbəst buraxmaq idi (bax: Luka 23:16,22; Yəh. 19:12). Bu, Yeş. 53:5-dəki peyğəmbərliyin yerinə yetməsi ola bilər.

Romalılar yalnız romalı olmayanları qamçılırdı. Bu cəza son dərəcə ağır və əzablı idi. Əyilmiş, əlləri dirəyə bağlanmış adamı ucuna sümük və ya metal hissələri taxılmış dəri qamçılarla vururdular. Qamçı zərbələrinin sayı ucadan deyilməzdi. Cinayətkarlar, çarmıxa çəkilməzdən əvvəl bir qayda olaraq qamçılanardı (müq. et. Tit Liviy, XXXIII:36).

Müjdələrdə romalılar tərəfindən döyülmə müxtəlif sözlərlə təsvir olunub.

1. Mat. 27:26; Mark 15:15 -- *phragelloō*, qamçılamaq
2. Luka 23:16,22 -- *paideuō*, ilkin olaraq uşağa tərbiyə vermək (müq. et. İbr. 12:6-7,10), lakin burada, 2Kor. 6:9-dəki kimi, döymək
3. Yəh. 19:1 -- *mastigoō*, ilkin olaraq qamçı, Mat. 10:17; 20:19; 23:34; Həv. 22:24-25; İbr. 11:36

Onların hamısı sinonim ola bilər, yaxud İsanın iki dəfə döyüldüyünü bildirə bilər:

- a. Pilat tərəfindən daha yüngül döyülməsi
- b. çarmıxa çəkilməzdən əvvəl qamçılanması

19:2 “Əsgərlər də tikandan bir tac hörüb Onun başına qoydular” Bu, İsanın başına tikanların batması ilə həyata keçirilən bir işgəncə növü idi. Lakin ola bilər ki, İsayə istehza etmək üçün başına parıltılı palma yarpaqlarından düzəldilmiş tac qoyulub (müq. et. Mat. 27:27-31; Mark 15:15-20).

Yunanca “tac” (*stephanos*), qalib gələn atletlərin başına qoyulan çələng və ya imperatorun başına qoyulan dəfnə əklili üçün işlənirdi.

■ **“Ona tünd qırmızı paltar geyindirdilər”** Tünd qırmızı (*porphyros*) padşahlıq rəngi idi; bu rəngdəki boya balıqqağandan düzəldiyinə görə çox bahalı idi. Roma hakimləri tünd qırmızı xalat geyinirdilər (Mark 15:17,20). Tünd qırmızı boya palıd ağacında tapılan həşəratın qabığından düzəldilərdi. Padşahın tünd qırmızı xalatının parodiyası olan o paltar, yəqin ki, romalı bir zabitin rəngi solmuş paltarı olub (müq. et. Mat. 27:28).

19:3

NASB “və onlar Onun yanına gəlib belə deməyə başladılar”

NKJV “o zaman onlar dedilər”

NRSV “Onlar Onun yanına gəlib deyirdi”

TEV “və Onun yanına gəldilər və dedilər”

NJB “Onlar Onun yanına gəlir və deyirdi”

Bu ifadələr BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR. Yəqin ki, əsgərlər bunu növbə ilə ediblər. Onların istehzaları daha çox xüsusilə İsayə deyil, ümumiyyətlə yəhudilərə ünvanlanmışdı. Ehtimal ki, Pilat ümid edirdi ki, yəhudilər İsanın halına acıyarlardı.

Bir daha deyək ki, Yəhyanın yazılarında peyğəmbərlik sözləri tez-tez əleyhdarların dilindən səslənir. O əsgərlərin nə dediklərindən xəbərləri də yox idi.

■ **“və Ona şillə vururdular”** İlkin olaraq “dəyənəklə döymək” mənasına gələn bu söz sadəcə “açıq əllə vurmaq” mənasında işlənməyə başlayıb. Bəlkə də İsanın üzünə ağır şillə vurmayıblar, lakin bir padşaha verilən salanı təqlid edərək Ona istehza etməyə çalışıblar.

19:4

NASB “Onda heç bir təqsir tapmıram”

NKJV “Onda heç bir nöqsan tapmıram”

NRSV “Ona qarşı heç bir dəlil tapmıram”

TEV “Onu məhkum etmək üçün heç bir səbəb tapa bilmirəm”

NJB “Ona qarşı heç bir dəlil tapmıram”

Yəhyanın məqsədlərindən biri, məsihçiliyin Roma hökuməti və ya hakimləri üçün təhdid təşkil etmədiyini göstərməkdən ibarət idi. Yəhya qeyd edir ki, Pilat İsanı azad etməyə bir neçə dəfə cəhd edib (bax: John 18:38; 19:6; Luka 23:4,14,22).

19:5

NASB, NKJV “Görün, o Adam!”

TEV, NET “baxın! Budur o adam!”

NRSV, NJB,

REB “Budur o adam!”

Bu cümləni müxtəlif cür anlamaq olar.

1. İsanın istehza üçün padşah kimi geyindirilməsi
2. İsanın halına acımaları üçün döyülməsi
3. Zək. 6:12-yə işarə (Məsihə aid “Pöhrə” adı)
4. İsanın bəşəriyyətinin daha gec dövrdə təsdiqlənməsi (Yəhyanın dövründəki qnostisizmə qarşı)
5. aramicə “bəşər oğlu” *bar nashā* (Məsihə aid başqa bir üstüörtülü ad) ilə əlaqəlidir

19:6 “«Çarmıxa çək, çarmıxa çək!» deyərək bağırırdılar” Yəhudi başçılarının İsanı çarmıxa çəkdirmək istəmələrinin səbəbi, Qan. 21:23-ün həyata keçməsi idi. Yəqin ki, məhz bu səbəbə görə Paul Nazaretli İsanın Allahın Məsihi olduğundan o qədər çox şübhələnirdi. Lakin Qal. 3:13-dən öyrəndiyimiz kimi, İsa çarmıxdan lənətimizi Öz üzərində daşdı (müq. et. Kol. 2:14).

■ **“Onda bir təqsir görmədiyimi bilirsiniz”** Pilat bunu üç dəfə söyləyib (müq. et. Yəh. 18:38; 19:4).

19:7 “O ölməlidir, çünki Özünü Allahın Oğlu adlandırır” İsa həqiqətən Allahla bir olduğunu, Allahın Oğlu olduğunu elan etmişdir. İsanın sözlərini eşidən və mənasını yaxşı anlayan yəhudilər İsanın Özünü ilahi elan etdiyindən heç şübhə etməyiblər (müq. et. Yəh. 5:18; 8:53-59; 10:33). Əslində yəhudilər İsanı küfrdə ittiham ediblər (bax: Mat. 9:3; 26:65; Mark 2:7; 14:64; Luka 5:21; Yəh. 10:33, 36). Küfrdə ittiham edilən şəxs daşqalaq edilməli idi (bax: Lev. 24:16). Əgər İsa bəşər olmuş əzəli Allah olmasaydı, O daşqalaq ediləcək idi.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:8-12

⁸Pilat bu sözü eşidəndə daha da qorxdı. ⁹Yenə vali sarayına girib İsadən soruşdu: «Sən haradansan?» Amma İsa ona cavab vermədi. ¹⁰Pilat Ona dedi: «Mənəmi cavab vermirsən? Bilmirsən ki, Səni azad etməyə yaxud çarmıxa çəkməyə səlahiyyətim var?» ¹¹İsa ona cavab verdi: «Əgər sənə yuxarıdan verilməsəydi, Mənim üzərimdə heç bir səlahiyyətin olmazdı. Buna görə də Məni sənə təslim edənin

günahı daha böyükdür». ¹²Bundan sonra Pilat Onu azad etməyə çalışdı, ancaq Yəhudilər bağırib dedilər: «Əgər bu Adamı azad etsən, qeysərin dostu deyilsən. Kim özünü padşah elan edirsə, qeysərə qarşı çıxmış olur».

19:8 “Pilat bu sözü eşidəndə daha da qorxdı” Pilat artıq arvadından İsa haqqında xəbərdarlıq almışdı (bax: Mat. 27:19), indi də yəhudi başçıları Onun Özünü Allahın Oğlu elan etdiyini deyirdi. Mövhumatçı Pilat qorxuya düşüb. Yunanlar və romalılar inanırdı ki, allahları insan şəklində insanları ziyarət edirlər.

19:9

NASB, NKJV,

NRSV

“Sən haradansan?”

TEV, NJB,

NIV

“Sən haradan gəlmisən?”

Pilat İsaya vətəni deyil, mənbəyi barədə soruşub. Pilat qarşısında olan bu şəxsin əhəmiyyətini hiss etməyə başlayıb. İsa Pilatın Yəh. 18:38-dəki sözlərindən anlayırdı ki, Pilatı həqiqət maraqlandırmır, o ancaq öz siyasi mənfəətlərini düşünür.

Pilat İsaya heyran olan, amma mənbəyini dərk etməyən insanların sırasında yer alır (müq. et. Yəh. 4:12; 6:42; 7:27-28,41-42; 8:14; 9:29-30). Bu, Yəhyanın şaquli dualizminin bir misalıdır. İsa yuxarıdandır və aşağıdan olan heç kəs Onu Atanın köməyi olmasa tanıya/dərk edə/görə/eşidə bilməz (bax: Yəh. 6:44,65; 10:29).

■ **“İsa ona cavab vermədi”** Pilat yəqin ki İsanın cavabını xatırlayırdı (bax: Yəh. 18:37)! Bəzilərinin fikrincə, burada Yeş. 53:7 yerinə yetmişdir.

19:10 “Səni... çarmıxa çəkməyə səlahiyyətim var” Pilat deyir ki, yaşatmağa və öldürməyə səlahiyyəti vardır, lakin izdihamın təzyiqi ilə o özünün bu hüququnu onların iradəsinə verir. Pilatın sualına qrammatikasına görə “bəli” cavabın veriləcəyi gözlənilir.

19:11 “Əgər sənə yuxarıdan verilməsəydi, Mənim üzərimdə heç bir səlahiyyətin olmazdı” Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. İsa Pilatdan qorxmurdu. O kim olduğunu və nə üçün gəldiyini bilirdi! Müqəddəs Kitaba əsasən, bütün bəşəri hakimiyyətlərin arxasında Allah durur (müq. et. Rom. 13:1-7).

■ **“Məni sənə təslim edən günahı daha böyükdür”** İlk baxışdan bu söz, Yəhuda İskaryota aiddir (müq. et. Yəh. 6:64,71; 13:11), lakin şərhçilərin əksəriyyəti İsanı romalılara rəsmi şəkildə təslim etmiş Qayafadan bəhs edildiyi qənaətinə gəlirlər. Bu frazanı həmçinin kollektiv şəkildə (1) qanunsuz yəhudi başçılarına və ya (2) bütün yəhudi xalqına aid olaraq anlamaq mümkündür (müq. et. Mat. 21:33-46; Mark 12:1-12; Luka 20:9-19; Rom. 9-11).

19:12 “Pilat Onu azad etməyə çalışdı” Bu BİTMƏMİŞ ZAMANDIR, keçmiş zamanda təkrarlanan hərəkəti bildirir. Pilat bir neçə dəfə çalışmışdı.

■ **“Əgər bu Adamı azad etsən, qeysərin dostu deyilsən”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Yəhudi başçıları Pilatı, İsanı onların istədikləri kimi ölümə məhkum etməyəcəyi təqdirdə, Romadakı hakimlərə ondan şikayət edəcəkləri ilə hədələyiblər. “Qeysərin dostu” frazası, Roma imperatoru tərəfindən verilən hörmətli titulu ifadə edən idiom idi (ya Avqust, ya da Vespasian).

Qeysər, Roma imperatorunun bir titulu idi; Yuli Sezardan gəlib, Avqust tərəfindən təsdiq olunmuşdu.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:13-16

¹³Pilat bu sözü eşitdikdə İsanı bayıra apardı və ibrancə Qabbata, yəni Daş döşəmə deyilən yerdə hökm kürsüsünə oturdu. ¹⁴Pasxaya hazırlıq günü idi. Altıncı saat radələri idi. Pilat Yəhudilərə «Padşahınız budur!» dedi. ¹⁵Amma onlar «Yox, rədd olsun, rədd olsun! Onu çarmıxa çək!» deyə bağırdı. Pilat

onlardan soruşdu: «Padşahınızımı çarmıxa çəkim?» Başçı kahinlər cavab verdilər: «Qeysərdən başqa padşahımız yoxdur!»¹⁶ Onda Pilat İsanı çarmıxa çəkilmək üçün onlara təslim etdi.

19:13 “Pilat bu sözü eşitdikdə İsanı bayıra apardı və... hökm kürsüsünə oturdu” Bu cümlə ikimənalıdır, hökm kürsüsünə kimin oturduğu aydın deyildir. Uilyams (Williams) və Qudspid (Goodspeed) tərcümələrində oturanın İsa olduğu deyilir – Ona istehza etmək üçün Onu oraya yəhudilərin padşahı kimi oturdublar. Ancaq kontekstdən anlaşılır ki, hökm çıxarmağa hazırlanan Pilatdan bəhs olunur.

NASB, NKJV,

NJB “Döşəmə olaraq adlandırılan, amma ibranicə Qabbata”

NRSV “Daş Döşəmə olaraq adlandırılan, yaxud ibranicə Qabbata”

TEV “‘Daş Döşəmə’ olaraq adlandırılan (ibranicə adı 'Qabbata'dır)’”

İbrani/arami sözlərinin izahının verilməsi onu göstərir ki, Yəhyanın hədəf oxucu kütləsi yəhudi deyil idi (müq. et. Yəh. 19:17). Daş döşəmə, Romanın hüquqi elanlarının yeri idi. Arami sözü *Gabbatha* “qaldırılmış daşlar” və ya “yüksək yer” mənasına gəlir.

19:14 “Pasxaya hazırlıq günü idi” Sinoptik Müjdələrdəki tarixlərlə Yəhyanın Müjdəsindəki tarixlər arasında açıq-aydın uyğunsuzluq vardır. Sinoptiklərə görə, İsa həbsindən əvvəl şagirdləri ilə Pasxa yeməyini yeyib (müq. et. Mark 15:42), Yəhyanın Müjdəsinə görə isə o yemək, bayramdan öncəki hazırlıq günündə baş vermişdir. Bax: Yəh. 18:28-dəki qeyd.

▣ **“Altıncı saat radələri idi”** İsanın Pilat tərəfindən mühakimə edilməsi və çarmıxa çəkilməsinin xronologiyası belədir:

	<u>Matta</u>	<u>Mark</u>	<u>Luka</u>	<u>Yəhya</u>
Pilatın hökmü				6-cı saat 19:14
Çarmıxa çəkilmə		3-cü saat 15:25		
Qaranlıq çökdü	6-9-cu saat 27:45	6-9-cu saat 15:33	6-9-cu saat 23:44	
İsa nida etdi	9-cu saat 27:46	9-cu saat 15:34		

Bu saatlar müqayisə edildikdə iki şərh variantı meydana gəlir

1. bunlar eynidir. Yəhya, gecə saat 12:00-dən başlayan Roma vaxtından (bax: Qlison L. Arçer, “Müqəddəs Kitabdakı çətinliklərin ensiklopediyası” – Gleason L. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, s. 364), Sinoptiklər isə səhər 6:00-dən başlayan yəhudi vaxtından istifadə edib.
2. Yəhya İsanın daha gec bir saatda çarmıxa çəkildiyini bildirir, bu da Sinoptiklər ilə Yəhyanın Müjdəsi arasındakı fərqlərin başqa bir nümunəsidir

Yəh. 1:39 və 4:6-dan göründüyü kimi, Yəhya Roma vaxtından deyil, yəhudi vaxtından istifadə edir (bax: R. Vinsent, “Sözlərin tədqiqi” – M. R. Vincent, *Word Studies*, 1-ci cild, s. 403).

Bütün Müjdələrdəki saatlar simvolik ola bilər, çünki

1. məbəddə gündəlik qurban gətirmə vaxtlarına uyğun gəlir (səhər saat 9.00 və gündüz saat 3.00; bax: Həv. 2:15; 3:1)
2. 14 nisanda Pasxa quzusunun ənənəvi kəsilmə vaxtı günortadan dərhal sonra idi

Müqəddəs Kitab qədim şərqi kitab olduğuna görə, müasir qərbi tarixi kitablardan fərqli olaraq, xronologiya əsasında yazılmayıb.

■ **“Padşahımız budur”** Yəh. 19:5, Zək. 6:12-yə istinad ola bildiyi kimi, bu fraza Zək. 9:9-a istinad ola bilər (bax: F.F. Bryus “Suallara Cavab” - F. F. Bruce, *Answers to Questions*, s. 72).

19:14 Birinci cümlə, başqa bir redaktor qeydidir.

19:15 “rədd olsun, rədd olsun! Onu çarmıxa çək!” Burada üç dəfə AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLI işlənmişdir. Kökü “qaldırmaq” və ya “ucaltmaq” mənasına gələn “çarmıxa çəkmək” sözü, Yəhyanın ikimənəli ifadələrindən biri ola bilər. (müq. et. Yəh. 3:14; 8:28; 12:32).

■ **“Başçı kahinlər cavab verdilər: «Qeysərdən başqa padşahımız yoxdur!»** Burada heyrətamiz ironiya vardır. İsanı küfrdə ittiham edən bu yəhudi başçıları özləri küfr etməkdən təqsirkar idilər. Əhdi-Ətiqədə Allahın xalqının yeganə padşahı Allahın Özüdür (müq. et. 1Şam. 8).

19:16 “onlara” Mat. 27:26-27-də və Mark 15:15-16-da bu ƏVƏZLİK romalı əsgərlərə aiddir. Yəhyanın Müjdəsində Pilatın İsanı yəhudi başçılarına və izdihama verdiyi də nəzərdə tutula bilər.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:17-22

¹⁷İsa çarmıxını Özü daşıyaraq ibrancə Qolqota, yəni «Kəllə yeri» adlanan yerə çıxdı. ¹⁸Orada Onu və başqa iki nəfəri çarmıxa çəkdilər: biri İsanın sağında, o biri isə solunda idi, İsa da ortada idi. ¹⁹Pilat bir lövhə yazıb onu çarmıxın üstündə asdırdı. Orada belə yazılmışdı: «Yəhudilərin Padşahı Nazaretti İsa». ²⁰Yəhudilərin bir çoxu bu lövhəni oxudu, çünki İsanın çarmıxa çəkildiyi yer şəhərə yaxın idi və lövhədə ibrancə, latınca və yunanca yazılmışdı. ²¹Bunu görüb Yəhudi başçı kahinləri Pilata dedilər: «“Yəhudilərin Padşahı” yox, “Özünü Yəhudilərin Padşahı adlandıran” yaz». ²²Pilat cavab verdi: «Nə yazdımsa, yazdım».

19:17 “çarmıxını Özü daşıyaraq” I əsr Fələstinində çarmıxın şəkli tam məlum deyildir; böyük T, kiçik t, yaxud X ola bilər. Bəzən bir neçə məhbüs bir yerdə çarmıxa çəkilərdi. Çarmıxın şəkli nə olur-olsun, məhkum qamçılандıqdan sonra taxtaları çarmıx yerinə özü daşımali idi (bax: Mat. 27:32; Mark 15:21; Luka 14:27; 23:26).

■ **“ibrancə Qolqota, yəni «Kəllə yeri» adlanan yer”** bu frazanın dəqiq mənası məlum deyildir. Bu ibrani/arami sözü tam kəlləyə bənzəyən bir yeri deyil, Yerusəlimə aparan əsas yolda yerləşən alçaq boş bir təpəni bildirirdi. Romalılar qiyamların qarşısını almaq üçün qiyamçıları çarmıxa çəkərdi. Müasir arxeoloqlar şəhərin qədim divarlarının yerini dəqiq bilmirlər. İsa şəhərin divarından kənarda, yaxşı bilinən bir edam yerində öldürüldü.

19:18 “Orada Onu... çarmıxa çəkdilər” Romalıların çarmıxa çəkmə qaydalarının təfərrüatları Müjdələrin heç birində təsvir olunmayıb. Romalılar bu edam üsulunu karfagenlilerdən, karfagenlilər də farslardan öyrəniblər. Çarmıxın şəkli dəqiq bilinmir, ancaq belə ölümün ağır və əzablı olduğunu bilirik. Bu edam üsulu, adamın bir neçə gün ərzində əzab çəkərək can verməsi üçün xüsusilə təşkil edilmişdi. Ölümə səbəb adətən boğulma idi. Bu edam üsulu Romaya qarşı qiyamları qabaqlamaq üçün nəzərdə tutulmuşdu.

■ **“başqa iki nəfəri”** Mat. 27:38, Mark 15:27 və Luka 23:33-də yazılmış Yeş. 53:9 peyğəmbərliyi bu yolla yerinə yetmişdir.

19:19 “Pilat bir lövhə yazıb” Ola bilər, kimsə bu titulu (*titlon*) taxtada yazmışdı və Pilat onu öz əli ilə köçürüb. Matta buna “ittiham” (*aitian*, müq. et. Mat. 27:37) deyib, Mark və Luka isə onu yazı adlandıırıblar (*epigraphē*, müq. et. Mark 15:26; Luka 23:38).

19:20 “ibrancə, latınca və yunanca yazılmışdı” “İbrancə” deyildikdə aramicə nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 5:2; 19:13,17; 20:16; İosif Flaviy *Antik*. 2.13.1). Maraqlıdır ki, Müjdələrdə İsanın başı üzərindəki lövhədə yazılmış ittihamın dəqiq sözləri fərqli şəkildə yazılmışdır.

1. Mat. 27:37 – “Yəhudilərin Padşahı İsa budur”
2. Mark 15:26 – “Yəhudilərin Padşahı”
3. Luka 23:38 – “Yəhudilərin Padşahı budur”
4. Yəh. 19:19 – “Yəhudilərin Padşahı Nazaretli İsa”

Hər bir yazı fərqlidir, amma əsas mənası eynidir. Bu, Müjdələrdəki tarixi təfərrüatların əksəriyyəti üçün səciyyəvidir. Hər müəllif öz xatirələrini bir az fərqli şəkildə qeyd etmişdir, amma bunlar hadisələri öz gözləri ilə görmüş şahidlərin sözləridir.

Pilat yəhudi başçıların qorxduqları titulu İsanın çarmıxına yazmaqla onları acıqlandırmaq istəyirdi (bax: Yəh. 19:21-22).

19:22 “Nə yazdımsa, yazdım” Bu iki FEİL BİTMİŞ ZAMANDADIR və yazılmış olanın tam və bitmiş olduğunu vurğulayır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:23-24

²³Əsgərlər İsanı çarmıxa çəkdikləri zaman Onun paltarlarını götürüb hər əsgər üçün bir pay olmaqla dörd hissəyə böldülər. Tikişsiz və başdan-ayağa toxunma olan köynəyini götürdülər. ²⁴Onlar bir-birinə dedilər: «Bunu cırmayaq, püşk ataq, görək kimin olur». Müqəddəs Yazıdakı «Aralarında paltarlarını bölüşdördülər, Geyimim üçün püşk atdılar» sözü yerinə yetsin deyər əsgərlər bunu etdilər.

19:23 “hər əsgər üçün bir pay olmaqla dörd hissəyə böldülər” Əsgərlər İsanın paltarları üçün qumar oynayıblar. Yalnız üst paltarlarından bəhs olunur. İsanın paltarlarının dörd hissəyə necə bölündüyü tam bəlli deyildir. Ola bilər ki, Onun ayaqqabısı, dua örtüsü (*tallith*), bel qurşağı və paltar(lar)ı nəzərdə tutulur. İsanın başlıq taxıb-taxmadığı məlum deyildir. Çılpaqlıq yəhudilər üçün təhqir idi. Yəh. 19:24-də daha bir peyğəmbərlik yerinə yetmişdir (bax: Zəb. 22:18).

■ **“paltarlarını”** İsanın üst paltarı CƏM FORMADA *himatia* sözü ilə adlandırılır. Onun uzun alt paltarı “xiton” (*chiton*) “köynək” olaraq tərcümə olunub. Bunların arasındakı fərqi Mat. 5:40-da və Luka 6:29-da görmək olar. Tabita geyimin bu iki növünü tikərdi (bax: Həv. 9:39). Məlum olduğu kimi, I əsr yəhudiləri “bel örtüsü” adlandırılan əlavə bir alt paltar geyinirdi. İsa tamamilə çılpaq qalmamışdı.

Yəh. 19:23-də İsa ilə birlikdə yaşamış olan bir şəxs başqa bir qeydi yer alır.

■ **“Tikişsiz və başdan-ayağa toxunma olan köynəyi”** Bu sözlər teoloji baxımdan əhəmiyyətli ola bilər. Belə köynəyin qeyri-adi və olduqca bahalı olduğu məlumdur. İsanın çox bahalı geyimdən istifadə etməsi xasiyyətinə ziddir. İosif Flaviy bildirir ki (*Antik. 3.7.4*), belə paltarı baş kahin geyinirdi və rəbbinik ənənəyə görə Musa da bunu geyinib. Bəlkə də bu, İsanın

1. Baş kahin (bax: İbranilərə Məktub)
2. yeni qanunverici olduğunu göstərir.

Yəhyanın Müjdəsində ikimənalı ifadələr həmişə mümkündür, lakin şərhçilər bütün təfərrüatları məcazi mənada şərh etməməyə çalışmalıdır.

19:24 “Müqəddəs Yazıdakı... sözü yerinə yetsin deyər” Zəb. 22, Məsihin çarmıxa çəkilməsinin zəminini hazırlayan Əhdi-Ətiq yazısıdır.

1. Zəb. 22:1-2 -- Mat. 27:46; Mark 15:34
2. Zəb. 22:7-8 -- Mat. 27:39,43; Mark 15:29; Luka 23:35
3. Zəb. 22:15 -- Mat. 27:48; Mark 15:36; Luka 23:36; Yəh. 19:28,29
4. Zəb. 22:16 -- Mat. 27:35; Mark 15:24; Yəh. 20:25
5. Zəb. 22:18 -- Mat. 27:35; Mark 15:24; Luka 23:34; Yəh. 19:24
6. Zəb. 22:27-28 -- Mat. 27:54; Mark 15:39; Luka 23:47; (Yəh. 20:31; Mat. 28:18-20; Luka 24:46-47; Həv. 1:8)

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:25-27

²⁵İsanın çarmıxı yanında anası, anasının bacısı, Klopanın arvadı Məryəm və Məcdəlli Məryəm dayanmışdı. ²⁶İsa anasını və onun yanında Öz sevimli şagirdinin dayandığını gördükdə anasına dedi: «Ana, bu sənin oğlundur!» ²⁷Sonra isə şagirdə dedi: «Bu da sənin anandır!» Həmin andan sonra şagird onu öz evinə apardı.

19:25 “İsanın çarmıxı yanında anası, anasının bacısı, Klopanın arvadı Məryəm və Məcdəlli Məryəm dayanmışdı” Burada dörd yoxsa üç adın çəkildiyi barədə çoxlu müzakirələr gedir. Dörd adın çəkilməsi ehtimalı daha yüksəkdir, çünki Məryəm adında iki bacı ola bilməzdi. Məryəmin bacısı Şalomitin adı Mark 15:40 və 16:1-də çəkilmişdir. Əgər bu doğrudursa, onda Yaqub, Yəhya və İsa qohum idilər. II əsrə aid bir rəvayətdə (*Hegesippus*) Klopanın Yusifin qardaşı olduğu bildirilir. Məcdəlli Məryəm, İsanın yeddi cin qovduğu qadın idi və İsa diriləndən sonra ilk əvvəl məhz ona görünüb (bax: Yəh. 20:1-2, 11-18; Mark 16:1; Luka 24:1-10).

XÜSUSİ MÖVZU: “İSANIN ARDINCA GƏLƏN QADINLAR”

19:26 “Öz sevimli şagirdinin” Bu Müjdədə Yəhyanın adı çəkilmədiyi üçün çoxları onun özündən bu şəkildə danışdığını düşünülür (müq. et. Yəh. 13:23; 19:26; 21:7,20). Yəhya bu yerlərin hamısında *agapaō* sözünü işlədir, ancaq Yəh. 20:2-də eyni ifadəni *phileō* sözü ilə qurur. Bu terminlər Yəhyanın Müjdəsində sinonimdir; müq. et. Yəh. 3:35, *agapaō* və 5:20, *phileō*, bunların hər ikisi Atanın Oğluna olan məhəbbətini bildirir.

19:27 “Həmin andan sonra şagird onu öz evinə apardı” Bu demək deyil ki, Yəhya dərhal Məryəmi öz evinə aparıb, lakin bu da bir ehtimaldır, çünki Mat. 27:56 və Mark 15:40-da digər qadınlarla birlikdə Məryəmin adı çəkilməyib. Ənənəyə əsasən, Yəhya Məryəmin ölümünə qədər qayğısına qalıb, sonra Kiçik Asiyaya (Efesə) köçərək orada uzun müddət uğurla xidmət göstərüb. Məhz efesli ağsaqqalların xahişi ilə Yəhya qocalığında İsanın həyatına dair xatirələrini (Yəhyanın Müjdəsi) qələmə alıb.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:28-30

²⁸ Daha sonra İsa hər şeyin artıq tamam olduğunu bilərək Müqəddəs Yazı tam yerinə yetsin deyə «Susadım!» dedi. ²⁹Orada şərab sirkəsi ilə dolu bir qab qoyulmuşdu. Bir süngəri şərab sirkəsinə batıraraq züfaya taxıb İsanın ağzına yaxınlaşdırdılar. ³⁰İsa şərab sirkəsini daddı. Sonra «tamam oldu» dedi və başını əyib ruhunu tapşırıdı.

19:28 “İsa hər şeyin artıq tamam olduğunu bilərək Müqəddəs Yazı tam yerinə yetsin deyə «Susadım!» dedi” Bəhs olunan Müqəddəs Yazının “Susadım!” sözü yoxsa “hər şeyin tamam olduğu” ilə bağlı olması sintaktik baxımdan aydın deyildir. Ənənəvi baxışdan “Susadım!” Zəb. 69:21-ə istinaddır.

19:29 “Orada şərab sirkəsi ilə dolu bir qab qoyulmuşdu” O ucuz turş şərab əsgərlər və çarmıxa çəkilənlər üçün nəzərdə tutulmuş idi. Çarmıxa çəkilənlərin əzablarını uzatmaq üçün onlara az miqdarda maye verərdilər.

■ **“şərab sirkəsi”** Bu “sirkə” yoxsulların içkisi idi. Diqqət yetirin ki, İsa yerusəlimli qadınların Ona təklif etdiyi keyləşdirici şərabi qəbul etməyib (bax: Mark 15:23; Mat. 27:34). Bu sirkəni o bəlkə də Zəb. 22:15-i yerinə yetirmək üçün qəbul edib. Onun boğazı o qədər qurumuşdu ki, danışa bilmirdi, amma O hələ bir söz deməli idi.

■ **“züfaya taxıb”** Bəziləri Pasxa bayramında istifadə olunan bu xüsusi bitkinin (bax: Çıx. 12:22) simvolik mənə daşdığını irəli sürürlər. Başqaları düşünülür ki, Müjdəni köçürənlər ilkin olaraq “nizə” və ya “dəyənək” mənəsinə gələn bu termini səhv yazıblar (bax: NEB, lakin REB züfa variantına qayıdır). Mat. 27:48 və Mark 15:36-da “qamış” sözü yer alır.

Mətni köçürənlərin bu sözü dəyişdirdiyini irəli sürənlər züfanın gövdəsinin olduqca qısa olduğunu söyləyirlər (0,5-1 m), lakin nəzərə alınmalıdır ki, çarmıxlar yerdən çox yuxarıya qaldırılmazdı. Ehtimal ki, biz Yəh. 3:14-ü səhv anladığımızı görə çarmıxı hündür olaraq təəvvür edirik. Ola bilər ki, İsanın ayaqları yerdən 30-60 santimetr yüksəkliyində idi.

19:30 “Tamam oldu!” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Sinoptik Müjdələrdən öyrəndiyimiz kimi, İsa uca səslə qışqırıb (müq. et. Mark 15:37; Luka 23:46; Mat. 27:50). Bu, xilas işinin

tamamlanmış olduğuna işarə edir. Bu ifadə (*telos*) Misir papiruslarında (Multon və Milliqaan – Moulton and Milligan) ticarətdə “tamamilə ödənməmişdir” mənasında işlənən bir idiom idi.

■ **“başını əyib ruhunu tapşırırdı”** “Başını əyib” ifadəsi “yuxuya getmək” mənasına gələn bir idiom idi. İsa üçün ölümü, sakit vaxtı olub. Bundan belə nəticə çıxır ki, bir insan öləndə onun ruhani varlığı fiziki varlığından ayrılır. Beləliklə, gördüyü kimi, imanlılar ölümdən sonra dirilmə gününə qədər bədənsiz halda qalacaqlar (müq. et. 2Kor. 5; 1Sal. 4:13-18; bax: Uilyam Hendriksen, “Müqəddəs Kitab axirət haqqında nə öyrədir” (William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*).

Başqa Müjdələrin paralel yerlərində, Mark 15:37 və Luka 23:46-da, İsanın “son nəfəsini verdiyi” deyilir. İbranice “ruh” və “nəfəs” eyni sözdür. İsanın son nəfəsi, ruhunun bədənini tərk etməsi kimi dərk edilirdi (müq. et. Yar. 2:7).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:31-37

³¹Hazırılıq günü olduğuna görə Yəhudi başçıları Pilatdan çarmıxa çəkilənlərin baldırlarının qırılmasını və cəsədlərin götürülməsini xahiş etdilər. Onlar cəsədlərin Şənbə günü çarmıxda qalmasını istəmirdilər, çünki o Şənbə günü böyük bir bayram idi. ³²Onda əsgərlər gəlib əvvəl İsa ilə çarmıxa çəkilən bir adamın, sonra isə o biri adamın baldırlarını qırdılar. ³³İsanın yanına gələndə isə Onun artıq öldüyünü görüb baldırlarını qırmadılar. ³⁴Amma əsgərlərdən biri Onun böyrünü nizə ilə deşdi, o anda oradan qan və su axdı. ³⁵Bunu görən adam özü şəhadət edir və onun şəhadəti doğrudur, sizin də iman etməyiniz üçün həqiqəti söylədiyini bilir. ³⁶Bunlar ona görə oldu ki, Müqəddəs Yazıdakı «Onun bir sümüyü də qırılmayacaq» sözü yerinə yetsin. ³⁷Yenə başqa bir Yazıda «bədənini deşdikləri Şəxsə baxacaqlar» deyilir.

19:31 “cəsədlərin Şənbə günü çarmıxda qalmasını istəmirdilər” Yəhudilər, xüsusilə Pasxanın böyük müqəddəs şənbəsində ölü bədənlərin yeri kirlətməsi barədə çox ciddi narahatlıq keçirirdi (müq. et. Qan. 21:23).

■ **“çünki o Şənbə günü böyük bir bayram idi”** Bunun iki şərh variantı vardır.

1. Pasxa yeməyi o il şənbə gününə təsadüf edirdi (yəhudilər ay təqvimindən istifadə edirdi)
2. Mayasız Çörək bayramı o il Şənbə gününə təsadüf edirdi

Pasxa və Mayasız Çörək bayramı (bax: Çıx. 12) səkkiz günlük bayram olmuşdu.

■ **“baldırlarının qırılmasını və cəsədlərin götürülməsini”** Yəqin ki, bu daha öncə baş vermişdi. Çarmıxa çəkilən şəxslərin baldırlarını toxmaqla qırdılar. Ölüm adətən boğulma səbəbilə baş verərdi. Adamın baldırlarının qırılması demək olar ki dərhal ölməyinə səbəb olardı, çünki o adam nəfəs almaq üçün özünü qaldıra bilməzdi.

19:33 “Onun artıq öldüyünü görüb baldırlarını qırmadılar” Bununla həmçinin Çıx. 12:46, Say. 9:12 və Zəb. 34:20-dəki peyğəmbərlik sözləri yerinə yetmiş ola bilər.

19:34 “əsgərlərdən biri Onun böyrünü nizə ilə deşdi, o anda oradan qan və su axdı” Şahidin verdiyi bu tibbi məlumat, Məsih İsanın həqiqətən öldüyünü və nəticə etibarilə həqiqi bəşəriyyətinin təsdiqləndiyini göstərir. Yəhyanın Müjdəsi və Yəhyanın 1-ci Məktubunun yazıldığı dövrdə İsanın ilahiliyini təsdiqləyən, amma bəşəriyyətinin inkar edən qnostisizm getdikcə yayılırdı.

19:35 Bu ayə, bütün hadisələri - (1) o gecəki məhkəmələri, (2) Roma məhkəməsini və (3) İsanın çarmıxa çəkilməsini öz gözü ilə görmüş Yəhyanın şərhidir. İsanın ölümünə dair bu şərh, bu kitabın müjdəçi məqsədini bildirən 20:30-31 ilə paraleldir (müq. et. Yəh. 21:24). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

Son cümlədəki “iman etməyiniz”, hərfi tərcümədə “iman edəsiniz deyər” frazasındakı FEİLİN yunanca əlyazmalarda fərqli variantları mövcuddur. Bəzində bu FEİL, İNDİKİ ZAMANDA, bəzində isə AORİST ZAMANINDADIR. İlk olaraq AORİST ZAMANINDA olan bu feil, Yəh. 20:30-31-dəki kimi imansızlara ünvanlanan sözdür. Ancaq əgər o İNDİKİ ZAMANDADIRSA, onda həmən feil imanlıların imanda davam edib böyüməyinə aiddir. Gördüyü kimi, Yəhyanın Müjdəsi həm imanlı, həm də imansız insanlara ünvanlanmışdır.

■ **“doğrudur... həqiqəti”** Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

19:36 Bu, Pasxa Quzusuna istinad ola bilər (Çıx. 12:46, Say. 9:12 və ya Zəb. 34:20). Bu hal, (1) “qırılmayacaq”, yoxsa (2) “deşdikləri” sözünə istinad edilməyindən asılıdır. İsa dirildikdən sonra 40 gün boyunca yer üzündə qaldığı müddətdə erkən imanlılar cəmiyyətinə Müqəddəs Yazıdan bu ayələri şəxsən Özü öyrədirdi (müq. et. Luka 24:27; Həv. 1:2-3). İsanın erkən imanlılar cəmiyyətinə Əhdi-Ətiqdən öyrətdiyi bu peyğəmbərliklər, cəmiyyətin Həvarilərin İşləri Kitabındakı vəzlərində əksini tapmışdır.

19:37 Bu, Zək. 12:10-dan bir sitatdır; bu ayədə böyük vədlər verilib:

1. İsrail bir gün Məsih İsayə imanla dönəcək (müq. et. Vəhy 1:7)
2. artıq iman etmiş bir çox yəhudi İsanın ölümü üçün yas tuturdu
3. bu, romalı əsgərlərə aiddir (müq. et. Mat. 27:54); o əsgərlər başqa millətlərin rəmzi idi (müq. et. Yəh. 12:32)

Maraqlıdır ki, bu sitat açıq-aşkar Septuaqintadan deyil, masoret ibranicə mətnindən gətirilir, halbuki Müjdələrin müəllifləri adətən Septuaqintadan sitat gətirirlər. Septuaqintada “istehza etdikləri”, masoret mətnində isə “bədənini deşdikləri” yazılmışdır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 19:38-42

³⁸Bundan sonra Arimateyalı Yusif Pilatdan İsanın cəsədini götürməyi xahiş etdi. Yusif İsanın şagirdi idi, amma Yəhudi başçılarından qorxduğu üçün bunu gizli saxlayırdı. Pilat ona izin verdi və Yusif gəlib İsanın cəsədini götürdü. ³⁹Vaxtı ilə gecə ikən İsanın yanına gələn Nikodim də gəlib yüz litraya qədər qarışıq mirra və əzvoy gətirdi. ⁴⁰İsanın cəsədini götürüb Yəhudilərin dəfn adətinə uyğun olaraq ətirlərlə birgə kətan bezlərə sarıdılar. ⁴¹İsanın çarmıxa çəkildiyi yerdə bir bağça, bu bağçanın içində də hələ heç kəsin qoyulmadığı təzə bir qəbir var idi. ⁴²Qəbir yaxında olduğuna görə İsanın cəsədini oraya qoydular, çünki o gün Yəhudilərin Hazırlıq günü idi.

19:38-39 “Yusif... Nikodim” İsanın gizli şagirdləri olan bu varlı və nüfuzlu Sinedrion üzvləri o həlledici və təhlükəli zamanda açıq şəkildə hərəkət ediblər.

19:39 “yüz litraya qədər qarışıq mirra və əzvoy gətirdi” Bunlar, I əsr yəhudilərinin dəfn üçün ənənəvi olaraq istifadə etdikləri ətirli ədviyyat növləri idi. Ədviyyatın miqdarı bir az artıq idi; çoxları bunda İsanın padşah kimi dəfn edilməyinin rəmzini görürlər (müq. et. 2Saln. 16:14). Bax: Xüsusi mövzu: “Müqəddəs Kitabda məsh”.

MSS P⁶⁶, \aleph^2 , A, D, L-də, imanlılar cəmiyyətinin atalarının və versiyaların əksəriyyətində yer alan yunanca “qarışıq” (*migma*) sözü, MSS \aleph^* , B, W-da və bəzi qibtı versiyalarda naməlum səbəblərə görə “kisə” (*eligma*) ilə əvəz olunur. UBS⁴ “qarışıq” variantını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

XÜSUSİ MÖVZU: “DƏFN ƏDVIYYATLARI”

19:40 “İsanın cəsədini götürüb... ətirlərlə birgə kətan bezlərə sarıdılar” Bu ətirlərin iki məqsədi var idi: (1) pis qoxunun qarşısını almaq və (2) cəsədin sarındığı bezləri tutmaq.

19:41 “İsanın çarmıxa çəkildiyi yerdə bir bağça... var idi” Yusif və Nikodimin nə qədər sürətlə hərəkət etdiyini anlamaq son dərəcə önəmlidir. İsa gündüz saat 3:00-da ölüb və axşam saat 6:00-dan, yəhudilərin Pasxa Şənbə günü başlamazdan öncə qəbrə qoyulmalı idi.

■ **“hələ heç kəsin qoyulmadığı təzə bir qəbir”** Bu, PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Mat. 27:60-dan o qəbrin Yusifin özü üçün qazdığı qəbir olduğunu öyrənirik. Beləcə Mat. 27:57-də sitat gətirilmiş Yeş. 53:9-dakı peyğəmbərlik yerinə yetmişdir.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə əsgərlər İsanı qamçılayıb və Ona istehza ediblər?
2. Pilatın İsanı təkrar-təkrar sərbəst buraxmağa çalışmasının əhəmiyyəti nədir?
3. Yəhudi kahinlərin Yəh. 19:15-dəki sözləri nə üçün o qədər heyrətvericidir?
4. Niyə İsanın çarmıxa çəkilməsi ilə bağlı təfərrüatlar Müjdələrdə fərqli təsvir olunmuşdur?
5. Qan. 21:23-ün İsanın çarmıxa çəkilməsi ilə nə əlaqəsi vardır?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 20-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsanın dirilməsi 20:1-10	Boş qəbir 20:1-10	Dirilmə 20:1-10	Boş qəbir 20:1-10	Boş qəbir 20:1-2 20:3-10
İsanın Məcdəlli Məryəmə görünməsi 20:11-18	Məcdəlli Məryəm dirilmiş Rəbbi görünür 20:11-18	20:11-18	İsa Məcdəlli Məryəmə görünür 20:11-13a 20:13b 20:14-15a 20:15b 20:16a 20:16b 20:17 20:18	Məcdəlli Məryəmə görünmə 20:11-18
İsanın şagirdlərə görünməsi 20:19-23 İsa və Tomas 20:24-29	Həvarilər göndərilir 20:19-23 Görmək və iman etmək 20:24-29	20:19-23 20:24-29	İsa Öz şagirdlərinə görünür 20:19-23 İsa və Tomas 20:24-25a 20:25b 20:26-27 20:28 20:29	Şagirdlərə görünmə 20:19-23 20:24-29
Kitabın məqsədi 20:30-31	Siz inanasınız deyə 20:30-31	20:30-31	Kitabın məqsədi 20:30-31	Birinci yekun 20:30-31

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1-29-CU AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. İsanın 14-17-ci fəsillərdə həvarilərə verdiyi bütün vədlər, dirildiyi günün axşamında yerinə yetmişdir. Yəh. 16:20-dəki qeydə bax.
- B. Dirilmənin ətrafında baş verənlərin təfərrüatları ayrı-ayrı Müjdələrdə fərqli anladılır, çünki
 1. bunlar şahidlərin izahıdır
 2. illər keçəndən sonra anladılır

3. hər müəllif xüsusi hədəf oxucu kütləsinə yazıb və müxtəlif məqamlara diqqəti cəlb etməyə çalışıb (müq. et. Mat. 28; Mark 16; Luka 24)

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:1-10

¹Həftənin ilk günü tezdən, hələ qaranlıq ikən Məcdəlli Məryəm qəbirin yanına gəldi. O gördü ki, daş qəbirin ağzından götürülüb. ²Onda qaçıb Şimon Peterlə İsanın sevimlisi olan o biri şagirdin yanına gəldi və onlara dedi: «Rəbbi qəbirdən aparıblar və hara qoyulduğunu bilmirik». ³Peterlə o biri şagird bayıra çıxıb qəbirə tərəf getdilər. ⁴İkisi birgə qaçırdı, amma o biri şagird Peterdən daha cəld qaçdı və qabaqca qəbirə o çatdı. ⁵Əyilib içəri baxdı və kətan bezlərin düşüb-qaldığını gördü, ancaq içəri girmədi. ⁶O vaxt onun ardınca Şimon Peter də gəlib qəbirə girdi. O, düşüb-qalan kətan bezləri ⁷və İsanın başına qoyulmuş dəsmal gördü. Dəsmal kətan bezlərin yanında deyil, başqa bir yerdə bükülü qalmışdı. ⁸Onda qəbirin yanına qabaqca gələn o biri şagird də içəri girib bunları gördü və iman etdi. ⁹Çünki onlar İsanın mütləq ölülər arasından diriləcəyini bildirən Müqəddəs Yazını hələ anlamırdılar. ¹⁰Beləcə şagirdlər yenə evlərinə qayıtdılar.

20:1 “Həftənin ilk günü” Bazar günü idi, Pasxanın həftəsinin böyük Şənbə günündən sonra başlayan və məbəddə nübar təqdim edilən ilk gün idi. İsa, vəfat edənlərin ilki olaraq dirildi (müq. et. 1Kor. 15:23). İsanın növbəti üç bazar günündə imanlılara görünməsi bazar günləri ibadət üçün toplanmalarına zəmin hazırlayıb (müq. et. Yəh. 20:19, 26; Luka 24:36 və s.; Həv. 20:7; 1Kor. 16:2).

■ **“Məcdəlli Məryəm”** İsa və həvarilər ilə birlikdə olan qadınlardan biri idi. Qalileyada İsa ondan bir neçə cin qovmuşdu (müq. et. Mark 16:9 və Luka 8:2). İsa çarxıya çəkiləndə, o da orada idi. Yəh. 19:25-dəki qeydlərə bax.

Yəhyanın Müjdəsində Məryəmin nə üçün gəldiyi deyilməsə də, Mark 16:1 və Luka 23:56-də bildirilir ki, bir neçə qadın (müq. et. Yəh. 20:2) İsanın cəsədinə ətirilər çəkmək üçün səhər tezdən gəliblər. Yəqin ki, bu qadınlar Yusif və Nikodimin artıq İsanın cəsədinə ətirilər çəkmiş olduqlarından xəbərsiz idi və ya əlavə ətirələrə ehtiyac olduğunu düşünürdü.

■ **“hələ qaranlıq ikən”** Yəqin ki Məryəm və digər qadınlar hələ qaranlıq ikən evdən çıxmışdılar və oraya çatanda artıq səhər açılmışdı (müq. et. Mat. 28:1; Mark 16:2).

■ **“daş qəbirin ağzından götürülüb”** Hərfi tərcümədə yuvasından “çıxarılıb” (BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİ; müq. et. Mat. 28:2). Yadda saxlayın ki, daş İsanı bayıra çıxarmaq üçün deyil, şahidləri içəri buraxmaq üçün götürülüb. İsanın əvvəlki bədəninin fiziki məhdudyyətləri dirilmiş bədənində yox idi (bax: Yəh. 20:19,26).

20:2 “Onda qaçıb” Yəqin ki o, şagirdlərə İsanın qəbirdə olmadığını bildirmək üçün səhər tezdən boş qəbri tərk edib (müq. et. Mat. 28:5).

■ **“İsanın sevimlisi olan o biri şagird”** “Sevimli” olaraq tərcümə olunmuş yunanca *phileō* sözü “qardaşlıq sevgisi” mənə çalarını daşıyır. Lakin koyne yunancasında (b.e.ə. 300 – b.e. 300) bu söz *agapaō*-nun sinonimi olaraq işlənmişdir. Haqqında danışılan şagird, göründüyü kimi, bu Müjdənin müəllifi Yəhyadır (müq. et. Yəh. 20:4-8 və 13:23).

■ **“Rəbbi qəbirdən aparıblar”** Bu ifadə, AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR (yəni, tamamlanmış hərəkət). İsa orada yox idi. Məryəm “aparıblar” dedikdə yəhudi başçılarını nəzərdə tutub. Görünür ki, Məsihin dirilməsi yuxarı otaqdakı həvarilərlə şagirdləri təəccübləndirib!

■ **“bilmirik”** Mübtədə rolunda Məcdəlli Məryəm, Yaqubun anası Məryəm, Şalomit, Yoxanna və digər qadınlar çıxış edirlər (bax: Mat. 28:1; Mark 16:1; Luka 24:10).

20:4 “o biri şagird Peterdən daha cəld qaçdı və qabaqca qəbirə o çatdı” Ənənəyə görə, Yəhya həvarilərin içində ən gənc adam idi.

20:5 “əyilib” O dövrdə qəbirlər alçaq idi, təqribən 1 metr hündürlüyündə idi və belə mağaraya girmək üçün əyilmək lazım idi (müq. et. Yəh. 20:11).

■ **“içəri baxdı”** Hərfi tərcüməsi “görmək üçün gözlərini qıydı”. Səhərin işığından birdən qaranlıq yerə baxdığı üçün bunu etməyə məcbur oldu.

■ **“kətan bezlərin düşüb-qaldığını”** Bezlərin harada və necə qaldığı yunanca mətnədə dəqiq bildirilməyib. Əgər cəsəd oğurlansaydı, bezlər də götürüləcəkdə, çünki ətilər yapışqan kimi idi!

20:6 “Şimon Peter” Şimon (*Cephas*) onun ibrani (arami) adı idi, Peter (*Petros*) isə ona İsa tərəfindən verilmiş yunan adı idi. Yunan dilində mənası “bir daş və ya qaya parçası” idi (müq. et. Mat. 16:18). Arami dilində *Petros* ilə *Petra* arasında heç fərq yoxdur.

20:7 “dəsmal” Meyitin üzünü ayrı bir dəsmalla sarıyardılar (müq. et. Yəh. 11:44). Ola bilsin ki, bu dəsmal (1) üzünü örtməyə, (2) üzünü sarımağa (bax: NJB) və ya (3) çənəsini bərk bağlamağa (bax: TEV) xidmət edib.

■ **“başqa bir yerdə bükülü qalmışdı”** Bu, kiminsə o dəsmalı qayğı ilə bükmüş olduğunu göstərən daha bir BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Məhz bu Yəhyanın diqqətini cəlb edib və iman etməyinə səbəb olub (Yəh. 20:8).

20:8 “gördü və iman etdi” Yəhya fiziki sübutu görəndən sonra İsanın yaşadığına iman edib! Məsihin dirilməsinə iman, teoloji baxımdan həlledici məsələdir.

1. Romalılara 10:9-13
2. 1-ci Korinfilərə 15

1Kor. 15:12-19, İsanın dirilmədiyi təqdirdə nə olacağını yaxşı xülasə edir! İsanın dirilməsi, Həvarilərin İşləri Kitabında yazılmış və *keriqma* olaraq adlandırılan erkən həvari vəzlərinin əsas həqiqəti idi. Bax: Xüsusi mövzu: “Erkən imanlılar cəmiyyətinin keriqması”.

20:9 “onlar... Müqəddəs Yazını hələ anlamırdılar” Bu, müəllifin başqa bir redaktor qeydidir. Ehtimal ki, Peterin Əllinci Gün bayramında Həv. 2:27-də sitat gətirdiyi Zəb. 16:10-dan bəhs olunur. Lakin həmçinin Yeş. 53:10-12 və ya Huşə 6:2-yə də istinad ola bilər. İroniyaya baxın ki, Sinedrion İsanın diriləcəyinə dair sözlərini anlayıb (müq. et. Mat. 27:62-66), şagirdlər isə anlamayıblar!

Ola bilsin ki, bu ayə teoloji baxımdan Ruhun şagirdlərin üzərinə hələ tam doluluğu ilə gəlmədiyi həqiqəti təsdiq etməyə xidmət edib. Ruh imanlılara verildikdən sonra İsanın sözlərini və əməllərini anlamaqda kömək edəcək idi (müq. et. Yəh. 2:22; 14:26).

20:10 Bunun mənası belə ola bilər: (1) onlar Qalileyaya qayıdıblar (müq. et. Mat. 26:32; 28:7,10,16; Yəh. 21-də onlar Qalileya dənizində balıq tuturlar) və ya (2) onlar Yerusəlimdəki yerlərinə gediblər. İsanın dirilməsindən sonrakı hadisələr yuxarı otaqda baş verdiyinə görə 2-ci variant daha ağılabatan görünür.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:11-18

¹¹Məryəm isə ağlayaraq qəbirin bayırında dayanmışdı. Ağlaya-ağlaya əyilib qəbirin içinə baxdı. ¹²Orada ağ paltar geymiş iki mələk gördü: biri İsanın cəsədinin qoyulduğu yerin başında, o biri isə ayağında oturmuşdu. ¹³Onlar Məryəmdən «Ey qadın, niyə ağlayırsan?» deyərək soruşdu. Məryəm də onlara dedi: «Rəbbimi qəbirdən aparıblar və hara qoyduqlarını bilmirəm». ¹⁴Bunu deyəndən sonra arxaya dönüb İsanın orada dayandığını gördü, amma Onun İsa olduğunu bilmədi. ¹⁵İsa ondan soruşdu: «Ey qadın, niyə ağlayırsan? Kimi axtarırsan?» Məryəm Onun bağban olduğunu güman edərək dedi: «Ağa, əgər Onu Sən aparmısan, hara qoyduğunu mənə söylə, mən də Onu götürürəm». ¹⁶İsa ona «Məryəm!» dedi. O da dönüb İsayə ibrancə «Rəbbuni!» dedi. «Rəbbuni» «Müəllim» deməkdir. ¹⁷İsa ona dedi: «Mənə toxunma, çünki Mən hələ Atanın yanına qalxmamışam. Amma qardaşlarımla yanına gedib onlara söylə: Öz Atanın – sizin Atanızın, Öz Allahımın – sizin Allahınızın yanına qalxıram». ¹⁸Məcdəlli Məryəm şagirdlərin yanına gəldi, onlara «Rəbbi görmüşəm!» deyib onun özünə bunları söylədiyini bildirdi.

20:11 “ağlayaraq” Hərfi tərcüməsi “nalə edərək” (müq. et. Yəh. 11:31). Bu ifadə BİTMƏMİŞ ZAMANDADIR və keçmiş zamanda davam edən hərəkəti bildirir. Şərqdə dəfn adətləri çox emosional keçir.

20:12 “iki mələk” Yəhya və Luka (24:23) razılaşırlar ki, orada iki mələk var idi. Adətən hər şeyin iki olduğunu deyən Matta isə (müq. et. Yəh. 8:28; 9:27; 20:30) yalnız bir mələkdən bəhs edir! Bu, Müjdələr arasındakı izahedilməz fərqlərin bir misalıdır.

İsanın sözlərini öz qulaqları ilə eşitmiş, işlərini öz gözləri ilə görmüş şahidlər tərəfindən yazılmış olan Müjdələrdə İsanın sözləri və işləri müəlliflər tərəfindən (Allahdan ilham aldıkları) teoloji məqsədləri və hədəf oxucu kütlələri üçün seçilmiş, uyğunlaşdırılmış və toplanmışdır. Müasir oxucular çox vaxt (1) hansı Müjdə Kitabının tarixi baxımdan ən dəqiq olduğu sualına cavab və ya (2) bir hadisə yaxud ya təlim haqqında konkret Müjdənin müəllifinin qeyd etdiyindən daha ətraflı tarixi məlumatlar axtarırlar. Şərhlilər ilk əvvəl konkret müəllifin yazdığı Müjdədə əks olunan məqsədini axtarmalıdırlar. Müjdəni anlamaq üçün daha çox tarixi məlumatlara ehtiyacımız yoxdur.

■ **“ağ paltar geymiş”** Ruhani aləm və ya ruhani varlıqlar ağ paltar geyinmiş olaraq təsvir olunur.

1. İsanın görünüşünün dəyişməsi zamanı geydiyi paltar -- Mat. 17:2; Mark 9:3; Luka 9:29
2. qəbrin yanındakı mələklər -- Mat. 28:3; Mark 16:5; Luka 24:4; Yəh. 20:12
3. İsanın göyə qaldırılması zamanı görünən mələklər -- Həv. 1:10
4. izzətlənmiş Məsihlə birlikdə olan müqəddəslər -- Vəhy 3:4-5,18
5. Allahın taxtı ətrafındakı ağsaqqallar (mələklər) -- Vəhy 4:4
6. Allahın taxtı altındakı şəhidlər -- Vəhy 6:11
7. xilas olanların hamısı -- Vəhy 7:9,13-14 (müq. et. Dan. 12:10)
8. göydəki ordular (mələklər) -- Vəhy 19:14
9. Əhdi-Ətiqdəki bağışlanma rəmzləri -- Zəb. 51:7; Yeş. 1:18 (Allahın paklığının rəmzi, müq. et. Dan. 7:9)

20:14 “Onun İsa olduğunu bilmədi” Məcdəlli Məryəm İsanı tanımayıb. Bunun mümkün səbəbləri bunlardır:

1. Məryəmin gözləri yaşlı idi
2. Məryəm qaranlıqdan sonra birdən işığa baxıb
3. İsanın görünüşü xeyli dəyişilmişdi (müq. et. Mat. 28:17 və Luka 24:16,37)

20:15 “Ağa” Yunanca *kurios* sözü burada teoloji mənada işlənməyib (müq. et. Yəh. 12:21). Bu sözün mümkün mənaları “ağa”, “cənab”, “sahib”, “ər” və “Rəbb”dir. Məryəm elə bilmişdi ki, müraciət etdiyi şəxs (1) bağban və ya (2) bağın sahibidir.

Lakin diqqət yetirin ki, həmin söz Yəh. 20:28-də teoloji mənada işlənmişdir!

■ **“əgər Onu Sən aparmınsa”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin söyləyicinin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən bir ifadədir. Məryəm elə bilmişdi ki, kimsə cəsədi oğurlayıb.

20:16 “Məryəm!.. Rabbuni!” Məryəm hərfbəhərf Miriamdır. Bunların ikisi də arami sözləridir (“ibrani” dedikdə arami nəzərdə tutulur; müq. et. Yəh. 5:2; 19:13,17,20). Yəqin ki İsa onun adını özünəməxsus tərzdə söyləyib. Xamma yolunda iki şagird ilə birlikdə dua edəndə də buna bənzər bir şey etdiyi güman edilir (müq. et. Luka 24:30-31). “Rabbuni” sözünün sonundakı “-i” 1-ci şəxsin təkini bildirir, yəni “Rabbim”, “Ağam” və ya “Müəllimim”.

XÜSUSİ MÖVZU: “İSANIN DİRİLMƏSİNDƏN SONRAKI GÖRÜNMƏLƏRİ”

20:17

NASB “Məndən yapışmaqdan əl çək”

NKJV “Məndən yapışma”

NRSV “Məndən tutma”

TEV “Məndən tutma”

NJB “Məndən yapışma”

KJV-də “Mənə toxunma” yazılmışdır. Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR; həmin qrammatik forma adətən artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləndir. Məryəm Onu tutub saxlayırdı! İsanın göyə qaldırılmasından əvvəl bədənində toxunmağın qadağan olduğu qənaəti yanlışdır. İsa, Yəh. 20:27-də Tomasın Özünə toxunmasına və Mat. 28:9-da qadınlarının Özünün ayaqlarına sarılmasına icazə vermişdir.

■ **“Mən hələ Atanın yanına qalxmamışam”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İsa diriləndən sonra 40 gün ərzində göyə qalxmıyacaq idi (müq. et. Həv. 1:9).

■ **“qardaşlarımın yanına gedib”** Dirilmiş, izzətlənmiş Rəbb bu qorxaqlara “qardaşlarım” deyir (müq. et. Mat. 12:50).

■ **“qalxıram”** Bu, İNDİKİ ZAMANDIR. Əslində İsa hələ qırx gün onların yanında olub (müq. et. Luka 24:50-52; Həv. 1:2-3). Yəhyanın, “yuxarı” və “aşağı” şaquli dualizmindən müntəzəm olaraq istifadə edir. İsa Atadan gəlib (əzəldən mövcud olması) və Ataya qayıdır (izzətlənməsi).

■ **“Öz Atamın – sizin Atanızın”** Necə də heyratəmiz sözlərdir! Ancaq bu demək deyil ki, imanlıların oğulluğu İsanın oğulluğu ilə eynidir. İsa, Atanın yeganə, misilsiz Oğludur (Yəh. 3:16), tam Allah və tam insandır. İmanlılar yalnız İsa vasitəsilə ailənin övladları olurlar. İsa həm Rəbbimiz, həm Xilaskarımız, həm də qardaşımızdır!

20:18 Məryəm də buna şahiddir!

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:19-23

¹⁹O gün – həftənin ilk günü axşam çağı Yəhudi başçılarından qorxduqları üçün şagirdlərin olduqları yerin qapıları bağlı olsa da, İsa içəri girdi. O ortada durub onlara «Sizə salam olsun!» dedi. ²⁰Bunu söyləyib onlara əllərini və böyrünü göstərdi. Şagirdlər də Rəbbi görüb sevindilər. ²¹İsa yenə onlara dedi: «Sizə salam olsun! Ata Məni göndərdiyi kimi Mən də sizi göndərirəm». ²²Bunu söylədikdən sonra onların üzərinə üfürərək dedi: «Müqəddəs Ruh alın! ²³Kimin günahlarını bağışlasanız, bağışlanı, kimin günahlarını bağışlamasınız, bağışlanmamış qalır».

20:19 **“O gün... axşam çağı”** Yəhudilərin günü toran vaxtında başlayır və sona yetir (bax: Yar. 1:5); burada bazar günü axşam saat 6.00 radələrindən bəhs olunur.

■ **“həftənin ilk günü”** Bazar günü birinci iş günü idi, bizim bazar ertəsi kimi. Bu, İsanın dirilməsini yad etmək üçün imanlıların toplantı günü olmuşdur. İsa Özü üç həftə hər bazar günü yuxarı otaqda zühur edərək bu adətin əsasını qoymuşdur (müq. et. Yəh. 20:19,26; Luka 24:36 və s.; Həv. 20:7; 1Kor. 16:2).

Məsihiyətin birinci nəsli şənbə günləri yerli sinaqoqlarda və bayram günləri məbəddə yığışmağa davam edib. Lakin rabblər, sinaqoq üzvlərini “lənət andı” ilə İsanı Məsih kimi rədd etməyə məcbur etməyə başlayıblar (b.e. 70-ci ildən sonra). O zaman məsihiyətlər Şənbə günü ibadətlərindən vaz keçib, İsanın dirilməsini yad etmək üçün dirilmə günü olan bazar günlərində digər imanlılarla yığışmağa davam ediblər.

■ **“qapıları bağlı olsa da”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR. CƏM FORMASI həm giriş qapısı, həm də yuxarı otağın qapısının kilidlənmiş olduğunu göstərir. Bu, (1) İsanın görünməsini vurğulamaq və ya (2) şagirdlərin həbs edilməkdən qorxduqlarını göstərmək üçün qeyd edilmişdir.

■ **“şagirdlər”** Tomas orada deyil idi. On bir həvari ilə yanaşı başqa şagirdlər də orada idi (müq. et. Luka 24:33).

■ **“Sizə salam olsun!”** Bu onların təəccübünü və bəlkə də qorxusunu göstərir. İsa onlara sülh verəcəyinə söz vermişdi (bax: Yəh. 14:27; 16:33) Yəqin ki, ibrancə *shalom* salamı nəzərdə tutulur. İsa bu salamı üç dəfə təkrarlayır (Yəh. 20:19,21,26).

20:20 **“onlara əllərini və böyrünü göstərdi”** Yəhya, İsanın böyrünün deşilməsinə o biri Müjdələrdən daha çox diqqət yetirir (müq. et. Yəh. 19:37; 20:25). İsanın ayaqlarından yalnız Luka 24:39 və Zəb. 22:16-da bəhs olunur. İsanın izzətlənmiş bədənində çarmıx əlamətləri qalır (müq. et. 1Kor. 1:23; Qal. 3:1).

■ **“Rəbb”** Burada bu söz Əhdi-Ətiqdəki YAHVE ilə əlaqəli tam mənası ilə işlənib (müq. et. Çıx. 3:14). Əhdi-Cədidin müəllifləri, Ata Allahın Əhdi-Ətiq adlarını İsayə aid etməklə İsanın tam ilahiliyini təsdiq ediblər. Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın adları”.

20:21 “Ata Məni göndərdiyi kimi” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 17:18). İmanlılar cəmiyyətinin ilahi mandatı vardır (müq. et. Mat. 28:18-20; Luka 24:47; Həv. 1:8). İmanlılar həmçinin fədakarlıq missiyasına göndəriliblər (müq. et. 2Kor. 5:14-15; 1Yəh. 3:16).

İsa “göndərmək” mənasında iki fərqli söz işlədir. Yəhyanın Müjdəsində bunlar sinonimdir. Bu, Yəh. 8-ci fəsildə açıq-aşkar görünür; orada İsanın Ata tərəfindən göndərildiyini *pempō* sözü bildirir (müq. et. Yəh. 8:16,18,26,29), lakin Yəh. 8:42-də bunun üçün *apostellō* sözü işlənir. Eyni şey Yəh. 5,6 üçün də doğrudur. Bax: Xüsusi mövzu: “Göndərmək (*Apostellō*)”.

20:22 “onların üzərinə üfürərək” Burada kəlmə oyunu vardır. İbranicə *ruach* və yunanca *pneuma* “nəfəs/üfürmə”, “yel/külək” və ya “ruh” mənalarına gələ bilər. Əhdi-Ətiqin Septuaqinta tərcüməsində eyni FEİL Yar. 2:7-də Allahın yaradıcı fəaliyyətini və Yez. 37:5,9-da İsrailin dirçəlməsini təsvir edir. “Onlar” ƏVƏZLİYİ həvarilərdən daha geniş bir qrupa aiddir (müq. et. Luka 24:33).

■ **“Müqəddəs Ruhunu alın!”** Bu fraza AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Bunun Ruhun Əllinci Gün bayramında gəlişi ilə necə bağlı olduğu bəlli deyildir. İsa şagirdlərə ilk dəfə gördüyü vaxt vəd etdiyi hər şeyi yerinə yetirib. Burada İsa onları yeni xidmətlərinə hazırlayır, necə ki Ruh Onu vəftizində hazırlamışdı.

Erkən imanlılar, Ruhun Atadan yoxsa Ata və Oğuldan çıxdığı barədə mübahisələrində bu ayəyə müraciət ediblər. Əslində Müqəddəs Üçlüyün hər üç Şəxsi xilas işində iştirak edir.

Corc Lədd, “Əhdi-Cədid teologiyası” (George Ladd, *A Theology of the New Testament*) kitabında bu mətn parçasının mümkün şərhələrini yekunlaşdırır:

“Bu ayələrdə Ruhun Əllinci Gün bayramındakı gəlişi ilə bağlı olaraq bəzi məsələlər meydana gəlir ki, bunların həlli üçün üç yol vardır. Ya Yəhyanın Əllinci Gündən xəbəri yox idi və bu bir növ Yəhyanın Əllinci Gün hekayəsidir; ya Müqəddəs Ruhun əta edilməsi iki dəfə baş verib; ya da İsanın şagirdlərə üfürməsi Ruhun Əllinci Gündə gəlişinin rəmzi idi” (s. 289).

NET Müqəddəs Kitabındakı 24-cü səhifəaltı qeyddə (s. 1965) bunun Yar. 2:7-ni (Septuaqintada) xatırladığı deyilir. Yaradılış Kitabında fiziki həyat, Əhdi-Cədidə isə əbədi həyat verilib. “Allahın üfürməsi”nin vurğulanması, YAHVE-nin Ruhun üfürməsi ilə xalqına yeni həyat verdiyi Yez. 37 ilə paraleldir.

20:23 “Kimin günahlarını bağışlasanız” Bunlar iki ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, ancaq onlarda *ean* deyil, adətən İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİ ilə işlənən *an* işlənir. Belə qarışıq hal həm Müjdəni yayanlara, həm də imanla cavab verənlərə münasibətdə gözlənilməzliyi artırır. Müjdəni bilən bir nəfər onu yaymağı qərara alar və başqa bir adam onu eşidər və qəbul edər. Bunların hər ikisi vacibdir. Bu ayə keşişlərə günah çıxarmaq səlahiyyətini vermir, lakin imanlı şahidlərə inanılmaz həyatverici qüvvəni verir! Bu səlahiyyət İsanın yetmiş şagirdin missiyasında öz ifadəsini tapmışdır.

■ **“bağışlanır”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. MƏCHUL NÖV Müjdənin elan edilməsi ilə həyata keçən Allahın bağışlamasına işarə edir. Padşahlığın açarları (müq. et. Mat. 16:19) imanlıların əllərindədir, lakin onlardan istifadə etmələri vacibdir. Bu vəd ayrı-ayrı fərdlərə deyil, imanlılar cəmiyyətinə verilib. Bu, teoloji baxımdan Mat. 18:18-də “bağlamaq və açmaq” səlahiyyətinə bənzəyir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:24-25

²⁴Lakin On İki şagirddən biri «Əkiz» adlanan Tomas İsa gələndə onların yanında deyildi. ²⁵O biri şagirdlər Tomasa «Rəbbi gördük» deyəndə onlara söylədi: «Əgər Onun əllərində mıxların açdığı yaraları görməsəm, mıxların yerinə barmağımla toxunmasam, böyrünə də əlimi qoymasam, buna heç inanmaram».

20:24 “Lakin On İki şagirddən biri «Əkiz» adlanan Tomas İsa gələndə onların yanında deyildi” Toması şübhə edən adam adlandıranlar çox vaxt məhz bu ayəyə əsaslanırlar, lakin 11:16-nı xatırlamaq lazımdır. Yəhyanın

Müjdəsində Tomas o biri Müjdələrdən daha çox təsvir olunur (müq. et. Yəh. 11:16; 14:5; 20:24,26,27,28,29; 21:2).

20:25 “Əgər... buna heç inanmaram” Bu ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR və içində İKİLİ İNKAR vardır: görməsəm, toxunmasam, “buna heç vaxt, xeyr, heç vaxt inanmayacağam”. İsa onun bu diləyini yerinə yetirib. İsa (1) Öz möcüzələri və (2) əvvəlcədən bildirməsi ilə şagirdlərin imanlarını möhkəmləndirib. İsanın təlimi o qədər yeni idi ki, İsa Müjdənin mənalərini dərk etmələri üçün onlara vaxt verib.

■ **“mıxların açdığı yaralar”** Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “FORMA (TUPOS)”

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:26-29

²⁶Səkkiz gündən sonra İsanın şagirdləri yenə otaqda toplaşanda Tomas da onların yanında idi. Qapılar bağlı olsa da, İsa içəri girdi. O ortada durub «Sizə salam olsun!» dedi. ²⁷Bundan sonra Tomasa söylədi: «Barmağımı buraya uzat, əllərimə bax, əlini də uzat, böyrümə qoy. İmansız olma, imanlı ol!» ²⁸Tomas cavab verib Ona «Ya Rəbbim və Allahım!» dedi. ²⁹İsa ona dedi: «Sən Məni gördüyün üçün mü iman etdin? Görmədən iman edənlər nə bəxtiyardır!»

20:26 “səkkiz gün sonra” Bu, həftə mənasına gələn bir ibrani idiomudur. Növbəti bazar günü axşamı idi. İsa üç həftə hər bazar günü yuxarı otaqda (bəlkə Yəhya Markın evində) şagirdlərə görünərək məsihçi ibadəti üçün bir ənənənin əsasını qoyub. Yəh. 20:19-dəki qeydə bax.

20:27 “İmansız olma, imanlı ol!” Bu, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) ƏMR ŞƏKLİDİR; İNKAR ƏDATI ilə birgə işləndikdə adətən artıq gedən prosesi dayandırmağa xidmət edir. Bütün imanlılarda şübhə və iman qarışığı bir şəkildə qarışır!

20:28 Tomasın iqrarı teoloji baxımdan Yəh. 20:17 ilə əlaqəli ola bilər. Bundan əlavə, Tomasın iqrarında, Əhdi-Ətiqədəki “Rəbb Allah” olaraq tərcümə olunan YAHVE *Elohim* (Yar. 2:4) adının əksini tapması ehtimalı vardır. İsa, Özünün ilahiliyinin elan edən bu sarsıdıcı bəyanatı tamamilə qəbul etmişdir. Yəh. 1:1-dən başlayaraq, Yəhyanın Müjdəsi Nazaretli İsanın ilahiliyini elan edir.

Yəhyanın Müjdəsində İsa dəfələrlə ilahiliyini iddia edib (müq. et. Yəh. 8:58; 10:30; 14:9; 20:28) və Yəh. 1:1,14-18; 5:18-də müəllif Onun ilahiliyini elan edib. Müqəddəs Kitabın digər müəllifləri həmçinin İsanın Allah olduğunu təsdiq edirlər (müq. et. Həv. 20:28; Rom. 9:5; Fil. 2:6-7; Kol. 1:15-17; 2Sal. 1:12; Tit. 2:13; İbr. 1:8; 2Pet. 1:1,11; 1Yəh. 5:20).

20:29 Birinci fraza ya təsdiqləyici cümlə, ya da “bəli” cavabını tələb edən sual ola bilər. Qrammatik struktur hər iki mənə üçün imkan verir.

Bu, Yəh. 17:20-dəki xeyir-duaya bənzəyir (müq. et. 1Pet. 1:8).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 20:30-31

³⁰İsa şagirdlərinin gözü önündə bir çox başqa əlamətlər də göstərdi ki, bu kitabda yazılmayıb. ³¹Amma buradakılar onun üçün yazılıb ki, siz İsanın Məsih – Allahın Oğlu olduğuna inanasınız və iman edərək Onun adı ilə həyata malik olasınız.

20:30 Yəh. 20:30-31-də bu Müjdənin mövzusu və məqsədi açıqlanmışdır. Bu, müjdəçi traktatdır! Müjdələrin müəlliflərinin İsa barədəki böyük həqiqətləri yəhudi, romalı və yunan oxucu kütlələrinə nəql etmək üçün ilahi ilhamla İsanın işlərini və sözlərini seçməyə, təşkil etməyə, uyğunlaşdırmağa və xülasə etməyə ixtiyarları var idi. Əhdi-Cədid, məsihçilərin bir “Talmud”u deyildir.

Karl F. H. Henri (Carl F. H. Henry) “Şərhinin Müqəddəs Kitab Təfsiri”nin (*The Expositor's Bible Commentary*) 1-ci Cildindəki “Müqəddəs Kitabın səlahiyyəti və ilhamı” (“The Authority and Inspiration of the Bible”) başlıqlı giriş məqaləsində yazır:

“İstər yaradılışın, istərsə xilasın və Allahın bəşər olmasının tarixçələrində tarixi hadisələrin tam xronologiyasını təqdim etmək Müqəddəs Kitabın məqsədi deyildir. Müqəddəs Yazıların açıqca bildirilmiş məqsədi, insanın xilas olması və öz Rəbbinə sədaqətlə xidmət etməsi üçün onu lazım olan hər şeylə təmin etməkdir. Müqəddəs Yazıların müəllifləri bəzən Allahın xilas işinə müxtəlif bucaqlardan yanaşdıqları və fərqli məqsədlərlə yazdıqları halda, onların bizə bildirdikləri etibarlı və yararlıdır. Matta ümumiyyətlə təlim üçün yararlı olması məqsədilə İsanın xidmətinin xronologiyasını mövzulara görə təşkil edir. Luka, Markın Müjdəsindəki materialın böyük hissəsini buraxır və katexizis üçün əsas ola biləcək bir Müjdəni yaradır (bax: Yəh. 1:4). Yəhya dördüncü Müjdənin zəminini təşkil edən materialın diqqətlə seçilmiş olduğunu açıqca elan edir (20:30,31)” (ss. 27-28).

■ **“İsa şagirdlərinin gözü önündə bir çox başqa əlamətlər də göstərdi”** Bu “əlamətlər” müxtəlif cür anlaşıla bilər.

1. İsanın həqiqətən yaşadığına dair əlamətlər
 - a. onların İsanın yaralarına toxunmaları
 - b. İsanın onlarla birlikdə yemək yeməsi (müq. et. Luka 24:43)
2. İsanın yuxarı otaqda onların yanında etdiyi (qeyd olunmamış) xüsusi əlamətlər
3. Müjdələri yazmaları üçün İsanın onları hazırlaması (müq. et. Luka 24:46-48)

20:31

NASB, NKJV,

TEV, NJB “siz inanasınız deyə”

NRSV “siz imana gələsiniz deyə”

Bəzi erkən yunanca əlyazmalarda, P⁶⁶, κ^* , B²-də və eləcə də Origen tərəfindən istifadə olunan yunanca mətnə bu ifadə İNDİKİ ZAMAN LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR; bu da onu göstərir ki, Yəhyanın Müjdəsi imanlıları imanda davam etməyə təşviq etmək üçün yazılmışdır.

Digər yunanca unsial əlyazmalarda (yəni κ^2 , A, C, D, L, N, W) yer alan AORİST LAZIM ŞƏKLİ, Yəhyanın imansızlara yazdığını göstərir. UBS⁴ bu mətnə AORİSTİ verir, lakin mətni “C” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (qərar vermək çətinidir). Bu ayə, bu Müjdənin bildirilmiş məqsədidir. Yəhyanın Müjdəsi, digər Müjdələr kimi, müjdəçi traktatdır.

■ **“Məsih”** Yunanca “Xristos”, ibrani dilində “məsh olunmuş” mənasına gələn “Messiya” sözünün tərcüməsidir. Yeni salehlik dövrünü başlatmaq üzrə Davudun nəslindən gələn Şəxsi bildirir. Nazaretli İsa (bax: Yəh. 1:45) yəhudilərin Məsihidir (bax: Yəh. 11:27).

İsanın bu tituluna Yəhyanın Müjdəsinin birinci fəslində rast gəlinir (bax: Yəh. 1:41). Başqa xalqlar İsanı adətən “Məsih” deyil, “Rəbb” olaraq adlandırır (bax: Rom. 10:9-13; Fil. 2:9-11).

“Məsih” anlayışının esxatoloji cəhəti də var idi. Bu ad (1) farisəylər üçün siyasi, milli gözləntilərlə; (2) yəhudi apokaliptik ədəbiyyatında isə kosmik, universal gözləntilərlə əlaqəli idi.

■ **“Allahın Oğlu”** Sinoptiklər bu tituldan az istifadə edirlər (ehtimal ki, başqa millətlər onu səhv anlaya bilərdi), lakin Yəhyanın Müjdəsində bu titula ilk fəsilədən rast gəlinir (bax: Yəh. 1:14,34,49). Yəhya, İsa və Ata arasındakı misilsiz münasibətləri bu şəkildə açıqlayırdı (işlətdiyi söz *huios*-dur). Yəhya yaxın ailə münasibətlərinə əsaslanan bu metaforanı bir neçə mənada işlədir:

1. bir titul olaraq
2. “yeganə” (*monogenēs*, hərfi tərcümədə “vahid doğulan” – bax: Yəh. 1:18; 3:16; 1Yəh. 4:9) ilə bağlı olaraq
3. “Ata” adı ilə birgə (bax: Yəh. 20:17)

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN OĞLU”.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Kim qəbrin yanına gəlib? Nə vaxt və nə üçün?
2. Niyə şagirdlər İsanın dirilməsini gözləmirdi? Kimsə bunu gözləyirdimi?
3. Niyə Məryəm İsanı tanımayıb?
4. Niyə İsa Məryəmə Ondan yapışmamasını deyib?
5. Yəh. 20:22-23-ü öz sözlərinizlə izah edin.
6. Toması “şübhə edən” adlandırmaq doğrudurmu?
7. Bizim dövrümüzdən fərqli olaraq, İsanın dövründə “iman” sözü necə anlaşılırdı?

YƏHYANIN MÜJDƏSİ 21-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İsanın yeddi şagirdə görünməsi 21:1-14	Dəniz kənarında səhər yeməyi 21:1-14	Epiloq 21:1-3 21:4-8 21:9-14	İsa yeddi şagirdə görünür 21:1-3a 21:3b-5a 21:5b 21:6 21:7-10 21:11-14	Tiberiya gölünün sahilində görünmə 21:1-3 21:4-8 21:9-14
İsa və Peter 21:15-19	İsa Peteri bərpa edir 21:15-19	21:15-19	İsa və Peter 21:15a 21:15b 21:15c-16a 21:16b 21:16c-17a 21:17b 21:17c-19	21:15-19
İsa və sevimli şagirdi 21:20-23 21:24 21:25	Sevimli şagird və onun kitabı 21:20-25	21:20-23 21:24-25	İsa və digər şagird 21:20-21 21:22 21:23 21:24 Yekun 21:25	21:20-23 İkinci yekun 21:24 21:25

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

1:25-Cİ AYƏLƏRİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Göründüyü kimi, Yəhyanın Müjdəsi 20:31-də sona çatır, buna görə də 21-ci fəslin bir əlavə olduğu barədə çoxlu müzakirələr gedir. Lakin bu Müjdənin 21-ci fəsilsiz heç bir yunanca əlyazması yoxdur.

- B. Yəh. 21:25-in sonradan əlavə edildiyi düşünülə bilər, çünki bəzi əlyazmalarda Yəh. 7:53 – 8:11 ayələri 21:24-dən sonra verilir. Habelə, Sinaitikus adındakı qədim əlyazmada mətni köçürən şəxs 21:25-i əvvəlcə buraxmışdı və sonra onu əlavə etmək üçün o yerə qayıdib haşiyədəki naxışları silməyə məcbur olub.
- C. 21-ci fəsil Yəhyanın Müjdəsinin tərkib hissəsi olmasa da, həvari tərəfindən yazılması heç şübhə doğurmaz. Bu fəsil, erkən imanlılar cəmiyyətinin iki sualına cavab verir:
1. İsa Peteri bərpa edibmi?
 2. Yəhyanın uzun ömrü ilə bağlı rəvayət doğrudurmu?

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:1-3

¹Bu hadisələrdən sonra İsa Tiberiya gölünün kənarında yenə şagirdlərə göründü. Bu belə oldu: ²Şimon Peter, «Əkiz» adlanan Tomas, Qalileyanın Qana kəndindən olan Natanael, Zavdayın oğulları və Onun başqa iki şagirdi birlikdə idi ³Şimon Peter onlara «balıq ovuna gedirəm» dedi. O birilər də ona «biz də sizinlə gedirik» dedilər. Onlar gedib qayığa mindilər, amma o gecə bir şey tuta bilmədilər.

21:1 “Tiberiya gölü” Tiberiya, Roma imperiyasının Qalileya inzibati ərazi vahidinin paytaxtı idi. Bu su hövzəsi həmçinin “Qalileya dənizi” (müq. et. Yəh. 6:1) və ya “Ginesar gölü” (müq. et. Mat. 14:34; Mark 6:53; Luka 5:1), Əhdi-Ətiqədə isə “Kinneret gölü” (müq. et. Say. 34:11; Qan. 3:17; Yeşua 11:2; 12:3; 13:27; 19:35; 1Pad. 15:20) olaraq bilinirdi.

■ **“yenə şagirdlərə göründü”** Bu FEİLİN “tam və ya açıq şəkildə nümayiş etdirmək” mənə çaları vardır (müq. et. Yəh. 1:31; 2:11; 7:4; 9:3; 1Yəh. 1:2; 2:28; 3:2; 4:9). Mattanın Müjdəsində İsa ilə şagirdlərinin Qalileyada, bir dağın üstündə toplandığı nəql edilir (bax: Mat. 26:32; 28:7,10,16) və İsanın “böyük tapşırığı” məhz orada verilir. Yəhyanın Müjdəsində İsa Tiberiya gölündə görünür. O zaman İsa erkən imanlılar cəmiyyətini maraqlandıran iki məsələni açıqlayır:

1. Peter rəhbər olaraq bərpa olunubmu?
2. Yəhyanın İsanın gəlişinə qədər sağ qalacağı barədəki rəvayət doğrudurmu?

21:2 “«Əkiz» adlanan Tomas” Bax: Xüsusi mövzu: “Həvarilərin adlarının cədvəli”.

On bir şagirddən yeddisi, görüldüyü kimi, balıq ovuna getmişdi.

■ **“Zavdayın oğulları”** Yaqub və Yəhya nəzərdə tutulur (bax: Mat. 4:21). Yəhyanın Müjdəsində nə Yaqubun, nə də Yəhyanın adı çəkilir.

21:3 “Şimon Peter onlara «balıq ovuna gedirəm» dedi” Bu, İNDİKİ ZAMANDIR. Bu balıq ovunun məqsədi barədə bir neçə fərziyyə vardır.

1. İsanın təyin etdiyi toplantıdan əvvəl bir az dincəlmək (müq. et. Mat. 26:32; 28:7,10)
2. Pul qazanmaq
3. Peterin balıqçı peşəsinə qayıtması

Bu fəsil, Luka 5-ə çox bənzəyir.

■ **“o gecə bir şey tuta bilmədilər”** Diqqət yetirin ki, xəstələrə şəfa verməyə və cinləri qovmağa qadir olan bu adamların hər vəziyyətdə hər məqsədlə möcüzə yaratma qüdrətləri yox idi. Bu FEİL Əhdi-Cədidin başqa heç bir yerində balıq tutmaq mənasında işlənməyib. Adətən o, adam tutmaq, həbs etmək mənasında işlənilir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:4-8

⁴Günəş doğarkən İsa sahildə dayanmışdı, amma şagirdlər Onun İsa olduğunu bilmədilər. ⁵İsa onlara dedi: «Uşaqlar, yeməyə bir şey tutmusunuzmu?» Ona «xeyr» deyər cavab verdilər. ⁶İsa yenə dedi: «Toru qayığın sağ tərəfinə atın, orada tapacaqsınız». Eləcə də atdılar və o qədər balıq tutdular ki, toru çəkmə bilmirdilər. ⁷Onda İsanın sevimli şagirdi Peterə «Bu, Rəbbdir» söylədi. Şimon Peter Onun Rəbb olduğunu eşidən kimi əynindən çıxartdığı üst paltarına bürünüb gölə atıldı. ⁸O biri şagirdlər isə balıq torunu çəkmə-çəkmə qayıqda gəldilər, çünki sahildən uzaq deyildilər, cəmi iki yüz qulac məsafədə idilər.

21:4 “amma şagirdlər Onun İsa olduğunu bilmədilər” İsanı tanıya bilməmələri ilə əlaqədar bir neçə fərziyyə vardır.

1. hava çox qaranlıq idi
2. İsa çox uzaq idi
3. onlar çox yorulmuşdular
4. İsa bir az fərqli görünürdü (müq. et. Yəh. 21:12; Mat. 28:16-17; Luka 24:13 və s.)
5. onların İsanı tanımaması Allahın işi idi (müq. et. Luka 24:16)

21:5 “Uşaqlar” Bu söz məcazi mənada işlənib. Əhdi-Cədidə “uşaqlar” mənasını verən iki söz vardır. Buradakı söz (*paidion*) daha az işlənəndir və istər Yəhyanın Müjdəsində, istərsə 1-ci Yəhyada daha çox işlənən sözdən (*teknion*) fərqlənir. Bu söz İncildə yalnız Yəh. 4:49-da, 16:21-də və burada yer alır. Görünür ki, bu iki söz 1-ci Yəhyada sinonimdir; Yəh. 2:13,18-də *paidion*, Yəh. 2:1,12,28-də isə *teknion* işlənir.

■ **“yeməyə bir şey tutmusunuzmu?”** Bu suala “xeyr” cavabı gözlənir.

21:6 İsa, onları başlanğıcda çağıranda necə hərəkət edib, burada da eynilə elə hərəkət edib, Luka 5:1-11. Bu fəsil üçün səciyyəvi olduğu kimi (Yəh. 21:15-dəki qeydə bax), qayıqı bildirmək üçün iki fərqli söz işlənir: Yəh. 21:3 və 6-da *plouon*, Yəh. 21:8-də isə *plouaron* (kiçik qayıq). Yəhya bu fəsildə dəfələrlə eyni əşyanı və ya anlayışı müxtəlif sözlərlə təsvir edir.

21:7 “Onda İsanın sevimli şagirdi” Müjdənin müəllifi həvari Yəhya nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 13:23; 20:2,3,8; 21:20). Bu Müjdə Kitabında Yəhyanın adı heç çəkilmir.

NASB	“o üst paltarını geyindi (çünkü iş üçün soyunmuşdu)”
NKJV	“Üst paltarını geyindi (çünkü onu çıxarmışdı)”
NRSV	“o paltar geyindi, çünki çıpaq idi”
TEV	“o üst paltarına büründü (çünkü paltarını soyunmuşdu)”
NJB	“Peter üst paltarı ilə örtüdü (çünkü əynində heç bir paltar yox idi)”

I əsr Fələstinində insanlar üst paltar və bədənə sıx yapışan uzun alt paltar geyinirdi. Peter üst paltarını soyunmuş və alt paltarını belinə qədər açmışdı.

■ **“Bu, Rəbbdir”** Yunanca *kurios* sözü “ağa”, “cənab”, “sahib” və ya “Rəbb” mənasına gəlir. Bəzi kontekstlərdə nəzakətli müraciət üçün işlənən bu söz başqa hallarda İsanın ilahiliyini təsdiqləyən teoloji termin idi. Bu kontekstdə qayıqdakı balıqçılar sahiləki Şəxsin izzətlənmiş, dirilmiş RƏBB olduğunu dərk ediblər!

Bu tərcümə, YAHVE-nin RƏBB olaraq tərcümə olunduğu Əhdi-Ətiqə əsaslanır. Yəhudilər Allahın əhd adı “YAHVE”-ni dilə gətirməkdən qorxduqları üçün onu “Rəbb”, “Ağa” mənalmasına gələn ibrancə *Adonai* sözü ilə əvəz ediblər və həmin sözün yunanca qarşılığı *kurios*-dur. Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın adları”.

Rəbb, Fil. 2:9-11-də bəhs olunan “bütün adlardan ali bir ad”dır. Erkən imanlılar cəmiyyətində vəftiz olan hər kəs “İsa RƏBDİR” deyər iqrar etməli idi (müq. et. Rom. 10:9-13).

21:8 “O biri şagirdlər” Göründüyü kimi, həravilərin “daxili qrupu” Peter və Yəhya ilə birlikdə balıq ovuna çıxmışdı (çünkü İsa ilə səyahət edən qadınların yardımları kəsilmişdi).

- **“balıq torunu”** İsa hələ də
1. onların imanını bina edirdi
 2. ehtiyaclarını ödəyirdi
 3. dirilməsini və (təbiət üzərində) səlahiyyətini təsdiqləyirdi

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:9-14

⁹Onlar quruya çıxanda orada közərmiş ocağı, onun üzərinə qoyulmuş balığı və yanında olan çörəyi gördülər. ¹⁰İsa onlara dedi: «İndi tutduğunuz balıqlardan gətirin». ¹¹Şimon Peter qayığa minib yüz əlli üç böyük balıqla dolu toru quruya çəkdi. Balıq lap çox olsa da, tor yırtılmadı. ¹²İsa onlara dedi: «Gəlin,

səhər yeməyi yeyin». Şagirdlərdən heç biri Ondən «Sən kimsən?» deyər soruşmağa cəsərət etmirdi, çünki Onun Rəbb olduğunu bildirdilər. ¹³İsa gəlib çörəyi götürdü və onlara verdi, eləcə balığı da verdi. ¹⁴İsa ölümlər arasından dirildikdən sonra artıq üçüncü dəfə idi ki, şagirdlərə görünürdü.

21:9 “közərmiş ocağı, onun üzərinə qoyulmuş balığı və yanında olan çörəyi” Bu səhər yeməyinin məqsədi ünsiyyət və teoloji söhbətdən ibarət idi. Bundan aşağıdakı teoloji nəticələri çıxarmaq olar:

1. Burada yenə bir ocağın yanında (müq. et. Yəh. 18:18; bu söz yalnız bu iki yerdə işlənir) Peterin inkarı məsələsi həll olunur.
2. Yəhyanın Müjdəsi və 1-ci Yəhya, İsanın bəşəri təbiətini inkar edən qnostisizm bidəti ilə mübarizə üçün yazılmışdır. İsa onlarla birlikdə yemək yeyib.

21:10 Bu paragrafda balıq üçün iki fərqli söz işlənir: (1) Yəh. 21:9,10 və 13-də işlənən *opsarion* sözü balaca balıq deməkdir, (2) Yəh. 21:6,8 və 11-də işlənən *ichthus* sözü isə böyük balıq deməkdir. Bu kontekstdə bunlar, deyəsən, sinonim kimi işlənib.

21:11 “yüz əlli üç” Kontekstdə bu sayın xüsusi bir mənası yox imiş kimi görünür; bu sadəcə olaraq hadisənin şahidinin bildirdiyi bir detaldır. Ancaq bütün saylar və detallarda alleqoriya axtarmağa meyilli olan erkən imanlılar cəmiyyəti bu ayəni belə başa düşüb:

1. Kirilin dediyinə görə, 100 bütün başqa millətlərə, 50 yəhudilərə və 3 Müqəddəs Üçlüyə işarə edir.
2. Avqustin irəli sürüb ki, bu say On Əmri və Müqəddəs Ruhun yeddi ənamını (cəmi 17) bildirir. 1,2,3,4 və 17-yə qədər bütün sayları toplayanda 153 çıxır. Avqustinin dediyinə görə, bu, qanundan və lütfdən keçərək Məsihə gələn adamın yekun sayıdır.
3. İyeronim deyib ki, balıqların cəmi 153 növü vardır və bu, Məsihə gələn bütün xalqların rəmzidir. Bu alleqorik şərh üsulu Allahdan ilham almış orijinal müəllifin dediyini əks etdirmir, ancaq şərhçinin ağıllı olduğunu göstərir!

■ **“Balıq lap çox olsa da, tor yırtılmadı”** Bu ya şahidin bildirdiyi bir detal, ya da anlatdığı möcüzədir.

21:14 “İsa... artıq üçüncü dəfə idi ki, şagirdlərə görünürdü” Yəqin ki, Yəh. 20-ci fəsildəki iki görünmə olayı ilə bu olaydan bəhs olunur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:15-19

¹⁵Səhər yeməyindən sonra İsa Şimon Peterə dedi: «Ey Yəhya oğlu Şimon, Məni bunlardan çox sevirsənmi?» Peter ona dedi: «Bəli, ya Rəbb, Səni sevdiyimi bilirsən». İsa ona dedi: «Quzularımı bəslə». ¹⁶İkinci dəfə yenə Peterə dedi: «Ey Yəhya oğlu Şimon, Məni sevirsənmi?» O da İsayə dedi: «Bəli, ya Rəbb, Səni sevdiyimi bilirsən». İsa ona dedi: «Quzularımı otar». ¹⁷Üçüncü dəfə Peterə dedi: «Ey Yəhya oğlu Şimon, Məni sevirsənmi?» Peter üçüncü dəfə İsanın ona «Məni sevirsənmi?» sualını verməyinə kədərləndi və Ona dedi: «Ya Rəbb, Sən hər şeyi bilirsən, Səni sevdiyimi bilirsən». İsa ona dedi: «Quzularımı bəslə. ¹⁸Doğrusunu, doğrusunu sənə deyirəm: cavan olanda qurşağını özün bağlayıb istədiyən yerə gedərdin, amma qocalanda əllərini uzadacaqşan və başqası sənə qurşağını bağlayıb istəmədiyən yerə aparacaq». ¹⁹İsa bunu ona görə söylədi ki, Peterin necə öz ölümü vasitəsilə Allahı izzətləndirəcəyinə işarə etsin. Bunu söylədikdən sonra ona «ardımca gəl» dedi.

21:15 “Ey Yəhya oğlu Şimon” Diqqət yetirin ki, İsa ona “Şimon Peter” deməyib, çünki o adam heç qaya kimi deyil idi!

Şimonun atasının adı ilə bağlı əlyazma fərqləri mövcuddur.

1. Yəhya -- κ^1 , B, C*, D, L W
2. Yunus -- A, C²
3. buraxılıb -- κ^*

UBS⁴ Yəh. 1:42-yə əsasən 1-ci variantı “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik) (P⁶⁶, P⁷², κ , B*, L, W).

■ **“sevirsənmi... sevirsənmi... sevirsənmi?”** Bu sualın üç dəfə təkrarlanması Peterin baş kahinin həyatında üç dəfə inkar etməsi ilə bağlılığı açıq-aşkardır (müq. et. Yəh. 18:17,25,27). Burada müxtəlif paralellər və təzadlar vardır.

1. sevmək (*phileō*) və sevmək (*agapaō*)
2. qoyun və quzu
3. bilmək (*ginoskō*) və bilmək (*oida*)

Bunun tək-cə üslub məsələsi olduğu yoxsa təzad yaratmaq üçün nəzərdə tutulduğu barədə çoxlu mübahisələr gedir. İsa bu fəsildə xüsusilə tez-tez müxtəliflikdən istifadə edir (“uşaqlar”, “qayıq” və “balıq” – hərəsini iki sözlə təsvir edir). Bu kontekstdə yunanca *agapaō* və *phileō* sözləri fərqli məna vermiş kimi görünə bilər, lakin bunda ısrar etmək olmaz, çünki köynə yunancasında bu sözlər sinonimdir (müq. et. Yəh. 3:35; 5:20; 11:3,5).

■ **“Məni bunlardan çox sevirsənmi?”** Bu sualın obyekt, quruluşundan bəlli deyildir. Bəziləri onu belə anlayırlar:

1. balıqçılıq peşəsi
2. Peterin əvvəllər İsanı o biri şagirdlərdən daha çox sevdiyini iddia etməsi (bax: Mat. 26:33; Mark 14:29; Yəh. 13:37)
3. ən böyük olanın hamının xidmətçisi olacağı (bax: Luka 9:46-48; 22:24-27)

■ **“Quzularımı otar”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Hər üç cümlə eyni qrammatik formadadır (bax: Yəh. 21:16 və 17), lakin bir az fərqli sözlər işlənilib (Quzularımı otar və quzularımı bəslə).

21:17 “Ya Rəbb, Sən hər şeyi bilirsən” Peter tələsmədən danışmağı öyrənir. Onun dediyində yaxşı teologiya əks olunur (bax: Yəh. 2:25; 6:61,64; 13:11; 16:30).

■ **“Səni sevdiyimi bilirsən”** Yəh. 21:16-da “bilmək” üçün yunanca *oida*, Yəh. 21:17-də isə *oida* və *ginoskō* sözləri işlənilib. Bunun səbəbi aydın deyildir, sadəcə olaraq üslubla əlaqəli ola bilər.

21:18 “əllərini uzadacaqсан” Bu, (1) erkən imanlılar cəmiyyətində və (2) yunan ədəbiyyatında “çarmıxa çəkilmək” mənasını daşıyan bir idiom ola bilər.

21:19 “Peterin necə öz ölümü vasitəsilə Allahı izzətləndirəcəyinə işarə etsin” Ənənəyə görə, Peter başı aşağı çarmıxa çəkilərək ölmüşdür. Yevseyi *İmanlılar cəmiyyətinin tarixi*, Cild 3:1-də deyir ki, “İnanıldığına görə, Peter Pontda, Qalatiyada, Bitinyada, Kappadokiya və Asiyada diasporada yaşayan yəhudilərə Müjdəni yayıb. Romaya getdiyi vaxt öz xahişi ilə başı aşağı çarmıxa çəkilib”. Yəh. 1:14-dəki qeydə bax.

■ **“ardımca gəl”** Bu ifadə, Yəh. 21:22 kimi, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Beləcə Peterin rəhbərliyə çağırışı yenilənmiş, təkrar təsdiqlənmişdir (müq. et. Mat. 4:19-20).

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:20-23

²⁰Peter də arxaya dönüb İsanın sevimli şagirdinin onların ardımca gəldiyini gördü. Bu həmin şagird idi ki, axşam yeməyi zamanı İsanın sinəsinə əyilib «Ya Rəbb, Sənə xəyanət edəcək adam kimdir?» demişdi. ²¹Peter bu şagirdi görüb İsaya dedi: «Ya Rəbb, bəs o necə olacaq?» ²²İsa ona dedi: «Əgər Mən gələndə qədər onun sağ qalmasını istəyirəmsə, bundan sənə nə? Sən ardımca gəl». ²³Beləcə o şagirdin ölməyəcəyi barədə imanlı bacı-qardaşlar arasında söz yayıldı. Amma İsa onun ölməyəcəyini deməmişdi, sadəcə olaraq «Əgər Mən gələndə qədər onun sağ qalmasını istəyirəmsə, bundan sənə nə?» demişdi.

21:20 “İsanın sevimli şagirdi” Bu, Yəh. 13:25-dəki əhvalatla bağlıdır. Ondən niyə belə gizli şəkildə bəhs edildiyi məlum deyildir (müq. et. Yəh. 13:23; 19:26; 20:2; 21:7,20). Bir neçə fərziyyə vardır

1. İ əsrin yəhudi yazılarında ənənəvi olaraq müəllif əsərində öz adını çəkməzdi
2. Yəhya, İsanın şagirdi olanda çox gənc idi
3. Yəhya, İsanın mühakimələri və çarmıxa çəkilməsi zamanı yanında qalan yeganə həvari idi

21:22 “İsa ona dedi: «Əgər Mən gələndə qədər onun sağ qalmasını istəyirəmsə, bundan sənə nə?..» Bu, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Biz də yadda saxlamalıyıq ki, Allahın başqaları üçün planları ilə

maraqlanmaqdan, öz ənamlarımızı, öz xidmətimizi düşünməliyik! Ola bilsin, Yəhyanın Müjdəsinə 21-ci fəslin əlavə edilməsinin bir səbəbi də bu məsələ ilə bağlı səhv fikirlərə cavab vermək idi. Görünür ki, o illərdə belə bir şeyi yayılıb ki (bəlkə də qnostiklər arasında), guya Yəhya Məsihin ikinci gəlişinə qədər sağ qalacaq (Yəhya əslində *Parousia* barədə yazmışdır; bax: 1Yəh. 3:2).

■ **“ardınca gəl”** Beləcə Yəhyanın Müjdəsinin şəxsi çağırışı təsdiqlənir (müq. et. Yəh. 1:43; 10:27; 12:26; 21:19,22). Bu, Müjdənin şəxsi cəhətini vurğulayır, eyni zamanda “iman etməyə” çağırış Müjdənin məzmununu vurğulayır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:24

²⁴Bu hadisələrə şəhadət edərək bunları yazan həmin şagirdir. Biz də bilirik ki, onun şəhadəti etibarlıdır.

21:24 “bunları yazan” “Bunlar” deyildikdə (1) Yəh. 21:20-23, (2) Yəh. 21-ci fəsil, yoxsa (3) ümumiyyətlə Yəhyanın Müjdəsi nəzərdə tutulur? Dəqiq məlum deyildir.

■ **“bilirik ki, onun şəhadəti etibarlıdır”** Bu cümlədə MÜBTƏDA rolunda kimlərin çıxış etdiyi (“bilirik”) məlum deyildir. Başqa şəxslərin də Yəhyanın Müjdəsinin həqiqətini təsdiqlədiyi açıq-aşkardır. Çox güman ki, o şəxslər efesli ağsaqqallar idi, çünki Yəhya məhz Efesdə yaşamış, xidmət etmiş və ölmüşdür. Erkən ənənəyə görə, bütün həvarilər vəfat etdikləri və İsa ilə bağlı bidətçi təlimlər get-gedə yayıldığı üçün efesli rəhbərlər yaşlanmış Yəhyanı Müjdəsinə yazmağa həsəvləndiriblər. Bax: Xüsusi mövzu: “İsa barədə şəhadət edənlər”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: YƏH. 21:25

²⁵İsanın etdiyi çoxlu başqa şeylər də var. Əgər bunlar da bir-bir yazılısaydı, fikrimcə, yazılan kitablar heç dünyaya sığmazdı.

21:25 Yəh. 21:25 iki səbəbə görə mübahisənin mövzusu olmuşdur: (1) bəzi əlyazmalarda Yəh. 7:53 - 8:11, Yəh. 21:24 və 25-in arasına daxil edilib; (2) Sinaitikus əlyazmasında (x) mətni köçürən şəxs daha sonra haşiyədəki naxışları silib Yəh. 21:25-i daxil edib. Bu, Britaniya muzeyində ultrabənövşəyi şüalarla müşahidə olunub. Bu ayə, Müjdənin müəlliflərinin diqqətlə seçərək yazdıqlarını bizə konkret şəkildə bildirir. Hermenevtik baxımdan həmişə belə sual vermək lazımdır: “Niyə onlar bunu məhz bu şəkildə yazıblar və dörd Müjdəni birləşdirməyə cəhd etməyiblər?” (Bax: Qordon Fi və Duqlas Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” – Gordon Fee and Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yəh. 21, Luka 5-ə necə bənzəyir?
2. Niyə şagirdlər İsanı dərhal tanımayıblar?
3. İsanın sevimli şagirdi kimdir?
4. Niyə İsa Peterdən “Məni sevirsenmi?” deyə üç dəfə soruşub?
5. İsa, Yəhyanın Özünün təkrar gəlişinə qədər yaşayacağını deyibmi?
6. Yəh. 21:24-də kimdən bəhs olunur?
7. Yəh. 21:25 orijinaldırımı?

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBUNA GİRİŞ

KİTABIN UNİKALLIĞI

- A. Yəhyanın 1-ci Məktubu konkret bir şəxsə və ya imanlılar cəmiyyətinə ünvanlanan məktub deyil, hər kəsə ünvanlanan ümumi məktubdur. Onun içində
1. rəsmi giriş hissəsi yoxdur (kimdən, kimə).
 2. şəxsi salamlar yoxdur
- B. Heç kəsin şəxsi adı çəkilməyib. Bu, son dərəcə qeyri-adi haldır və yalnız Efeslilərə Məktub və ya Yaqubun Məktubu kimi çoxlu cəmiyyətlərə yazılmış yazılarda müşahidə olunur. İncildə müəllifin adının çəkilmədiyi yeganə məktub, İbranlıərə Məktubdur. Lakin 1-ci Yəhyanın cəmiyyətin daxilində yalançı müəllimlər (qnostiklər) problemi ilə üzləşən imanlılara ünvanlandığı açıq-aşkardır.
- C. Bu Məktub qüvvətli bir teoloji traktatdır.
1. İsanın mərkəzi yeri
 - a. tam Allah və tam insan olması
 - b. xilas yolu, mistik təcrübə və ya gizli bilikdə deyil (yalançı müəllimlər), İsa Məsihə imandadır
 2. Məsihi həyat tərzinin tələbi (həqiqi məsihçiliyin üç imtahanı)
 - a. qardaşlıq sevgisi
 - b. riayət
 - c. günahlı dünyanın sistemini rədd etmə
 3. Nazaretli İsaya iman vasitəsilə əbədi xilasa əminlik (“bilmək/tanımaq” 27 dəfə işlənilib)
 4. Yalançı müəllimləri necə tanımaq olar?
- D. Yəhyanın yazıları (ələlxüsus 1-ci Yəhya) Əhdi-Cədidə ən sadə koynə yunancasında yazılmış mətnlərdir, lakin Yəhyanın kitablarında İsa Məsihdə olan Allahın əzəli və əbədi həqiqətləri başqa müəlliflərin kitablarından daha çox dərinliklə təqdim olunur (məs., Allah nurdur, 1Yəh. 1:5; Allah məhəbbətdir, 1Yəh. 4:8,16; Allah Ruhdur, Yəh. 4:24).
- E. Çox güman ki, Yəhyanın 1-ci Məktubu, Yəhyanın Müjdəsi üçün müşayiət məktubu olaraq nəzərdə tutulmuşdu. Hər iki kitab, I əsr qnostik bidətinin fonunda yazılmışdır. Yəhyanın Müjdəsinin məqsədi müjdəçilikdir, 1-ci Yəhya isə imanlılar (yəni, şagirdlər) üçün yazılmışdır.
- Məşhur şərhçi Uestkot (Westcott) deyib ki, Yəhyanın Müjdəsi İsanın ilahiliyini, 1-ci Yəhya isə bəşəriyyətini elan edir. Bu kitablar birlikdə oxunmalıdır!
- F. Yəhya ağ və qara (dualist) məfhumlarla yazır. Bu üslub həmçinin Ölü dəniz tumarları və qnostiklərin yalançı müəllimləri üçün səciyyəvidir. 1-ci Yəhyanın ədəbi dualizmi həm əks mənalı sözlər (nur və qaranlıq), həm də üslub (inkar formasından sonra təsdiq forması) səviyyəsində aşkara çıxır. Bu hal, şaquli dualizmdən (İsa yuxarıdandır və bütün insanlar aşağıdandırlar) istifadə edildiyi Yəhyanın Müjdəsindən fərqlidir.
- G. 1-ci Yəhyada təkrarlanan mövzular səbəbindən strukturunun təsvirini vermək çox çətindir. Bu kitab, təkrar olunan motivlərlə toxunmuş bir xalçaya bənzəyir (bax: Bill Hendriks, “Həqiqətin naxışları – Yəhyanın Məktubları” – Bill Hendricks, *Tapestries of Truth, The Letters of John*).

MÜƏLLİF

- A. Yəhyanın 1-ci Məktubunun müəllifi ətrafında gedən mübahisələr, Yəhyanın bütün yazılarının (Müjdəsi, 1-ci Məktubu, 2-ci Məktubu, 3-cü Məktubu və Vəhy Kitabı) müəllifi ətrafında gedən mübahisənin bir hissəsidir.
- B. Mübahisədə iki başlıca mövqe tutulur:
1. Ənənəvi mövqe
 - a. Yəhyanın 1-ci Məktubunun İsanın sevimli həvarisi Yəhya tərəfindən yazıldığı barədə erkən imanlılar cəmiyyətinin ataları həmfikir idi
 - b. Erkən imanlılar cəmiyyətinin şəhadətinin xülasəsi
 - 1) Romalı Klement (b.e. 90-cu il) 1-ci Yəhyaya istinad edir

- 2) İzmirli Polikarp, Filipilərə Məktub 7 (b.e. 110-140) 1-ci Yəhyadan sitat gətirir
 - 3) Şəhid Yustinin Dialoqu 123:9 (b.e. 150-160) 1-ci Yəhyadan sitat gətirir
 - 4) 1-ci Yəhyaya istinadlar aşağıdakı ataların yazılarında yer alır
 - a) Antakyalı İqnatiy (yazılarının tarixi dəqiq məlum deyil, ancaq II əsrin əvvəlləri olduğu bilinir)
 - b) Hierapolisli Papiy (b.e. 50-60-cı illərdə anadan olub, təqribən b.e. 155-ci ildə şəhid edilib)
 - 5) Lionlu İriney (b.e. 130-202) 1-ci Yəhyanın Həvari Yəhya tərəfindən yazıldığını söyləyir. Bidətçilərə qarşı 50 kitabın müəllifi olan Tertullian 1-ci Yəhyadan tez-tez sitat gətirib
 - 6) Bu Məktubun Həvari Yəhya tərəfindən yazıldığını bildiren digər erkən dövr yazıları, üçü də İsgəndəriyyəli olan Klement, Origen və Dionisiyin əsərləri, Muratorinin parçası (b.e. 180-200) və Yevseviyin (III əsr) yazılarıdır.
 - 7) İyeronim (IV əsrin ikinci yarısı) bu Məktubun Yəhya tərəfindən yazıldığını təsdiq edir, amma onun dövründə bəzilərinin bunu inkar etdiyini də qəbul edir.
 - 8) B.e. 392-428-ci illərdə Antakya yepiskopu olan Mopsuestiyalı Teodor Yəhyanın bu Məktubun müəllifi olduğunu inkar edib.
- c. Əgər müəllifi Yəhya olubsa, Həvari Yəhya barədə nə bilirik?
- 1) O, Zavdayın və Şalomitin oğlu idi
 - 2) Qardaşı Yaqub ilə birgə Qalileya dənizində balıqçı idi (ehtimal ki, bir neçə qayığı olub)
 - 3) Bəziləri düşünür ki, Yəhyanın anası, İsanın anası Məryəmin bacısı olub (müq. et. Yəh. 19:25; Mark 15:20)
 - 4) Yəhya, yəqin ki, varlı olub, çünki
 - a) mızdlu işçiləri (müq. et. Mark 1:20)
 - b) bir neçə qayığı
 - c) Yerusəlimdə bir evi var idi
 - 5) Yəhya Yerusəlimdə baş kahinin evinə qonaq gedirdi, bu onun müəyyən nüfuza malik olduğunu göstərir (müq. et. Yəh. 18:15-16)
 - 6) İsanın anası Məryəmin qayğısına qalmaq Yəhyaya həvalə edilib
- d. Erkən imanlılar cəmiyyətinin rəvayətləri bir ağızdan şəhadət edir ki, Yəhya digər həvarilərdən daha uzun yaşayıb və Məryəm Yerusəlimdə vəfat etdikdən sonra Kiçik Asiyaya köçərək o bölgənin ən böyük şəhəri olan Efesdə məskunlaşıb. Oradan Yəhya (sahilinə çox yaxın olan) Patmos adasına sürgün edilib və azadlığa çıxandan sonra təkrar Efesə qayıdıb (Yevseviy Polikarpdan, Papiydən və İrineydən sitat gətirir).
2. Müasir alimlərin mövqeyi
- a. Müasir alimlərin böyük əksəriyyəti Yəhyanın yazılarının, xüsusilə ifadələri, lüğəti və qrammatik formaları baxımından bir-birinə bənzər olduğunu qəbul edir. Bunun yaxşı nümunəsi, bu yazılara xas olan həyat-ölüm, həqiqət-yalan kimi təzadlardır. O dövrün digər mətnlərində, Ölü dəniz tumarları və yeni meydana gələn qnostik əsərlərində də eyni dixotomiyaya rast gəlmək olar.
 - b. Ənənəvi olaraq Yəhyaya aid edilən beş kitab arasındakı qarşılıqlı əlaqə barədə bir neçə fərziyyə mövcuddur. Bəzi qruplar bunların bir, iki, üç və s. müəllif tərəfindən yazıldığını irəli sürür. Ən məntiqli fikir belədir ki, Yəhyanın bütün yazıları, bir neçə şagirdi tərəfindən yazılması ehtimalı olsa belə, tək adamın düşüncəsini əks etdirir.
 - c. Şəxsən mən inanıram ki, artıq qocalmış Həvari Yəhya Efesdəki xidmətinin sonuna yaxın bu beş kitabı yazıb.
3. Müəlliflik, ilahi ilham ilə deyil, hermenevtika ilə bağlı bir məsələdir. Son nəticədə Müqəddəs Yazının müəllifi Allahdır!

TARİX – Bu əlbəttə müəlliflik məsələsi ilə bağlıdır

- A. Bu Məktubların, ələlxüsus 1-ci Yəhyanın müəllifi Həvari Yəhya olubsa, yazılma tarixi I əsrin sonlarına düşür. O illərdə artıq qnostiklərin yalançı teoloji/fəlsəfi sistemlərinin formalaşmış olması və 1-ci Yəhyada istifadə olunan, daha gənc imanlılara xitab edən qoca kişiyyə xas olan “övladlarım” kimi ifadələrin işlənməsi bu tarixi təsdiqləyir. İyeronim deyir ki, Yəhya İsanın çarmıxa çəkilməsindən sonra 68 il yaşamışdır. Bu məlumat da rəvayətə uyğun gəlir.
- B. A.T. Robertson 1-ci Yəhyanın b.e. 85-95-ci illərdə, Yəhyanın Müjdəsinin isə təqribən b.e. 95-ci ildə yazıldığını düşünür.
- C. I. Houard Marşalın “Yəhyanın 1-ci Məktubu barədə yeni beynəlxalq şərh silsiləsi”ndə (I. Howard Marshall, *The New International Commentary Series on 1 John*) deyilir ki, müasir alimlər Yəhyanın yazılarının təxmini yazılma tarixini b.e. 60-100-cü illər kimi qeyd ediblər.

OXUCULAR

- A. Rəvayətə görə, bu kitab Roma imperiyasının Kiçik Asiya vilayətinə (Türkiyənin qərbi) yazılıb (həmin vilayətin əsas metropoliyası Efes idi).
- B. Görünür ki, bu Məktub Kiçik Asiyada yalançı müəllimlərdən əziyyət çəkən konkret cəmiyyətlərə (Kolosselilər və ya Efeslilər kimi) göndərilib. İmanlılara xüsusilə çox əziyyət verənlər bunlar idi:
 1. Məsihin insan təbiətini inkar edən və yalnız ilahiliyini təsdiqləyən doket qnostiklər
 2. teologiyayı əxlaq/mənəviyyatdan ayıran antinomian qnostiklər
- C. Avqustin (b.e. IV əsr) deyir ki, bu Məktub parflara (Babilə) göndərilib. Kassiodor (b.e. VI əsrin əvvəlləri) da bunu təkrarlayır. Bunun səbəbi, güman ki, 2Yəh. 1-dəki “seçilmiş xanım” və 1Pet. 5:13-dəki “seçilmiş Babildəki cəmiyyət” ifadələri olub.
- D. 180-200-cü illərdə Romada yazılmış, Əhdi-Cədidə daxil olan kitabların erkən kanonik siyahısı olan Muratorinin parçası təsdiq edir ki, bu Məktub (Kiçik Asiyada olan) “digər şagirdlər və yepiskopların nəsihətindən sonra” qələmə alınıb.

BİDƏT

- A. Bu Məktubun bir növ yalançı təlimə qarşı reaksiya olduğu aşkardır (bax: “Əgər... deyiriksə/iddia ediriksə” 1Yəh. 1:6-10 və “kim... deyirsə” 1Yəh. 2:9; 4:20).
- B. Bidətlərin bəzi əsas təlimlərini 1-ci Yəhyanın mətnindən öyrənə bilirik.
 1. İsa Məsihin bəşər olmasını inkar
 2. İsa Məsihin xilasda mərkəzi yerini inkar
 3. Müvafiq məsihçi həyat tərzinin olmaması
 4. biliyə (çox vaxt gizli biliyə) həddən artıq çox əhəmiyyət verilməsi
 5. müstəsna lıq iddiaları
- C. I əsr zəmini
Roma dünyası üçün I əsr, şərq və qərbi dinlərin eklektikasının dövrü idi. Yunan və Roma allahlarının adları pis çıxmışdı. İlahi varlıqlarla şəxsi münasibəti və gizli biliyi öyrədən mistik dinlər geniş yayılırdı. Dünyəvi yunan fəlsəfəsi də yaygın idi və digər dünya görüşləri ilə qarışırdı. Dinlərin eklektikası üzərində qurulmuş belə bir dünyaya məsihçi imanının müstəsna lıq gəlib (İsa, Allaha gedən yeganə yoldur; müq. et. Yəh. 14:6). Bidət, konkret zəminindən asılı olmayaraq, məsihçiliyin dar fikirli görünən əqidəsini geniş fikirli yunanlara və romalılarına daha məntiqi və məqbul olaraq təqdim etmək yolu ilə qəbul etdirmək cəhdi idi.
- D. Yəhyanın öz Məktubunu ünvanladığı mümkün qnostik qrupları
 1. yeni meydana gələn qnostisizm
 - a. I əsrdə yeni meydana gələn qnostisizmin əsas təlimlərində, göründüyü kimi, ontoloji (əzəli) ruh və maddə dualizmi önə çıxır. Ruh (Uca Tanrı) yaxşı sayılırdı, maddə isə özlüyündə pis. Bu dixotomiya platonizmdəki ideal və fiziki, səmavi və dünyəvi, görünməz və görünən təzadlarına bənzəyir. Habelə xilas üçün vacib olan gizli biliyə

(insan ruhunun mələk sferlərindən [*aeons*] keçərək uca tanrıya çatmasına imkan verən parollara və ya gizli kodlara) həddən artıq çox əhəmiyyət verilirdi.

b. Göründüyü kimi, yeni meydana gələn qnostisizmin iki şəkli 1-ci Yəhyanın zəminini təşkil etmiş ola bilər

- 1) doket qnostisizmi; maddə pis olduğuna görə İsanın həqiqətən insan olduğuna inkar edir
- 2) Kerinin qnostisizmi; Məsihi yaxşı uca tanrı ilə pis maddə arasındakı çoxlu *eonlar* və ya mələk sferlərindən biri olaraq tanıyır. Bu “Məsih Ruhü”, İsanın vətəni zamanı içində məskən salıb və çarmıxa çəkilməsindən əvvəl Onu tərki edibmiş.
- 3) bu iki qrupdan bəzisi asket (bədənin istədiyi şeylər pisdır), bəzisi antinomian (bədənin istədiyi şeyləri ona ver) idi. I əsrdə inkişaf etmiş bir qnostisizm sistemi barədə yazılı bir sübut yoxdur. Yalnız II əsrin ortalarından sənədli sübut meydana gəlir. “Qnostisizm” barədə daha ətraflı məlumat üçün bax:
 - a) Hans Conas, “Qnostik din” (*The Gnostic Religion* by Hans Jonas, published by Beacon Press)
 - b) İleyn Peycels, “Qnostik müjdələr” (*The Gnostic Gospels* by Elaine Pagels, published by Random House)
 - c) Endrü Helmbold, “Naq Həmmadi qnostik mətnləri və Müqəddəs Kitab” (*The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible* by Andrew Helmbold)
2. İqnatiy, “İzmirlilərə” IV-V yazılarında bu bidətin başqa ehtimalı mənbəyini bildirir. Onlar İsanın bəşər olmasını inkar edib antinomian həyat tərzini sürüblər.
3. Bu bidətin daha az ehtimalı olan başqa bir mümkün mənbəyi, İrineyin “Bidətlərə qarşı” XXIII yazılarından bilinən, Samariyalı Şimonun davamçısı və gizli biliyin təbliğatçısı olan Antakyalı Meandırdir.

E. Bu bidət indiki dövrdə

1. Bu bidətin ruhu, indiki dövrdə insanların məsihçi həqiqəti ilə digər düşüncə sistemlərini birləşdirməyə çalışmaq cəhdlərində aşkara çıxır.
2. Bu bidətin ruhu, indiki dövrdə insanların “sağlam təlim”ə şəxsi münasibət və imana uyğun olan həyat tərzindən artıq əhəmiyyət verməsində aşkara çıxır.
3. Bu bidətin ruhu, indiki dövrdə insanların məsihçiliyi xüsusi intellektual elitaya çevirməsində aşkara çıxır.
4. Bu bidətin ruhu, indiki dövrdə din adamlarının asket və ya antinomian davranışlarında aşkara çıxır.

MƏQSƏD

A. Bu Məktub, imanlıların diqqətini praktik məqamlara cəmləşdirməyə xidmət edir

1. onlara sevinc vermək üçün (bax: 1Yəh. 1:4)
2. onları saleh həyat sürməyə təşviq etmək üçün (bax: 1Yəh. 1:7; 2:1)
3. onlara dünyanı deyil (bax: 1Yəh. 2:15-17), bir-birini sevməyi (bax: 1Yəh. 4:7-21) əmr etmək (və xatırlatmaq) üçün
4. onlara Məsihdə xilas olduqlarına əminlik vermək üçün (bax: 1Yəh. 5:13)

B. Bu Məktub, imanlıların diqqətini teoloji məqamlara cəmləşdirməyə xidmət edir

1. İsanın ilahi və bəşəri təbiətlərini bir-birindən ayırmanın səhv olduğunu göstərmək
2. ruhaniliyi saleh həyat tərzindən ayıraraq bir növ intellektualizmə çevirmənin səhv olduğunu göstərmək
3. bir adamın təklənərək xilas ola biləcəyi qənaətinin səhv olduğunu göstərmək

BİRİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzusunı öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Bütöv kitabın mövzusu
2. Ədəbiyyat növü (janr)

İKİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzusunı öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Mətnin birinci hissəsinin mövzusu
2. Mətnin ikinci hissəsinin mövzusu
3. Mətnin üçüncü hissəsinin mövzusu
4. Mətnin dördüncü hissəsinin mövzusu
5. və s.

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBU 1-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Həyat Kəlamı	Eşidilmiş, görülmüş və əllərlə hiss edilmiş	Giriş	Həyat Kəlamı	Bədənə bürünmüş Kəlam, Ata və Oğul ilə şəriklik
1:1-4 Allah nurdur	1:1-4 Onunla şərikliyin əsası	1:1-4 Günaha qarşı düzgün münasibət	1:1-4 Allah nurdur	1:1-4 Nurda gəzmək
1:5-10	1:5-2:2	1:5-10	1:5-7 1:8-10	(1:5-2:28) 1:5-7 Birinci şərt: günahdan əl çəkmək 1:8-2:2

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

TEOLOJİ XÜLASƏ

- A. Bu mətn parçası Yəhyanın Müjdəsinin proloqu ilə əlaqəlidir (1:1-18, fiziki yaradılışdan əvvəl) və proloq öz növbəsində Yar. 1:1 ilə əlaqəlidir (fiziki yaradılış). Lakin burada o, İsanın ictimai xidmətinə aiddir.
 - B. Vurgulanan məqamlar
 1. İsa Məsihin tam insan olması
 - a. İnsanın duyğuları (görmə, eşitmə, toxunma) ilə bağlı FELİ SIFƏTLƏR (bax: 1Yəh. 1:1,3).
İsa, fiziki bədəni olan həqiqi bir insan idi
 - b. İsanın tam adları
 - (1) Həyat Kəlamı (bax: 1Yəh. 1:1)
 - (2) Oğlu İsa Məsih (bax: 1Yəh. 1:3)
 2. Nazaretli İsanın ilahiliyi
 - a. əzəldən mövcud olması (1Yəh. 1:1,2)
 - b. bəşər olması (1Yəh. 1:2)
- Bu həqiqətlər qnostiklərin yalançı müəllimlərinin dünyagörüşünə qarşı qoyulur.

SİNTAKSİS

A. 1Yəh. 1:1-4

- 1Yəh. 1:1-3a yunan mətnində bir cümlədir.
- Əsas FEİL “əlan edirik” 1Yəh. 1:3-dədir. Həvarilərin vəzlərinin məzmunu vurğulanır.
- 1Yəh. 1:1-də vurğu məqsədilə önə çəkilməmiş dörd NİSBI BUDAQ CÜMLƏSİ yer alır. Hərfi tərcümədə:
 - “hansı ki, başlanğıcdan bəri var idi”
 - “hansı ki, eşitdik”
 - “hansı ki, gözlərimizlə gördük”
 - “hansı ki, seyr etdik və əllərimizlə hiss etdik”
- 1Yəh. 1:2, göründüyü kimi, Məsihin bəşər olması barədə əlavə edilmiş izahatdır. Bu fraza, qrammatik baxımdan olduqca yöndəmsiz olması ilə özünə diqqət çəkir!
- 1Yəh. 1:3 və 4-də Yəhyanın həvari təliminin iki məqsədi bildirilir: şəriklik və sevinc. Bir mətnin erkən imanlılar cəmiyyəti tərəfindən kanonik sayılması üçün vacib şərtlərdən biri, o mətnin həvarilərin şahid olduğu həqiqətləri ehtiva etməsi idi.
- 1Yəh. 1:1-də FEİL ZAMANLARININ necə dəyişdiyinə diqqət yetirin
 - BİTMƏMİŞ ZAMAN (əzəldən mövcud olub)
 - BİTMİŞ ZAMAN, BİTMİŞ ZAMAN (daim qalan həqiqət)
 - AORİST, AORİST (konkret misallar)

B. 1Yəh. 1:5-2:2

- 1Yəh. 1:5-2:2-dəki ƏVƏZLİKLƏR heç aydın deyildir, lakin mən düşünürəm ki, onların 1Yəh. 1:5-dən başqa, demək olar ki hamısı Ataya aiddir (Ef. 1:3-14 kimi)
- Bütün şərt formaları, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR.
- Aşağıdakılar arasında ciddi əlyazma fərqləri mövcuddur:
 - “Günah”a aid olaraq İNDİKİ ZAMAN və AORİST.
 - TƏK FORMASI və CƏM FORMASI, “günah” və “günahlar”

BİDƏTÇİLƏR

- Bidətçilərin yalançı iddialarını 1Yəh. 1:1:6,8,10; 2:4,6,9-da görmək olar.
- 1Yəh. 1:5-10 Allahı (teologiyanı) Allahın əmrlərinə riayətdən (əxlaq, etika) ayırma cəhdi ilə əlaqəlidir. Bu, qnostiklərin biliyə həddən artıq əhəmiyyət verməkdə səhv olduqlarını göstərir. Allahı tanıyanlar, öz həyat tərzlərində Allahın xüsusiyyətlərini nümayiş etdirirlər.
- 1Yəh. 1:8-2:2, 1Yəh. 3:6-9 ilə tarazlaşdırılmalıdır. Bunlar, bur medalın iki üzüdür. Güman ki, onlar iki fərqli yanlış təkzib edir:
 - teoloji yanlış (günah yoxdur)
 - əxlaqi yanlış (günah önəmli deyildir)
- 1Yəh. 2:1-2-də günaha qeyri-ciddi yanaşma (antinomianizm) və hamını mühakimə etmə, mədəni qanunpərəstlik yaxud asketizm problemlərini tarazlaşdırma cəhdini görürük.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 1:1-4

¹Biz Həyat Kəlamını elan edirik; bu həmin Kəlamdır ki, başlanğıcdan var idi və biz Onu eşitdik, gözlərimizlə gördük, seyr etdik və əllərimizlə hiss etdik. ²Həyat zahir oldu, biz də onu görüb şahidlik edirik və Ata ilə birlikdə olub bizə zahir olan əbədi həyatı sizə elan edirik. ³Biz sizə gördüyümüzü və eşitdiyimizi elan edirik ki, sizin də bizimlə şərikliyiniz olsun; bizim şərikliyimiz də Ata və Onun Oğlu İsa Məsihlədir. ⁴Biz bunları yazırıq ki, sevincimiz kamil olsun.

1:1 Hərfi tərcümədə: “Hansı ki, başlanğıcdan var idi”. Bu kitab ORTA CİNS ƏVƏZLİYİ ilə başlayır və Allahın kəlamının iki cəhətindən bəhs edir:

1. İsa barədəki xəbər
2. İsanın Öz şəxsiyyəti

Müjdə həm təlim, həm şəxs, həm də həyat tərzidir.

■ **“var idi”** Bu, BİTMƏMİŞ ZAMAN XƏBƏR FORMASIDIR. İsanın əzəldən mövcud olmasını bildirir (Yəhyanın yazılarında təkrarlanan mövzu; müq. et. 1Yəh. 1:2; Yəh. 1:1,15; 3:13; 8:57-58; 17:5). Bu, İsanın ilahiliyini təsdiq etmənin bir yolu idi. İsa başlanğıcdan bəri Ata ilə birlikdə olduğuna görə Atanı tanıdır.

■ **“başlanğıcdan”** Bu ifadənin Yar. 1 və Yəh. 1 ilə əlaqəli olduğu aşkardır, lakin burada həmin ifadə İsanın ictimai xidmətinə aiddir (bax: Xüsusi mövzu: “*Archē*”). İsanın gəlişi “B” planı (ehtiyat variantı) deyil idi. Müjdə həmişə Allahın xilas planı olub (müq. et. Yar. 3:15; Həv. 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Bu kontekstdə həmin ifadə On İki şagirdin İsa ilə şəxsi tanışlığına aiddir.

Yəhya “başlanğıc” (*archē*) anlayışından tez-tez istifadə edir. Bu istifadələrin əksəriyyətini ümumən iki kateqoriyaya ayırmaq olar:

1. yaradılışdan
 - a. Yəh. 1:1,2 (İsa başlanğıcda)
 - b. Yəh. 8:44; 1Pad. 3:8 (şeytan başlanğıcdan bəri qatil və yalançıdır)
 - c. Vəhy 3:14; 21:6,12 (İsa başlanğıc və sondur)
2. İsanın bəşər olması və xidməti zamanından
 - a. Yəh. 8:25; 1Yəh. 2:7 [iki dəfə]; 3:11; 2Yəh. 5,6 (İsanın təlimləri)
 - b. Yəh. 15:27; 16:4 (İsa ilə)
 - c. 1Yəh. 1:1 (İsanın ictimai xidmətinin başlanğıcından)
 - d. 1Yəh. 2:13,24 [iki dəfə] (İsaya güvəndikləri zamandan)
 - e. Yəh. 6:64 (İsanı rədd etdikləri zamandan)
3. kontekst əsasında 2-ci variant üstünlük qazanır

XÜSUSİ MÖVZU: “1-ci Yəhya 1-ci fəsil ilə müqayisədə Yəhyanın Müjdəsi 1-ci fəsil”

■ **“biz”** Bu, həvarilərin (yəni, Əhdi-Cədidin müəlliflərinin) müştərək, lakin şəxsi şəhadətinə işarə edir. Bu müştərək şəhadət 1-ci Yəhya üçün səciyyəvidir (50 dəfədən çox işlənir).

Bəziləri bu müştərək ƏVƏZLİYİN “Yəhyanın ənənəsinə bağlı” olanlara, yəni Yəhyanın unikal teoloji baxışının tərəfdarları və ya müəllimlərinə işarə etdiyini düşünürlər.

■ **“eşitdik... gördük”** Bunların ikisi də qalıcı nəticələri vurğulayan BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Yəhya, 1Yəh. 1:1,3-də beş duyğuya aid olan FELİ SİFƏTLƏRDƏN dəfələrlə istifadə etməklə İsanın bəşəriliyini təsdiqləyib. Beləliklə, o, Nazareti İsanın həyatı və təlimlərinin şahidi olduğunu elan edir.

■ **“seyr etdik və əllərimizlə hiss etdik”** Bunların ikisi də xüsusi olayları vurğulayan AORİST XƏBƏR FORMASINDADIR. “Seyr etdik”, “yaxından müşahidə etdik” deməkdir (müq. et. Yəh. 1:14); “hiss etdik”, “duygularımızla yazından yoxladıq” deməkdir (müq. et. Yəh. 20:20,27; Luka 24:39).

“Toxunmaq” və ya “əlləri ilə hiss etmək” mənasına gələn bu yunan sözüne (*psēlaphaō*) Əhdi-Cədidin yalnız iki yerində rast gəlinir: burada və Luka 24:39-da. Lukanın Müjdəsində bu söz dirilmiş İsa ilə qarşılaşmanı bildirir. 1-ci Yəhyada da bu söz eyni mənada işlənir.

■ **“Həyat Kəlamı”** Burada işlənən *logos* sözü, Yəhyanın Müjdəsinin Proloqundakı kimi, yunan yalançı müəllimlərin diqqətini cəlb edib (bax: 1Yəh. 1:1). Bu söz yunan fəlsəfəsində geniş işlənib. İbrani mühitdə də bu sözün xüsusi tarixi olub (Bax: “Yəhyanın Müjdəsinə giriş” 1, C). Bu ifadə həm Müjdənin məzmununa, həm də Müjdənin Şəxsinə aiddir.

1:2 Bu ayə, “həyat”ı təsvir edən bir əlavədir.

■ **“həyat”** “*Zōē*” (1Yəh. 1:2, iki dəfə) Yəhyanın yazılarında müntəzəm olaraq ruhani həyat, dirilmə həyatı, yeni çağ həyatı və ya Allahın həyatı mənalarında işlənir (müq. et. Yəh. 1:4; 3:15,36 [iki dəfə]; 4:14,36; 5:24 [iki

dəfə],26 [iki dəfə],29,39,40; 6:27,33,35,40,47,48,51,53,54,63,68; 8:12; 10:10,28; 11:25; 12:25,50; 14:6; 17:2,3; 20:31; 1Yəh. 1:1,2; 2:25; 3:14-15; 5:11,12,13,16,20). İsa Özünü “həyat” adlandırır (müq. et. Yəh. 14:6).

■ **“zahir oldu”** Bu FEİL bu ayədə iki dəfə işlənir və hər ikisində AORİST MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Çox vaxt MƏCHUL NÖV işləndikdə hərəkəti törədən şəxs olaraq Ata Allah nəzərdə tutulur. Bu söz (*phaneroō*) “artıq mövcud olanı görünəcək hala salmaq” deməkdir. Bu, Yəhyanın çox sevdiyi bir söz idi (müq. et. Yəh. 1:31; 3:21; 9:3; 17:6; 1Yəh. 1:2 [iki dəfə]; 2:19; 3:5,8,10; 4:9). Buradakı AORİST ZAMANI yalançı müəllimlərin inkar etdikləri bədənə bürünməni (müq. et. Yəh. 1:14) vurğulayır.

■ **“şahidlik edirik”** Bu, Yəhyanın şəxsi təcrübəsini ifadə edir (İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI). Bu söz çox vaxt məhkəmədə şahidliyə aid olaraq işlənilir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

■ **“əlan edirik”** Bu, Yəhyanın vəzləri və yazılarında açıqlanmış və qeyd edilmiş səlahiyyətli şəhadətinə (İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) işarə edir. 1Yəh. 1:1-3-ün əsas FEİLİ olan bu söz iki dəfə təkrar olunur (1Yəh. 1:2 və 1Yəh. 1:3).

■ **“Ata ilə birlikdə olub”** 1Yəh. 1:1 kimi, bu da İsanın əzəldən mövcud olmasını təsdiq edir. Frazanın quruluşu Yəh. 1:1-ə bənzəyir. Allah bədənə bürünərək bəşər olub (müq. et. Yəh. 1:14). İsanı tanımaq Allahı tanımaq deməkdir (müq. et. Yəh. 14:8-11). Bu, Yəhyanın şaquli dualizminin bir misalıdır.

1:3 “Biz sizə gördüyümüzü və eşitdiyimizi əlan edirik” Bu, beşinci NİSBİ BUDAQ CÜMLƏSİDİR. 1Yəh. 1:2-dəki əlavə izahdan sonra 1:1-in fikrini təkrar edir. 1Yəh. 1:1-də insanın duyğuları ilə bağlı FEİLLƏR burada təkrar olunur.

■ **“Biz sizə... əlan edirik”** Bu, 1Yəh. 1:1-3-ün əsas FEİLİDİR. Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Allahı tanımaq üçün Allahın övladları ilə şəriklik vacibdir!

■ **“ki, sizin də bizimlə şərikliyiniz olsun”** Bu, “ki” (*hina*) ilə qurulan və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏ olan MƏQSƏD BUDAQ CÜMLƏSİDİR. Müjdənin açıqca bildirilmiş məqsədi ondan ibarət idi ki, İsanı heç vaxt eşitməmiş və ya görməmiş insanlar həvarilərin şəhadəti vasitəsilə xilas olsunlar (müq. et. Yəh. 17:20; 20:29-31). Məhz bu lütf içindəki şəriklik “sevinc”, “sülh” və “əminlik” verir! İmanlılar cəmiyyəti, imanlılardan ibarət olan bir bədəndir! Müjdə bütün dünya üçündür.

XÜSUSİ MÖVZU: “Koinōnia (şəriklik)”

XÜSUSİ MÖVZU: “Məsihçilik müştərəkdir”

■ **“Ata və Onun Oğlu İsa Məsihlədir”** Hərfi tərcümədə “Ata ilə... Oğlu ilə” – hər ikisində “ilə” SÖZÖNÜ və MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI işlənən bu ifadələr qrammatik olaraq paraleldir. Sintaksis İsanın Allaha bərabər olduğunu və ilahiliyini təsdiq edir (müq. et. Yəh. 5:18; 10:33; 19:7). Yalançı müəllimlərin öyrətdiyi kimi, Atanın (Uca Tanrı) Oğul (bəşər olmuş Tanrı) olmadan mövcud olması qeyri-mümkündür (müq. et. 1Yəh. 2:23; 5:10-12).

Ata və Oğul ilə şəriklik Yəh. 14:23-dəki müştərək “məskən salırıq” ifadəsinə bənzəyir.

1:4 “Biz bunları yazırıq” Bütün Məktubdan yaxud 1Yəh. 1:1-3-dən bəhs edilməsi ehtimalı var. 1Yəh. 2:1-də də eyni ikimənalılıq vardır. Müəllif burada məqsədlərlərindən birini açıqlayır (müq. et. 1Yəh. 2:1).

■ **“ki, sevincimiz kamil olsun”** Bu, PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR (müq. et. Yəh. 15:11; 16:20,22,24; 17:13; 2Yəh. 12; 3Yəh. 4). Ata, Oğul və Ruh ilə şəriklikdə imanlıların sevinci kamil olur. Yalançı müəllimlərin təfriqələrinə görə, bu, mühüm bir həqiqət idi. Yəhyanın bu kitabı yazmaqda bildirilmiş məqsədləri belədir:

1. Allahla və Allahın övladları ilə şəriklik
2. sevinc
3. əminlik

4. mənfi tərəfdən, məqsədi qnostik müəllimlərin yanlış teologiyasına qarşı imanlıları hazırlamaq idi

Bu ayənin yunanca mətnində fərqli variantlar vardır:

1. “sevincimiz” – MSS x, B, L; NASB, NRSV, NJB, REB, NIV

2. “sevinciniz” – MSS A, C; NKJV

UBS⁴ 1-ci varianta üstünlük verir. “Sevincimiz” deyildikdə, İsanın şahidləri olan həvarilərin və ya imanlıların sevinci nəzərdə tutulur? 1-ci Yəhyada məsihçi əminliyi önə çıxdığına görə, mənəcə, bütün imanlıların sevinci nəzərdə tutulur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 1:5-2:2

⁵Məsihdən eşitdiyimiz və sizə elan etdiyimiz xəbər budur: Allah nurdur və Onda zərrə qədər də qaranlıq yoxdur. ⁶Əgər biz «Allahla şərikliyimiz var» dediyimiz halda qaranlıqda gəziriksə, demək, yalan danışırıq və həqiqətə əməl etmirik. ⁷Amma O, nurda olduğu kimi biz də nurda gəziriksə, onda bir-birimizlə şərikliyimiz var və Onun Oğlu İsanın qanı bizi hər günahdan təmizləyir. ⁸Əgər günahsız olduğumuzu iddia ediriksə, özümüzü aldadırıq və daxilimizdə həqiqət yoxdur. ⁹Amma günahlarımızı etiraf ediriksə, Allah sadıq və ədalətli olduğu üçün günahlarımızı bağışlayacaq və bizi hər haqsızlıqdan təmizləyəcək. ¹⁰Əgər günahkar olmadığımızı iddia ediriksə, onda Onu yalançı yerinə qoyuruq və daxilimizdə Onun sözü olmur. ^{2:1}Övladlarım, bunları sizə yazıram ki, günah etməyəsini. Əgər kimsə günah etsə belə, Atanın hüsurunda Vəsətətçimiz var; O, saleh olan İsa Məsihdir. ²O bizim günahlarımıza görə – təkcə bizim günahlarımıza görə deyil, bütün dünyanın günahlarına görə kəffarə qurbanıdır.

1:5 “(bizim) eşitdiyimiz və sizə elan etdiyimiz xəbər” “Bizim” ƏVƏZLİYİ Yəhyaya və İsanın yer üzündəki həyatının şahidi olan digər dinləyicilərinə və ardıcılalarına aiddir. 1Yəh. 2:1-də Yəhya birbaşa öz oxucularına müraciət edir (“sizə”) və yəqin ki Kiçik Asiyadakı imanlılar cəmiyyətlərinə xitab edir.

“Eşitmək” FEİLİ burada BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. 1Yəh. 1:1-4-də təkrar olunan fiziki duyğulara aid sözlər burada öz əksini tapır. Bir anlamda Həvari Yəhya İsanın təlim öyrətdiyi yerlərdə şəxsən olduğunu təsdiqləyir. Yəhya özünün deyil, İsanın xəbərini elan edir! Hətta ola bilər ki, Yəhyanın Müjdəsindəki “Mənəm” ifadələri, İsanın həvarilərlə şəxsi söhbətlərindən Yəhyanın yadda saxladığıdır.

■ **“Məsihdən”** Hərfi tərcüməsi “Ondan”. Bu, 1Yəh. 1:5-2:2-də İsayə aid olan yeganə ƏVƏZLİKDİR. İsa Atanı tanımağa gəlib (müq. et. Yəh. 1:18). Teoloji baxımdan İsa üç məqsədlə gəlib.

1. Atanı tanımaq üçün (müq. et. Yəh. 1:5).

2. imanlılara nümunə vermək üçün (bax: 1Yəh. 1:7)

3. günahkar bəşəriyyətin uğrunda ölmək üçün (bax: 1Yəh. 1:7; 2:2)

■ **“Allah nurdur”** Bu söz ARTIKLSİZ işlənir. “Nur” sözündə Allahın təbiətinin iki cəhətini – Özünü tanıdan və əxlaqi cəhətləri önə çıxır (müq. et. Zəb. 27:1; Yeş. 60:20; Mik. 7:8; 1Tim. 6:16; Yaq. 1:17). Qnostiklərin yalançı müəllimləri nurun biliklə əlaqəli olduğunu iddia ediblər, Yəhya isə nuru əxlaqi təmizliklə əlaqələndirir. “Nur” və “qaranlıq” tez-tez işlənən sözlər idi (bu sözlərlə ifadə edilən əxlaqi dualizm, Ölü dəniz tumarlarında və erkən dövr qnostisizmində də vardır). Bunlar xeyir və şər dualizmi (Yəh. 1:5; 8:12; 12:46) və bəlkə də qnostiklərin ruh və maddə dualizmi ilə əlaqəli idi. Bu, Yəhyanın Allah haqqında sadə, lakin çox dərin teoloji bəyanatlarından biridir. Başqa bəyanatlar (1) “Allah məhəbbətdir” (bax: 1Yəh. 4:8,16) və (2) “Allah Ruhdur” (bax: Yəh. 4:24). Allahın ailəsi, İsa kimi (müq. et. Yəh. 8:12; 9:5), Onun xasiyyətini əks etdirməlidir (müq. et. Mat. 5:14). Dəyişmiş və dəyişməyə davam edən, məhəbbət, bağışlama və paklıq ilə dolu olan həyat, insanın həqiqətən Məsihə dönməsinin sübutlarından biridir.

■ **“Onda zərrə qədər də qaranlıq yoxdur”** Burada vurğu üçün İKİLİ İNKARDAN istifadə olunur. Allahın dəyişməz müqəddəs xasiyyəti elan edilir (müq. et. 1Tim. 6:16; Yaq. 1:17; Zəb. 102:27; Mal. 3:6).

1:6 “Əgər biz... dediyimiz...” Bu, yalançı müəllimlərin iddialarını əks etdirən bir sıra ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİNDƏN birincisidir (müq. et. 1Yəh. 1:8,10; 2:4,6,9). Bunlar, yalançı müəllimlərin öyrətdiklərini müəyyən etmənin yeganə yoludur. Bunlar, güman ki, erkən (yeni meydana gələn) qnostiklərin dedikləridir.

Xəyali bir etirazçıya verilən cavablardan ibarət nitq ədəbiyyatda “diatribe” adlandırılır. Bu üsulla həqiqət sual-cavab formasında təqdim olunur. Həmin üsulu Malakinin Kitabında (bax: Mal. 1:2,6,7,12; 2:14,17; 3:7,14) və Romalılara Məktubda (bax: Rom. 2:3,17,21-23; 3:1,3,7-8,9,31; 4:1; 6:1; 7:7) görmək olar.

■ **“Allahla şərikliyimiz var”** Bidətçilər şərikliyin sırf biliyə əsaslandığını iddia ediblər. Platondan bəri yunan fəlsəfəsinə belə fikir xas olub. Lakin Yəhya elan edir ki, məsihçilər Məsihə bənzər həyat tərzini sürməlidirlər (müq. et. 1Yəh. 1:7; Lev. 19:2; 20:7; Mat. 5:48).

■ **“qaranlıqda gəzirik”** “Gəzmək” İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Müqəddəs Kitabda bu söz məcazi mənada əxlaqi həyat tərzini bildirir (müq. et. Ef. 4:1,17; 5:2,15). Allah nurdur və Onda heç qaranlıq yoxdur. Allahın övladları da Onun kimi olmalıdırlar (bax: Mat. 5:48).

■ **“yalan danışırıq və həqiqətə əməl etmirik”** Hər iki FEİL İNDİKİ ZAMANDADIR. Yəhya dindar adamların bir neçə tipini yalançı adlandırır (müq. et. 1Yəh. 1:10; 2:4,22; 4:20; Yeş. 29:13). İnsanın həyat tərzini, əməlləri həqiqətdə onun ürəyini aşkara çıxarır (müq. et. Matta 7). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)”.

1:7 “Amma... nurda gəzirik” Burada yenə davam edən hərəkəti vurğulayan İNDİKİ ZAMAN yer alır. “Gəzmək” İncildə məsihçi həyatını bildiren bir metaforadır (bax: Ef. 4:1,17; 5:2,15 – orada həmin söz “həyat sürmək” olaraq tərcümə olunub).

“Gəzmək” və İNDİKİ ZAMANDA olan digər feillərin tez-tez məsihçi həyatı ilə əlaqəli olduğuna diqqət yetirin. Həqiqəti təkcə bilməklə, qavramaqla kifayətlənməməliyik, həqiqəti yaşamağıq, həyat tərzimiz olaraq qəbul etməliyik. Həqiqət, Yəhyanın Müjdəsində mühüm bir anlayışdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”.

■ **“O, nurda olduğu kimi”** İmanlılar Allah kimi düşünməli və yaşamaladırlar (müq. et. Mat. 5:48). Biz həlak olan dünyada Onun xasiyyətini əks etdirməliyik. Xilas, Yar. 3-cü fəsildə zədələnmiş ilahi surətin insanlarda bərpa olunmasıdır (Yar. 1:26,27).

■ **“bir-birimizlə şərikliyimiz var”** “Şəriklik” olaraq tərcümə olunmuş yunan sözü *koinōnia*, iki şəxs arasında qarşılıqlı əlaqə, birgəlik mənasına gəlir (bax: Xüsusi mövzu: “*Koinōnia*”). Məsihçilik, imanlıların İsanın həyatına şərik olmalarına əsaslanır. Əgər biz Onun bağışlamasındakı həyatı qəbul ediriksə, məhəbbətlə xidmətini də qəbul etməliyik (müq. et. 1Yəh. 3:16). Allahı tanımaq mücərrəd həqiqət deyildir, lakin şərikliyə və saleh həyata yol açır. Məsihçiliyin məqsədi öləndən sonra cənnətə getməklə kifayətlənməz, indidən Məsihə bənzəməkdir. Qnostik bidətçilər müstəsna iddia ediblər, ancaq Allahla düzgün münasibətdə olan insan başqa məsihçilərlə də düzgün münasibət quracaq. Bir imanlının başqa məsihçiləri sevməməsi, Allahla münasibətində problemlərin olduğunu göstərir (müq. et. 1Yəh. 4:20-21 və eləcə də Mat. 5:7; 6:14-15; 18:21-35)

■ **“İsanın qanı”** Məsihin qurban ölümü nəzərdə tutulur (müq. et. Yeş. 52:13-53:12; Mark 10:45; 2Kor. 5:21). Bu ifadə, 1Yəh. 2:2-yə çox bənzəyir – “günahlarımıza görə... kəffarə qurbanı”. Vəftizçi Yəhyanın “Dünyanın günahını aradan götürən Allah Quzusu budur!” nidasının mənası da eynidir (bax: Yəh. 1:29). Məsum Şəxs təqsirkarların uğrunda ölmüşdür!

Erkən dövr qnostikləri İsanın həqiqi insan olduğunu inkar ediblər. Yəhya “qan”ından bəhs edərək İsanın həqiqi insan olduğunu təsdiq edir.

Ad ilə bağlı olaraq yunanca fərqli əlyazma variantları vardır.

1. İsa -- NASB, NRSV, NJB, REB, NET
2. Məsih -- MSS x, B, C
3. İsa Məsih – NKJV

Bu, Bart D. Ermanın “Müqəddəs Yazıların ortodokslar tərəfindən təhrif edilməsi” kitabında (Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, s. 153) qədimdən əlyazmaları köçürən şəxslərin üzvləşdikləri bidətləri təkzib etmək məqsədilə mətni necə daha konkretləşdirməyə çalışdıqlarını göstərmək üçün gətirdiyi misallardan biridir.

■ **“bizi hər günahdan təmizləyir”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. “Günah” sözü TƏK FORMADADIR VƏ ARTIKLSİZDİR, buna görə də hər növ günahı bildirir. Diqqət yetirin ki, bu ayə bir dəfəlik

təmizləməyə deyil (xilas, 1Yəh. 1:7), davamlı təmizləməyə (məsihçi həyatı, 1Yəh. 1:9) işarə edir. Məsihçi təcrübəsi bunların hər ikisindən ibarətdir (müq. et. Yəh. 13:10).

1:8 “Əgər günahsız olduğumuzu iddia ediriksə” Bu yenə də ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Günaha batmış dünyada günah bir gerçəklikdir, hətta imanlılar üçün belə (müq. et. Romalılara 7). Yəhyanın Müjdəsində bu mövzuya tez-tez toxunulur (müq. et. Yəh. 9:41; 15:22,24; 19:11). İnsanın fərdi əxlaqi məsuliyyətini inkar edən bütün qədim və müasir iddialar bu ayə ilə təkzib olunur.

■ **“özümüzü aldadırıq”** Yunanca bu ifadə şüursuzluğu deyil, həqiqəti şüurlu, ixtiyari şəkildə rədd etməyi bildirir.

■ **“daxilimizdə həqiqət yoxdur”** Müqəddəs Allahın bizi qəbul etməsi üçün biz öz günahımızı inkar deyil, etiraf etməliyik və Allahın Məsihdə hazırladığı xilas ənamını qəbul etməliyik (müq. et. Rom. 3:21-31). “Həqiqət” deyildikdə İsa barədəki xəbər və ya İsanın Şəxsi nəzərdə tutulur (bax: Yəh. 14:6). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

1:8,9 “Əgər... ediriksə... ediriksə” Bunların ikisi də potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

1:9 “etiraf ediriksə” Bu söz yunan dilində “eyni” və “danışmaq” hissələrindən ibarət olan mürəkkəb sözdür. İmanlılar Allahın müqəddəsliyinə xələl vurduqları barədə Allahla razılaşırlar (müq. et. Rom. 3:23). Bu, davamlı hərəkəti bildiren İNDİKİ ZAMANDIR. Etiraf etməyin mənalari:

1. konkret günahları dilə gətirmək (1Yəh. 1:9)
2. günahları insanların qarşısında boynuna almaq (müq. et. Mat. 10:32; Yaq. 5:16)
3. konkret günahlardan əl çəkmək (müq. et. Mat. 3:6; Mark 1:5; Həv. 19:18; Yaq. 5:16)

Bu söz 1-ci Yəhyada tez-tez işlənir (bax: 1Yəh. 1:9; 4:2,3,15; 2Yəh. 7). Bağışlanmanın yolu İsanın ölümüdür, lakin günahkar insanlar xilas olmaq üçün Rəbbə cavab verməli və sonra iman edərək cavab verməyə davam etməlidirlər (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16). Bax: Xüsusi mövzu: “İqrar/Etiraf”.

■ **“günahlarımızı”** CƏM FORMAYA diqqət yetirin. Konkret günahlar nəzərdə tutulur.

■ **“Allah sadıq”** Ata Allah nəzərdə tutulur (müq. et. Qan. 7:9; 32:4; Zəb. 36:5; 40:10; 89:1,2,5,8; 92:2; 119:90; Yeş. 49:7; Rom. 3:3; 1Kor. 1:9; 10:13; 2Kor. 1:18; 1Sal. 5:24; 2Tim. 2:13). Ata Allahın dəyişməz, rəhmli, sadıq xasiyyəti bizim ən böyük ümidimizdir. Bu frazada Allahın Öz sözünə sadıqlığı önə çıxır (müq. et. İbr. 10:23; 11:11). Bu həmçinin Yer. 31:34-də Allahın günahları bağışlayacağına dair vədinə istinad ola bilər.

■ **“və ədalətli”** Bu sözün (“ədalətli” və ya “saleh”), müqəddəs Allahın müqəddəs olmayan insanları əvəzsiz olaraq əfv etməsi kontekstində işlənməsi qeyri-adi. Lakin teoloji baxımdan bu düzdür, çünki Allah günahlarımıza ciddi yanaşır, lakin Məsihin əvəzedici ölümü ilə bağışlanmağımız üçün yol açmışdır (bax: Rom. 3:21-31). Bax: Xüsusi mövzu: “Salehlik”.

■ **“bağışlayacaq... təmizləyəcək”** Bunların ikisi də AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Bu iki söz bu kontekstdə sinonimdir; onlar həm həlak olanların xilasını, həm də Allahla şəriklik üçün lazım olan davamlı təmizləməni bildirir (müq. et. Yeş. 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Zəb. 103:3,11-13; Mik. 7:19). Müjdəni inkar edən yalançı müəllimlərin xilasa ehtiyacı var idi. Günah etməyə davam edən imanlıların Allahla şərikliyi bərpa etmələrinə ehtiyacları vardır. Yəhya elə bil birinci qrupa gizli, ikinci qrupa isə açıq müraciət edir.

1:10 “Əgər... iddia ediriksə” 1Yəh. 1:6-dakı qeydə bax.

■ **“günahkar olmadığımızı”** Bu BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR və mənası odur ki, adam keçmişdə günah etməyib və hazırda etmir. “Günahkar olmaq” ifadəsi TƏKDƏDİR və ümumiyyətlə günaha aiddir. Yunanca “günah” “hədəfi vurmamaq” mənasına gəlir. Deməli, həm Allahın kəlamında qadağan edilənləri etmək, həm də buyurulanları etməmək günahdır. Yalançı müəllimlər xilasın həyatla deyil, təkə biliklə əlaqəli olduğunu iddia ediblər.

■ **“Onu yalançı yerinə qoyuruq”** Müjdə, bütün bəşəriyyətin günahkarlığına əsaslanır (müq. et. Rom. 3:9-18,23; 5:1; 11:32). Ya Allah yalançıdır (müq. et. Rom. 3:4), ya da günahkar olmadıqlarını iddia edən insanlar yalançıdırlar.

■ **“daxilimizdə Onun sözü olmur”** Burada *“logos”* sözünün həm xəbər, həm də şəxs olaraq ikili cəhəti təzahür edir (müq. et. 1Yəh. 1:1,8; Yəh. 14:6). Yəhya bunu çox vaxt *“həqiqət”* adlandırır.

2:1 “Övladlarım” Yəhya 1-ci Məktubunda *“övladlar”* mənasında iki fərqli sözdən istifadə edir.

1. *teknion* (müq. et. 1Yəh. 2:1,12,28; 3:7,18; 4:4; 5:21; Yəh. 13:33)
2. *paidion* (müq. et. 1Yəh. 2:14,18)

Bunlar sinonimdir və teoloji olaraq fərqli məna daşımır. Yəhyanın belə müraciətlərini qoca yaşında yazması ilə izah etmək olar.

İsa, Yəh. 13:33-də şagirdlərinə *“Ey övladlarım!”* deyərək müraciət edir.

■ **“bunları sizə yazıram ki, günah etməyəsini”** Bu, AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR. Yəhya İNDİKİ ZAMAN ilə ifadə olunan vərdiş halına gəlmiş, həyat tərzinə çevrilmiş davamlı günah (müq. et. 1Yəh. 3:6,9) və sınağa düşən, amma mübarizə aparan məsihçilərin ayrı-ayrı günahları arasında ayırd edir. İki ifrat arasında tarazlığı təmin etməyə çalışır:

1. günaha qeyri-ciddi yanaşma (müq. et. Rom. 6:1; 1Yəh. 1:8-10; 3:6-9; 5:16)
2. məsihçilərin günahlara qarşı həddən artıq sərt və soyuq olması

Bu iki ifrat yəqin ki qnostiklərin iki cərəyanını əks etdirir. Bir qrup düşünürdü ki, xilas zehni məsələdir; bədən şərt olduğuna görə insanın həyat təzi önəmli deyildir. Digər qrup da bədənin şərt olduğuna inanır və buna görə bədəni arzularından məhrum etmənin vacibliyini öyrədirdi.

■ **“Əgər kimsə günah etsə belə”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Hətta məsihçilər belə günah edirlər (müq. et. Romalılara 7).

■ **“Atanın hüsurunda Vəsətətçimiz var”** Bu fraza İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR və İsanın səmavi Müdafiəçimiz olaraq (*paraklētos*) daim bizim üçün vəsatət etdiyini bildirir. Bu, müdafiə edən hüquqçu, vəkil, yaxud *“yardım etməyə çağırılan”* şəxsi bildirən hüquqi bir termin idi (*para* – yanında, *kaleō* – çağırmaq). Yəhyanın Müjdəsində İsa, yuxarı otaqdakı söhbətlərdə Müqəddəs Ruhu belə adlandırır – bu dünyada bizim daxilimizdə yaşayacaq olan Müdafiəçi (bax: Yəh. 14:16,26; 15:26; 16:7). Ancaq İsaaya aid olaraq bu söz yalnız burada işlənir (Yəh. 14:16-da; Rom. 8:34-də; İbr. 4:14-16; 7:25; 9:24-də İsa nəzərdə tutulur). Paul Rom. 8:34-də Məsihin vəsatət xidmətini eyni anlayışla təsvir edib. Eyni yerdə, Rom. 8:26-da Paul Müqəddəs Rухun vəsatətindən də bəhs edir. Göylərdə bir Vəsətətçimiz (İsa) olduğu kimi, daxilimizdə də bir Vəsətətçimiz var (Ruh); Onların ikisi də sevən Ata tərəfindən göndərilib.

■ **“saleh olan İsa Məsih”** 1Yəh. 1:9-da Ata belə adlanır (*“ədalətli”* və *“saleh”* yunanca eyni sözdür). Əhdi-Cədidin müəllifləri İsanın ilahiliyini elan etmək üçün bir neçə ədəbi üsuldən istifadə edirlər.

1. Allahın adlarını İsaaya aid olaraq işlətmək
2. Allahın işlərinin İsa tərəfindən edildiyini elan etmək
3. Hər ikisinə aid olan paralel frazaları (FEİLLƏRİN və ya SÖZÖNLƏRİNİN OBYEKTlərİNİ) işlətmək

Məsihin günahsızlığı (müqəddəsliyi, Allaha bənzərliyi) açıqlanır (müq. et. 1Yəh. 3:5; 2Kor. 5:21; İbr. 2:18; 4:15; 7:26; 1Pet. 2:22). İsa, Atanın insanlara *“salehlik”* gətirdiyi Vasitəçi idi.

2:2

NASB, NKJV “O Özü günahlarımıza görə kəffarədir”

NRSV “O, günahlarımıza görə kəffarə qurbanıdır”

TEV “Günahlarımızın bağışlanmasının vasitəsi, Məsihin Özüdür”

NJB, RSV “O, günahlarımızı bağışladan qurbandır”

Hilasmos (*“kəffarə”*) sözü Septuaqintada *“mərhəmət taxtı”* və ya *“kəffarə yeri”* olaraq adlandırılan Əhd sandığının qapağının adıdır. İsa bizim əvəzimizə təqsirkar kimi Allahın qarşısına çıxıb (müq. et. 1Yəh. 4:10; Rom. 3:25).

Yunan-Roma dünyasında bu söz, bir qiymət ödəyərək düşmən bir tanrı ilə münasibətləri bərpa etmək anlayışını özündə daşıyıb, lakin Septuaqintada bu söz belə mənada işlənməyib (yadda saxlayın ki, Lukadan başqa, Əhdi-Cədidin bütün müəllifləri, koyne yunancasında yazan ibrani mütəfəkkirlər idi). Septuaqintada və İbr. 9:5-də bu söz “mərhəmət taxtı” (kəffarə qapağı) olaraq tərcümə olunub. Bu, kəffarə günündə bütün xalq üçün kəffarə edilən ən müqəddəs yerdə olan Əhd sandığının qapağı idi (müq. et. Levililər 16).

Bu söz elə tərcümə olunmalıdır ki, Allahın günaha nifrəti azaldılmasın, lakin eyni zamanda Onun günahkarları kəffarə ilə xilas etmək istəməsi də təsdiqlənsin. Bu mövzu barədə yaxşı tədqiqat Ceymz Styuartın “Məsihdə olan insan” (James Stewart, *A Man in Christ*, ss. 214-224) kitabında yer alır. Allahın Məsihdə etdiyi işi əks etdirməsi üçün bu termini “barışdırıcı qurban” və ya “barışdırıcı qüvvə ilə” kimi ifadələr vasitəsilə də tərcümə etmək olar.

Müasir ingiliscə tərcümələrində İsanın qurbanı ilə bağlı olan bu termin fərqli şəkildə verilir. “Barışdırıcı” sözü təsdiq edir ki, İsa Allahın qəzəbini sakitləşdirib (müq. et. Rom. 1:18; 5:9; Ef. 5:6; Kol.3:6). Bəşəriyyətin günahı Allahın müqəddəsliyi üçün təhqirdir. İsanın xidmətləri ilə bu problem həll olunur (müq. et. Rom. 3:25; 2Kor. 5:21; İbr. 2:17).

Bəzi alimlər (məs., C. H. Dodd) düşünürlər ki, bütərəst (yunan) anlayış (bir tanrının qəzəbini soyutmaq) YAHVE-yə aid edilməz, buna görə “kəffarə” sözünə üstünlük verirlər, çünki İsa, Allahın günaha görə qəzəbini deyil, insanların Allahın qarşısındakı təqsirini aradan qaldırıb (müq. et. Yəh. 1:29; 3:16). Lakin bunların ikisi də Müqəddəs Kitaba görə doğrudur.

■ **“bizim günahlarımıza görə – təkcə bizim günahlarımıza görə deyil, bütün dünyanın günahlarına görə”** Bu, məhdudiyyətsiz xilasın potensialını bildirir (müq. et. 1Yəh. 4:14; Yəh. 1:29; 3:16,17; 12:47; Rom. 5:18; 1Tim. 4:10; Tit. 2:11; İbr. 2:9; 7:25). İsa günah üçün, bütün dünyanın günahları üçün ölüb (müq. et. Yar. 3:15). Bütün dünyanın xilas olmasına mane olan günah deyil, imansızlıqdır. Lakin insanlar Allaha cavab verməlidir və iman, tövbə, itaət və səbatla cavab verməyə davam etməlidirlər!

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Niyə Yəhya beş duyğunu ifadə edən bu qədər çox FEİLDƏN istifadə edir?
2. 1Yəh. 1:7 və 9-da qurban vermək ilə bağlı olan terminləri sadalayın.
3. Yəhyanın mübarizə apardığı bidətçilərin inanclarını söyləyin.
4. 1Yəh. 1:9 həm qnostiklərə, həm də imanlılara necə aid olur?
5. “Etiraf”ın təsvirini və tərifini verin.

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBU 2-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Məsih bizim Müdafiəçimizdir	Onunla şərikliyin əsası (1:5-2:2)	İtaət	Məsih bizim Köməkçimizdir	Nurda gəzmək (1:5-2:28) Birinci şərt: Günahdan əl çəkmək (1:8-2:3) İkinci şərt: Əmrlərinə, ələlxüsus sevmək əmrinə riayət etmək 2:3-11
2:1-6	Onu tanımanın əlaməti	2:1-2	2:1-2	
Yeni əmr 2:7-14	2:3-11 Ruhani vəziyyət	2:3-6 Bir-birinizi sevin 2:7-11	2:3-6 Yeni əmr 2:7-8	
	2:12-14 Dünyanı sevməyin	Məsihdə Allahla həqiqi münasibət 2:12-14 Dünyanın həqiqi qiyməti 2:15-17	2:9-11 2:12-13 2:14	Üçüncü şərt: Dünyadan ayrılmaq 2:12-17
2:15-17 Məsih əleyhdarı	2:15-17 Son saatin yalanı	Həqiqi imana sadıqlıq	2:15-17 Məsihin düşməni	Dördüncü şərt: Məsih əleyhdarlarına qarşı ayıq olmaq 2:18-28
2:18-25	2:18-23 Həqiqət sizdə qalsın 2:24-27	2:18-25	2:18-19 2:20-21 2:22-23 2:24-25	
2:26-27		2:26-27	2:26-27	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

2:3-27-NİN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. 1-ci Yəhyada təkrarlanan mövzular səbəbilə strukturunun təsvirini vermək çox çətinidir. Lakin şərhçilərin əksəriyyəti razılaşıb ki, 1-ci fəsildə bəhs olunan Allahla şərikliyin həm müsbət, həm də mənfi xüsusiyyətləri mövzusu 2-ci fəsildə davam etdirilir.

B. 1Yəh.1 və 2 arasında struktur paraleli vardır. Yəhya qnostiklərin səhv təlimlərinə zidd olaraq həqiqəti elan edir.

1-ci fəsil

1. Əgər biz... dediyimiz (1Yəh. 1:6-7)
2. Əgər... iddia ediriksə (1Yəh. 1:8-9)
3. Əgər... iddia ediriksə (1Yəh. 1:10)

2-ci fəsil

1. Kim... deyir (1Yəh. 2:14)
2. Kim... deyirsə (1Yəh. 2:6)
3. Kim... deyir (1Yəh. 2:8-11)

C. Bu kontekstdə həqiqi imanlının bir sıra xüsusiyyətləri və ya əlamətləri sadalanır (1Yəh. 2:3-25)

1. Günahı etiraf etməyə hazırlıq (ilk dəfə və davamlı olaraq) (1Yəh. 1:8)
2. Allahın əmrlərinə riayət etmənin həyat tərzinə çevrilməsi (1Yəh. 2:3-6)
3. Məhəbbətin həyat tərzinə çevrilməsi (1Yəh. 2:7-11)
4. Şər üzərində qələbə (1Yəh. 2:12-14)
5. Dünyanı tərks etmə (1Yəh. 2:15-17)
6. İmanda davam etmə (1Yəh. 2:19)
7. Düzgün təlim (1Yəh. 2:20-24; 4:1-3)

D. Xüsusi teoloji anlayışlar (1Yəh. 2:18-19-da)

1. “axır zaman” (1Yəh. 2:18)
 - a. Bu ifadə və “son günlər” kimi bənzər ifadələr İsanın Bet-Lexemdə doğulmasından ikinci gəlişinə qədər davam edən müddəti bildirir. Padşahlıq gəlmiş, amma hələ axıradək tamamlanmamışdır.
 - b. Əhdi-Ətiq və Əhdi-Cədid arasındakı dövrdə İsrail xalqı, indiki şər dövrü və Ruhun başladacağı gələcək salehlik dövrü olmaq üzrə iki dövrə inanmağa başlayıblar. Əhdi-Ətiqdə aydın şəkildə açıqlanmayan həqiqət, Məsihin iki dəfə gələcəyidir. Məsih birinci dəfə Xilaskar, ikinci dəfə isə hər şeyi Tamamlayan olaraq gələcəkdir. Bu iki dövr üst-üstə düşür. Bax: Xüsusi mövzu: “Bu dövr və gələcək dövr”.
 - c. Burada “zaman” olaraq tərcümə olunmuş “saat” (*kairos*) sözü, qeyri-müəyyən müddəti bildiren metaforadır (müq. et. Yəh. 4:21,23; 5:25,28; 16:2).
2. “Məsih əleyhdarı” (1Yəh. 2:18)

Bu “Məsih əleyhdarı” terminini yalnız Yəhya işlədir (müq. et. 1Yəh. 2:18,22; 4:3; 2Yəh. 7). Diqqət yetirin ki, 1Yəh. 2:18-də bu ifadə həm CƏM, həm də TƏK formadadır (müq. et. 2Yəh. 7).

 - a. Müqəddəs Kitabın digər müəllifləri də axır zamanda peyda olacaq o şəxsdən bəhs ediblər.
 - 1) Daniel – “dördüncü heyvan” (bax: Dan. 7:7-8,23-26; 9:24-27)
 - 2) İsa – “viranəlik gətirən iyrənc şey” (bax: Mark 13; Mat. 24)
 - 3) Yəhya – “dənizdən çıxan vəhşi heyvan” (bax: Vəhy 13)
 - 4) Paul – “günah adamı” (bax: 2Sal. 2)
 - b. Yəhya həmçinin esxatoloji şəxsi həmişə dünyada olan bir ruhdan və ya münasibətdən ayırd edir (müq. et. 1Yəh. 2:18; 4:3; 2Yəh. 7; Mark 13:6,22; Mat. 24:5,24).
 - c. *Anti* SÖZÖNÜ yunan dilində (1) “əleyhinə” yaxud (2) “əvəzinə” mənasına gələ bilər. Bu, 1Yəh. 2:18-də həm TƏK, həm də CƏM formalarından istifadə edildiyi qədər mühümdür. Allaha və Məsihə qarşı çıxan şəxslər tarixdə heç vaxt əskik olmayıblar
 - 1) Antiox IV Epifan (Daniel 8; 11:36-45-dəki kiçik buynuz)
 - 2) Neron və Domisian (ilahlilik iddiasında olublar, lakin məsihilik iddiasında olmayıblar)
 - 3) ateist kommunizm
 - 4) sekulyar humanizmBu həmçinin Məsihin əleyhinə çıxmayan, amma özünü Məsih elan edənlərə aiddir (2-ci məna).
 - 1) Mark 13:6,22 və Mat. 24:5,24-dəki yalançı müəllimlər
 - 2) müasir kultların rəhbərləri
 - 3) Məsih əleyhdarı (Dan. 7:8, 23-26; 9:24-27; 2Sal. 2:3; və Vəhy 13)

- d. Məsihlər həm Məsihi inkar edən yalançı müəllimlərlə, həm də özünü Məsih elan edən yalançı məsihlərlə hər dövrdə üz-üzə gəlirlər. Lakin bir gün, şəri özündə təcəssüm etdirən bir şəxs (yəni Məsih əleyhdarı) bunların hər ikisini edəcəkdir!
3. “Sizdə qalmaq” (1Yəh. 2:19,24,27,28)
- a. Müasir müjdəçi məsihlərinin əksəriyyəti, insanın Məsihə iman edəcəyinə dair ilkin qərarını vacib sayırlar və bu doğrudan da çox vacibdir. Lakin Müqəddəs Kitaba əsasən, ən vacib olan qərar deyil, şagirdlikdir (bax: Mat. 28:19-20).
- b. “İmanlının əminliyi” doktrini “müqəddəslərin davam etməsi” doktrini ilə birlikdə qəbul edilməlidir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Davam etmənin vacibliyi”. Müqəddəs Kitaba əsasən, “ya bu, ya o” deyil, “həm bu, həm o” olmalıdır. Müqəddəs Kitabda “qalmaq” əslində bir xəbərdarlıqdır (müq. et. Yəhya 15)!
- c. Qalmağa dair başqa yerlər: Mat. 10:22; 13:1-9,18-23; Mark 13:13; Yəh. 8:31; 15:1-27; 1Kor. 15:2; Qal. 6:1; Vəhy 2:2,7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:3-6

³Onu tanıdığımızı bundan bilirik ki, Onun əmrlərinə riayət edirik. ⁴Kim «Onu tanıyıram» deyir, amma Onun əmrlərinə riayət etmirsə, yalançıdır və onun daxilində həqiqət yoxdur. ⁵Lakin kim Onun sözüne riayət edirsə, Allah məhəbbəti onda, həqiqətən, kamilliyə çatıb. Bundan bilirik ki, biz Allahdayıq. ⁶Kim Onda qaldığını deyirsə, İsa Məsihin həyat sürdüyü kimi həyat sürməlidir.

2:3 “Onu tanıdığımızı bundan bilirik” Hərfi tərcüməsi, “biz bilirik ki, Onu tanımışıq”. Birinci hissə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDA, ikincisi isə BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Bu zərər çəkmiş cəmiyyətlərdəki məsihlərin qnostik yalançı təlimlərə görə xilas olduqlarına tam əmin ola biləcəkləri bu yolla vurğulanır.

“Bilmək/tanımaq” sözü burada həm şəxsi münasibəti bildirən ibrani mənasında (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5), həm də bir şey və ya şəxs barədə məlumatı bildirən yunan mənasında işlənir. Müjdə həm bir şəxs, həm də faktiki bir həqiqətdir. Bu ifadədə vurğulanan məqamlar:

1. biz Allahı tanıya bilərik
2. biz Allahın həyatımız üçün nə istədiyini bilə bilərik
3. biz bildiyimizi bil bilərik! (müq. et. 1Yəh. 5:13)

Allahla münasibətimiz olduğuna əmin olmamızın səbəblərindən biri əməllərimizdə və niyyətlərimizdə üzə çıxır (müq. et. Matta 7; Yaqub, 1-ci Peter). Bu, Yəhyanın 1-ci Məktubunda təkrarlanan mövzudur (müq. et. 1Yəh. 2:3,5; 3:24; 4:13; 5:2,13).

Yəhyanın yazılarında “bilmək/tanımaq” mənasında iki söz (*ginōskō* və *oida*) sinonim olaraq tez-tez işlənir (1-ci Yəhyanın beş fəslində 27 dəfə). Göründüyü kimi, koyne yunancasında bu sözlərin arasında ciddi semantik fərq yoxdur. Bu və ya digər variant üslub baxımından seçilə bilər. Yəhyanın *epiginōskō* (“fövqəl-bilik”) sözünü heç işlətməməsi də maraqlıdır.

Yəhya həm imanlıları ruhlandırmaq, həm də bidəti təkzib etmək üçün yazır. Yəhyanın Müjdəsində və 1-ci Yəhyada “bilmək/tanımaq” sözləri Əhdi-Cədidin hər hansı digər kitablarından daha çox işlənir. 1-ci Yəhya əminlik haqqındadır və bu əminliyin əsası həm Müjdə barədəki bilikdir, həm də Allahı sevən və əmrlərinə riayət edən həqiqi imanlının həyat tərzidir (bax: Yaqubun Məktubu).

■ **“riayət edirik”** Hərfi tərcümədə: “...ediriksə”. Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“Onun əmrlərinə riayət edirik”** Burada şərt ünsürü vardır (İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR). Yeni əhdə Allahın təklifi şərtsizdir, lakin insanın tövbəsi, imanı və itaəti baxımından bu əhd şərtlidir (müq. et. 1Yəh. 2:3-5; 3:22,24; 5:2,3; Yəh. 8:51-52; 14:15,21,23; 15:10; Vəhy 2:26; 3:8,10; 12:17; 14:12). Həqiqi imanın sübutlarından biri, Nura (həm İsayə, həm də Müjdəyə, bax: Luka 6:46) itaətdir. Hətta Əhdi-Ətiqdə belə itaət qurban verməkdən üstün idi (müq. et. 1Şam. 15:22; Yer. 7:22-23). İtaət xilas etmir və xilasa zəmanət vermir,

lakin insanın xilas olduğunu sübut edir. İtaət xilasın əsası deyildir (müq. et. Ef. 2:8-9), səmərəsidir (müq. et. Ef. 2:10).

2:4 “Kim... deyir” Bu, Yəhyanın istifadə etdiyi “diatribe” üsuludur.

■ **“Onu tanıyırım”** Bu, yalançı müəllimlərin iddialarından biridir (müq. et. 1Yəh. 1:6,8,10; 2:4,6,9). Eyni üsuldan (diatribe, “kim deyir ki...”) Malakidə, Romalılara Məktubda və Yaqubun Məktubunda istifadə olunub. Yalançı müəllimlər Allaha tanımış (BİTMİŞ ZAMAN) olduqlarını iddia edib, lakin xilaslı saleh həyatdan ayırmağa çalışıblar. Saleh sayılmanı təqdis edilmədən ayırıblar. Allaha üstün bir biliklə (yəni gizli biliklə) tanıdıqlarını iddia ediblər, lakin onların həyat təzi həqiqi niyyətlərini aşkara çıxarıb.

■ **“amma Onun əmrlərinə riayət etmirsə”** Bu, vərdiş halına gəlmiş, həyat təzinə çevrilmiş hərəkəti bildiren İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Həyatımız ruhani istiqamətimizi aşkara çıxarır (bax: Matta 7). Bu həqiqət 1Yəh. 2:4-də mənfə, 2:5-də isə müsbət şəkildə ifadə olunub.

■ **“yalançıdır”** Şüurlu olaraq aldanmaqdan pis bir şey yoxdur! İtaət, insanın həqiqətən imana gəldiyini göstərir. Onları bəhrələrindən tanıyacaqsınız (bax: Matta 7).

Yəhya bəzi dindar adamları (müəllimləri, vaizləri) yalançı adlandırır (müq. et. 1Yəh. 1:6; 2:4,22; 4:20). Onlar dindardır, lakin Allahla düzgün münasibətdə deyildirlər!

2:5 “Lakin kim Onun sözünə riayət edirsə” Bu, vərdiş halına gəlmiş, həyat təzinə çevrilmiş hərəkəti bildiren İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR. UBS-in “Yəhyanın Məktublarına dair sorğu kitabçası”nın (*A Handbook on The Letters of John*, Haas, Jonge, and Swellengrebel) müəllifləri bu yunan frazasına maraqlı şərh verirlər: “nisbi əvəzlilik, yunanca 'an' və ya 'ean' ədatları və lazım şəkildəki feildən ibarət frazalar 1Yəh. 3:17,22; 4:15; 5:15; 3Yəh. 5-də yer alır. Belə fraza, göründüyü kimi, ümumiyyətlə baş verən hadisələri ifadə edir” (s. 40). İtaət, əhd münasibətlərində imanın həyati cəhətidir. Bu, 1-ci Yəhyanın və Yaqubun Məktubunun əsas təlimidir. Allaha tanıdığını söyləmək və eyni zamanda öz həyat təzi ilə canlı Kəlamı və yazılı Kəlamı rədd etmək qeyri-mümkündür (müq. et. 1Yəh. 3:6,9)!

■ **“Allah məhəbbəti onda, həqiqətən, kamilliyə çatıb”** Bu, tamamlanmış hərəkəti bildiren BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. 1Yəh. 4:12,17,18). Qrammatik baxımdan demək çətindir, buradakı ziyəlik hali

1. Allahın bizə olan məhəbbətinə (bax: 1Yəh. 4:12)
2. bizim Allaha olan məhəbbətimizə (bax: 1Yəh. 5:3)
3. yoxsa ümumiyyətlə ürəklərimizdəki Allah məhəbbətinə aiddir.

“Kamil” sözü (*telos*, müq. et. 1Yəh. 4:12,17,18) yetkin, tam, yaxud tapşırılan iş üçün büsbütün təchiz edilmiş (müq. et. Ef. 4:12) deməkdir; günahsız demək deyildir (müq. et. 1Yəh. 1:8,10).

■ **“Bundan bilirik ki, biz Allahdayıq”** Burada imanlıların Allahla münasibətlərinə əmin ola bilmələri önə çıxır. Allahda olma anlayışı (qalma, müq. et. 1Yəh. 2:6) Yəhyanın yazılarında təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 14:20,23; 15:4-10; 17:21,23,26; 1Yəh. 2:24-28; 3:6,24; 4:13,16).

2:6 “qaldığını” Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””. Habelə Əhdi-Cədid həm Atanın, həm də Oğulun bizdə qaldığını təsdiqləyir (müq. et. Yəh. 14:23 və 17:21). Diqqət yetirin ki, hətta əminliyi vurğulayan bir ayədə belə xəbərdarlığa işarə edən “-malı” şəkilçili feil yer alır (“sürməlidir”, bax: 1Yəh.2:6; “Onda qaldığını” ifadəsindəki feil isə İNDİKİ ZAMAN İNFİNİTİVİDİR). Müjdə, hüquqlar və məsuliyyətlər ilə şərtlə bir əhddir!

■ **“İsa Məsihin həyat sürdüyü kimi həyat sürməlidir”** Burada yenə “həqiqi iman”ın həyat təzi ilə bağlı olduğu vurğulanır (müq. et. Yaq. 2:14-26). İman təkə bir qərar deyil, İsa ilə davamlı şəxsi münasibətdir və insanın İsa ilə belə münasibəti təbii olaraq Məsihə bənzər həyat təzi sürməyinə səbəb olacaq. Əbədi həyatın müşahidə edilə bilən zahiri xüsusiyyətləri vardır! Bu, 1Yəh. 1:7 ilə paraleldir. Məsihçiliyin məqsədi öləndən sonra cənnətə getməklə kifayətlənməz, indidən Məsihə bənzəməkdir (müq. et. Rom. 8:29-30; 2Kor. 3:18; Qal. 4:19; Ef. 1:4; 1Sal. 3:13; 4:3; 1Pet. 1:15)! Biz xidmət etmək üçün xilas olmuşuq. İsa missiyaya göndərildiyi kimi biz də

missiyaya göndərilirlik. İsa başqaları üçün Öz canını fəda etdiyi kimi, biz də özümüzü qul saymalıyıq (müq. et. 1Yəh. 3:16).

Orijinalda “İsa Məsihin” deyil, “Onun” yazılıb. Yəhya adətən “O” dedikdə “İsa” nəzərdə tutur (müq. et. Yəh. 2:21; 19:35; 1Yəh. 2:6; 3:3,5,7,16; 4:17). Bu əvəzlik çox vaxt aşağılayıcı mənada işlənir (müq. et. Yəh. 7:11; 9:12,28; 19:21).

Əgər “O” deyildikdə İsa nəzərdə tutulursa, 1Yəh. 2:6-nın əvvəlində “Kim Onda qaldığını...” ifadəsinsəki “Onda” kimə aiddir? Yəhya çox vaxt məqsədli ikimənəlikdən istifadə edir. Bu söz Ataya (müq. et. Yəh. 15:1-2,9-10) yaxud Oğula (müq. et. Yəh. 15:4-6) aid ola bilər. 1Yəh. 2:20-dəki “Müqəddəs Olan” ifadəsində də eyni ikimənəlik vardır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:7-11

⁷Sevimlilər, sizə yeni əmr yazmıram, əvvəldən bəri malik olduğunuz qədim bir əmri yazıram; qədim əmr isə eşitdiyiniz sözdür. ⁸Yenə də sizə yeni bir əmr yazıram; bunun həqiqi olduğu Məsihdə və sizdə görünür. Çünki qaranlıq keçir və həqiqi nur artıq parlayır. ⁹Kim nurda olduğunu deyir, amma qardaşına nifrət edirsə, hələ də qaranlıqdadır. ¹⁰Qardaşını sevən nurda qalır və onda büdrəmə səbəbi yoxdur. ¹¹Amma qardaşına nifrət edən qaranlıqdadır. O, qaranlıqda gəzir və hara getdiyini bilmir, çünki qaranlıq onun gözlərini kor edib.

2:7 “Sevimlilər” Yəhya öz oxucularına tez-tez mehribancasına müraciət edir (müq. et. 1Yəh. 2:1). İsanın vəftizi (bax: Mat. 3:17) və görünüşünün dəyişməsi (bax: Mat. 17:5) zamanı Ata Ona eyni söz ilə müraciət edib. Yəhyanın Məktublarında bu müraciət tez-tez işlənir (müq. et. 1Yəh. 3:2,21; 4:1,7,11; və 3Yəh. 1,2,5,11).

“Tekstus Reseptus”da (Textus Receptus) “qardaşlar” (MSS K, L, NKJV) yazılıb, amma 1-ci Yəhyada bu söz bircə dəfə işlənib (1Yəh. 3:13). “Sevimlilər” həmçinin unsial yunanca əlyazmalar tərəfindən təsdiqlənir (x, A, B, C, P, habelə Vulqata, Peşitta, qibtı və erməni versiyaları) (bax: Bryus Metsqer, “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” – Bruce Metzger, *A Textual Commentary On the Greek New Testament*, s. 708).

■ **“sizə yeni əmr yazmıram... qədim bir əmri yazıram”** Bu, Yəhyanın yazıları üçün səciyyəvidir (müq. et. Yəh. 13:34; 15:12,17). Bəhs olunan əmr zaman baxımından yeni deyil idi, ancaq keyfiyyət baxımından yeni idi. İmanlılara, İsa onları sevdiyi kimi bir-birini sevmələri əmr olunur (bax: Yəh. 13:34).

“Qədim əmr” ifadəsini iki cür anlamaq olar.

1. Musanın Qanunu (Lev. 19:18)
2. Yəhyanın Müjdəsində yazılmış İsanın təlimləri (Yəh. 13:34; 15:12,17)

■ **“qədim bir əmri”** 1Yəh. 2:3-də “əmr” sözü CƏMDƏDİR, burada isə o TƏKDƏDİR. Bu, göründüyü kimi, bütün əmrlərin məhəbbətlə yerinə yetirildiyinə işarə edir (müq. et. Qal. 5:22; 1Kor. 13:13). Məhəbbət Müjdənin mandatıdır, əmridir.

■ **“əvvəldən bəri malik olduğunuz”** BİTMƏMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDA olan bu ifadə dinləyicinin Müjdə ilə ilk dəfə üz-üzə gəlməsini bildirir (müq. et. 1Yəh. 2:24; 1:1; 3:11; 2Yəh. 5-6).

■ **“eşitdiyiniz”** “Tekstus Reseptus”da “əvvəldən bəri” sözləri əlavə olunub (bu ayədə bir az öncə işlənmiş fraza).

2:8 “bunun həqiqi olduğu Məsihdə və sizdə görünür” bu ƏVƏZLİYİN cinsi 1Yəh. 2:7-də QADIN CİNSİNDƏN (bu cins “əmr” sözüə uyğun gəlir) ORTA CİNSƏ dəyişir (bütün Müjdəyə uyğundur). ƏVƏZLİKDƏ buna bənzər dəyişiklik Ef. 2:8-9-da baş verir.

■ **“qaranlıq keçir”** Bu, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (A.T. Robertsonun “Əhdi-Cədidə söz təsvirləri”nə əsasən – A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, s. 212). Məsihdə Allahı tanıyanlar üçün yeni çağ başlayıb və onların ürəklərində və ağıllarında işıqlanmağa davam edir (həyata keçmiş esxatologiya).

■ **“həqiqi nur artıq parlayır”** İsa dünyanın nurudur (müq. et. Yəh. 1:4-5,9; 8:12); Müqəddəs Kitabda nur həqiqət, vəhyin və mənəvi paklığın metaforasıdır. 1Yəh. 1:5 və 1:7-dəki qeydlərə baxın. Yeni çağ artıq başlayıb!

2:9 “amma qardaşına nifrət edirsə” Bu, davam edən sabit bir münasibəti bildiren İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Nifrət, qaranlığın əlamətidir (müq. et. Mat. 5:21-26).

2:10 “Qardaşını sevən nurda qalır” İNDİKİ ZAMAN FEİL FORMALARI bu kontekstdə üstünlük təşkil edirlər. Məhəbbət imanlının xilas olduğunun, həqiqəti və nuru şəxsən tanıdığına əlamətidir. Bu yeni və eyni zamanda qədim əmrdir (müq. et. 1Yəh. 3:11,23; 4:7,11,21).

XÜSUSİ MÖVZU: “Yəhyanın yazılarında "qalma”

NASB, NKJV “və onda heç büdrəmə səbəbi yoxdur”

NRSV “belə adamda heç büdrəmə səbəbi yoxdur”

TEV “bizdə başqalarının günah etməsinə səbəb olacaq heç nə yoxdur”

NJB “onda yıxılmağına səbəb olan heç nə yoxdur”

Bu ayənin iki tərcümə variantı mümkündür.

1. məhəbbətdə gəzən imanlı özü büdrəməyəcək (müq. et. 1Yəh. 2:11)

2. məhəbbətdə gəzən imanlı başqalarını büdrətməyəcək (müq. et. Mat. 18:6; Rom. 14:13; 1Kor. 8:13)

Hər ikisi doğrudur. Müjdə həm imanlıya, həm də başqalarına (başqa imanlılara və həlak olanlara) fayda verir.

Əhdi-Ətiqdə “büdrmək” imanın əksidir (iman möhkəm ayaqda durmaq, sabit vəziyyətdə olmaq deməkdir). Allahın iradəsi və əmrləri düz yol olaraq təsvir olunub. Buna görə də “gəzmək” sözü, həyat tərzinin metaforası olaraq işlənir.

Bax: Xüsusi mövzu: “Əhdi-ətiqdə inam, iman və sədaqət”.

2:11 “Amma qardaşına nifrət edən qaranlıqdadır. O, qaranlıqda gəzir” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ (nifrət edən) və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (gəzir). Nifrət imansızlığın əlamətidir (müq. et. 1Yəh. 3:15; 4:20). Nur və qaranlıq, məhəbbət və nifrət eyni adamda yaşaya bilməz. Belə “ağ-qara” mühakimələri Yəhya üçün səciyyəvidir. Yəhya idealdan danışır! Lakin imanlılar tez-tez qərəzli fikirlər, sevgisizlik və laqeydlik ilə vuruşurlar. Müjdə həm ani, həm də mütərəqqi dəyişməyə səbəb olur.

■ **“qaranlıq onun gözlərini kor edib”** Ya imanlıların günahlı təbiətindən (bax: 2Pet. 1:5-9), ya da şeytanın işindən (bax: 2Kor. 4:4) bəhs oluna bilər. İnsanların üç düşməni var: (1) günahlı dünya sistemi; (2) sınağaçəkən mələk, şeytan; və (3) Adəmdən miras aldığımız öz günahlı təbiətimiz (müq. et. Ef. 2:2-3,16; Yaq. 4).

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:12-14

¹²Ey övladlar, sizə yazıram, çünki Onun adı naminə günahlarınız bağışlanıb. ¹³Ey atalar, sizə yazıram, çünki başlanğıcdan bəri Var Olanı tanıyırsınız. Ey gənclər, sizə yazıram, çünki şər olana qalib gəlmisiniz. ¹⁴Ey uşaqlar, sizə yazdım, çünki Atanı tanıyırsınız. Ey atalar, sizə yazdım, çünki başlanğıcdan bəri Var Olanı tanıyırsınız. Ey gənclər, sizə yazdım, çünki güclüsünüz, Allahın kəlamı sizdə qalır, şər olana da qalib gəlmisiniz.

2:12-14 Bu ayələrdəki bütün FEİLLƏR (“yazıram” [NASB 1970], “yazmışam” [NASB 1995] istisna olmaqla; UBS⁴ ikinci variantı “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir [tam əminlik]) BİTMİŞ ZAMANDADIR; bu zaman keçmişdə baş vermiş və indi müəyyən hala çevrilmiş olayı bildirir. Əvvəlki kontekst yalançı müəllimlərə aid olduğu kimi, bu kontekst imanlıya aiddir. İmanlılara üç fərqli adla müraciət edilir: “uşaqlar”, “atalar” və “gənclər”. Bu paraqraf sanki həyat tərzinə əsaslanan əminlik kontekstindən düşür. Ola bilsin ki, bu, üç qrupa müraciət deyildir, sadəcə bütün məsihçilərin halını təsvir etmək üçün işlənən ədəbi üsuldur.

İmanlıların bildiyi dörd şey deyildir:

1. onların günahları bağışlanıb (1Yəh. 2:12)

2. onlar Məsih vasitəsilə iblisə qalib gəlirlər (1Yəh. 2:13)

3. onlar “bilirlər” ki, həm Ata (1Yəh. 2:14), həm də Oğul (1Yəh. 2:13-14) ilə şəriklikləri vardır

4. onlar Allahın kəlamında güclüdürlər (1Yəh. 2:14).

Bunlar qrammatik olaraq (1) “sizə yazdım” frazası və (2) *hoti* (çünki) ilə başlayan altı BUDAQ CÜMLƏSİ ilə ifadə olunub.

■ **2:12 “çünkü Onun adı naminə günahlarınız bağışlanıb”** İsanın xidməti insanların bağışlanması üçün yeganə ümididir (BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASI). İbrani anlayışına görə, bir şəxsin adı onun xasiyyətinə və şəxsiyyətinə bərabərdir (müq. et. 1Yəh. 3:23; 3Yəh. 7; Rom. 10:9-13; Fil. 2:6-11).

1Yəh. 2:12-14-də *hoti* ilə başlayan altı BUDAQ CÜMLƏSİ silsiləsi vardır. Bunlar MƏQSƏD BUDAQ CÜMLƏLƏRİ (NASB, NRSV və NJB-də “çünkü”) və ya müəyyən faktların bildirilməsi üçün ədəbi üsul (NET-də “ki”) ola bilər.

2:13 “başlanğıcdan bəri Var Olanı” Hərfi tərcümədə “Onu, kim ki başlanğıcdan bəri vardır”. 1-ci Yəhyada belə ƏVƏZLİKLƏR ikimənalı olur, həm Ata Allaha, həm də Oğul Allaha işarə edə bilər. Bu kontekstdə “O” (Var Olan) İsayə işarə edir. Bu, Məsihin əzəldən mövcud olmasını və nəticə etibarilə ilahiliyini təsdiq edən ifadədir (müq. et. Yəh. 1:1,15; 3:13; 8:48-59; 17:5,24; 2Kor. 8:9; Fil. 2:6-7; Kol. 1:17; İbr. 1:3).

■ **“qalib gəlmisiniz”** Bu, 1-ci Yəhyada təkrarlanan vəd və eyni zamanda xəbərdarlıqdır (müq. et. 1Yəh. 2:14; 4:4, 5:4-5, 18-19). BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDA olan bu ifadə bir prosesin ən yüksək nöqtəsini bildirir. Burada Yəhya yenə ağ və qara məfhumlarla yazır (həyata keçmiş esxatologiyayı əks etdirən bu qələbə Yəhyanın Müjdəsini xatırladır). İmanlılar qalibdirlər, lakin Allahın Padşahlığının “artıq gəlib, lakin hələ gəlməyib” gərginliyi səbəbilə hələ günah, sınaq, təqib və ölüm ilə mübarizə aparırlar.

■ **“şər olan”** Şeytan nəzərdə tutulur və 1Yəh. 2:14-də bu ifadə təkrar işlənir. 1Yəh. 2:13 və 14 paraleldir. Bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şər”.

■ **“çünkü Atanı tanıyırsınız”** Müqəddəs Kitabda “tanımaq” anlayışı ibrani dilindəki yaxın şəxsi münasibət (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5) və yunan dilindəki “bir şeyə dair faktlar” mənalarını daşıyır. Müjdə həm qəbul ediləcək olan şəxs (İsa), həm təlim, həm də həyat tərzidir.

XÜSUSİ MÖVZU: “BİLMƏK, TANIMAQ (başlıca olaraq Qanunun Təkrarı misalında)”

2:14 “güclüsünüz” Diqqət yetirin ki, onların gücü Allahın kəlamının onların daxilində qalmasına əsaslanır. Bu, Paulun Ef. 6:10-18-dəki nəsihətlərə bənzəyir. Daxilimizdə qalan kəlam Müjdədir. Müjdəni həm dərk etmək, həm şəxsən qəbul etmək lazımdır; Müjdə Allahdan gəlir və insan tərəfindən qəbul olunur; həm qərar, həm şagirdlik, həm həqiqət, həm də sədaqətdir.

■ **“Allahın kəlamı sizdə qalır”** Beləcə Allahın kəlamı anlayışı şəxsləndirilir (Müjdə, müq. et. 1Yəh. 2:24). Bu, Yəh. 15-ci fəslə istinaddır. Yəh. 5:38 və 8:37-də mənfi mənada işlənir.

■ **“şər olana da qalib gəlmisiniz”** Burada həqiqi möminlərin imanda davam etməsi önə çıxır. Eyni halı 1Yəh. 2:17,19,24,27,28; 5:18 və 2Yəh. 9-da tapmaq olar. “İmanlının əminliyi” doktrini həqiqətən xilas olanların axıradək dözcəkləri həqiqəti ilə tarazlaşdırılmalıdır (müq. et. Vəhy 2:7,11,17,26; 3:5,12,21). Bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”. İndiki zamanda günahsız olmaq, Məsihin tamamlanmış işi ilə nəzəri olaraq mümkün olsa da (müq. et. Romalılara 6), burada günahsızlıq nəzərdə tutulmur.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:15-17

¹⁵Dünyanı və dünyada olan şeyləri sevməyin. Kim dünyanı sevirsə, onda Atadan olan məhəbbət yoxdur. ¹⁶Çünkü dünyada olan hər şey – cismani ehtiraslar, acgözlük və dünya malına görə təkəbbür Atadan yox, dünyadan gəlir. ¹⁷Dünya və ondakı ehtiraslar keçib-gedir, amma Allahın iradəsinə əməl edən əbədi qalır.

2:15 “sevməyin” Bu ifadə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR və belə qrammatik forma artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləndirildi. Dünya sevgisi qnostik yalançı müəllimlərin bir hissəsi üçün səciyyəvi idi.

■ **“dünya”** Bu söz Əhdi-Cədidə iki fərqli mənada işlənir: (1) yer kürəsi və/və ya yaradılmış kainat (müq. et. Yəh. 3:16; 16:33); və (2) Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti (müq. et. 1Yəh. 2:15-17; 3:1,13; 4:4-

5; 5:4-5,19). Birinci mənə ilkin fiziki yaradılışa (bax: Yar. 1-2), ikincisi isə günaha batmış yaradılışa (bax: Yar. 3) aiddir. Bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos* (dünya)”.

XÜSUSİ MÖVZU: “BƏŞƏRİ HÖKUMƏT”

■ **“və dünyada olan şeyləri”** Görünür ki, maddi şeyləri (müq. et. 1Yəh. 2:16) və ya dünyanın təklif etdiyi güc, hörmət, nüfuz kimi şeyləri (müq. et. Rom. 12:2; Yaq. 1:27) sevməkdən bəhs olunur. Bu günahlı dünya sistemi Allahı kənara qoyaraq bütün bəşəriyyətin ehtiyaclarını həll etməyə cəhd edir. Dünya, həyatı elə təşkil edir ki, insanlar müstəqil olaraq görünürlər. Hamımıza lazım olan müəssisələr Allahdan kənar olmağımıza səbəb olduqda bütə çevrilə bilər. Bir neçə misal gətirmək olar: (1) hökumət orqanları; (2) təhsil müəssisələri; (3) iqtisadi sistemlər; (4) tibbi müəssisələr və s.

Avqustin düz deyib ki, insanın həyatında “yalnız Allahın doldura biləcəyi bir boşluq var”. Biz o boşluğu dünyəvi şeylərlə doldurmağa çalışırıq, lakin sülhü və həyatın mənasını yalnız Allahda tapa bilərik! Müstəqillik, Eden bağındakı günaha batmanın lənətidir!

■ **“Kim dünyanı sevirsə”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Sevdikimiz şeylər kimə məxsus olduğumuzu göstərir... Allaha, yoxsa şeytana.

2:16 “cismani ehtiraslar” Günaha batmış bəşəriyyətin öz mənfəətini axtarmağa meyli nəzərdə tutulur (müq. et. Qal. 5:16-21; Ef. 2:3; 1Pet. 2:11). Bax: Xüsusi mövzu: “Bəşər (*sarx*)”.

■ **“acgözlük”** Hərfi tərcümədə “gözlərin ehtirası”. Yəhudilər, gözlərin ruhun pəncərəsi olduğunu deyiblər. Günah insanın düşüncəsindən başlayır və onun hərəkətinə çevrilir. Hərəkətləri həyat tərzinə çevrilir (məs., Sül. 23:7).

■ **“və dünya malına görə təkəbbür”** Allahdan kənar olan insanın lovğalığı nəzərdə tutulur (yəni insanın öz güclərinə güvənməsi). “İyeronimin Müqəddəs Kitab şərh”nin (*The Jerome Bible Commentary*) 2-ci cildində Yəhyanın yazıları üzrə mütəxəssis olan məşhur katolik ilahiyyatçısı Reymond Braun (Raymond Brown) bu fraza barədə belə yazıb:

“Yaq. 4:16-da da rast gəlinən *alazoneia* sözünün mənası sadəcə qürurla kifayətlənmir, eləcə də qudurğanlıq, lovğalılıq, özünü tərifləmək, özünə arxayın olmaq məna çalarlıqlarını ehtiva edir” (s. 408).

“Dünya malı” olaraq tərcümə olunan *bios* sözü həyat deməkdir – dünyəvi, fiziki, fani həyat (bəşəriyyətin bitki və heyvanlar ilə paylaştığı eyni həyat; bax: 1Yəh. 3:17). Bu xüsusiyyətlər həm qnostik yalançı müəllimlərə, həm də günaha batmış bəşəriyyətə xasdır və hətta, Allah qorusun, ruhən böyüməyən məsihçilərə də xasdır!

■ **“Atadan yox, dünyadan gəlir”** Məsihçilərin dünyanı sevməməsi üçün iki səbəb vardır.

1. bu sevgi Atadan deyildir (bax: 1Yəh. 2:16).
2. dünya keçib-gedir (bax: 1Yəh. 2:17)

2:17 “Dünya və ondakı ehtiraslar keçib-gedir” Bu, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. 1Yəh. 2:8). Yəhudilərin iki dövründən bəhs olunur. Hər şeyin tamamlanacağı yeni dövr gəlir, günah və itaətsizliklə bağlı olan köhnə dövr isə keçib-gedir (müq. et. Rom. 8:18-25).

XÜSUSİ MÖVZU: “Bu dövr və gələcək dövr”

■ **“amma Allahın iradəsinə əməl edən əbədi qalır”** Diqqət yetirin ki, əbədi həyat (hərfi tərcümədə “o dövrdə qalan”) təkəcə iman iqrarı deyil, məhəbbət dolu həyat təzi ilə bağlıdır (müq. et. Mat. 25:31-46; Yaq. 2:14-26). Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın iradəsi (*thelēma*)”.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:18-25

¹⁸Ey uşaqlar, axır zamandır. Siz «Məsih əleyhdarı»nın gələcəyini eşitmisiniz, indi də çoxlu Məsih əleyhdarı meydana çıxıb. Bundan bilirik ki, axır zamandır. ¹⁹Onlar bizim aramızdan çıxdılar, amma bizə məxsus deyildilər. Əgər bizə məxsus olsaydılar, bizimlə qalardılar. Amma qalmadılar ki, heç birinin bizə məxsus olmadığı aşkara çıxsın. ²⁰Lakin siz Müqəddəs Olandan bir məsh almısınız və hamınız biliklisiniz. ²¹Mən sizə həqiqəti bilmədiyiniz üçün deyil, onu bildiyiniz üçün yazdım; siz bunu da

bilirsiniz ki, heç bir yalanın həqiqətlə əlaqəsi yoxdur. ²²Bəs yalançı kimdir? İsanın Məsih olduğunu inkar edən şəxs! O, Atanı və Oğulu inkar edən Məsih əleyhdarıdır. ²³Oğulu inkar edən hər kəs Ataya da malik deyil, lakin Oğulu iqrar edən kəs Ataya da malikdir. ²⁴Sizin əvvəldən bəri eşitdiyiniz söz qoy sizdə qalsın. Əgər əvvəldən bəri eşitdiyiniz söz sizdə qalsa, siz də Oğul və Atada qalarsınız. ²⁵Onun bizə verdiyi vəd budur: əbədi həyat!

2:18 “Ey uşaqlar” 1Yəh. 2:1-dəki qeydə bax.

■ **“axır zamandır”** Hərfi tərcümədə “son saat”, ARTIKLSİZ (yalnız burada işlənir). Bu ifadə, “son günlər” kimi, Əhdi-Cədidə İsa Məsihin ikinci gəlişinə dair işlənir (müq. et. Yəh. 6:39-40,44). Yəhyanın Müjdəsində bu, önəmli bir anlayışdır, çünki müasir şərhçilərin çox hissəsi C.H. Doddun öyrətdiyi “həyata keçmiş esxatologiya”nın təsiri altında qalıb (həyata keçmiş esxatologiya, Məsihin minillik padşahlığının həqiqi mənada həyata keçəcəyini inkar edən amillennializm cərəyanının ehkamlarından biridir). Həqiqətən, Yəhya Allahın Padşahlığının İsada gəlmiş olduğunu unikal və qəti şəkildə öyrədir. Lakin bu mətn parçası, Padşahlığın gələcəkdə tamamlanacağını da açıqlayır (bir olayda və ya müddətdə). Bunların ikisi də doğrudur. Bu, Əhdi-Cədidə indiki zaman içində üst-üstə düşən “artıq gəlmiş və hələ gəlməmiş” (yəni, “gəlməktə olan”) iki yəhudi dövrünün gərginliyinin (paradoksunun) daha bir ifadəsidir.

■ **“«Məsih əleyhdarı»... çoxlu Məsih əleyhdarı”** Bu ifadə həm TƏKDƏ, həm də CƏMDƏDİR; ikisi də ARTIKLSİZDİR (MSS №*, B, C-yə əsasən). Yalnız Yəhya Əhdi-Cədidə bu termini işlədir (müq. et. 1Yəh. 2:18,22; 4:3; 2Yəh. 7). 1-ci Yəhya “2:3-27-nin kontekstinə dair mülahizələr”, D-də daha ətraflı qeydə baxın.

■ **“gələcəyini”** Bu söz İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASINDADIR (hərfi tərcümə “gəlməkdədir”). Koyne yunancasında bu FEİLİN bəzi formaları istifadədən çıxıb və bunların funksiyalarını digər formalar yerinə yetirməyə başlayıb. Deponent FEİLLƏR formaca QAYIDIŞ NÖVDƏ və ya MƏCHUL NÖVDƏDİR, lakin mənaca MƏLUM NÖV olaraq tərcümə olunur. Burada İNDİKİ ZAMAN gələcək olayın qətilyini təsvir edir. Məsih əleyhdarı (TƏK FORMADA) gəlir və onun kimi çoxlu yalançı müəllimlər və ya yalançı məsihlər artıq peyda olublar (Məsih əleyhdarları).

Teoloji olaraq mümkündür ki, Məsihin ikinci gəlişinin vaxtını bilməyən şeytanın artıq bir adamı vardır ki, ilk fürsətdə dünya lideri olmağa hazırdır.

■ **“meydana çıxıb”** Bu ifadə BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Məsih əleyhdarının ruhu günaha batmış dünyada artıq vardır, fəaldır (yəni, yalançı müəllimlər), lakin onun hələ gələcəkdə zühur edəcəyi gözlənilir. Şərhçilərin bir qismi Yəhyanın dövründəki Roma imperiyasından, bir qismi isə axır zamanın dünya imperiyasından bəhs edildiyini düşünür. Əslində hər ikisindən bəhs edilir! Axır zaman Allahın bəşər olmasından başlayıb və hər şeyin tamamlanacağı vaxtadək (Məsihin ikinci gəlişinədək) davam edəcəkdir.

2:19 “Onlar bizim aramızdan çıxdılar, amma bizə məxsus deyildilər” Bu, gözlə görünən imanlılar cəmiyyətində yanlış təlimlərin və yanlış əqidələrin əla nümunəsidir (müq. et. Mat. 7:21-23; 13:1-9,18-23,24-30). Onların həqiqətdən, məhəbbətdən məhrum olması, imanda davam etməməsi, imanlı olmadıqlarını sübut edir. Bidət həmişə cəmiyyətin içindən çıxır!

1-ci Yəhyanın müəllifi FEİL ZAMANLARINI çox diqqətlə seçir. 1Yəh. 2:19 bunları ifadə edir:

1. yalançı müəllimlər onların arasından çıxmışlar (AORİST)
2. həqiqətdə onlara heç vaxt məxsus deyildilər (BİTMƏMİŞ ZAMAN)
3. onlara məxsus olsaydılar, onların arasından çıxmazdılar (KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA FEİL və İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR)

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İmandan dönmə”, Yəh. 6:64.

■ **“Əgər... olsaydılar”** Bu, “faktın əksinə olaraq” adlandırılan İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Belə tərcümə edilməlidir: “bizə məxsus olsaydılar, amma deyillər, onda bizimlə qalardılar, amma qalmayıblar”.

■ **“bizimlə qalardılar”** Bu, keçmiş zamanda tamamlanmış hərəkəti bildirən MƏLUM NÖV KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMAN XƏBƏR FORMASIDIR. Bu, imanlının davam etməsi doktrininə dair bir neçə istinadlardan biridir (müq. et.

1Yəh. 2:24,27,28). Həqiqi iman qalır və bəhrə verir (müq. et. Mat. 13:1-23). Bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi”.

2:20 “siz Müqəddəs Olandan bir məsh almısınız” Yunanca mətnə vurğulanan “siz” (CƏM), həqiqi məsihçiləri, məsihçi şərikliyini tərk etmişlərdən ayırd edir. Ola bilər ki, qnostiklər şərq “sırlı” dinlərin təsirinə düşərək insana biliyi və ilahiyə birləşmək imkanı verən xüsusi məsh barədə öyrədiblər. Yəhya qeyd edir ki, əslində qnostiklər deyil, imanlılar ilahidən məsh alıblar (Allah tərəfindən qəbul olunublar).

XÜSUSİ MÖVZU: “Müqəddəs Olan”

■ **“məsh”** Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Müqəddəs Kitabda məsh (BDB 603)”.

NASB “və hamınız bilirsiniz”

NKJV “və siz hər şeyi bilirsiniz”

NRSV “və hamınız biliyə maliksiniz”

TEV “və beləcə hamınız həqiqəti bilirsiniz”

NJB “və hamınız bilik almısınız”

Bu, qnostik yalançı müəllimlərin gizli bilikləri barədə lovgalı iddiaları fonunda olduqca mənalı bir bəyanat idi. Yəhya deyir ki, imanlılar Məsihin yolu barədə əsas biliyə malikdirlər (1Yəh. 2:27, Yəh. 16:7-14 və Yer. 31:34), amma dini və digər sahələrdə tam mükəmməl biliyə malik olduqlarından bəhs etmir (müq. et. 1Yəh. 3:2). Yəhya üçün həqiqət həm ağılla dərk edilən, həm də şəxsən qəbul ediləndir, Müjdəyə və ya Ruha aid edilə bilən məshdir.

Bu frazanın yunanca əlyazmalarda fərqli variantları mövcuddur. A, C və K unsial əlyazmalarına əsaslanan NKJV tərcüməsində VASİTƏSİZ TAMAMLIQ kimi işlənən ORTA CİNSİNİN CƏMİ *panta* variantından istifadə olunur, Ɑ, B və P əlyazmalarına əsaslanan NASB-də isə “hamınız” MÜBTƏDASI ilə KİŞİ CİNSİNİN CƏMİ *pantes* variantı işlənir. Yalançı müəllimlərin müstəsna iddiaları fonunda ikinci variant daha ağılabatan görünür. UBS⁴ bunu “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik). Məsh və bilik bütün imanlılara verilir, yalnız seçilmiş, xüsusi, ağıllı və ruhani olanlara yox!

2:21 Bu, Yəhyanın oxucularının xilas olduqlarından əmin olmaları və həqiqəti bilmələrinin vacibliyini təsdiq edən çoxlu ayələrdən biridir. Bu ayədə əminlik, imanlılara Müjdəni sevirən və bildirən Ruhdan alınan məshə əsaslanır.

2:22 “Bəs yalançı kimdir?” Bu frazada MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI işlənib, odur ki, Yəhya

1. ya konkret yalançı müəllimdən (bəlkə də Kerinfdən)

2. ya da “böyük yalan”dan və Müjdəni inkardan (müq. et. 1Yəh. 5:10) bəhs edir.

“Yalançı”, “Məsih əleyhdarı” ilə paraleldir. Məsih əleyhdarının ruhu hər dövrdə yaşayır; onun ümumi tərifi (“əleyhdar” olaraq tərcümə olunmuş “anti-” SÖZÖNÜNÜN iki mənə çalarlığı) “İsanın Məsih olduğunu inkar edən şəxs” və ya “Məsihi əvəz etməyə cəhd edən şəxs”dir.

■ **“İsanın Məsih olduğunu”** İyeronimin Müqəddəs Kitab şərhində (s. 408) yaxşı bir fikir irəli sürülüb:

“müəllifin nəzərdə tutduğu, yalnız İsanın Əhdi-Ətiqi yerinə yetirməsi və yəhudilərin Məsihi gözləməsi deyildir. 'Məsih' sözü burada İsayə Əhdi-Cədidə verilən adın tam kamil mənasında, sözləri və əməlləri ilə dünyanın səmavi Xilaskarı olaraq elan edilən adamın adı kimi başa düşülməlidir (müq. et. Həv. 2:31; Rom. 1:4)”.

Bu doktrin bəyanatının aşağıdakı mənalarda işlənməsi ehtimalı vardır:

1. qnostisizmə qarşı bir arqument kimi

2. Fələstində sinaqoqu imanlılar cəmiyyətindən açıq şəkildə ayırd edən əqidə formulası kimi; Yavne məclisindən (b.e. 70-ci il) sonrakı dövrə aid rəbbinik lənətləmələrin də bunda əks olunması ehtimalı var

3. bu, “İsa Rəbdir” kimi, vəftiz zamanı iqrar edilən əqidə ola bilər

2:22-23 “Oğulu inkar edən” Yəqin ki qnostik yalançı müəllimlər Allahı tanıdıqlarını iddia edib, lakin İsa Məsihin mərkəzi yerini inkar edib və layiqincə qiymətləndirməyibər (müq. et. 1Yəh. 4:1-6; 5:11-12; Yəh. 5:23).

Həm II əsr qnostiklərinin yazıları, həm Əhdi-Cədidəki qeydlər və erkən imanlılar cəmiyyətinin atalarının yazıları əsasında aşağıdakı inanclar üzə çıxır.

1. Qnostiklər məsihçiliyi yunan fəlsəfəsi (Platon) və mistik şərq dinləri ilə bərişdirməyə çalışıblar
2. Onlar öyrədiblər ki, ruh yaxşı, maddə (bədən) isə pis olduğu üçün İsa ilahi idi, amma bəşəri deyil idi. Beləcə, ilahi varlığın fiziki bədənə bürünməsi guya qeyri-mümkün idi.
3. Onların xilas barədə iki təlimi var idi
 - a. bir qrup deyirdi ki, mələk sferlərinin (*aeon*) xüsusi biliyi bədənin fiziki müstəvidə etdiyi işlərdən asılı olmayaraq ruhu xilas edir.
 - b. başqa bir qrup fiziki asketizmə önəm verirdi (müq. et. Kol. 2:20-23), bədənin istək və ehtiyaclarını tamamilə inkar etmənin gerçək xilas üçün zəruri olduğunu öyrədirdi.

2:23 K və L unsial əlyazmaları əsasında Tekstus Reseptusa daxil edilən bu ayədə ikinci “Ata” buraxılmış və beləcə mətn ixtisar edilmişdir; lakin yunan unsial əlyazmaları X, A, B və C ikinci “Ata”nın işlənməsini ciddi şəkildə əsaslandırır.

■ **“İqrar edən kəs”** Bu, 1Yəh. 2:22 [iki dəfə], 23 [bir dəfə] və 26-dakı [bir dəfə] “inkar edən hər kəs” frazasının tam əksidir. Bax: Xüsusi mövzu: “İqrar/Etiraf” və Xüsusi mövzu: “Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”

■ **“Oğul”** Allahla şəriklik yalnız Oğula iman yolu ilə mümkündür (müq. et. 1Yəh. 5:10-12,13). İsayə iman, seçim məsələsi deyildir! İsa, Ataya gedən yeganə yoldur (müq. et. Yəh. 5:23; 14:6; Luka 10:16).

2:24 “Sizin” Hərfi tərcüməsi “O ki qaldı sizə...” Bu, Yəhyanın oxucularının yalançı müəllimlərlə ardıcılardan (məsihçilərin arasından çıxmış olan) tamamilə fərqli olduqlarını göstərir (müq. et. 1Yəh. 2:27).

■ **“əvvəldən bəri eşitdiyiniz söz qoy sizdə qalsın”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR; qrammatik vurğu “sizdə” sözüə düşür (həmin söz yunanca frazasının əvvəlində yer alır), beləcə onların təlimi yalançı müəllimlərin təlimlərindən ayırd edilir. Müjdə şəxsləndirilərək insanın daxilində məskən salan bir qonaq kimi təsvir olunur. Bu, məsihçilərin yalançı müəllimlər (yalançılar) üzərindəki qələbələri üçün verilən iki səbəblərdən birincisidir. İkincisi, Ruhun məshindən bəhs edən 1Yəh. 2:20 və 27-də verilir. Yenə də Müjdə bir xəbər və bir şəxs kimi “əvvəldən bəri” ifadəsi ilə bağlanır (müq. et. 1Yəh. 2:13,14,24 [iki dəfə]). Allahın kəlamı həm məzmun, həm də şəxsdir; həm yazılı, həm də canlıdır (müq. et. 1Yəh. 1:8,10; 2:20,24)! Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

■ **“Oğur... qalsa”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Beləcə “qalmaq” ilə əlaqədar olan xəbərdarlıq və nəsihət davam edir. Bir adamın “qalmağa” davam etməməsi, heç vaxt onlara məxsus olmadığını aşkara çıxarır (müq. et. 1Yəh. 2:18-19). Bir adamın həyat tərzi “qaldığını” sübut edərsə, bu onun imanlı olduğuna əmin olmasına səbəb olur (müq. et. Yəh. 15). İnsanın “qalması”, onun həyat tərziyə həm müsbət (məhəbbət), həm də mənfi (dünyanı inkar) surətdə aşkarlanan eşitdiyi və qəbul etdiyi xəbər və Oğul və Ata ilə şərikliyidir (müq. et. Yəh. 14:23).

2:25 “Onun bizə verdiyi vəd budur: əbədi həyat!” Yenə də 1Yəh. 2:25-dəki ƏVƏZLİKLƏR ikimənəlidir, həm Ata Allaha, həm də Oğul Allaha işarə edə bilər. Bu qəsdən belə ifadə edilmiş ola bilər (2Pet. 1-ci fəsildəki kimi). Bu cümlə açıq-aşkar Yəh. 3:15-16 və 6:40-a çox bənzəyir. İmanlı, Allahın xasiyyətinə və vədlərinə ümid bağlayır (müq. et. Yeş. 45:23; 55:11). Üçlükdə vahid olan Allah ilə yaxın ünsiyyətimizdən bu ümid - əbədi həyat ümidi ortaya çıxır (müq. et. 1Yəh. 5:13). Əbədi həyatın müşahidə edilə bilən zahiri xüsusiyyətləri vardır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:26-27

²⁶ Bunları sizi aldatmaq istəyənlər barəsində yazıram. ²⁷ Sizə gəlincə, Ondan aldığınız məsh daxilinizdə qalır və kimsənin sizə təlim verməsinə ehtiyacınız yoxdur. Əksinə, Onun bu məshi sizə hər şey barədə təlim verir və bu, yalan deyil, həqiqətdir. Ona görə də sizə öyrətdiyi kimi Onda qalın.

2:26 “sizi aldatmaq istəyənlər” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Aldadanlar hər zaman vardır (müq. et. Mat. 7:15; 24:11,24; 2Yəh. 7). Bunlar çox vaxt məsihçi toplantılarında fəal iştirak edən səmimi dindarlardır.

2:27 “məsh” Göründüyü kimi, məshin vasitəsi (Ruh) və ya elementləri (Müjdə həqiqətləri) deyil, lakin məshin nəticəsi önə çıxır. Məsh Əhdi-Ətiqdən gələn və xüsusi çağırış, insanın Allahdan verilən bir tapşırıq üçün təhiz edilməsi ilə bağlı bir anlayış idi. Peyğəmbərlər, kahinlər və padşahlar məsh olunardı. Bu söz etimoloji baxımdan “Məsih” sözü ilə əlaqəlidir. Burada məsh deyildikdə, insanın ürəyini və zəhnini Müjdə ilə nurlandıran Müqəddəs Ruhun imanlılara gətirdiyi sabitlik nəzərdə tutulur. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Müqəddəs Kitabda məsh (BDB 603)”.

Yalançı müəllimlər Allahdan xüsusi vəhy (yəni, xüsusi məsh) aldıklarını iddia edirdilər. Yəhya deyir ki, bütün imanlılar məsh olunmuş Şəxsə inandıqları, Ruhu ilə dolduqları və Allahın kəlamında qaldıqları zaman artıq həqiqi məshi almış olurlar.

■ **“aldığınız”** Bu, keçmişdə tamamlanmış bir hərəkəti bildirən AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Bu “məsh”, 1Yəh. 2:24-dəki “eşitdiyiniz” ilə paraleldir. Müjdə (1) imanla fərdi olaraq (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16) və (2) həqiqətə bağlı bir bədən olaraq (müq. et. 2Yəh. 9-10; 1Kor. 15:1-4; Yəhd. 3) qəbul edilməlidir. Bunların ikisi də Müqəddəs Ruh vasitəsilə həyata keçir.

■ **“və kimsənin sizə təlim verməsinə ehtiyacınız yoxdur”** 1Yəh. 2:27, 1Yəh. 2:20 (yəni Yeni Əhd, Yer. 31:34) ilə paraleldir. Yəhya mövzuları təkrarlayır (1Yəh. 2:20,24,27). Ən böyük və zəruri müəllimimiz qnostik yalançı müəllimlər deyil, Müqəddəs Ruhdur (müq. et. Yəh. 14:26). Ancaq bu demək deyil ki, müəllim xidməti və ənamı erkən imanlılar cəmiyyətində fəal olmayıb və müasir cəmiyyətdə fəal deyildir (müq. et. Ef. 4:11; Həv. 13:1; 1Kor. 12:28). Bu sadəcə o deməkdir ki, xilasla bağlı olan həqiqətlər xüsusi ənam malik bir bəşəri müəllimdən deyil, Müqəddəs Ruhdan və Müqəddəs Kitabdan gəlir, amma Rəbb müəllimlərdən də vasitəçi kimi tez-tez istifadə edir.

■ **“Onun bu məshi sizə hər şey barədə təlim verir və bu, yalan deyil, həqiqətdir”** Ruhani həqiqətdən bəhs olunur. Hər məsihçidə vicdanına doğru yolu göstərən Müqəddəs Ruh vardır. Biz həqiqət və əxlaq sahələrində Ruhun mülayim rəhbərliyinə həssas olmalıyıq.

■ **“sizə öyrətdiyi kimi Onda qalın”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Yəhya bu məktubda, oxucuları üçün imanlının əminliyinin zəruri hissəsi kimi “qalmaq” anlayışından geniş istifadə edir (müq. et. Yəh. 15). Müqəddəs Kitaba əsaslanan iman bir əhddir; həmin əhddə Allah başladıcı və aparıcı olur, insanlar isə ilkin cavab verməli və davam etməlidirlər (“qalmalı”)! Bu, “qalma”nın ilahi tərəfi və bəşəri tərəfidir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Yalançı müəllimlərin inanclarını təsvir edin.
2. Tamamilə xilas olduğumuzu bilməyimizə imkan verən sübutu söyləyin.
3. Vərdiş halına gəlmiş günah və ayrı-ayrı günahlar arasındakı əlaqəni izah edin.
4. İmanlının əminliyi ilə müqəddəslərin davam etməsi arasındakı əlaqəni izah edin.
5. İnsanın üç düşməni deyən və təsvir edin.

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBU 3-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Allahın övladları (2:28-3:10)	Allahın övladları	Həqiqi imana sadiqlik (2:18-29)	Məsihin düşməni (2:18-29)	Allahın övladları kimi yaşamaq (2:29-4:6)
2:28-3:3	2:28-3:3	2:28 2:29 Düzgün davranışda ifadə olunan övladlıq 3:1-10	2:28-29 Allahın övladları 3:1-3	2:29-3:2 Birinci şərt: Günahdan əl çəkmək 3:3-10
3:4-10	Günah və Allahın övladı 3:4-9		3:4-6 3:7-8 3:9-10	
Bir-birinizi sevin	Sevmək əmri 3:10-15	Bir-birinə məhəbbət	Bir-birinizi sevin	İkinci şərt: Əmrlərinə, ələlxüsus sevmək əmrinə riayət etmək 3:11-24
3:11-18		3:11-18	3:11-12 3:13-18	
Allahın qarşısında əminlik 3:19-24	Məhəbbətin işi 3:16-23 Həqiqət Ruhu və yalan ruhu 3:24-4:6	Məsihinin əminliyi	Allahın qarşısında cəsarət 3:19-24	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nürda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

KONTEKSTƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. 1-ci Yəhya 2-ci fəsil qnostik yalançı müəllimlərə (ələlxüsus İsanın bəşəriliyini inkar edən doket qnostiklərə) yönəldilir.
- B. 1-ci Yəhya 3-cü fəsil xilas (saleh sayılma) etika və əxlaqdan (təqdis edilmə) ayıran yalançı müəllimlərə işarə etməyə davam edir. Lakin 3-cü fəsil həmçinin daha açıq şəkildə imanlılara yönəldilir.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 2:28-3:3

²⁸Beləliklə, ey övladlar, Onda qalın ki, O zahir olanda cəsarətimiz olsun, Onun zühuru zamanı önündə utanmayaq. ²⁹Əgər Onun saleh olduğunu bilirsinizsə, həm də bilin ki, saleh iş görən hər kəs Ondan doğulub. ^{3:1}Görün Ata bizə necə məhəbbət göstərmiş ki, biz Allahın övladları adlanırıq! Doğrudan da, beləyik! Dünya Onu tanımadığına görə bizi də tanımır. ²Ey sevimlilər, indi biz Allahın övladlarıyıq, amma nə olacağımız hələ üzə çıxmayıb. Lakin bilirik ki, Məsih zühur edəndə biz Ona bənzəyəcəyik, çünki Onu olduğu kimi görəcəyik. ³Ona bu cür ümid bağlayan hər kəs O pak olduğu kimi özünü pak edir.

2:28 Yeni paragrafın 1Yəh. 2:28-dən, 2:29-dan yoxsa 3:1-dən başlaması barədə şərhçilər arasında çoxlu mübahisələr gədir. 1Yəh. 2:27 və 28 arasındakı təkrar səbəbilə yeni paragraf, yəqin ki, məhz 28-ci ayədən başlamalıdır.

■ **“ey övladlar”** 1Yəh. 2:1-dəki qeydə bax.

■ **“Onda qalın”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Bu, məsihçinin imanda davam etməsini (axıra qədər dözməsini) elan etmək üçün istifadə olunan üçüncü İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİDİR (müq. et. 1Yəh. 3:15,24). Bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

ƏVƏZLİKLƏRİN işarə etdiyi şəxsləri müəyyən etmək çox vaxt çətin olur, lakin bu paragrafda onlar açıq-aşkardır.

1. “Onda”, 1Yəh. 2:28a – İsa
2. “Onun”, 1Yəh. 2:28b – İsa
3. “(Onun) önündə”, 1Yəh. 2:28b – İsa
4. “Onun saleh olduğunu”, 1Yəh. 2:29 – Ata
5. “Ondan doğulub”, 1Yəh. 2:29 – Ata (qeydə baxın)
6. “Onu tanımadığına”, 1Yəh. 3:1 – Ata (müq. et. Yəh. 15:21; 16:2-3)
7. “O zühur edəndə” (Azərbaycan dilinə tərcümədə “Məsih...”), 1Yəh. 3:2 – İsa
8. “Ona bənzəyəcəyik”, 1Yəh. 3:2 – İsa
9. “Onu... görəcəyik”, 1Yəh. 3:2 – İsa
10. “(Onun) olduğu kimi”, 1Yəh. 3:2 – İsa
11. “Ona”, 1Yəh. 3:3 – İsa
12. “O pak olduğu kimi”, 1Yəh. 3:3 – İsa

Kontekst, kontekst və bir daha kontekst!

■ **“O zahir olanda”** Bu, 1Yəh. 2:29 kimi və eləcə də 1Yəh. 3:2-dəki “Məsih zühur edəndə” ifadəsi kimi, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Bu, qeyri-müəyyən hadisəni deyil, qeyri-müəyyən vaxtı bildirir (Əhdi-Cədidə “ümid” sözünün mənasına bənzər, bax: 1Yəh. 3:3).

■ **“cəsarətimiz olsun”** Yunanca “cəsarət” (*parrhēsia*) sözü “sərbəst danışmaq” kökündən törəyir. Əminlik, İsa Məsihin Müjdəsini bilən və ona güvənən imanlının həyat tərzidir.

Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”.

NASB “xəcalətlə Ondan geri çəkilməyəq”

NKJV “Onun önündə utanmayaq”

NRSV “və Onun önündə utandırılmayaq”

TEV “və xəcalət içində Ondan gizlənməyəq”

NJB “xəcalətlə Ondan çəkilməyəq”

Bu AORİST MƏCHUL NÖV (deponent) LAZIM ŞƏKLİDİR; onu belə anlamaq olar:

1. imanlının özü utanmasın (NASB, TEV, NJB)

2. imanlını utandırmasınlar (NRSV)

İmanlılar Məsihin ikinci gəlişini gözləməli və ona sevinməlidirlər; lakin xudbin, dünyəvi həyat sürənlər Onun zühuru zamanı təəccüblənəcək və utanacaqlar! İmanlıların məhkəməsi olacaqdır (müq. et. 2Kor. 5:10).

☐ **“Onun zühuru zamanı”** Məsihin ikinci gəlişi nəzərdə tutulur. Bu söz, *Parousia*, Yəhyanın bütün yazılarında yalnız burada işlənib və yaxında gözlənilən hökmdarın ziyarətini bildirir.

Hərfi tərcüməsi: “*Parousia*-yadək”; “Hüzur” mənasına gələn “*Parousia*” sözü hökmdarın ziyarəti üçün işlənib. Əhdi-Cədidə Məsihin ikinci gəlişi üçün işlənən digər terminlər:

1. *epiphaneia*, “üz-üzə gəlmə”
2. *apokalupis*, “üstünü açma”
3. “Rəbbin günü” və bu ifadənin başqa variantları

XÜSUSİ MÖVZU: “Məsihin geri qayıtması üçün Əhdi-Cədid terminləri”

2:29 “Əgər... bilirsinizsə” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Burada imanlıların bildiyi, yalançı müəllimlərin isə xəbərsiz olduğu həqiqətdən bəhs olunur.

☐ **“bilirsinizsə”** Bu qrammatik forma ya davamlı biliyi bildirən İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, ya da imanlının vacib biliyindən bəhs edən İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Yəhyanın Müqəddəs Ruhunu almış hər kəsin “bildiyindən” danışması, bu sözün XƏBƏR FORMASINDA olmasını zəruri edir.

☐ **“Onun”** İsa nəzərdə tutulur (müq. et. 1Yəh. 2:1, 28; 3:7. Lakin son ƏVƏZLİK (“Ondan doğulub”) deyəsən Ata Allahı işarə edir, çünki “Allahdan doğulub” ifadəsi tez-tez işlənir (müq. et. 1Yəh. 3:9; 4:7; 5:1,4,18; Yəh. 1:13).

☐ **“saleh... saleh iş”** Bu, Allahın övladlarından gözlənilən xüsusiyyətdir!

XÜSUSİ MÖVZU: “Salehlik”

☐ **“doğulub”** Bu, bitmiş zaman məchul növ xəbər formasıdır; kənar şəxs (Ata Allah) tərəfindən yaradılan sabit vəziyyəti bildirir (müq. et. Yəh. 3:3). Məsihçiliyi təsvir etmək üçün ailə münasibətlərinə bənzərliyə əsaslanan daha bir metaforanın işləndiyinə diqqət yetirin (müq. et. 1Yəh. 3:9). 1Yəh. 3:1d-dəki qeydə bax.

3:1 “Görün... necə məhəbbət” Burada və ümumiyyətlə Yəhyanın 1-ci Məktubunda sevgi, məhəbbət və sevmək mənasında *agapaō* (FEL) və ya *agapē* (İSİM, bax: 1Yəh. 2:5,15; 3:1,16,17; 4:7,8,9,10, 12,16,17,18; 5:3) işlənir. Bu söz klassik yunancasında işlənsə də, az-az işlənib. Görünür ki, erkən imanlılar cəmiyyəti bu sözün mənasını Müjdəyə görə təzələyib, dərin, daimi sevgi üçün işlətməyə başlayıb. Buna “Allahın sevgisi kimi fədakar məhəbbət” tərifini vermək ədalətli olmaz, çünki Yəhyanın Müjdəsində bu söz *phileō* ilə sinonim olaraq işlənir (müq. et. Yəh. 5:20; 11:3,36; 12:25; 15:19; 16:27; 20:2; 21:15,16,17). Lakin maraqlıdır ki, bu söz (1-ci Yəhyada) həmişə imanlıların başqa imanlıları sevməsi ilə bağlı olaraq işlənir. İman və İsa ilə şəriklik Allahla və insanlarla münasibətlərimizi dəyişdirir!

☐ **“Ata bizə... göstərib”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Bu ZAMANIN Allahın Məsihdə bəxş etdiyi xilasa əlaqədar olaraq işlənməsi imanlının əminliyi üçün Müqəddəs Kitabdakı əsasdır (müq. et. Yəh. 6:35-40; 10:1 və s.; Ef. 2:5,8; 5:1). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Məsihçi əminliyi”.

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏHDİ-CƏDİDİN XİLASA DAİR ŞƏHADƏTİ”

☐ **“adlanırıq”** Bu ifadə, AORİST MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR və Allahın verdiyi hörmətli titulu (“Allahın övladları”) ifadə edir.

☐ **“Allahın övladları”** Bu ifadə, 1Yəh. 2:29-3:10-un mərkəzində durur. Xilasımızın Allahdan gəldiyi təsdiq olunur (müq. et. Yəh. 6:44,65). Yəhya imanlının Allah ilə yeni münasibətlərini təsvir etmək üçün qohumluq terminlərindən istifadə edir (müq. et. 1Yəh. 2:29; 3:1,2,9,10; Yəh. 1:12).

Maraqlıdır ki, Yəhya (bax: Yəh. 3:3) və Peter (cf. 1 bax: 1Pet. 1:3,23) “yenidən doğulma” və ya “yuxarıdan doğulma” metaforaları ilə, Paul isə “övladlığa götürülmə” (bax: Rom. 8:15,23; 9:4; Qal. 4:1-5; Ef. 1:5) və Yaqub “doğulma” (bax: Yaq. 1:18) metaforaları ilə imanlının Məsih vasitəsilə Allahla yeni münasibətini təsvir edirlər. Məsihçilik bir ailədir.

■ **“Doğrudan da, beləyik!”** Bu, İNDİKİ ZAMAN XƏBƏR FORMASIDIR. Müqəddəs Kitabın Kral Yakovun ingiliscə tərcüməsində (KJV) bu sözlər yoxdur, çünki onlar KJV-nin əsaslandığı daha gec yunanca əlyazmalara (yəni K və L) daxil edilməyib. Lakin ən qədim yunanca əlyazmaların bir neçəsində bu ifadə vardır (P⁴⁷, Ⳑ, A, B və C). UBS⁴ bu ifadənin daxil edilməsini “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik). Bax: Xüsusi mövzu: “Mətn tənqidçiliyi”.

■ **“Dünya... bizi... tanımır”** “Dünya” sözü teoloji baxımdan 1Yəh. 2:15-17-dəkinə bənzər mənada işlənir. “Dünya” deyildikdə, Allahdan kənar fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti nəzərdə tutulur (müq. et. Yəh. 15:18-19; 17:14-15). Dünya tərəfindən təqib və rədd edilməyimiz, Məsihdə olduğumuzun daha bir sübutudur (müq. et. Mat. 5:10-16).

■ **“Onu tanımadığına görə”** Yəqin ki Ata Allahdan bəhs olunur, çünki Yəhyanın Müjdəsində İsa dəfələrlə deyir ki, dünya Onu tanımır (müq. et. Yəh. 8:19,55; 15:18,21; 16:3). 1-ci Yəhyadakı ƏVƏZLİKLƏR ikimənəlidir (1Yəh. 2:28-dəki qeydə bax.). Bu kontekstdə qrammatik baxımdan Ataya işarə olunur, lakin 1Yəh. 3:2-də teoloji olaraq Oğuldan bəhs olunur. Bununla belə, ola bilər ki, Yəhya öz Müjdəsində bu ikimənəliliği qəsdən işlədib, çünki İsanı görmək, Atanı görmək deməkdir (müq. et. Yəh. 12:45; 14:9).

3:2 “nə olacağımız hələ üzə çıxmayıb” Bu, Yəhyanın axır zamanın hadisələrini (müq. et. Həv. 1:7) və ya dirilmiş bədənin təbiətini (müq. et. 1Kor. 15:35-49) dəqiq təsvir etməyə qadir olmadığını bildirir. Bu həmçinin 1Yəh. 2:27-də hər şey barədə tam dəqiq bilikdən bəhs edilmədiyini göstərir. Hətta İsa belə bədəndə yaşadığı müddətdə bu hadisə barədə məhdud biliyə malik idi (müq. et. Mat. 24:36; Mark 13:22).

■ **“Məsih zühur edəndə”** Hərfi tərcümədə “Nə vaxt ki, O zühur edəcək”. Burada “nə vaxt ki” ilə ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİ daxil edilir. Bu şərt cümləsi İsanın ikinci gəlişini şübhə altına almaq üçün deyil, qeyri-müəyyən vaxtı bildirmək üçün işlənir. Yəhya imanlının artıq tam xilas olduğunu vurğuladığı halda, İsanın ikinci gəlişini də gözləyir.

■ **“biz Ona bənzəyəcəyik”** Bu, Məsihin surətinə dəyişməmizin tamamlanacağını da bildirir (müq. et. 2Kor. 3:18; Ef. 4:13; Fil. 3:21; və Kol. 3:4). Çox vaxt “izzətlənmə” olaraq adlanan bu olay (müq. et. Rom. 8:28-30), xilasımızın zirvəsidir! Esxatoloji dəyişmə, Allahın Öz bənzərinə görə yaratdığı insanlarda Allahın surətinin tamamilə bərpa edilməsi ilə bağlıdır (müq. et. Yar. 1:26; 5:1,3; 9:6). Allahla yaxın ünsiyyət yenə mümkündür!

■ **“çünki Onu olduğu kimi görəcəyik”** Əyyub Allahu görməyə can atıb (müq. et. Əyy. 19:25-27). İsa, ürəyi təmiz olanların Allahu görəcəyini deyib (müq. et. Mat. 5:8). Onu bütövlüyündə görmək, Onun bənzərliyinə dəyişmək deməkdir (müq. et. 1Kor. 13:12). Bu, İsanın ikinci gəlişində imanlının izzətlənməsinə aiddir (müq. et. Rom. 8:29). “Saleh sayılma”, günahın cəzasından azad edilmə və “təqdis edilmə” günahın qüvvəsindən azad edilmə deməkdirsə, onda “izzətlənmə” günahın mövcudluğundan belə azad edilmə deməkdir!

3:3 “hər kəs” Yunanca *pas* sözünə 1Yəh. 2:29-dan 3:10-a kimi yeddi dəfə rast gəlinir. Heç istisna yoxdur. Yəhya həqiqəti qəti surətdə, “ya ağ, ya qara” olaraq təqdim edir. Bir kəs ya Allahın övladı, ya da şeytanın övladı ola bilər (müq. et. 1Yəh. 2:29; 3:3,4,6 [iki dəfə],9,10).

■ **“bu cür ümid”** Paulun yazılarında bu söz çox vaxt qiyamət gününə (ölülərin diriləcəyi günə) aiddir (müq. et. Həv. 23:6; 24:15; 26:6-7; Rom. 8:20-25; 1Sal. 2:19; Tit. 2:13; 1Pet. 1:3,21). Bu söz onu bildirir ki, bəhs olunan hadisə mütləq baş verəcək, ancaq vaxtı bəlli deyildir.

Əhdi-Cədidin başqa müəlliflərindən fərqli olaraq, Yəhya ikinci gəlişin “ümid”indən danışmır. Yəhya öz yazılarında bu sözü bircə burada işlədir. O “Məsihdə indi qalma”nın faydaları və məsuliyyətlərini ön plana çəkir!

Lakin bu demək deyil ki, Yəhya axır zamanda şərin mühakimə ediləcəyini (müq. et. 1Yəh. 2:18) və imanlıların izzətlənəcəyini (müq. et. 1Yəh. 3:1-3) gözləməyib.

■ **“O pak olduğu kimi özünü pak edir”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Paklıq çox önəmlidir (müq. et. Mat. 5:8,48). Biz təqdis edilmə prosesində Rəbb ilə birgə işləməliyik (müq. et. 2Kor. 7:1; Yaq. 4:8, 1Pet. 1:22; 2Pet. 3:13,14), necə ki Yəh. 1:12-də saleh sayılma prosesində birgə işləməmizdən bəhs olunur. Yez. 18:31-i 36:26-27 ilə müqayisə etdikdə xilasımızdakı bu gərginliyi, yəni Allahın işini (tam ixtiyarı) və bizim işimizi (insanın azad iradəsi) açıq şəkildə görə bilərik. Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:44,65), lakin Allah tələb edir ki, əhd bağladığı insanlar Ona cavab verib bir dəfə tövbə və iman etsinlər və ondan sonra davamlı olaraq tövbə, iman, itaət, xidmət və ibadət etsinlər və axıra kimi dözsünlər.

Burada, ələlxüsus 1Yəh. 3:17,19-da İsanın baş kahin duasına (Yəh. 17) istinad edilə bilər. İsa Özünü təqdis edir (yaxud həsr edir) və Onun ardıcılıqları da həmçinin özlərini təqdis (həsr) edirlər. Əslində eyni kökün fərqli formalarının işlənməsi bir az təəccübləndiricidir.

1. Yəh. 17:17,19 -- *hagiazō* (*hagios*, bax: Yəh. 10:36)
2. 1Yəh. 3:3 -- *hagnizō* (*hagnos*, bax: Yəh. 11:55)

3:4-10-UN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. Bu mətn parçası məsihçi kamala çatması (müq. et. Rom. 6; bəzən tam təqdis edilmə olaraq adlandırılır) və məsihçinin davamlı günah etməsi (müq. et. Rom. 7) arasındakı mübahisənin mərkəzində olmuşdur.
- B. Biz öz qərəzli fikirlərimizin bu mətn parçasının ekzegezasına təsir etməsinə imkan verməməliyik. Bundan əlavə, bu mətn parçasını müstəqil olaraq tədqiq edib Yəhyanın həm 1Yəh. 3-də həm də bütün 1-ci Məktubunda nə dediyini qavramamışdan əvvəl başqa mətnlərin bu mətn parçasına təsir etməsinə yol verməməliyik.
- C. Bu mətn parçası bütün imanlıların can atdığı məqsədi, günahdan tam azad olmanı təqdim edir. Eyni ideal Romalılara 6-cı fəsildə də təqdim olunur. Məsihin qüvvəsi ilə günahsız həyat sürməyimiz potensial imkanımızdadır.
- D. Lakin bu mətn parçası 1-ci Yəhyanın hamısının geniş kontekstinə uyğun gəlməlidir.
 1. 1Yəh. 1:8-2:2-i (məsihçilər hələ günah edirlər) nəzərə almadan bu mətn parçasını şərh etmək ağılsızlıq olardı.
 2. 1-ci Yəhyanın ümumi məqsədini (yəni məsihinin yalançı müəllimlərin dediklərinin əksinə xilas olduğuna əminlik) də nəzərə almadan bu mətn parçasını şərh etmək ağılsızlıq olardı.
 3. Bu mətn parçası yəqin ki yalançı müəllimlərin günahsızlıq iddiaları və ya günahın mühüm olmadığı qənaəti ilə əlaqəlidir. Ehtimal ki 1Yəh. 1:8-2:2, yalançı müəllimlərin bir ifratçılığına, 1Yəh. 3:1-10 isə başqa bir ifratçılıqlarına cavabdır. Yadda saxlayın ki, Əhdi-Cədidin Məktublarını oxumaq, telefon söhbətinin yalnız bir tərəfini eşitmək kimidir.
- E. Bu iki mətn parçası arasında paradoksal bir əlaqə vardır. Məsihçinin həyatında günah Əhdi-Cədidə təkrar olunan məsələdir (müq. et. Romalılara 7). Bu məsələ, əvvəlcədən təyin olunma və insanın azad iradəsi, yaxud imanlının xilas olduğuna əminliyi və iman yolunda davam etməsinin vacibliyi arasındakı kimi eyni dialektik gərginliyi təşkil edir. Həmin paradoks teoloji tarazlıq təmin edir və ifratçı mövqeləri dağdır. Yalançı müəllimlərin günah barədə iki səhvi olub
- F. Bu teoloji söhbət başdan-başa aşağıdakı məqamlar arasındakı fərqləri yanlış anlamağımızdan irəli gəlir:
 1. Məsihdəki mövqeyimiz
 2. o mövqeyimizi gündəlik həyatda tətbiq etmək cəhdlərimiz
 3. bir gün qəlib gələcəyimizə dair vəd!

Biz Məsihdə günahın cəzasından azadlıq (saleh sayılma), lakin hələ də günahın qüvvəsi ilə vuruşuruq (tədrici təqdis edilmə) və bir gün günahın mövcudluğundan azad olacağıq (izzətlənmə). Bu kitab ümumi olaraq günahımızı etiraf etməyin və günahsızlığa can atmağın prioritet olduğunu öyrədir.
- G. Başqa seçim Yəhyanın ədəbi dualizmindən irəli gəlir. Ağ-qara kateqoriyaları (bunlara Ölü dəniz tumarlarında da rast gəlinir) ilə yazan Yəhya üçün insan ya Məsihdə və beləcə saleh, ya da şeytanda və beləcə günahkardır. Üçüncü kateqoriya yoxdur. Bu, periferiyada olan, sırf mədəniyyətə çevrilmiş, yarımçıq, yalnız dəfn mərasimlərində və ya bayramlarda yada salınan “məsihçiliyi” oyanmağa səsləyən bir çağırışdır!
- H. Bu şətin mövzuya dair bəzi qaynaqlar:

1. Bu mətn parçasının yeddi ənənəvi şərh üçün bax: Con R.U. Stottun “Tindeyl Əhdi-Cədid şərhləri” (John R. W. Stott, *The Tyndale New Testament Commentaries*), “Yəhyanın Məktubları” (“The Epistles of John”, ss. 130-136, Eerdmans nəşri).
2. Kamilləşmə mövqeyi barədə yaxşı bir araşdırma üçün bax: H. Orton Uilli, “Məsihiçi teologiyası” (H. Orton Willie, *Christian Theology*, 2-ci Cild, s. 440 və s., Beacon Hill Press nəşri).
3. Məsihiçinin həyatında davam edən günah təlimi barədə yaxşı bir araşdırma üçün bax: B.B. Uorfild, “Perfeksionizm” (B. B. Warfield, “Perfectionism”, Presbyterian and Reformed Publishing Company).

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 3:4-10

⁴Günah edən hər kəs Qanunu da pozar, çünki günah Qanunu pozmaqdır. ⁵Siz bilirsiniz ki, Məsih günahları aradan qaldırmaq üçün züfur etdi. Onda günah yoxdur. ⁶Onda qalan hər kəs günahını davam etdirməz. Günahını davam etdirən hər kəs nə Onu görüb, nə də Onu tanıyır. ⁷Ey övladlar, heç kəs sizi aldatmasın; saleh iş görən şəxs Məsihin saleh olduğu kimi salehdir. ⁸Günahını davam etdirən şəxs iblisəndir, çünki iblis başlanğıcdan bəri günah edir. Allahın Oğlu buna görə züfur etdi ki, iblisin əməllərini puça çıxarsın. ⁹Allahdan doğulan hər kəs günahını davam etdirməz, çünki Allahın toxumu onda qalır. O, günahını davam etdirə bilməz, çünki Allahdan doğulub. ¹⁰Kimin Allahın övladı, kiminsə iblisin övladı olması bundan aydın olur: saleh iş görməyən, həmçinin qardaşını sevməyən hər kəs Allahdan deyil.

3:4

NASB “Günah edən hər kəs həmçinin qanunsuzluq edər”

NKJV “Günah işlədən hər kəs qanunsuzluq da edər”

NRSV “Günah işlədən hər kəs qanunsuzluqdan təqsirkardır”

TEV “Günah edən hər kəs Allahın qanununu pozmaqdan təqsirkardır”

NJB “Günah edən hər kəs pislilik edər”

“Hər kəs” ƏVƏZLİYİ burada və 1Yəh. 3:6-da ön plana çıxır. Bu kontekst bütün bəşəriyyətə aiddir!

Bu ifadədə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏİLİ SİFƏTİ VƏ İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI yer alır. Mühüm fakt odur ki, bu İNDİKİ ZAMANDAKI FƏİLLƏR, 1Yəh. 2:1-2-dəki AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏKİ FƏİLLƏRDƏN fərqli olaraq, vərdiş halına gəlmiş, həyat tərzinə çevrilmiş, davamlı hərəkəti vurğulayır. Ancaq bu mətn parçasının teoloji problemi (1Yəh. 1:7-10-u 3:6-9 ilə müqayisə et) FƏİL ZAMANI ilə tam həll olunmur. Həmin problem, qnostik yalançı müəllimlərin iki növü və Məktubun ümumi kontekstindən ibarət olan tarixi fon ilə həll olunur.

Bu mətn parçasının digər xüsusiyyəti, “Qanunu pozmaq” ifadəsindən istifadədir. Burada ilk növbədə qanunu (Musanın Qanununu yaxud ictimai normaları) pozma hərəkətləri deyil, ürəyin asi, itaətsiz münasibəti nəzərdə tutulur. 2Sal. 2:3,7-də Məsihi əleyhdarı da eyni sözlə təsvir olunur. Bu sadəcə bir qaydanın və ya standartın pozulması deyil, günahın daha dərin mənası (müq. et. Yəh. 9:41; Rom. 14:23; Yaq. 4:17; 1Yəh. 5:17), Məsihe bənzərliyin əksi (müq. et. 1Yəh. 3:5) ola bilər.

3:5 “züfur etdi” Bu, İsanın bəşər olmasından (müq. et. 1Yəh. 3:8; 2Tim. 1:10) bəhs edən AORİST MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Eyni FƏİL, *phaneroō*, 1Yəh. 3:2-də Məsihin ikinci gəlişi mənasında iki dəfə işlənib. İsa öncə Xilaskar kimi gəlib (müq. et. Mark 10:45; Yəh. 3:16; 2Kor. 5:21), lakin hər şeyi Tamamlayan kimi təkrar gələcəkdir! Ən sevdiyim müəllimlərdən biri Bill Hendriks (Bill Hendricks), “Yəhyanın Məktubları” (*The Letters of John*) şərh kitabında belə deyir:

“Məsihin gəlişi barədəki ən dərin mənalı bəyanatlardan ikisi bu ayədə və 8-ci ayədə yer alır.

Məsihi günahları aradan qaldırmaq üçün Allah tərəfindən göndərilib (3:5) və iblisin işlərini puça çıxarmaq üçün gəlib (3:8). Başqa bir yerdə Luka deyib ki, İsanın yer üzünə gəlməkdə məqsədi itmişləri axtarıb xilas etmək idi (Luka 19:10). Yəhyanın Müjdəsinə görə, İsa, quzularının əbədi həyatı olsun deyə dünyaya gəlib (Yəh. 10:10). Matta İsanın dünyaya gəlməkdəki məqsədini İsa adının izahı ilə açıqlayır: O Öz xalqını günahlarından xilas edəcək (Mat. 1:21). Bütün bu ifadələrdə söylənen əsas fikir budur ki, insanın özü üçün etməyə qadir olmadığı işi Məsihi insan üçün etmişdir” (ss. 79-80).

■ **“günahları aradan qaldırmaq üçün”** Bu, AORİST LAZIM ŞƏKLİDİR. Bu iş insanın cavabından asılıdır (yəni tövbə və imanından). Bu ifadənin arxa planı iki mümkün mənbə ilə əlaqədardır.

1. Kəffarə Günü (bax: Lev. 16); iki təkədən biri simvolik olaraq günahı İsrail düşərgəsinin kənarına aparardı (müq. et. Yəh. 1:29-da Vəftizçi Yəhyanın dediyi)
2. İsanın çarxımda etdiyi iş (müq. et. Yeş. 53:11-12; Yəh. 1:29; İbr. 9:28; 1Pet. 2:24)

■ **“Onda günah yoxdur”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. İsa Məsihin günahsızlığı (müq. et. Yəh. 8:46; 2Kor. 5:21; İbr. 4:15; 7:26; 1Pet. 1:19; 2:22), Onun bizi kəffarə edən əvəzedici satınalmasının əsasıdır (Yeş. 53).

Diqqət yetirin ki, 1Yəh. 3:5-in əvvəlində “günah” sözü CƏMDƏDİR, axırında isə TƏKDƏDİR. Birincisi konkret günahlara, ikincisi isə Məsihin saleh xasiyyətinə işarə edir. Məqsəd budur ki, imanlılar Məsihdə həm təqdis edilmə mövqeyini tutsunlar, həm də tədricən təqdis edilsinlər. Günah Məsihə və ardıcıllarına yaddır.

XÜSUSİ MÖVZU: “Təqdis edilmə”

3:6 “Onda qalan hər kəs günahını davam etdirməz” Bu, 1Yəh. 3:4 kimi, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ VƏ İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Bu mətn parçası 1:8-2:2 və 5:16 ilə qarşılaşdırılmalıdır.

■ **“Günahını davam etdirən hər kəs nə Onu görüb, nə də Onu tanıyır”** Bu ayədə bir dənə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ VƏ İKİ DƏNƏ BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI yer alır. Bir adamın davamlı olaraq kobud şəkildə günah etməsi, Məsihi heç tanımadığını göstərir. Günahını davam etdirəm məsihiçi,

1. Məsihin missiyasını boşa çıxarır
2. Məsihə bənzəmək məqsədini boşa çıxarır
3. özünün həqiqi ruhani varlığını aşkarlayır (bax: Yəh. 8:44)

3:7 “heç kəs sizi aldatmasın” Bu cümlə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR ki, bu qrammatik forma adətən artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləndir. Yalançı müəllimlərin fəaliyyəti (müq. et. 1Yəh. 2:26) 1-ci Yəhyanın hamısının və xüsusilə 1Yəh. 1:7-10 və 3:4-10-un başa düşülməsi üçün tarixi fon təşkil edir.

■ **“saleh iş görən şəxs... salehdir”** Bu ayəni ümumi kontekstdən çıxararaq bir doktrini əsaslandırmaq və ya təkzib etmək üçün ondan istifadə etmək olmaz (“saleh iş görən”). Əhdi-Cədid açıq şəkildə elan edir ki, insanlar öz savabları sayəsində Müqəddəs Allaha yaxınlaşa bilməz. İnsanlar öz söyləri ilə xilas olmazlar, ancaq Allahın Məsihin tamamlanmış işi sayəsində təklif etdiyi xilas qəbul etməlidirlər. Söylərimiz bizi Allaha yaxınlaşdırmaz, ancaq Allahı tanıdığımızı təsdiqləyər. Söylərimiz ruhani vəziyyətimizi, xilas olandan sonra ruhən böyüdüyümüzü aşkara çıxarar (bax: Vəhy 22:11). Biz yaxşı əməllər “ilə” deyil, yaxşı əməllər “üçün” xilas olmuşuq. Allahın Məsihdə bəxş etdiyi əvəzsiz ənamın məqsədi, Məsihə bənzəyən ardıcıllarıdır (müq. et. Ef.2:8-9,10). Allahın kamil iradəsi, hər imanlının öləndən sonra cənnətə getməsi (hüquqi saleh sayılma) ilə kifayətlənmir, lakin indidən Məsihə bənzəməyimizdən ibarətdir (zaman içində təqdis edilmə; müq. et. Mat. 5:48; Rom. 8:28-29; Qal. 4:19)! Salehlik barədə daha geniş məlumat üçün bax: Xüsusi mövzu: “Salehlik”.

3:8 “Günahını davam etdirən şəxs iblisdəndir” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Allahın övladları və eləcə də şeytanın övladları öz həyat tərzlərindən tanınırlar (müq. et. 1Yəh. 3:10; Mat. 7:13; Ef. 2:1-3).

■ **“çünki iblis başlanğıcdan bəri günah edir”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İblis başlanğıcdan bəri günah etməyə davam edir (bax: Yəh. 8:44). Başlanğıc deyildikdə yaradılış nəzərdə tutulur, yoxsa mələklərin üsyan etməsi?

Şeytanın Allaha üsyan etdiyi vaxtı teoloji baxımdan müəyyən etmək çətindir. Əyy. 1-2; Zək. 3 və 1Pad. 22:19-23-dən görünür ki, şeytan Allahın qulu və yardımçı mələklərindən biridir. Ola bilər (lakin tam inandırıcı deyil) ki, qürurlu, lovğa və şöhrətpərəst şərqi padşahlar (Babil kralı, Yeş. 14:13-14; yaxud Sur kralı, Yez. 28:12-16) şeytanın üsyanını təsvir edən obrazlar kimi xidmət edirlər (şeytanın qoruyucu bir keruv olduğuna inanılır, Yez. 28:14,16). Bununla belə, Luka 10:18-də İsa, şeytanın ildırım kimi göydən düşməyini gördüyünü deyir, ancaq bunun nə vaxt baş verdiyi məlum deyil. Şərin meydana gəlməsi və yayılması vəhydə açıqlanmadığına görə örtülü

qalmağa məhkumdur. Qeyri-müəyyən, məcazi, ayrı-ayrı mətn parçalarından doqmatik bir sistem yaratmaqdan ehtiyatlanın! Şeytanın Allahın qulundan qəddar düşməninə çevrilməsi barədə ən yaxşı əsər, A.B. Davidsonun “Əhdi-Ətiq teologiyası”dır (A. B. Davidson, Old Testament Theology, T & T Clark, ss. 300-306). Bax: Xüsusi mövzu: “Şəxs olaraq şər”.

■ **“Allahın Oğlu”** Aşağıdakı Xüsusi mövzuya bax.

XÜSUSİ MÖVZU: “ALLAHIN OĞLU”

■ **“zühur etdi”** Bu yunan termini *phaneroō*, “görünəcək hala salmaq” mənasına gəlir. 1Yəh. 3:5 və 8 paralel yerlərdir və hər ikisində Məsihin bəşər olması yolu ilə həqiqətən tanındığını bildirən MƏCHUL NÖV işlənib (müq. et. 1Yəh. 1:2). Yalançı müəllimlərin problemi Müjdəni anlamamaları deyil, öz teoloji/fəlsəfi məqsədlərini güdmələri olub.

■ **“İblisin əməllərini puça çıxarsın”** İsanın zaman içində, bədəndə zühur etməkdə məqsədi “puça çıxarmaq” (*luō*, AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏ) idi; bu sözün mənası “açmaq”, “buraxmaq”, “yox etmək”dir. İsa Qolqotada məhz bunu edib, amma insanlar Onun tamamlanmış işinə cavab verməli, əvəzsiz ənamını və Özünü imanla qəbul etməlidirlər (müq. et. Rom. 3:24; 6:23; Ef. 2:8; Yəh. 1:12; 3:16).

Əhdi-Cədidin “artıq gəlib, lakin hələ gəlməyib” gərginliyi şərin yox edilməsinə də aiddir. İblis məğlub edilib, amma Allahın Padşahlığı tam şəkildə gələndək dünyada fəal olacaqdır.

3:9 “Allahdan doğulan hər kəs” Bu, kənar şəxs (Allah) tərəfindən yaradılan sabit vəziyyəti bildirən BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR (müq. et. 1Yəh. 3:9c; 2:29; 5:18-dəki paralellər).

■ **“günahını davam etdirməz”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR və həmin forma AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNİN iki dəfə işləndiyi 1Yəh. 2:1 ilə qarşı-qarşıya qoyulur. Bu ifadənin mənası barədə iki fərziyyə vardır.

1. bu ifadə qnostik yalançı müəllimlərə, ələlxüsus xilaslı zehni anlayış səviyyəsinə endirən və beləcə əxlaqi həyat tərzinin vacibliyini inkar edənlərə aiddir
2. İNDİKİ ZAMANDAKI FEİL adət halına gəlmiş davamlı günahı vurğulayır (müq. et. Rom. 6:1), ayrı-ayrı günahlı əməlləri deyil (müq. et. Rom. 6:15)

Bu teoloji ayırd etmə, Rom. 6-da (Məsihdə potensial günahsızlıq) və Rom. 7-də (imanlının günahı azaltmaq üçün günahla vuruşmağa davam etməsi) əyani şəkildə göstərilmişdir.

1-ci (tarixi) yanaşma daha yaxşı görünür, ancaq bu gün bizim üçün çox faydalı deyildir. Bu həqiqəti bu gün tətbiq etmək üçün 2-ci yanaşma daha faydalıdır. Bu çətin ayənin yaxşı bir təhlili Uolter Kayzer, Piter Devids, F.F. Bryus və Manfred Brauxun “Müqəddəs Kitabın çətin yerləri” (Walter Kaiser, Peter Davids, F. F. Bruce, and Manfred Brauch, *Hard Sayings of the Bible*, ss. 736-739) kitabında verilir.

■ **“çünkü Allahın toxumu onda qalır”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. “Allahın toxumu” olaraq tərcümə olunmuş yunan ifadəsinin konkret olaraq nə mənaya gəldiyi barədə bir neçə fərziyyə verilib:

1. Avqustin və Lüter bunun Allahın kəlamına işarə etdiyini deyiblər (müq. et. Luka 8:11; Yəh. 5:38; Yaq. 1:18; 1Pet. 1:23)
2. Kalvin bunun Müqəddəs Ruha işarə etdiyini deyib (müq. et. Yəh. 3:5,6,8; 1Yəh. 3:24; 4:4,13)
3. başqaları bunun İlahi Təbiətə və ya “yeni insan”a işarə etdiyini deyiblər (müq. et. 2Pet. 1:4; Ef. 4:24)
4. ola bilsin ki, bu ifadə “İbrahimin toxumu (yəni nəslini)” olaraq Məsihin Özünə işarə edir (müq. et. Luka 1:55; Yəh. 8:33,37; Qal. 3:16)
5. bəziləri bunun “Allahdan doğulmuş” frazasının sinonimi olduğunu deyirlər
6. göründüyü kimi, qnostiklər bütün insanlarda olan ilahi qığılcımdan bəhs edərkən bu sözdən istifadə ediblər

4-cü variant bu fərziyyələrin içində bəlkə də kontekstə görə ən uyğundur, lakin Yəhya sözlər seçdikdə yeni meydana gələn qnostikləri təkzib etmək məqsədi güdüb (yəni 6-ı variant).

3:10 Bu ayə, 1Yəh. 3:4-9-un xülasəsidir. Bunda iki dəfə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI və iki dəfə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ işlənir (həmin feli sifət prosesdə olan bir hərəkəti bildirir). Teoloji

baxımdan bu, İsanın dağüstü vəzində dedikləri ilə paraleldir (müq. et. Mat. 7:16-20). İsanın həyat təzi ürəyini, ruhani istiqamətini aşkara çıxarır.

Bu, 1Yəh. 2:29-un mənfi qarşılığıdır.

☐ **“Allahın övladı... iblisin övladı”** Yəhyanın sami kökü burada üzə çıxır. Qədim ibrani dilində SIFƏTLƏR olmadığından insanları təsvir etmək üçün “...övladı” ifadələrindən geniş istifadə olunub.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 3:11-12

¹¹Əvvəldən bəri eşitdiyiniz xəbər budur: bir-birimizi seväk. ¹²Şərdən olub qardaşını öldürən Qabil kimi olmayaq. O, qardaşını niyə öldürdü? Ona görə ki öz əməlləri şər, qardaşının əməlləri isə saleh idi.

3:11 “xəbər” Bu yunan sözü (*aggelia*, adətən “angeliya” olaraq tələffüz edilir) yalnız 1Yəh. 1:5 və 3:11-də işlənir. Birinci yerdə doktrinal mənada, ikincisində isə əxlaqi mənada işlənir imiş kimi görünür. Bu, Yəhyanın yazılarında məsihçiliyin bu iki cəhəti arasındakı tarazlığa uyğundur (müq. et. 1Yəh. 1:8,10; 2:20,24; 3:14).

☐ **“Əvvəldən bəri eşitdiyiniz”** Bu fraza, həm Allahın canlı kəlamı (bax: Yəh. 1:1), həm də Allahın kəlamını aşkara çıxaran şəxs (bax: 1Yəh. 1:1; 2:7,13,14,24; 2Yəh. 5,6) olaraq İsayə işarə edən ədəbi üsuldur.

☐ **“bir-birimizi seväk”** Bu, imanlıların həqiqətən xilas olduqlarını bildiren sübutdur (müq. et. 1Yəh. 3:10,14). Bu ifadədə İsanın sözləri əks olunur (müq. et. Yəh. 13:34-35; 15:12,17; 1Yəh. 3:23; 4:7-8,11-12,19-21).

3:12 “Qabil” Qabilin həyatı barədə Yar. 4-də yazılıb. Dəqiq istinad, Qabil və Habilin təqdimlərinin müqayisə edildiyi Yar. 4:4-dür (müq. et. İbr. 11:4). Qabilin əməlləri insanın günaha batmış halını aşkarlayır (müq. et. Yar. 4:7; 6:5,11-12,13b). Həm yəhudi, həm də məsihçi ənənələrində (müq. et. İbr. 11:4; Yəhd. 11) Qabil qorxunc asiliyin rəmzidir.

☐ **“Şərdən olub”** Bu ifadənin qrammatik quruluşu ERKƏK CİNSİ TƏK (şər olan, müq. et. 1Yəh. 3:10) və ya ORTA CİNS TƏKDİR (şərdən olan). Eyni qrammatik ikimənəlikə Mat. 5:37; 6:13; 13:19,38; Yəh. 17:15; 2Sal. 3:3; 1Yəh. 2:13,14; 3:12; 5:18-19-da da rast gəlinir. Bəzi hallarda kontekst açıq-aşkar şeytana işarə edir (müq. et. Mat. 5:37; 13:38; Yəhya 17:15).

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 3:13-22

¹³Beləliklə, qardaşlar, dünya sizə nifrət edirsə, heyretlənməyin. ¹⁴Qardaşlarımızı sevdijimizə görə biz bilirik ki, ölümdən həyata keçmişik. Sevməyənsə ölümdə qalır. ¹⁵Qardaşına nifrət edən hər kəs qatildir. Bildiyiniz kimi, heç bir qatil özündə qalan əbədi həyata malik deyil. ¹⁶Məhəbbətin nə olduğunu bundan anladığ ki, Məsih Öz canını bizim üçün fəda etdi. Biz də öz canımızı qardaşlarımız üçün fəda etməliyik. ¹⁷Əgər kimsə dünya malına sahib olarkən qardaşını ehtiyac içində görüb ona rəhmi gəlmirsə, Allah məhəbbəti onda necə qala bilər? ¹⁸Ey övladlar, sözdə və dildə deyil, əməldə və həqiqətdə seväk. ¹⁹²⁰Bununla həqiqətdən olduğumuzu biləcəyik və ürəyimiz bizi məhkum edirsə, ürəyimizi Allahın önündə sakitləşdirəcəyik. Çünki Allah bizim ürəyimizdən üstündür və hər şeyi bilir. ²¹Ey sevimlilər, əgər ürəyimiz bizi məhkum etmərsə, demək, Allahın hüzurunda cəsarətlə danışa bilirik və Ondan nə diləyiriksə, alırız. Ona görə ki Onun əmrlərinə riayət edirik və önündə Ona məqbul olan işlər görürük.

3:13 “heyretlənməyin” Bu ifadə İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR və belə qrammatik forma artıq gedən prosesi dayandırmaq üçün işləniirdi. Bu dünya ədalətli deyil, Allahın istədiyini kimi deyildir!

☐ **“nifrət edirsə”** Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyiləninin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir.

☐ **“dünya sizə nifrət edirsə”** Dünya İsayə nifrət edib və ardıcılılarına da nifrət edəcək. Bu, Əhdi-Cədidə tez-tez təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 15:18; 17:14; Mat. 5:10-11; 2Tim. 3:12) və insanın imanlı olduğunun sübutlarından biridir.

3:14 “biz bilirik” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (*oida* formaca BİTMİŞ, lakin mənaca İNDİKİ ZAMANDADIR). Bu da təkrarlanan mövzudur. Allahın övladlarının əminliyi, “tövbə” sözünün yunanca və ibrancə kök mənaları olan (1) düşüncənin dəyişməsi və (2) hərəkətin dəyişməsi ilə əlaqəlidir.

☐ **“ölümdən həyata keçmişik”** Bu bir daha BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 5:24). Ölümdən həyata keçməyimizə dair dəlillərdən biri (yəni məsihçi əminliyi, bax: Xüsusi mövzu: “Məsihçi əminliyi”), bir-birimizi sevməyimizdir. Başqa bir dəlil, dünyanın bizə nifrət etməsidir.

☐ **“Qardaşlarımızı sevdiyimizə görə”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Məhəbbət, Allahın ailəsinin başlıca xüsusiyyətidir (müq. et. Yəh. 13:34-35; 15:12,17; 2Yəh. 5; 1Kor. 13; Qal. 5:22), çünki məhəbbət Allahın xasiyyətidir (müq. et. 1Yəh. 4:7-21). Məhəbbət, insanın Allahla münasibətinin əsası deyil, nəticəsidir. Məhəbbət, insanın xilas olmasının əsası deyil, əlamətlərindən biridir.

☐ **“Sevməyənsə ölümdə qalır”** MÜBTƏDA rolunda çıxış edən, İNDİKİ ZAMAN FELİ SİFƏTİDİR, xəbər rolundakı FEİL isə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. İmanlılar məhəbbətdə, imansızlarsa nifrətdə qalmağa davam edirlər. Məhəbbət olduğu kimi, nifrət də insanın ruhani istiqamətinin göstəricisidir. Yəhyanın qəti dualistik kateqoriyalarını yada salın: bir insan ya məhəbbətdə, ya da ölümdə qalır. Başqa seçim yoxdur.

3:15 “hər kəs” Yəhya bu sözü (*pas*) 1Yəh. 2:29-dan bəri 8 dəfə işlətməmişdir. Bunun əhəmiyyəti bundadır ki, Yəhyanın dediyinin heç istisnası yoxdur. Yalnız iki növ insan vardır: sevənlər və nifrət edənlər. Yəhya həyatı ağ və qara olaraq görür – qara rəngin çalarları yoxdur.

☐ **“Qardaşına nifrət edən hər kəs qatildir”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR (yəni davamlı və sabit nifrət). Günah ilk əvvəl insanın düşüncəsində meydana gəlir. İsa dağüstü vəzində öyrədib ki, nifrət qatilliyə, şəhvət zinakarlığa bərabərdir (bax: Mat. 5:21-22).

☐ **“Bildiğiniz kimi, heç bir qatil özündə qalan əbədi həyata malik deyil”** Bu demək deyil ki, qətl törədən heç kəs məsihçi ola bilməz. Günah bağışlana bilər, amma insanın hərəkətləri, ürəyini aşkara çıxarar. Burada deyilir ki, nifrəti adət halına gəlmiş bir insan məsihçi ola bilməz. Məhəbbət və nifrət bir-birini istisna edir! Nifrət can alır, məhəbbət isə canını verir.

3:16 “anladıq” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. 1Yəh. 3:15-də işlənən yunan sözü *oida*-dır, burada isə *ginōskō* termini yer alır. Yəhyanın yazılarında bunlar sinonimdir.

☐ **“Məhəbbətin nə olduğunu bundan anladıq”** İsa məhəbbətin nə olduğunu Öz misalında kamil şəkildə göstərib. İmanlılar Ondan nümunə götürməlidirlər (müq. et. 2Kor. 5:14-15).

☐ **“Məsih Öz canını bizim üçün fəda etdi”** Bu, AORİST ZAMANIDIR; bu ifadə, İsanın Öz sözləri ilə Qolqotaya işarə edir (müq. et. Yəh. 10:11,15,17,18; 15:13).

☐ **“etməliyik”** İsanın nümunəsi imanlılar üçün zəruridir (müq. et. 1Yəh. 2:6; 4:11).

☐ **“öz canımızı qardaşlarımız üçün fəda etməliyik”** Məsih nümunədir. O Öz canını başqaları üçün fəda etdiyi kimi, məsihçilər də lazım olsa öz canlarını qardaşları üçün fəda etməlidirlər. İnsanın öz “mən”i (eqosentrizmi) üçün ölməsinin mənaları:

1. günaha batmanın əksi
2. Allahın surətinin bərpası
3. hamının ümumi yararı üçün yaşamaq (müq. et. 2Kor. 5:14-15; Fil. 2:5-11; Qal. 2:20; 1 Pet. 2:21)

3:17 “Əgər kimsə dünya malına sahib olarkən qardaşını ehtiyac içində görüb” Bu FEİLLƏR, İNDİKİ ZAMAN LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. 1Yəh. 3:16-da öz canını fəda etmə, qardaşına potensial praktik yardım şəklində salınır. Bu ayə Yaqubun Məktubuna çox bənzəyir (müq. et. Yaq. 2:15,16).

■ **“ona rəhmi gəlmirsə”** Bu ifadə AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Hərfi tərcümədə “bağırsaqlarını ona qarşı qapayır”; bağırsaqlar ibrani dilində emosiyaları ifadə edən idiomdur. Yenə də, hərəkətlərimiz Atamızı tanıdır.

■ **“Allah məhəbbəti”** Yenə də sual doğur: bu OBYEKTİV və ya SUBYEKTİV YİYƏLİK HALIDIR, yoxsa məqsədli ikimənəlikdir?

1. Allaha məhəbbətimiz
2. Allahın bizə olan məhəbbəti
3. hər ikisi

3-cü variant Yəhyanın yazılarına uyğundur!

3:18 “sözdə və dildə deyil” Hərəkətlər sözlərdən daha çox ifadə edər (müq. et. Mat. 7:24; Yaq. 1:22-25; 2:14-26).

■ **“əməldə və həqiqətdə sevək”** “Həqiqət” sözü bizə təəccüblü gələ bilər. Biz “əməl və hərəkət” kimi sinonimlərin işlənməyini gözləyərdik. Bu söz, göründüyü kimi, əsl (NJB) və ya həqiqi (TEV) mənasına gəlir, necə ki 1Yəh. 1:5 və 3:11-də işlənən “xəbər” sözü həm doktrini və həyat tərzini, həm də “həqiqət”i bildirir. Əməllər fədakar məhəbbətdən (Allah məhəbbətindən) qaynaqlanmalı, insanın özünü göstərmək, lovğalanmaq üçün etdiyi işlər olmamalıdır.

3:19 “Bununla... biləcəyik” Əvvəlki ayədə bəhs olunan məhəbbət əməlləri nəzərdə tutulur. Bu ifadə, GƏLƏCƏK ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASINDADIR və insanın həqiqətə iman gəldiyinin başqa bir sübutunu bildirir.

■ **“həqiqətdən olduğumuzu”** İmanlıların məhəbbət dolu həyat təzi iki faktı göstərir: (1) onlar həqiqətin tərəfindədir və (2) onların vicdanları təmizdir. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)”.

3:19-20 Bu iki ayənin yunanca mətninin tərcümə edilmə variantları xeyli qarışıqdır. Bir variantda Allahın mühakiməsi, digər variantda isə Allahın mərhəməti vurğulanır. Kontekstə görə ikinci variant daha uyğun görünür.

3:20-21 Bu ayələrin ikisi də ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİDİR.

3:20

NASB “ürəyimizin bizi məhkum etdiyi hər şeydə”

NKJV “zira əgər ürəyimiz bizi məhkum edirsə”

NRSV “ürəyimiz bizi nə vaxt məhkum edirsə”

TEV “əgər vicdanımız bizi məhkum edirsə”

NJB “hətta əgər öz hisslərimiz bizi məhkum edirsə”

Öz həyatı üçün Allahın iradəsi olan bir “standart”a görə yaşamadığı üçün ürəkdə hiss olunan kədər bütün imanlılara tanışdır (bax: Rom. 7). Belə vicdan əzabları Allahın Ruhundan gələ bilər (və tövbəyə yönəldər) yaxud şeytandan ola bilər (və insanın özünü məhv etməyinə və ya şəhadətinin yox olmasına səbəb olar). Təqsirkarlıq hissi müsbət və ya mənfi ola bilər. İmanlılar Allahın Kitabını oxuyaraq (və ya Allahın elçilərinə qulaq asaraq) bunların arasında ayırd edə bilərlər. Yəhya məhəbbət standartına görə yaşayan, lakin hələ də günahla (həm qadağan edilənləri etmək, həm də buyurulanları etməmək) vuruşan imanlıları sakitləşdirməyə çalışır. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Ürək”.

■ **“və hər şeyi bilir”** Allah insanın ürəyindəki niyyətləri bilir (müq. et. 1Şam. 2:3; 16:7; 1Pad. 8:39; 1Saln. 28:9; 2Saln. 6:30; Zəb. 7:9; 44:21; Sül. 15:11; 20:27; 21:2; Yer. 11:20; 17:9-10; 20:12; Luka 16:15; Həv. 1:24; 15:8; Rom. 8:26,27).

3:21 “əgər ürəyimiz bizi məhkum etmərsə” Bu, ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Məsihçilər hələ də günah və “mən” (nəfs) ilə vuruşurlar (müq. et. 1Yəh. 2:1; 5:16-17), hələ də sınaqlara düşür və yanlış hərəkət edirlər. Vicdanları onları tez-tez mühakimə edir. Henti Tuellsin (Henry Twells) ilahisində deyildiyi kimi:

“Ya Rəbb, heç kəsin kamil rahatlığı yoxdur,
Zira heç kəs günahdan tamamilə azad deyildir;
Və Sənə ürəkdən ən gözəl xidmət etməyi arzulayanlar,
Öz daxilindəki pisləkdən ən çox agah olanlardır”.

Müjdəni bilməyimiz, İsa ilə şirin ünsiyyətdə olmağımız, Ruhun rəhbərliyinə təslim olmağımız və Atanın hər şeyi bilməsi, torpaqdan düzəlmiş ürəklərimizi sakitləşdirə bilər (bax: Zəb. 103:8-14)!

■ **“Allahın hüzzurunda cəsərətlə danışa bilərik”** Burada Allahın hüzzuruna açıq olaraq, sərbəstcə girə bilməyimizdən bəhs olunur. “Cəsərət”, Yəhyanın tez-tez təkrar etdiyi söz və anlayışdır (müq. et. 1Yəh. 2:28; 3:21; 4:17; 5:14; İbr. 3:6; 10:35; bax: Xüsusi mövzu: “Məsihiçi əminliyi”). Bu frazada əminliyin iki faydası qeyd olunur:

1. imanlıların Allahın qarşısında kamil əminlikləri vardır
2. imanlılar Allahdan dilədikləri hər şeyi alırlar

3:22 “Ondan nə diləyiriksə, alırıq” Bu frazada İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİ və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI yer alır. Burada İsanın Mat. 7:7; 18:19; Yəh. 9:31; 14:13-14; 15:7,16; 16:23; Mark 11:24 və Luka 11:9-10-dakı bəyanatları əks olunur. Müqəddəs Yazıdakı bu vədlər imanlının dua təcrübəsindən çox fərqlidir. Bu ayələr sanki duaların tamamilə məhdudiyyətsiz cavablanacağını vəd edir. Belə bir yerdə deyilənin digər müvafiq ayələrlə müqayisə edilməsi teoloji tarazlığı yaratmağa kömək edir.

XÜSUSİ MÖVZU: “Dua – qeyri-məhdud və eyni zamanda məhdud”

■ **“Ona görə ki Onun əmrlərinə riayət edirik və önündə Ona məqbul olan işlər görürük”** Bu kontekstdə duanın cavablanmasının iki şərtinə diqqət yetirin.

1. Allaha itaət (əmərlərinə riayət)
2. Allaha məqbul olan işlər görmə (müq. et. Yəh. 8:29).

1-ci Yəhya məsihiçinin effektiv həyatı və xidməti barədə qiymətli məlumat verən kitabdır.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 3:23-24

²³Onun əmri də budur ki, biz Onun Oğlu İsa Məsihin adına iman edək və Onun bizə əmr etdiyi kimi bir-birimizi sevek. ²⁴Onun əmrlərinə riayət edən şəxs Allahda, Allah da onda qalır. Onun bizdə qaldığı bu yolla, bizə verdiyi Ruh vasitəsilə bilirik.

3:23 “Onun əmri də budur ki, biz... iman edək və... sevek” “Əmr” sözünün TƏK FORMADA olduğuna və iki cəhətli olduğuna diqqət yetirin. Birinci cəhəti şəxsi imandır; “iman etmək” FEİLİ AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR (müq. et. Yəh. 6:29,40). İkinci cəhəti əxlaqidir; “sevmək” FEİLİ İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR (müq. et. 1Yəh. 3:11; 4:7). Müjdə iman edilməli olan xəbər, qəbul edilməli olan şəxs və yaşanmalı olan həyat tərzidir!

■ **“biz Onun Oğlu İsa Məsihin adına iman edək”** Müqəddəs Kitabda “iman” anlayışını qavramaq son dərəcə önəmlidir. Əhdi-Ətiqdəki *aman* sözü “vəfa”, “etibarlılıq” və ya “sədaqət”i ifadə edib (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma"”). Əhdi-Cədidə bu yunan sözü (*pisteuō*) üç sözlə tərcümə oluna bilər: inanmaq, sadıq qalmaq və ya güvənmək (Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”). Bu terminə məsihiçinin sədaqəti deyil, Allahın sədaqəti önə çıxır. Məhz Allahın xasiyyəti, vəhyi, vədləri sarsılmaz əsas təşkil edir – günaha batmış insanın, xilas olmuş olsa belə, vəfası və sədaqəti bizim üçün əsas ola bilməz!

“Adına” iman etmək və ya “adı ilə” dua etmək anlayışı, Yaxın Şərqlə xas olan, insanın öz adı ilə təmsil edildiyi düşüncəsini əks etdirir.

1. İsanın adı – Mat. 1:21,23,25; 7:22; 10:22; 12:21; 18:5,20; 19:29; 24:5,9; Yəh. 1:12; 2:23; 3:18; 14:26; 15:21; 17:6; 20:31
2. Atanın adı – Mat. 6:9; 21:9; 23:39; Yəh. 5:43; 10:25; 12:13; 17:12
3. Müqəddəs Üçlüyün adı – Mat. 28:19.

Bu ayə ilə əlaqədar olaraq qısa texniki qeyd. A.T. Robertson “Əhdi-Cədidə söz təsvirləri” (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, s. 228) kitabında “iman etmək” FEİLİ ilə bağlı yunanca əlyazmadakı bir problemdən danışır. B, K və L yunanca unsial əlyazmalarında feillər AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏ; x, A

və C əlyazmalarında isə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİNDƏDİR. Hər iki variant Yəhyanın kontekstinə və üslubuna uyğundur.

3:24 “...riayət edən... qalır” Bunların hər ikisi İNDİKİ ZAMANDADIR. Riayət qalma ilə əlaqələndirilir. Məhəbbət (sevmə) Allahda olduğumuzu və Allahın bizdə olduğunu sübut edir (müq. et. 1Yəh. 4:12,15-16; Yəh. 14:23; 15:10). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "qalma””.

■ **“bizə verdiyi Ruh vasitəsilə”** Yəhya həqiqi imanlıları qiymətləndirmək üçün konkret dəlillərdən istifadə edir (müq. et. Rom. 4:13; 8:14-16, bax: “2:3-27-nin kontekstinə dair mülahizələr”, C). Bunların ikisi Müqəddəs Ruhla əlaqəlidir.

1. İsanı iqrar etmə (müq. et. Rom. 10:9-13; 1Kor. 12:3)
2. Məsihə bənzər yaşayış (müq. et. Yəh. 15; Qal. 5:22; Yaq. 2:14-26)

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nürda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. 1Yəh. 3:11-24-ün mərkəzi fikri nədir? (müq. et. 1Yəh. 2:7-11)
2. 1Yəh. 3:16 və 17 arasındakı əlaqəni izah edin. Öz canımızı fəda etmək və ehtiyac içində olan bir qardaşımıza kömək etmək necə müqayisə oluna bilər?
3. 1Yəh. 3:19-20 Allahın ciddi məhkəməsinə yoxsa qorxularımızı sakitləşdirən böyük mərhəmətini vurğulayır?
4. 1Yəh. 3:22-də duaya dair deyilənləri gündəlik həyatımıza necə tətbiq edə bilərik?
5. Yəhya bir yandan məsihçinin öz günahını etiraf etməsinin vacibliyindən, digər yandansa kamil günahsızlıqdan danışır; ziddiyyət kimi görünən bu paradoksal bəyanatları necə “barışdırma” bilərik?
6. Niyə Yəhya insanın həyat tərzinə bu qədər çox önəm verir?
7. “Yenidən doğulmaq”la bağlı teoloji həqiqətləri izah edin.
8. Bu mətn parçası gündəlik məsihçi həyatına necə aiddir?

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBU 4-cü fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Allahın Ruhunu və Məsihi əleyhdarının ruhu	Həqiqət Ruhunu və yalan ruhu	Həqiqəti yalandan ayırd Edən	Həqiqi Ruh və yalançı ruh	Üçüncü şərt: Məsihi əleyhdarlarına və dünyaya qarşı ayıq olmaq
4:1-6	3:24-4:6	4:1-6	4:1-3 4:4-6	4:1-6 Məhəbbətin və imanın mənbəyi (4:7-5:13) Məhəbbətin mənbəyi
Allah məhəbbətdir	Allahı məhəbbət vasitəsilə tanımaq	Məhəbbət xeyir-dualıdır	Allah məhəbbətdir	4:7-5:4
4:7-12	4:7-11 Allahı məhəbbət vasitəsilə görmək 4:12-16	4:7-12	4:7-10 4:11-12	
4:13-16a 4:16b-21	Məhəbbətin tamamlanması 4:17-19 İmanla riayət etmək 4:20-5:5	4:13-16a 4:16b-21	4:13-16a 4:16b-18 4:19-21	

ÜÇÜNCÜ OXUMA ("Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi"ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

4:1-21-İN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

- A. 1-ci Yəhya 4-cü fəsil məsihçilərin Allahın adından danışdığını iddia edən şəxsləri sınaqması və təsdiq etməsindən bəhs edir. Həmin mətn parçası,
1. Məsihi əleyhdarı olaraq adlandırılan bu yalançı peyğəmbərlər (bax: 1Yəh. 2:18-25)
 2. aldatmağa çalışanlar (bax: 1Yəh. 2:26; 3:7)
 3. bəlkə də xüsusi ruhani həqiqətləri bildiklərini iddia edənlər (bax: 1Yəh. 3:24) ilə əlaqəlidir.

Erkən məsihçilərin çətin vəziyyətini tam anlamaq üçün çoxlarının Allahın adı ilə danışdıqlarını nəzərə almaq vacibdir (müq. et. 1Kor. 12:10; 14:29; 1Sal. 5:20-21; 1Yəh. 4:1-6). Əhdi-Cədid (İncil Kitabı) hələ tamamlanmamış və geniş yayılmamışdı. Ruhları ayırd etmək üçün insanın həm doktrinini, həm də sosial davranışını sınamaq lazım idi (müq. et. Yaq. 3:1-12).

- B. 1-ci Yəhyada mövzular təkrar olunduğundan bu Məktubun sxematik təsvirini vermək çətindir. 1Yəh. 4-cü fəslin təsvirini vermək xüsusilə çətindir. Əvvəlki fəsilərdə öyrədilən həqiqətlər, ələlxüsus imanlıların bir-birini sevməsinin vacibliyi bu fəsildə təkrar vurğulanır (müq. et. 1Yəh. 4:7-21; 2:7-12 və 3:11-24).
- C. Yəhya həm yalançı müəllimlərlə mübarizə aparmaq, həm də həqiqi imanlıları ruhlandırmaq üçün yazır. Bunun üçün o bir neçə imtahanı istifadə edir:
1. doktrin yoxlaması (İsaya iman, müq. et. 1Yəh. 2:18-25; 4:1-6,14-16; 5:1,5,10)
 2. həyat tərzini yoxlaması (riayət, müq. et. 1Yəh. 2:3-7; 3:1-10, 22-24)
 3. sosial davranış yoxlaması (məhəbbət, müq. et. 1Yəh. 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12,16-21; 5:1-2)

Müqəddəs Yazının müxtəlif hissələri fərqli yalançı müəllimlərlə bağlıdır. 1-ci Yəhya qnostik yalançı müəllimlərin bidətini hədəf alır. Bax: “Yəhyanın 1-ci Məktubuna Giriş”, Bidət. Əhdi-Cədidin digər hissələri digər yalançı təlimləri hədəf alır (müq. et. Yəh. 1:13; Rom. 10:9-13; 1Kor. 12:3). Hər mətndə hansı yalanın hədəf alındığını müəyyən etmək üçün konteksti ayrıca tədqiq edilməlidir. Yalanların bir neçə mənbəyi olub.

1. yəhudi qanunpərəstlər
2. yunan filosoflar
3. yunan antinomianlar
4. xüsusi ruhani vəhy və ya təcrübə iddiasında olanlar

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 4:1-6

¹Ey sevimsizlər, hər ruha inanmayın; ruhların Allahdan olub-olmadığını bilmək üçün onları sınaqdan keçirin. Çünki dünyada çoxlu yalançı peyğəmbər meydana çıxıb. ²Allahın Ruhunu bundan tanıya bilərsiniz: İsa Məsihin cismən gəldiyini iqrar edən hər ruh Allahdır, ³İsani iqrar etməyən hər ruhsa Allahdan deyil. Bu, «Məsih əleyhdarı»nın ruhudur ki, bu ruhun gələcəyini eşitmisiniz və indi də artıq dünyadadır. ⁴⁻⁵Sizsə, ey övladlar, Allahdansıız və yalançı peyğəmbərlərə qalib gəlmisiniz. Çünki sizdə olan Ruh dünyada olandan üstündür. Onlar dünyadadır, buna görə də dünyəvi mövqedən danışirlar və dünya onlara qulaq asır. ⁶Bizsə Allahdanıq. Allahı tanıyan bizə qulaq asır, Allahdan olmayansa bizə qulaq asmır. Həqiqət ruhunu və aldatma ruhunu bundan tanıyırıq.

4:1 “inanmayın” Bu, İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİDİR; adətən artıq gedən prosesin dayandırılmasını bildirir. Məsihçilər güclü şəxsiyyətlərin, məntiqi arqumentlərin və ya möcüzələrin Allahdan olduğuna inanmağa meyllidirlər. Görünür ki, yalançı müəllimlər (1) Allahın adından danışdıqlarını və ya (2) Allahdan xüsusi vəhy aldıklarını iddia edirdilər.

XÜSUSİ MÖVZU: “Məsihçilər bir-birini mühakimə etməlidirmi?”

■ **“hər ruh”** “Ruh” burada insan mənasında işlənib. 1Yəh. 4:6-dakı qeydə bax. Guya Allahdan gələn bir təlimdən bəhs olunur. Bidət imanlılar cəmiyyətinin daxilindən gəlir (müq. et. 1Yəh. 2:19). Yalançı müəllimlər Allahın adından danışdıqlarını iddia edirdi. Yəhya deyir ki, insanın sözlərinin və hərəkətlərinin arxasında iki ruhani qüvvə dura bilər: ya Allah, ya da şeytan.

■ **“ruhları... sınaqdan keçirin”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİNDƏDİR. Bu həm ruhani ənamdır (müq. et. 1Kor. 12:10; 14:29), həm də dua etmək, Müjdəni yaymaq və vermək kimi hər imanlının

məsuliyyətidir. Yunanca *dokimazō* sözünün “təsdiq etmək məqsədilə yoxlamaq” mənə çalarlığı vardır. İmanlılar, pis şeylər sübut edilənə qədər hər kəs barədə ən yaxşısını düşünməlidirlər (müq. et. 1Kor. 13:4-7; 1Sal. 5:20-21).

XÜSUSİ MÖVZU: “Sınamaq üçün yunan sözləri və mənə çalarlıqları”

■ **“Çünkü dünyada çoxlu yalançı peyğəmbər meydana çıxıb”** Bu cümlə, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR (müq. et. Yer. 14:14; 23:21; 29:8; Mat. 7:15; 24:11,24; Həv. 20:28-30; 2Pet. 2:1; 1Yəh. 2:18-19,24; 3:7; 2Yəh. 7). Mənası budur ki, onlar imanlılar cəmiyyətindən (ev toplantılarında) ayrılıblar, amma hələ də Allahın adından danışdıqlarını iddia edirlər.

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Əhdi-Cədid Peyğəmbərliyi”.

4:2 “Allahın Ruhunu bundan tanıya bilərsiniz” Bu qrammatik forma ya İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (təsdiqedicici ifadə), ya da İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR (əmr). Formaca eyni ikimənəlilik 1Yəh. 2:27-dəki “qalmaq” və 1Yəh. 2:29-dəki “bilmək” sözlərində də vardır. Müqəddəs Ruh həmişə İsanı ucaldır (müq. et. Yəh. 14:26; 15:26; 16:13-15). Eyni sınaqdan Paul da 1Kor. 12:3-də yazmışdır.

■ **“İqrar edən hər ruh”** Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR, keçmişdəki bir iman iqrarına deyil, iqrarını davam etdirməyə işarə edir. Yunanca “iqrar/etiraf” sözü mürəkkəbdir, “eyni” və “danışmaq” sözlərindən ibarətdir və “eyni şeyi danışmaq” mənasına gəlir. Bu, 1-ci Yəhyada təkrarlanan mövzudur (müq. et. 1Yəh. 1:9; 2:23; 4:2-3; 4:15; Yəh. 9:22; 2Yəh. 7). Bu söz bir insanın İsa Məsihin Müjdəsini təsdiq etdiyini və özünü ona həsr etdiyini konkret və açıq bir şəkildə açıqlamasını bildirir. Bax: Xüsusi mövzu: “İqrar/Etiraf”.

■ **“İsa Məsihin cismən gəldiyini iqrar edən hər ruh Allahdandır”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Bu, Yəhyanın 1-ci Məktubunda mübarizə apardığı yalançı müəllimlər (yəni qnostiklər) üçün əsas doktrin sınağıdır. Həmin sınaq, başlıca olaraq İsanın tam insan (yəni qnostiklərin inkar etdiyi bədən) və eyni zamanda tam Allah (bax: 1Yəh. 1:1-4; 2Yəh. 7; Yəh. 1:14; 1Tim. 3:16) olduğu inancı əsasında həyata keçirilir. BİTMİŞ ZAMAN İsanın bəşəriyyətinin müvəqqəti deyil, əbədi olduğunu təsdiq edir. Bu, əhəmiyyətsiz bir məsələ deyil idi. İsa həqiqətən bəşəriyyətlə birdir və Allahla birdir.

4:3 “İsanı iqrar etməyən hər ruh” Teoloji anlamda maraqlıdır ki, Əhdi-Cədidin qədim latınca versiyasında və Klement, İsgəndəriyyəli Origen, İriney və Tertullian kimi ataların yazılarında işlənmiş olan *leui* (açan) sözü “İsanı bölmək” mənasına gəlir və yəqin ki II əsr qnostik yazıları üçün səciyyəvi olan, İsanı bir insan ruhu və ayrı bir ilahi ruh olaraq ikiye bölən bir təlimi bildirir. Lakin bu, erkən imanlılar cəmiyyətinin bidətlə ölüm-dirim mübarizəsini əks etdirən bir əlavədir (bax: Bart D. Erman, “Müqəddəs Yazıların ortodokslar tərəfindən təhrif edilməsi” – Bart. D. Ehrman *The Orthodox Corruption of Scripture*, ss. 125-135).

■ **“«Məsih əleyhdarı»nın ruhu”** Burada bu söz (müq. et. 1Yəh. 2:18-25) Məsihin mövqeyini tutmağa cəhd edən deyil, Məsihi inkar edən şəxsi bildirir.

■ **“bu ruhun gələcəyini eşitmişiniz və indi də artıq dünyadadır”** Bu BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR və Yəhyanın artıq onlarla bu mövzunu müzakirə etmiş olduğu halda bu mövzunun hələ aktual olduğunu ifadə edir. Yunanca mətnə hərfbəhərf “bunun gələcəyini eşitmişiniz” deyər yazılıb və “bu” ƏVƏZLİYİ ORTA CİNSDƏKİ “ruh” sözünə uyğun gəlir. 1Yəh. 2:18 kimi bu fraza da Məsih əleyhdarlarının ruhunun artıq gəlmiş olduğunu və yenə gələcəyini ifadə edir. Qnostik yalançı müəllimlər Yaradılış 3-dəki şəhərdən tutmuş şərin təcəssümünün, axır zaman Məsih əleyhdarının zühur etməsinə qədər əsrlər boyunca davam edən yanlış məlumatlar, yanlış inanclar silsiləsini təşkil edir (bax: 2-ci Saloniklər 2; Vəhy 13).

4:4-6 “Siz... Onlar... Biz...” Bu ƏVƏZLİKLƏRİN hamısı vurğulanır. Məktub üç qrupa ünvanlanır.

1. həqiqi imanlılar (Yəhya və oxucuları)
2. yalançı imanlılar (qnostik müəllimlər və davamçıları)
3. Yəhyanın müjdəçi komandası və ya teoloji qrupu

Bu növ üçlükləri İbranilərə Məktub 6-cı və 10-cu fəsillərdə də görmək olar.

4:4 “qalib gəlmisiniz” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Göründüyü kimi, burada həm doktrinal mübarizədən, həm də qalibanə məsihçi həyatından bəhs olunur. Bu gözəl sözlər həm onları, həm bizi çox ruhlandırır!

Məsihçilərin günah və iblis üzərində qələbə çalmasını istəyən Yəhya bu sözü (*nikaō*) 1-ci Məktubunda 6 dəfə (bax: 1Yəh. 2:13,14; 4:4; 5:4,5), Vəhy Kitabında 11 dəfə və Müjdəsində bir dəfə (16:33) işlədir. Bu “qalib” sözü yalnız Lukanın Müjdəsində bir dəfə (bax: Luka 11:22) və Paulun yazılarında iki dəfə (bax: Rom. 3:4; 12:21) işlənmişdir.

■ **“Çünki sizdə olan Ruh dünyada olandan üstündür”** İmanlının daxilində yaşayan Allaha əsas diqqət yönəldilir. Göründüyü kimi, burada Atanın daxilimizdə yaşadığından bəhs olunur (müq. et. Yəh. 14:23; 2Kor. 6:16). Əhdi-Cədidə həmçinin (1) Oğulun daxilimizdə yaşaması (bax: Mat. 28:20; Kol. 1:27) və (2) Müqəddəs Ruhun daxilimizdə yaşaması (bax: Rom. 8:9; 1Yəh. 4:13) vurğulanır. Ruh və Oğul xüsusilə bərabər tutulur (müq. et. Rom. 8:9; 2Kor. 3:17; Qal. 4:6; Fil. 1:19; 1Pet. 1:11). Bax: Xüsusi mövzu: “İsa və Ruh”.

“Dünyada olan” deyildikdə şeytan (müq. et. Yəh. 12:31; 14:30; 16:11; 2Kor. 4:4; Ef. 2:2; 1Yəh. 5:19) və ardicılları nəzərdə tutulur. “Dünya” sözünün 1-ci Yəhyada həmişə mənfi mənə çalarlıqları vardır (yəni Allahdan kənarda təşkil olunmuş və fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti, bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos*”).

4:5 “Onlar dünyadandır” Bu, mənbəyi bildirən ÇIXIŞLIQ HALDIR. “Dünya” sözü burada, Allahu kənara qoyaraq özünün bütün ehtiyaclarını həll etməyə cəhd edən insan cəmiyyəti mənasında işlənir (müq. et. 1Yəh. 2:15-17) və günaha batmış bəşəriyyətin kollektiv müstəqil ruhuna işarə edir. Bunun bir nümunəsi Qabildir (müq. et. 1Yəh. 3:12). Digər nümunələri (1) İlyasın üzləşdiyi Baal peyğəmbərləri (1Pad. 18) və (2) Yeremyanın üzləşdiyi Xananyadır (Yer. 28).

■ **“dünya onlara qulaq asır”** Məsihçi müəllimlərin və yalançı müəllimlərin daha bir əlaməti, onlara qulaq asanlardır (müq. et. 1Tim. 4:1).

4:6 “Allahı tanıyan bizə qulaq asır” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Həqiqi imanlılar həvarilərin həqiqətinə qulaq asıb cavab verməyə davam edirlər! İmanlılar həqiqi vaiz/müəllimləri həm təlimlərinin məzmununa, həm də onlara qulaq asıb cavab verənlərə əsasən tanıya bilirlər.

■ **“Həqiqət ruhunu və aldatma ruhunu bundan tanıyırsınız”** Burada yəqin ki Müqəddəs Ruhdan (müq. et. Yəh. 14:17; 15:26; 16:13; 1Yəh. 4:6; 5:7) və murdar ruhdan, şeytandan bəhs olunur. İmanlılar təlimin mənbəyini ayırmaq üçün bacarmalıdırlar. Bu təlimlərin ikisi də Allahın adından elan edilir və bunları elan edənlər özlərini Allah adamları olaraq təqdim edirlər. Onlardan biri İsanı və Məsihə bənzərliyi ucaldır, digəri isə insan məntiqini və şəxsi azadlığını ucaldır.

Robert Qirdelstoun “Əhdi-Ətiq sinonimləri” (Robert Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*) kitabında Əhdi-Cədidə “ruh” sözünün mənaları barədə maraqlı məlumat verir.

“1. murdar ruhlər

2. insan ruhu

3. Müqəddəs Ruh

4. Ruhun insan ruhlərı vasitəsilə yaratdığı şeylər

a. “köləlik ruhunu almadınız, övladlıq Ruhunu aldınız” – Rom. 8:15

b. “həlimlik ruhu” (1Kor. 4:21)

c. “iman ruhu” (1Kor. 4:13)

d. “Özünü sizə tanımaq üçün hikmət və vəhy ruhu” – Ef. 1:17

e. “qorxaqlıq ruhu deyil, güc, məhəbbət və ağıllı-kamallı olmaq ruhu” – 2Tim. 1:7

f. “Həqiqət ruhu və aldatma ruhu” – 1Yəh. 4:6” (ss. 61-63).

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 4:7-14

⁷Ey sevimlilər, bir-birimizi sevək, çünki məhəbbət Allahdandır. Sevən hər kəs də Allahdan doğulub və Allahı tanıyır. ⁸Sevməyən kəs Allahı tanımır, çünki Allah məhəbbətdir. ⁹Allahın bizə olan məhəbbəti belə zahir oldu: Allah Öz vahid Oğlunu dünyaya göndərdi ki, biz Onun vasitəsilə yaşayaq. ¹⁰Məhəbbət bizim Allahı sevməyimizlə bağlı deyil, amma bundan ibarətdir: O bizi sevdi və Öz Oğlunu bizim

günahlarımıza görə kəffarə qurbanı olaraq göndərdi. ¹¹Ey sevimlilər, Allah bizi bu cür sevdiyi üçün biz də gərək bir-birimizi seväk. ¹²Allahı heç kim heç zaman görməyib. Əgər biz bir-birimizi sevsək, Allah bizdə qalır və Onun məhəbbəti bizdə kamil olur. ¹³Bizim Onda, Onun da bizdə qaldığını bundan bilirik ki, O bizə Öz Ruhundan verib. ¹⁴Biz görüb şahidlik edirik ki, Ata Oğlunu dünyanın Xilaskarı olaraq göndərdi.

4:7 “bir-birimizi seväk” Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR LAZIM ŞƏKLİDİR. Həyat tərzı, hər gün sevmək, bütün imanlıların ümumi xüsusiyyətidir (müq. et. 1Kor. 13; Qal. 5:22). Bu, Yəhyanın yazılarında təkrarlanan mövzudur və etik sınağın mahiyyətidir (müq. et. Yəh. 13:34; 15:12,17; 1Yəh. 2:7-11; 3:11,23; 2Yəh. 5; Bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C). LAZIM ŞƏKLİ şərti bildirir.

☐ **“çünkü məhəbbət Allahdandır”** Məhəbbətin mənbəyi Allahdır, insan filantropiyası, mərhəməti və ya hissi deyildir (müq. et. 1Yəh. 4:16). Məhəbbət başlıca olaraq emosional deyil, məqsədli hərəkətdir (Ata Oğlunu bizim uğrumuzda ölməyə göndərir; bax: 1Yəh. 4:10; Yəh. 3:16).

☐ **“Sevən hər kəs də Allahdan doğulub və Allahı tanıyır”** Burada FEİLLƏR BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖVDƏ və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. Yəhya bir insanın imana gəlməsini təsvir etmək üçün fiziki doğumla bağlı terminlərə üstünlük verir (müq. et. 1Yəh. 2:29; 3:9; 4:7; 5:1, 4, 18; Yəh. 3:3,7).

“Tanımaq” sözündə davamlı yaxın ünsiyyəti bildiren ibrancə mənası əks olunur (müq. et. Yar. 4:1; Yer. 1:5). 1-ci Yəhyanın təkrarlanan mövzusu olan bu sözə 1-ci Yəhyada yetmiş beş dəfədən çox rast gəlinir. Bax: Xüsusi mövzu: “Bilmək/tanımaq”.

4:8 “Sevməyən kəs Allahı tanımır, çünki Allah məhəbbətdir” Allahı tanımağın həqiqi sınağı, məhəbbətlə dolu həyat tərzinə əsasən həyata keçirilir.

Bu, Yəhyanın çox sadə bəyanatlarından biridir; “Allah məhəbbətdir” ifadəsi “Allah nurdur” (bax: 1Yəh. 1:5) və “Allah Ruhdur” (bax: Yəh. 4:24) ifadələri ilə həmahəngdir. Allahın məhəbbəti ilə Allahın qəzəbini qarşılaşdırmanın ən yaxşı yolu, Qan. 5:9-u Qan. 5:10 və 7:9 ilə müqayisə etməkdir.

4:9 “Allahın bizə olan məhəbbəti belə zahir oldu” Bu, AORİST MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 3:16; 2Kor. 9:15; Rom. 8:32). Allah vahid Oğlunu bizim yerimizə ölməyə göndərməklə bizi sevdini açıqca göstərib. Məhəbbət sadəcə bir hissə deyil, əməldir. İmanlılar gündəlik həyatlarında məhəbbətlə yaşamağa çalışmalıdırlar (müq. et. 1Yəh. 3:16). Allahı tanımaq, Onun sevdiyi kimi sevmək deməkdir.

☐ **“Allah Öz vahid Oğlunu dünyaya göndərdi”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR; Allahın bəşər olması və bunun nəticələri əbədi qalır! Allahın bütün xeyir-duaları Məsih vasitəsilə gəlir.

“Vahid” olaraq tərcümə olunmuş *monogenēs* (hərfi tərcüməsi “vahid doğulan”) sözü cinsi yolla doğulan deyil, “misilsiz”, “bir növdən tək olan” mənasına gəlir. İsanın bakirədən doğulmasında Allahın və ya Məryəmin heç bir cinsi təcrübəsi olmayıb. Yəhya İsanı dəfələrlə “vahid Oğlu” adlandırır (müq. et. Yəh. 1:14,18; 3:16,18; 1Yəh. 4:9). Yəh. 3:16-dakı qeydə bax. İsa unikal (ontoloji) mənada Allahın Oğludur. İmanlılar başqa mənada Allahın övladlarıdırlar.

☐ **“ki, biz Onun vasitəsilə yaşayaq”** Bu bir şərti, imanla verilən cavabın vacibliyini bildiren AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR. Məsihin bəşər olmaqda məqsədi, əbədi həyat və bol həyat idi (müq. et. Yəh. 10:10).

4:10 “Məhəbbət... bundan ibarətdir” Allahın məhəbbəti İsanın həyatı və ölümündə açıqca göstərilmişdir (müq. et. Rom. 5:6,8). İsanı tanımaq, Allahı tanımaq deməkdir. Allahı tanımaq, sevmək deməkdir!

☐ **“bizim Allahı sevməyimizlə bağlı deyil”** Dünya dinləri içində Əhdi-Cədidin misli yoxdur. Dinlər bir qayda olaraq insanların Allahı axtarmasıdır, məsihçilik isə Allahın günaha batmış insanları axtarmasıdır! Valehedici həqiqət, bizim Allahı sevməyimiz deyil, Allahın bizi sevməsidir. Günah və xudbinliyimizə, asilik və qürurumuza baxmayaraq, Allah bizi axtarıb. Məsihçiliyin möhtəşəm həqiqəti ondan ibarətdir ki, Allah, günaha batmış bəşəriyyəti sevir və insanların həyatını dəyişdirmək üçün onlarla əlaqəni yaradıb davam etdirir.

Bu FEİLİN forması ilə bağlı iki mənt variantı mövcuddur.

1. sevmiş və sevməyə davam edir, BİTMİŞ ZAMAN -- MS B

2. sevdi AORİST ZAMANI -- MS 8
UBS⁴ BİTMİŞ ZAMAN variantını “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

■ **“Öz Oğlunu bizim günahlarımıza görə kəffarə qurbanı olaraq göndərdi”** 1Yəh. 2:2-dəki qeydə bax.

4:11 “Allah bizi bu cür sevdiyi üçün” Hərfi tərcüməsi: “Əgər Allah bizi bu cür sevirsə”. Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir. Allah bizi həqiqətən sevir (bax: Rom. 8:31)!

■ **“bu cür sevdiyi”** “Bu cür”, Yəh. 3:16-dəki kimi “bu qədər” olaraq başa düşülməlidir.

■ **“biz də gərək bir-birimizi sevak”** O bizi sevdiyi üçün biz də bir-birimizi sevməliyik (müq. et. 1Yəh. 2:10; 3:16; 4:7). Bu gərəklik ifadəsi yalançı müəllimlərin pozucu hərəkətlərini, rəftarlarını əks etdirir.

4:12 “Allahı heç kim heç zaman görməyib” Bu cümlə BİTMİŞ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASINDADIR. “Görmək” sözü “kiməsə və ya nəyəsə diqqətlə baxmaq” mənasını daşıyır (müq. et. Çıx. 33:20-23; Yəh. 1:18; 5:37; 6:46; 1Tim. 6:16). Ola bilsin ki, şərq dinlərin təsiri altında olan qnostik müəllimlər Allahdan olan görüntüləri və ya Allahı gördüklərini iddia ediblər. İsa Atanı tam şəkildə tanıtmğa gəlmişdir. İsayə diqqətlə baxanda Allahı tanımış oluruq!

■ **“Əgər... sevsək”** Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“Allah bizdə qalır”** Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

■ **“Onun məhəbbəti bizdə kamil olur”** Bu, PERİFRASİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Sevən məsihçilər, ürəklərində olan kamil Allah məhəbbətinin sübutudur (müq. et. 1Yəh. 2:5; 4:17).

4:13 “O bizə Öz Ruhundan verib” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Daxilimizdə məskən salan Müqəddəs Ruh (müq. et. 1Yəh. 3:24; Rom. 8:9) və Onun bizi dəyişdirən təsiri həqiqətən xilas olduğumuzu sübut edir (müq. et. Rom. 8:16). Görünür ki, 1Yəh. 4:13 Ruhun subyektiv şahadəti, 1Yəh. 4:14 isə həvarilərin sözlərinin obyektiv şahadətidir. 1Yəh. 4:13-14-də Müqəddəs Üçlüyün üç şəxsi açıq şəkildə görünür. Bax: Xüsusi mövzu: “Üçlük”.

4:14 “Biz görüb şahidlik edirik” Bu FEİLLƏR, BİTMİŞ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASINDA və İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. 1Yəh. 1:1-3-də olduğu kimi, burada da Yəhyanın Məsihin şəxsiyyəti barədə şahadətinə bəhs olunur.

Buradakı “görüb”, 1Yəh. 4:12-də işlənən və “diqqətlə baxmaq” mənasına gələn sözün eynisidir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

■ **“ki, Ata Oğlunu... göndərdi”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Ata Allahın Oğul Allahı dünyaya göndərməsi (müq. et. Yəh. 3:16) qnostiklərin guya ruh (xeyir) və maddə (şər) arasındakı dualizmi barədə yalançı təlimini təkzib edir. İsa həqiqətən ilahi idi. O, günah və şər ilə dolu bu dünyanı və bizi xilas etmək üçün dünyaya göndərilib (müq. et. Rom. 8:18-25). O bizi Yar. 3-ün lənətindən azad edib (müq. et. Qal. 3:13).

■ **“dünyanın Xilaskarı olaraq”** Atanın bizi xilas edən Vasitəçi olaraq İsanı seçməsi, qnostiklərin guya mələk səviyyələrinə dair xüsusi gizli biliklərə nail olmaq yolu ilə xilas olmaları barədə yalançı təlimlərini təkzib edir. Qnostiklər bu mələk səviyyələrinə “*eon*”lar yaxud uca Tanrı ilə əzəldən var olan maddədən dünyanı yaratmış daha aşağı tanrı arasındakı mələk hakimiyyət sahələri deyiblər.

“Dünyanın Xilaskarı” ifadəsi (1) allahların titulu (məs. Zevs) və (2) Roma qeysərinin geniş işlənən titulu idi. Məsihçilərə görə, yalnız İsa bu titula layiq idi (müq. et. Yəh. 4:42; 1Tim. 2:4; 4:10). Məhz bu səbəbdən məsihçilər Kiçik Asiyada yerli qeysər kultları tərəfindən təqib olunublar.

Diqqət yetirin ki, İsa hamının (bəzilərinin deyil) Xilaskarıdır, ancaq xilas olmaq üçün insan Ona cavab verməlidir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16; Rom. 5:18; 10:9-13).

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 4:15-21

¹⁵Kim iqrar edir ki, İsa Allahın Oğludur, Allah onda, o da Allahda qalır. ¹⁶Biz Allahın bizə olan məhəbbətini anlayıb buna inandıq. Allah məhəbbətdir. Kim məhəbbətdə qalarsa, Allahda qalar, Allah da onda qalar. ¹⁷Məhəbbət bizdə ona görə kamil oldu ki, qiyamət günündə cəsarətimiz olsun. Çünki Məsih necədirsə, biz də bu dünyada eləyik. ¹⁸Məhəbbətdə qorxu yoxdur, əksinə, kamil məhəbbət qorxunu qovur. Çünki qorxu cəzaya aiddir, qorxan insan məhəbbətdə kamil deyil. ¹⁹Biz sevirik, çünki öncə O bizi sevdi. ²⁰Kim «mən Allahı sevirəm» deyir, amma öz qardaşına nifrət edirsə, yalançıdır. Axı gördüyü qardaşını sevməyən görmədiyi Allahı sevə bilməz. ²¹Bizim Ondan aldığımız əmr budur ki, Allahı sevən gərək öz qardaşını da sevsin.

4:15 “Kim iqrar edir ki, İsa Allahın Oğludur” Bu, AORİST MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR. “İqrar edir” üçün bax: 1Yəh. 4:2-dəki qeyd və Xüsusi mövzu: ““Qəbul etmək”, “iman etmək”, “iqrar/etiraf etmək” və “çağırmaq” nə deməkdir?”. Yəhyanın həqiqi məsihçiləri sınadığı üç mövzudan biri, İsanın şəxsiyyəti və işi barədəki teoloji həqiqətdir (müq. et. 1Yəh. 2:22-23; 4:1-6; 5:1,5). 1-ci Yəhyada və Yaqubda bu həmçinin məhəbbət və Allahın əmrlərinə riayət ilə seçilən həyat tərzinə bağlanır. Müjdə həm bir şəxs, həm faktiki bir həqiqət, həm də həyat tərzidir. Bax: “Ayələrin kontekstinə dair mülahizələr”, C.

“Kim iqrar edir ki” ifadəsi, Allahın hər kəsi Özünə gəlməyə dəvət etdiyini göstərir. Bütün insanlar Allahın surətində yaranıblar (müq. et. Yar. 1:26-27; 5:3; 9:6). Yar. 3:15-də Allah bəşəriyyətə xilasını vəd edib. Allahın İbrahimi çağırması bütün dünya üçün idi (müq. et. Yar. 12:3; Çıx. 19:5). İsanın ölümü günah problemini həll edib (müq. et. Yəh. 3:16). Hər kəs xilas ola bilər, amma bunun üçün Rəbbə cavab verərək, tövbə, iman, itaət və xidmət edərək, axıra kimi davam edərək əhdəki öhdəliklərini yerinə yetirmək lazımdır. Allah hər kəsə “Gəl!” deyir (müq. et. Yeş. 55).

XÜSUSİ MÖVZU: “YAHVE-NİN ƏBƏDİ XİLAS PLANI”

■ **“Allah onda, o da Allahda qalır”** Bu, Allahın bəşəriyyət ilə münasibətlərinin əhdə əsaslandığını əks etdirir. Allah həmişə başladıcı və aparıcı olur, əhdin əsasını qoyur, lakin insanlar Allahın dəvətinə ilkin cavab verməli və sonra cavab verməyi davam etdirməlidirlər.

Qalmaq, əhdin tələbidir və eləcə də əla bir vəddir (müq. et. Yəh. 15). Kainatı Yaradanın, İsrailin Müqəddəsinin günaha batmış insanlarla birlikdə yaşadığını (onların daxilində məskən saldığını) təsəvvür edin (müq. et. Yəh. 14:23)! Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

4:16 “Biz Allahın bizə olan məhəbbətini anlayıb buna inandıq” “Anlayıb” və “inandıq” FEİLLƏRİNİN ikisi də BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. İmanlıların Allah ilə münasibətlərinin əsası, həyatlarındakı vəziyyətlər deyil, Allahın Məsihdə olan məhəbbətinə iman etmələri və əmin olmalarıdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Əminlik”.

■ **“Allahın bizə olan”** İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDA olan bu ifadə, Allahın davamlı sevgisini bildirir.

■ **“Allah məhəbbətdir”** Bu mühüm həqiqət təkrar olunur (müq. et. 1Yəh. 4:8).

4:17 “Məhəbbət bizdə ona görə kamil oldu” “Kamil oldu” yunanca *telos* sözündən törəyir (müq. et. 1Yəh. 4:12) və günahsızlığı deyil, bütövlüyü, yetkinliyi, tamamlanmış halı bildirir.

■ **“bizdə”** Bu SÖZÖNÜ (*meta*) “daxilimizdə” (TEV, NJB), “aramızda” (NKJV, NRSV, NIV, REB) və ya “bizimlə” (NASB) olaraq anlaşıla bilər.

■ **“cəsarətimiz olsun”** Bu termin ilkin olaraq söz azadlığını bildirib. Yəhya bundan geniş istifadə edir (müq. et. 1Yəh. 2:28; 3:21; 5:14). Bunun mənası, müqəddəs Allaha yaxınlaşmağa cəsarətdir (müq. et. İbr. 3:6; 10:35). Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsarət (*parrhēsia*)”.

■ **“qiyamət günündə... Çünki Məsih necədirsə, biz də bu dünyada eləyik”** Məsihçilər Məsih kimi sevməlidirlər (müq. et. 1Yəh. 3:16; 4:11). Məsih kimi təqib olunmağa məcbur olsalar belə, eyni zamanda Məsih

kimi Atanın və Ruhun onları sevdiyini, onlara dayaq olduğunu görəcklər! Bir gün bütün insanlar özlərinə bəxş edilmiş həyat üçün Allaha hesab verəcəklər (müq. et. Mat. 25:31-46; 2Kor. 5:10; Vəhy 20:11-15). Mühakimə günü Məsihdə olanlar üçün heç qorxulu deyildir.

4:18 “Məhəbbətdə qorxu yoxdur” Biz Allahı Ata kimi tanıyandan sonra bir daha Ondan Hakim kimi qorxmuruq. Məsihə dönən insanların çoxu, bəlkə də hamısı, qorxudan – mühakimə, məhkumiyyət və ya cəhənnəm qorxusundan başlayır. Lakin xilas olan insanların həyatında bir möcüzə baş verir: qorxu ilə başlayan, qorxusuzluqla qurtarar!

■ **“qorxu cəzaya aiddir”** Bu, yalnız burada və Mat. 25:46-da (2Pet. 2:9-da FEİL forması işlənir) işlənən nadir sözdür (hər iki yerin konteksti esxatolojidir). FEİLİN İNDİKİ ZAMANI onu bildirir ki, Allahın qəzəbinin qorxusu həm müvəqqəti (zaman içində), həm esxatolojidir (axır zamanda). İnsanlar Allahın surətində yaranıblar (bax: Yar. 1:26-27) və bununla əlaqədar olaraq onların şəxsiyyətləri, bilikləri, seçimləri və bütün bunların nəticələri vardır. Kainatımız mənəviyyətə bağlıdır. İnsanlar Allahın qanunlarını pozmaqla Allaha zərər verməzlər, özlərinə zərər verərlər!

4:19 “Biz sevirik” Bu ifadə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASINDADIR. NKJV-də “Biz sevirik” ifadəsindən sonra vasitəsiz tamamlıq əlavə olunur. Bu VASİTƏSİZ TAMAMLIQ üçün aşağıdakı əlyazma variantları mövcuddur:

1. bir unsial yunanca əlyazmada (ⲥ) “Allahı” (*ton theon*) ifadəsi işlənir
2. Ψ-da “Onu” (*auton*) işlənir (KJV)
3. Vulqatada “bir-birimizi” ifadəsi işlənir

Ehtimal ki, bu VASİTƏSİZ TAMAMLIQLAR sonradan əlavə olunub. UBS⁴ FEİLİ yalnız “A” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (tam əminlik).

■ **“çünkü öncə O bizi sevdi”** 1Yəh. 4:10-dakı vurğu burada təkrar olunur. Təşəbbüs həmişə Allahındır (müq. et. Yəh. 6:44,65), ancaq günaha batmış insanlar cavab verməlidirlər (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16). İmanlılar Onun etibarlılığına güvənir, sədaqətinə iman edirlər. Üçlükdə vahid olan Allahın sevən, fəal, sədaqətli xasiyyəti, satın alınmış bəşəriyyətə ümid və əminlik verir.

4:20 “Kim... deyir” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. Burada Yəhya yenə öz fikrini çatdırmaq üçün yalançı müəllimlərin dediklərini sitat gətirir (müq. et. 1Yəh. 1:6,8,10; 2:4,6). Bu ədəbi üsula “diatribe” deyilir (müq. et. Malaki, Romalıları, Yaqub).

■ **“«mən Allahı sevirəm» deyir, amma öz qardaşına nifrət edirsə”** Məhəbbətlə dolu həyat tərzi biz məsihçi olduğumuzu açıqca nümayiş etdirir (müq. et. Mark 12:28-34). Münaqişələr baş verə bilər, amma davamlı kin və nifrət mümkün deyildir (İNDİKİ ZAMAN). Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İrqiçilik”.

■ **“yalançıdır”** Yəhya guya “imanlı” olan bəzi adamları yalançı adlandırır (müq. et. 1Yəh. 2:4,22; 4:20). O həmçinin deyir ki, yalanları vəz edənlər Allahı yalançı yerinə qoyurlar (müq. et. 1Yəh. 1:6,10; 5:10). Əlbəttə ki, öz-özlərini aldadan dinçilər vardır!

4:21 Bu ayə, fəslə yekunlaşdırır! Məhəbbət, həqiqi imanlının saxtalaşdırılması mümkün olmayan əlamətidir! Nifrət, şər olanın övladının əlamətidir. Yalançı müəllimlər sürünü bölüb münaqişə yaradırdı.

■ **“qardaş”** Etiraf etməliyik ki, “qardaş” sözünün mənası aydın deyildir. Bu söz “başqa bir məsihçi” və ya “başqa bir insan” olaraq anlaşıla bilər. Bununla belə, Yəhyanın təkrar-təkrar “qardaş” dedikdə imanlıları nəzərdə tutduğuna görə birinci variant daha ağılabatan görünür (müq. et. 1Tim. 4:10).

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Həqiqi məsihçiliyin üç imtahanını sadalayın.
2. Kimin həqiqətən Allahın sözlərini çatdırdığını necə bilmək olar?
3. Həqiqətin iki mənbəyini sadalayın (subyektiv və obyektiv).
4. “Dünyanın Xilaskarı” titulunun mənası nədir?
5. Yalançıları (yəni saxta imanlıları) ifşa edən hərəkətləri sadalayın.

YƏHYANIN 1-Cİ MƏKTUBU 5-ci fəsil

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
İman, dünya üzərində qələbədir	İmanla itaət	Qalib gələn iman	Dünya üzərindəki qələbəmiz	
5:1-5	4:20-5:5			
Oğul barəsindəki şəhadət	Allahın şəhadətinin yəqinliyi	5:1-5	5:1-5 İsa Məsih barəsindəki şəhadət	İmanın mənbəyi 5:5-13
5:6-12	5:6-13	5:6-12	5:6-12	
Əbədi həyata dair bilik	Duada cəsarət və mərhəmət	Yekun	Əbədi həyat	Günahkarlar üçün dua
5:13-15	5:14-17	5:13	5:13-15	
5:16-17	Həqiqəti bilmək, yalanı rədd etmək	5:14-17	5:16-17	5:14-17 Məktubun xülasəsi
5:18-21	5:18-21	5:18-20	5:18	5:18-21
		5:21	5:19	
			5:20	
			5:21	

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 5:1-4

¹İsanın Məsih olduğuna inanan hər kəs Allahdan doğulub. Doğanı sevən ondan doğulana da sevir. ²Biz Allahın övladlarını sevdiyimizi bundan anlayırıq ki, Allahı sevib Onun əmrlərinə əməl edirik. ³Çünki Allah məhəbbəti Onun əmrlərinə riayət etməyimizi tələb edir. Onun əmrləri isə ağır deyil. ⁴Çünki Allahdan doğulan hər kəs dünyaya qalib gəlir. Bizə dünya üzərində zəfər qazandıran öz imanımızdır.

5:1 “inanan hər kəs... sevən (hər kəs)” “Hər kəs” mənasına gələn *pas* 1-ci Yəhyada dəfələrlə işlənmişdir (müq. et. 1Yəh. 2:29;3:3,4,6 [iki dəfə], 9,10; 4:7; 5:1). Yəhyanın “ağ-qara” teoloji kateqoriyalarından heç kim istisna edilmir. Allah bütün insanları İsa Məsihi qəbul etməyə dəvət edir (müq. et. Yəh. 1:12; 3:16; 1Tim. 2:4; 2Pet. 3:9). Bu, Paulun Rom. 10:9-13-dəki böyük dəvətinə bənzəyir.

■ **“inanən”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Bu yunan sözü (İSİM – *pistis*; FEİL – *pisteuō*) “iman etmək”, “güvənmək” və ya “inanmaq”dır. Lakin 1-ci Yəhyada və Pastoral Məktublarda (1-ci və 2-ci Timoteyə və Titə) bu söz çox vaxt doktrinləri bildirir (müq. et. Yəhd. 1:3,20). Müjdələrdə və Paulun yazılarında bu söz şəxsi inam və özünü həsr etmə mənasında işlənir. Müjdə həm iman ediləcək həqiqətlərdir, həm güvəniləcək şəxsdir, həm də – 1-ci Yəhyadan və Yaqubdan aydın olduğu kimi – məhəbbət və xidmət ilə yaşanacaq həyatdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”.

■ **“İsanın Məsih olduğuna”** Yalançı müəllimlərin səhvləri, tam Allah və tam insan olan İsanın şəxsiyyəti və işi ilə əlaqəlidir (müq. et. 1Yəh. 5:5). Nazaretli İsa, vəd olunmuş Məsihtir! Əhdi-Ətiqdə təsvir olunan Məsihin də ilahi olması heyranedicidir. “İsa, Məsihtir” məsihçilərin, güman ki, vətiz olanda söylədikləri and olub (müq. et. 1Yəh. 2:22); buna “Allahın Oğludur” sözləri də əlavə olunurdu (müq. et. 1Yəh. 4:15; 5:5). İsanın məsihliyini təsdiq edən bu and, yəqin ki, Əhdi-Ətiqlə tanış olan insanlar (yəni yəhudilər, prozelitlər və Allahdan qorxan qeyri-yəhudilər) üçün nəzərdə tutulmuşdu.

■ **“Allahdan doğulub”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR; bu formada kənar şəxs (Allah, müq. et. 1Yəh. 5:4,18; 2:29) tərəfindən edilən hərəkətin daimi hala çevrilməsi vurğulanır.

NASB “Ondan doğulan övladı sevir”

NKJV “Ondan doğulanı sevir”

NRSV “valideyni sevən övladını sevir”

TEV “atamı sevən övladını da sevir”

NJB “atamı sevən oğlu sevir”

Bu ifadə yəqin ki Atanın İsanı sevməyinə işarə edir, çünki (1) burada TƏK FORMA işlənir; (2) AORİST ZAMANI işlənir; (3) yalançı müəllimlər teoloji olaraq İsanı Atadan ayırmağa çalışıblar. Lakin bu ifadə həmçinin məsihçilərin bir-birini sevməyinə də işarə edə bilər (müq. et. 1Yəh. 5:2), çünki bu, təkrarlanan mövzudur və hamımızın bir Atamız vardır.

5:2 Bu ayədə, 1Yəh. 5:3 ilə yanaşı, 1-ci Yəhyanın əsas mövzularından biri təkrarlanır. Məhəbbət, Allah məhəbbəti davamlı olaraq sevməyimiz (müq. et. 1Yəh. 2:7-11; 4:7-21) və Allahın əmrlərinə riayət etməyimiz (müq. et. 1Yəh. 2:3-6) ilə ifadə olunur. Həqiqi imanlının əlamətlərinə diqqət yetirin.

1. Allahı sevməsi
2. Allahdan doğulanı sevməsi (1Yəh. 5:1)
3. Allahın övladlarını sevməsi (1Yəh. 5:2)
4. əmrlərinə riayət etməsi (1Yəh. 5:2,3)
5. qalib gəlməsi (1Yəh. 5:4-5)

5:3 “Çünki Allah məhəbbəti Onun əmrlərinə riayət etməyimizi tələb edir” YİYƏLİK HALI OBYEKTİV, SUBYEKTİV, yaxud hər ikisi ola bilər. Məhəbbət – istər Allahın məhəbbəti, istərsə bizim məhəbbətimiz – hiss deyil, hərəkət yönümlüdür. İtaət son dərəcə önəmlidir (müq. et. 1Yəh. 2:3-4; 3:22,24; Yəh. 14:15,21,23; 15:10; 2Yəh. 6; Vəhy 12:17; 14:12).

■ **“Onun əmrləri isə ağır deyil”** Yeni əhddə məsuliyyətlər vardır (müq. et. Mat. 11:29-30 – İsa burada “boyunduruq” sözünü işlədir; rəbbilər “boyunduruq” dedikdə Musanın qanunlarını nəzərdə tutublar, Mat. 23:4). Həmin məsuliyyətlər Allahla münasibətlərdən irəli gəlir, lakin bu münasibətlərin əsasını təşkil etmir, çünki Allahla münasibətlər insanın uğurlu olmasına, savablarına deyil, Allahın lütfünə əsaslanır (müq. et. Ef. 2:8-9,10). İsanın təlimləri yalançı müəllimlərinkindən xeyli fərqlənir; onların təlimlərində ya heç qayda-qanun yoxdur (antinomian), ya da həddən artıq çox qaydalar vardır (qanunpərəstlər)! Mən etiraf etməliyəm ki, Allahın yolunda xalqına xidmət etdikcə, iki ifratçılıq olan qaydasızlıq və qanunpərəstlikdən get-gedə daha çox qaçmağa çalışıram. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "əmr" sözünün işlənməsi”.

5:4

NASB, NKJV,

NRSV

“Zira Allahdan doğulan hər şey”

TEV, NJB

“çünkü Allahın hər övladı”

Yunanca mətndə “hər” (*pas*) sözü vurğu məqsədilə cümlənin əvvəlində durur (1Yəh. 5:1-dəki kimi). “Hər kəs” olaraq tərcümə olunmuş *pan* ORTA CİNSİN TƏK FORMASINDADIR. Lakin kontekst şəxsi məna çalarlığı tələb edir (yəni ümumi məna), çünki bu ifadə “doğulan” sözünün BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏT FORMASI ilə birgə işlənir. Dünyaya qalib gələn, İsayə iman edib Allahdan doğulan şəxsdir (müq. et. 1Yəh. 4:4; 2:13,14).

■ **“dünyaya qalib gəlir”** “Qalib gəlir”, *nikaō* sözünün İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. 1Yəh. 2:13,14; 4:4; 5:4,5). Eyni kökdən törəmiş sözlər 1Yəh. 5:4-də daha iki dəfə işlənib.

1. *nikē* İSMİ, “qələbə, zəfər”

2. *nikaō* AORİST MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ, “qalib gələn”

İsa artıq dünyaya qalib gəlmişdir (BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, müq. et. Yəh. 16:33). İmanlılar da Onunla birləşdiklərinə görə dünyaya qalib gəlməyə qadirdirlər (müq. et. 1Yəh. 2:13-14; 4:4).

Burada “dünya” deyildikdə “Allahdan kənarında təşkil olunmuş və fəaliyyət göstərən insan cəmiyyəti” nəzərdə tutulur. İnsanın günaha batmasının və asiliyinin səbəbi, müstəqil olmaq arzusu olub (bax: Yar. 3). Bax: Xüsusi mövzu: “*Kosmos* (dünya)”.

■ **“zəfər”** Bu, “qalib gəlmək” FEİLİNİN İSİM formasıdır (*nikos*). 1Yəh. 5:4-ün sonunda eyni kökün AORİST MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ işlənib. Ondan sonra, 1Yəh. 5:5-də yenə *nikos*-un FELİ SİFƏT forması işlənib. İmanlılar qalib gəliblər və Məsihin dünya üzərindəki qələbəsi vasitəsilə qalib gəlməyə davam edirlər. Bu gün idman paltarları markası olaraq şöhrət qazanmış “Nike” sözü yunanca zəfər tanrıçasının adıdır.

■ **“öz imanımızdır”** “İman” (*pistis*) sözünün İSİM forması Yəhyanın yazılarında yalnız burada işlənir! Ehtimal ki, Yəhya “düzgün teologiya”ya (inanclar sistemi kimi) həddən artıq diqqət yetirməklə gündəlik həyatda Məsihə bənzərliyi arxa plana çəkəcəyindən narahat idi. Bu sözün FEİL forması (*pisteuō*) Yəhyanın yazılarında tez-tez işlənir. İmanımız bizə zəfər qazandırır, çünki

1. İsanın qələbəsi ilə əlaqəlidir

2. Allahla yeni münasibətlərimiz ilə əlaqəlidir

3. daxilimizdə məskən salan Müqəddəs Ruhun qüvvəsi ilə əlaqəlidir

Bax: Xüsusi mövzu: “İman, iman etmək və ya inam” (*pistis* [İSİM], *pisteuō* [FEİL], *pistos* [SİFƏT]); və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalma””.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 5:5-12

⁵Dünyaya qalib gələn kimdir? Əlbəttə ki, İsanın Allahın Oğlu olmasına inanana! ⁶Su və qanla gələn Şəxs həmin İsa Məsihdir. O yalnız su ilə deyil, su və qanla gəldi. ⁷Buna şəhadət edən Ruhdur, çünki Ruh həqiqətdir. ⁸Bəli, üç şahid var: Ruh, su və qan. Bunların üçü də bir-birinə uyğun gəlir. ⁹Biz insanların şəhadətini qəbul edirik, amma Allahın şəhadəti bundan üstündür. Çünki bu, Allahın şəhadətidir; O Öz Oğlu barədə şəhadət edib. ¹⁰Allahın Oğluna iman edən kəs öz daxilində bu şəhadətə malikdir. Amma Allaha inanmayan Onu yalançı yerinə qoyub. Çünki Allahın Öz Oğlu barədə verdiyi şəhadətə inanmayıb. ¹¹Bu şəhadət ondan ibarətdir ki, Allah bizə əbədi həyat verib və bu həyat Onun Oğlundadır. ¹²Oğula malik olan şəxsin həyatı var, Allahın Oğluna malik olmayan şəxsin isə həyatı yoxdur.

5:5 “İsanın Allahın Oğlu olmasına” Bu ayə, 1Yəh. 5:4-də haqqında danışılan “öz imanımızı”, yəni nəyə inandığımızı açıqca bildirir. Bizə zəfər qazandıran, tam insan və tam Allah olan İsayə iman etməyimiz və Onu iqrar etməyimizdir (müq. et. 1Yəh. 4:1-6). Diqqət yetirin ki, imanlılar İsanın (1) Məsih (1Yəh. 5:1), (2) Allahdan doğulan (1Yəh. 5:1), (3) Allahın Oğlu (1Yəh. 5:5,10) və (4) Həyat (müq. et. 1Yəh. 1:2; 5:20) olduğunu təsdiq edirlər. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın “iman” sözünü işlətməsi, - SÖZÖNLƏRİ ilə birgə; orada *hoti* ilə “iman etmək” FEİLİNƏ bağlanan bütün BUDAQ CÜMLƏLƏRİ sadalanır.

■ **“Allahın Oğlu”** Bax: Xüsusi mövzu: “Allahın Oğlu”.

5:6 “gələn Şəxs” Bu, yalançı müəllimlərin inkar etdiyi Allahın bəşər olmasını (İsa insan və Allah kimi) və İsanın qurban ölümünü vurğulayan AORİST MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR.

■ **“su və qanla”** Görünür ki, “su” İsanın fiziki doğumuna (müq. et. Yəh. 3:1-9), “qan” isə fiziki ölümünə işarə edir. Qnostik yalançı müəllimlərin İsanın həqiqi insan olduğunu inkar etməsi kontekstində bu iki hadisə (doğumu və ölümü) Onun bəşəriliyini aşkara çıxarır.

Qnostik yalançı müəllimlərlə bağlı başqa versiya (Kerinf) belədir ki, “su” İsanın vəftizinə işarə edir. Onlar iddia ediblər ki, insan İsanın vəftizi zamanı (su) üzərinə enən “Məsih ruhu” insan İsanın çarmıxdakı ölümündən (qan) öncə Onu tərk edib (NASB Müqəddəs Kitabında bunun yaxşı xülasəsi vardır, s. 1835).

Üçüncü variant, bu frazayı İsanın ölümü ilə əlaqələndirməkdir. Nizə ilə deşilən bədənindən “qan və su” (müq. et. Yəh. 19:34) axıb. Yalançı müəllimlər, güman ki, İsanın kəffarə edən, əvəzedici ölümünü layiqincə qiymətləndirməyiblər.

■ **“Buna şəhadət edən Ruhdur”** Müqəddəs Ruhun rolu, Müjdəni anlatmaqdır. Ruh, insanı günah barədə ifşa edən, Məsihə cəlb edən, Məsihlə birləşmək üçün vəftiz edən və imanlıda Məsihin surətini yaradan Müqəddəs Üçlüyə daxildir (müq. et. Yəh. 16:7-15). Ruh Özünə deyil, həmişə Məsihə şəhadət edir (müq. et. Yəh. 15:26).

■ **“Ruh həqiqətdir”** (müq. et. (müq. et. Yəh. 14:17; 15:26; 16:13; 1Yəh. 4:6). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında "həqiqi" (termin)”.

5:7 İncilin ingiliscə tərcümələrində 1Yəh. 5:6,7 və 8-in başlanğıc və son yerləri bir qədər qarışmışdır. KJV-də 1Yəh. 5:7-də yer alan “göydə üç şahid var: Ata, Kəlam və Müqəddəs Ruh; bunların üçü də birdir” frazası Əhdi-Cədidin üç qədim unsial yunanca əlyazmaları Aleksandrinus (A), Vatikanus (B) və Sinaitikus (8)-da yoxdur, Bizans əlyazma ailəsində də yoxdur. Yalnız gec dövrə aid dörd minuskul əlyazmalarda bu frazaya rast gəlinir:

1. MS 61, XVI əsr
2. MS 88, XII əsr, həmin əlyazmada bu mətn sonradan haşiyədə yazılıb
3. MS 629, XIV və ya XV əsr
4. MS 635, XI əsr, həmin əlyazmada bu mətn sonradan haşiyədə yazılıb

Erkən imanlılar cəmiyyətinin atalarından heç biri, Müqəddəs Üçlüyə dair mübahisələrində belə, bu ayəni sitat gətirməyib. Bütün qədim versiyalarda rast gəlinməyən bu mətn yalnız gec dövrə aid olan bir latınca əlyazma ailəsində yer alır (*Sixto-Clementine*). Qədim latın tərcümədə və İyeronimin Vulqatasında da o yoxdur. B.e. 385-ci ildə ölmüş ispan bədətçi Prisillianın traktatında ona ilk dəfə rast gəlinir. V əsrdə Şimalı Afrika və İtaliyadakı latın atalar bunu sitat gətiriblər. Bu ayə sadəcə olaraq 1-ci Yəhyanın Allahdan ilham almış orijinal sözlərinə aid deyildir.

Bu ayənin rəddi, üç şəxsi təzahürü (Ata, Oğul və Ruh) olan tək Allah barədə doktrinə heç təsir etməz. Müqəddəs Kitabda “Üçlük” sözü heç işlənmədiyi halda, Müqəddəs Kitabın çox yerində Allahın üç şəxsiyə bəhs olunur:

1. İsanın vəftizi zamanı (Mat. 3:17-17)
2. Məsihin böyük tapşırığı (Mat. 28:19)
3. Ruhun göndərilməsi (Yəh. 14:26)
4. Peterin Əllinci Gün bayramındakı vəzi (Həv. 2:33-34)
5. Paulun cismani təbiət və ruh barədəki təlimi (Rom. 8:7-10)
6. Paulun ruhani ənamlar barədəki təlimi (1Kor. 12:4-6)
7. Paulun səyahət planları (2Kor. 1:21-22)
8. Paulun xeyir-duası (2Kor. 13:14)
9. Paulun “tamam olan vaxt” barədəki təlimi (Qal. 4:4-6)
10. Paulun Ataya həmd duası (Ef. 1:3-14)
11. Paulun bütprəstlərin keçmiş yadlaşması barədəki təlimi (Ef. 2:18)
12. Paulun Allahın bir olması barədəki təlimi (Ef. 4:4-6)
13. Paulun Allahın xeyirxahlığı barədəki təlimi (Tit. 3:4-6)
14. Peterin giriş sözü (1Pet. 1:2)

Bax: Xüsusi mövzu: “Üçlük”.

5:8 “Ruh, su və qan. Bunların üçü də bir-birinə uyğun gəlir” Əhdi-Ətiqdə hər iddianın təsdiq edilməsi üçün iki və ya üç şahid lazım idi (müq. et. Qan. 17:6; 19:15). Burada İsanın həyatındakı tarixi hadisələr tam insan və tam Allah olmasını təsdiq edən şahidlər olaraq təqdim olunur. Bu ayədə “su” və “qan” təkrar “Ruh” ilə yanaşı işlənir. “Su” və “qan” sözləri 1Yəh. 5:6-da da işlənib. “Ruh” İsanın vəftizinə işarə edə bilər, çünki vəftizi zamanı göydən göyərçin enib. Bu üç şahidin nələri təmsil etdiyi barədə fikir ayrılığı vardır. Bunlar yalnız müəllimlərin İsanın həqiqi bəşəriliyini rədd etməsi ilə əlaqəli olmalıdır.

5:9 “qəbul edirik” Hərfi tərcümədə “Əgər... qəbul ediriksə”. Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir. Yəhyanın bu Məktubu ünvanladığı imanlılar cəmiyyətləri qnostik müəllimlərin vəzləri və ya təlimlərinə görə çaşıb-qalmışdılar.

■ **“Biz insanların şəhadətini qəbul edirik, amma Allahın şəhadəti bundan üstündür”** Bu kontekstdə bu ilahi şəhadət bunlara işarə edə bilər:

1. Müqəddəs Ruhun şəhadəti
2. İsanın yer üzündəki həyatı və ölümünə həvarilərin şəhadəti (məs.: 1:1-3)

■ **“O Öz Oğlu barədə şəhadət edib”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR, yəni zirvəsinə çatıb daimi hala gətirilmiş keçmiş hərəkəti bildirir. İsanın vəftizi zamanı (bax: Mat. 3:17) və ya görünüşünün dəyişməsi zamanı (bax: Mat. 17:5; Yəh. 5:32,37; 8:18) Allahın uca səslə dediyi sözlər və yaxud bunların Müqəddəs Yazıda (yəni Müjdələrdə) qeyd olunması nəzərdə tutula bilər. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

5:10 “öz daxilində bu şəhadətə malikdir” Bu ifadəni iki cür şərh etmək mümkündür.

1. Ruhun imanlıların daxilində subyektiv şəhadəti (bax: Rom. 8:16)
2. Müjdənin həqiqəti (bax: Vəhy 6:10; 12:17; 19:10)

Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İSA BARƏDƏ ŞƏHADƏT EDƏNLƏR”.

■ **“Onu yalnız yerinə qoyub”** Burada yenə BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI İŞLƏNİB. Həvarilərin İsa barədəki şəhadətini rədd edənlər Allahı rədd edirlər (müq. et. 1Yəh. 5:12), çünki Allahı yalnız yerinə qoyurlar.

■ **“çünki... iman etməyib”** Bu bir daha BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR və bu forma imansızların sabit vəziyyətini vurğulayır.

5:11-12 “Allah bizə əbədi həyat verir” Bu, keçmiş hərəkəti və ya tamamlanmış hərəkəti bildirən AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 3:16). Əbədi həyatın tərifini Yəh. 17:3-də verilib. Bəzi hallarda bu ifadə İsanın Özünə işarə edir (müq. et. 1Yəh. 1:2; 5:20), başqa hallarda bu, Allahdan verilən ənəmdir (müq. et. 1Yəh. 2:25; 5:11; Yəh. 10:28) və Məsihə olan imanla qəbul olunur (müq. et. 1Yəh. 5:13; Yəh. 3:16). Oğula şəxsi imanı olmayan insanın Ata ilə şərikliyi ola bilməz!

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 5:13-15

¹³Bunları sizə – Allahın Oğlunun adına iman edənlərə yazdım ki, əbədi həyata malik olduğunuzu biləsiniz. ¹⁴Biz Onun hüzurunda ona görə cəsarətlə danışa bilirik ki, Onun iradəsinə uyğun nəse dilədikdə O bizi eşidir. ¹⁵Bilirik ki, nə diləyiriksə, O bizi eşidir; beləcə də bilirik ki, Ondan dilədiklərimizi alır.

5:13 “adına iman edənlərə” Bu, davam edən imanı vurğulayan İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİDİR. Burada addan sehrli və ya mistik istifadə nəzərdə tutulmayıb (Allahın adlarına əsaslanan yəhudi mistisizmi *Kabbala*-dan fərqli olaraq), lakin Əhdi-Ətiqdəki kimi şəxsi əvəz etmək üçün adından istifadəsi nəzərdə tutulur. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın "iman" feilini işlətməsi”.

■ **“biləsiniz”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR (*oida* formaca BİTMİŞ ZAMANDADIR, lakin İNDİKİ ZAMAN olaraq tərcümə olunur). İmanlının xilas olduğuna əminliyi mühüm bir anlayışdır və 1-ci Yəhyanın dəfələrlə elan edilən məqsədidir. Bu Məktubda/vəzdə “bilmək/tanımaq” mənasında iki yunanca sinonim (*oida* və *ginōskō*) işlənir. Əminliyin bütün imanlılara məxsus olduğu aşkardır! Bir də bu aşkardır ki, o dövrün yerli şəraiti və indiki mədəni kontekst səbəbilə bu əminliyə malik olmayan həqiqi imanlılar vardır. Bu ayə teoloji baxımdan Yəhyanın Müjdəsinin son qisminə bənzəyir (müq. et. 1Yəh. 20:31).

1-ci Yəhyanın son qisminə (5:13-20) imanlıların bildiyi yeddi həqiqət elan edilir. Müjdəyə dair həqiqətləri bilən insanlarda elə bir dünyagörüşü formalaşır ki, Məsihə imanları ilə birləşdikdə əminliyin təməlini yaradır.

1. imanlılar əbədi həyata malikdirlər (1Yəh. 5:13, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİ)
2. Allah imanlıların dualarını eşidir (1Yəh. 5:15, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI)
3. Allah imanlıların dualarına cavab verir (1Yəh. 5:14, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI)
4. imanlılar Allahdan doğulublar (1Yəh. 5:18, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI)
5. imanlılar Allahdandırlar (1Yəh. 5:19, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI)
6. imanlılar bilirlər ki, Məsih gəlib onlara dərrakə verdi (1Yəh. 5:20, *oida*, BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI)
7. imanlılar Haqq Olanı – ya Atanı, ya da Oğulu – tanıyırlar (1Yəh. 5:20, *ginōskō*, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİ)

XÜSUSİ MÖVZU: “ƏMİNLİK”

5:14 “Onun hüsurunda... cəsərlə danışa bilirik” Bu, təkrarlanan mövzudur (müq. et. 1Yəh. 2:28; 3:21; 4:17). Allaha yaxınlaşa biləcəyimiz cəsərlə və ya azadlığı ifadə edir (müq. et. İbr. 4:16). Bax: Xüsusi mövzu: “Cəsərlə (*parrhēsia*)”.

■ **“dilədikdə”** Hərfi tərcümədə: “...diləyiriksə”. Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“Onun iradəsinə uyğun nəşə dilədikdə”** Yəhya imanlının Allahdan diləməsinə sanki heç bir məhdudiyət qoymur. İnsanın necə və nə üçün dua etməsi, həqiqi imanlının başqa bir əlamətidir. Bu mövzunu daha diqqətlə araşdıranda dərk edirik ki, dua öz istədiklərimizi deyil, Allahın bizim həyatımız üçün iradəsi olan şeyləri diləmək üçündür (müq. et. 1Yəh. 3:22; Mat. 6:10; Mark 14:36). 1Yəh. 3:22-dəki qeydə bax. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “Allahın iradəsi (*thelēma*)” və XÜSUSİ MÖVZU: “Dua – qeyri-məhdud və eyni zamanda məhdud”.

XÜSUSİ MÖVZU: “Vəsətət duası”

5:15 “nə diləyiriksə” Bu, deyilənin müəllifin nöqteyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR (lakin *ean* və XƏBƏR FORMASI ilə işlənir, bax: A.T. Robertson, “Əhdi-Cədidə söz təsvirləri” (A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, s. 243). Qeyri-adi bir şərt cümləsidir.

1. Onda *ei* əvəzinə *ean* işlənib (müq. et. Həv. 8:31; 1Sal. 3:8)
2. Onda *ean*, LAZIM ŞƏKLİNDƏKİ sözə (“diləmək”) bağlanır və bu qrammatik quruluşla adətən ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ düzəlir
3. 1Yəh. 5:14 və 16-da ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİNİN elementləri vardır
4. məsihiyyətinin Allahın iradəsi (1Yəh. 5:14) və İsanın adı (1Yəh. 5:13) ilə əlaqəli olması teologiyası

■ **“bilirik ki”** Bu, 1Yəh. 5:14 ilə paralel olan, İNDİKİ ZAMAN olaraq tərcümə olunan BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. İmanlı əmindir ki, Ata Öz övladlarını eşidir və onlara cavab verir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 5:16-17

¹⁶Əgər bir kəs qardaşının ölümə aparmayan günah etdiyini görsə, qoy Allahdan onun sağ qalmasını diləsin və beləcə ona – ölümə aparmayan günah edən kəsə həyat versin. Ölümə aparan günah da var. Demirəm ki, bu barədə Allahdan istəsin. ¹⁷Hər cür haqsızlıq günahdır, amma ölümə aparmayan günah da var.

5:16 “Əgər... görsə” Bu, potensial hərəkəti bildirən ÜÇÜNCÜ SINIF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR. 1Yəh. 5:16-da başqa məsihçilər üçün dua etməyizin vacibliyi vurğulanır (müq. et. Qal. 6:1; Yaq. 5:13-18); ancaq buna müəyyən məhdudiyətlər qoyulur (ölümə aparan günah üçün dua edilməsin), bu da deyəsən yalançı müəllimlərlə əlaqəlidir (müq. et. 2-ci Peter 2).

■ **“qardaşının ölümə aparmayan günah etdiyini görsə”** Yəhya günahın növlərini açıqlayıb. (1) Allahla münasibət, (2) digər imanlılarla münasibət və (3) dünyayla münasibət ilə əlaqədar günahlar vardır. Günahın son həddi, İsa Məsihə iman etməyi, güvənməyi rədd etməkdir. Bu, əbədi ölümə aparan günahdır! U.T. Konnerz “Məsihçi doktrini” (W. T. Conners, *Christian Doctrine*) kitabında deyir:

“Ancaq bu imansızlıq bir doktrini və ya doqmanı qəbul etməkdən imtina mənasına gəlmir. Bu, insanın mənəvi və ruhsal nuru, ələlxüsus İsa Məsihdə təcəssüm edən nuru rədd etməsi ilə ifadə olunan imansızlıqdır. Bu, Allahın Məsihdə Özünü son həddə qədər tanıtmamasının rəddidir. Belə rədd şüurlu və iradəli olandan sonra ölümə aparan günaha çevrilir (1Yəh. 5:13-17). Bu, insanın mənəvi intiharıdır, öz ruhani gözlərini kor etməsidir. Yalnız son dərəcə maariflənən insanların başına gələn bu hal, Məsihin Allahı tanıtdığını bilə-bilə Məsihi şüurlu olaraq qərəzli bir şəkildə rədd etməkdən ibarətdir. Bu, bilərəkdən ağa qara söyləməkdir” (ss. 135-136).

XÜSUSİ MÖVZU: “Ölümə aparan günah nədir?”

■ **“həyat versin”** Burada teoloji və leksik məsələ, “həyat” (*zoē*) sözünün mənası ilə bağlıdır. Bu söz Yəhyanın yazılarında bir qayda olaraq əbədi həyatı ifadə edir, lakin bu kontekstdə, göründüyü kimi, şəfadan və ya bağışlanmadan bəhs olunur (Yaq. 5:13-15-dəki “xilas” sözü kimi). Dua edilən şəxsə “qardaş” deyilir və yəqin ki imanlı nəzərdə tutulur (Yəhya öz yazılarında qardaş dedikdə məhz imanlı şəxsi nəzərdə tutardı).

5:17 Hər günah ciddidir, lakin insan tövbə etsə (ilkin tövbə, bax: Mark 1:15; Həv. 20:21; davamlı tövbə, bax 1Yəh. 1:9) və Məsihə iman etsə hər cür günahı bağışlana bilər, imansızlıq günahından başqa!

MÜQƏDDƏS KİTAB: 1YƏH. 5:18-20

¹⁸Bilirik ki, Allahdan doğulan hər kəs günahını davam etdirməz. Əksinə, Allahdan doğulan Oğul onu qoruyur və şər olan ona toxuna bilmir. ¹⁹Bilirik ki, biz Allahdanıq, amma bütün dünya şər olanın hakimiyyəti altındadır. ²⁰Bunu da bilirik ki, Allahın Oğlu gəlib bizə Haqq Olanı tanımaq üçün dərrakə verdi. Biz də Haqq Olanda, Onun Oğlu İsa Məsihdəyik. Həqiqi Allah və əbədi həyat Odur.

5:18 “Bilirik” 1Yəh. 5:13-də ikinci paraqrafdakı qeydlərə bax.

■ **“Allahdan doğulan hər kəs günahını davam etdirməz”** Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTİDİR. 1Yəh. 3:6 və 9-un “ağ və qara” şəklində verilməsidir. Əbədi həyatın müşahidə edilə bilən zahiri xüsusiyyətləri vardır. Yalançı müəllimlərin antinomian həyat tərzini ürəklərinin yenilənmədiyini aşkara çıxarır (müq. et. Mat. 7)!

Yəhya yalançı müəllimlərin iki ayrı növündən danışır. Birinci qrup ümumiyyətlə günah etdiyini inkar edirdi (müq. et. 1Yəh. 1:8-2:1) və ikinci qrup sadəcə olaraq günaha ciddi yanaşmırdı (müq. et. 1Yəh. 3:4-10 və burada). Günahı ilkin olaraq etiraf etmək və sonra müntəzəm olaraq ondan qaçmaq lazımdır. Günah əsl problemdir və ömrün sonuna qədər problem olaraq qalacaq (müq. et. 1Yəh. 5:21).

Bryus Metsqerin “Yunanca Əhdi-Cədidin mətnşünaslıq baxımından şərh” (Bruce Metzger, *A Textual Commentary of the Greek New Testament*, s. 718) kitabında qeyd edilir ki, əlyazma variantları mətni köçürənlərin “Allahdan doğulan” ifadəsinin nəyə aid olduğunu düşünməyinə əsaslanır.

1. İsa – bu halda *auton* ən uyğun olur (A*, B*)

2. imanlılar – bu halda *eauton* ən uyğun olur (⋈, A^c)

UBS⁴ 1-ci variantı “B” dərəcəsi ilə qiymətləndirir (yüksək əminlik).

■ **“Əksinə, Allahdan doğulan Oğul onu qoruyur”** Hərfi tərcüməsi: “lakin Allahdan doğulan Şəxs onu qorumağa davam edir”. Birinci FEİL (doğulan) AORİST MƏCHUL NÖV FELİ SİFƏTDİR; kənar şəxs (yəni Ruh, müq. et. Rom. 8:11) tərəfindən tamamlanmış hərəkət nəzərdə tutulur. Bu, Məsihin bəşər olmasına işarə edir.

İkinci FEİL “onun” (*auton*) ilə işlənən İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Məsihin imanlıni davamlı olaraq qoruduğu nəzərdə tutulur. Bu tərcümə qədim yunan unsial əlyazmaları A* and B*-yə əsaslanır. Bu şərh ingiliscə NASB, RSV və NIV tərcümələrində əks olunmuşdur.

⌘ və A^c əlyazmalarında başqa ƏVƏZLİK işlənir, “özünü qoruyur” (*eauton*); bu elə mənə verir ki, Allahdan doğulan adam özünü qorumaqdan müəyyən qədər məsuliyyət daşıyır. Buradakı “doğulmaq” FEİLİ İncilin heç bir yerində İsayə dair işlənmişdir. Eyni söz (“özünü”) 1Yəh. 3:3 və 5:21-də imanlılara dair işlənmişdir. İngiliscə KJV və ASV tərcümələri buna əsaslanır.

NASB “və şər olan ona toxunmur”

NKJV “hiyləgər olan ona toxunmur”

NRSV “şər olan onlara toxunmur”

TEV “Şər olan onlara zərər verə bilmir”

NJB “Şər olanın onların üzərində ixtiyarı yoxdur”

Bu, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV XƏBƏR FORMASIDIR və belə mənə verir ki, şər olan “onu tutmağa” davam edə bilməz. Yəhyanın yazılarında bu sözün buradan başqa işləndiyi yeganə yer, Yəh. 20:17-dir. Məsihçilərin sınağa çəkildikləri həm Müqəddəs Kitabdən, həm də təcrübədən məlumdur. Bu frazanın mənası barədə üç böyük fərziyyə vardır.

1. imanlılar şər olanın qanun pozuntularına əsaslanan məhkumiyyətindən azaddırlar (saleh sayılma)
2. İsa bizə görə dua edir (bax: 1Yəh. 2:1; Luka 22:32-33)
3. şeytan xilasımızı əlimizdən ala bilməz (bax: Rom. 8:31-39), ancaq bizim həyatımızda Allahın şəhadətini boşa çıxara bilər və güman ki, 1Yəh. 5:16-17-yə əsasən, bununla o, imanlıni daha tez bu dünyadan ayıra bilər!

5:19 “Bilirik ki, biz Allahdımıq” Bu, imana əsaslanan cəsarətdir, əminlikdir, Məsih İsayə iman edən insanın dünyagörüşüdür (müq. et. 1Yəh. 4:6). Hər şey bu gözəl həqiqətə əsaslanır (müq. et. 1Yəh. 5:13). 1Yəh. 5:13-dəki qeydə bax.

■ **“bütün dünya şər olanın hakimiyyəti altındadır”** Bu, İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASIDIR (müq. et. Yəh. 12:31; 14:30; 16:11; 2Kor. 4:4; Ef. 2:2; 6:12). Bu, (1) Adəmin günahı; (2) şeytanın üsyanı; (3) hər fərdin günah etməyi seçməsi ilə mümkün olmuşdur.

5:20 “bilirik” 1Yəh. 5:13-ün ikinci paraqrafındakı geniş qeydə bax.

■ **“Allahın Oğlu gəlib”** Bu İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI, ilahi Oğulun bəşər olmasını təsdiq edir. İnsan bədənində yaşayan ilahi varlıq, maddənin şər olduğunu öyrədən qnostik yalançı müəllimlər üçün ciddi bir problem idi.

■ **“bizə... dərrakə verdi”** Burada yenə BİTMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI İŞLƏNİB. İnsana Allah barədə gərəqli dərrakəni qnostik yalançı müəllimlər deyil, İsa vermişdir. İsa Öz həyatı, təlimləri, əməlləri, ölümü və dirilməsi ilə Atanı tam şəkildə tanıtmışdır. İsa Allahın canlı kəlamıdır; Ondan kənar heç kim Atanın yanına gəlməz (müq. et. Yəh. 14:6; 1Yəh. 5:10-12).

■ **“Biz də Haqq Olanda, Onun Oğlu İsa Məsihdəyik. Həqiqi Allah və əbədi həyat Odur”** Birinci fraza “Haqq Olanda” Ata Allaha aiddir (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”), lakin ikinci frazadakı “Həqiqi Allah” ifadəsinin kimə işarə etdiyini müəyyən etmək daha çətinidir. Kontekstdə bu ifadə də Ataya işarə edirmiş kimi görünür, lakin teoloji olaraq o, Oğula da işarə edə bilər. Bu qrammatik ikimənalılıq, Yəhyanın yazılarında tez-tez olduğu kimi, məqsədli ola bilər, çünki Atada olmaq üçün Oğulda olmaq vacibdir (müq. et. 1Yəh. 5:12). Həm Atanın, həm də Oğulun ilahiliyi və həqiqiliyi (həqiqəti) nəzərdə tutulmuş ola bilər (müq. et. Yəh. 3:33; 7:28; 8:26). Əhdi-Cədid Nazaretli İsanın tam ilahiliyini təsdiq edir (bax: Yəh. 1:1,18; 20:28; Fil. 2:6; Tit. 2:13; İbr. 1:8). Lakin qnostik müəllimlər də İsanın ilahiliyini (ən azı ilahi ruhun İsanın daxilində yaşamasını) təsdiq edirdi.

5:21

NASB	“özünüzü bütlərdən gözləyin”
NKJV, NRSV	“özünüzü bütlərdən qoruyun”
TEV	“özünüzü yalançı allahlardan qoruyun!”
NJB	“yalançı allahlardan saqının”

Bu, AORİST MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLI ilə emfatik surətdə ifadə olunan ümumi həqiqətdir. Məsihçilərin təqdis edilmədə fəal iştirak etməyini bildirir (müq. et. 1Yəh. 3:3); onlar İsa Məsihdə artıq təqdis edilirlər (bax: Ef. 1:4; 1Pet. 1:5).

“Bütələr” sözü (Yəhyanın yazılarında ikicə dəfə işlənir, burada və Vəhy 9:20-də Əhdi-Ətiqdən gətirilən sitatda), ya yalançı müəllimlərin təlim və həyat tərzlərinə aiddir, ya da Ölü dəniz tumarlarında “günah” mənasında işləndiyinə görə “büt” və “günah” sözlərinin sinonimi ola bilər.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. İmanlılara Məsihdə olduqlarına dair əminlik verən üç imtahanı sadalayın.
2. 1Yəh. 5:6 və 8-də “su” və “qan” sözləri nəyə işarə edir?
3. Biz məsihçi olduğumuzu bilə bilirikmi? Bunu bilməyən məsihçilər də varmı?
4. Ölümə aparan günah nədir? Bir imanlı bu günahı işlədə bilərmi?
5. Bizi sınaqdan azad edən nədir: Allahın qoruyucu qüdrəti, yoxsa öz söylərimiz?

YƏHYANIN 2-Cİ MƏKTUBU

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Salamlama a. 1-3	Seçilmiş xanımın salamı a. 1-3	a. 1-2 a. 3	Giriş a. 1-3	Salamlar a. 1-3
Həqiqət və məhəbbət a. 4-11	Məsihin əmrlərində gəzin a. 4-6 Aldadıcı Məsih əleyhdarlarından özünüzü gözləyin a. 7-11	a. 4-6 a. 7-11	Həqiqət və məhəbbət a. 4-6 a. 7-8 a. 9-11 Son sözlər a. 12 a. 13	Məhəbbət qanunu a. 4-5 a. 6 Məsihin düşmənləri a. 7-11 a. 12 a. 13
Son salamlar a. 12-13	Yəhyanın vidalaşması a. 12-13	a. 12 a. 13		

QISA GİRİŞ

Yəhyanın 2-ci Məktubu, 1-ci Məktubunun məzmunu və ədəbi üslubu ilə açıq-aşkar əlaqəlidir. Bu iki Məktub yəqin ki eyni müəllif tərəfindən və eyni zamanda yazılıb. Məktubun müəyyən standart formada və bir papirus vərəqinə sığacaq uzunluqda yazılmış olması, I əsrdə yazılan şəxsi məktublar üçün tipikdir.

1-ci Yəhya bir neçə imanlılar cəmiyyətinə yazılıb (və bir anlamda bütün cəmiyyətlər üçün nəzərdə tutulub), 2-ci Yəhya isə yalnız bir yerli imanlılar cəmiyyətinə və onun rəhbərinə ünvanlanıb (bununla belə, Əhdi-Cədidəki şəxsi məktublarda əksəriyyəti kimi, bütün cəmiyyətə oxunardı). Bu Məktub, Kiçik Asiyanın (Türkiyə) I əsr imanlılar cəmiyyətinin həyatına açılan ecazkar bir pəncərə kimidir.

BİRİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzunu öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Bütöv kitabın mövzusu
2. Ədəbiyyat növü (janr)

* Kitabın paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir nizam olmasa da, müəllifin məqsədini anlamaq və izləmək üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müqəddəs Kitabın müasir tərcümələrində mətn paraqraflara bölünür və hər paraqraf başlığında xülasə edilir. Hər paraqrafın əsas mövzusu, həqiqəti və ya fikri vardır. Bu mövzu hər versiyada özünəməxsus şəkildə xülasə edilir. Mətni oxuyarkən, hansı tərcümənin mətnin mövzular və ayələr üzrə bölünməsi haqqındakı fikrinizə uyğun gəldiyini özünüzdən soruşun.

İlk əvvəl Kitabdan fəslə oxumalı, mövzularını (paraqraflarını) müəyyən etməyə çalışmalı, sonra da öz düşüncəmizi müasir versiyalarla müqayisə etməliyik. Müqəddəs Kitabı anlamaq üçün müəllifin məqsədini anlamalıyıq, bunun üçün müəllifin məntiqini və ifadə tərzini izləməliyik. Yalnız müəllif Allahdan ilham almışdır, oxucuların mətnin məzmununu dəyişdirməyə haqqı yoxdur. Müqəddəs Kitabın oxucusu Allahdan ilham almış həqiqəti öz gündəlik həyatına tətbiq etməyə görə məsuliyyət daşıyır.

Diqqət! Bütün elmi terminlər və ixtisarlara aşağıdakı bölmələrdə tam şəkildə izah edilmişdir: “Yunan dilinin qrammatik quruluşuna dair qısa təriflər”, “Mətn təhqiqçiliyi” və “Lügət”.

İKİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Əsas mövzuları təsvir edin, mövzunu bir cümlə ilə ifadə edin.

1. Mətnin birinci hissəsinin mövzusu
2. Mətnin ikinci hissəsinin mövzusu
3. Mətnin üçüncü hissəsinin mövzusu
4. Mətnin dördüncü hissəsinin mövzusu
5. Və s.

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVİYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 1-3

¹Mən ağsaqqaldan həqiqətə görə sevdiyim seçilmiş xanıma və onun övladlarına salam! Yalnız mən deyil, həqiqəti dərk edənlərin hamısı sizi sevir. ²Çünki həqiqət daxilimizdə qalır və əbədi olaraq bizimlə olacaq. ³Ata Allahdan və Atanın Oğlu İsa Məsihdən olan lütf, mərhəmət, sülh də həqiqət və məhəbbət əsasında bizimlə olacaq.

a. 1 “ağsaqqal” Yəhyanın 2-ci və 3-cü Məktublarının müəllifi bu adla (*presbuteros*) çağırılır. Müqəddəs Kitabda bu adın geniş mənə spektri vardır.

Yəhyanın yazılarında müəllifə dair müxtəlif ifadələr işlənir.

1. Yəhyanın Müjdəsində üstüörtülü (Məsihin) “sevimli şagirdi” ifadəsi işlənir
2. 1-ci Yəhya anonimdir
3. 2-ci Yəhya və 3-cü Yəhya “ağsaqqal” tərəfindən yazılıb
4. Vəhy Kitabında müəllif, apokaliptik yazılar üçün qeyri-adi olaraq, (Məsihin) “qulu Yəhya” olaraq təqdim olunur.

Bu yazıların müəllifi haqqında şərhçilər və ilahiyyatçılar arasında çoxlu mübahisələr gedir. Bunların arasında dil və üslub baxımından çoxlu oxşarlıqlar və fərqlər vardır. Bu mövzuda bütün Müqəddəs Kitab alimlərinin qəbul etdiyi vahid bir şərh yoxdur. Mən Həvari Yəhyanın bütün bu yazıların müəllifi olduğunu qəbul edirəm, ancaq bu məsələ, yazının ilahi ilhamı ilə bağlı deyil, sırf hermenevtika ilə bağlıdır. Həqiqətdə Müqəddəs Kitabın əsl müəllifi Allahın Ruhudur. Bu yazılar ilahi vəhy olaraq etibarlıdır, sadəcə olaraq bunların yazıldığı və ya tərtib edildiyi ədəbi proses müasir insanlara məlum deyildir.

XÜSUSİ MÖVZU: “AĞSAQQAL”

■ **“seçilmiş xanıma və onun övladlarına”** Bu ifadə barədə çoxlu mübahisələr aparılıb. Çoxları bu məktubun ya yunanca “seçilmiş” mənasına gələn *Elekta* adındakı bir xanıma (İsgəndəriyyəli Klement), ya da yunancadan “xanım” olaraq tərcümə olunan *Kiriya*-ya (Afanasi) yazıldığını deməyə çalışıblar. Ancaq mən şəxsən bu ifadənin imanlılar cəmiyyətinə işarə etdiyini deyən İyeronim ilə razılaşıram. Buna bir neçə səbəb vardır.

1. yunanca “cəmiyyət” sözü QADIN CİNSİNDƏDİR (2Yəh. 1:1)
2. Septuaqintada “seçilmiş” sözü bir qrup insana işarə edir (müq. et. 1Pet. 2:9)
3. bu ifadə Məsihin gəlini olaraq imanlılar cəmiyyətinə işarə edə bilər (müq. et. Ef. 5:25-32; Vəhy 19:7-8; 21:2)
4. bu imanlılar cəmiyyətinin üzvləri var və onlara övladlar deyilir (müq. et. 2Yəh. 1:13)
5. bu imanlılar cəmiyyətinin bir bacısı var və çox güman ki başqa bir imanlılar cəmiyyəti nəzərdə tutulur (müq. et. 2Yəh. 1:13)
6. bu fəsil boyunca TƏK və CƏM formalarından istifadə olunur (TƏK - 2Yəh. 1:4,5,13; CƏM - 2Yəh. 1:6,8,10,12)
7. 1Pet. 5:13-də bu söz imanlılar cəmiyyəti mənasında bənzər şəkildə işlənib

■ **“(kim ki)”** “Sevdiyim” ifadəsinin hərfi tərcüməsi “kim ki mən onu sevirəm”. Bu ƏVƏZLİYİN KİŞİ CİNSİNİN CƏMİ olması təəccüblüdür, çünki onun işarə etdiyi söz ya QADIN CİNSİNDƏKİ “xanım”, ya da ORTA CİNSDƏKİ “övladlar”dır. Məncə, Yəhya bununla həmin ifadənin rəmzi xarakter daşdığını bildirib.

■ **“sevdiyim”** Yəhya, Müjdəsində və Vəhyində *phileō* və *agapaō* sözlərini sinonim olaraq işlədir, lakin 1-ci, 2-ci və 3-cü Məktublarında yalnız *agapaō*-dan istifadə edir (müq. et. 2Yəh. 1:3,5,6; 1Yəh. 3:18).

■ **“həqiqət”** Həqiqət tez-tez təkrarlanan mövzudur (müq. et. 2Yəh. 1:1 [iki dəfə], 2,3,4). 2Yəh. 1:9 [iki dəfə] və 10-da işlənən “təlim” sözü “həqiqət”in sinonimidir. Bu sözün vurğulanması yəqin ki, 1-ci Yəhyada olduğu kimi, bu kiçik məktubda da açıq-aşkar görünən yerli bir bidətlə bağlıdır (müq. et. 2Yəh. 1:4,7-10).

“Həqiqət” üç şeydən birinə işarə edə bilər: (1) Yəhyanın Müjdəsindəki Müqəddəs Ruh (müq. et. Yəh. 14:17); (2) İsa Məsihin Özü (müq. et. Yəh. 8:32; 14:6); (3) Müjdənin məzmunu (müq. et. 1Yəh. 3:23). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqət” (termin)”.

a. 2 “daxilimizdə qalır” Bu, Yəhyanın imanlıları təsvir etmək üçün ən çox istifadə etdiyi “qalmaq” sözünün İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SIFƏTİ formasıdır. Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “qalmaq”. Burada, gördüyü kimi, daxilimizdə məskən salan Müqəddəs Ruh (müq. et. Rom. 8:9) və ya Oğul (Rom. 8:9-10) nəzərdə tutulur. Üçlüyün bütün şəxsləri həmçinin imanlıların daxilində/yanında qalırlar (müq. et. Yəh. 14:23).

■ **“əbədi olaraq bizimlə olacaq”** Həqiqət əbədi olaraq bütün imanlıların daxilində və yanında qalır. Əminliyə dair necə də qüvvətli bəyanatdır! Bax: Xüsusi mövzu: “Əminlik”. Həqiqət həm Müjdənin Şəxsi, həm də təlimidir. Bu “həqiqət” həmişə məhəbbəti – Allaha, bacı-qardaşlara, həlak olan dünyaya məhəbbəti meydana gətirir (müq. et. 1Yəh. 4:7-21).

“Əbədi olaraq” ifadəsinin hərfi mənası “o çağa qədər”dir (müq. et. Yəh. 4:14; 6:51,58; 8:35,51; 10:28; 11:26; 12:34; 13:8; 14:16; 1Yəh. 2:17). Bax: Xüsusi mövzu: “Əbədi (‘*olam*)”.

a. 3 “lütf, mərhəmət, sülh” Bu ifadə, iki istisna olmaqla, tipik I əsr yunan məktubu girişidir. Birinci istisna odur ki, müəllif tipik girişi bir az dəyişdirib ona unikal məsihçi məna qazandırıb. Yunanca “salam” *chairein*-dir. Müəllif onu bir az dəyişdirib *charis* (“lütf”) edib. Bu giriş Paulun Pastoral Məktublarına çox bənzəyir (1Tim. 1:2; 2Tim. 1:2); Bu sözlərdən ikisi Paulun Qalatiyalılara Məktubu və Saloniklilərə 1-ci Məktubunun girişində təkrarlanıb.

İkinci istisna odur ki, tipik qrammatik struktur duadan və ya cansağlığı arzusundan ibarətdir. Lakin 2-ci Yəhyanın girişi, həqiqətin bəyanatıdır, Allahla münasibətin və arzu olunan nəticələrinin vədidir.

Teoloji olaraq belə sual doğur ki, bu sözlərin sırası və ya bunların arasındakı əlaqə qəsdən belə qurulubmu? Lütf və mərhəmət Allahın xasiyyətini əks etdirir və Allahın xasiyyəti öz növbəsində günahlı insanlara Məsih

vasitəsilə əvəzsiz xilas bəxş edir. Sülh, Allahın ənamını qəbul edənə əks etdirir. İmanlılar tamamilə dəyişirlər. Günaha batma insanın bütün həyatına təsir etdiyi kimi, xilas da insanın əvvəlcə mövqeyini bərpa edir (imanla saleh sayılma), sonra daxilində məskən salan Ruh onun dünyagörüşünü kökdən dəyişdirir və bunun nəticəsində insan tədricən Məsihə bənzəməyə başlayır (tədrici təqdis edilmə). İnsanlardakı ilahi surət (müq. et. Yar. 1:26-27) bərpa olunur!

Digər ehtimal, yalançı müəllimlərə görə bu üç şeyə olan ehtiyac ilə bağlıdır. Bu müəllimlər “lütf” və “mərhamət”dən şübhələnib və “sülh”ü gətirməyiblər. Başqa maraqlı məqam budur ki, “mərhamət” (*eleeōi*) sözü Yəhyanın yazılarının hamısında yalnız burada işlənib. “Lütf” (*charis*) yalnız burada, Yəhyanın Müjdəsi 1:14,16,17-də və Vəhy Kitabında (bax: 1:4; 22:21) işlənib.

“İyeronimin Müqəddəs Kitab şərh”ində (*The Jerome Biblical Commentary*) bu üç sözün Əhdi-Ətiqdə əhd ilə əlaqəsi olduğu qeyd olunur (s. 412). Əhdi-Cədidin müəllifləri (Luka istisna olmaqla), koyne yunancasında yazan ibrani mütəfəkkirlər idi. Əhdi-Cədidəki leksikanın böyük hissəsi Septuaqintadan qaynaqlanır.

■ **“Ata Allahdan və... İsa Məsihdən”** Hər iki isim “-dən” mənasına gələn *para* SÖZÖNÜ ilə işlənir və beləcə eyni qrammatik təməl üzərində qurulur. Bu qrammatik forma ilə İsa Məsihin tam ilahiliyi təsdiq edilir.

■ **“Atanın Oğlu”** 1-ci Yəhyada vurğulanan, “Oğulu tanımadan Atanı tanımaq qeyri-mümkündür” təlimi burada davam etdirilir (müq. et. 1Yəh. 2:23; 4:15; 5:10). Allahla xüsusi, unikal münasibət iddiasında olan yalançı müəllimlər Oğulun şəxsiyyətini və işini teoloji baxımdan layiqliqə qiymətləndirməyiblər. Yəhya təkrar-təkrar deyir ki, İsa (1) Atanı tam şəkildə tanıdan Şəxs və (2) Ataya aparan yeganə yoldur (müq. et. Yəh. 14:6).

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 4-6

⁴Sənin övladlarının arasında Atadan aldığımız əmrə uyğun olaraq həqiqətə görə həyat sürənlərə rast gələndə çox sevindim. ⁵Ey xanım, indi də səndən xahiş edirəm ki, bir-birimizi sevək. Sənə yazdığım yeni bir əmr deyil, əvvəldən bəri malik olduğumuz əmrdir. ⁶Məhəbbət Atanın əmrlərinə görə həyat sürməyimizi tələb edir. Əvvəldən bəri eşitdiyiniz kimi əmr budur; gərək bu əmrə görə həyat sürəsiniz.

a. 4 “çox sevindim” Bu, AORİST MƏCHUL NÖV (deponent) XƏBƏR FORMASIDIR. Ehtimal ki, ağsaqqal, səyahət edən üzvlərinin birindən bu imanlılar cəmiyyəti barədə öyrənmişdi.

■ **“Sənin övladlarının arasında... həqiqətə görə həyat sürənlərə rast gələndə”** Burada

1. ya imanlılar cəmiyyətində bəzilərinin möminliyə yaraşan, məhəbbət dolu həyatlarından bəhs olunur (müq. et. 2Yəh. 1:3-4)
2. ya cəmiyyətdə bəzilərinə yoldan çıxartmış bidətçilərin varlığı təsdiq olunur

■ **“Atadan aldığımız əmrə uyğun olaraq”** Bu, AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR; beləcə İsa onları sevdiyi kimi bir-birini sevməsi üçün verilən əmrdən söhbət gedir (müq. et. Yəh. 13:34-35; 15:12; 1Yəh. 3:11; 4:7,11-12,21).

a. 5 “əvvəldən bəri malik olduğumuz” Bu, BİTMƏMİŞ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASIDIR, İsanın təlim öyrətməsinin əvvəllərinə işarə edir (müq. et. 1Yəh. 2:7,24; 3:11). Bu əmrin məzmunu “bir-birimizi sevək” (bax: 2Yəh. 1:5) və “İsa Məsihin cismən gəldiyini iqrar etmək” (bax: 2Yəh. 1:7) olaraq müəyyən olunur. Diqqət yetirin ki, əmrin məzmunu Məsihin şəxsiyyətindən və imanlının həyat tərzindən ibarətdir.

■ **“ki, bir-birimizi sevək”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV LAZIM ŞƏKLİDİR (6-cı ayənin son FEİLİ “gəzək” (Azərbaycan dilinə tərcümədə “həyat sürək”) kimi). Müstəsna iddiaları və sevgisizlik bidətçilərə xas bir xüsusiyyət idi. Bu, bir məsihçinin həqiqətən məsihçi olduğuna əmin olması üçün Yəhyanın üç imtahanından birincisidir. Yəhyanın 1-ci Məktubunda bu üç imtahan: məhəbbət, həyat tərzini və doktrindir. Bunların üçü də 2-ci Yəhyada təkrar olunur.

1. məhəbbət (müq. et. 2Yəh. 1:5; 1Yəh. 2:7-11; 3:11-18; 4:7-12,16-21; 5:1-2)
2. itaət/əməllərinə riayət (müq. et. 2Yəh. 1:6; 1Yəh. 2:3-6; 3:1-10; 5:2-3)
3. doktrin/təlim (müq. et. 2Yəh. 1:7; 1Yəh. 1:1 və s.; 2:18-25; 4:1-6,14-16; 5:1,5,10)

a. 6 “Məhəbbət” Məhəbbət (*agapē*) deyildikdə yalnız bir hiss deyil, davamlı hərəkət (İNDİKİ ZAMAN) nəzərdə tutulur. Məhəbbət, bütün həqiqi imanlıların “əlamət”idir (müq. et. 1Kor. 13; Qal. 5:22; 1Yəh. 4:7-21).

■ **“Əvvəldən bəri”** 1Yəh. 1:1-dəki qeydə bax. Məncə, 1-ci Yəhya və 2-ci Yəhyada işlənmiş bu ifadə İsanın ictimai xidmətinin başlanğıcına işarə edir.

■ **“bu əmrə görə həyat sürəsiniz”** Məsihiçilik həm özünü həsr etmək qərarı, həm də həyat tərzinin dəyişməsidir (müq. et. 1Yəh. 2:6). Həyat tərzimiz bizi xilas etmir, lakin xilas olduğumuzu təsdiqləyir (müq. et. Ef. 2:8-9 və 2:10).

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 7-11

⁷Çünki dünyada çoxlu yalançı meydana çıxıb ki, İsa Məsihin cismən gəldiyini iqrar etmir. Bunu edən şəxs yalançı və Məsih əleyhdarıdır. ⁸Özünü qoruyun ki, bizim çəkdiyimiz zəhməti bada verməyib tam mükafatı əldə edəsiniz. ⁹Həddi aşıb Məsihin təliminə sadıq qalmayan hər kəs Allaha malik deyil, həmin təlimə sadıq qalan kəs isə həm Ataya, həm də Oğula malikdir. ¹⁰Əgər bir kəs yanınıza gəlib sizə bu təlimi öyrətməsə, onu qonaq qəbul etməyin və onunla salamlaşmayın. ¹¹Çünki onunla salamlaşan kəs onun şər əməllərinə şərik olur.

a. 7 “Çünki... çoxlu yalançı” “Yalançı”, “planet” sözü ilə eyni mənşəli yunanca *planē* sözündən meydana gəlib. Qədim dünyada göy cisimlərinin hərəkətləri xəritələrdə çəkilib tədqiq edilirdi (*zodiak*). Ulduzların çoxu sabit yollarla hərəkət edir, amma bəzisi (yəni planetlər) qeyri-müntəzəm hərəkət edirdi. Qədim insanlar belə ulduzlara “gəzib-dolaşan” deyiblər. Zamanla bu söz, həqiqətdən uzaqlaşib yanlış təlimlərdə “gəzib-dolaşan”lara dair məcazi mənada işlənməyə başlayıb.

Bu yalançı müəllimlər səmimi olaraq yalana inanan, Müjdədən xəbərsiz cahil insanlar deyillər. Yəhyanın yazılarında həm fariseylər, həm də yalançı müəllimlər açıqca gördükləri nura qarşı duran insanlardır. Buna görə onların asiliyi “bağışlanmaz günah” və ya “ölümə aparıcı günah” (1Yəh. 5:16-dəki qeydlərə bax) olaraq səciyyələndirilir. Faciə ondan ibarətdir ki, onlar başqalarını da öz arxalarınca məhvə aparıblar. Əhdi-Cədid açıq şəkildə deyir ki, yalançı müəllimlər ortaya çıxacaq və böyük problemlər meydana gətirəcəklər (müq. et. Mat. 7:15; 24:11,24; Mark 13:22; 1Yəh. 2:26; 3:7; 4:1).

■ **“dünyada... meydana çıxıb”** Burada dünya deyildikdə sadəcə olaraq yer kürəsi nəzərdə tutulur. Bu yalançı müəllimlər ya məsihi cəmiyyətini tərk edib (müq. et. 1Yəh. 2:19), ya da missioner olaraq fəaliyyət göstərirlər (müq. et. 3Yəh.).

■ **“iqrar etmir”** Bu söz, *homologeō*, Məsihə iman etdiyini açıqca elan və etiraf etmək mənasına gəlir. Bax: XÜSUSİ MÖVZU: “İqrar/Etiraf”.

■ **“İsa Məsihin cismən gəldiyini”** Bu yalançılar Məsihin şəxsiyyəti barədə yanlış təlimlərini davam etdirirlər. 1Yəh. 4:1-6-dəki “ruhları sınaqdan keçirmə” əmri bu ayədə təkrar olunur, ələlxüsus İsanın tam insan olması barədə (müq. et. Yəh. 1:14; 1Tim. 3:16). Qnostisizm ruh (Allah) və maddə (cisim, bədən) arasındakı əzəli dualizmi təsdiq edirdi. Qnostiklərə görə, İsa tam Allah və tam insan ola bilməzdi.

Görünür ki, erkən qnostik düşüncədə ən azı iki teoloji cərəyan var idi.

1. İsanın bəşəriyyətini inkar edənlər (doketlər); İsa insan olaraq görünmə də, ruh idi
2. İsanın çarmıxdan öldüyünü inkar edənlər; bu qrup (Kerinin ardıcılıları) deyirdi ki, guya “Məsih ruhu” insan olan İsanın vəftizi zamanı üzərinə edib və çarmıxdan ölümündən əvvəl İsanı tərk edib

İstisna edilmir ki, “cismən gəldiyini” ifadəsinin İNDİKİ ZAMANDA olması ilə Yəhya məhz Kerinin qnostisizmini rədd edir, 1Yəh. 4:1-6-da isə o, doket qnostisizmi rədd edirdi.

■ **“Bunu edən şəxs yalançı və Məsih əleyhdarıdır”** 1Yəh. 2:18-də CƏMDƏKİ “çoxlu Məsih əleyhdarı” və TƏKDƏKİ “Məsih əleyhdarı” bir-birindən ayırd edilir. CƏMDƏKİ Məsih əleyhdarları Yəhyanın dövründə ortaya çıxmış və imanlılar cəmiyyətlərindən ayrılmışdılar (müq. et. 1Yəh. 2:19), lakin TƏK FORMADA olan “Məsih əleyhdarı”, gələcəyi gözlənilən şəxsdir (bax: 2-ci Saloniklərə 2, “qanunsuz adam”). Ancaq bu ayədə TƏK FORMA, 1Yəh. 2:18-25-dəki CƏM FORMA kimi işlənilib.

a. 8 “Özünü qoruyun” Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Burada “görmək” (*blepō*) sözü məcazi mənada şər bərədə xəbərdirlik olaraq işlənib (müq. et. Mat. 24:4; Mark 13:5; Luka 21:8; Həv. 13:40; 1Kor. 8:9; 10:12; Qal. 5:12; İbr. 12:25). İmanlılar yalanı ayırd etməkdən məsuliyyət daşıyırlar, çünki

1. Müjdəyə bələddirlər
2. Ruha malikdirlər
3. Məsihlə mütəmadi şəriklikləri vardır

NASB “ki, bizim əldə etdiyimiz nailiyyəti tələf etməyəsiz”

NKJV “ki, bizim zəhmət çəkdiyimiz şeyləri tələf etməyək”

NRSV “belə ki, siz bizim zəhmət çəkdiyimizi tələf etməyəsiz”

TEV “belə ki, siz bizim zəhmət çəkdiyimizi tələf etməyəcəksiniz”

NJB “yoxsa bütün zəhmətimiz bada gedər”

Əlyazmalarda bu ayənin birinci ƏVƏZLİK ilə bağlı fərqli variantları vardır: orada “siz” (NASB, NRSV, TEV), yoxsa “biz” (NKJV) işlənəlməlidir? UBS⁴ mətni “siz” variantına üstünlük verir; beləcə Məktubun ünvanlandığı imanlıların həvarilərin şəhadəti ilə təqdim olunan Müjdənin məqsədlərinə nail olmaları ehtimalından bəhs olunur.

☐ **“tam mükafatı əldə edəsiniz”** Bu, Müjdəni qəbul etdikləri keçmiş zamana işarə edən AORİST LAZIM ŞƏKLİDİR. Həmin LAZIM ŞƏKLİNİN şərtiliyi xilaslarına aid deyil, Müjdənin onlarda kamala çatması və onların vasitəsilə yayılmasına aiddir (müq. et. 1Kor. 9:27; 15:10,14,58; 2Kor. 6:1; Qal. 2:2; Fil. 2:16; 1Sal. 2:1; 3:5).

a. 9

NASB “Həddi aşan və Məsihin təlimində qalmayan hər kəs”

NKJV “Günah işlədən və Məsihin doktrinində qalmayan hər kəs”

NRSV “Məsihin təlimində qalmayan hər kəs”

TEV “Məsihin təlimi ilə qalmayan, lakin onun ötəsinə keçən hər kəs”

NJB “Əgər bir kəs Məsihin təlimində qalmırsa, lakin onun ötəsinə keçirsə”

Əvvəla *pas* sözünün inkar formasına diqqət yetirin. Müjdə “hər kəs”i dəvət edir, amma, təəssüf ki, bidət də hər kəs üçün mümkündür. Bu potensial bidət iki İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FELİ SİFƏTİ ilə xarakterizə edilir (“həddi aşan” və “qalmayan”) Birincisi, “həddi aşan”, yalançı müəllimlər üçün tez-tez işlənən ifadə ola bilər, çünki bu müəllimlər İsanın birbaşa şahidləri olan həvarilərin həvalə etdikləri həqiqətin ötəsinə keçiblər. İmanlıların səciyyəvi xüsusiyyəti, daxillərində qalan həqiqət sözüdür (müq. et. Yəh. 8:31; 15:7; 1Yəh. 2:14, mənfi forması Yəh. 5:38; 1Yəh. 1:10). Bax: Xüsusi mövzu: “Davam etmənin vacibliyi” və Xüsusi mövzu: “İmandan dönmə (*aphistēmi*)”.

YİYƏLİK HALINDAKI “Məsihin” ifadəsi,

1. Məsihin təlimlərinə
 2. Məsih bərədəki təlimlərə
 3. Yəhyaya xas olan ikimənalılığa
- işarə edə bilər

YİYƏLİK HALINDAKI ifadələr çoxdur və mənası aydın deyildir! Müəllifin nəzərdə tutduğu mənə yalnız kontekstdə müəyyən edilə bilər, lakin burada və bir çox başqa yerlərdə iki mənə üst-üstə düşür.

☐ **“Allaha malik deyil”** “Məsihin təlimi”, 2Yəh. 2-ci ayədəki “həqiqət”lə paraleldir. Yalançı müəllimlərlə ardıcılıklarının mükafatı olmayacaqdır (müq. et. 2Yəh. a. 8). Onlar ruhən kordur və Allaha malik deyillər, çünki Ataya malik olmaq üçün Oğula malik olmaq vacibdir (müq. et. 1Yəh. 5:10-12). “Malik olmaq” FELİNİN (iki dəfə, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI) “Allah” sözü ilə birgə işlənməsi yalnız burada və 1Yəh. 2:23-də müşahidə olunur.

a. 10 “Əgər” Bu, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR, yəni deyilənin müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğunu güman edən, yaxud sırf bədii məqsədlərinə xidmət edən bir ifadədir. Yalançı müəllimlər mütləq gələcəklər!

☐ **“onu qonaq qəbul etməyin”** Bu, İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR; adətən bu forma ilə gedən prosesin dayandırılması ifadə olunur (kontekstə görə müəyyən edilməlidir).

Hərfi tərcüməsi, “onu (*sizin*) evə qəbul etməyin”. “Ev” məsihçi qonaqpərvərliyinə işarə edə bilər (müq. et. Mat. 25:35; Rom. 12:13; 1Tim. 3:2; Tit. 1:8; İbr. 13:2; 1Pet. 4:9 və ya 3Yəh. 5-6), lakin bu kontekstdə, çox güman ki, səyahət edən bir xidmətkarı ev toplantısına qəbul etməmək nəzərdə tutulur (müq. et. Rom. 16:5; 1Kor. 16:19; Kol. 4:15; Flm. 2).

☐ **“və onunla salamlaşmayın”** Bu bir daha İNKAR ƏDATI ilə İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV ƏMR ŞƏKLİDİR. Belə “adda məsihçi”yə şərik olmayın. Onunla hər növ şəriklik ona dəstək olaraq anlaşıla bilər (müq. et. 2Yəh. 1:11). Bu əmr bu gün tətbiq etmək çox çətindir. Özünə məsihçi deyən o qədər çox adam var. Onlarla paylaşmaq üçün həmişə nəzakətli olmalı və söhbətlərdə fəal iştirak etməliyik. Məsihçi rəhbərləri bidətçi təriqətlərlə hər hansı bir əlaqədə olmaqdan özlərini gözləməlidirlər. Əlbəttə ki, məsihçi məzhəblərindən söhbət getmir!

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 12-13

¹²Sizə yazılısı çox sözüüm var, amma bunları kağız və mürəkkəblə bildirmək istəmədim. Lakin ümid edirəm ki, özüm yanınıza gəlib sizinlə üz-üzə söhbət edim və beləcə sevincimiz tamam olsun. ¹³Sənin seçilmiş bacının övladları sənə salam göndərir.

a. 12 “Sizə yazılısı çox sözüüm var” Bu, 3-cü Yəhyanın son sözlərinə bənzəyir (3Yəh. 1:13-14).

☐ **“sevincimiz tamam olsun”** Bu, məqsədi bildirən PERİFRASTİK BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV LAZIM ŞƏKLİ (məqsəd budaq cümlələri şərtiliyi göstərir). Bu, Yəhyanın Müjdəsində təkrarlanan mövzudur (müq. et. Yəh. 3:29; 15:11; 16:24; 17:13; 1Yəh. 1:4). Bu sevincin əsası,

1. müəllimin gəlməsi
2. müəllimin gətirdiyi həqiqəti öyrənməsi
idi

2Yəh. 1:4-də Yəhya onların məhəbbət və itaət ilə həyat sürdüklərinə görə “çox sevindiğini” demişdir.

a. 13 2Yəh. 1:1-dəki kimi, bu ayədə də onlarla əlaqəli olan bir imanlılar cəmiyyətinə (“bacı cəmiyyəti”) və üzvlərinə dair məcazi bir ifadə işlənib.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünü məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. 1-ci Yəhyada olan və 2-ci Yəhyada təkrar olunan üç imtahanı sadalayın.
 - a.
 - b.
 - c.
2. Bu Məktub bir xanıma, yoxsa bir imanlılar cəmiyyətinə yazılıb?
3. Bu qısa Məktubdan məsihçi cəmiyyətində bidətçilər olduğunu necə öyrənirsiniz?
4. 2Yəh. 1:7-də bəhs olunan yalançı və Məsih əleyhdarı kimdir və ya nədir?
5. 2Yəh. 1:10 və 11, Əhdi-Cədidin düşmənlərimizə belə qonaqpərvərlik və məhəbbət göstərmək əmrinə ziddirmi?

YƏHYANIN 3-CÜ MƏKTUBU

MÜASİR TƏRCÜMƏLƏRDƏ PARAQRAFLARA BÖLÜNMƏSİ*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Salamlama a. 1	Qaya salam a. 1-4	a. 1	Giriş a. 1a a. 1b a. 2-4	Müraciət və salamlar a. 1-4
a. 2-4 Əməkdaşlıq və qarşılıqlı a. 5-8	Səxavət üçün tərif a. 5-8 Diotref və Dimitri	a. 2-4 a. 5-8	Qay tərifləmir a. 5-8 Diotref və Dimitri	a. 5-8 Diotrefin nümunəsindən özünüzlü gözləyin a. 9-11 Dimitrinin təriflənməsi a. 12
a. 9-10 a. 11-12	a. 9-12	a. 9-10 a. 11-12	a. 9-10 a. 11 a. 12	a. 9-11 Dimitrinin təriflənməsi a. 12
Son salamlar a. 13-15	Vidalaşma a. 13-15	a. 13-14 a. 15	Son salamlar a. 13-14 a. 15a a. 15b	Epiloq a. 13-15

BİRİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Bütöv kitabın əsas mövzunu öz sözlərinizlə ifadə edin.

1. Bütöv kitabın mövzusu
2. Ədəbiyyat növü (janr)

İKİNCİ OXUMA

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müqəddəs Kitaba daxil olan bütöv bir kitabı bir oturma oxuyun. Əsas mövzuları təsvir edin, mövzunu bir cümlə ilə ifadə edin.

1. Mətnin birinci hissəsinin mövzusu
2. Mətnin ikinci hissəsinin mövzusu
3. Mətnin üçüncü hissəsinin mövzusu
4. Mətnin dördüncü hissəsinin mövzusu
5. Və s.

* Kitabın paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir nizam olmasa da, müəllifin məqsədini anlamaq və izləmək üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müqəddəs Kitabın müasir tərcümələrində mətn paraqraflara bölünür və hər paraqraf başlığında xülasə edilir. Hər paraqrafın əsas mövzusu, həqiqəti və ya fikri vardır. Bu mövzu hər versiyada özünəməxsus şəkildə xülasə edilir. Mətni oxuyarkən, hansı tərcümənin mətnin mövzular və ayələr üzrə bölünməsi haqqındakı fikrinizə uyğun gəldiyini özünüzdən soruşun.

İlk əvvəl Kitabdan fəslə oxumalı, mövzularını (paraqraflarını) müəyyən etməyə çalışmalı, sonra da öz düşüncəmizi müasir versiyalarla müqayisə etməliyik. Müqəddəs Kitabı anlamaq üçün müəllifin məqsədini anlamalıyıq, bunun üçün müəllifin məntiqini və ifadə tərzini izləməliyik. Yalnız müəllif Allahdan ilham almışdır, oxucuların mətnin məzmununu dəyişdirməyə haqqı yoxdur. Müqəddəs Kitabın oxucusu Allahdan ilham almış həqiqəti öz gündəlik həyatına tətbiq etməyə görə məsuliyyət daşıyır.

Diqqət! Bütün elmi terminlər və ixtisarlara aşağıdakı bölmələrdə tam şəkildə izah edilmişdir: “Yunan dilinin qrammatik quruluşuna dair qısa təriflər”, “Mətn tənqidçiliyi” və “Lügət”.

ÜÇÜNCÜ OXUMA (“Müqəddəs Kitabı yaxşı oxuma bələdçisi”ndən)

BİR PARAQRAF SƏVIYYƏSİNDƏ MÜƏLLİFİN MƏQSƏDİNİ MÜƏYYƏN ETMƏK

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünü, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Fəslə bir oturma oxuyun. Mövzuları müəyyən edin. Mətni mövzular üzrə böldüyünüz hissələri beş müasir tərcümə ilə müqayisə edin. Mətnin paraqraflara bölünməsi Allahdan ilham almış bir tərtib olmasa da, müəllifin məqsədini müəyyən etmək üçün əsasdır, müəllifin məqsədi isə mətni şərh etmək üçün lazımlı şərtidir. Hər paraqrafın yalnız bir mövzusu vardır.

1. Birinci paraqraf
2. İkinci paraqraf
3. Üçüncü paraqraf
4. Və s.

YƏHYANIN 3-CÜ MƏKTUBUNUN KONTEKSTİNƏ DAİR MÜLAHİZƏLƏR

GİRİŞ

- A. Bu kiçik məktubun Yəhyanın 3-cü Məktubu adlanmasının səbəbi, Yəhyanın 2-ci Məktubundan bir az qısa olmasıdır. Mən inanıram ki, Yəhyanın 2-ci və 3-cü Məktubları yerli imanlılar cəmiyyəti üçün balanslaşdırılmış təlim təşkil edirlər; hər iki Məktub yəqin ki I əsrin axırlarında Romanın Kiçik Asiya vilayətində yazılmışdır.
- B. 2-ci Yəhya səyahət edən bidətçi müəllimlərin probleminə həsr olunub, 3-cü Yəhyada isə səyahət edən məsihçi vaizlərə kömək etmək əmri nəzərdən keçirilir.
- C. 3-cü Yəhyada konkret olaraq üç nəfərin adı çəkilir.
 1. Qay (səyahətçi vaizləri qəbul edən cəmiyyətdə imanlı bir adam)
 - a. Müqəddəs Kitabın digər yerlərində Qay adlı üç nəfərin adı çəkilir: Makedoniyalı Qay, Həv. 19:29; Derbeli Qay, Həv. 20:4; və Korinflilə Qay, Rom. 16:23; 1Kor. 1:14.
 - b. “Həvarilərin qanunları” olaraq bilinən yazılara əsasən, 3-cü Yəhyadakı Qay, Yəhya tərəfindən Berqama yepiskopu təyin edilib.
 2. Diotref (səyahətçi vaizləri qəbul edən cəmiyyətdə fitnə törədən allahsız bir adam)
 - a. Bu adamın Əhdi-Cədidə bircə dəfə yalnız burada adı çəkilir. Onun adı “Zevsin bəslədiyi” mənasına gələn nadir bir addır. İroniya ondadır ki, Zevsin “səyahətçilərin müdafiəçisi” sayıldığı halda, Zevsin şərəfinə adlandırılmış o adam səyahətçilərə qarşı çıxıb.
 - b. O adamın rəftarı 3Yəh. 1:9-10-da ifşa edilir.
 3. Dimitri (Yəhyanın Məktubunu bu cəmiyyətə gətirən adam)
 - a. Göründüyü kimi, o, səyahət edən müjdəçilərdən biri və Efesdə yaşayan Həvari Yəhyadan bu məktubu gətirən şəxsdir.
 - b. “Həvarilərin qanunları” adındakı rəvayətə əsasən, Dimitri Yəhya tərəfindən Filadelfiya yepiskopu təyin edilib.
- D. Səyahət edən vaizləri, müəllimləri və müjdəçiləri necə qiymətləndirmək və necə dəstəkləmək lazımdır sualı erkən imanlılar cəmiyyəti üçün çox çətin sual idi. II əsrin əvvəllərinə aid olan *Didaxe* və ya *On İki həvarinin təlimi* adındakı qeyri-kanonik əsərdə belə qayda-qanunlar verilir:

XI FƏSİL – MÜƏLLİMLƏR, HƏVARİLƏR VƏ PEYĞƏMBƏRLƏR BARƏDƏ

“Beləliklə, sizin yanınıza gəlib yuxarıda deyilənlərin hamısını öyrədən hər kəsi qəbul edin. Lakin buna zidd olan bir doktrini yayan müəllimə qulaq asmayın; ancaq *əgər o elə öyrədir ki*, salehlik və Rəbbin biliyi artır, onu Rəbb kimi qəbul edin. Həvarilərə və peyğəmbərlərə gəlincə, Müjdənin əmrinə görə belə edin: Yanınıza gələn hər həvarini Rəbb kimi qəbul edəsiniz. Ancaq o *yalnız* bir gün qalacaqdır; əgər vacib olarsa, ondan sonrakı gün də qalsın; üç gün qalarsa, demək, yalançı peyğəmbərdir. Həvari ayrılında, çörəkdən başqa bir şey almasın; əgər pul istəyərsə, demək, yalançı peyğəmbərdir” (s. 380).

XII FƏSİL – MƏSİHÇİLƏRİ QƏBUL ETMƏK

“Kim Ruhda deyərsə ki, mənə pul və ya başqa bir şey verin, ona qulaq asmayın; lakin ehtiyac içində olan başqaları üçün verməyinizi istəyəni kimsə mühakimə etməsin.

Rəbbin adı ilə gələn hər kəsi qəbul edin, sonra isə sınaqlıq tanıyın, zira həqiqəti və yalanı ayırd edə bilərsiniz. Səyahətçi kimi gələrsə, ona gücünüz çatan qədər kömək edin; ancaq o sizin yanınızda qalmasın, yalnız vacib olsa, iki və ya üç gün qala bilər. Fəqət əgər o yanınızda qalıb bir sənətlə məşğul olmaq istəsə, qoy işləsin və yesin; əgər bir sənəti yoxdursa, siz öz dərrakənizə görə elə etməlisiniz ki, o bir məsihçi kimi aranızda işsiz-gücsüz yaşamasın. Lakin o belə hərəkət etmək istəməsə, demək, Məsihi satan adamdır. Belələrinə uzaq olmaq üçün diqqət edin” (s. 381).

SÖZ VƏ İFADƏLƏRİN TƏDQIQI

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 1

¹Mən ağsaqqaldan həqiqətə görə sevdiyim əziz Qaya salam!

a. 1 “ağsaqqal” Ağsaqqal sözü “pastor” və “yepiskop” ilə sinonimdir (müq. et. Tit. 1:5,7; Həv. 20:17,28). Bax: 2Yəh. 1:1-dəki qeyd.

■ **“sevdiyim”** Bu, Yəhyanın Məktubları üçün səciyyəvidir (müq. et. 1Yəh. 2:7; 3:2,21; 4:1,7,11; 3Yəh. 1,2,5,11), lakin Yəhyanın Müjdəsində və ya Vəhy Kitabında imanlılar bu sözlə adlandırmırlar.

■ **“Qay”** Qayın yoxsa Diotrefin o yerli cəmiyyətin başçısı olduğu barədə çoxlu mübahisələr gedir. Əlimizdə olan məhdud məlumat əsasən hər hansı doqmatik nəticəyə gəlmək çətindir. 3Yəh. 1:9-da “cəmiyyət” və “onlar” yazıldığına görə, Diotrefin bir ev cəmiyyətinin başçısı, Qayın da ona yaxın başqa bir ev cəmiyyətinin başçısı olması ehtimalı vardır, ancaq bu, gümandan başqa bir şey deyildir.

■ **“həqiqətə görə sevdiyim”** “Məhəbbət və həqiqət” Yəhyanın Məktublarında tez-tez birləşdirilir (müq. et. 2Yəh. 1,2,3,4; 3Yəh. 1,3,4,8,12). “Həqiqət” bunlara işarə edə bilər:

1. Müqəddəs Ruh (bax: Yəh. 14:17)
2. Allah Oğlu İsa (bax: Yəh. 8:32; 14:6)
3. Müjdənin məzmunu (bax: 1Yəh. 2:2; 3:23)

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 2-4

²Ey sevimli, dua edirəm ki, canın uğurlu olduğu kimi özün də hər cəhətdən uğurlu və sağlam olasan. ³Bəzi qardaşlar gəlib sənə həqiqətə bağlılığın, yəni həqiqətə görə həyat sürdüyünə şəhadət edəndə mən çox sevindim. ⁴Mənim üçün öz övladlarımla həqiqətə görə həyat sürdüyünü eşitməkdən böyük sevinc ola bilməz.

a. 2 “dua edirəm” Bu, tipik yunan məktubunun giriş hissəsinə uyğun gələn və alıcıların rifahı və cəsarəti üçün duadır/arzudur. Əziz insanları belə salamlayırdılar. Amerikada geniş yayılmış “sağlamlıq və rifah müjdəsi” üçün bu məndən istifadə etmək olmaz. Bax: See Qordon Fi (xarizmat ilahiyatçı), “Sağlamlıq və rifah müjdəsi

adındakı xəstəlik” (Gordon Fee, *The Disease of the Health, Wealth Gospel*). Mənim şəfa barədəki görüşlərim üçün www.freebiblecommentary.org saytında Yaqub 5-ci fəslə dair qeydlərimə baxın.

■ **“özün də hər cəhətdən uğurlu və sağlam olasan”** Bu, I əsr Yunan-Roma dünyasında tipik giriş duası idi. “Sağlamlığı, var-dövləti və rifahı” elan edən vaizlərin öz görüşlərini sübut etmək məqsədilə istifadə etmələri üçün əsla nəzərdə tutulmayıb. Kontekstdən çıxarılan ayrı-ayrı ayələrlə hər şeyi “sübut” etmək mümkündür. Bu fraza, yazıldığı dövrdə gəlmədiyi bir mənaya bu gün də gələ bilməz. Allahdan ilham almış yeganə şəxs, orijinal müəllifdir. Onun yazdığı mətnə öz fikirlərimizi qatmaqdan, onun fikirlərini izləməliyik!

■ **“canın”** Bu söz, *“psuche”* (can), demək olar ki, *“pneuma”* (ruh) sözünün sinonimidir. Bunların hər ikisi şəxsiyyətin və ya “mən”in mahiyyətini bildirir, insanın təcrid edilmiş ayrı bir hissəsi (bədən, can, ruh) nəzərdə tutulmayıb. İnsan bir vahiddir (müq. et. Yar. 2:7). Biz cana malik deyilik, özümüz canıq.

a. 3 “çox sevindim” (müq. et. 2Yəh. 4; Fil. 4:10).

■ **“gəlib... şəhadət edəndə”** Bunların hər ikisi İNDİKİ ZAMAN FELİ SİFƏTİDİR və belə mənaya gələ bilər:

1. bu imanlılar cəmiyyətinin üzvləri müntəzəm surətdə Efesə gedib Yəhyaya xəbər verirdilər
2. geri qayıdan müjdəçilər Qayın səxavəti barədə xəbər verirdilər

Ehtimal ki, Yəhya qoca olduğuna görə asanlıqla səyahət edə bilmirdi, lakin imanlılar cəmiyyətlərinin vəziyyəti və inkişafı barədə xəbərlər eşitmək istəyirdi.

■ **“həqiqətə görə həyat sürdüyünə”** Hərfi tərcüməsi “həqiqətdə gəzmək” olan bu ifadə teoloji baxımdan “nurdə gəzmək” (bax: Yəh. 1:7) ilə paraleldir. Məsihçilik başlıca olaraq əqidələr, mərasimlər, müəssisələr deyil, İsa Məsihlə münasibətdə yaşanacaq həyatdır. Erkən imanlılar cəmiyyəti ilk öncə “Yol” olaraq adlandırılıb (müq. et. Həv. 9:2; 19:9,23; 24:22). Həqiqət yalnız zehni proses deyil (məzmun), həm də münasibətdir (əvvəl Məsih vasitəsilə Allah ilə qurulan münasibət bir-birimizi sevməyimizlə nəticələnir). Bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)”.

a. 4 “övladlarım” Bu, Yəhyanın Məktublarında tez-tez rast gəlinən addır (müq. et. 1Yəh. 2:12,13,18,28; 3:7,18; 4:4; 5:21). Burada önə çıxan, (1) Yəhyanın həvari səlahiyyətidir və ya (2) xidmətinin son illərinin keçdiyi Romanın Kiçik Asiya vilayətindəki (qərbi Türkiyə) kilsələrə və məsihçilərə sevgisidir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 5-8

⁵Ey sevimli, sənə hətta yad olduqları halda qardaşlara xidmət etməkdə sədaqət göstərirsən. ⁶Onlar cəmiyyətin qarşısında sənə məhəbbətin barədə şəhadət ediblər. Sən onları Allaha layiq bir tərzdə yola salarkən yaxşı iş görəcəksən. ⁷Çünki onlar imansız olanlardan heç nə götürmədən Onun adına yola çıxdılar. ⁸Beləcə biz həqiqət işində həmkar olmaq üçün bu cür adamlara dayaqlı olmalıyıq.

a. 5 “sədaqət göstərirsən” Qayın bu hərəkətləri, 2Yəh. a. 9-10-da oxuduğumuz Diotrefin hərəkətlərinin tam əksi idi. Bax: Xüsusi mövzu: “Əhdi-ətiqədə inam, iman və sədaqət”.

■ **“xidmət etməkdə”** Hərfi tərcüməsi “hər nəyə nail olursansa”. Burada nisbi ƏVƏZLİK, *ean* və AORİST QAYIDIŞ NÖV LAZIM ŞƏKİLİ yerinə yetiriləcəyinə ümid verən bir halı bildirir. Qay, səyahət edən müjdəçilərə hər münasibətdə əlindən gələnlə köməyi göstərmişdi.

■ **“hətta yad olduqları halda”** İmanlılar cəmiyyəti bu səyahət edən məsihçi müjdəçiləri qəbul etməli, onlara dəstək verməli idi, lakin orada yaranmış olan vəziyyətə görə bu qardaşlara təkə Qay kömək edirdi; o qardaşlar barədə təkə bunu bilir ki, onlar da İsa Məsihi tanıyan, sevən, Ona xidmət edən insanlar idi.

a. 6 “Onlar cəmiyyətin qarşısında sənə məhəbbətin barədə şəhadət ediblər” Yəqin ki Efesdəki erkən imanlılar cəmiyyəti ibadət toplantıları əsnasında müjdəçilərin hesabatına da vaxt ayırırdı.

XÜSUSİ MÖVZU: “İmanlılar cəmiyyəti (ekkllesia)”

☐ **“yaxşı iş görəcəksən”** Bu, “lütfən, zəhmət olmasa” mənasına gələn, Misir papiruslarında tapılan yunan idiomudur (bax: Multon və Milliyan, “Yunanca Əhdi-Cədid lüğəti” – Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*) (müq. et. Həv. 10:33).

☐ **“onları... yola salarkən”** Bu texniki idiom, səyahət edən müjdəçiləri təmin etmək, onlara görə dua etmək və onların ehtiyaclarını ödəmək mənasına gəlirdi (müq. et. Həv. 15:3; Rom. 15:24; 1Kor. 16:6; 2Kor. 1:16; Tit. 3:13).

☐ **“Allaha layiq bir tərzdə”** Ciddi şəkildə, sevərək, bolluqla nəzərdə tutulur (müq. et. Kol. 1:10; 1Sal. 2:12). İmanlılar Müjdə yolunda xidmət edənlər ilə, xidmət etdikləri şəxsə layiq bir tərzdə rəftar etməlidirlər (müq. et. Ef. 4:1).

a. 7

NASB, REB “onlar çıxdılar”
NKJV “onlar getdilər”
NRSV “onlar səyahətlərinə başladılar”
TEV, NJB “onlar yola çıxdılar”

Bu FEİL geniş işlənir və

1. 1Yəh. 2:19-də imanlılar cəmiyyətini tərk edən yalançı müəllimlərə
2. 1Yəh. 4:1-də dünyaya çıxan yalançı peyğəmbərlərə
3. 2Yəh. 1:7-də dünyaya çıxan yalançılara
4. 3Yəh. 1:7-də şahid olaraq (dünyaya) çıxan həvarilərə
işarə edir

NASB “o Ad uğrunda”
NKJV “Onun adı uğrunda”
NRSV “Məsih uğrunda”
TEV “Məsihin xidmətində”
NJB “tamamən o adın uğrunda”

Burada “ad”, İsa Məsihin şəxsiyyəti və işi mənasına gəlir. İmanlılar Onun adına iman etdikləri kimi (müq. et. Yəh. 1:12; 3:18; Rom. 10:9; 1Kor. 12:3; Fil. 2:9-11), Onun adı ilə bağışlanırlar (1Yəh. 2:13) və Onun adı üçün hərəkət edirlər (müq. et. Mat. 10:22; 24:9; Mark 13:13; Luka 21:12,17; Yəh. 15:21; 20:31; Həv. 4:17; 5:41; 9:14; Rom. 1:5; 1Pet. 4:14,16; Vəhy 2:3).

NASB “bütperəstlərdən heç nə qəbul etmədən”
NKJV “bütperəstlərdən heç nə götürmədən”
NRSV “imansız olanlardan heç dəstək almadan”
TEV “imansız olanlardan heç bir yardım qəbul etmədən”
NJB “imansız olanlardan heç bir şeydə asılı olmadan”

Bu ifadə, bu şahidlərin Allahın təminatına güvənmələrinə işarə edir; bu baxımdan İsanın Mat. 10:5-15-də On İki şagirdə və Luka 10:4-7-də Yetmiş şagirdə dediyi sözlərə bənzəyir.

Burada işlənən yunanca söz “bütperəstlər” deməkdir və imansız olanlara aiddir (müq. et. Mat. 5:47; 1Pet. 2:12; 4:3). İmanlılar Müjdə ilə bağlı işlərə dəstək olmalıdırlar! İnsanın ürəyi, kimə kömək etməsi ilə aşkara çıxar.

Yəhyanın dövründə pul və şöhrət üçün təlim öyrədən çoxlu səyahət edən müəllimlər var idi. Allahın müəllim/vaiz/müjdəçilərinə danışıqları sözlərə görə deyil, fədakarca xidmət etdikləri Rəbbə görə dayaq olmaq lazımdır.

a. 8 “dayaq olmalıyıq” Bu, tez-tez təkrarlanan əxlaqi nəsihətdir (müq. et. Yəh. 13:14; 19:7; 1Yəh. 2:6; 3:16; 4:11). Həqiqi mənada pul borcu olmaq mənasına gələn *opheilō* sözü məcazi mənada minnət deməkdir.

■ **“bu cür adamlara dayaq olmalıyıq”** Qonaqpərvərlik erkən imanlılar cəmiyyətinin mühüm vəzifəsi idi, çünki mehmanxanaların əksəriyyətində əxlaqsızlıq var idi (müq. et. Mat. 25:35; Rom. 12:13; 1Tim. 3:2; 5:10; Tit. 1:8; İbr. 13:2; 1Pet. 4:9).

■ **“Beləcə biz həqiqət işində həmkar olmaq üçün”** Müjdəçilərə kömək edən imanlılar onların iman və həqiqət işində iştirak edirlər. Müjdənin prinsipi belədir! Məsihçilərin səxavətlə verməsi ilə bağlı qaydalar 2-ci Korinfilərə 8-9-cu fəsillərdə verilir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 9-10

⁹Cəmiyyətə bir şey yazdım, amma onların arasında başçılıq etməyi sevən Diotref bizim səlahiyyətimizi tanımır. ¹⁰Buna görə də mən gələndə onun etdiyi əməllərlə bağlı məsələ qaldıracağam: o bizim baramızda pis sözlərlə qeybət edir, hətta bununla kifayətlənməyərək qardaşları özü qəbul etmir, qəbul etmək istəyənlərə də mane olur və onları cəmiyyətdən qovur.

a. 9 “Cəmiyyətə bir şey yazdım” Burada 1-ci Yəhya, 2-ci Yəhya və ya itmiş bir məktub nəzərdə tutulmuş ola bilər; 2-ci Yəhyanın nəzərdə tutulması ehtimalı daha yüksəkdir. Bax: Xüsusi mövzu: “İmanlılar cəmiyyəti (*ekklesia*)”.

■ **“onların arasında başçılıq etməyi sevən Diotref”** Bu, İNDİKİ ZAMAN MƏLUM NÖV FƏLİ SİFƏTİDİR. Burada “başçılıq” olaraq tərcümə olunmuş söz iki hissədən – “sevmək” (*phileō*) və “ən yüksək vəzifəni tutmaq”dan (*prōteuō*) – ibarət olan mürəkkəb bir sözdür. Bu söz Əhdi-Cədidə birçə burada işlənib, lakin ikinci söz Kol. 1:18-də Məsihin ən yüksək mövqeyinə dair işlənib. Bu adam, özünü cəmiyyətin başı sayan və ağılıq edən ən birinci şəxs kimi adını tarixə yazdırıb. Onun cəmiyyətin pastorunu yoxsa sadəcə nüfuzlu bir üzvümü olduğu məlum deyildir, lakin niyyətləri bəllidir. Belə xudbin adamlar hər dövrdə imanlılar cəmiyyətində olublar! Ola bilsin ki, o həmçinin qnostik olub, ancaq bu məlum deyildir.

Ceymz Dann “Əhdi-Cədidə birlik və müxtəliflik” kitabında (James Dunn, *Unity and Diversity in the New Testament*, s. 392) Diotrefi “erkən katolisizm”in bir nümunəsi olaraq təqdim edir.

“Xüsusilə Yəhyanın fərdiyyətçiliyini Pastoral Məktublarda gözə çarpan bir növ “təşkilatlaşma” meylinə qarşı *etiraz* olaraq anlamaq lazımdır (yux. ss. 129 və sonra, təkr. müq. et. İbranilərə Məktub və Vəhy Kitabı - §§31.2, 3). Yəhyanın yazıları ümumiyyətlə İqnatiiyin erkən katolisizmində açıq şəkildə görünən sakramentalizmə ('ölümsüzlük dərmanı' – Ef., 20.2) qarşı yazılmışdır (bax% yux. §41). 'Ağsaqqal'ın Diotrefə qarşı 3Yəh. 9-dan başlayan hücumu ən maraqlıdır. Diotref ən azı bu cəmiyyətə nəzarət edirdi və nəinki səyahət edən məsihçilərin qəbul edilməsinə mane olmağa, habelə özü ilə razılaşmayanları 'cəmiyyətdən qovmağa' belə qadirdi idi. Başqa sözlə desək, Diotref monarxik yepiskopun səlahiyyəti ilə hərəkət edirdi (müq. et. İqnatiiy, Ef., 6.1; Trall., 7.2; İzm., 8.1 və s.) və 'ağsaqqal', məhz cəmiyyətdə bu cür nüfuz və qüdrət ehtirasına (*philoprōteuōn*) qarşı məktubunu yazmışdır. Başqa sözlə desək, 3-cü Yəhyanın mənəbəyinin 1-ci və 2-ci Yəhyanın kimi ilə eyni olduğunu güman etsək, bunu məclis/toplantı şəklində olan, təşkilatlaşmağa qarşı duran, fərdi möminliyə əsaslanan növdən bir məsihçiliyin erkən katolisizmin artan təsirinə cavabı olaraq qəbul etmək ən yaxşıdır”.

■ **“bizim səlahiyyətimizi tanımır”** Diotref nəinki Yəhyanın həvari səlahiyyətini tanımırdı, həm də həvarilərin prinsiplərini aqressiv şəkildə rədd edir və bunlara riayət edənlərdən qisas alırdı!

a. 10 “mən gələndə” Hərfi tərcümədə: “gəlsəm”. Bu, potensial hərəkəti bildiren ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİDİR.

■ **“onun etdiyi əməllərlə bağlı məsələ qaldıracağam”** Yəhya bu adamın əsl niyyətlərini (müq. et. 3Yəh. 1:9) və əməllərini (müq. et. 3Yəh. 1:10) üzə çıxarmaq istəyir:

1. NASB – “bizi haqsız olaraq pis sözlərlə ittiham edir”
NKJV – “şər sözlərlə bizə qarşı danışır”
NRSV – “bizə qarşı yalançı ittihamlar yayır”
TEV – “bizim haqqımızda dediyi qorxunc şeylər və danışdığı yalanlar”
NJB – “onun bizə qarşı yaydığı şər ittihamlar”

2. “o özü qardaşları qəbul etmir”
3. “*belə etmək* istəyənlərə qadağan edir”
4. “*onları cəmiyyətdən qovur*”

Bu adam özünə diqqət çəkmək istəyir və mərkəzi yeri heç kəslə paylaşmaq niyyətində deyildir. Onunla razılaşmayan hər kəsi də qovur.

■ **“onları cəmiyyətdən qovur”** Eyni FEİL (*ekballō*) Yəh. 9:34,35-də İsanın sağaltdığı kor adamın sinaqoqdan qovulmasına dair işlənilir.

O həmçinin Yəh. 12:31-də şeytanın çıxarılmasına dair işlənilir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 11-12

¹¹Ey sevimli, pislikdən yox, yaxşılıqdan nümunə götür. Yaxşılıq edən Allahdandır, pislik edənsə Allahı görməyib. ¹²Hamı Dimitrinin yaxşı adam olduğuna şəhadət edir, həqiqətin özü də bunu təsdiq edir. Biz də buna şəhadət edirik və sən də bilirsən ki, bizim şəhadətimiz etibarlıdır.

a. 11 “pislikdən yox, yaxşılıqdan nümunə götür” Bu, adətən gedən prosesin dayandırılmasını bildirən İNDİKİ ZAMAN QAYIDIŞ NÖV (deponent) ƏMR ŞƏKLİDİR. “Mimika” sözü bu yunan sözündən törəyib (*mimeomai*). Rol model seçəndə çox diqqətli olmalıyıq. İmanlılar cəmiyyətindəki yetkin kəsləri rol model seçməliyik (müq. et. 2Sal. 3:7,9; İbr. 6:12; 13:7). Dimitri yaxşı, Diotref isə pis nümunədir.

■ **“Yaxşılıq edən Allahdandır”** Yəhyanın Məktublarında adamın məsihçi olub-olmadığını bilməsi üçün üç imtahan vardır. Rəbbin sözünə əməl etmək, əsas imtahandır (müq. et. 1Yəh. 2:3-6,28-29; 3:4-10; 5:18; 2Yəh. 6). Digər iki imtahandan da bəhs olunur: (1) təlim (3Yəh. 1:3-4) və (2) məhəbbət (3Yəh. 1:1-2,6).

■ **“pislik edənsə Allahı görməyib”** Yalançı müəllimlər Allahı yaxından tanıdıqlarını iddia etdikləri halda allahsız və sevgisiz həyat sürürlər. Bu söz, intellektual yolla dərk edilən və gündəlik həyatla heç əlaqəsi olmayan bir həqiqətlə xilas olacaqlarına inanan və qayda-qanunsuz şəkildə yaşayan antinomian qnostiklərə aid idi.

a. 12 “Hamı Dimitrinin yaxşı adam olduğuna şəhadət edir” Bu, BİTMİŞ ZAMAN MƏCHUL NÖV XƏBƏR FORMASIDIR. Görünür ki, bu Məktub Yəhyanın müjdəçi Dimitri haqqında Qaya yazdığı tövsiyə məktubu idi. Güman ki, Dimitrinin özü Yəhyanın 3-cü Məktubunu Qaya çatdırıb. Əhdi-Cədidə başqa tövsiyə məktubları üçün bax: Həv. 18:27; Rom. 16:1; 1Kor. 16:3; 2Kor. 3:1; 8:16-24; Kol. 4:10.

■ **“həqiqətin özü də”** Həqiqət (bax: Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında həqiqət (anlayış)” və Xüsusi mövzu: “Yəhyanın yazılarında “həqiqi” (termin)” şəxsləşdirilib Dimitrinin yaxşı şəhadətinin şahidi olaraq göstərilir.

■ **“sən də bilirsən ki, bizim şəhadətimiz etibarlıdır”** Yəhya özünün Məsihə sadıq şəhadətindən danışır (müq. et. Yəh. 19:35; 21:24).

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 13-14

¹³Sənə yazılası çox sözüüm var, amma bunları sənə qələm və mürəkkəblə yazmaq istəmirəm. ¹⁴Amma ümid edirəm ki, tezliklə səni görəcəyəm və sənə üz-üzə söhbət edəcəyəm.

a. 13 Bu ayə, 2-ci Yəhya 12-yə çox bənzəyir.

MÜQƏDDƏS KİTAB: AYƏ 14b

^{14b}Sənə sülh olsun. Dostlar sənə salam göndərir. Oradakı dostlara bir-bir salam söylə.

a. 14 “Sənə sülh olsun” Bu, *shalom* ibrani idiomuna açıq-aşkar bir işarədir (müq. et. Luka 10:5). Salam və ya xudahafiz mənasına gələn “Şalom” təkcə problemlərin yoxluğunu deyil, Allahın xeyir-dualarının varlığını da bildirir. Dirilmiş Məsihin yuxarı otaqda şagirdlərinə dediyi ilk söz bu idi (müq. et. Yəh. 20:19,21,26). Həm Paul (bax: Ef. 6:23), həm də Peter (bax: 1Pet. 5:14) Allahın xalqı üçün son duada bu sözdən istifadə ediblər.

■ **“bir-bir salam söylə”** Hərfi tərcümədə “ad ilə salamlə”. Bu idiomun mənası “şəxsən”, “ürəkdən”, “səmimiyyətlə”dir. Misir papiruslarında bu ifadə tez-tez işlənib.

MÜZAKİRƏ ÜÇÜN SUALLAR

Bu şərh bir köməkçi vəsaitdir, yəni siz Müqəddəs Kitabı şərh etmək üçün özünüz məsuliyyət daşıyırsınız. Hər kəs nail olduğu nurda gəzməlidir. Kəlamı şərh edərkən özünüzə, Müqəddəs Kitaba və Müqəddəs Ruha üstünlük verməlisiniz. Bu işi bir şərhçinin üstünə atmaq olmaz.

Müzakirə üçün suallar kitabın bu hissəsindəki əsas mövzuları düşünməyinizə kömək etmək məqsədilə verilir. Bunlar dəqiq cavab vermək üçün deyil, düşündürmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1. Qay və Diotref arasındakı ziddiyyətlər barədə çoxlu fərziyyələr irəli sürülüb:
 - a. teoloji səbəblərə görə
 - b. sosial səbəblərə görə
 - c. cəmiyyətlə bağlı səbəblərə görə
 - d. əxlaqi səbəblərə görə

Bu variantların hər birini izah edin və 3-cü Yəhya ilə necə əlaqəli ola biləcəyini deyin.

2. 2-ci Yəhya və 3-cü Yəhya necə bir-biri ilə əlaqəlidir?
3. 1-ci Yəhyada bəhs olunan və 2-ci və 3-cü Yəhyada təkrar olunan üç imtihanı sadalayın.

XÜSUSİ MÖVZU: YUNAN DİLİ QRAMMATİKASI TERMİNLƏRİ

Ellinist yunancası olaraq da bilinən koyne yunancası Makedoniyalı İsgəndərin (b.e.ə. 336-323) fəthindən başlayaraq təqribən səkkiz yüz il boyunca (b.e.ə. 300 - b.e. 500) Aralıq dənizi ölkələrinin müştərək dili olub. Bu yalnız klassik yunan dilinin sadələşdirilmiş forması deyil, çox cəhətdən qədim Yaxın Şərqlin və Aralıq dənizi ölkələrinin ikinci dili olaraq qəbul edilmiş yeni yunan dilidir.

Əhdi-Cədid yunancası bir anlamda unikaldir, çünki Əhdi-Cədidin müəlliflərinin (Luka və bəlkə İbraniyə Məktubun müəllifi istisna olmaqla) birinci dili aramicə olub. Buna görə də onların yazıları arami dilinin idiomları və strukturlarının təsiri altında qalıb. Bundan əlavə, onların oxuduqları və sitat gətirdikləri Septuaqinta (Əhdi-Ətiqin yunanca tərcüməsi) da koyne yunancasında yazılmışdı və əslində Septuaqintanın mətnini yaradan yəhudi alimlərin də ana dilləri yunanca olmayıb.

Bu səbəbdən Əhdi-Cədidə tədqiq edərkən onu yunan dilinin ciddi qrammatik strukturu içində nəzərdən keçirmənin mümkün olmadığını yadda saxlamalıyıq. Əhdi-Cədid yunancası unikaldir, lakin (1) Septuaqinta, (2) İosif Flaviy kimi yəhudilərin yazıları və (3) Misirdə tapılan papiruslardakı yazılar ilə çoxlu oxşar cəhətləri vardır. Bəs onda Əhdi-Cədidin qrammatik təhlilinə necə yanaşmaq lazımdır?

Ümumən koyne yunancası və Əhdi-Cədid koyne yunancasının qrammatik xüsusiyyətləri dəyişkəndir. Əhdi-Cədid, yunan dilinin qrammatikasının sadələşdirilməyə doğru yönəldiyi dövrdə yazılıb. Bizə əsas istiqamət verən, kontekstdir. Sözlər yalnız daha geniş kontekstdə məna kəsb edir və buna görə qrammatik struktur yalnız (1) konkret müəllifin üslubu və (2) konkret kontekst baxımından anlaşıla bilər. Yunanca forma və strukturların qəti tərifini vermək qeyri-mümkündür.

Koyne yunancası başlıca olaraq şifahi dil olub. Şərh etmə prosesində çox vaxt FEİL ZAMANLARININ növü və forması açar rol oynayır. Baş cümlələrin əksəriyyəti FEİLDƏN başlayır və beləcə FEİL üstün görünür. Yunanca FEİLİ təhlil edərkən üç məqama diqqət yetirmək vacibdir: (1) ZAMAN, NÖV və ŞƏKİL (morfolojiya); (2) konkret FEİLİN başlıca mənası (leksikoqrafiya); (3) kontekstin təşkili (sintaksis).

I. ZAMAN

- A. Zaman FEİLLƏRİN tamamlanmış və ya tamamlanmamış bir hərəkətlə əlaqəsinə işarə edir. Buna çox vaxt “PERFEKT” və ya “İMPERFEKT” deyirlər.
1. PERFEKT ZAMANLAR hərəkətin baş verməsini vurğulayır. Başqa heç nə bildirilmir, sadəcə bir şey baş verdi! Hərəkətin başlanması, davam etməsi və ya kulminasiyası barədə məlumat verilmir
 2. İMPERFEKT ZAMANLAR hərəkətin davamlı prosesini vurğulayır. Xətti hərəkət, davamlı hərəkət, tədrici hərəkət və s. olaraq təsvir oluna bilər.
- B. Zamanlar, müəllifin hərəkətin prosesinə necə baxdığına görə kateqoriyalara ayrıla bilər:
1. Baş verdi = AORİST
 2. Baş vermişdir və nəticələri qalır = BİTMİŞ ZAMAN
 3. Keçmişdə baş verirdi və nəticələri qalırdı, amma indi yox = KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMAN
 4. Baş verməkdədir = İNDİKİ ZAMAN
 5. Baş verməkdə idi = BİTMƏMİŞ ZAMAN
 6. Baş verəcək = GƏLƏCƏK ZAMAN

Bu ZAMANLARIN şərh etmə prosesindəki faydasını göstərmək üçün əyani misal olaraq “xilas etmək” sözünü götürək. Bu söz müxtəlif yerlərdə həm xilas prosesini, həm də kulminasiyasını göstərəcək bir şəkildə işlənib:

1. AORİST – “xilas olduq” (müq. et. Rom. 8:24)
 2. BİTMİŞ ZAMAN – “xilas oldunuz və nəticəsi davam edir” (müq. et. Ef. 2:5,8)
 3. İNDİKİ ZAMAN – “xilas olmaqdasınız” (müq. et. 1Kor. 1:18; 15:2)
 4. GƏLƏCƏK ZAMAN – “xilas olacağıq” (müq. et. Rom. 5:9, 10; 10:9)
- C. Şərhcilər FEİL ZAMANLARINA diqqət yetirəndə müəllifin məhz bu ZAMANDAN istifadə etməsinin səbəbini axtarırlar. “Ən adi” zaman AORİSTDİR. “Qeyri-konkret”, “işarələnməmiş” olan bu FEİL forması, müxtəlif yollarla işləyə bilər və mənası kontekstlə dəqiqləşdirilir. Bu forma sadəcə bir şeyin baş verdiyini bildirir. Keçmiş zaman aspekti yalnız XƏBƏR FORMASINDA mövcuddur. Başqa ZAMANLAR işləndikdə, daha konkret aspektlər önə çıxırdı. Bunları nəzərdən keçirək:

1. BİTMİŞ ZAMAN. Davamlı nəticələrə səbəb olan tamamlanmış bir hərəkətdən bəhs olunur. Bu bir anlamda AORİST və İNDİKİ ZAMANLARININ birləşməsidir. Adətən qalan nəticələr və ya hərəkətin tamamlanması önə çıxır (məs.: Ef. 2:5 və 8, “xilas oldunuz və olmağa davam edirsiniz”).
2. KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMAN. Bu zaman, BİTMİŞ ZAMAN kimidir, ancaq qalan nəticələr dayanıb. Məs.: Yəh. 18:16 “Peter isə bayırda qapının yanında durmuşdu”.
3. İNDİKİ ZAMAN. Tamamlanmamış və ya bitməmiş (imperfekt) hərəkəti bildirir. Adətən olayın davam etməsi önə çıxır. Məs.: 1 Yəh. 3:6 və 9: “Onda qalan hər kəs günahını davam etdirməz”; “Allahdan doğulan hər kəs günahını davam etdirməz”.
4. BİTMƏMİŞ ZAMAN. Bu zamanın İNDİKİ ZAMAN ilə əlaqəsi, BİTMİŞ və KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANLAR arasındakı əlaqəyə bənzəyir. BİTMƏMİŞ ZAMAN, öncə baş verməkdə olan, amma indi dayanan natamam hərəkəti, yaxud keçmişdə bir hərəkətin başlanğıcını bildirir. Məs.: Mat. 3:5: “Yerusəlim sakinləri... Yəhyanın yanına gəlməyə davam edirdi” və ya “Yerusəlim sakinləri... Yəhyanın yanına gəlməyə başladılar”.
5. GƏLƏCƏK ZAMAN. Gələcəkdə baş verəcək olan bir hərəkəti bildirir. Gerçək deyil, potensial olaya işarə edir. Çox vaxt baş verəcəklərin qəti olduğunu bildirir. Məs.: Mat. 5:4-9: “Nə bəxtiyardır... Çünki onlar... tapacaq... alacaq... doyacaq... ediləcək... görəcək... adlanacaq...”

II. NÖV

- A. FEİLİN NÖVÜ FEİLİN hərəkəti və SUBYEKTİ arasındakı əlaqəni göstərir.
- B. MƏLUM NÖV, subyektin FEİLİN hərəkətini yerinə yetirməsini adi, gözlənən, vurğusuz bir şəkildə göstərməyə xidmət edirdi.
- C. MƏCHUL NÖV, subyektin kənar şəxs tərəfindən yerinə yetirilən FEİLİN hərəkətinə məruz qalmasını göstərirdi. Hərəkəti yerinə yetirən kənar şəxs yunanca Əhdi-Cədidə aşağıdakı SÖZÖNLƏRİ və hallar ilə göstərilirdi:
 1. şəxsin vasitəsiz hərəkəti - *hupo* və ÇIXIŞLIQ HAL (müq. et. Mat.1:22; Həv. 22:30).
 2. şəxsin vasitəli hərəkəti - *dia* və ÇIXIŞLIQ HAL (müq. et. Mat.1:22).
 3. şəxssiz hərəkət - *en* və BİRGƏLİK HAL.
 4. bəzən ya şəxs, ya da şəxssiz hərəkət - yalnız BİRGƏLİK HAL.
- D. ORTA NÖV o deməkdir ki, subyekt feilin HƏRƏKƏTİNİ özü yerinə yetirir və həmçinin birbaşa onda iştirak edir. Buna çox vaxt yüksək şəxsi maraq növü deyirlər. İngilis dilində olmayan bu qrammatik quruluş yunan dilində baş və ya budaq cümləsinin mübtədasını (subyektini) müəyyən şəkildə vurğulayır və çoxlu mənalara imkan verirdi. Bu formanın mümkün mənalarından bəzisi:
 1. QAYIDIŞ – subyektin işi birbaşa öz üzərində görməsi. Məs.: Mat. 27:5 “özünü asdı”.
 2. ŞİDDƏTLƏNDİRİCİ – subyektin hərəkəti özü üçün yerinə yetirməsi. Məs.: 2Kor. 11:14 “Şeytanın özü işıq mələyi cildinə girir”.
 3. QARŞILIQ-BİRGƏLİK – iki subyektin qarşılıqlı hərəkəti. Məs.: Mat. 26:4 “bir-biri ilə məsləhətləşdilər”.

III. ŞƏKİL (və ya FORMA)

- A. Köyne yunancasında zamanın dörd ŞƏKLİ vardır. Bunlar, ən azından müəllifin öz düşüncəsində, FEİLİN gerçəkliklə əlaqəsinə işarə edir. ŞƏKİLLƏR iki böyük kateqoriyaya ayrılır: gerçəkliyi bildirən (XƏBƏR FORMASI) və potensiallığı bildirən (LAZIM ŞƏKLİ, ƏMR ŞƏKLİ və ARZU ŞƏKLİ).
- B. XƏBƏR FORMASI, ən azından müəllifin öz düşüncəsində baş vermiş və ya baş verməkdə olan bir hərəkəti bildirən ən adi feil şəklidir. Yunan dilində feilin müəyyən zamanı bildirən yeganə şəkli bu idi və hətta bunda zaman aspekti ikinci planda idi.
- C. LAZIM ŞƏKLİ ehtimali gələcək hərəkəti ifadə edirdi. Hərəkət hələ baş verməyib, amma baş verəcəyinin ehtimalı çox idi. GƏLƏCƏK XƏBƏR FORMASI ilə çoxlu oxşar cəhətləri var idi. Fərq ondan ibarət idi ki, LAZIM ŞƏKLİ müəyyən qədər şübhə ifadə edir. İngilis dilində bu çox vaxt “could”, “would”, “may” və ya “might” (ola bilər, olar, bəlkə, ehtimal) kimi sözlərlə ifadə olunur.
- D. ARZU ŞƏKLİ nəzəri olaraq mümkün bir arzunu ifadə edirdi. Bu şəkil LAZIM ŞƏKLİNƏ nibətən gerçəklikdən bir addım daha uzaqda idi. ARZU ŞƏKLİ müəyyən şərtlər daxilində mümkünlüyü ifadə edirdi. Əhdi-Cədidə ARZU ŞƏKLİ nadirdir, ən tez işləndiyi yer (15 dəfə), Paulun “Əsla!” (KJV, “Allah eləməsin!”) olaraq tərcümə olunmuş məşhur ifadəsidir (müq. et. Rom. 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; 1Kor. 6:15; Qal. 2:17; 3:21; 6:14).

- E. ƏMR ŞƏKLİ, yerinə yetirilməsi mümkün olan bir əmri ifadə edirdi, lakin ön plana çıxan, söyləyicinin niyyəti idi. Başqa tərəfin iradəli seçimindən asılı və bununla şərtləndirilmiş idi. ƏMR ŞƏKLİNDƏN xüsusilə dualarda və 3-cü şəxslərin xahişlərində istifadə olunurdu. Əhdi-Cədidə belə əmrlər yalnız İNDİKİ və AORİST ZAMANLARI ilə ifadə olunub.
- F. Bəzi qrammatikalarda FELİ SİFƏTLƏR də FEİLİN bir ŞƏKLİ olaraq təqdim olunur. Yunanca Əhdi-Cədidə tez-tez işlənən FELİ SİFƏTLƏR, aid olduqları FEİL ilə bağlı olaraq tərcümə olunur. FELİ SİFƏTLƏRİN tərcümə edilməsi zamanı çoxlu variantlar mümkündür. Bir neçə ingiliscə tərcüməyə nəzər yetirmək yaxşı olar. Bunun üçün Baker nəşriyyatının nəşr etdiyi “İyirmi altı tərcümədə Müqəddəs Kitab” (*The Bible in Twenty Six Translations*) çox faydalı vəsait ola bilər.
- G. Bir hadisənin adı və ya “vurgusuz” şəkildə bildirilməsi üçün bir qayda olaraq AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI işlənirdi. Başqa istənilən ZAMAN, NÖV və ya ŞƏKİLDƏN istifadə olunduqda müəllifin xüsusi mənanı ifadə etmək istədiyi bildirilir və bu şərh etmə prosesində nəzərə alınmalıdır.
- IV. Yunan dilinə bələd olmayan adam üçün aşağıdakı köməkçi vəsaitlər (ingilis dilində) faydalı ola bilər:
- A. Friberg, Barbara və Timoti, “Analitik yunanca Əhdi-Cədid” (Friberg, Barbara and Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988).
- B. Marşall, Alfred, “Sətiraltı yunanca-ingiliscə Əhdi-Cədid” (Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976).
- C. Muns, Uilyam D., “Yunanca Əhdi-Cədid üçün analitik leksikon” (Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1993).
- D. Sammerz, Rey, “Əhdi-Cədid yunancasının əsasları” (Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950).
- E. Həmçinin, İllinoy ştatı, Çikaqo şəhərində yerləşən Mudi Bibliya İnstitutu (Moody Bible Institute) məktublaşma yolu ilə akademik səviyyədə koynə yunancası kurslarını təqdim edir.
- V. İSİMLƏR
- A. Sintaktik baxımdan İSİMLƏRİN təsnifatı HALLAR ilə həyata keçirilir. İSMİN HALI, İSMİN FEİLƏ və cümlənin başqa üzvlərinə münasibətini bildirən qrammatik kateqoriyadır. Koynə yunancasında HALIN bir çox funksiyasını SÖZÖNLƏRİ yerinə yetirirdi. Bir HAL bir sıra fərqli münasibəti bildirməyə qadir olduğundan, həmin mümkün funksiyaları daha açıq şəkildə ayırd etmək üçün SÖZÖNLƏRİ inkişaf etdirilib.
- B. Yunan dilində səkkiz HAL vardır:
1. ADLIQ HAL adlandırma məqsədi ilə işlənir və adətən cümlədə MÜBTƏDA rolunda çıxış edir. Həmçinin bu halda İSİMLƏR VƏ SİFƏTLƏR “olmaq” FEİLİ ilə birgə işlənərək XƏBƏR rolunda çıxış edirdi.
 2. YİYƏLİK HAL təsvir üçün işlənir və adətən aid olduğu sözün xüsusiyyətini və ya keyfiyyətini bildirirdi. “Necə? Nə cür?” suallarına cavab verirdi. İngilis dilinə çox vaxt “of” SÖZÖNÜ vasitəsilə tərcümə olunurdu.
 3. ÇIXIŞLIQ HAL, YİYƏLİK HAL ilə eyni formalarla qurulur, ancaq bir nöqtədən ayrılmanı təsvir etmək üçün işlənirdi. Adətən zamanın, məkanın, mənbənin və ya dərəcənin bir nöqtəsindən ayrılmanı bildirirdi. İngilis dilində çox vaxt “from” SÖZÖNÜ vasitəsilə ifadə olunurdu.
 4. YÖNLÜK HAL şəxsi marağı, mənfəəti bildirmək üçün işlənirdi. Müsbət və ya mənfəi aspekti bildirə bilirdi. Çox vaxt cümlədə VASİTƏLİ TAMAMLIQ rolunda çıxış edirdi. İngilis dilində çox vaxt “to” SÖZÖNÜ vasitəsilə ifadə olunurdu.
 5. YERLİK HALIN forması YÖNLÜK HALIN forması ilə eyni idi, lakin məkan və ya zamandakı yeri, mövqeni, yaxud məntiqi hədudları bildirirdi. İngilis dilində çox vaxt “in, on, at, among, during, by, upon və beside” SÖZÖNLƏRİ vasitəsilə ifadə olunurdu.
 6. BİRGƏLİK HALIN forması YÖNLÜK və YERLİK HALLARIN forması ilə eyni idi. Vasitəni və ya əlaqəni ifadə edirdi. İngilis dilində çox vaxt “by” və ya “with” SÖZÖNLƏRİ vasitəsilə ifadə olunurdu.
 7. TƏSİRLİK HAL hərəkətin yekununu bildirmək üçün işlənirdi. Məhdudluğu ifadə edirdi. Cümlədə əsasən VASİTƏSİZ TAMAMLIQ rolunda çıxış edirdi. “Nə qədər? Nə dərəcəyə qədər?” suallarına cavab verirdi.
 8. ÇAĞIRIŞ HALINDAN birbaşa müraciətlərdə istifadə olunurdu.

VI. BAĞLAYICILAR VƏ BAĞLAYICI SÖZLƏR

- A. Yunan dili çox dəqiq bir dildir, çünki yunan dilində çoxlu bağlayıcı sözlər vardır. Bu sözlər fikirləri bağlayır (CÜMLƏLƏR, BUDAQ CÜMLƏLƏRİ VƏ ABSAZLAR). Bunlara o qədər tez-tez rast gəlinir ki, bunların yoxluğu (asindeton) çox vaxt ekzegetik baxımdan əhəmiyyətlidir. Faktiki olaraq bu BAĞLAYICILAR VƏ BAĞLAYICI SÖZLƏR müəllifin düşüncəsinin istiqamətini aşkarlayır. Bunlar çox vaxt müəllifin dəqiq nə demək istədiyini müəyyən etməkdə həlledici rol oynayır.
- B. Aşağıda bəzi BAĞLAYICILAR VƏ BAĞLAYICI SÖZLƏR mənalari ilə birlikdə verilir (bu məlumat əsasən H.E. Dana və Cuius K. Mentinin “Yunanca Əhdi-Cədidin qrammatikasına dair sorğu kitabçası”ndan (H.E. Dana and Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*) götürülmüşdür).
1. Zaman bağlayıcı sözləri
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (lazım ş.) – “nə zaman ki”
 - b. *heōs* – “ikən”
 - c. *hotan, epan* (LAZIM Ş..) – “(hər dəfə) nə zaman ki”
 - d. *heōs, achri, mechri* (lazım ş.) – “-ə qədər”
 - e. *priv* (İNFİN.) – “-dən əvvəl”
 - f. *hōs* – “-dən bəri”, “nə zaman ki”, “nə qədər ki”
 2. Məntiq BAĞLAYICI SÖZLƏRİ
 - a. Məqsəd
 - (1) *hina* (LAZIM Ş.), *hopōs* (LAZIM Ş.), *hōs* – “belə ki”, “ki”
 - (2) *hōste* (ARTİKUL İLƏ TƏSİRLİK HALDA İNFİNİTİV) – “ki”
 - (3) *pros* (ARTİKUL İLƏ TƏSİRLİK HALDA İNFİNİTİV) və ya *eis* (ARTİKUL İLƏ TƏSİRLİK HALDA İNFİNİTİV) – “ki”
 - b. Nəticə (məqsəd və nəticə qrammatik formaları arasında sıx əlaqə vardır)
 - (1) *hōste* (İNFİNİTİV, ən yaygın variant) – “belə ki”, “beləliklə”
 - (2) *hiva* (LAZIM Ş.) – “belə ki”
 - (3) *ara* – “beləcə”
 - c. Səbəb
 - (1) *gar* (səbəb/nəticə) – “ki”, “çünki”
 - (2) *dioti, hotiy* – “çünki”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – “ona görə ki”
 - (4) *dia* (təsirlik hal ilə) və (artikullu infın. ilə) – “çünki”
 - d. Nəticəyə gəlmə
 - (1) *ara, poinun, hōste* – “buna görə”
 - (2) *dio* (ən şiddətli nəticəyə gəlmə BAĞLAYICISI) – “ki, ondan ötrü”, “ki, bu səbəbdən”, “ki buna görə”
 - (3) *oun* – “buna görə”, “beləliklə”, “onda”, “nəticədə”
 - (4) *toinoun* – “müvafiq olaraq”
 - e. Qarşılaşdırma
 - (1) *alla* (şiddətli QARŞILAŞDIRMA BAĞLAYICISI) – “amma”, “-dən başqa”
 - (2) *de* – “amma”, “lakin”, “ancaq”, “digər yandan”
 - (3) *kai* – “amma”
 - (4) *mentoi, oun* – “lakin”
 - (5) *plēn* – “buna baxmayaraq” (əksərən Lukada)
 - (6) *oun* – “lakin”
 - f. Müqayisə
 - (1) *hōs, kathōs* (MÜQAYİSƏ BUDAQ CÜMLƏLƏRİNDƏN əvvəl)
 - (2) *kata* (mürəkkəb sözlərdə: *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (İbraniyə Məktubda)
 - (4) *ē* – “nəinki”
 - g. Birləşdirmə
 - (1) *de* – “və”, “indi ki”
 - (2) *kai* – “və”
 - (3) *tei* – “və”
 - (4) *hina, oun* – “ki”

- (5) *oun* – “onda” (Yəhyada)
- h.Emfatik (şiddətləndirmə)
- (1) *alla* – “əlbəttə”, “bəli”, “əslində”
- (2) *ara* – “doğrudan”, “əlbəttə”, “həqiqətən”
- (3) *gar* – “amma doğrudan”, “əlbəttə”, “həqiqətən”
- (4) *de* – “doğrudan”
- (5) *ean* – “həttə”
- (6) *kai* – “həttə”, “doğrudan”, “həqiqətən”
- (7) *mentoi* – “doğrudan”
- (8) *oun* – “həqiqətən”, “qətiyyən”

VII. ŞƏRT CÜMLƏLƏRİ

- A. ŞƏRT CÜMLƏSİ, bir və ya bir neçə şərt budaq cümləsini ehtiva edən cümləyə deyilir. Bu qrammatik struktur şərh etmə prosesində çox faydalıdır, çünki əsas FEİL ilə ifadə olunan hərəkətin baş verdiyi və ya baş vermədiyi şərtləri və ya səbəbləri bildirir. ŞƏRT CÜMLƏSİNİN dörd növü var idi. Bu növlər, müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğu güman edilən və ya məqsədinə xidmət edən ifadələrdən tutmuş yalnız arzu olunan ifadələrə qədər dəyişir.
- B. BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ, “əgər” sözü ilə ifadə edilsə də, müəllifin nöqtəyi-nəzərindən doğru olduğu güman edilən və ya məqsədlərinə xidmət edən hərəkəti və ya halı ifadə edirdi. Bəzi kontekstlərdə “...olduğuna görə” olaraq tərcümə edilə bilər (müq. et. Mat. 4:3; Rom. 8:31). Lakin bu heç də demək deyil ki, BİRİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏLƏRİNİN hamısı gerçəkliyi ifadə edir. Bu formadan çox vaxt mübahisədə arqument təqdim etmək və ya yalanı ifşa etmək üçün istifadə olunurdu (müq. et. Mat. 12:27).
- C. İKİNCİ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ çox vaxt “faktın əksinə olaraq” adlandırılır. Gerçəkliyə uyğun gəlməyən bir bəyanatla fikri ifadə edir. Misallar:
1. “Əgər bu adam peyğəmbər olsaydı, amma deyildir, Ona toxunanın kim və nə cür qadın olduğunu bilərdi, amma O bilmir” (Luka 7:39)
 2. “Əgər siz Musaya inansaydınız, amma Ona inanmırsınız, onda Mənə də inanardınız, amma Mənə də inanmırsınız” (Yəh. 5:46)
 3. “Əgər mən hələ də insanları razı salmaq istəsəydim, hansı ki mən bunu etmirəm, Məsihin qulu olmazdım, lakin Onun quluyam” (Qal. 1:10)
- D. ÜÇÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ mümkün gələcək hərəkəti bildirir və çox vaxt o hərəkətin ehtimalını ifadə edir. Bu növ cümlə adətən şərti bildirir. Belə cümlədə əsas FEİL ilə ifadə olunan hərəkət, şərt budaq cümləsinin hərəkəti ilə şərtləndirilir. 1-ci Yəhyadan misallar: 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.
- E. DÖRDÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ, hərəkətin ediləcəyinin ehtimalından ən uzaqda duran şərt formasıdır. Buna Əhdi-Cədidə nadir rast gəlinir. Əslində, şərtin hər iki tərəfinin bu tərifi uyduğu tam anlamda DÖRDÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİ yoxdur. Qismi DÖRDÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİNİN bir nümunəsi, 1Pet. 3:14-ün ilk budaq cümləsidir. Qismi DÖRDÜNCÜ SİNİF ŞƏRT CÜMLƏSİNİN bir nümunəsi də Həv. 8:31-in son budaq cümləsidir.

VIII. QADAĞALAR

- A. MƏ ƏDATI ilə işlənən İNDİKİ ZAMAN ƏMR ŞƏKLİ çox vaxt (amma həmişə deyil) artıq gedən prosesin dayandırılmasını vurğulayır. Bəzi misallar: “yer üzündə özünüzə xəzinələr yığmağı dayandırın...” (Mat. 6:19); “canınız üçün qayğı çəkməyi dayandırın...” (Mat. 6:25); “bədəninizin üzvlərini haqsızlıq aləti olaraq günaha təslim etməyi dayandırın...” (Rom. 6:13); “Allahın Müqəddəs Ruhunu kədərləndirməyi dayandırmalısınız...” (Ef. 4:30); “şərabdan sərxoş olmağı dayandırın...” (5:18).
- B. MƏ ƏDATI ilə işlənən AORİST LAZIM ŞƏKLİ ilə vurğulanan münasibət belədir: “bunu etməyə başlamayın belə”. Bəzi misallar: “... sanmaya başlamayın belə” (Mat. 5:17); “... deyə qayğı çəkməyə heç başlamayın” (Mat. 6:31); “... heç vaxt utanmamalısın” (2Tim. 1:8).
- C. LAZIM ŞƏKLİ ilə işlənən İKİLİ İNKAR çox emfatik inkarı ifadə edir. “Heç vaxt, xeyr, heç vaxt” və ya “heç vəchlə”. Bəzi misallar: “O heç vaxt, xeyr, heç vaxt ölümü dadmayacaq” (Yəh. 8:51); “Mən heç vaxt, xeyr, heç vaxt ət yeməyəcəyəm” (1Kor. 8:13).

IX. ARTİKL

- A. Koyne yunancasında MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI ingilis dilindəki “the” artiklinə bənzər şəkildə işlənirdi. Onun başlıca funksiyası “işarə etmə” idi; o bir sözə, ada və ya frazaya diqqət çəkmək üçün işlənirdi. Əhdi-Cədidin müxtəlif müəllifləri ondan müxtəlif cür istifadə ediblər. Müəyyənlik artikli həmçinin bu funksiyaları yerinə yetirə bilərdi:
1. işarə ƏVƏZLİYİ kimi kontrastı göstərmək;
 2. daha öncə adı çəkilmiş bir MÜBTƏDAYA və ya şəxsə işarə etmək;
 3. bağlayıcı bir FEİLİN işləndiyi cümlədə MÜBTƏDANI müəyyən etmək (Azərbaycan dilində “-dır⁴” xəbərlik şəkilçisi). Misallar: “Allah Ruhdur” (Yəh. 4:24); “Allah nurdur” (1Yəh. 1:5); “Allah məhəbbətdir” (4:8,16).
- B. Koyne yunancasında ingilis dilindəki “a/an” kimi QEYRİ-MÜƏYYƏNLİK ARTIKLI yox idi. Müəyyənlik artiklinin işlənməməsi bunları bildirə bilərdi:
1. bir şeyin xüsusiyyətləri və ya keyfiyyətlərinin ön plana çəkilməsi
 2. bir şeyin kateqoriyasının ön plana çəkilməsi
- C. Əhdi-Cədidin müəllifləri ARTIKLDƏN müxtəlif cür istifadə ediblər.

X. YUNANCA ƏHDİ-CƏDİDDƏ VURĞULAMA YOLLARI

- A. Əhdi-Cədidin müxtəlif müəllifləri müxtəlif vurğulama üsullarından istifadə ediblər. Onların içində ən ardıcıl və formal yazanlar, Luka və İbraniyə Məktubun müəllifi idi.
- B. Əvvəldən qeyd etdiyimiz kimi, AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI sadə, standart, vurğusuz bir forma idi; feilin başqa istənilən ZAMANI, NÖVÜ və ŞƏKLI isə xüsusi mənanı ifadə edirdi və şərh etmə prosesində bunu nəzərə almaq vacibdir. Ancaq bu demək deyil ki, AORİST MƏLUM NÖV XƏBƏR FORMASI heç vaxt xüsusi mənanı ifadə etmək üçün işlənməyib. (Misal üçün bax: Rom. 6:10 [iki dəfə]).
- C. Koyne yunancasında sözlərin sırası
1. Koyne yunancası çevik bir dil idi və ingilis dilindən fərqli olaraq cümlədə sözlərin sırasından asılı deyil idi. Buna görə də müəllif adi gözlənən sıranı dəyişdirə bilirdi. Bundan
 - a. müəllifin oxucuya xüsusilə vurğulamaq istədiyi məqamları göstərməsi
 - b. müəllifin oxucuya təəccüblü gələ biləcək məqamları göstərməsi
 - c. müəllifə dərinlən təsir edən məqamları göstərməsi üçün istifadə olunurdu
 2. Yunan dilində cümlədə sözlərin adi sırası hələ tam aydın deyildir Lakin təxmin edilən norma budur:
 - a. bağlayıcı FEİLLƏR üçün
 - (1) FEİL
 - (2) MÜBTƏDA
 - (3) TAMAMLIQ
 - b. TƏSİRLİ FEİLLƏR üçün
 - (1) FEİL
 - (2) MÜBTƏDA
 - (3) VASİTƏSİZ TAMAMLIQ
 - (4) VASİTƏLİ TAMAMLIQ
 - (5) SÖZÖNÜLÜ İFADƏ
 - c. İSİM TƏRKİBİ
 - (1) İSİM
 - (2) TƏYİN
 - (3) SÖZÖNÜLÜ İFADƏ
 3. Cümlədə sözlərin sırası ekzegetik baxımdan son dərəcə mühüm ola bilər. Misallar:
 - a. Hərf: “sağ əlini onlar verdilər mənə və Barnabaya ünsiyyətin”. “Ünsiyyətin sağ əli” ifadəsi, mənasını önə çəkmək məqsədilə bölünüb, bir hissəsi cümlənin başına çəkilib (Qal. 2:9).
 - b. “Məsihlə” ən birinci qoyulub. Onun ölümü ön planda idi (Qal. 2:20).
 - c. Hərf. “Bu hissə-hissə idi və çoxlu müxtəlif yollarla” (İbr. 1:1) frazası cümlənin başına çəkilib. Beləcə Vəhyin faktı deyil, Allahın Özünü necə tanıtması vurğulanıb.
- D. Adətən bəzi məqamları vurğulamaq üçün bunlardan istifadə olunub:

1. FEİLİN formasında artıq mövcud olan ƏVƏZLİYİN təkrarlanması. Məsəl: “Mən, Özüm, əlbəttə sizinlə birlikdə olacağam...” (Mat. 28:20).
 2. Gözlənən BAĞLAYICININ və ya sözləri, ifadələri, budaq cümlələrini və ya cümlələri bir-birinə bağlayan digər üsulların işlənməməsi. Buna asindeton (“bağlanmayan”) deyilir. Bir bağlama üsulu gözləndiyinə görə bunun işlənməməsi diqqət çəkirdi. Misallar:
 - a. Bəxtiyarlıq vədləri, Mat. 5:3 və s. (sadalınmanı vurğulayır)
 - b. Yəh. 14:1 (yeni mövzu)
 - c. Rom. 9:1 (yeni bölmə)
 - d. 2Kor. 12:20 (sadalınmanı vurğulayır)
 3. Verilən kontekstdə olan sözlərin və ya ifadələrin təkrarlanması. Məs.: “izzətinin mədhi” (Ef. 1:6, 12, 14). Bu ifadə Müqəddəs Üçlüyün hər Şəxsinin işini göstərməyə xidmət edir.
 4. İdiom və ya kəlmə (səs) oyunundan istifadə
 - a. Evfemizm – tabu sayılan mövzular üçün əvəzedici sözlər, məs., ölüm əvəzinə “yuxu” (Yəh. 11:11-14) və ya kişi tənəsül üzvü əvəzinə “ayaq” (Rut 3:7-8; 1Şam. 24:3).
 - b. Allahın adını əvəz edən başqa sözlər, məs., “Göylərin Padşahlığı” (Mat. 3:2) və ya “göylərdən bir səda gəldi” (Mat. 3:17).
 - c. MƏCAZLAR
 - (1) inanılmaz mübaliğələr (Mat. 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) yüngül mübaliğələr (Mat. 3:5; Həv. 2:36)
 - (3) şəxsləşdirmələr (1Kor. 15:55)
 - (4) ironiya (Qal. 5:12)
 - (5) poeziya (Fil. 2:6-11)
 - (6) kəlmə (səs) oyunu
 - (a) “imanlılar cəmiyyəti”
 - (i) “imanlılar cəmiyyəti” (Ef. 3:21)
 - (ii) “çağırış” (Ef. 4:1,4)
 - (iii) “çağırılmaq” (Ef. 4:1,4)
 - (b) “azad”
 - (i) “azad qadın” (Qal. 4:31)
 - (ii) “azadlıq” (Qal. 5:1)
 - (iii) “azad” (Qal. 5:1)
 - d. idiomatik dil - müəyyən mədəniyyətə və dilə xas olan ifadələr
 - (1) “yemək” sözünün məcazi mənada işlənməsi (Yəh. 4:31-34)
 - (2) “Məbəd” sözünün məcazi mənada işlənməsi (Yəh. 2:19; Mat. 26:61)
 - (3) müqayisə üçün işlənən “nifrət” ibrani idiomu (Yar. 29:31; Qan. 21:15; Luka 14:26; Yəh. 12:25; Rom. 9:13)
 - (4) “Hamı” və “çoxları” Yeş. 53:6 (“hamı”) və 53:11, 12 (“çoxları, çox adam”) müqayisə edin. Rom. 5:18 və 19-da gördüyümüz kimi, bu sözlər sinonimdir.
 5. Tək söz əvəzinə tam linqvistik ifadənin işlənməsi. Məsəl: “Rəbb İsa Məsih”.
 6. *autos*-dan xüsusi istifadə
 - a. ARTİKL ilə işləndikdə (təyin rolunda) “eyni”
 - b. ARTİKLSİZ işləndikdə (xəbər rolunda) İNTENSİV QAYIDIŞ ƏVƏZLİYİ – “özünü” olaraq tərcümə olunur.
- E. Yunanca bilməyən adam Müqəddəs Kitabı öyrənəndə emfatik yerləri bir neçə yolla tapa bilər:
1. Analitik leksikondan və sətiraltı yunanca-İngiliscə mətndən istifadə etməklə.
 2. Xüsusilə fərqli tərcümə nəzəriyyələrinə əsaslanan İngiliscə tərcümələri müqayisə etməklə. Məsələn: bir “sözbəsöz” tərcüməsini (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) bir “dinamik ekvivalent” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV) tərcüməsi ilə müqayisə etmək. Bunun üçün Baker nəşriyyatının nəşr etdiyi “İyirmi altı tərcümədə Müqəddəs Kitab” (*The Bible in Twenty Six Translations*) çox faydalı vəsait ola bilər.
 3. Cozef Brayant Roterhemın “Vurğulu Müqəddəs Kitab”dan (*The Emphasized Bible* by Joseph Bryant Rotherham, Kregel, 1994) istifadə etmək.
 4. Son dərəcə hərfi tərcümədən istifadə etmək
 - a. “Amerikan standart versiya” (*The American Standard Version*, 1901)

b. Robert Yanqın “Müqəddəs Kitabın Yanq hərfi tərcüməsi” (*Young's Literal Translation of the Bible*, Robert Young, Guardian Press, 1976).

Qrammatikanı öyrənmək çətindir, amma düzgün şərh etmək üçün çox vacibdir. Bu qısa təriflər, qeydlər və misallar yunanca bilməyən adamları bu kitabdakı qrammatik qeydlərdən istifadə etməyə həvəsləndirmək üçün verilib. Sözsüz, bu təriflər xeyli sadələşdirilmişdir. Onlardan doqmatik və sərt şəkildə istifadə etmək olmaz, lakin Əhdi-Cədidin sintaksisini daha yaxşı anlamaq məqsədilə istifadə etmək lazımdır. Ümid edirik ki, bu təriflər oxucularımıza Əhdi-Cədidin xüsusi şərhlərini və digər köməkçi vəsaitləri anlamaqda da kömək edəcəkdir.

Yazını şərh edərkən öz şərhimizi Müqəddəs Kitabın mətnindən aldığımız məlumat ilə yoxlamağı bacarmalıyıq və qrammatika bu məlumatın mühüm hissəsini təşkil edir; digər mühüm hissələri tarixi şərait, ədəbi kontekst, sözün müasir istifadəsi və paralel yerlərdir.

© 2014 Bible Lessons International. Bütün hüquqlar qorunur.

XÜSUSİ MÖVZU: MƏTN TƏNQİDÇİLİYİ

Bu mövzu, şərhimizdəki qeydlərin izah edilməsi üçün aşağıdakı plan üzrə nəzərdən keçiriləcəkdir

I. Müqəddəs Kitabın ingiliscə tərcümələrinin əsaslandığı mətnlər

- A. Əhdi-Ətiq
- B. Əhdi-Cədid

II. “Mətn tənqidçiliyi” də adlandırılan “alt tənqidçiliyin” problem və nəzəriyyələrinin qısa izahı

III. Oxumaq üçün təklif olunan əlavə mənbələr

I. Müqəddəs Kitabın ingiliscə tərcümələrinin əsaslandığı mətnlər

A. Əhdi-Ətiq

1. Masoret mətn (MT) – B.e. 100-cü ildə Rəbbi Akiba tərəfindən tərtib edilmiş ibrancə konsonant mətn. Səit nöqtələri, vurğular, haşiyə qeydləri, punktuasiya və s., b.e. VI-IX əsrlərdə əlavə olunmuşdur. Bunlar, masoretlər olaraq bilinən yəhudi ilahiyyatçılar tərəfindən edilmişdir. Onların istifadə etdikləri mətn forması, Mişna, Talmud, Tarqumlar, Peşitta və Vulqatanın forması kimi idi.
2. Septuaqinta (LXX) – Ənənəyə əsasən, Septuaqinta (Əhdi-Ətiqin yunanca tərcüməsi), pəhşah II Ptolemeyin (b.e.ə. 285-246) vəsaiti hesabına İsgəndəriyyə kitabxanası üçün 70 yəhudi alimi tərəfindən 70 gün içərisində yaradılmışdır. Bu tərcümənin İsgəndəriyyədə yaşayan bir yəhudi rəhbərinin xahişi üzrə başlandığı güman edilir. Həmin ənənə “Aristeasin məktubu”ndan qaynaqlanır. Septuaqintanın çox hissəsi, Rəbbi Akibanın mətnindən (MT) fərqlənən ibrancə mətnlərə əsaslanıb.
3. Ölü dəniz tumarları (DSS) – Ölü dəniz tumarları, Romanın bizim eramızdan əvvəlki dövründə (b.e.ə. 200 - b.e. 70) “yessəylər” adındakı yəhudi təriqətçiləri tərəfindən yazılmışdır. Ölü dənizin ətrafında tapılmış bu ibrancə əlyazmalar, həm masoret mətnindən, həm də Septuaqintadan bir az fərqlənən bir ibrancə mətn ailəsinə aiddir.
4. Bu mətnlərin müqayisəsinin şərhçilərə Əhdi-Ətiqi anlamaqda necə kömək etdiyini göstərən bir neçə əyani misal:
 - a. LXX, tərcüməçi və ilahiyyatçıların MT-ni anlamasına kömək edib
 - (1) LXX-də Yeş. 52:14: “Çoxları onun qarşısında mat qalacaq”.
 - (2) MT-də Yeş. 52:14: “Çoxları sənin qarşısında mat qaldı”.
 - (3) Yeş. 52:15-in LXX variantında seçilmiş əvəzlilik təsdiq olunub
 - (a) LXX-də: “çox millətlər ona heyran olacaq”
 - (b) MT-də: “o çox millətləri çiləyir”
 - b. DSS, tərcüməçi və ilahiyyatçıların MT-ni anlamasına kömək edib
 - (1) DSS-də Yeş. 21:8: “onda gözətçi bağırdı, Gözətçi qülləsində duraram...”
 - (2) MT-də Yeş. 21:8: “və mən bağırardım, şir! Ey Xudavənd, gözətçi qülləsində daim duraram...”
 - c. LXX və DSS (hər ikisi) Yeş. 53:11-i aydınlaşdırmağa kömək edib
 - (1) LXX və DSS-də: “O ruhunun iztirabından sonra nur görəcək, qane olacaq”
 - (2) MT-də: “O, ruhunun iztirabının... görəcək, qane olacaq”

B. Əhdi-Cədid

1. Əhdi-Cədidin bütün hissələrinin 5300-dən artıq əlyazması hal-hazırda mövcuddur. Təqribən 85-i papiruslarda yazılmışdır və 268-i baş hərflərlə yazılmış əlyazmalardır (unsial). Daha sonra, təqribən b.e. IX əsrdə, bitişik yazı (minuskul) inkişaf etdirilmişdir. Bu yunanca əlyazmaların sayı təqribən 2700-dür. Bundan əlavə, Müqəddəs Yazının

- parçalarından ibarət olan leksionariy adındakı ibadət kitabının təqribən 2100 nüsxəsi əlimizdə vardır.
2. Papirusda yazılı Əhdi-Cədid parçalarından ibarət olan təqribən 85 yunanca əlyazma muzeylərdə saxlanır. Bəziləri b.e. II əsrə, lakin əksəriyyəti b.e. III və IV əsrlərə aiddir. Bu əlyazmalardan heç biri bütöv Əhdi-Cədidə ehtiva etmir. Bunlar Əhdi-Cədidin ən qədim nüsxələridirsə, bu demək deyildir ki, bunların arasındakı fərqlər daha azdır. Bunların çoxu yerli şəraitdə istifadə edilmək üçün tez-tələsik və bir az diqqətsizcə köçürülmüşdür, buna görə də çoxlu fərqləri vardır.
 3. Kodeks Sinaitikus, ibrancə א (*aleph*) hərfi və ya (01) olaraq bilinir, Sina dağındakı Müqəddəs Katerina mənaşırında Tişendorf (Tischendorf) tərəfindən tapılmışdır. B.e. IV əsrə aiddir, Əhdi-Ətiqin Septuaqinta tərcüməsi və yunanca Əhdi-Cədidən ibarətdir. “İsgəndəriyyə mətni” tipinə aiddir.
 4. Kodeks Aleksandrinus, “A” və ya (02) olaraq bilinir, Misirin İsgəndəriyyə şəhərində tapılmış olan V əsr yunanca əlyazmasıdır.
 5. Kodeks Vatikanus, “B” və ya (03) olaraq bilinir, Romada, Vatikanın kitabxanasında tapılıb, b.e. IV əsrə aiddir. Əhdi-Ətiqin Septuaqinta tərcüməsi və yunanca Əhdi-Cədidən ibarətdir. “İsgəndəriyyə mətni” tipinə aiddir.
 6. Kodeks Efremiti, “C” və ya (04) olaraq bilinir, qismən dağılmış olan V əsr yunanca əlyazmasıdır.
 7. Kodeks Bezi, “D” və ya (05) olaraq bilinir, V və ya VI əsr yunanca əlyazmasıdır. “Qərb mətni” olaraq adlandırılan mətn başlıca olaraq bu əlyazma ilə təmsil olunur. Çoxlu əlavələri ehtiva edən bu əlyazma Kral Yakovun tərcüməsində istifadə olunan başlıca yunanca qaynaq idi.
 8. Əhdi-Cədid əlyazmalarını müəyyən ortaq xüsusiyyətlərə malik olan üç və ya dörd ailəyə ayırmaq olar.
 - a. Misirdən irəli gələn İsgəndəriyyə mətni
 - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (təqr. b.e. 200), Müjdələrdən ibarət
 - (2) P⁴⁶ (təqr. b.e. 225), Paulun Məktublarından ibarət
 - (3) P⁷² (təqr. b.e. 225-250), Peterin Məktubları və Yəhudanın Məktubundan ibarət
 - (4) Kodeks B, Vatikanus (təqr. b.e. 325), bütün Əhdi-Ətiq və Əhdi-Cədidən ibarət
 - (5) Origen bu tip mətndən sitat gətirib
 - (6) Bu mətn tipinə aid olan digər əlyazmalar, א, C, L, W və 33-dür
 - b. Şimali Afrikadan irəli gələn Qərb mətnləri
 - (1) Şimali Afrikalı məsihçi ataları, Tertullian, Kiprian və qədim latın tərcüməsindən sitatlar
 - (2) İrineydən sitatlar
 - (3) Tatian və qədim süryani tərcüməsindən sitatlar
 - (4) Kodeks D, "Bezi", bu mətn tipinə uyğundur
 - c. Konstantinopoldan irəli gələn Şərqi Bizans mətni
 - (1) bu mətn tipi 5300 əlyazmanın 80 faizindən çoxunda əks olunur
 - (2) Suriya Antakyasının məsihçi atalarının, kappadokiyalı ataların, İoann Zlatoustun və Teodoretin gətirdiyi sitatlar
 - (3) Kodeks A, yalnız Müjdələrdə
 - (4) Kodeks (VIII əsr), bütöv Əhdi-Cədid üçün
 - d. dördüncü mümkün tip Fələstindən irəli gələn “Qeysəriyyə mətni”dir
 - (1) başlıca olaraq Markın Müjdəsində görünür
 - (2) ona şəhadət edən bəzi əlyazmalar P⁴⁵ və W-dur

II. “Alt tənqidçilik” və ya “mətn tənqidçiliyi”nin problemləri və nəzəriyyələri

A. Fərqli variantlar necə meydana gəlib?

1. diqqətsizlik və ya təsadüf (böyük əksəriyyəti)

- a. əllə köçürülmə zamanı gözdən qaçan hissələr, iki bənzər sözün arasındakı sözlərin buraxılması (homoioteuton)
 - (1) təkrarlanan hərfin, sözün və ya frazanın gözdən qaçması (haploqrafiya)
 - (2) yunanca mətndəki bir frazanın və ya sətirin təkrar yazılması (dittoqrafiya)
 - b. diktə edilən mətni yazarkən səhv eşitmə səbəbilə buraxılan xəta (itasizm). Belə hallarda çox vaxt oxşar səslənən yunan sözü yazılmış olur.
 - c. ən qədim yunanca mətnlər fəsillərə və ayələrə bölünməmişdi, durğu işarələri və sözlər arasındakı boşluqlar da yox idi. Hərflərin arasında boşluq qoyarkən səhv buraxmaq mümkündür.
2. qəsdən dəyişdirmə
- a. köçürülən mətnin qrammatikasını təkmilləşdirmək məqsədilə edilən dəyişikliklər
 - b. Müqəddəs Kitabın digər yerləri ilə uyğunluq təmin etmək məqsədilə edilən dəyişikliklər (paralellərin ahəngləşdirilməsi)
 - c. iki və ya daha çox fərqli variantların birləşdirilməsi yolu ilə edilən dəyişikliklər (birləşdirmə)
 - d. mətni köçürən şəxsin qənaətinə problemləli olan yerləri düzəltmək məqsədilə edilən dəyişikliklər (müq. et. 1Kor. 11:27 və 1Yəh. 5:7-8)
 - e. mətni köçürən şəxsin mətnin tarixi fonu və ya düzgün şərhə barədə haşiyədə verdiyi əlavə məlumat, daha sonra bu əlyazmanı köçürən şəxs tərəfindən mətnin içində salınması (müq. et. Yəh. 5:4)
- B. Mətn tənqidçiliyinin əsasları (bir mətnin fərqli variantları mövcud olduğu zaman orijinal variantın müəyyən edilməsi üçün məntiqi qaydalar)
- 1.ən yöndəmsiz və ya qrammatik baxımdan qeyri-adi variant yəqin ki orijinaldır
 - 2.ən qısa variant yəqin ki orijinaldır
 - 3.daha qədim mətn zaman baxımından orijinala daha yaxın olduğundan daha etibarlı sayılır, ondan savayı heç bir üstünlüyü yoxdur
 - 4.coğrafi cəhətdən fərqlənən əlyazmalar adətən orijinal variantı əks etdirir
 - 5.doktrin baxımından daha zəif olan variantlara üstünlük verilməlidir; ələlxusus əlyazmaların dəyişdiyi dövrün mühüm teoloji mübahisələri ilə əlaqədar olan, məsələn, Üçlükdən bəhs edən 1Yəh. 5:7-8 kimi yerlərdə.
 - 6.digər variantların səbəbini ən yaxşı izah edə bilən variant üstün sayılır
 - 7.belə variantlardakı balansı aydınlaşdırmağa kömək edən iki sitat:
 - a. C. Herold Qrinli, “Əhdi-Cədid mətn tənqidçiliyinə giriş” (J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism*):
 “Heç bir məsihçi doktrini mübahisəli ayələrə əsaslanmamalı; Əhdi-Cədidə tədqiq edən adam öz mətnini Allahdan ilham almış orijinaldan daha ortodoksal və ya doktrin baxımından daha qüvvətli etməkdən özünü saxlamalıdır” (s. 68).
 - b. U.A. Krisuell (W. A. Criswell) *The Birmingham News*-u təmsil edən Qreq Qerrisona (Greg Garrison) dedi ki, o (yəni Krisuel) Müqəddəs Kitabdakı hər sözün Allahdan ilham almış olduğuna inanmır. “Ən azından əsrlər boyunca tərcümə olunduqdan sonra müasir oxucunun əlinə keçən mətnin hər sözünə güvənə bilmirəm”. Sonra Krisuel dedi: “Mən mətn tənqidçiliyinə çox inanıram. Buna görə Markın Müjdəsinin 16-cı fəslinin son qismini bidət, ilahi ilhamdan gəlməyən bir insan uydurması sayıram... Qədim əlyazmaları araşdıranda, Markın Müjdəsinin o son qismini əsla tapmırıq. Onu kimsə sonradan əlavə edib...”
 Müqəddəs Kitabın səhvsizliyi inancına sadıq qalan Cənubi Baptistlərin bu ağsaqqalı həmçinin Yəh. 5-ci fəsildə, İsanın Bet-Xasda hovuzunun kənarındakı əhvalatında bir “əlavə”nin aşkar olduğunu elan edib. Yəhudanın intiharının iki fərqli versiyası (bax: Mat. 27 və Həv. 1) barədə Krisuel belə deyib: “Bu sadəcə olaraq intiharına fərqli baxışdır. Müqəddəs Kitabda olan hər şeyin bir mənası olmalıdır və Yəhudanın intiharı Müqəddəs Kitabda vardır”. Krisuel həmçinin belə deyib: “Mətn tənqidçiliyi öz-özlüyündə heyranedicə bir elmdir. Efemer deyildir, iddialı da deyildir. Dinamik və həyatidir...”

- III. Əlyazma problemləri (mətn tənqidçiliyi). Oxumaq üçün təklif olunan əlavə mənbələr (ingilis dilində):
- A. R.H. Harrison, *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual* (R.H. Harrison, “Müqəddəs Kitab tənqidçiliyi: tarix, ədəbiyyat və mətnşünaslıq baxımından”)
 - B. Bruce M. Metzger, *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* (Bryus M. Metsqer, “Əhdi-Cədid mətni: yayılması, təhrif edilməsi və bərpa edilməsi”)
 - C. J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism* (C. Herold Qrinli, “Əhdi-Cədid mətn tənqidçiliyinə giriş”)

© 2014 Bible Lessons International. Bütün hüquqlar qorunur.

LÜĞƏT

Adopsionizm. Bu, İsanın Allah ilə əlaqəsi barədə erkən təsəvvürlərdən biridir. Bu təsəvvürə əsasən, İsa hər cəhətdən adi bir insan idi və vəftizi zamanı (müq. et. Mat. 3:17; Mark 1:11) yaxud dirilməsi zamanı (müq. et. Rom. 1:4) Allah Onu xüsusi bir şəkildə övladlığa götürüb. İsa nümunəvi həyat sürüb və Allah Onu bir zamanda (vəftiz, dirilmə) Öz “Oğlu” olaraq qəbul edib (müq. et. Rom. 1:4; Fil. 2:9). Bu, erkən imanlılar cəmiyyətinin və sonra, VIII əsrdə, bir azlığın görüşü idi. Bu, Allahın bəşər olması əvəzinə (bədənə bürünmə) insanın Allaha dönməsi fikridir!

Oğul-Allahın, əzəldən mövcud olan ilahi İsanın, nümunəvi həyat sürdüyünə görə necə mükafatlandırıldığını və ya ucaldıldığını sözlərlə ifadə etmək çətindir. İsa Allahdırsa, necə mükafatlandırıla bilər? İsa əzəldən ilahi izzətə malikdirsə, bundan artıq necə şərəfləndirilə bilər? Bizim üçün bunu dərk etmək çətin olsa da, İsa Atanın iradəsini kamil surətdə yerinə yetirdiyinə görə Ata Onu xüsusi bir şəkildə şərəfləndirib.

Aleksandrinus. Misirin İsgəndəriyyə şəhərindən olan bu V əsr yunanca əlyazma Əhdi-Ətiq, apokriflər və Əhdi-Cədidin böyük qismindən ibarətdir. Bu, bütöv Əhdi-Cədidə (Matta, Yəhya və 2-ci Korinflilərə Məktubdan bəzi hissələr istisna edilməklə) şəhadət edən ən böyük qədim əlyazmadır. “A” olaraq işarə olunan bu əlyazma və “B” olaraq bilinən Vatikanus bir mətn variantı barədə müvafiq olduqda, əksər alimlər məhz o variantı orijinal sayırlar.

Alleqoriya. İlk olaraq İsgəndəriyyə yəhudiliyində meydana gəlmiş bu Kəlam şərh üsulu İsgəndəriyyəli Filon tərəfindən təbliğ edilmişdir və Müqəddəs Kitabın tarixi fonunu və/və ya ədəbi kontekstini nəzərə almadan Yazını insanın mədəniyyəti və ya fəlsəfi görüşlərinə uyğun olaraq tətbiq etmək arzusuna əsaslanır. Bu üsul, Müqəddəs Yazıdakı hər cümlənin arxasında ruhani mənə axtarır. Qeyd edək ki, Mat. 13-də İsa və Qal. 4-də Paul həqiqəti öyrətmək üçün alleqoriyadan istifadə ediblər. Ancaq bu ciddi mənada alleqoriya deyil, bir növ tipologiya idi.

Alt tənqidçilik. Bax: “mətn tənqidçiliyi”.

Analitik leksikon. Bu, Əhdi-Cədidə hər yunan formasını müəyyən etməkdə kömək edən bir növ köməkçi vəsaitdir. Formalar və əsas təriflər yunanca əlifba sırası ilə verilir. Sətiraltı tərcümə ilə birgə işləndikdə bu leksikon yunanca bilməyən oxuculara Əhdi-Cədidin yunan qrammatik və sintaktik formalarını təhlil etməyə imkan verir.

Antakya məktəbi. Müqəddəs Kitabı şərh etmənin bu üsulu b.e. III əsrdə Misirin İsgəndəriyyə şəhərinin alleqorik üsuluna qarşı olaraq Suriyanın Antakya şəhərində meydana gəlmişdir. Müqəddəs Kitabın tarixi mənasına əsaslanan bu üsul, Müqəddəs Kitabı adi bəşəri ədəbiyyat kimi şərh edir. Məsihin iki təbiətə (Nestorianlıq) yoxsa bir təbiətə (tam Allah və tam insan) malik olması barədəki mübahisədə fəal iştirak edən bu məktəb, Roma katolik kilsəsi tərəfindən biddəçi adlandırılıb və Persiyaya köçürülüb. Ancaq onun əhəmiyyəti az idi. Daha sonra klassik protestant islahatçılar (Lüter və Kalvin) bu məktəbin təməl hermenevtik prinsipləri əsasında Yazını şərh ediblər.

Antitezis. İbrani şeirində misralar arasındakı əlaqəni təsvir edən üç termindən biri olan antitezis, şeirdə əks mənə daşıyan misraları bildirir (müq. et. Sül. 10:1, 15:1).

Antropomorfik. “İnsanlara aid xüsusiyyətlərə malik” mənasına gələn bu söz, Allaha dair işlədiyimiz dini ifadələrimizi bildirir. Bu termin yunanca “insan” sözündən törəmişdir və Allahdan insan imiş kimi danışmaq mənasına gəlir. Allah, insanlara aid olan fiziki, sosioloji və psixoloji terminlərlə təsvir olunur (müq. et. Yar. 3:8; 1Pad. 22:19-23). Bu, əlbəttə, sadəcə bir analogiyadır, çünki bəşəri olandan başqa kateqoriyalarımız və terminlərimiz yoxdur. Buna görə də Allah barədə biliyimiz düzgün olsa da, məhduddur.

Apokaliptik ədəbiyyat. Bu, yəhudilərin xüsusi və bəlkə də unikal janrı olub. Yəhudilərin qüvvətli dünya dövlətləri tərəfindən işğal edilməsi zamanı istifadə etdikləri üstüörtülü yazı növüdür. Xilaskar Allahın dünyanı yaratdığı və dünyadakı hadisələrə nəzarət etdiyi və İsrailə xüsusi maraq və qayğı göstərdiyi qənaətinə əsaslanan bu ədəbiyyat Allahın fəvqəladə işləri vasitəsilə axırda qələbəni vəd edir.

Son dərəcə simvolik dildə, çoxlu gizli söz və ifadələrlə yazılmış bu ədəbiyyatda həqiqət rənglər, saylar, görüntülər və rəyalar, mələklərin müdaxilələri, gizli kod sözləri və kəskin bir xeyir və şər dualizmi ilə ifadə olunur.

Bu janrın bəzi misalları: (1) Əhdi-Ətiqədə Yezekel (36-48), Daniel (7-12) və Zəkəriyyə; (2) Əhdi-Cədidə Matta 24; Mark 13; 2-ci Saloniklər 2 və Vəhy Kitabı.

Apologet (Apologetika). Yunanca “hüquqi müdafiə” mənasına gələn kökdən törəmiş bu termin, teologiyada məsihçi inancına sübut və məntiqi dəlillər verməyə cəhd edən xüsusi fənni bildirir.

A priori. Bu termin “əvvəlcədən mənimsənilən qənaət” mənasına gəlir. Tədqiq və ya təhlil edilmədən həqiqi olaraq qəbul edilən təriflər, prinsiplər və ya mövqelər əsasında düşünmə buna daxildir.

Arianlıq. III əsr – IV əsrin əvvəllərində Misirin İsgəndəriyyə şəhərindəki cəmiyyətin ağsaqqalı olan Arius, güman ki, Sül. 8:22-31-ə əsaslanaraq, İsanın əzəldən mövcud olsa da ilahi olmadığını (Ata ilə eyni varlıqdan olmadığını) öyrədib. İsgəndəriyyə yepiskopunun b.e. 318-ci ildə Ariusa qarşı başladığı mübarizə uzun illər davam edib. Arianlıq şərqçi imanlılar cəmiyyətinin rəsmi əqidəsi olub. B.e. 325-ci ildə Nikeya Kilsə Məclisində Arius mühakimə olunub və Oğulun Ataya tam bərabər olması və ilahiliyi təsdiq edilib.

Aristotel. Qədim Yunanıstanın mütəfəkkirlərindən biri, Platonun şagirdi və Makedoniyalı İsgəndərin müəllimi olan Aristotelin fəlsəfəsi bu gün hələ də müasir elm sahələrinə təsir edir, çünki o, müşahidə və təsnifat yolu ilə bilik əldə etməyi öyrədib və elmi metodun əsaslarından biri budur.

Avtoqraflar. Müqəddəs Kitabın orijinal əlyazmalarının adı. Orijinal əlyazmalardan heç biri qorunub-saxlanmamışdır. Əlimizdə qalanlar surətlərin surətləridir. İbranicə və yunanca əlyazmaların və qədim versiyaların çoxlu mətn variantları bundan qaynaqlanır.

Bezi. B.e. VI əsrə aid olan yunanca və latınca əlyazmalar. Bunlar “D” olaraq göstərilir. Bunlara Müjdələr, Həvarilərin İşləri və bəzi Məktublar daxildir. Mətni köçürənlərin çoxlu əlavələri ilə səciyyələnir. Kral Yakovun ingiliscə tərcüməsinin əsaslandığı “Tekstus Reseptus” adındakı böyük yunanca əlyazma ənənəsinin təməlini təşkil edir.

Dardüşüncəlilik. Yerli teoloji/mədəni şəraitdə qapanmış qərəzli fikirlər. Müqəddəs Kitabdakı həqiqətin və onlara əməl etmənin fəvqəl-mədəni mahiyyətini dərk etməmə.

Deduktiv. Bu metod mühakimə prosesində ümumi müddəalardan xüsusi tətbiqlərə hərəkət edir. Müşahidə edilən xüsusi müddəalardan ümumi nəticələrə (nəzəriyyələrə) hərəkət edən induktiv düşüncənin əksidir.

Dialektik. Bu düşüncə metodu, bir-birinə zidd və ya paradoksal görünən müddəaların birlikdə qəbul edilməsi və paradoksun hər iki tərəfinə uyğun gələn bir cavabın axtarışıdır. Müqəddəs Kitab əsaslanan doktrinlərin çoxu dialektik cütlərdən ibarətdir: əvvəlcədən təyin olunma – azad iradə; əminlik – davam etmənin vacibliyi; iman – əməllər; qərar – şagirdlik; məsihçi azadlığı – məsihçi məsuliyyəti.

Diaspora. Fələstinli yəhudilər Vəd olunmuş torpağın coğrafi sərhədlərinin xaricində yaşayan yəhudiləri adlandırmaq üçün bu texniki yunan termindən istifadə ediblər.

Dinamik ekvivalent. Bu, Müqəddəs Kitab tərcüməsinin nəzəriyyəsi ilə bağlı bir termindir. Müqəddəs Kitab tərcüməsi, hər ibrani və ya yunan sözünün ayrıca tərcümə olunduğu “sözbəsöz” tərcüməsindən tutmuş orijinal sözlərə və ya cümlə quruluşlarına məhəl qoymadan yalnız fikri çatdıran “perifraz”a qədər geniş bir sahə olaraq düşünülə bilər. Bu iki nəzəriyyənin arasında yer alan “dinamik ekvivalent”, orijinal mətnə ciddi yanaşma və eyni zamanda mətni müasir qrammatik formalar və idiomlarla tərcümə etmə prinsipidir.

Müqəddəs Kitab tərcüməsinin müxtəlif növləri barədə faydalı məlumat üçün bax: Fi və Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Fee and Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, s. 35) və Robert Bratçerin TEV-yə girişi (Robert Bratcher's Introduction to the TEV).

Dünyagörüşü. Bu termin dünyanın yaradılışı ilə bağlıdır və şərh etmə prosesində Yaradılış 1-2-ci fəsillərdə başlıca olaraq dünyanın “necə” yaranmasına deyil, “Kim” tərəfindən yaradılmasına diqqət yönəltməyə uygundur.

Eklektika. Bu söz mətn tənqidçiliyi ilə bağlı olaraq işlənir və orijinal avtoqraflara mümkün qədər yaxınlaşmaq məqsədilə müxtəlif yunanca əlyazmaların variantlarından istifadə etmək mənasına gəlir. Eklektika, yunanca əlyazmaların hər hansı bir ailəsinin orijinalı tam əks etdirdiyi görüşünü rədd edir.

Ekzegeza. Bu, konkret mətn parçasını şərh etmək üçün işlənən texniki termindir. (Məndən) “kənara hərəkət etmək” mənasına gələn bu söz, müəllifin məqsədini müvafiq tarixi fonda, ədəbi kontekstdə, sintaksisə və sözün işləndiyi dövrdəki mənasına əsasən anlamağı hədəfləyir.

Etimologiya. Söz tədqiqinin sözün orijinal mənasını müəyyən etməyə xidmət edən bir hissəsidir. Sözün kök mənası, konkret kontekstlərdə daşdığı mənaların müəyyən etməsi üçün əsas təşkil edir. Şərh etmə prosesinin mərkəzində etimologiya deyil, sözün işləndiyi dövrdəki mənası durur.

Eyzegeza. Ekzegezanın əskidir. Ekzegeza müəllifin məqsədindən hərəkət etmək, eyzegeza isə başqa bir düşüncə və ya görüşə doğru hərəkət etmək deməkdir.

Ədəbi janr. Bu termin bəşəri ünsiyyətin şeir və ya tarixi hekayət kimi mümkün formalarını bildirir. Bütün yazılı ədəbiyyatın ümumi şərh prinsiplərindən əlavə olaraq, hər ədəbiyyat növünün özünəməxsus hermenevtik prosesləri vardır.

Əlyazma. Yunanca Əhdi-Cədidin müxtəlif surətləri. Bunlar adətən (1) üzərində yazıldığı materiala (pəpürs, dəri) və ya (2) yazılış şəklinə (böyük hərflər və ya bitişik yazı) görə müxtəlif növlərə ayrıla bilər. Əlyazma termininin ixtisar forması “MS” (manuskript/əlyazma) və ya “MSS” (manuskriptlər/əlyazmalar).

Hermenevtika. Bu, ekzegezanı idarə edən prinsiplər üçün işlənən texniki termindir. Bu həm xüsusi qaydalar, həm də sənət/ənamdır. Müqəddəs Kitab hermenevtikası adətən ümumi prinsiplər və xüsusi prinsiplər olmaq üzrə iki kateqoriyaya bölünür. Bunlar, Müqəddəs Kitabda olan müxtəlif ədəbiyyat növlərinə bağlıdır. Hər növün (janrın) özünəməxsus prinsipləri olduğu kimi, hamısında eyni şərh prosesi tətbiq olunur.

Hərfi. Bu, hermenevtikanın Antakyadan irəli gələn mətnə əsaslanan tarixi metodunun başqa bir adıdır. Bu deməkdir ki, məcazların varlığı qəbul edilsə də, şərh etmə prosesində bəşəri dilin adı, açıq mənaları əsas götürülür.

Hikmət ədəbiyyatı. Qədim Yaxın Şərqdə (və müasir dünyada) xeyli yaygın olan bir ədəbi janrdır. Əsasən bu, şeir, məsəl və ya esse vasitəsilə yeni nəsllə uğurlu həyat prinsiplərini öyrətmək cəhdidir. Bu ədəbiyyat cəmiyyətdən daha çox fərdə ünvanlanıb. Tarixə müraciət etməyən bu ədəbiyyat həyat təcrübələrinə və müşahidələrə əsaslanır. Müqəddəs Yazıda Əyyubun Kitabından Nəğmələr Nəğməsi Kitabına qədərki hissədə YAHVE-nin varlığı və ibadət arxa planda vardır, ancaq bu dini dünyagörüşü insanın hər vaxt yaşadığı hər təcrübəsində açıq şəkildə büruzə vermir.

Bu janr ümumi həqiqətləri öyrədir və ümumiyyətlə doğrudur, amma hər konkret vəziyyətdə tətbiq edilməz.

Müdrək adamlar həyata dair çətin suallar verməyə cəsarət ediblər. Çox vaxt ənənəvi dini görüşlərə meydan oxuyublar (Əyyub və Vaiz). Bunlar, həyatdakı faciələrin asan cavablarına zidd olaraq gərginlik yaradır və görüşlərimizi balanslaşdırır.

Janr. Müxtəlif ədəbiyyat növlərini bildirən bu fransız sözü, ədəbi formaların bölündüyü tarixi hekayət, şeir, məsəl, apokaliptika və qanunvericilik kimi müştərək xüsusiyyətli kateqoriyaları bildirir.

İdiom. Müxtəlif mədəniyyətlərdə olan idiomlar, tərkibindəki ayrı sözlərin adi mənalarına bağlı olmayan bir mənani daşıyan ifadələrdir. Müasir nitqdə, məsələn, “gülməkdən qırıldım”, “sevincindən göyə tullanır” kimi ifadələr işlənir. Müqəddəs Kitabda da buna bənzər ifadələr vardır.

İkimənəlilik. Yazılı bir sənəddə iki və ya çox mənənin mümkün olduğu, yaxud eyni zamanda iki və ya çox şeyə işarə edildiyi hal ikimənəlilik adlanır. Ehtimal ki, Yəhya ikimənəlilikdən qəsdən istifadə edib.

İlahi ilham. Bu ifadə, Allahın Öz vəhyini dəqiq və açıq bir şəkildə yazmaları üçün Müqəddəs Kitabın müəlliflərinə istiqamət verməsini və bu yolla bəşəriyyətə xitab etməsini bildirir. Tam anlayış adətən üç terminlə ifadə olunur: (1) vəhy – Allah bəşəriyyətin tarixində fəal olub; (2) ilahi ilham – Allah seçdiyi insanlara Öz işlərini və mənalarını izah edib və bunları bəşəriyyət üçün yazmalarını əmr edib; (3) nurlandırma – insanlar Allahın Özünü tanıtmalarını anlasınlar deyər Allah onlara Öz Ruhunu verib.

İnduktiv. Bu, xüsusi müddəalardan bütün olana hərəkət edən düşüncə metodudur. Müasir elmin empirik üsulu olan induktiv metodda Aristotelin yanaşması əks olunur.

İsgəndəriyyə məktəbi. Müqəddəs Kitabı şərh etmənin bu üsulu b.e. II əsrdə Misirin İsgəndəriyyə şəhərində meydana gəlmişdir. Bu üsul, Platonun davamçısı Filonun şərh etmə prinsiplərinə əsaslanır. Buna çox vaxt alleqorik şərh üsulu deyirlər. Reformasiya dövrünə qədər məhz bu üsul imanlılar cəmiyyətində hakim idi. Bu üsulun rüknü Origen və Avqustin idi. Bax: Moyzes Silva, “İmanlılar cəmiyyəti Müqəddəs Kitabı yanlış oxumuşdurmu?” (Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?*) (Academic, 1987)

Kanon. Bu termin, unikal şəkildə Allahdan ilham almış yazıları bildirir. Bu söz həm Əhdi-Ətiq, həm də Əhdi-Cədid yazılarına dair işlənir.

Qanunpərəstlik. Bu, qayda-qanunlara və ya mərasimlərə həddən artıq əhəmiyyət verməkdir. Allaha məqbul olmaq üçün insan, qaydalara əməl etməsinə ümid bağlayır. Bu halda münasibətlər qiymətdən salınır və əməllər ucaldılır, halbuki bunların İKİSİ DƏ müqəddəs Allah və günahkar insanlar arasındakı əhdin vacib cəhətləridir.

Qənaət. Burada qənaət dedikdə bir mövzu barəsində əvvəlcədən mənimsənilən qənaəti nəzərdə tuturuq. Biz çox vaxt Müqəddəs Yazını araşdırmamışdan bəzi mövzular barədə müəyyən görüşlərə maliklik. Belə qənaət həmçinin qərəzli fikir, *a priori* mövqe və ya güman olaraq bilinir.

Qərəzlilik. Bir obyektə və ya nöqteyi-nəzərə qarşı bu və ya digər münasibəti bildirir. Belə münasibətlə yanaşdıqda bitərəf, ədalətli olmaq qeyri-mümkündür.

Qnostisizm. Bu bidət barədə əksərən II əsr qnostik yazılarından məlumat alırıq. Lakin qnostik fikirləri hələ I əsrdə (və daha öncə) meydana gəlməyə başlamışdı.

II əsrdə yaşamış Valentiniyin və Kerinfin bəzi təlimləri belə idi: (1) maddə və ruh əzəldən birgə mövcud olub (ontoloji dualizm). Maddə pisdır, ruh isə yaxşıdır. Allah ruh olduğundan şər maddəni düzəltməkdə birbaşa iştirak edə bilməz; (2) Allah və maddə arasında Allahdan şüalanan *eon*-lar (yaxud mələk səviyyələri) vardır. Bunların ən sonuncusu və ya ən altda olanı Əhdi-Ətiqdəki YAHVE idi, kainatı (*kosmos*) yaradan; (3) İsa da YAHVE kimi Allahdan şüalanan, lakin şkalada daha üst yeri tutan, həqiqi Allaha daha da yaxınlaşan şəxs idi. Bəziləri Onu ən uca sayırlar, lakin O hər halda Allahdan aşağıdır və qətiyyənlə bəşər olmuş Allah deyildir (müq. et. Yəh. 1:14). Maddə şər olduğuna görə İsa insan bədənində malik ola-ola ilahi ola bilməzdi. Demək ki, İsa ruhani bir xəyalat idi (müq. et. 1Yəh. 1:1-3; 4:1-6); (4) xilas İsayə imanla və həmçinin yalnız xüsusi şəxslərə məlum olan xüsusi biliklə əldə olunur. Səməvi sferlərdən keçmək üçün bilik (gizli sözlər, parollar) lazım idi. Allaha qovuşmaq üçün həmçinin yəhudi qanunpərəstliyi də lazım idi.

Qnostik yalançı müəllimlər iki əks əxlaqi sistemi təbliğ edirdi: (1) bəziləri üçün həyat tərzi həyatla heç əlaqəli deyil idi. Belə adamların qənaətlərinə, xilas və ruhanilik mələk sferlərindən (*eon*-lar) keçirən gizli

bilikdən (parollardan) ibarət idi; (2) başqalarının qənaətinə, xilas üçün həyat tərzini həlledici idi. Belə adamlar, asket həyat tərzinin həqiqi ruhaniliyi sübut etdiyini deyirdi.

Masoret mətn. B.e. IX əsrə aiddir. Bunlar, yəhudi ilahiyatçılarının sait nöqtələri və digər mətn qeydləri ilə nəsilən-nəslə çatdırdığı ibrancə Əhdi-Ətiq əlyazmalarıdır. Əhdi-Ətiqin İngiliscə tərcümələrinin əsaslandığı başlıca mətnidir. Tarixən Ölü dəniz tumarlarından bilinən ibrancə əlyazmalar, ələlxüsus Yəşaya Kitabı ilə təsdiqlənmişdir. İxtisar forması “MT”dir.

Metonimiya. Bu, bir əşyanın əvəzinə onunla əlaqədar olan başqa əşyanın adının çəkildiyi məcaz növüdür. Məsələn, “çaynıq qaynayır” dedikdə əslində “çaynıqın içindəki su qaynayır” nəzərdə tuturuq.

Məsih mərkəzli (xristosentrik). Məsihin mərkəzi yerini təsvir etmək üçün işlənən termin. Mən bunu İsanın bütün Müqəddəs Kitabın Rəbbi olduğu anlayışı ilə bağlı olaraq işlədirəm. Əhdi-Ətiq Məsihə işarə edir, Məsih onu yerinə yetirir və onun məqsədi olur (müq. et. Mat. 5:17-48).

Mətdən sübut üçün istifadə. Bu, Müqəddəs Yazıdan bir ayəni sitat gətirərək, yaxın kontekstini və ya daha geniş konteksti nəzərə almadan onu şərh etmək deməkdir. Beləcə ayələr müəllifin məqsədindən kənar edilir və sitat gətirən adam Müqəddəs Kitabın səlahiyyəti əsasında öz şəxsi fikrini sübut etməyə çalışır.

Mətn hissəsi. Müqəddəs Kitaba daxil olan bir kitabın böyük məntiqi hissələrini bildirir. Mətn hissəsi bir neçə ayədən, paraqraftan və ya fəsildən ibarət ola bilər. O, vahid bir mövzuya aid hissədir.

Mətn tənqidçiliyi. Müqəddəs Kitabın əlyazmalarının tədqiqidir. Mətn tənqidçiliyi vacibdir, çünki Yazının orijinaları mövcud deyil və əldə olan surətlər bir-birindən fərqlənir. Mətn tənqidçiliyi fərqli variantları izah etməyə və Əhdi-Ətiq və Əhdi-Cədidin avtoqraflarındakı orijinal sözləri (imkan dairəsində) müəyyən etməyə çalışır. Buna çox vaxt “alt tənqidçilik” deyilir.

Muratorinin parçası. Bu, Əhdi-Cədidin kanonik kitablarının bir siyahısıdır. B.e. 200-cü ildən əvvəl Romada yazılmışdır. Protestantların istifadə etdiyi Əhdi-Cədidin 27 kitabının adları orada eynilə verilir. Bu əyani şəkildə göstərir ki, Roma imperiyasının müxtəlif yerlərindəki imanlılar cəmiyyətləri hələ IV əsrdəki böyük kilsə məclislərindən əvvəl Əhdi-Cədid kanonunu “praktiki olaraq” təsdiq etmişdilər.

Müqəddəs Kitabın səlahiyyəti. Bu ifadə xüsusi olaraq orijinal müəllifin öz dövrünə nə dediyini anlamaq və bu həqiqəti bizim dövrümüzdə tətbiq etmək mənasında işlənir. Müqəddəs Kitabın səlahiyyəti deyildikdə adətən Müqəddəs Kitabı bizə yol göstərən yeganə səlahiyyətli mənbə olaraq qəbul etmək nəzərdə tutulur. Lakin hal-hazırda geniş yayılmış yanlış şərhlərə görə mən bu məfhumu Müqəddəs Kitabın tarixi-qrammatik üsul əsasında şərh edilməsi olaraq konkretləşdirmişəm.

Müqəddəs Yazı analoqiyası. Bu ifadə bütöv Müqəddəs Kitabın Allahdan ilham almış olduğu üçün ehtiva etdiyi mətnlərin bir-birinə zidd ola bilməməsi, əksinə, bir-birini tamamlamasını bildirir. Müqəddəs Kitabın bir yerini şərh etməkdə paralel yerlərdən istifadə, bu qənaətə əsaslanır.

Nestorianlıq. Nestorius V əsrdə Konstantinopol patriarxı idi. Suriyanın Antakya şəhərində təhsil alan Nestorius İsanın, tam bəşəri və tam ilahi olmaq üzrə iki təbiətə malik olduğunu təsdiq edib. Bu görüş, İsgəndəriyyənin ortodoksal “bir təbiət” görüşünə zidd idi. Nestoriusu ən çox narahat edən, Məryəmə “Tanrı anası” deyilməsi idi. Nestorius İsgəndəriyyəli Kirilə və eləcə də Antakyada aldığı təhsilə qarşı çıxıb. Antakya Müqəddəs Kitab şərhinin tarixi-qrammatik-məntişünas yanaşmasının mərkəzi, İsgəndəriyyə isə alleqorik şərh məktəbinin mərkəzi idi. Axırda Nestorius vəzifəsindən azad edilib və sürgün edilib.

Nurlandırma. Bu ifadə, Allahın insanlara danışmasını bildirir. Tam anlayış adətən üç terminlə ifadə olunur: (1) vəhy – Allah bəşəriyyətin tarixində fəal olub; (2) ilahi ilham – Allah seçdiyi insanlara Öz işlərini və mənalarnı izah edib və bunları bəşəriyyət üçün yazmalarını əmr edib; (3) nurlandırma – insanlar Allahın Özünü tanıtmalarını anlaşılar deyə Allah onlara Öz Ruhunu verib.

Orijinal müəllif. Müqəddəs Yazının həqiqi müəllifləri.

Ölü dəniz tumarları. 1947-ci ildə Ölü dənizin yaxınlığında tapılan bir sıra ibrancə və aramicə mətnlər. Bunlar, I əsrdə təriqətçi yəhudilərin dini kitabxanası idi. Roma işğalı və 60-cı illərin zelot müharibələri üzündən bu tumarlar saxsı qablar içində germetik bağlanıb və mağaralarda gizlədilib. Bu tumarlar I əsr Fələstininin tarixi fonunu anlamağımıza çox kömək edib və masoret mətnin ən azından b.e.ə. I əsrə aid olan son dərəcə dəqiq yazı olduğunu təsdiqləyib. Ölü dəniz tumarlarının ixtisar forması “DSS”-dir.

Papirus. Misirdən gələn bir növ yazı materialıdır. Çay qamışından düzəldilir. Əhdi-Cədidin ən qədim surətlərinin yazılmış olduğu materialdır.

Paradoks. Hər ikisi doğru olan, ancaq bir-birinin əksi olaraq göründüyünə görə gərginlik yaradan həqiqətlər. Paradoksda həqiqət əks bucaqlardan təqdim edilir. Müqəddəs Kitabın çoxlu həqiqətləri paradoksal (yaxud dialektik) cümlələrlə təqdim olunur. Müqəddəs Kitabın həqiqətləri təcrid olunmuş ulduzlar deyil, çoxlu ulduzlardan ibarət olan bürclərdir.

Paraqraf. Nəsrə bir mərkəzi fikri olan elementar mətn vahididir. Bu mərkəzi fikri izləsək, önəmsiz fikirləri ön plana çəkməyəcək və orijinal müəllifin məqsədindən ayrılmayacağıq.

Paralel yerlər. Bunlar bütün Müqəddəs Kitabın Allahdan verildiyi və öz-özünü şərh etməyə, paradoksal həqiqətləri balanslaşdırmağa qadir olduğu inancının bir hissəsidir. Bundan əlavə, paralel yerlər aydın olmayan və ya ikimənalı olan bir mətn parçasını şərh etməkdə kömək edə bilər və həmçinin müəyyən mövzu barədə ən aydın olan ayəni və ya bütün ayələri tapmaqda faydalı ola bilər.

Perifraz. Müqəddəs Kitab tərcüməsi ilə bağlı bir termdir. Müqəddəs Kitab tərcüməsi, hər ibrani və ya yunan sözünün ayrıca tərcümə olunduğu “sözbəsöz” tərcüməsindən tutmuş orijinal sözlərə və ya cümlə quruluşlarına məhəl qoymadan yalnız fikri çatdıran “perifraz”a qədər geniş bir sahə olaraq düşünülə bilər. Bu iki nəzəriyyənin arasında yer alan “dinamik ekvivalent” orijinal mətnə ciddi yanaşma və eyni zamanda mətni müasir qrammatik formalar və idiomlarla tərcümə etmə prinsipidir. Müqəddəs Kitab tərcüməsinin müxtəlif növləri barədə faydalı məlumat üçün bax: Fi və Styuart, “Müqəddəs Kitabı necə oxumaq lazımdır” (Fee and Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, s. 35).

Platon. Qədim Yunan mütəfəkkirlərindən biridir. Onun fəlsəfəsi isgəndəriyyəli, misirli ilahiyatçılar və sonra Avqustin vasitəsilə erkən imanlılar cəmiyyətinə xeyli təsir edib. Platon öyrədirdi ki, yer üzündə hər şey xəyalidir və ruhani arxetiplərin surətindən başqa bir şey deyildir. İlahiyatçılar daha sonra Platonun “formalar/ideyalar” fikrini ruhani aləmlə eyniləşdiriblər.

Rabbiniq yəhudiliyi. Yəhudi xalqının tarixində bu mərhələ Babil sürgünündən başlayıb (b.e.ə. 586-538). Kahinlərin və məbədin rolu azaldıqca yerli sinaqoqlar yəhudi həyatında ön plana çıxıblar. Yəhudi mədəniyyətinin, ünsiyyətinin, ibadətinin və Müqəddəs Kitabın tədqiq edilməsinin yerli mərkəzləri olan sinaqoqlar xalqın dini həyatında mühüm rol oynamağa başlayıb. İsanın dövründə bu “ilahiyatçıların dini” kahinlərin dini ilə paralel idi. B.e. 70-ci ildə Yerusəlimin süqutu ilə fariseylərin başçılıq etdiyi sinaqoqlar yəhudilərin dini həyatına nəzarət etməyə başlayıb. Sinaqoq üçün Tövrənin şifahi ənənəyə (Talmuda) əsaslanan praktiki, qanunpərəst şərhə səciyyəvidir.

Ruhaniləşdirmə. Bu söz “alleqorik şəkildə şərh etmə”nin sinonimidir; mətni tarixi və ədəbi kontekstindən uzaqlaşdıraraq digər meyarlara əsasən şərh etmədir.

Semantik sahə. Bir söz ilə əlaqəli olan bütün mənalar. Bir sözün müxtəlif kontekstlərdə müxtəlif mənə çalarlıqları vardır.

Septuaqinta. İbrani Əhdi-Ətiqin yunan dilinə tərcüməsinin adıdır. Ənənəyə əsasən, bu tərcümə Misirin İsgəndəriyyə şəhərindəki kitabxana üçün yetmiş yəhudi alimi tərəfindən yetmiş gün içərisində həyata keçirilmişdir. Ənənəvi tarix təqribən b.e.ə. 250-ci ildir (həqiqətdə isə bu tərcümənin tamamlanması üçün

güman ki yüz ildən çox vaxt lazım olub). Bu tərcümə çox əhəmiyyətlidir, çünki (1) ibrancə masoret mətni ilə müqayisə edilə biləcək qədim bir mətnidir; (2) b.e.ə. III-II əsrlərdə yəhudi şərhçiliyinin vəziyyətini göstərir; (3) yəhudilərin İsanı rədd etməzdən əvvəl Məsih barəsindəki təsəvvürlərini əks etdirir. İxtisar forması “LXX”-dir.

Sətiraltı. Bu, Müqəddəs Kitabı orijinal dillərdə oxuya bilməyən insanların onun mənasını və strukturunu təhlil etməsinə imkan verən köməkçi vəsaitdir. Orijinal dildəki mətnin hər sözünün altında həmin sözün hərfi tərcüməsi verilir. Bu vəsait “analitik leksikon”la birgə istifadə edildikdə ibrani və yunan dillərinin formaları və əsas təriflərini verəcəkdir.

Simfoniya. Bu, Müqəddəs Kitabı öyrənmək üçün nəzərdə tutulan bir növ köməkçi vəsaitdir. Hər sözün Əhdi-Ətiqdə və Əhdi-Cədidə işləndiyi hər yeri qeyd edən bu vəsait bir neçə cəhətdən faydalı olur: (1) tərcümədəki hər sözün ibrancə və yunanca orijinal qarşılığını müəyyən etməkdə; (2) eyni ibrani və ya yunan sözünün işləndiyi ayələri müqayisə etməkdə; (3) iki ayrı ibrani və ya yunan sözünün tərcümədə eyni sözlə verildiyi yerləri göstərməkdə; (4) istənilən sözün müəyyən kitablarda və ya müəyyən müəlliflər tərəfindən neçə dəfə işlənməsini göstərməkdə; (5) Müqəddəs Kitabda istənilən yeri tapmağa kömək etməkdə (bax: Uolter Klark, “Əhdi-Cədid yunanca köməkçi vəsaitlərindən necə istifadə edilməlidir” – Walter Clark, *How to Use New Testament Greek Study Aids*, ss. 54-55).

Sinaitikus. Bu, b.e. IV əsrə aid yunanca əlyazmadır. Sina dağının ənənəvi yeri Cebel-Musadakı Müqəddəs Katerina manastırında alman alim Tişendorf (Tischendorf) tərəfindən tapılmış olan bu əlyazma ibrani əlifbasının ilk hərfi "alef" [א] olaraq göstərilir. Həm Əhdi-Ətiq, həm də tam Əhdi-Cədidən ibarətdir. Əlimizdə olan ən qədim unsial əlyazmalardan biridir.

Sinonim. Eyni mənanı və ya bənzər mənalara daşıyan sözlərdir (lakin həqiqətdə semantik sahələri tamamilə üst-üstə düşən iki söz yoxdur). Sinonimlər bir-birinə o qədər yaxındır ki, mənanı dəyişdirmədən cümlədə bir-birini əvəz edə bilər. Həmçinin ibrani poetik paralelizminin üç formasından birini bildirmək üçün istifadə olunur. Bu anlamda şeirdə eyni həqiqəti ifadə edən iki misra sinonim adlanır (müq. et. Zəb. 103:3).

Sintaksis. Bu yunan sözü cümlənin strukturunu bildirir. Sintaksis, cümlənin hissələrinin bir fikri ifadə etmək üçün təşkil edildiyi qaydalarla əlaqədardır.

Sintetik. Bu, ibrani şeir növlərini bildirən üç termindən biridir. Bu termin, bəzən “klimatik” olaraq adlandırılan bir-birinə yığılmaq yolu ilə qurulan şeir misralarına aiddir (müq. et. Zəb. 19:7-9).

Sistematik teologiya. Bu, Müqəddəs Kitabın həqiqətlərini birləşdirilmiş və məntiqli surətdə təşkil etmək məqsədi daşıyan şərh fəaliyyətidir. Məsihçi teologiyası sırf tarixi deyil, məntiqi şəkildə, kateqoriyalar üzrə (Allah, insan, günah, xilas və s.) təqdim etmə cəhdidir.

Şərh. Bu xüsusi növ köməkçi vəsaitdir. Müqəddəs Kitaba daxil olan bir yazı (kitab) barədə ümumi məlumat verilir. Sonra kitabın hər hissəsinin mənasını izah etməyə cəhd edilir. Bəzi şərhələrdə tətbiq ön plandadır, bəzilərdə mətn daha texniki şəkildə təhlil olunur. Bu kitablar faydalıdır, lakin onlardan istifadə etməzdən əvvəl oxucu gərək özü araşdırsın. Heç kəsin şərhələrini tənqidsiz qəbul etmək olmaz. Bir qayda olaraq, müxtəlif teoloji baxışlardan yazılmış şərhləri müqayisə etmək faydalı olur.

Talmud. Bu, yəhudi şifahi ənənəsinin yazılı formasıdır. Yəhudilər inanırlar ki, bu ənənə Musaya Sina dağında Allah tərəfindən verilib. Həqiqətdə isə bu, yəhudi müəllimlərinin əsrlər boyunca əldə etdikləri kollektiv hikmətinə bənzəyir. Talmudun iki fərqli yazılı versiyası vardır: Babil Talmudu və daha qısa və natamam olan Fələstin Talmudu.

Tekstus Reseptus. Bu, Elzevirin 1633-cü ildə nəşr etdiyi yunanca Əhdi-Cədidin adıdır. Əslində bu, gec dövərə aid bir neçə yunanca əlyazmaya və eləcə də Erazmın (1510-1535), Stefanusun (1546-1559) və Elzevirin (1624-1678) latınca versiyalarına əsasən tərtib edilmiş yunanca Əhdi-Cədidir. A.T. Robertson, “Əhdi-

Cədid mətn tənqidçiliyinə giriş” (A. T. Robertson, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, s. 27) kitabında deyir ki, “Bizans mətni praktiki olaraq *Tekstus Reseptus-dur*”. Bizans mətni erkən dövr yunanca əlyazmanın üç ailəsindən (Qərb, İsgəndəriyyə və Bizans) ən qiymətli olanıdır və əsrlər boyunca əllə köçürülən mətnlərin çoxlu səhvlərini ehtiva edir. Lakin, A.T. Robertson həmçinin deyir ki, “*Tekstus Reseptus* bizim üçün olduqca dəqiq mətni qoruyub saxlamışdır” (s. 21). Yunanca əlyazma ənənəsi (əlxüsüs Erazmın üçüncü nəşri, 1522-ci il) 1611-ci ilin Kral Yakovun ingiliscə tərcüməsinin əsasını təşkil edir.

Təbii vəhy. Allahın insanlara Özünü tanıtmasının bir kateqoriyasıdır. Təbiətin nizamı (Rom. 1:19-20) və insanın vicdanından (Rom. 2:14-15) ibarət olan təbii vəhy barədə Zəb. 19:1-6-da və Rom. 1-2-ci fəsillərdə bəhs olunur. Allahın Özünü xüsusi olaraq Müqəddəs Kitabda və ən çox Nazareti İsadada tanıtdığı xüsusi vəhydən fərqlənir.

Məsihi alimlərinin arasındakı “qədim yer üzünü” hərəkəti (məs., Hyu Rossun (Hugh Ross) yazıları) bu teoloji kateqoriyaya böyük əhəmiyyət verirlər. Onlar bu kateqoriyaya əsasən deyirlər ki, bütün həqiqət, Allahın həqiqətidir. Təbiət, Allah haqqındakı biliyə açılan qapıdır və xüsusi vəhydən (Müqəddəs Kitabdan) fərqlənir. Təbii vəhy, alimlərə təbiətin nizamını araşdırmaq imkanı verir. Məncə, bu, müasir elmi dünyaya şəhadət etmək üçün əla yeni fürsət verir.

Təsvir dili. Əhdi-Ətiqin yazıldığı idiomlarla bağlı olaraq işlənən bu termin, dünyanı beş duyğumuzla qavradığımız kimi təsvir etməyə aiddir. Müqəddəs Yazı elmi dildə yazılmayıb və elmi təsvir olaraq nəzərdə tutulmayıb.

Tipoloji. Bu, şərh etmənin xüsusi növüdür. Adətən analogi simvol vasitəsilə Əhdi-Ətiqin bir yerində Əhdi-Cədidə aid bir həqiqətin kəşf edilməsini bildirir. Hermenevtikanın bu kateqoriyası İsgəndəriyyə metodunun mühüm bir ünsürü olub. Şərh etmənin bu növündən sui-istifadənin qarşısını almaq üçün onu Əhdi-Cədidə yazılmış konkret nümunələrlə məhdudlaşdırmaq lazımdır.

Tövrat. İbrani dilində “təlim” deməkdir. Musanın yazılarının (Yaradılışdan Qanunun Təkrarına qədər) rəsmi adı olub. Yəhudilər üçün ibrani kanonunun ən səlahiyyətli hissəsidir.

Vatikanus. Bu, b.e. IV əsrə aid yunanca əlyazmadır. Vatikanın kitabxanasında tapılıb. İlk olaraq bütün Əhdi-Ətiq, apokriflər və Əhdi-Cədidən ibarət idi. Lakin bəzi hissələri itmişdir (Yaradılış, Zəbur, İbranilərə Məktub, Pastoral Məktublar, Filimon və Vəhy Kitabı). Avtoqraflardakı orijinal sözləri müəyyən etmək üçün çox faydalı bir əlyazmadır. Baş “D” hərfi ilə göstərilir.

Vəhy. Bu ifadə, Allahın insanlara danışmasını bildirir. Tam anlayış adətən üç terminlə ifadə olunur: (1) vəhy – Allah bəşəriyyətin tarixində fəal olub; (2) ilahi ilham – Allah seçdiyi insanlara Öz işlərini və mənalərini izah edib və bunları bəşəriyyət üçün yazmalarını əmr edib; (3) nurlandırma – insanlar Allahın Özünü tanıtmalarını anlasınlar deyərək Allah onlara Öz Ruhunu verir.

Vulqata. Müqəddəs Kitabın İyeronim tərəfindən latın dilinə tərcüməsinin adıdır. Roma katolik kilsəsinin əsas və ya “standart” tərcüməsi olub. B.e. 380-ci illərdə tamamlanmışdır.

YAHVE. Əhdi-Ətiqdə Allahın əhd adıdır. Çıx. 3:14-də izah olunur. İbranicə “olmaq” feilinin **icbar növüdür**. Allahın adını boş yerə dilinə gətirməkdən qorxan yəhudilər bu adı ibranicə “Rəbb” mənasına gələn *Adonai* sözü ilə əvəz ediblər. Bu səbəbdən YAHVE adı Müqəddəs Kitabda “Rəbb” olaraq tərcümə olunur.

Yüksək tənqidçilik. Müqəddəs Kitab şərhinin bu hissəsi, Müqəddəs Kitab daxili olan konkret kitabın tarixi fonu və ədəbi strukturu ilə məşğul olur.

BOB-UN DOKTRİN BƏYANATI

Əslində mən iman bəyanatlarına və ya əqidələrə çox əhəmiyyət vermərəm, Müqəddəs Kitabın özünə üstünlük verirəm. Lakin mən anlayıram ki, iman bəyanatım məni tanımayanların doktrinal mövqeyimi qiymətləndirməyinə imkan verəcək. Neçə-neçə teoloji yanlışların, yalanların geniş yayıldığı bu dövrdə öz teologiyamın xülasəsini diqqətinizə çatdırıram.

1. Müqəddəs Kitab, həm Əhdi-Ətiq, həm də Əhdi-Cədid, Allahdan ilham almış, səhsiz, səlahiyyətli Allah kəlamıdır. Allah, fəvqəltəbii rəhbərliyi altında insanlar tərəfindən qələmə alınmış Müqəddəs Kitab vasitəsilə Özünü tanıdır (bax: XÜSUSİ MÖVZU: "İLƏHİ İLHAM"). Allaha, Onun məqsədlərinə dair həqiqətin yeganə mənbəyi Müqəddəs Kitabdır (Bax: Xüsusi mövzu: "YAHVE-nin əbədi xilas planı"). Bu Kitab həmçinin imanlılar cəmiyyətinin imanı və əməli üçün yeganə mənbədir.
2. Əzəli və əbədi, Yaradan və Xilaskar olan bir Allah vardır (bax: XÜSUSİ MÖVZU: "TƏKALLAHLILIQ"). O, görünən və görünməyən hər şeyi yaradandır. O, sevən və qayğıkeş Allah kimi Özünü tanıdıb, lakin O həmçinin saleh və ədalətlidir. Allah Özünü üç ayrı şəxsə tanıdıb: Ata, Oğul, Müqəddəs Ruh. Onlar həqiqətən ayrıdır və eyni zamanda eyni varlığa malikdir (bax: XÜSUSİ MÖVZU: "ÜÇLÜK").
3. Allah Öz dünyasına fəal nəzarət edir. Onun yaratdıqları üçün həm əzəli dəyişməz planı var, həm də insanın azad iradəsinə imkan verən fərdi planı vardır. Allahın bilmədiyi və icazə vermədiyi heç bir şey baş verməz, amma O mələklərin və insanların azad seçiminə imkan verir. İsa, Atanın seçdiyi Şəxsdir və İsada hamı potensial olaraq seçilmişdir. Allahın olacaq hadisələri əvvəldən bilməsi, insanların əzəldən təyin edilmiş və yazılmış bir həyat yolunu keçməyə məcbur olduqları mənasına gəlmir. Hər birimiz düşündüyümüz və etdiyimiz hər şey üçün məsuliyyət daşıyıyıq (bax: "Əvvəlcədən təyin olunma (kalvinizm) və insanın azad iradəsi (arminianizm)").
4. İnsanlar Allahın surətində, günahdan azad olaraq yarandıqları halda, Allaha qarşı itaətsizliyi seçiblər. Adəm və Həvvə fəvqəltəbii bir şəxs tərəfindən sınağa çəkildikləri halda (bax: XÜSUSİ MÖVZU: "ŞƏXS OLARAQ ŞƏR"), öz iradələri ilə seçdikləri eqosentrizm üçün cavabdeh olublar. Onların asiliyi bütün bəşəriyyətə və yaradılışa təsir etmişdir. Biz hamımız həm Adəmdəki ümumi vəziyyətimiz, həm də fərdi olaraq öz iradəmizlə itaətsiz olduğumuz üçün Allahın mərhəmətinə və lütfünə möhtacıq.
5. Allah günaha batmış bəşəriyyət üçün bağışlanma və bərpa olunma yolunu hazırlayıb. Allahın vahid Oğlu İsa Məsih bəşər olmuş, günahsız həyat sürmüş və əvəzedici ölümü vasitəsilə bəşəriyyətin günahının cəzasını çəkmişdir. İsa, Allahla ünsiyyətin bərpa olunmasına, şərikliyə aparan yeganə yoldur. İsanın tamamlanmış işinə iman etməkdən başqa xilas yolu yoxdur.
6. Hər birimiz Allahın İsada bəxş etdiyi bağışlanmanı və bərpa olunmanı fərdi olaraq qəbul etməliyik. Bunun üçün Allahın İsa vasitəsilə verdiyi vədlərə inanmağı və bildiyimiz günahlardan əl çəkməyi öz iradəmizlə qərara almalıyıq. Bax: Xüsusi mövzu: "'Qəbul etmək", "iman etmək", "iqrar/etiraf etmək" və "çağırmaq" nə deməkdir?"
7. Məsihə güvəndiyimizə görə (bax: Xüsusi mövzu: "Əhdi-Cədidə "inanmaq") hamımız tam bağışlanmış və bərpa olunmuşuq (bax: XÜSUSİ MÖVZU: "TÖVBƏ [ƏHDİ-CƏDİD]"). Bu yeni münasibətlərin əlaməti, dəyişmiş və dəyişməkdə olan həyatımızdır. Allahın bəşəriyyət üçün məqsədi bir gün cənnətə getmələri ilə kifayətlənməz, indidən Məsihə bənzəmələridir. Həqiqətən xilas olmuş insanlar bəzən günah etsələr də, ömürləri boyunca iman və tövbə etməyə davam edəcəklər.
8. Müqəddəs Ruh, "başqa İsa"dır (bax: Xüsusi mövzu: "İsa və Ruh"). O dünyada yaşayır, həlak olanları Məsihə yönəldir və xilas olanları dəyişdirərək Məsihə bənzədir. İnsan xilas olanda ona Ruhun ənamları verilir. Bunlar İsanın həyatının və xidmətinin, Bədəni olan imanlılar cəmiyyətinin üzvləri arasında paylanmasıdır. Əsas etibarilə İsanın niyyətlərindən və rəftarlarından ibarət olan bu ənamlar Ruhun səmərəsi əsasında istifadə edilməlidir. Ruh Müqəddəs Kitabın yazıldığı zamanlarda fəal olduğu kimi, bu gün də fəaldır.
9. Ata dirilmiş İsa Məsihi hər şeyin Hakimi etmişdir. İsa bütün insanları mühakimə etmək üçün yer üzünə təkrar gələcəkdir. İsayə iman edən, adları Quzunun həyat kitabında yazılmış olan adamlar İsanın gəlişində əbədi izzətlənmiş bədənlərə bürünəcək və əbədi olaraq Onunla olacaqlar. Lakin Allahın həqiqətinə cavab verməyi rədd edənlər, Üçlükdə vahid olan Allahla ünsiyyətdən qaynaqlanan xoşbəxtlikdən əbədi olaraq uzaqlaşdırılacaqlar. Belə insanlar iblis və onun mələkləri ilə birlikdə məhkum ediləcəklər.

Bu əqidə, əlbəttə, tam və kamil deyildir, lakin mən ümidvaram ki, o, ürəyimin teologiyası barədə təsəvvür yaratmağımıza kömək edib. Mənim xoşuma gələn qayda budur:

“Əsaslarda birlik, periferiyada azadlıq, hər şeydə məhəbbət”.

© 2014 Bible Lessons International. Bütün hüquqlar qorunur.